

els nostres drets

Materials basats en
la Convenció sobre els
Drets de la Infància.
Educació Primària

SÍNDIC DE GREUGES
DE LA
COMUNITAT VALENCIANA

Obra realitzada per:

IPE, Investigaciones y Programas Educativos SL
C/ Larrauri, 1A – 3e, dept. 7 i 8
48160 Derio (Biscaia)
Tel. 944 54 02 37
Fax: 944 54 01 99
A/e: ipesl.discover@euskalnet.net

Coordinador de l'obra:

Fernando Díez Ruiz

Autores de l'obra:

Jasone Aldekoa Arana
Begoña Garamendi Ibarra
Alicia Gil Miguel
Irene González Mendizabal
Maria Luisa Lupardo Camino
Olga Maiz Olabari

Responsable de la versió en euskera:

Joseba Ibarra Bustinza

Responsables de la versió en valencià:

Xavier Casero Belda i Hèctor Gonzàlvez Escolano

Adaptació de la versió per a la Comunitat Valenciana:

Síndic de Greuges

Agraïments:

A Fermín Barceló Galdakano per les seues aportacions i suggeriments, així com també per la seua detallada tasca de supervisió.

A Amaia Pagola Iraola per la seua col·laboració en la versió en euskera d'aquesta obra.

Al Secretariat de Promoció del Valencià de la Universitat d'Alacant per la seua col·laboració en la versió en valencià d'aquesta obra.

I a totes les persones que des de la institució de l'Ararteko han col·laborat directament i indirectament en la millora de l'obra.

© ARARTEKO

© IPE SL - Autores

Disseny i fotocomposició: www.cotacero.com

DL: VI-237/01

NOTA

Aquest treball, que apareix publicat per a la seua difusió i millor aprofitament en els centres educatius, és fruit d'una beca concedida per la institució de l'Ararteko. No obstant això, tant el treball realitzat com el contingut d'aquesta carpeta d'exercicis han de ser atribuïts a les seues autores.

La publicació d'aquests materials pretén la màxima divulgació i utilització. Per tant, es permet i s'anima a reproduir-los per qualsevol tipus de mitjà, excepte amb finalitats comercials.

PRÒLEG

El material didàctic que conté aquest CD és el resultat de l'adaptació d'un excel·lent material elaborat per un equip de professionals, per encàrrec i sota la direcció de l'Ararteko del País Basc, i que ha estat cedit al Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana, mitjançant un conveni subscrit per ambdues institucions, perquè l'utilitze i el difonga. La decisió d'aplicar el material en els centres escolars d'aquesta Comunitat es basa en la intenció de promoure una cultura de respecte als drets humans en general i, especialment, a aquells dirigits a protegir els més joves. Així, es pretén conscienciar l'alumnat, el professorat i els pares de la importància d'aconseguir una societat més justa, en la qual els valors de la llibertat i la igualtat siguen realment gaudits per tothom.

Es tracta d'un material educatiu destinat a escolars d'ensenyament primari, d'entre 9 i 12 anys, basat en la Convenció dels drets del xiquet, l'objectiu de la qual és protegir i assegurar els drets de la infància en tots els països del món. La finalitat d'aquestes unitats didàctiques és inculcar des de la infància uns valors acceptats universalment, que els permeten iniciar-se en l'exercici de la seua condició ciutadana.

El material es compon de 30 unitats, cadascuna de les quals conté una proposta de tres activitats, cosa que permet una gran flexibilitat a l'hora d'aplicar-la, d'acord amb les característiques de l'alumnat i el temps que se li vulga dedicar. La metodologia emprada persegueix tres nivells d'aproximació a l'alumnat, de manera que li permet fer una valoració personal de si mateix i dels altres, dur a terme una anàlisi de l'entorn en què es desenvolupa i, finalment, tenir un coneixement global del món i de les diverses realitats que es viuen a cada lloc.

ÍNDEX GENERAL

JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA.....	4
COM UTILITZAR EL PROGRAMA.....	6
DINÀMIQUES DE GRUP	9
AVALUACIÓ FINAL.....	13
BIBLIOGRAFIA	15
• MATERIALS COMPLEMENTARIS	19
• LLIBRES DE LECTURA.....	20
• MATERIALS AUDIOVISUALS.....	21
• PÀGINES WEB.....	21
UNITATS	
UNITAT 1. ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS	26
UNITAT 2. I JO, QUI SÓC?	33
UNITAT 3. SÓC UNA PERSONA IMPORTANT.....	41
UNITAT 4. SÓC DIFERENT I ESPECIAL	49
UNITAT 5. ENS ESCOLTEM	56
UNITAT 6. SABER EXPRESSAR-SE	63
UNITAT 7. LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT	70
UNITAT 8. COM ESTÀ EL TEU CAP?	80
UNITAT 9. APRENC A PRENDRE DECISIONS	88
UNITAT 10. EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES.....	95
UNITAT 11. RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT.....	102
UNITAT 12. SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS	109
UNITAT 13. TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT.....	117
UNITAT 14. I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?	127
UNITAT 15. TRIE LES MEUES AMISTATS	137
UNITAT 16. NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA	144
UNITAT 17. A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP	153
UNITAT 18. ON VIU?.....	162
UNITAT 19. TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE.....	172
UNITAT 20. ELS MEUS COMPANYYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS	182
UNITAT 21. JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM.....	191
UNITAT 22. ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ	201
UNITAT 23. A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA	210
UNITAT 24. PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT	217
UNITAT 25. EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE	227
UNITAT 26. ENVOLTATS D'INFORMACIÓ	237
UNITAT 27. CUIDEM EL PLANETA	247
UNITAT 28. DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN	256
UNITAT 29. UN MÓN EN CONFLICTE.....	265
UNITAT 30. NO HI HA DRET.....	273
ANNEXOS.....	283

JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA

El material educatiu que us presentem està basat en la Convenció sobre els drets de la infància. El seu objectiu és conscienciar l'alumnat, el professorat i les famílies i inculcar-los uns valors acceptats universalment com a base i fonament d'una societat lliure, democràtica i plural, necessaris per a una convivència pacífica entre els pobles i les nacions.

La Convenció sobre els drets de la infància es va preparar durant 10 anys (1979-1989) i va ser aprovada el 20 de novembre del 1989 per l'Assemblea General de les Nacions Unides. L'objectiu de la Convenció és protegir i assegurar els drets de la infància (drets humans bàsics dels quals s'han de beneficiar els xiquets) en tots els països del món. Constitueix l'instrument de drets humans que més ratificacions ha rebut en tota la història. En la seua realització van col·laborar representants de totes les cultures, religions i societats, fet que li confereix un caràcter globalitzador. Solament 2 països no han aprovat, de moment, les seues disposicions d'un total de 191.

És important l'aplicació de la Convenció per diferents raons:

- Els xiquets són persones.
- El seu desenvolupament saludable és una qüestió fonamental i necessària per al benestar futur de qualsevol societat.
- Quan naixen, els xiquets són totalment dependents.
- El grup social sobre el qual més repercussions tenen les mesures dels governs són els xiquets.
- En el procés polític, els punts de vista i opinions dels xiquets molt poques vegades s'escolten i es prenen en compte.
- Els canvis que tenen lloc en la societat repercuteixen en els xiquets.
- El cost econòmic per a una societat que no és capaç d'atendre adequadament els seus xiquets és enorme.
- La tendència mundial cap a la urbanització ha suposat un greu cost per als xiquets.

Una sèrie de dades rellevants, disponibles en la pàgina web d'UNICEF [<http://www.unicef.org/spanish>] ens posa en antecedents sobre la precària situació dels xiquets al món:

- Anualment moren en tot el món uns 12 milions de xiquets menors de 5 anys.
- Uns 130 milions de xiquets als països en desenvolupament no reben ensenyament primari, la majoria dels quals són xiquetes.
- Uns 160 milions de xiquets pateixen desnutrició greu o moderada.
- Aproximadament 1.400 milions de xiquets no tenen accés a l'aigua potable i 2.700 milions no tenen un sanejament adequat.
- Es calcula que uns 250 milions de xiquets participen en alguna forma de treball.

La Convenció sobre els drets de la infància es concreta en 41 articles i afecta tots els xiquets menors de 18 anys. En els 41 articles s'estableix en forma de llei internacional que els estats part han d'assegurar que tots els xiquets es beneficien d'una sèrie de mesures especials de protecció i assistència, tinguen accés a serveis com l'educació i l'atenció de la salut, puguen desenvolupar plenament les seues personalitats, habilitats i talents, cresquen en un ambient de felicitat, amor i comprensió i reben informació sobre la manera que poden assolir els seus drets i participar en el procés d'una forma accessible i activa.

Per a treballar la Convenció dels drets de la infància hem desenvolupat un material educatiu dividit en 30 unitats, les quals fan referència a la totalitat dels 41 articles de la Convenció. L'objectiu d'aquestes unitats és inculcar als xiquets amb edats compreses entre els 9 i els 12 anys uns valors acceptats universalment com la base per a una societat que creix en llibertat, en democràcia i amb un caràcter plural, imprescindible per a una convivència pacífica entre els pobles i nacions.

En la seua realització ha intervingut un equip de professionals de l'educació que han abordat aquest objectiu des de tres nivells d'acostament a la persona:

1. *Micronivell*, que denominarem “*el Jo*”, i que es preocupa inicialment de l'esfera personal de cadascun de nosaltres. Es tracta d'un enfocament centrat en la persona que ens possibilita una valoració personal de nosaltres mateixos i dels altres.
2. *Mesonivell*, o *nivell mitjà*, que englobem amb el terme “*l'Entorn*”. Després de l'anàlisi personal, analitzariem el nostre entorn més familiar i pròxim.
3. Finalment, el *macronivell*, o “*el Món*”, comprendria aquells temes que aporten una visió global a l'alumnat, coneixent realitats i conflictes d'altres llocs del món que, fins i tot estant allunyats geogràficament, ens afecten per la nostra condició d'éssers humans.

Aquest triple acostament, pensat i creat amb intencionalitat, té per objecte que l'alumnat conega els seus drets, és a dir, els drets dels xiquets i xiquetes de tot el món. Aquesta forma de tractar el tema afavoreix que l'alumnat s'identifique i comprenga els conflictes, adquirisca significativitat i, així, transferisca aquestes experiències als diferents àmbits de la seua vida.

Encara que l'obra haja seguit aquesta organització interna, les activitats de cadascuna de les unitats han tractat els tres àmbits assenyalats (micronivell, mesonivell i macronivell) d'una forma molt repartida, i per això es mesclen els tres nivells en la pràctica totalitat de l'obra, fet que li confereix una estructura heterogènia.

Finalment cal destacar que a través de l'aplicació sistemàtica d'aquestes 30 unitats, desenvolupades al llarg de 3 cursos escolars (des de 2n del segon cicle de primària fins a 2n del tercer cicle de primària), podem aconseguir una conscienciació en l'alumnat, professorat i en els pares i mares de la importància del desenvolupament dels articles de la Convenció per a aconseguir una societat més justa. Aquest és l'objectiu de l'obra.

COM UTILITZAR EL PROGRAMA

L'objectiu que ens hem proposat és la realització d'un programa que complisca els requisits següents:

- Que siga útil, fàcil de treballar i que no necessite molta preparació per part del professorat.
- Que permeta una utilització variada en funció del nivell d'aprofundiment que es vulga portar a terme i que no constitueixca una càrrega per a la docència.
- Que involucre la família i la comunitat escolar.

Aquest material educatiu conté, en una carpeta, una sèrie de recursos educatius perquè el professorat, l'alumnat i la família puguen conèixer i treballar, a través d'uns exercicis pràctics, els principis de la Convenció dels drets de la infància.

Els continguts de les unitats, les activitats proposades, les avaluacions que es proporcionen, les cartes per a la família, etc. contribueixen a conscienciar i sensibilitzar sobre la importància de la Convenció dels drets de la infància per al desenvolupament d'una societat millor.

Considerem important treballar aquest tema des d'un àmbit globalitzador, de manera que l'alumnat reba el missatge a partir de diferents canals, fet que contribuirà a reforçar-lo. L'aplicació es pot portar a terme en qualsevol assignatura de l'entorn escolar. Al mateix temps, se sol·licita la col·laboració familiar, amb la qual cosa es dona un acostament entre la família i l'escola en un tema de vertadera importància per als infants.

L'aprenentatge significatiu i la transferència constitueixen les dues referències clares a través de les quals s'han ideat totes les activitats de l'obra. Estan dissenyades perquè l'alumnat transferisca l'aprenentatge a través d'una gran varietat d'exemples i situacions relacionades amb la vida real. Per a això s'han tractat de buscar situacions pròximes a la vida real, que l'alumnat pot reconèixer fàcilment.

La població objecte de l'aplicació del programa eren, en principi, escolars amb edats compreses entre els **9 i els 12 anys** de la Comunitat Autònoma Basca, i es va fer en euskera i castellà. Ara, amb la traducció al valencià, ha sigut adaptat per a aplicar-lo a la Comunitat Autònoma Valenciana.

El material es compon de **30 unitats**. Es poden desenvolupar durant 3 cursos acadèmics, si bé el nombre d'activitats (3 per cada unitat) permet al professorat donar-li una major dedicació, si és que està interessat a aprofundir en algun tema. La flexibilitat del material permet que cada professor decidisca quina activitat portarà a terme amb una àmplia varietat: pot triar entre un total de 90. Això possibilita que el professorat pugua optar entre diferents activitats a triar en funció de l'alumnat.

Aquest material educatiu es pot treballar com a **eix transversal d'ensenyament en l'educació en els drets humans i per a la pau**. Si bé és cert que aquest tema encaixa perfectament en aquesta àrea, també ho és que, pels temes que comprèn i pel seu caràcter pluralista, pràcticament toca totes les àrees de la transversalitat (educació per a la salut, educació per a la igualtat...), de manera que, en aquest sentit, és un material globalitzador. La realitat de les aules ens situa en el debat entre l'ideal i el real. La seua flexibilitat permet aplicar-lo des de múltiples propostes, ja que és un material obert a les diferents realitats dels centres.

La dedicació mitjana recomanada és **d'1 hora setmanal**. El més important és que l'aplicació es faça amb continuïtat. Entenem que la validesa d'aquest tipus de temes radica en la seua utilització sistemàtica al llarg del temps, en aquest cas, del curs escolar. No podem esperar uns resultats rellevants dels materials educatius que utilitzem esporàdicament. La seua aplicació sistemàtica i gradual possibilitarà la incorporació de valors o el canvi d'actituds en els estudiants.

L'aprenentatge dels drets de la infància no es pot transmetre exclusivament a través d'uns coneixements concrets, sinó que cal treballar també en l'aula experiències educatives específiques i habilitats socials que possibiliten el desenvolupament integral de l'alumnat.

L'estructura del material és la següent:

1. Unitats: el total d'unitats són 30 a desenvolupar en 3 anys. Cadascuna de les unitats es divideix en els apartats següents:

- *Títol:* el títol de la unitat fa referència al contingut que s'ha de desenvolupar.
- *Idea principal:* es proporciona un resum del contingut de la unitat.
- *Objectius:* els objectius que es pretenen en la unitat.
- *Desenvolupament de la unitat:* el professorat tindrà una informació detallada de la importància i desenvolupament concret de la unitat, de manera que pugui afrontar-la amb seguretat.
- *Què es pot treballar en relació amb aquest tema?:* en aquest apartat es donen suggeriments sobre el que pot treballar el professorat en el centre i la família a casa.

En cadascuna de les unitats es disposa d'unes **fitxes d'activitats:** es presenten tres activitats en cada unitat perquè el professorat triï la que li sembli millor. El desenvolupament de l'activitat ajudarà a reforçar el contingut de la unitat i es desenvoluparà a l'aula amb la participació activa de l'alumnat.

L'estructura de cada activitat és la següent:

- *Títol i contingut de l'activitat:* els títols de les unitats són suggeridors, i el contingut, adequat a l'edat evolutiva de l'alumnat.
- *Objectius principals i específics de l'activitat:* es detallen els objectius principals de la unitat i els específics.
- *Preparació prèvia:* lloc en el qual es recomana que es desenvolupi l'activitat, materials que es necessitaran i durada aproximada de l'activitat.
- *Com portar a terme l'activitat:* es detallen els passos a seguir perquè l'activitat es porti a terme amb èxit. L'explicació de l'activitat es realitza d'una forma detallada i precisa perquè el professorat no trobi cap dificultat en l'execució.
- *Vinculació amb les àrees del currículum:* especifica aquella àrea o àrees en les quals es pot treballar l'activitat.
- *Fitxa per a la família:* s'inclou igualment una fitxa per a la família en cadascuna de les unitats. La seua funció consisteix a acostar i fer participar a la família del tema desenvolupat a classe. No fa falta que la família tinga un coneixement especial, simplement que col·labore en la proposta educativa. La col·laboració de la família és imprescindible si volem treballar el tema d'una manera global. Així mateix, la seua involucració és necessària perquè l'alumnat trobe reforç en la llar i els missatges que es donen no siguin contradictoris amb el centre educatiu.
- *Valoració de la unitat:* en acabar cadascuna de les unitats, el professorat disposarà d'una fitxa de valoració de la unitat que podrà utilitzar amb l'alumnat per a veure si s'han adquirit els coneixements pretesos al principi de la unitat.

2. Bibliografia: el material disposa d'una bibliografia actualitzada per al professorat que vulgui revisar les fonts en les quals està basada l'obra o per als que vulguen aprofundir-hi.

3. Materials complementaris: també presentem una relació de materials fonamentals sobre el tema, de referència obligada. Està dividit en:

- *Llibres de consulta i materials didàctics.*
- *Llibres de lectura.*
- *Materials audiovisuals.*
- *Pàgines web.*

4. Dinàmiques de grup: les fitxes d'informació sobre diferents dinàmiques de grup donen informació al professorat sobre com portar a terme a l'aula les dinàmiques de grup d'una manera eficaç. Es proporciona informació sobre les dinàmiques següents:

- *Els debats en grup.*
- *Modelatge.*
- *Role playing o joc de rols.*
- *Mètode del cas.*
- *L'aprenentatge en grup.*
- *El paper de l'educador durant l'activitat de l'aprenentatge en equip.*
- *Mètodes audiovisuals.*

5. Avaluació final: per a finalitzar, hem inclòs una avaluació final per a quan l'alumnat acabe l'ensenyament, dividida en dos apartats:

- *Activitats d'aplicació pràctica (de tipus vivencial).*
- *Qüestionari de preguntes generals.*

DINÀMIQUES DE GRUP

■ 1. ELS DEBATS EN GRUP

INICI O TANCAMENT D'UN DEBAT

Els debats en grup són un instrument de treball important en tot el projecte. Serveixen per a fomentar la interacció en el grup, com a instrument per a motivar i també com mitjà per a acabar una activitat. Comença el debat formulant preguntes simples de repàs. Es dirigeix el debat avisant l'alumnat que el tema discutit canviarà o va a finalitzar. Per exemple, es pot dir:

“Ara cediré la paraula a ... i després continuarem amb...”

NORMES PERQUÈ L'ALUMNAT SEGUISCA EN EL DEBAT

Establir normes bàsiques és essencial perquè el debat tinga sentit i es desenvolupe en un ambient relaxat. Les normes següents poden escriure's en un lloc visible perquè l'alumnat les tinga presents en tot moment.

- Alça la mà si hi vols participar i espera que et cedisquen la paraula.
- Només pot parlar una persona alhora. No interrompes les altres persones.
- Escolta mentre parlen els teus companys. Per a escoltar bé cal intentar-ho.

El fet d'escoltar implica esforç.

- Respecta els drets de les altres persones a expressar els seus sentiments i opinions.
- Només es permeten respostes considerades o delicades. No menysprees ningú.
- Respecta la vida privada de les altres persones. No contes informació personal d'altres persones i no faces preguntes personals.
- Davant d'algunes preguntes pots optar per no donar cap resposta.

En comentar les normes, convé subratllar la importància del dret de totes les persones a la informació privada. Es poden presentar exemples de preguntes que no s'han de formular. En cada debat és apropiat reforçar positivament el compliment de les normes. Per exemple, es pot dir una cosa com: “Ara cediré la paraula a... perquè tenia la mà alçada”. Pot ser útil que l'alumnat suggerisca altres normes per a millorar el debat.

COM ES POT CONTRIBUIR A L'ÈXIT DEL DEBAT

Els debats de reflexió sorgiran més sovint si es recorden els suggeriments següents:

- Repassa les preguntes de les activitats que es proposen en el programa. Fes especial èmfasi en aquelles preguntes provocadores que es poden formular si el debat comença a decaure. Comença el debat amb una d'aquestes preguntes.
- Subratlla el valor del “temps d'espera” (pensar abans de parlar). Abans que una persona del grup comence a expressar les seues idees, pot ser convenient que totes hagen tingut oportunitat per a reflexionar sobre el tema.
- Estructura la posada en comú insistint en la necessitat de seguir les normes bàsiques, utilitzant el reforç positiu i oferint un model de feedback positiu.

Acaba fent una síntesi del que s'ha après. Després del debat, l'alumnat pot reflexionar sobre el que s'ha dit i s'ha après. Això pot fer-se oralment o per escrit.

■ 2. MODELATGE

És una de les tècniques fonamentals, bàsiques i de més àmplia utilització en l'entrenament en habilitats socials i comportaments d'autoafirmació. Es denomina també demostració. El procediment de modelatge es basa en el mecanisme d'aprenentatge per observació o aprenentatge vicari i consisteix a exposar el xiquet a un o diversos models que mostren les conductes que ha d'aprendre. És la representació d'exemples de la correcta aplicació de l'habilitat que volem que aprenguen. En aquestes exemplificacions convé que s'il·lustren bé tots

els components de la conducta que es vol treballar, és a dir, es tracta de mostrar tant els elements verbals com sobretot no verbals de cadascuna de les destreses a adquirir.

Els principals models a utilitzar en l'àmbit escolar són: el professor, els companys, i també models gravats (vídeos i cassetts), fotografies, etc. En l'àmbit familiar s'inclou tota la família (germans, mare i pare i altres familiars).

El modelatge funciona millor si:

- El model presenta característiques semblants a l'observador (edat, interessos...), perquè s'hi identificarà més.
- S'utilitzen diferents models.
- La representació és clara, detallada.
- S'utilitza el reforç positiu (elogis, lloances...) tant amb el model que exemplifica la conducta com amb la persona que l'imita i reproduïx aquesta conducta.

■ 3. ROLE PLAYING O JOC DE ROLS

El joc de rols és una forma d'aprenentatge en la qual els alumnes representen papers assignats per endavant; requereix, per tant, una participació activa per part de l'alumnat. A través d'un estil similar al joc, aquestes activitats serveixen com a models simplificats de situacions reals. Si es crea un ambient relaxat, aquesta activitat ofereix l'oportunitat a l'alumnat d'assumir papers o practicar habilitats que d'una altra manera no exercitarien per vergonya o por de les conseqüències en la vida real.

AVANTATGES:

- Desperta l'interès del públic pel tema.
- Motiva la participació i l'expectativa en el tema a tractar.
- Facilita el debat o diàleg posterior, ja que representa diferents tipus de postures (resulta més fàcil parlar sobre l'argument que va presentar tal o tal personatge que sobre el "no-res").

ASPECTES A TENIR EN COMPTE:

- El joc de rols no pretén donar continguts concrets, sinó despertar l'interès, fomentar la discussió, analitzar actituds, etc. sobre un tema o una situació. La seua funció és presentar un tema de forma amena per a suscitar un interès que ajude després a aprofundir-hi.
- En el joc de rols no hi ha un guió sobre què diran els personatges o en quin moment intervindran: funciona la improvisació.

PROCEDIMENT

Es tria el tema, s'emmarca aquest tema en una situació, es determinen les diferents postures o personatges que poden explicar-la i se'ls dóna uns "continguts". S'assaja la representació a fi d'ajustar els papers i el tema, corregint si és necessari, i finalment es representa.

POSSIBLES PERILLS A EVITAR

- Que es confonga amb una representació teatral i es discutisca sobre aspectes anecdòtics del tema, sobre la idoneïtat dels actors o vestuari. Per a evitar això es representa asseguts (sense entrades ni eixides teatrals), mentre el coordinador cuida que no es desvie el tema a l'actuació.
- Que s'esculla para determinats papers persones "massa idònies" per a ells. Que no es perpetuen els estereotips de classe.
- Que el tema principal es perda entre els subtemes. Per a evitar això es fa l'assaig previ.

■ 4. MÈTODE DEL CAS

Consisteix a presentar breument una situació-problema sobre la qual es discutirà.

Es pretén amb això:

- Provocar una presa de consciència des de la recerca de solucions a un cas concret.
- Educar la capacitat crítica, aconseguir una participació nombrosa i educar-los a discutir exposant les pròpies idees i escoltant les dels altres.
- Que siga un mètode molt participatiu i motivador, que invite a ficar-se en la situació problemàtica, identificar-se amb algun dels personatges o situacions i, des de dins, intentar resoldre-la.

METODOLOGIA

El primer és triar el cas. Per a això, cal tenir en compte que presente només un problema i que tinga tots els detalls importants per a la seua comprensió i solució. Com més adequat a l'edat i l'interès dels alumnes, més motivador resultarà. Per a intentar que siga més pròxim a ells, se'ls pot demanar que escriguen, de forma anònima i amb tot detall, el seu major problema per a estudiar-lo a classe.

Una vegada escollit el cas, es redacta. És aconsellable que es presente acompanyat d'unes preguntes o qüestionari a respondre per a ajudar a centrar el tema i la discussió. El professor presenta la tasca i divideix la classe en grups, on es procedeix a discutir. En cada grup es pren nota de les conclusions. Al final hi ha una posada en comú de les conclusions i un diàleg general.

PERILLS

- De vegades resulta molt complicat donar amb un cas que resulte atractiu per a tot l'alumnat.
- Com totes les tècniques de grup, requereix temps. És important que el grup es fique en el cas i el resolga, sense que el professor hi intervinga influint, d'una manera determinant, en el grup. La seua labor serà aclarir qüestions o respondre algunes preguntes, però l'objectiu és que siga el grup qui resolga la situació.

■ 5. L'APRENTATGE EN GRUP

OBJECTIUS

L'objectiu principal del treball en grup és fomentar la cooperació. Quan els xics i xiques treballen en equip hi ha un augment de l'autoestima, de la responsabilitat, del respecte i de la confiança en un mateix. El desenvolupament d'aquestes característiques és especialment important en un programa de prevenció del maltractament, ja que les persones que posseïsquen aquestes qualitats tenen menys possibilitats de desenvolupar aquest tipus de conductes.

LA FORMACIÓ I L'INICI DELS GRUPS

Pots seguir aquests criteris per a formar equips de treball i iniciar l'activitat d'aprenentatge per equips.

- Els equips han de ser reduïts quant al nombre (tres o quatre persones, cinc com a màxim), depenent del tipus d'activitat. Es pot deixar que cadascú trie un company amb el qual li agradaria treballar i, a partir de les parelles, organitzar els grups. En qualsevol cas és convenient negociar-ho amb l'alumnat, ja que es tracta d'un aspecte difícil i del qual depèn, en bona mesura, l'èxit del treball.
- Els grups han de ser heterogenis en la composició, formats per estudiants dels sexes amb interessos, habilitats, estil d'aprenentatge i capacitats diverses, encara que sense arribar a extrems que dificulten el treball.
- L'organització del treball dins del grup és fonamental. Cal marcar uns criteris quant al temps, desenvolupament del treball, tasques, actituds bàsiques que cal respectar... Les pot establir el professorat o que el mateix alumnat reflexione sobre com s'ha de treballar en equip i proposen unes normes de funcionament. És interessant que s'escriguen les instruccions en un lloc visible per a tot el grup.
- Cal fer un repartiment de rols (coordinador, secretari, portaveu, etc.) que el grup necessita i establir un procés de selecció. Les opcions per a seleccionar els rols són: deixar que el grup vote, numerar els membres del grup perquè hi haja una rotació en cada paper i tenir voluntaris i voluntàries que assumisquen cada rol. En qualsevol cas és interessant que tothom vaja ocupant tot tipus de rols.
- És molt important la distribució de la tasca. Cada persona ha de fer una part del treball i al seu torn necessitarà el treball dels altres per a completar-lo. Així es reforça la idea de cooperació i la responsabilitat individual i s'eviten possibles "escapoliments".

■ 6. MÈTODES AUDIOVISUALS

Veure's a si mateix i als companys i companyes en vídeo és una experiència d'aprenentatge molt positiva. A través de l'enregistrament en vídeo l'alumnat pot desenvolupar, experimentar, observar i rebre un feedback immediat de la seua interacció en el grup.

CONSELLS PER A GRAVAR EN VÍDEO

- Coneix la manera de funcionament i l'equip abans de començar la gravació.
- Tin una persona que et pugja ajudar, ja que mentre estàs gravant voldràs donar instruccions o dirigir les activitats.
- Comença la gravació col·locant la càmera a distància. Vés acostant-te a poc a poc sense interrompre l'activitat amb l'enregistrament.

ALTRES CONSIDERACIONS A L'HORA D'UNA GRAVACIÓ

- Abans de començar, mira el fons i observa que la llum siga l'adequada i que no hi haja alguna finestra o espill que reflectisca la imatge de la persona que està gravant.
- Col·loca la càmera de manera que la llum arribe d'un costat o per darrere de la persona que manipula la càmera.
- Quan s'està gravant, mantén la càmera sense fer moviments bruscos intentant seguir l'alumnat quan es moga.

■ 7. EL PAPER DE L'EDUCADOR DURANT L'ACTIVITAT D'APRENTATGE EN EQUIP

La funció del professor és més aviat de facilitar i orientar: dissenya les situacions d'aprenentatge, negocia el procés de treball, la composició dels grups, proporciona materials i informació, estimula l'intercanvi en els equips de treball i en el grup classe, procura garantir l'èxit dels components més febles dels diversos equips i ajuda a tots i totes a construir els coneixements. Les accions més específiques que pot realitzar durant l'aprenentatge en equip són:

- Vigilar la possible existència de conflictes en els grups. Normalment aclarir les instruccions resoldrà els conflictes però de tant en tant pot ser que calga fer alguns canvis respecte al lideratge.
- Estar atent a l'avanç del grup i variar el temps si és necessari. Es pot anunciar un avís de "5 minuts" quan les dues terceres parts dels grups hagen completat l'activitat.
- Observar els grups aprofitant l'oportunitat per a conèixer amb més profunditat persones concretes.
- Portar a terme un sistema preestablert pel qual els xics i xiques obtinguen ajuda si ho necessiten.
- Animar i lloar el suport que es donen els membres del grup, incloent felicitacions, oferiments d'ajuda i aportacions a l'activitat. No reforçar la competitivitat.

TASQUES DEL GRUP I DELS SEUS MEMBRES

Els xics i xiques han de perseguir un objectiu comú, cooperar amb els altres, compartir idees, escoltar i solucionar conflictes mentre treballen en equip. Com hem dit, es poden designar dos membres per grup perquè assumisquen certes responsabilitats:

- **El moderador:** és qui dirigeix l'activitat de l'equip, serveix com a portaveu i actua com a moderador quan sorgeix el conflicte.
- **El secretari:** apunta el que ocorre durant l'activitat grupal.

TANCAMENT DE L'ACTIVITAT PER EQUIPS

Quan s'acaba l'activitat per grups, es reuneix tots els xics i xiques en un grup gran. Es demanen els informes i treballs realitzats per cada grup (tant el secretari com qui exercisca de moderador poden ser portaveus). A partir d'ací s'estableix un debat participatiu sobre el que haja ocorregut i el que s'ha après.

AVALUACIÓ FINAL

Una vegada conclòs el treball sobre la Convenció dels drets de la infància, seria interessant comprovar la incidència que aquest ha tingut en el procés educatiu del nostre alumnat. Per a això, us proposem dos tipus d'avaluació:

1. A través d'una o més activitats d'aplicació pràctica, de tipus vivencial, en les quals han de posar en joc tot el que han après (conceptes, procediments, actituds). Seran activitats dirigides a la resta de l'escola, amb la qual cosa serviran, a més, de vehicle per a donar a conèixer a la resta de l'alumnat el treball que hem desenvolupat durant aquest temps. Pot ser un bon colofó al projecte.
2. A través d'un qüestionari en el qual s'arrepleguen preguntes generals sobre la Convenció dels drets dels xiquets. Es tractaria de constatar que han assimilat algunes idees fonamentals en relació amb el tema treballat. En el cas que no fóra així, es podria reforçar l'aprenentatge amb noves activitats.

■ 1. PROPOSTES D'ACTIVITATS

- Fer 30 cartells diferents que reflectisquen els diferents drets que hem anat treballant. Es reparteixen els temes entre l'alumnat de manera que hi queden reflectits tots els que hem vist a classe. Una vegada fets es munta una exposició en la sala d'actes o en els corredors de l'escola perquè la veja la resta de l'alumnat del centre.
- Elaborar, per grups o per classe, un vídeo informatiu que arreplegue què és la Convenció, quins són els drets de xiquets, quines condicions s'han de donar perquè aquests drets es complisquen, etc. (Cada persona podria intervenir explicant un dret diferent, introduir entrevistes, dramatitzacions, música, etc.)
- Participar en el projecte d'UNICEF i PAO Educació "Els xiquets escriuen un llibre en l'escola sobre els drets de la infància": una escola d'ensenyament primari de cada país que ha ratificat la Convenció pren part en el projecte. Els alumnes escriuen a classe un llibre de 24 pàgines contant una història, amb il·lustracions, basada en un o diversos articles de la Convenció. Les escoles reben informació i ajuda per a desenvolupar el projecte, que es porta a terme durant sis mesos. Una vegada acabat s'envia a PAO Educació per a ser editat i publicat (adreça d'Internet: <http://www.educared.net/unicef>).
- Dissenyar una campanya publicitària per a anunciar la Convenció dels drets dels xiquets. Primerament, entre tots buscaran un eslògan que serà comú per a tota la classe, i després, dividits en grups, elaboraran l'anunci que en cada cas haurà d'utilitzar un suport diferent: espot televisiu, mural (tipus barra publicitària), anunci en paper per a la revista o periòdic escolar si n'hi ha, falca radiofònica i, si hi ha pàgina web en l'escola i l'alumnat té suficients habilitats, un anunci digital. La campanya servirà per a donar a conèixer en el centre (i en la comunitat si fóra possible) la Convenció.
- Organitzar, coincidint amb el Dia dels Drets de la Infància (20 de novembre) una celebració en l'escola per a l'alumnat d'altres nivells. Algunes de les possibles activitats per a la festa serien:
 - Projecció d'algun vídeo sobre la situació dels xiquets dels països menys desenvolupats, amb un col·loqui posterior.
 - Audició de músiques de diferents països.
 - Elaboració i degustació de plats típics de diferents països.
 - Sessió de jocs cooperatius i jocs propis d'altres països (es poden aconseguir a través d'Intermón).
 - Muntatge d'un estand de "comerç just".
 - Muntatge d'un quiosquet de begudes saludables (ens poden servir els cocktails elaborats en l'activitat per a casa de la unitat 14 "I què passa amb les drogues?").

En la realització d'aquestes activitats, a més del producte final i l'assimilació de determinats continguts conceptuals i procedimentals, tindrem en compte altres aspectes actitudinals com:

- Responsabilitat assumida en el treball.
- Participació en l'organització i desenvolupament de les activitats.
- Col·laboració i cooperació amb la resta de companys i companyes.
- Forma de resolució dels conflictes que hagen sorgit en el grup.
- Sensibilització pel tema.
- ...

■ 2. QÜESTIONARI

1. Què significa que els xiquets i xiquetes "tenim drets"? Què és "un dret"?
2. I "tenir deures"?
3. Els xiquets i xiquetes tenim dret a...
4. Els xiquets i xiquetes tenim el deure...
5. Els nostres drets es compleixen en la pràctica? Ocorre igual en tots els països?
6. Indica cinc coses que puguem fer perquè es complisquen els drets dels xiquets i xiquetes de tots els països:
7. Què significa per a tu:
 - Solidària
 - Saludable
 - Comerç just
 - Ser diferent
 - Pau
 - Nord/sud
8. Coneixes alguna ONG? Quina o quines? A què es dediquen aquestes organitzacions? Hi has col·laborat en alguna ocasió?
9. Has après molt amb aquest projecte?
10. T'han agradat les activitats que hem fet?
11. T'has sentit bé en el grup?
12. Has pres part donant la teua opinió, fent preguntes, ajudant els teus companys?

BIBLIOGRAFIA

- ADARRA (1990). *Centros de interés específicos con niños y niñas gitanas*. Bilbao: Adarra.
- ALCÁNTARA, Ricardo (1980). *Pohopol*. Colección Vela Mayor. Barcelona: La Galera.
- ALCOLEA, Esteve (1995). Poema. *Diversidad de culturas. Igualdad de derechos*. Boletín extraordinario Campaña XXXVII (p. 32). Madrid: Mans Unides.
- ALONSO DELGADO, Julio i al. (2000). Unidad didáctica. *Querido mundo*. Madrid: Save the Children i UNICEF.
- ÁLVAREZ, Joaquín (1997). *Habilidades sociales 1 y 2*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- ANSA ASCUNCE, Ana i al. (1995). *Guía de salud y desarrollo personal para trabajar con adolescentes*. Pamplona: Dep. Salut i Dep. Educació, Cultura, Esport i Joventut.
- ARRUGA i VALERI, Artur (1983). *Introducción al test sociométrico*. Barcelona: Herder.
- AUTORS DIVERSOS (1994). *Cuentos de todos los colores*. Bilbao: Adarra.
- AUTORS DIVERSOS (1995). *Guía de salud y desarrollo personal para trabajar con adolescentes*. Pamplona: Dep. Salut i Dep. Educació, Cultura, Esport i Joventut del Govern de Navarra.
- AUTORS DIVERSOS (1997). *Interculturalidad*. Monográfico de Eufonía, 6.
- AUTORS DIVERSOS (1999). *X Simposium de Didáctica de las Ciencias Sociale. Un currículum de ciencias sociales para el siglo XXI: Qué contenidos y para qué*. Logronyo: Diada i Universitat de la Rioja.
- BERRY, en Colectivo Amani (1997). "Sentir, pensar y actuar". Cuadernos de pedagogía, 264 (p. 61-66). Barcelona: Ed. Praxis.
- BIENEK, Wiener. (citad en): *Chancen der integration durch sport* (1995). Aachen: Meyer & Meyer. p. 9.
- BLAT, Empar i al. (1993). *La escuela coeducativa*. Aula 21.
- BRANDEN, Nathaniel (1994). *Cómo mejorar su autoestima*. Barcelona: Altaya.
- BRANSFORD, John, i STAIN, Barrys (1987). *Solución ideal de problemas: Guía para mejor pensar, aprender y crear*. Labor: Barcelona.
- BRUNET GUTIERREZ, Juan José i NEGRO FAILDE, José Luis (1988). *Tutoría con adolescentes*. 5a edició. Madrid: Ediciones San Pío X.
- CARRANZA, Maite (1995). *El topo Timoteo y Mgambo Molido*. Madrid: SM.
- CARRÉ, Gerard (1999). *Estación de Babilonia*. Colección Pequeños Ciudadanos núm. 3. Madrid: Bruño-Intermón.
- CARRERAS i al. (1997). *Cómo educar en valores*. Madrid: Narcea.
- CASCÓN, Paco i al. (1996). *La alternativa del juego I: Juegos y dinámicas de educación para la paz*. Madrid: Los Libros de la Catarata. Asociación Pro Derechos Humanos.
- CASCÓN Paco i al. (1997). *La alternativa del juego II: Juegos y dinámicas de educación para la paz*. Madrid: Los libros de la Catarata. Asociación Pro Derechos Humanos.
- CASES TOLDRÀ, Teresa (1999). "La interculturalidad: Un reto de futuro". Aula, 86. Barcelona: Graó.
- CASTANYER, Olga (1996). *La asertividad: Expresión de una sana autoestima*. Bilbao: Desclée De Brouwer.
- CEREZO RAMÍREZ, Fuensanta (1997). *Conductas agresivas en la edad escolar*. Madrid: Pirámide.
- CORMAN, Louis (1967). *El test del dibujo de la familia en la práctica médico-pedagógica*. Buenos Aires: Kapelusz.
- COTS i MONER, Jordi i al. (1992). *La Convención de los derechos de las niñas y los niños*. Madrid: Cáritas Española.

- DAENINCKX, Didier (1999). *El gato de Tigali*. Madrid: Intermón-Bruño.
- EDEX KOLEKTIBOA (1994). *Aprender a vivir libre de drogas*. Bilbao: Edex. Kolektiboa, FAD i Govern Basc.
- ELÉXPURU, Itziar i al. (1992). *Autoconcepto y educación*. (Estudios y documentos, 17). Vitòria-Gasteiz: Govern Basc.
- EMAKUNDE (1999). *III Plan de Acción Positiva para las Mujeres en la Comunidad Autónoma de Euskadi*. Vitòria-Gasteiz: Emakunde.
- ERTUK YAKIN (2000). *El velo real está en nuestras mentes*. En EMAKUNDE, 39. Institut Basc de la Dona. p. 20-27.
- FERNÁNDEZ DE AGUIRRE, Marta, BARRANCO JIMÉNEZ, Mercedes i DÍAZ DE EREÑO, Elena (2000). *¡Corta el bollo por lo sano!* AECC.
- FLECHA Ramón i al. (1994). *Nuevas perspectivas críticas en educación*. Barcelona: Paidós Educador.
- FUNCOE (1996). "Meninos da Rua". *Jatun Sunqu*, 4 (p. 22-23). Madrid: FUNCOE i UNICEF.
- GASTEN, Ruth i CAROTHERS, James (1994). *Juegos de autoestima*. Madrid: El Manglar.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1992). *Diseño curricular base: Conocimiento del medio*. Vitòria-Gasteiz: Govern Basc.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1993). *Educación ambiental: Principios de enseñanza y aprendizaje*. Bilbao: Serie de Educación Ambiental, 20. Los Libros de la Catarata.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1998). *Ley sobre prevención, asistencia e inserción en materia de drogodependencias*. Vitòria-Gasteiz: Servei Central de Publicacions del Govern Basc.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (2000). *Programas de innovación educativa 2000-2003*. Vitòria-Gasteiz: Direcció d'Innovació Educativa.
- GÓMEZ PALACIOS, José Joaquín (1992). *Educación para la paz*. Madrid: Ed. CCS.
- GÓMEZ, M. Teresa, MIR, Victoria, i SERRATS, M. Gracia (1990). *Propuestas de intervención en el aula*. Madrid: Narcea.
- GREIG, Sue i al. (1987). *Los derechos de la tierra*. Madrid: ADA/WWE.
- HAEUSSLER, P. de A., Isabel Margarita i MILICIC, M. Neva (1997). *Confiar en uno mismo: Programa de autoestima*. Madrid: CEPE.
- HALLEY, Achmy (1999). *El oasis de Aïcha*. Colección Pequeños Ciudadanos, 10. Madrid: Ed. Bruño-Intermón.
- HEINRICHS, Monika (1998). *Tanzen mit behinderten und nicht behinderten Menschen*. Dortmund: AsbH.
- IMBERNÓN, Francisco (1999). *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*. Monográfico, 136. Barcelona: Graó.
- INTERMÓN (1993). *Derechos de la infancia*. Carpeta Primària. Barcelona: Octaedro.
- INTERMÓN (1996). Dossier: *Comercio justo, consumo responsable*. Intermón. Fundación para el Tercer Mundo 430. Barcelona: Intermón.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL – ICE UNIVERSITAT DE DEUSTO (1996). *DISCOVER: Aprendiendo a vivir*. Bilbao: IPE SL.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL i al. (1998). *DEVA Desarrollo de valores y autoestima*. Logronyo: Govern de la Rioja.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL (1999). *Sensibilización para la coeducación*. Logronyo: Govern de la Rioja.
- ISUS, Sofia i ARNAIZ, Pere (1995). *La tutoría, organización y tareas*. Monográfico, 5. Barcelona: Graó.

- KAUFMAN, Gershen i RAPHAEL, Lev (1994). *La autoestima de los niños*. Madrid: Iberonet.
- KELLOG, Steven i al. (1991). *El gran libro de la paz*. Barcelona: Edebé.
- LANGE, Jürgen (1996). *Economía rural tradicional en un valle vasco*. Bilbao: Ediciones Beitia.
- LEGINECHE, Manuel (1996). *Los ángeles perdidos*. Madrid: Espasa.
- LIKERT, Jane Gibson (1986). *Nuevas formas de solucionar conflictos*. Mèxic: Trillas.
- LINDENFIELD, Gael (1998). *Cómo desarrollar la autoestima en niños y adolescentes*. Madrid: Neo Person Ediciones.
- LÓPEZ DE GUEREÑO, Sabino (1980). *Euskal Abestiak (1)*. Bilbao. Bizkaiko Aurrezki Kutza.
- LÓPEZ, Félix, i FUERTES, Antonio (1996). *Para comprender la sexualidad*. Estella: Verbo Divino.
- MACÍA ANTÓN, Araceli (1990). *Psicología y teoría de la decisión: Aplicaciones*. Madrid: UNED.
- MACHARGO SALVADOR, Julio (1996). *Programa de actividades para el desarrollo de la autoestima 1*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- MACHARGO SALVADOR, Julio (1997). *Programa de actividades para el desarrollo de la autoestima 2*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- MAGAZINE de El Mundo. Número extra: *El álbum familiar*. Núm. 39, segunda época. Diumenge 25 de juny de 2000.
- MANS UNIDES (1995). *Bidezko merkataritza, merkataritza solidarioa*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1998). *Consumo responsable*. Boletín nº 133. Madrid: Mans Unides.
- MARÍA i JOSÉ (1999). *El hogar de los Pequeñosolos*. Colección Pequeños Ciudadanos. 6. Madrid: Ed. Bruño-Intermón.
- MARISTANY, Clara (1997). "¿Diversidad o heterogeneidad?" Cuadernos de Pedagogía, 263. Barcelona: Praxis.
- MARTÍNEZ-OROZCO, Santiago (1996). *Comercio justo, consumo responsable*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- McLUHAN, Marshall (1993). *La aldea global*. Madrid: Gedisa.
- MONJAS CASARES, Inés (1993). *Programa de enseñanza de habilidades de interacción social para niños y niñas en edad escolar*. Valladolid: Trilce (distribuidor).
- OLWEUS, Dan. (1998). *Conductas de acoso y amenaza entre escolares*. Madrid: Ediciones Morata SL.
- ORTEGA RUIZ, Rosario. (1994). *Las malas relaciones interpersonales en la escuela: Estudio sobre la violencia y el maltrato entre compañeros en segunda etapa de EGB*. Infancia y Sociedad, 27-28.
- ORTEGA RUIZ, Rosario. (1998). *Violencia escolar. Qué es y cómo abordarla*. Conselleria d'Educació i Ciència: Junta d'Andalusia.
- OSKORRI, (1996) *Oskorri & The pub ibiltaria*. Fundación BBK, p. 49-51.
- OSORO, Marta (1988). *Romaniés*. Madrid: Anaya.
- PALMER, Pat (1991). *El monstruo, el ratón y yo*. València: Promolibro.
- PALMER, Pat (1991). *Gustándome a mí mismo*. València: Promolibro.
- PALMER, Pat, i ALBERTI, Melissa (1992). *Autoestima, un manual para adolescentes*. València: Promolibro
- PEARSON, David (1991). *El libro de la casa natural*. Barcelona: Oasis.
- PERZESMYCKI, Halina (2000). *Pedagogía de contrato. El contrato didáctico en la educación*. Barcelona: Graó.

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1984). *Diccionario de la lengua española. 20a edició.* Madrid: Espasa-Calpe.
- RENAU, M. Dolores (1989). *Primeras Jornadas sobre Adopción y Acogimiento Familiar.* Vitòria-Gasteiz: Eusko Jauriaritza. Lan eta Gizarte Segurantzza, p. 9-25.
- RODRÍGUEZ ESTRADA, Mauro, i MÁRQUEZ ALEGRÍA, Mateo (1994). *Manejo de problemas y toma de decisiones.* Mèxic: Manual Moderno.
- RODRÍGUEZ MORENO, M. Luisa, DORIO ALCARAZ, Inmaculada i al. (1994). *Programa para enseñar a tomar decisiones.* Guía didáctica para el tutor. Barcelona: Laertes.
- RUE, Joan (2000). *La cooperación en el aprendizaje o cómo incrementar las oportunidades educativas para disminuir la desigualdad.* Aula, 90. Barcelona: Graó.
- SÁNCHEZ MORO, Carmen (coord.) (1991). *La Convención de los derechos de los niños y niñas. Juegos.* Madrid: Ministeri d'Assumptes Socials.
- SÁNCHEZ, Juana (1993). *La coeducación trabajada como ámbito en el centro, en el aula y con la familia.* Aula, 32, p. 19-22.
- SAURA CALIXTO, Pilar (1995). *La educación del autoconcepto: Cuestiones y propuestas.* Universitat de Múrcia.
- SAVE THE CHILDREN (1999). En editorial de la revista Jatun Sunqu, 12 (p. 16). Madrid: Save the Children i UNICEF.
- SCHRUMPF, Fred (1997). *Peer mediation, conflict resolution in schools.* Illinois: Research Press.
- SEGURA, Paco (2000). *Ayúdales a llegar alto.* Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació.
- SHURE, Myrna (1992). *I can solve a problem. An interpersonal cognitive problem solving program.* Illinois: Resarch Press.
- SUBIRATS, Marina, i TOMÉ, Amparo (1992). *Pautas de observación para el análisis del sexismo en el ámbito educativo.* Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació.
- TORRES SANTOMÉ, Juan (1994). *Globalización e interdisciplinarietà: El currículum integrado.* Madrid: Ediciones Morata.
- TRIANES, M. Victoria (1996). *Educación y competencia social: Un programa en el aula.* Archindona: Aljibe.
- TUSQUETS, Esther (1980). *La conejita Marcela.* Barcelona: Lumen.
- TUVILLA RAYO, José (1993). *Educación en los derechos humanos.* Madrid: Ed. CCS.
- VALVERDE LAMSFUS, Lola. (1994). *Entre el deshonor y la miseria. Infancia abandonada en Guipúzcoa y Navarra, siglos XVIII y XIX.* Bilbao, p. 102 i seg.
- VALLES ARÁNDIGA, Antonio (1994). *Programas de refuerzo de las habilidades sociales I y II.* Madrid: EOS.
- VALLES ARÁNDIGA, Antonio (1998). *Autoconcepto y autoestima.* Cuadernos de Tutoría de ESO. Madrid: Ed. Escuela Española.
- WHITEFIELD, Charles L. (1999). *Límites, fronteras y relaciones.* Bilbao: Desclée de Brower.
- WIEMANN, Irmela (1992). *Niños y niñas en adopción y acogimiento familiar: Equipo de promoción del acogimiento familiar.* Biscaia: Agintzari, S. Coop.
- YANKURA, Joseph, i DRYDEN, Windy (2000). *Terapia conductual racional emotiva (REBT).* Casos ilustrativos. Bilbao: Desclée de Brower.

■ MATERIALS COMPLEMENTARIS

LLIBRES DE CONSULTA I MATERIALS DIDÀCTICS

- AUTORS DIVERSOS (1996). *Comportamientos no violentos. Propuestas interdisciplinarias para construir la paz*. Madrid: Narcea.
- AUTORS DIVERSOS (1998). *Garapen aldeko Hezkuntza kanpaina*. Madrid: Fundación Paz y Solidaridad Serafín Aliaga y Federación de Enseñanza CCOO.
- AUTORS DIVERSOS (1995) *Jatun sunqu/Corazón grande 2*. Madrid: UNICEF FUNCOE.
- AUTORS DIVERSOS (1996) *Jatun sunqu/Corazón grande 3*. Madrid: UNICEF FUNCOE.
- AUTORS DIVERSOS (1996). Monogràfic: *Educación para la cooperación*. Cuadernos de Pedagogía, 249. Barcelona: Ed. Fontalba.
- ACNUR España (1996). *Refugiados*. Madrid: ACNUR.
- ADARRA (1990). *Papel del profesorado de EGB con niños y niñas gitanas*. Bilbao: Adarra.
- ARQUÉ, Maite; BASTIDA, Anna, i PALOS, José (1993). *La infancia en el mundo: trabajadores de 10 años*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- BUXARRAIS, M. Rosa i al. (1993). *El interculturalismo en el currículum. El racismo*. Barcelona: A. M. Rosa Sensat i Centro de Publicaciones del MEC.
- CARBONELL, Leonor (1993). *Beto quiere crecer: Alimentación y salud*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- CHAZARRA, Antonio (1988). *Convivencia y tolerancia*. Madrid: CEAPA.
- EUSKO JAURLARITZA (1997). *Munduko haurren egoera*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- FERNÁNDEZ, Isabel (1998). *Prevención de la violencia y resolución de conflictos*. Madrid: Narcea.
- FERRER, Empar i al. (1993). *Ejemplificaciones de unidades didácticas: Una perspectiva intercultural*. Madrid: MEC.
- FRADERA, María (1996). *Al mercado con Kevin*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- GAIK (1992). *Arrazismoa beti bizirik*. Bilbao: Gaiak.
- GARCÍA, M. Dolores, (1997). *Hezkuntza eta askapen emotiboa bultzatzeko heziketa programa*. Sant Sebastià: Ikastolen Elkartea/TEA SA.
- GARCÍA, Román (1996). *Guía de recursos y materiales contra el racismo y la xenofobia*. Avilés: MPDLA.
- GARCÍ NOVELL, Francisco (1992). *Inventar el periódico*. Madrid: Ed. De la Torre.
- GEST PER LA PAU (1997). *Educamos en la tolerancia*. Bilbao: Gest per la Pau.
- GEST PER LA PAU (1997). *Tolerantzia gure burua hezitzea*. Bilbao: Gest per la Pau.
- GÓMEZ, M. Teresa; MIR I COSTA, Victoria, i SERRATS I PARETAS, M. Gracia (1990). *Propuestas de intervención en el aula: Técnicas para lograr un clima favorable en la clase*. Madrid: Narcea.
- GONZÁLEZ, Rosa, i DÍEZ, Esther (2000). *Valores en familia*. Madrid: CCS.
- HICKS, David (1993). *Educación para la paz*. Madrid: Morata SL.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 2*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 3*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 4*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.

- INTERMÓN (1998). Dossier: *Trabajar... ¿un juego de niños?*. Intermón Fundación para el Tercer Mundo, 436. Barcelona: Intermón.
- LARA, Carmen, i VIÑAMATA, Agustín (1990). *Hagamos un solo mundo*. Barcelona: Mans Unides.
- LEVIN, Leah (1999). *Derechos humanos. Preguntas y respuestas*. Bilbao: Eusko Jaurlaritza.
- LOBATO, Clemente, i MEDINA, Rosa (1996). *Técnicas de animación para grupos de preadolescentes*. Bilbao: ADARRA.
- MADRAZO, Jose Luis (1995). *Materialen gida/Guía de materiales*. Vitòria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- MANS UNIDES (1994). *Educación para el consumo y el medio ambiente*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1994). *Kontsumo eta ingurugiro heziketa*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Berdintasunerako heziketa desberdintasunean*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Esklaboen askapena*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Educación para la igualdad en la diferencia*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Educación para la salud y el bienestar*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Osasunerako eta ongizaterako hezkuntza*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1996). *Informe Igualdad en la diferencia*. Boletín núm. 124. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1996). *Informe Igualdad en la diferencia*. Boletín núm. 122. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1999). *La explotación de la infancia*. Boletín núm. 136. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1999). *Lurrak banatu*. Bilbao: Mans Unides.
- MONTANER, Pedro, i MOYANO, Rafael (1995). *¿Cómo nos comunicamos?*. Madrid: Alambra Longman.
- PARCERISA, Artur (2000). *Valores y temas transversales en el curriculum*. Barcelona: Graó.
- ROCABERT, M. Jesús (1997). *Programa educar para la solidaridad*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- ROMERO, Eduard (2000). *Valores para vivir 2*. Madrid: CCS.
- SEQUEIROS, Leandro (1997). *Educar para solidaridad*. Barcelona: Octaedro.
- URRUZOLA ZABALZA, M. José (1996). *Aprendiendo a amar desde el aula: Educación secundaria*. Bilbao: Maite Canal Editora.
- VISQUEM LA DIVERSITAT (1998). *Vivamos la diversidad. Materiales para una acción educativa intercultural*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

LLIBRES DE LECTURA

- AUTORS DIVERSOS (1979). *Los derechos del niño*. Editorial Plesa.
- AUTORS DIVERSOS (1988). *Eugenio, Tina y el gato Arthur contra los traficantes*. Bilbao: Telexin SA.
- AUTORS DIVERSOS (1991). *El gran libro de la paz*. Barcelona: Edebé.
- AUTORS DIVERSOS (1994). *Cuentos de todos los colores*. Bilbao. Adarra.
- ALCÁNTARA, Ricardo (1980). *Pohopol. Colección Vela Mayor*. Barcelona: La Galera.
- BENSON, Bernard (1982). *El libro de la paz*. Madrid. Integral.
- CAMERON, Ann (1999). *El lugar más bonito del mundo*. Madrid: Alfaguara.
- CARRANZA, Maite (1995). *El topo Timoteo y Mgambo Molido*. Madrid: SM.
- CARRASCO, Marta (1985). *El club de los diferentes*. Ediciones Destino.
- DAENINCKX, Didier (1999). *El gato de Tigali*. Madrid: Intermón-Bruño.

- DAMON, Emma (1995). *Cada uno es especial*. Besacoa SA.
- DORRIS, Michel (1996). *Taínos*. Madrid: Alfaguara.
- GERGHTY, Paul (1998). *Yamina*. Barcelona: Zendera Zariquiey.
- GORDON, Sheila (1990). *¡Ni una hora más!* Madrid: SM.
- KÄSTNER, E. (1990). *La conferencia de los animales*. Madrid: Alfaguara.
- LÓPEZ, Concha (1990). *El tiempo y la promesa*. Madrid: Bruño.
- MATTINGLEY, Christobel (1996). *Asmir no quiere pistolas*. Madrid: Alfaguara.
- O'DELL, Scott (1992). *La canción de la luna*. Barcelona: Ediciones B.
- OLLE, M. Àngels (1988). *Samir*. Barcelona: Onda.
- OSORO, Marta (1988). *Romaniés*. Madrid: Anaya.
- PÁEZ, Enrique (1999). *Abdel*. Madrid: SM.
- PERLIN, Muriel (2000). *Un día en Ucrania*. Madrid: Bruño- Amnistia Internacional.
- PINGUILLY, Yves (2000). *Cuentos y leyendas de África*. Madrid: Espasa Juvenil.
- TUSQUETS, Esther (1980). *La conejita Marcela*. Barcelona: Lumen.
- WÖLFEL, Úrsula (1984). *Campos verdes, campos grises*. Salamanca: Ediciones Lóguez.

MATERIALS AUDIOVISUALS

- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (la lucha por la vida)*. Eusko Jaurlaritz - Govern Basc.
- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (II parte)*. Eusko Jaurlaritz - Govern Basc.
- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (III parte)*. Eusko Jaurlaritz - Govern Basc.
- BIZKAIKO FORU ALDUNDIA. *Ardura zaitez*.
- INTERMÓN. *También quieren ser niñas y niños*. Intermón videoteca.
- LAUREN FILMS SA. *La vida es bella*. Director: Roberto Benigni.
- UNIVERSITAT DE DEUSTO, ICE/HEZI, Dep. Audiovisuals (1997). Sèrie: *La aventura de crecer*. Cap. "Aprendiendo a amar" (experiència de H. Harlow en la Universitat de Wisconsin).

PÀGINES WEB

- <http://www.alava.net>
- <http://www.ararteko.net>
- <http://www.bizkaia.net>
- <http://www.conflicto.com>
- <http://www.cfnabarra.es>
- <http://www.emakunde.es>
- <http://www.eustat.es>
- <http://www.gipuzkoa.net>
- <http://www.ihobe.es/suel2.htm>
- <http://www.boes.org>
- <http://www.paz.com>
- <http://www.unicef.org/spanish>
- <http://www.comadrid.es>

ÍNDEX D'UNITATS I ACTIVITATS

UNITAT 1. ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS	26
ACTIVITAT 1. EL PAÍS DELS NO-XIQUETS	28
ACTIVITAT 2. TOTS ELS XIQUETS I XIQUETES TENIM DRETS.....	29
ACTIVITAT 3. A LA CORT DE LA REINA ARTURA	30
UNITAT 2. I JO, QUI SÓC?	33
ACTIVITAT 1. PRESENTA EL TEU DOCUMENT D'IDENTITAT PERSONALITZAT	35
ACTIVITAT 2. "ES BUSCA"	37
ACTIVITAT 3. LA HISTÒRIA INTERMINABLE	38
UNITAT 3. SÓC UNA PERSONA IMPORTANT	41
ACTIVITAT 1. JOANET"AMES DE TEULADÍ"	43
ACTIVITAT 2. EL GRAN GERMÀ.....	45
ACTIVITAT 3. SOS ALBÀNIA.....	46
UNITAT 4. SÓC DIFERENT I ESPECIAL	49
ACTIVITAT 1. CARTEIG PRIVAT	51
ACTIVITAT 2. EL MURAL DE L'ESTIMA	52
ACTIVITAT 3. LA MÀQUINA DE LA VERITAT	53
UNITAT 5. ENS ESCOLTEM	56
ACTIVITAT 1. TEATRE MUT	58
ACTIVITAT 2. SI FÓRA.....	59
ACTIVITAT 3. DICTATS	60
UNITAT 6. SABER EXPRESSAR-SE	63
ACTIVITAT 1. JO TINC UNA OPINIÓ.....	65
ACTIVITAT 2. EL QUE M'AGRADA DE TU I EL QUE NO	66
ACTIVITAT 3. EL COFRE DE LES QUEIXES	67
UNITAT 7. LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT	70
ACTIVITAT 1. "NETEJE MA CASA"	72
ACTIVITAT 2. DESCANS.....	74
ACTIVITAT 3. "VAIG ANAR AL MERCAT I VAIG COMPRAR...".....	76
UNITAT 8. COM ESTÀ EL TEU CAP?	80
ACTIVITAT 1. "AIXÒ ERA I NO ERA UN XIQUET TRIST..."	82
ACTIVITAT 2. QUÈ LI PASSA A LA MONETA?	83
ACTIVITAT 3. VISITE EL PSICÒLEG.....	84
UNITAT 9. APRENC A PRENDRE DECISIONS	88
ACTIVITAT 1. DECISIONS INJUSTES.....	90
ACTIVITAT 2. PRENC LES MEUES PRÒPIES DECISIONS.....	91
ACTIVITAT 3. PRESONERS DE GUERRA	92
UNITAT 10. EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES	95
ACTIVITAT 1. CONFLICTES CULTURALS.....	97
ACTIVITAT 2. EQUIPS RIVALS.....	98
ACTIVITAT 3. MÚSICA JAZZ.....	99

UNITAT 11. RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT	102
ACTIVITAT 1. PACIFISTES FAMOSOS	104
ACTIVITAT 2. EL CONFLICTE INTERPLANETARI	105
ACTIVITAT 3. ELS XIQUETS DE LA GUERRA	106
UNITAT 12. SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS	109
ACTIVITAT 1. M'AUTOAFIRME	111
ACTIVITAT 2. QUIN EMBOLIC ENTRE ELS TEUS DRETS I ELS MEUS.....	112
ACTIVITAT 3. QUE T'HE DIT QUE NO!.....	114
UNITAT 13. TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT	117
ACTIVITAT 1. TOTS ELS DIES SÓN CARNAVAL.....	119
ACTIVITAT 2. IO-IO	121
ACTIVITAT 3. MAREI.....	123
UNITAT 14. I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?	127
ACTIVITAT 1. QUÈ SABEM DE LES DROGUES?	129
ACTIVITAT 2. ALCOHOL? NO, GRÀCIES!	131
ACTIVITAT 3. EL TABAC, EN DUBTE.....	133
UNITAT 15. TRIE LES MEUES AMISTATS	137
ACTIVITAT 1. AMIC, AMIGA, AMISTAT.....	139
ACTIVITAT 2. ELS MEUS AMICS I AMIGUES.....	140
ACTIVITAT 3. LES PECES DE ROBA	141
UNITAT 16. NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA	144
ACTIVITAT 1. LA MEUA FAMÍLIA I LA TEUA SÓN DIFERENTS	146
ACTIVITAT 2. QUE BÉ QUE VIU!	147
ACTIVITAT 3. MAI MÉS SOL!	149
UNITAT 17. A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP	153
ACTIVITAT 1. DIBUIXEM LA NOSTRA FAMÍLIA	155
ACTIVITAT 2. PODEM VIURE SENSE FAMÍLIA?.....	157
ACTIVITAT 3. LA MEUA FAMÍLIA SÍ QUE ÉS UN EQUIP	159
UNITAT 18. ON VIU?	162
ACTIVITAT 1. VINE I VEURÀS	164
ACTIVITAT 2. QUANT QUE M'AGRADA CANTAR!	166
ACTIVITAT 3. A TAULA!	168
UNITAT 19. TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE	172
ACTIVITAT 1. ELABORE LA MEUA AGENDA.....	174
ACTIVITAT 2. JO SÓC D'ANGOLA; TU, D'ESPANYA; TU.....	176
ACTIVITAT 3. AQUEST ÉS EL MEU CONTRACTE!	178
UNITAT 20. ELS MEUS COMPANYYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS	182
ACTIVITAT 1. NORMAL!.....	184
ACTIVITAT 2. VEIG, VEIG!.....	185
ACTIVITAT 3. A BALLAR, A BALLAR, A BALLAR.....	187
UNITAT 21. JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM	191
ACTIVITAT 1. QUÈ VEIG EN MI.....	193

ACTIVITAT 2. M'AGRADARIA PER A TU	195
ACTIVITAT 3. TOTS I TOTES HI CABEM.....	197
UNITAT 22. ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ.....	201
ACTIVITAT 1. EN COLLA	203
ACTIVITAT 2. POSEM PER CAS	205
ACTIVITAT 3. EL SECRET DE TERESA.....	206
UNITAT 23. A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA	210
ACTIVITAT 1. TENIM QUALITATS POSITIVES	212
ACTIVITAT 2. MARÍA ÉS AMIGA MEUA	213
ACTIVITAT 3. LA MÚSICA ENS UNEIX.....	214
UNITAT 24. PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT	217
ACTIVITAT 1. EL NOSTRE GRUP	219
ACTIVITAT 2. EL QUE IMPORTA ÉS PARTICIPAR.....	221
ACTIVITAT 3. EN QUÈ PODEM COL-LABORAR?	223
UNITAT 25. EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE	227
ACTIVITAT 1. EN ACABAR LA JORNADA ESCOLAR.....	229
ACTIVITAT 2. QUÈ NECESSITE PER A DIVERTIR-ME?.....	231
ACTIVITAT 3. EL BASAR DEL JOGUET	233
UNITAT 26. ENVOLTATS D'INFORMACIÓ	237
ACTIVITAT 1. ENGANXATS A LA TELE	239
ACTIVITAT 2. QUÈ ENS CONTEN ELS PERIÒDICS?	241
ACTIVITAT 3. I TU QUÈ OPINES...?	243
UNITAT 27. CUIDEM EL PLANETA	247
ACTIVITAT 1. QUANTA BROSSA!	249
ACTIVITAT 2. A FAVOR DELS PRODUCTES NATURALS!	251
ACTIVITAT 3. JO TAMBÉ ESCOLTE ELS QUI SÓN POETES.....	252
UNITAT 28. DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN	256
ACTIVITAT 1. FAMÍLIES DEL MÓN.....	257
ACTIVITAT 2. QUI REPARTEIX.....	259
ACTIVITAT 3. ENCANTAT DE CONÈIXER-TE	261
UNITAT 29. UN MÓN EN CONFLICTE	265
ACTIVITAT 1. ELS CONFLICTES EN EL MÓN.....	267
ACTIVITAT 2. POSA'T EN EL SEU LLOC	268
ACTIVITAT 3. SOMIANT LA PAU.....	269
UNITAT 30. NO HI HA DRET!.....	273
ACTIVITAT 1. EL BERENAR (IN)SOLIDARI	275
ACTIVITAT 2. ESTUDIES O TREBALLEES?.....	277
ACTIVITAT 3. UN CONSUM RESPONSABLE.....	279

UNITATS

UNITAT 1

ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS

■ IDEA PRINCIPAL

Tots els éssers humans tenim una sèrie de drets que protegeixen i vetlen per la nostra seguretat i integritat, tant física com mental. Tots els drets dels xiquets tenen la mateixa importància. Són indivisibles i estan relacionats entre si. El seu objectiu és el desenvolupament de la personalitat integral del xiquet. La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de la infància, signada per la comunitat internacional l'any 1989, arreplega els drets que haurien d'estar presents en tots els xiquets i xiquetes del món.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre les actituds referides als xiquets.
- Conèixer els drets dels xiquets i les xiquetes.
- Analitzar la presència d'aquests drets en els diferents entorns o països.
- Aprendre que l'existència de drets suposa l'assumpció de responsabilitats.
- Aplicar aquests drets a la vida quotidiana.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció sobre els drets del xiquet és el primer instrument internacional jurídicament vinculant, que compromet tots els països signants (a mitjan 1999 tota la comunitat internacional l'havia ratificat, llevat dels Estats Units i Somàlia) a respectar i defensar els drets de la infància com una prioritat màxima. En la seua elaboració, fins que va ser aprovada el 20 de novembre de 1989, van participar representants de totes les societats, totes les religions i totes les cultures. La Convenció inclou tota la gamma de drets humans possibles: polítics, socials, econòmics, civils i culturals.

La Convenció estableix una nova actitud cap a la infància considerant el xiquet com una persona lliure i en creixement que va arribant a cotes majors d'autonomia. En l'article primer es defineix com a xiquet tot ésser humà menor de 18 anys, excepte en aquells països que estableixen abans la majoria d'edat. A partir d'aquesta determinació per edat s'estableix la necessitat de l'adult en la criança i creixement, però sense que per això pertanguen o siguin propietat de ningú. L'adult vetla pel desenvolupament del xiquet des de la dependència absoluta del nadó fins a l'assumpció gradual de responsabilitats a mesura que va creixent.

La Convenció recolza en quatre principis generals, fonament de tots els altres. Aquests són: la no-discriminació, l'interès superior del menor, el dret a la vida i el respecte a la seua opinió. A continuació els desenvolupem individualment.

1. La no-discriminació. Els drets de la Convenció són vàlids per a tots els xiquets del món, tal com ho arreplega l'article 2, sense cap distinció i independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, l'origen, la posició econòmica, els impediments físics del xiquet o les opinions del xiquet i dels seus representants. Relacionats amb aquest dret estarien els drets dels xiquets diferents, com els impeditos (article 23), els xiquets refugiats o de països en guerra (art. 22 i 38), etc.
2. Prevalença de l'interès superior del xiquet, tal com estipula l'article tercer. La família és la principal valedora d'aquest dret, i en defecte seu, és l'estat qui ha d'assegurar-ne el compliment. En totes les mesures, ajudes o serveis que s'adopten, la prioritat bàsica és l'interès superior del xiquet. Es relaciona amb tots els drets, on s'arreplega el paper de la família i l'estat en la cura i la tutela del xiquet (articles 4, 5, 18, 20 i 21).
3. El dret a la vida (article 6). Dret intrínsec a la vida, la supervivència i al desenvolupament que l'estat ha de garantir. Aquest principi es relaciona amb els drets a la salut (art. 24), a l'educació (art. 28 i 29), al joc (art. 31), etc.
4. Respecte a l'opinió. També tenen alguna cosa a dir; tenen, per tant, dret a ser escoltats, a expressar la pròpia opinió, tal com exposa l'article 12. Aquest dret té també la seua rèplica en la presència dels altres, en la capacitat d'escoltar-los i tenir-los en compte. Afins a aquest dret hi hauria els que arrepleguen les llibertats i

els drets civils, com la llibertat de pensament, consciència o religió (art. 14), la llibertat d'associació (art. 15), el dret a la identitat (art. 7, 8 i 10), etc. La realitat indica, tal com diu Ignacio de Senillosa en el document d'Intermón (1993, p. 29), que se'ls demana poca opinió i es respecta menys els seus punts de vista.

“Els adults creiem tenir les receptes per a tots i cadascun dels desitjos i les mancances del menor, i, no obstant això, fins a quin punt parem esment a la simple grandesa de les seues aspiracions reals? Construïm el món a la mesura de la nostra limitada visió: la pantalla d'un televisor, els objectius a curt termini, la seguretat, la privadesa, l'asfalt i la productivitat.”

En definitiva, tot el món té dret a la seua infantesa, té dret a no ser un adult precoç, té dret a jugar, a conviure amb altra gent i altres cultures, que es preocupen de la seua seguretat, el seu sustent i la seua salut, que el protegissen de les situacions en les quals és més vulnerable, etc. La Convenció és un instrument on s'arreglen les normes i obligacions necessàries per a aconseguir la defensa dels drets del menor. Tots els drets defensats tenen com a finalitat el desenvolupament integral de la infància.

En aquest sentit el paper de la Convenció és oferir un acord marc des del qual sensibilitzar i pressionar els governs i tota la massa social per a treballar en pro de la infància, ja que invertir en la infància és invertir en el benestar futur de qualsevol societat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Treballar esquemes cognitius encaminats a l'autoregulació.
- Acostar els drets a situacions quotidianes.
- Analitzar aquelles notícies diàries que responguen a l'enfocament dels drets.
- Arreglar l'opinió sobre problemàtiques que es difonen diàriament pels mitjans de comunicació (immigració, xiquets de la guerra, etc.)
- Mostrar realitats d'altres països i altres parts del món.
- Reconèixer les necessitats de les persones amb les quals es relacionen.

La família

- Demanar la seua opinió en les diferents qüestions de funcionament familiar.
- Anar concedint-los més capacitat de decisió en qüestions personals.
- Conèixer altres cultures i formes de vida en altres països.
- Valorar amb ells la presència de gent més desfavorida dins del seu propi entorn.
- Interessar-se pel que pensen sobre els problemes que vivim en aquesta societat i veure quines serien les solucions.

ACTIVITAT 1: EL PAÍS DELS NO-XIQUETS

Es parla de la infància com un període vital que comprèn moments evolutius i característiques molt diferents entre si. Per a ajudar-nos a conèixer millor quins són els seus interessos, les seues necessitats, hem dissenyat aquesta activitat. Per a això es presenten una sèrie d'elements que van des d'objectes, possessions, necessitats o valors, entre els quals hauran de prioritzar i escollir raonadament. Aquesta activitat pretén, partint de les necessitats vitals de l'individu, arribar als drets que tota persona hauria de tenir. En aquest sentit seria interessant continuar amb l'activitat posterior i extraure els drets que han de presidir i protegir el desenvolupament de les xiquetes i xiquets.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Reflexionar sobre les actituds vitals de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Prendre decisions entre diferents aspectes importants en la vida de les persones.
- Estimular el raonament crític.
- Fomentar el treball en grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de respostes.

Heu d'escollir, d'entre els aspectes següents, els 6 que considereu més importants per a viure feliçment. Raoneu per què ho heu decidit així.

1. els llibres	10. les llepolies	19. la màgia
2. els jocs	11. les carícies i besos	20. la justícia
3. les amigues i amics	12. les medecines	21. dormir bé
4. l'alimentació	13. tenir una casa	22. riure
5. ajudar altres persones	14. la roba	23. la fantasia
6. la innocència	15. la bellesa	24. el sol
7. aprendre	16. compartir coses	25. la TV
8. la solidaritat	17. els esports	26. altres...
9. la família	18. la música	...

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta l'activitat a manera de conte. El professorat llig el següent text als alumnes:

"El país dels No-xiquets s'està apoderant de la humanitat. Afortunadament un grup de persones, entre els quals esteu tu i el teu grup, tenen el poder de salvar la Terra de la tristesa i la desolació que l'envaeixen. La vostra tasca consisteix a triar, per grups, sis de les característiques o apartats més importants per a ser feliços. Gràcies a aquesta elecció podreu salvar la Terra."

Les eleccions realitzades han de ser raonades. Per a acabar l'activitat, es posen en comú les conclusions de tots els grups i s'arreglen els aspectes considerats com més importants. Es pot dialogar sobre les diferents eleccions fetes pels grups.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria /Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 2: TOTS ELS XIQUETS I XIQUETES TENIM DRETS

La Convenció sobre els drets de la infància (1989) estableix, en la primera part, al llarg de 41 articles, una àmplia gamma de drets, des de civils, econòmics o polítics fins a socials i culturals, que pretenen el desenvolupament integral del menor. Suggestiu, a causa de l'extensió dels articles, que s'utilitzen els 10 drets que arreplega la Declaració dels drets de la infància (1959), els quals reflecteixen els principis fonamentals.

Declaració dels drets de la infància

1. *Igualtat*. Dret a ser reconeguts tots com a iguals, sense distincions discriminatòries per a ell o ella o la seua família.
2. *Protecció*. Dret a ser protegit per la llei, i així poder desenvolupar-se i créixer sa i en llibertat (protegir el meu barri, el meu poble, el nostre planeta.)
3. *Identitat*. Dret a tenir un nom i una nacionalitat per a començar a ser un mateix.
4. *Qualitat de vida*. Dret a l'alimentació, l'habitatge i l'atenció mèdica.
5. *Integració*. "Som iguals i diferents". Dret a atencions i tractaments específics per impediments físics o mentals.
6. *Amor*. Dret a rebre afecte i seguretat, prevalent que siguin els pares i la família els responsables de donar-lo.
7. *Educació i joc*. Dret a aprendre a pensar, a jugar, a dialogar, a divertir-se.
8. *Auxili*. Dret a rebre protecció i ajuda quan ho necessite.
9. *Denúncia*. Dret a no patir abandó, crueltat, tràfic o explotació de la pròpia persona, maltractaments, humiliacions...
10. *Solidaritat*. Dret a ser educat en un esperit de tolerància, comprensió pels altres, pau i fraternitat.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer els drets dels xiquets.
- Analitzar si els drets es compleixen o no en el nostre entorn més proper i llunyà.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Estimular la reflexió sobre les seues necessitats i els seus drets.
- Comparar el funcionament d'aquests drets en el seu entorn enfront d'altres realitats.

PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats amb la llista de drets esmentats més amunt.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'inicia l'activitat a partir d'una qüestió a debatre en grups petits, sobre "*què és el que necessitem realment per a viure*". D'ací es pot extraure una llista de necessitats bàsiques que seran arreplegades com a drets de tot xiquet i xiqueta. Es presenta a continuació la llista de drets i es compara. Finalment veiem com és la seua aplicació en el nostre entorn i en altres països.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: A LA CORT DE LA REINA ARTURA

En aquesta activitat s'escull el dret a ser diferent. Hem seleccionat aquest dret per la facilitat amb què es pot incomplir dins de l'aula. Pretenem que siguin conscients que es pot estar maltractant companys i companyes, familiars o gent coneguda, l'únic demèrit de la qual és ser diferents. Deixem clar que la diferència no únicament ve definida pel color de la pell o per la pertinença al grup de necessitats educatives especials, sinó que també tractem com a diferents els qui no responen a les expectatives "normals" (el xiquet que juga amb xiquetes, el que té ulleres o la que està més grosseta, la que ve d'un barri més pobre o porta uns pantalons vells, etc.). L'objectiu és que l'alumnat siga conscient d'aquesta realitat. Un objectiu més ambiciós a perseguir seria interioritzar el respecte a aquesta diferència, però complir-lo requeriria més sessions sobre el tema.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar a la vida quotidiana el dret a ser respectat sense discriminacions.
- Practicar la idea que tenir drets suposa assumir responsabilitats.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar totes les característiques que defineixen la persona diferent.
- Examinar formes comunes de maltractament al xiquet diferent.
- Valorar l'existència de persones diferents en el seu entorn.
- Buscar comportaments defensors de la diferència.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats i útils d'escriptura.

PERSONES DIFERENTS (en la meua família, el meu centre, el meu barri o poble)	ON ESTÀ LA DIFERÈNCIA	COM PUC DEFENSAR-LOS (davant els "atacs" d'altres persones)

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es comença l'activitat amb la lectura següent: *"A la cort de la reina Artura tothom s'han posat ferm perquè duien una època gandulejant un poc, així que la reina ha dit que cal treballar, que últimament hi ha molt de gandul per ací que no respecta els drets. Així que ha agafat el dret a ser tractats amb respecte, sense discriminació per motius de sexe, raça, religió, condició econòmica o social. I ens nomena automàticament defensors d'aquest dret. Ara he de pensar en les raons que tinc, en com lluitaré per a defensar-ho."*

(Amb l'alumnat del primer cicle de primària es podria utilitzar el conte "L'aneguet lleig" a manera d'introducció en l'activitat.)

Una vegada presentada l'activitat, emplenem el full i treballen 10 minuts individualment els comportaments desitjables. Més tard, en petit grup i durant 20 minuts, es discuteixen i arregen els comportaments segons el cas.

Per a acabar l'activitat, els representants defensors exposen les seues conclusions en la "taula redona".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Hui comencem a treballar un tema que ens portarà a plantejar-nos els drets dels nostres fills i filles. Abans d'abordar-lo, convé revisar les nostres creences en aquest aspecte. Us invitem a respondre amb sinceritat, utilitzant "Vertader/Fals", a cadascuna d'aquestes frases, sense mirar els comentaris de davall de la ratlla. Una vegada acabades les respostes, podeu veure a què feien referència i si cal plantejar-se amb més deteniment algunes idees.

VERTADER / FALS

1. Preguntar-li a un xiquet la seua opinió és un poc perdre el temps, ja que hui diuen una cosa i demà una altra.
2. Solc parlar d'ell o ella com si fórem un, per exemple: *"Me'n fa unes..."*, *"hem suspès"*, *"vam tenir mala sort..."*, *"la xiqueta és com son pare, en canvi el xiquet és com jo"*.
3. Des que naixen ja es veu que les xiquetes són més bruixes; en canvi el xiquet és "un beneït", molt noble i íntegre.
4. Anime la meua filla o fill a participar en grups amb altres xiquets i xiquetes, siga en equips d'esport, en grups d'escoltes o en altres grups.
5. Cal tractar tots els fills per igual, se'ls vol el mateix i se'ls dóna i se'ls demana per igual.
6. Si ens separàrem, els xiquets estarien millor amb mi. El repartiment dels caps de setmana no és més que una manera de turmentar-me.
7. No m'agrada que hi haja xiquets i xiquetes amb retard en classe amb el meu fill o filla, perquè fan que s'alentisca el ritme d'aprenentatge.
8. Preferisc que després de les hores de classe vaja a jugar abans que ficar-lo en extraescolars, encara que em diguen que aprendrà menys.
9. No suporta veure com pares i mares que han perdut els nervis peguen als seus fills o els humilien insultant-los.

Les frases anteriors tenen a veure amb les qüestions o drets següents:

1. Dret del xiquet a ser escoltat. Efectivament pot donar-se aquesta inconsistència en les opinions, però preguntar-li a més de ser un reconeixement i una consideració a la seua persona, li permet madurar i millorar la seua capacitat d'aprenentatge.
2. Els xiquets i xiquetes no són propietat dels seus pares o mares. La labor d'aquests és guiar-los cap a una autonomia cada vegada major i més responsable.
3. Dret del xiquet a no ser discriminat per raça, sexe, religió ni condicions econòmiques o socials del menor o els pares. Les pràctiques educatives sexistes comencen a donar-se des de nadons.
4. Dret a reunir-se i associar-se amb altres persones.
5. Dret a la pròpia identitat, respectant les seues característiques personals i les seues potencialitats.
6. Dret a disposar dels dos progenitors.
7. Dret a la integració, a no patir discriminació per impediments físics o mentals. Al mateix temps, amb això contribueix a desenvolupar una infància més solidària i tolerant.
8. Dret a ser xiquet, a jugar, a descansar i practicar esports, dret també a créixer sa físicament, mentalment i espiritualment.
9. Dret a no patir maltractaments, així com a rebre protecció i afecte per part de les persones adultes.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Escull un dret, el que més t'agrada, i conta o dibuixa una història en la qual intervinga aquest dret. Explica després als altres companys per què és important aquest dret i què faria falta per a desenvolupar-lo o defensar-lo si calguera.

El meu dret és:

Narra una història o fes un dibuix:

Aquest dret és important per:

Necessitaríem que:

UNITAT 2

I JO, QUI SÓC?

■ IDEA PRINCIPAL

Tot ésser humà necessita i té dret a posseir una identitat pròpia que li permeta ser reconegut com a persona, tant individualment com col·lectivament. El reconeixement jurídic d'aquest dret es proclamarà a través del nom i la nacionalitat.

Una de les condicions bàsiques per a afavorir el sentit de la pròpia identitat és el desenvolupament d'un autoconcepte i una autoestima positius. L'autoconcepte i l'autoestima tenen un paper important en la vida de les persones, ja que el que una persona pensa i sent respecte a si mateixa afecta de forma decisiva tots els aspectes de la seua vida: des de la manera de relacionar-se amb les altres persones –amistats, família, veïns... – fins en els seus hàbits d'autocura, la seua actitud davant les dificultats que puga trobar-se en la vida, el seu rendiment acadèmic i professional, la seua manera de divertir-se, etc.

Així doncs, podem dir sense por d'equivocar-nos que l'autoconcepte afavoreix el sentit de la pròpia identitat i constitueix un marc de referència des del qual interpretar la realitat externa i les pròpies experiències internes. La identitat individual es basa en l'autoconeixement: els nostres gustos, habilitats, forma de ser o de pensar, i en l'acceptació de tot el que forma part d'un mateix. En aquest tema s'incidirà en els aspectes importants de la identitat del xiquet (naixement, arbre genealògic, història, jocs, etc.), centrant-nos sobretot en els aspectes cognitius i dades objectives.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre un mateix.
- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

L'autoconeixement constitueix una clau de suma importància per al desenvolupament de la identitat personal, entesa aquesta com la consciència que una persona té de si mateixa com a individu diferent i independent dels altres. Fa referència al jo personal i a les característiques i trets que el descriuen. Aquests trets (biològics, psicològics i ambientals) són els que permetran al xiquet definir-se com una persona singular, de manera que puga ser reconegut i no confós amb els altres, al mateix temps que l'ajuden a desenvolupar el sentiment de pertinença a un grup o comunitat amb la seua pròpia identitat cultural.

Sense un sòlid coneixement de la seua persona, els xiquets poden córrer el risc de desenvolupar un fals ego format pel conjunt d'idees, actituds i comportaments que adopten en la seua obstinació d'adaptar-se i ajustar-se al que les persones (sobretot aquelles que siguen significatives en la seua vida) esperen d'ell o ella. Durant aquesta obstinació poden abandonar l'interès per conèixer-se i perdre la facultat de "ser ells mateixos", naturals, relaxats, etc., cosa que és vital per a desenvolupar el seu autoconcepte i autoestima.

La resposta que una persona dóna en les diferents situacions de la seua vida depèn del que pense de si mateixa. De tots els judicis als quals ens sotmetem, cap és tan important com el nostre propi. El benestar psicològic, les nostres relacions socioafectives, la manera d'afrontar els problemes, etc., tot durà el segell d'aquest judici, o cosa que és el mateix, dependrà del nostre autoconcepte i autoestima. Però, què són l'autoconcepte i l'autoestima? Són moltes les publicacions en les quals s'utilitzen aquests termes de forma indistinta referint-se al conjunt d'imatges, sentiments i trets que la persona reconeix com a part de si mateixa. No obstant això, altres persones distingeixen entre aquests dos constructes, i limiten l'autoconcepte als aspectes més cognitius –percepció de si mateix, el que la persona pensa que és (tretos físics, psicològics, qualitats, defectes...)– però sense acompanyar-los de l'etiqueta avaluativa o afectiva –la valoració emocional del que la persona pensa de si mateixa–, que constituïria el contingut bàsic de l'autoestima.

Encara que resulta molt difícil separar els aspectes cognitius dels avaluatius (pense-sent), creiem que constitueixen dos passos fonamentals en el procés de creixement personal i que mereix la pena tractar-los per separat. Dins de la realitat complexa de l'autoconcepte general es poden distingir altres "autoconceptes" més concrets referits a àrees específiques de l'experiència de la persona. Així podríem parlar d'autoconcepte acadèmic, físic, social, emocional, etc.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Introduir exemples en la classe que facen referència a les característiques culturals, ètniques, individuals... de l'alumnat del seu grup.
- Reforçar positivament les expressions verbals (per exemple, accents regionals) i comportaments individuals propis de cada alumne.
- Utilitzar dinàmiques de grup perquè els xiquets coneguen dades personals de cadascun d'ells.
- Introduir en el Projecte curricular de Centre i Projecte Educatiu de Centre aspectes relatius al desenvolupament de l'autoconcepte i de l'autoestima.

La família

- Comentar en família coses relatives al propi nom, els cognoms, etc.
- Destacar els aspectes que el diferencien de les altres persones.
- Donar a conèixer la influència positiva que la criatura ha tingut en la vida familiar recordant experiències positives viscudes al costat d'ella.

ACTIVITAT 1:

PRESENTA EL TEU DOCUMENT D'IDENTITAT PERSONALITZAT

El nostre autoconcepte i autoestima es deriven del coneixement i estima dels nostres trets personals, la nostra identitat i el nostre entorn més pròxim. Sovint no valorem elements tan habituals com el nom, els cognoms, la imatge..., perquè són una cosa que sempre ha estat ací. A més, són tantes les coses que els alumnes han de fer: treballs d'escola, dormir, menjar, jugar o divertir-se, que poques vegades es posen a pensar en ells mateixos. Qui sóc jo? Sóc com tots els xiquets de la meua edat, o hi ha alguna cosa que em distingeix d'ells? Convé parar-se un poc i començar a descobrir coses sobre un mateix. Algunes seran conegudes, unes altres els resultaran molt curioses, noves. Cada alumne és el resultat de totes elles i això l'ajudarà a comprovar que és una persona realment important i se sentirà bé per això.

El professor explica a l'alumnat que tots els xiquets i xiquetes tenen dret a tenir un nom i una nacionalitat, així com unes característiques que els permeten ser reconeguts i distingir-se dels altres. Per tant, aquesta activitat es destinarà a la presa de consciència d'alguns elements rudimentaris (nom i cognoms, lloc de naixement, etc.), que constitueixen els fonaments de l'autoconcepte i l'autoestima.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia: naixement, antecessors, característiques personals (habilitats, forma de ser, gustos), etc.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Recopilar informació significativa sobre si mateix: dades sobre el seu naixement, trets, qualitats i habilitats personals, etc.
- Crear un document escrit sobre la seua persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: útils d'escriure i de dibuixar, una fotografia personal, cartolina, tisores i un full amb un guió orientatiu.

DURADA DE L'ACTIVITAT: dues sessions, la primera, de 10 minuts i la segona, de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora explica l'activitat: *"Estaves passejant pel carrer quan una patrulla especial de la policia et para i et demana el teu 'carnet d'identitat personalitzat'".* En el cas que no el dugues damunt, et concediran una setmana perquè ho faces. Si no el presentes en aquest termini, consideraran que no eres un ciutadà o ciutadana important i, com que vivim en un planeta superpoblat, t'enfrontes a la pena de ser deportat a un altre planeta. Hi ha moltes persones (família, amigues i amics, professorat, veïns) disposats a ajudar-te en la tasca. Busca i recopila les dades que necessites, però no oblidés que ningú et coneix tant ni sap tant de tu com tu mateix." Que cada alumne i alumna elabore el seu document personalitzat (disseny gràfic i dades). Es donarà una setmana a l'alumnat per a arregar la informació que necessite. Per a facilitar-los la tasca se'ls oferirà un guió orientatiu (és opcional; si algú vol fer-ho d'una altra forma podrà fer-ho).

Guió orientatiu

FOTO	NOM: COGNOMS: Lloc de naixement: Data de naixement: Lloc de residència: Nom del pare i la mare: Nom dels germans:	
Descripció física: ROSTRE: Color d'ulls: Color dels cabells: Pell: Llavis: Nas: Altres trets: COS altura: complexió: etc.	DIBUIXOS: Alguna cosa característica del teu poble o ciutat (edifici, paisatge...) La teua casa:	

En la segona sessió, es reparteix el material de treball i s'aclareixen possibles dubtes per a emplenar el guió. Cada persona prepara el seu "document" (30 minuts). A continuació es farà una exposició amb tots els documents personalitzats.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica / Música) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: “ES BUSCA”

A algunes persones els resulta difícil descriure's o parlar de si mateixes, bé perquè són tímides i els fa vergonya contar coses pròpies, ja que no creuen tenir coses interessants a dir, bé perquè no es coneixen prou. En aquests casos reconèixer-se en les descripcions que les persones que ens coneixen fan de nosaltres pot resultar un joc diferent i divertit.

El professor o professora explica que algunes vegades el que la persona pensa de si mateixa (com es veu a si mateixa) no coincideix amb la imatge o les opinions que les persones del seu entorn (família, amics i amigues, professors, etc.) tinguen sobre ella, i això es deu fonamentalment al fet que cada persona es fixa més en uns aspectes que en uns altres. Probablement siguem una mescla de tot: com ens veiem i com ens veuen les persones del nostre entorn.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fixar-se en els companys i companyes.
- Enriquir el seu autoconeixement arreplegant les opinions dels seus iguals sobre la seua persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, en grups de 4 persones.

MATERIALS: targetes de cartolina, útils d'escriptura i de dibuix.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat explica l'activitat als alumnes. *“Hui ens coneixerem un poc més a través dels ulls dels nostres companys i companyes. Per a fer-ho intentareu assenyalar les característiques pròpies i exclusives de cada persona i les característiques que compartisca amb la resta de xiquets de la seua mateixa família, classe, poble, etc.”.*

El professor escriurà en cada targeta el nom d'una persona, i les distribuirà per grups. Cada alumne en triarà una. Després els explicarà que han de confeccionar una espècie de “pasquins” amb l'encapçalament “ES BUSCA...” en els quals aparega un dibuix de la persona (també hi pot haver variants com fotografies de personatges famosos que se'ls assemblen o signifiquen alguna cosa especial per a la persona descrita en qüestió), acompanyada d'una descripció de la persona (característiques físiques –aparença personal i destreses motrius–, sobre la seua forma de ser en classe amb els companys i companyes i amb el professorat, etc.). El professorat anirà amb compte d'eliminar o modificar els comentaris negatius. A continuació, cada alumne del grup mostrarà el seu “pasqui” a les altres persones del grup per a arreplegar la seua opinió i modificar alguna cosa si fera falta. Una vegada passada aquesta “censura” exposaran els “pasquins” en una cartolina gran a la vista de tota la classe. A continuació es deixen 5-10 minuts perquè cada persona, sola o amb l'ajuda del seu grup, es reconega i es trobe a si mateixa entre el conjunt de “pasquins” (el grup pot decidir si es permet fer preguntes o no, quantes, etc.).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica)

ACTIVITAT 3: LA HISTÒRIA INTERMINABLE

S'han escrit i s'escriuen multitud de biografies i autobiografies. Sovint les autobiografies es tornen més interessants amb el pas del temps, perquè mostren fets, experiències, i sentiments de les persones en altres èpoques diferents de l'actual. Les nostres vides –tot i que encara no molt llargues– també van canviant a mesura que els anys transcorren. És molt bonic tenir un retrat nostre i guardar-lo per al futur (recordem, per exemple, el diari d'Anna Frank).

El professor o professora explica als xiquets que cada persona té una vida i una història distintes amb diferents experiències i expectatives o il·lusions per al futur. La seua vida és interessant i mereix la pena ser escrita per a contar el que ha passat fins al moment actual. D'ací a uns quants anys segur que els resultarà interessant poder llegir i recordar com eren o es veien a si mateixos en aquells anys.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre si mateix.
- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Prendre consciència de la pròpia singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Arreplegar experiències importants de les nostres vides.
- Establir llaços d'unió entre el xiquet o xiqueta i el seu entorn.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: material per a fer un llibre: fulls, carpeta d'anelles, útils d'escriure i dibuixar.

DURADA DE L'ACTIVITAT: la manera més convenient de portar-la a terme és al llarg de diferents sessions curtes (aprox. 10 minuts), encara que també pot fer-se en una sola sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explicarà l'activitat: *“Ara escriurem un llibre sobre la nostra vida. Cadascú triarà el títol que li vulga posar (si no, podria valdre “Història interminable de...”), i hi anirà arreplegant diferents aspectes i experiències de la seua vida. Per a ajudar-vos en la tasca us donaré una sèrie de temes (1 o 2 per sessió) sobre els quals escriure i, a més, podeu acompanyar-los d'il·lustracions”.*

Possibles temes:

1. Dades d'identificació (nom i cognoms, àlies o sobrenoms, data i lloc de naixement, escola, curs, etc.).
2. La meua família (noms, edats, arbre genealògic; s'hi poden incloure animals domèstics importants per al xiquet).
3. El dia que vaig nàixer (com va ser aquell dia, com era jo quan vaig nàixer...).
4. Els meus primers anys (quan vaig aprendre a caminar, a menjar, amb què i amb qui jugava...).
5. Els meus primers records (jocs, viatges, “accidents”, regals, menjars...).
6. L'any passat (a casa, a escola, en vacances, per Nadal, en el meu aniversari, en el meu barri o poble...).
7. Ma casa (com és la casa, zones preferides...).
8. El meu pare i la meua mare (un poc de la seua història personal, com són, què m'aporten, què els aporte jo...).
9. El meu germà o germana (com és, què m'aporta, què li aporte jo...).
10. Els meus amics i amigues.
11. El meu col·legi (com és, què és el que més m'agrada...).
12. El meu barri, poble, ciutat, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Totes les persones tenen la necessitat de posseir la seua pròpia identitat que els distingisca dels altres tant individualment com col·lectivament. Una manera de satisfer aquesta necessitat és desenvolupant l'autoestima del vostre fill o filla, en concret la idea que cada persona, independentment del sexe, l'edat i altres condicions de tot tipus (estatus socioeconòmic, ètnia, etc.) és algú digne i valuós en si mateix.

Hi ha moltes investigacions que demostren l'estreta correlació que s'estableix entre el sentiment de dignitat i vàlua personal i un autoconcepte i autoestima positius. L'autoestima no és un "tret heretat", sinó que s'anirà formant a través de les experiències que tinga el vostre fill o filla al llarg de la seua vida. La família, el pare i la mare, constitueix un dels principals agents per al desenvolupament de l'autoestima dels seus descendents, i per això ens dirigim a vosaltres buscant col·laboració.

Una primera etapa en la difícil tasca de desenvolupar una autoestima positiva pot ser la d'ajudar els nostres fills a conèixer-se millor a si mateixos, perquè adquirisquen la consciència de tenir una identitat pròpia (nom i cognoms, una família, una comunitat, etc., a les quals pertanyen) i que compreguen que per a nosaltres són éssers singulars, mereixedors de tot el nostre amor, suport, i no per cap motiu especial, només per ser fills nostres. A aquest efecte, us suggerim una senzilla activitat per a portar a terme amb el vostre fill o filla. Es tracta que, juntament amb ell o ella, recordeu i arreplegueu en el seu "diari" anècdotes importants (i de caràcter positiu) de la seua vida –des de com es "va portar" durant l'embaràs, fins com va transcórrer el part, per què se li va posar el nom que té i no un altre, quan va començar a caminar, parlar, "gracietes" que feia...– a través de les quals perceben que són éssers que pertanyen a una família i que són insubstituïbles en les vostres vides.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Sempre hi ha hagut famílies que, per diferents raons (ser mare soltera, mare adolescent, mancar de mitjans econòmics...), “abandonen” el seu fill o filla. Fa alguns anys era freqüent que aquelles criatures foren abandonades en institucions religioses, hospitals, orfenats i fins i tot en el carrer mateix. Eren xiquets i xiquetes sense nom ni cognoms, ni una família d’origen, ni un lloc de naixença. Però eren persones amb dret a tenir una identitat.

A propòsit d’aquesta situació us presente el cas real d’una xiqueta que va ser abandonada a la porta de l’hospital Aita Menni, situat al barri de Gesalibar, a Arrasate (Guipúscoa). Quan jo vaig conèixer aquesta xiqueta, ja crescuda, jo no coneixia la seua història i es va presentar davant meu com María Gesalibar Arrasate, nascuda a Arrasate el dia ... (data en què la va trobar una monja anomenada María).

A continuació tracta de respondre a aquestes preguntes:

1. Com explicaries el seu nom i cognoms? Tenen algun significat?

2. Aquests nom i cognoms, lloc i data de naixença, li concedeixen una identitat pròpia i individual a aquesta xiqueta, que la distingisquen i caracteritzen? Per què?

UNITAT 3

SÓC UNA PERSONA IMPORTANT

■ IDEA PRINCIPAL

“Els interessos del xiquet, primer!” Així resa un dels principis generals de la Convenció dels drets del xiquet. Aquest principi es fonamenta en la concepció de la infància com una etapa amb entitat pròpia, amb unes necessitats i interessos específics i en la concepció del xiquet com una persona amb drets propis, mereixedora de la protecció i les atencions necessàries que afavorisquen el seu ple desenvolupament físic, psicològic, social i espiritual.

La concepció que el xiquet o la xiqueta és una persona important, digna de tenir uns drets i responsabilitats, una persona pel benestar de la qual cal vetllar, no solament compromet l'estat, la família, el professorat, etc., sinó també el mateix xiquet o xiqueta. En aquest sentit, considerem imprescindible treballar l'autoestima perquè el xiquet arribe a tenir el convenciment intern que és algú important i valuós en si mateix, mereixedor de ser tractat amb dignitat i respecte. Treballar l'autoestima es converteix alhora en instrument i garantia de la correcta evolució de la personalitat del xiquet.

■ OBJECTIUS

- Ampliar el coneixement de si mateixos.
- Desenvolupar una actitud d'acceptació i valoració de si mateixos.
- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser volguda i respectada per les altres persones.
- Reflexionar sobre la protecció i vigilància dels seus interessos i necessitats per part dels adults i la societat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El xiquet ha de poder desenvolupar-se tant físicament com psicològicament, socialment i espiritualment d'una forma saludable i positiva. Les persones responsables d'ell, com també l'estat, li asseguraran la protecció i les atencions necessàries per a garantir que aquest desenvolupament es porte a terme en condicions de llibertat i dignitat.

Perquè el xiquet i la xiqueta siguin realment “subjectes” d'aquests drets i necessitats, i no únicament “objectes” seus, creiem imprescindible fer una labor preventiva treballant amb ells la creença interna que cadascú és una persona important per la simple raó de ser persona, amb independència d'on, quan, com i de quin color va nàixer. Per a desenvolupar aquesta creença cal començar per un procés previ de reflexió personal a través del qual ens formem una idea de qui som i el que som, és a dir, adquirim una identitat (tasca que vam començar en la unitat anterior). Amb tot, aquesta és una condició necessària però no suficient per a arribar al convenciment intern que una persona, qualsevol persona, és valuosa i important i, per tant, mereixedora de ser atesa i cuidada quan siga necessari; una persona a la qual se li han de proporcionar els mitjans i les oportunitats que en cada moment necessite per a arribar al seu desenvolupament ple.

En aquesta unitat ens referim als aspectes afectius, avaluatius, de creences..., més que als purament cognitius i racionals. És a dir, estem parlant de l'autoestima. L'autoestima, com el mateix nom indica, té un component avaluatiu emocional fonamental que és el que hem de treballar mentre constitueix el suport intern del desenvolupament integral del xiquet. L'autoestima (quant es vol i es valora la persona a si mateixa) és el resultat de moltes variables: els “èxits” i “fracassos” que anem obtenint en les diferents facetes de la vida i la manera d'explicar-los, l'opinió que les persones significatives tinguen sobre nosaltres, el sentiment d'autoeficàcia, les nostres habilitats per a relacionar-nos amb altres persones, etc. A partir de tots aquests factors cada persona es forma una idea sobre si mateixa, sobre la seua vàlua personal. Depenent que aquesta valoració emocional –balanç entre el que li agrada i el que no li agrada de la seua persona– siga positiva o no, parlarem d'una autoestima positiva, sana, o una autoestima pobra. Els xiquets que desenvolupen una autoestima forta tindran més possibilitats d'arribar a un desenvolupament satisfactori, aprofitant les seues potencialitats i adoptant una actitud més positiva davant dels obstacles, així com una actitud més assertiva defensant els seus drets a rebre ajuda i protecció.

Com podem enfortir la nostra autoestima?

1. *Desenvolupant el sentit d'identitat personal.*
2. *Aprenent a agradar-nos a nosaltres mateixos.* Fixant-nos en els nostres aspectes, trets i qualitats positives; reforçant-nos (dient-nos paraules d'elogi i reconeixement...) quan fem conductes adequades, etc.
3. *Acceptant-nos com som.* Per a això haurem de reconèixer els aspectes, característiques o accions nostres que no són adequades, sense exagerar-les i sentir-nos angoixats per elles, però tractant de buscar els mitjans per a millorar-les.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Actuar com a “models” i practicar l'autoreforç en veu alta mostrant satisfacció amb si mateixos mitjançant elogis quan corresponga.
- Reforçar les coses positives (activitats, conductes, comentaris, etc.) dels alumnes. Provocar també el reforç de la resta de companys i companyes.
- Realitzar activitats en classe del tipus “estimagrames” o “maitegrames” (breus missatges sobre aspectes de la persona que la fan estimable).
- En cridar l'atenció per alguna cosa negativa, evitar sempre qualsevol tipus d'humiliació, procurant oferir alternatives.

La família

- Actuar com a “models” i mostrar satisfacció amb ells mateixos procurant elogiar la pròpia actuació en veu alta quan corresponga.
- Fixar-se en les coses que fa bé el seu fill o filla i elogiar-los (no mesclar els elogis amb valoracions negatives).

ACTIVITAT 1: JOANET “CAMES DE TEULADÍ”

Un dels valors fonamentals o “principis rectors” de la Convenció sobre els drets de la infància és el proclamat en l'article 6, que defensa que tot xiquet té el dret intrínsec a la vida, i que els estats part garantiran en la màxima mesura possible la supervivència i el desenvolupament del xiquet. El dret a la vida és potser un dels drets més coneguts o “populars”, un dret en el qual coincidim pràcticament totes les persones del món i que, no obstant això i curiosament, es transgredeix cada dia: passivament, per exemple, quan “deixem” morir de fam tants xiquets en l'anomenat Tercer Món; activament, per exemple, en les guerres, atemptats, etc.

El professor explicarà l'activitat als xiquets: “A continuació llegirem el cas de Joanet Cames de Teuladí i després ens convertirem en ‘jurat popular’ i opinarem sobre l'actuació dels seus pare i mare, el metge, les autoritats sanitàries...”

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser estimada i respectada per les altres persones.
- Reflexionar sobre la protecció i vigilància dels seus interessos i necessitats, per part dels adults i la societat.
- Reflexionar sobre el dret a la vida.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Parlar sobre el dret bàsic a la vida de qualsevol persona.
- Expressar opinions i sentiments sobre la protecció i cura dels xiquets per part de les persones adultes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: fotocòpia del cas de Joanet Cames de Teuladí, guió de preguntes i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor lliurarà el cas de Joanet Cames de Teuladí fotocopiats i el llegirà en veu alta per a assegurar-se que tothom l'entén. Després de llegir-lo individualment, cadascú respondrà a les preguntes del guió següent:

1. Què us sembla l'actuació del metge? A qui hauria d'haver-li venut la medecina?
2. Val el mateix la vida d'un xiquet pobre, retardat i que és el cinquè de diversos germans, que la vida d'un altre que és d'intel·ligència normal, filla única i a més rica? Per què?
3. Qui hauria de responsabilitzar-se de l'atenció mèdica de Joanet?
4. Qui és el responsable de la mort de Joanet? Quina “pena” li imposaríeu?

A continuació, es farà la posada en comú i entre tots es decidirà què fer amb el metge i quines conseqüències aplicar a la seua conducta.

CAS: JOANET “CAMES DE TEULADÍ”

Joanet és un xiquet de 9 anys que viu al barri de Batoi de la ciutat d'Alcoi. És el cinquè de sis germans (els quatre anteriors a ell són xics i la menuda és una xica, una filla molt desitjada pels seus pares). És un xiquet que va nàixer amb retard mental i que sempre ha tingut problemes de salut. Fa 2 anys li van diagnosticar una rara malaltia que era degenerativa (els músculs se li anirien “aprimant” fins a destruir-se completament, cosa que li comportaria la mort) i no tenia curació. Son pare i sa mare es van endur un disgust molt gran i van intentar, encara que són molt pobres (viuen d'ajudes socials) ajudar-lo per tots els mitjans; fins i tot van visitar metges particulars, però ningú els donava esperances fins que fa 2 mesos es van assabentar que un metge de València havia descobert un medicament que podia salvar-lo. Era una medicació molt cara, però amb l'ajuda dels veïns van aconseguir els diners i van anar a València amb la intenció de comprar-la. Però en arribar allà, i després d'escoltar el cas, el metge els va dir que, encara que havien estat els primers a demanar cita, solament tenia

2 pots de la medicina i que no els la podia vendre perquè hi havia altres famílies que tenien prioritats sobre ells, perquè tenien menys fills (una d'elles tenia dos fills –un xic i una xica– i l'altra era filla única), i a més eren “normals” (no retardats) i amb més mitjans econòmics, de manera que podrien educar-los millor que ells. Al cap de 3 mesos Joanet va morir i la seua família va quedar destrossada pel dolor.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria.

ACTIVITAT 2: EL GRAN GERMÀ

L'autoestima no és “una qualitat” que rebem a través dels gens o quan naixem –com pot ser el color dels ulls, el to de la pell, els dits llargs o curts, etc.– sinó que és una cosa que es va formant, i que anirem adquirint al llarg de la nostra vida. De la mateixa manera que nosaltres anem agafant més o menys afecte a les persones que ens envolten a mesura que les anem coneixent, també anem aprenent a voler-nos a nosaltres mateixos en la mesura que anem coneixent-nos millor. Perquè la nostra autoestima pugui desenvolupar-se i cresca sana, hem d'alimentar-la, i una de les millors maneres de fer-ho és coneixent els aspectes positius que tenim (comportaments adequats, habilitats...) al mateix temps que plantem cara als negatius.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: “Ara reforçarem els nostres aspectes positius i tractarem d'afeblir els negatius”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Ampliar el coneixement de si mateixos.
- Desenvolupar una actitud d'acceptació i valoració de si mateixos.
- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser estimada i respectada per les altres persones.
- Identificar els aspectes positius de cadascú.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Assenyalar els nostres aspectes positius i els de els companys.
- Practicar l'autoreforç positiu.
- Desenvolupar la creativitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, distribuïts en grups de 5 persones amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: cartolines i útils d'escriure, dibuixar i pintar.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 4 o 5 sessions (depenent del nombre d'alumnes i la seua edat) de 30 minuts per a elaborar l'informe i anar revisant-lo. Última sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor comença l'activitat dient: *“En cada grup sou 5 persones que heu resultat seleccionades per a un programa de la TV denominat Gran Germà. Tu eres una de les persones seleccionades i com ja se us ha explicat en les condicions prèvies, disposeu d'un a tres mesos per a veure qui resulta el grup guanyador del premi.”*

Consideracions prèvies:

- La distribució de l'alumnat en els grups es farà a l'atzar.
- Se'ls pot oferir un guió orientatiu per a elaborar l'informe.
- La durada de l'activitat variarà segons l'edat de l'alumnat.
- El premi el podria decidir l'alumnat mateix abans de començar el concurs.
- El tribunal estarà compost per 1-2 professors i per un alumne de cada grup, triat pel mateix grup.
- Els informes poden exposar-se en classe.

El premi consisteix a ser el que tu-vosaltres més vulgueu ser durant tot el curs escolar (o aconseguir els vostres 3 desitjos més anhelats). La tasca consisteix que cada setmana heu de presentar un informe (el gran informe) sobre cada membre de l'equip. En aquest informe heu d'assenyalar aspectes positius i raons que teniu –sempre que siguin certes– per a convèncer el jurat que cada persona del grup és molt valuosa (per les seues qualitats, habilitats, forma de ser...) i pot ser de gran ajuda per als xiquets i xiquetes del seu entorn, raó per la qual no ha de ser eliminada. Aquest informe rebrà la puntuació d'un tribunal compost per professorat i alumnat. Al cap dels 3 mesos es farà la valoració global. El grup que elabore l'informe més complet serà el guanyador.”

■ VICULACIÓ A LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica / Música) / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: SOS ALBÀNIA

Cada xiquet té unes qualitats i unes potencialitats que entre tota la gent del seu entorn hem de descobrir i ajudar que les pugui desenvolupar, proporcionant-li l'atenció que necessita en cada moment (curar-lo quan està malalt, alimentar-lo perquè pugui créixer i aprendre, escoltar-lo quan està trist i preocupat, ensenyar-lo a cuidar-se –rentar-se, dormir les hores necessàries, etc.). Si la criatura disposa d'unes condicions favorables es desenvoluparà sana i feliç, se sentirà valuosa, útil i important. En definitiva se sentirà a gust amb si mateixa.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: "Ara organitzarem un viatge d'emergència a un petit país d'Europa amb finalitats humanitàries".

OBJECTIUS PRINCIPALS

- - Desenvolupar una actitud de cooperació i col·laboració amb el grup.
 - Reflexionar sobre el dret de protecció de la infància.
 - Desenvolupar el sentiment de ser una persona important, útil i digna de ser estimada i respectada per les altres persones.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- - Conèixer les pròpies habilitats i aprendre a valorar-les.
 - Portar a terme una tasca de grup.

PREPARACIÓ PRÈVIA

- **LLOC:** a l'aula, asseguts per grups.

MATERIALS: útils d'escriure i mapes d'Europa.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

■ El professor explica l'activitat: *"Penseu que sou membres d'una ONG [caldrà explicar-los què és] infantil i heu de portar a terme una missió urgent, que és la següent: heu rebut un missatge de SOS enviat pels xiquets i xiquetes de Tirana, la capital d'Albània, demanant-vos ajuda urgent perquè després de la guerra s'estan morint de fam. Aneu a contractar un comboi de camions carregats d'aliments que hauran d'arribar a Tirana en 3 dies, però hi ha un problema: els conductors són molt hàbils amb el camió, però a penes saben llegir i necessiten que els acompanyeu i els marqueu la ruta que han de seguir, eixint des d'Alacant. Cada persona de l'equip té un fragment del mapa d'Europa, i només el pot consultar ella (no pot ensenyar-lo al company) i entre tots heu de traçar l'itinerari. Indiqueu amb tot detall les ciutats i pobles pels quals ha de passar el comboi, i organitzar-ho tot perquè els quede clar als conductors."*

El professor podrà marcar els temps de treball individual i grupal.

VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

■ Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

A l'aula estem treballant l'autoestima, ja que la considerem una condició bàsica perquè el vostre fill o filla puguin desenvolupar-se de manera satisfactòria, a través de l'adquisició dels recursos personals necessaris per a poder plantar cara a les dificultats que puguin presentar-se-li en la vida. L'actitud que adopte el vostre fill o filla davant els seus reptes i obstacles dependrà de com se senta amb si mateix, de si es creu capaç de superar-los o no, si sap demanar ajuda o no, si pensa que és digne de rebre ajuda o no, etc.

La vostra responsabilitat en el desenvolupament d'una autoestima sana és considerable, però que no us angoixe. Cal anar fent el camí. Per a això us proposem la següent activitat: "L'EQUIP DE LA FAMÍLIA XZ". Es tracta que organitzeu la vostra família com si es tractara d'un equip de treball en el qual totes i cadascuna de les persones –àvia, avi, mare, pare, germans i germanes...– té unes responsabilitats (per descomptat realistes i adaptades a l'edat i possibilitats reals de cadascú) setmanals. Les decidireu entre tots i les arreglarem per escrit. Al final de la setmana es farà revisió i la persona que millor ho haja complert tindrà dret a un privilegi.

PERSONA	TASCA COMPLIMENT	
Ex. Xavier	<ul style="list-style-type: none"> • alçar taula per les nits • ajudar l'àvia a moure la bicicleta estàtica 	Dilluns, dimarts, dijous

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Fa uns anys Càritas Diocesana va utilitzar el següent eslògan per a una de les seues campanyes de sensibilització sobre la realitat de les persones "sense sostre" (homes, dones, xiquets i xiquetes, majors... que viuen al carrer o en "habitatges" infrahumans: en barraques, entre cartons, etc.), "No tinc sostre però sí drets".

Pensa en aquesta frase i respon a les preguntes següents:

1. Els xiquets i xiquetes que viuen al carrer, mereixen tenir els mateixos drets que les altres persones?
Raona la resposta.
2. Quin és, en la teua opinió, el dret més bàsic de qualsevol ésser humà?
3. Qui ha de preocupar-se perquè els xiquets i xiquetes "sense sostre" puguin exercir els seus drets?
Assenyala almenys 3 responsables:

a) _____

b) _____

c) _____

UNITAT 4

SÓC DIFERENT I ESPECIAL

■ IDEA PRINCIPAL

“No hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals”. En aquesta frase aparentment contradictòria s’arregla un dels fonaments sobre els quals se sustenta la Convenció dels drets del xiquet: el principi de la no-discriminació per motius de raça, color, sexe, idioma, religió, opinions polítiques o origen nacional o social, etc. És, en definitiva, el reconeixement de la igualtat respectant les diferències.

Tots els éssers humans tenen en comú una naturalesa o constitució (la qual els distingeix d’altres espècies animals i vegetals, així com d’altres organismes), en virtut de la qual són IGUALS des del punt de vista jurídic, és a dir, en el sentit que tots tenen exactament els mateixos drets i en la mateixa mesura.

Al mateix temps, totes les persones són DIFERENTS i es distingeixen entre si per característiques essencials o accidentals que denominem diferències individuals.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre un mateix: habilitats, forma de ser, gustos...
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Valorar la realitat que cada persona –independentment que siga home o dona– posseïssa unes característiques pròpies i diferencials.
- Reforçar la idea de la riquesa que tanca la pluralitat de les diferències.
- Desenvolupar la idea d’igualtat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Reprement la frase inicial “no hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals”, són molts els exemples que poden presentar-se per a reforçar aquesta frase. Per exemple, per a una mare o pare, seria el mateix que després del part els donaren un bebè qualsevol? Seria igualment segur que un cirurgià qualsevol fera una operació a cor obert? Està clar que no, ja que no tots els bebès ni cirurgians cardiovasculars són iguals.

Ja des del moment en què naixem cada persona és diferent: cadascú té el seu codi genètic exclusiu, irrepètible (excepte en el cas de les bessonades) que determinarà la seua aparença externa (color d’ulls, pèl, pell, algunes discapacitats...). Cada persona té un únic pare i una única mare, naix en un lloc concret (clínica privada, pública, a casa ...), en un poble o ciutat (Ibi, Vinaròs, Bilbao, Madrid, Uganda, Brasil...), desenvolupa uns gustos i interessos particulars, prefereix uns amics que uns altres, etc.

En principi, podria resultar còmode que totes les persones del món fórem exactament iguals en totes les facetes de la nostra vida: física, social, afectiva, quant a interessos, gustos, creences, etc. Tot se simplificaria, ja que podríem anticipar conductes, preveure reaccions, totes les persones tindriem les mateixes aptituds i capacitats, però si prescindim de les diferències d’opinió, cultura, ideologia, interessos.. i fins i tot de les diferències físiques i de destreses, no ens trobaríem en una societat empobrida?, com s’enriquieren les nostres idees, sentiments, etc.?, què i com ens sorprendriem?

Afortunadament... som diferents. Amb tot això volem proclamar les diferències com a font d’enriquiment i de varietat i pluralitat de l’ésser humà. En cap cas han de viure’s les diferències com a font de discriminació i de justificació d’actituds de predomini, abús i superioritat d’unes persones sobre unes altres en raó del seu sexe, raça, condició econòmica, discapacitat física i psíquica, etc. La manera d’evitar aquest tipus d’actitud discriminatòria és:

1. *Reforçant la idea que tots som iguals quant als drets que ens assisteixen.* Així, per exemple, qualsevol xiquet o xiqueta, amb independència de la seua aparença externa, la seua condició econòmica i social, el seu quocient intel·lectual, la seua nacionalitat, raça, etc., tindrà dret a una identitat, a aprendre i rebre educació, a viure en un ambient d’amor i afecte en el qual no el maltracten ni l’exploten, sinó que li procuren l’atenció i protecció necessàries per a poder desenvolupar les seues capacitats. Així mateix tindrà dret a expressar la seua opinió, a jugar i divertir-se en el seu temps lliure, etc.

2. *Enfortint la nostra autoestima, donant resposta d'aquesta manera, a la necessitat de tot ésser humà de sentir-se únic, especial, una persona amb uns trets físics i de personalitat exclusius.* Aquesta realitat la converteix en una peça imprescindible del puzzle de la diversitat i li farà sentir-se valuosa, que es mereix l'estima i respecte tant propis com de les altres persones. Aquest convenciment interior li permet enfrontar-se a les diverses situacions de la seua vida amb més autoconfiança i seguretat, tant a l'hora de gaudir d'aquestes com de marcar els seus límits i defensar els seus drets.

Per a acabar, podríem dir que cada persona és el resultat de la interacció entre la seua herència i el medi ambient en què es desenvolupa. Ja que no hi ha dos codis genètics exactament iguals (excepte els casos de bessons univitel·lins), ni dos medis exactament idèntics, mai hi haurà dues persones iguals, llevat del fet inicial que són persones i, com a tals, mereixedores dels mateixos drets.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Establir expectatives realistes adaptades a les possibilitats de cada alumne.
- Censurar els comentaris que reflectisquen prejudicis o estereotips respecte als xiquets d'altres cultures, comunitats, etc.
- Fer dinàmiques de grup que fomenten el treball cooperatiu.
- Contemplar en el currículum del centre aspectes relatius a la no-discriminació.
- Desenvolupar plans o programes que afavorisquen la integració de l'alumnat.
- Donar exemple d'actituds positives davant les diferències.
- Reflectir per escrit en el ROF les decisions adoptades pel claustre en aquest sentit.

La família

- Parlar amb el seu fill d'altres persones volgudes per ell o ella (avis, professor favorit, amic o amiga preferits...) i preguntar-li què fa tan especials aquestes persones.
- Expressar-li les coses que el fan únic i especial per al seu pare, mare...
- Cuidar el llenguatge utilitzat per a referir-se a aquestes persones (vegeu fitxa per a la família).

ACTIVITAT 1: CARTEIG PRIVAT

En els últims temps és freqüent llegir i escoltar notícies sobre el genoma humà i els grans descobriments sobre el codi genètic. En aquesta experimentació s'ha arribat a parlar fins i tot del clonatge (clon: reproducció exacta d'un individu a partir d'una cèl·lula originària) dels éssers humans (recordarem el cas de l'ovella Dolly). Realment, s'aconseguirà crear dos éssers humans absolutament idèntics en tot –aparença externa i món intern? Estem convençuts que mai es podrà arribar a això. Podran “clonar-se” els éssers humans i el seu codi genètic serà exactament igual, però cada persona seguirà tenint les seues peculiaritats: la “seua” família, les “seues” amistats, la “seua” forma de vestir, els “seus” entreteniments, les “seues” emocions (disgustos, alegries...) com a resultat de la seua particular resposta als esdeveniments del seu ambient.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: “Contactarem amb xiquets i xiquetes de la nostra edat per a tractar de conèixer-los un poc i comprovar així l'enorme varietat de persones que hi ha en el món”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Valorar la realitat que cada persona (independentment que siga home o dona) posseïska unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud d'autorespecte .

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una descripció de si mateix i del que el caracteritza.
- Conèixer característiques diferencials d'altres xiquets i xiquetes de la seua edat.
- Valorar positivament les diferències.
- Gaudir pensant en la nostra pròpia identitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula asseguts en rogle.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora els explica l'activitat: *“Cadascun de nosaltres contactarà amb tres persones de la seua mateixa edat però que pertanguen a altres comunitats autònomes i fins i tot a altres països. Per a localitzar-les podeu recórrer a Internet o altres mitjans. Una vegada seleccionades les persones els escriurem una carta (o més, segons considerem convenient) en la qual intercanviem informació sobre nosaltres.*

Per exemple: dades personals (el meu nom i cognoms, els possibles significats en un altre idioma...), la meua aparença personal, família, amistats, els meus estudis (el que més m'agrada i el que menys), la meua forma de divertir-me en el temps lliure, el meu poble/ciutat, les seues tradicions (festes populars i altres esdeveniments), etc.

Una vegada que hagen rebut les cartes de contestació, cada persona les exposarà en classe (la manera de fer-ho pot variar segons es preferisca: per lloc d'origen de les persones que responen, per destinataris, etc.) durant una setmana perquè tots puguem llegir-les. Després es farà una posada en comú per a comentar aquelles peculiaritats que més els hagen cridat l'atenció i localitzaran en els mapes d'Europa o el món el lloc d'origen de les cartes que s'han rebut”.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà/ Llengües Estrangeres / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EL MURAL DE L'ESTIMA

Massa sovint dediquem més temps a fixar-nos més en aquells aspectes nostres que no ens agraden i que ens produeixen sentiments negatius com tristesa, descoratjament, abatiment..., amb la consegüent sensació de ser persones poc valuoses que no es mereixen ser tingudes en compte, que en aquelles altres característiques pròpies que ens retornen una imatge més benèvola i positiva de la nostra persona. Aquest mal hàbit no només el posem en pràctica amb nosaltres sinó que també el fem extensiu a les persones del nostre entorn. A això cal afegir que la infància i l'adolescència constitueixen dues etapes evolutives en les quals l'alumnat és especialment sensible a l'opinió aliena, tant la dels adults del seu entorn com la dels companys i companyes. En aquest sentit, a l'alumnat d'aquesta edat solen agradar-li els comentaris positius que altres persones fan sobre ells.

El professorat explica l'activitat a l'alumnat: *"Hem de tractar d'adquirir l'hàbit de fixar-nos més en aquells aspectes de la persona que la converteixen en un ésser especial i diferent, un ésser que només per ser com és es converteix en algú únic i que té dret a tenir el seu lloc en el món"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar l'hàbit de destacar les "coses" positives dels altres.
- Valorar la realitat que cada persona posseïska unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud de respecte per les persones del nostre entorn.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Detallar característiques positives de les persones de la classe.
- Reconèixer la particularitat d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: fotografia personal, cartolines i útils d'escriptura i pintura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: per a fer al llarg de tot el curs. A més, al final de la setmana, es faran sessions curtes de 5-10 minuts de posada en comú per cada alumne.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: *"Es tracta que tot el curs treballi sobre un company o companya. Cadascú pensa característiques positives de la persona triada per a aquesta ocasió. Cada setmana (també podria plantejar-se l'activitat perquè en compte de setmanal fóra diària) li tocarà a una persona (hem d'assegurar-nos que tots els xiquets i xiquetes aconseguisquen el seu mural). Es col·locarà una cartolina a la paret de classe amb una fotografia o dibuix de la persona triada, i la resta de companys –tots i cadascun aniran posant-hi alguna cosa, en diferents moments del dia o de la setmana– anirà escrivint alguna cosa positiva sobre l'alumne o alumna en qüestió. En la cartolina dirà, per exemple: "Alexandre Fuster vist pel curs 4t A". Per a evitar que algú anote un comentari negatiu, convindria que el professor començara ell mateix i posara un encapçalament comú per a tot l'alumnat, del tipus: "Una cosa que m'agrada d'Àlex Fuster és..." Una vegada que hi hagen participat tots, i en acabar la setmana (o dia) es farà una posada en comú en la qual es demanarà l'opinió de la persona interessada sobre l'experiència. Després se li deixarà endur-se el mural a casa perquè l'ensenyi a la família"*.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

ACTIVITAT 3: LA MÀQUINA DE LA VERITAT

A pesar que tots els éssers humans tenen en comú una naturalesa o constitució, difereixen o es distingeixen entre si per característiques essencials o accidentals que denominem diferències específiques. Per tant, els éssers humans són iguals i no són iguals. Sembla una contradicció, però no ho és, i s'explica de la manera següent:

- Totes les persones SÓN IGUALS DAVANT LA LLEI, és a dir, la llei reconeix a totes les persones capacitat per als mateixos drets (conjunt de regles de conducta que una societat imposa als seus membres per a garantir el bé comú i per l'aplicació del qual vetla l'autoritat).
- Cada persona és única i diferent a la resta perquè cadascuna té uns trets morfològics distintius, una forma peculiar d'entendre i reaccionar als esdeveniments del seu entorn, uns comportaments, hàbits, destreses, etc. que són propis d'ella..., i així podríem continuar indefinidament.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: *“A continuació organitzarem un debat sobre els conceptes d'igualtat i especificitat que apareixen en el títol ‘No hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals’, basant-nos en exemples del nostre propi entorn: casa, col·legi, poble/ciutat...”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar entorn dels conceptes d'“igualtat ” i “unicitat” dels éssers humans.
- Introduir-se en el camp dels drets humans.
- Valorar la realitat que cada persona posseïska unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud de respecte cap a les persones del seu entorn.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a expressar opinions.
- Escoltar les opinions d'altres companys i companyes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, la classe es divideix en 2 subgrups i es col·loquen en semicercle l'un enfront de l'altre.

MATERIALS: full amb frases per a guiar el debat.

DURADA DE L'ACTIVITAT: Una sessió de 40 minuts (10 minuts de preparació, 20 de discussió i 10 de posada en comú).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara us donaré un full en el qual apareixeran una sèrie d'afirmacions entorn dels conceptes d'igualtat/justícia i el concepte d'individualitat/diferència/particularitat/unicitat.

FULL AMB FRASES:

1. “Tots els bebès són iguals, no fan més que menjar, dormir i fer les seues necessitats”.
2. “Els xiquets i xiquetes més intel·ligents es mereixen més atenció per part del professorat, perquè d'ells depèn el futur del país”.
3. “A tots els xics els agrada el futbol, en canvi les xiquetes prefereixen jugar amb nines”.
4. “El meu pare/mare sempre em diu que sóc igual que ell/ella”.
5. “Els meus amics i amigues es riuen de mi perquè diuen que per a ser xic tinc una veu molt fina”.
6. “A tots els xiquets els agrada tenir amics”.
7. “Els xiquets i les xiquetes més grans poden manar als més menuts perquè saben més”.
8. “El dia del casament totes les núvies són iguals”.
9. “A tots els xiquets i xiquetes ens agrada que ens cuiden els nostres pares i mares quan estem malalts”.
10. “Els xiquets dels països rics cal cuidar-los més que els dels països pobres perquè són molts menys”.
11. “Convé que els xiquets amb retard mental estiguen en classes diferents perquè retardarien els altres”.

Cadascun dels grups pensarà en arguments o exemples que estiguen a favor o en contra, depenent de la posada que us toque defensar. Teniu 10 minuts per a pensar sobre això i després obrirem el debat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En escola estem treballant el tema de l'autoestima prenent com a referència la idea que tots som iguals i, alhora, som diferents. És a dir, no hi ha en el món dues persones iguals –excepte en els seus drets– i per tant no hi ha en el món ningú exactament igual a la vostra filla o fill, i per això és especial i el voleu tant. No obstant això, en la nostra vida quotidiana sovint utilitzem expressions o fem comentaris amb els quals els transmetem just la idea contrària, la idea que són com tots els altres xiquets de la seua edat. Pensem que el tipus de llenguatge que utilitzem en referir-nos als nostres fills i filles exerceix un efecte important sobre la seua autoestima i seguretat personal. Per això us proposem un exercici d'autoobservació perquè descobriu quin tipus de missatges envieu als vostres fills, i al mateix temps us donem una sèrie de pautes sobre els errors més comuns que se solen cometre i la manera de resoldre'ls.

Per a cuidar el vostre llenguatge

NO

ETIQUETES

Vosaltres els xiquets...
La joventut de hui dia...
Eres la típica xiqueta que...
Així és com sou les xiques de hui dia?

PSICÒLEG AFICIONAT

Tu només eres un mandrós
El que et passa és que no penses
Necessites que algú vaja darrere de tu
El que vols és cridar l'atenció

COMPARACIONS

La teua germana sempre era més...
Ximo mai tractaria així el pare
Ella ho agafa a la primera, però tu...
Tu eres com ton pare...

EXAGERA-GENERALITZACIONS

Tu sempre / Tu mai
És que no pots fer res bé?
L'única cosa que fas és queixar-te
No et preocupes per res

MANIPULAR-CULPABILITZAR

Em mataràs
Has aconseguit que em faça mal...
Ta mare ja tenia bastant sense tu!
Mira el que has provocat
Mira aquests cabells blancs..., te'ls dec a tu

SÍ

EXPRESSAR SENTIMENTS POSITIUS

Et vull
Que bé que m'ho he passat amb tu
M'agrada parlar amb tu
Em sent orgullosa de tu quan...
M'importes tant

RECONÈIXER - REFORÇAR

Tens una habilitat especial per a...
Que graciosa que eres
Cantes amb molt bon gust
Enhorabona per allò d'ahir
Que bonic que eres
La veritat és que t'has esforçat molt
Has millorat en la lletra

CRÍTiques ADEQUADES

Em molesta que no avises quan et quedés a jugar al carrer
Ahir te'n vas passar amb el pare quan li vas alçar la veu
Arreplega la teua roba bruta... que si no m'enfade

EMPATIA

Ja sé que vols comprar-te això...
Entenc que et faça mal
Comprenc que et faça ràbia...

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Cada xiquet té un nom i uns cognoms propis que són els “instruments” que utilitzem habitualment quan volem referir-nos a ell o cridar la seua atenció. Però en moltes ocasions, a més o en compte del nom i cognoms, solem dirigir-nos a les persones utilitzant sobrenoms, àlies o malnoms, que quasi sempre fan referència a alguna peculiaritat d'aquesta persona (professió familiar, per exemple Sabata, de sabater; tret físic, com Xata per tenir el nas menut; forma de ser, com Dol per preocupar-se molt de la seua salut; etc.). Alguns d'aquests malnoms són més afectuosos que altres, que no ho són en absolut (per exemple, la Foca) i fan patir la persona.

M'agradaria que reflexionares sobre aquest fet i feres una llista dels malnoms o sobrenoms que utilitzes o conegues, explicant en què es basen i com es pot sentir la persona a qui van dirigits.

Sobrenom/malnom	Fonament	Com pot sentir-se la persona

UNITAT 5

ENS ESCOLTEM

■ IDEA PRINCIPAL

Exercitar l'habilitat d'escoltar està en la base del dret a la lliure expressió, és a dir a la llibertat de buscar, rebre i difondre una informació, tal com s'expressa en l'article 13 de la Convenció. La llibertat d'expressió estableix que aquest dret troba el seu límit en el respecte pels drets de la persona de davant, és a dir en la capacitat d'escoltar i fer-se càrrec d'altres postures diferents de la pròpia. Ser capaç d'escoltar i de posar-se en el lloc d'altres éssers humans és una manera d'aprendre a ser més tolerants i respectuosos, amb independència de l'entorn o cultura a la qual es pertanga. Aquesta unitat s'ocuparà de millorar aquesta habilitat.

■ OBJECTIUS

- Valorar la importància de l'escolta com a primer requisit en tota comunicació.
- Diferenciar els missatges verbals i no verbals que afecten l'escolta.
- Optimitzar l'ús de l'escolta i les preguntes en rebre una informació.
- Ressaltar els avantatges de la comunicació bidireccional.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La llibertat d'expressió arreu aplega dues destreses diferents: primer, saber demanar i rebre una comunicació, on es parlaria de saber escoltar i saber preguntar, i segon, l'aptitud per a difondre o enviar aquest missatge, on es tractaria d'optimitzar la capacitat expressiva. Les dues capacitats són d'una importància cabdal, i per això es treballaran en unitats diferents. Millorar la capacitat receptora és el que ens ocuparà en aquesta unitat, mentre que l'accepció més expressiva es tractarà conjuntament amb el dret a expressar la pròpia opinió en la següent unitat.

Posar en pràctica el dret a demanar i rebre una informació suposa l'exercici de dues habilitats fonamentals: escoltar i fer preguntes. Les dues estan en la base de qualsevol procés de comunicació. Escoltar activament permet ser conscient del que l'altra persona està dient i del que vol dir. Saber preguntar permet precisar o ampliar la informació rebuda. Escoltar activament i empàticament és més que escoltar, significa eixir dels esquemes propis per a entendre el plantejament de l'altra persona des de la seua postura. És a dir, intentar entendre el problema tal com l'està afectant, encara que no s'estiga d'acord amb ella. I és que ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona és la porta que obri el camí a l'acceptació i a la tolerància d'altres vides i altres realitats.

Escoltar té una sèrie d'efectes positius:

- Millora la receptivitat i afavoreix la reciprocitat. Quan s'escolta és més fàcil que se siga escoltat.
- Enriquiment intel·lectual: les aportacions d'altres opinions i perspectives milloren la comprensió i l'anàlisi de la informació. Les persones que escolten solen ser comunicadores més hàbils, fan preguntes més pertinents i responen més precisament al tema exposat.
- Millora l'autoestima. La persona que se sent escoltada se sent acceptada com a persona i a gust amb l'interlocutor.
- Augmenta la capacitat d'empatitzar. Escoltar bé permet "ficar-se en la pell" de l'altra persona i entendre la seua postura. En cas que sorgira un problema, seria més fàcil arribar a un acord.
- Es crea un clima de cooperació. Les persones que saben escoltar generen un millor clima en les seues relacions interpersonals, amb la qual cosa són considerades més positives.

Pautes per a una escolta efectiva

- Amb dedicació, donant temps a la persona, captant no únicament el que diu, sinó el que vol dir.
- Amb el cos, mirant, assentint, amb l'expressió facial adequada al que s'expressa, amb una postura d'atenció, orientant el cos cap a l'interlocutor, amb el contacte físic, etc.

- Amb paraules:
 - Animant-lo per mitjà d'expressions: "ja ho veig", "ahà!", "sí?", o amb breus comentaris.
 - Repetint el que s'ha entès o fent petits resums del que s'ha exposat.
 - Fent preguntes adequades.
 - Responent no solament a les paraules sinó als sentiments que hi ha darrere.
- Evitant interrompre contínuament, fer altres coses al mateix temps o contar ràpidament la història pròpia. Els prejudicis i l'alteració emocional són també enemics de l'escolta.

Fer preguntes compleix un doble objectiu en el camp de la comunicació: obtenir informació i generar dubtes o convidar a la reflexió a l'interlocutor. Fer preguntes tancades ajuda a precisar la informació requerida, en canvi utilitzar preguntes obertes és una manera d'afavorir una comunicació més exploratòria i reflexiva.

El joc que suposa combinar les estratègies de saber preguntar i saber escoltar possibilita que dues parts que volen entaular una relació puguin fer-ho. Aprendre aquestes habilitats hauria de ser un requisit previ i indissoluble de la mateixa llibertat d'expressió, ja que l'escolta d'una persona és la que permet l'expressió de l'altra.

Finalment, ensenyar a l'alumnat aquest tipus d'estratègies està íntimament lligat amb l'educació en valors com el respecte, la tolerància i la pau, objectius centrals de la Convenció de drets de la infància.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Escoltar amb respecte tota la classe. Això vol dir:
 - Respectar el torn de paraula, escoltar totes les intervencions (no fer "els ulls grossos" amb alguns alumnes).
 - No utilitzar verbalment o no verbalment expressions desqualificadores o iròniques.
- En fer una pregunta, donar temps a respondre.
- Dedicar espais al llarg de les classes per a fomentar sessions d'expressió i escolta.

La família

- Fomentar més la comunicació amb els fills, descobrint quins temes els interessin, animant-los a expressar la seua opinió.
- Estar al mateix nivell durant la conversa, sense caure en la superioritat, desqualificació o el menystiment de les seues idees.
- Escoltar des de la seua perspectiva, intentant captar tal com ells ho viuen.

ACTIVITAT 1: TEATRE MUT

La comunicació no verbal pot corroborar, substituir o negar el missatge verbal en un procés de comunicació. Conèixer-la i treballar-la és una manera d'aconseguir que s'adeqüe i treballe en pro de l'objectiu perseguit. Per això dediquem una activitat a aquest aspecte.

El professorat presentarà l'activitat de la manera següent: *“Quan parlem, a més de la boca (més exactament amb els òrgans fonadors) parlem amb el cos. Segons les diferents cultures, es tendeix a utilitzar més o menys els gestos del cos. Així, als països nòrdics fan menys gestos, es toquen menys, els seus tons de veu fan menys cançoneta i guarden més distància que en els països del sud. Hui treballarem amb el nostre cos i a comunicar-nos a través seu”.*

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Identificar els components no verbals dels participants.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a emetre els missatges no verbals adequats a la comunicació.
- Discriminar la qualitat dels components segons el missatge a comunicar.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a classe.

MATERIALS: una bosseta, targetes i full de registre.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

L'educador arreplega una llista de situacions a representar per mitjà de la mímica. Es confeccionen targetes amb diferents situacions, com per exemple:

- Insulten el meu company que és sord.
- Em marmolen a classe per tenir el cap en les boires.
- La mare em felicita per tenir arreplegada l'habitació.
- Jugant a bàsquet faig la cistella guanyadora.
- Altres xiquets insisteixen perquè prenga alcohol i jo no vull.
- Em parlen i no m'interessa.
- M'estan contant una història que no m'agrada i em posa nerviosa.
- La meua millor amiga em conta un problema.

S'organitza la classe en petits grups de 2-3 persones, arrepleguen una papereta i després d'1 o 2 minuts de preparació de la situació, es representa. La classe ha d'endevinar i apuntar en el full de registre quina és la situació en funció dels components no verbals que detecte.

GRUP	SITUACIÓ	COMPONENTS NO VERBALS

Després, en grup gran, els membres de cada grup representen els diferents components detectats (mirada, expressió facial, postura del cos, orientació, distància i contacte físic) i argumenten les seues conclusions. Seria interessant tenir davant, en la pissarra o en una cartolina, els components més importants de la comunicació per a utilitzar-los a manera de guia en les representacions.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Dramàtica) / Educació Física.

ACTIVITAT 2: SI FÓRA...

Comunicar-se suposa un intercanvi d'informació. Moltes vegades la solució als nostres problemes passa per saber demanar i arreplegar les dades que altres persones ens faciliten. En aquest exercici es treballa la capacitat per a obtenir i organitzar les dades amb una finalitat: descobrir el personatge ocult.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Estimular la capacitat de comunicació a través de l'escolta i les preguntes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a fer preguntes precises.
- Escoltar i organitzar les dades per a arribar a solucions eficaces.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a classe.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'organitza la classe en petits grups de 4 o 5 persones. Cada grup ha de fer dues tasques: primer, pensar en un personatge famós (caldrà delimitar-ne prèviament la categoria; per exemple, artistes, persones de l'entorn, personatges històrics, etc.). Segon, escollir i anotar quines preguntes faran als altres grups a fi d'esbrinar el personatge que amaguen.

Les preguntes es formulen amb l'encapçalament: *Si fóra... Per exemple: Si fóra un animal, quin seria?*

Cada grup, per torns, llança una pregunta fins a descobrir el personatge (intentar donar la solució es computa com una pregunta i només es pot fer quan corresponga el torn).

La durada de l'exercici és variable, ja que pot implicar la participació dels torns que es vulga. Així mateix, el tipus de personatges als quals s'al·ludisca en l'exercici permet la seua utilització com a dinàmica en diferents àrees del currículum.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: DICTATS

Per a reforçar la importància que té l'escolta i els avantatges que suposa poder preguntar dins d'una comunicació bidireccional, presentem l'exercici següent:

“Quan estic a classe escoltant el professor sempre hi ha parts de l'explicació que no em queden o que no entenc bé. Això mateix ens passa quan escoltem una altra persona, sempre es perd informació. En aquesta activitat esbrinarem quines variables influeixen en la meua comunicació amb la gent”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la importància de l'escolta en tot procés comunicatiu.
- Demostrar l'efectivitat de la comunicació bidireccional.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Saber escoltar i seguir instruccions.
- Ser capaços de fer totes les preguntes que siguin necessàries.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts o 2 sessions de 30 minuts

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat fa dos dibuixos en fulls diferents –demanem dos dibuixos perquè es treballaran dues condicions diferents. El contingut dels dibuixos pot ser, per exemple, la plaça del poble, on es van col·locant diferents edificis o persones. També es pot fer demanant als alumnes que dibuixen alguna cosa del poble, barri o casa (per exemple, la seua habitació) i treballar sobre aquests dibuixos. Això ampliaria la durada de l'activitat en 15 minuts més.

L'exercici consisteix que, per mitjà del dictat, els xiquets reproduïsquen els dibuixos en els seus fulls. Es disposa la classe en posició d'examen i es demana als xiquets i xiquetes que no parlen ni es copien i que facen el que indique qui faça el dictat.

En el primer cas, el dictat es fa sense tenir en compte els dibuixants. Qui dicta ha de fer el dictat com si estiguera a soles, sense fer cas de cap comentari ni pregunta dels intervinents, sense gesticular ni utilitzar la pissarra. En el segon dictat es permet fer totes les preguntes que es vulguen a qui dicta per a ajudar-se en el dibuix.

En acabar l'exercici, es corregeix i s'analitzen les dificultats trobades. La discussió hauria de centrar-se en:

- La importància d'escoltar.
- La funció de l'atenció i l'interès.
- Les diferències entre les situacions.
- Els avantatges de poder preguntar.
- Conclusions aplicables a l'aula.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Llengües Estrangeres.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

A classe estem treballant el dret que tota persona té a demanar i rebre informació. Per a això, una habilitat fonamental consisteix a ser capaç d'escoltar i de posar-se en el lloc de l'altra persona. Ser capaços de posar-nos en el lloc de l'altra persona ens permet entendre millor la seua postura.

Us proposem una activitat perquè la feu conjuntament amb el vostre fill o filla. Es tractaria de triar un tema sobre el qual hàgeu discutit aquesta última setmana i intentar veure'l des del punt de vista de l'altre.

Per a fer-ho, utilitzant el full que facilitem, aneu anotant cadascú com veu el problema des del punt de vista de l'altre. Així, vosaltres sereu ara (nom del fill o filla) i tu,, seràs ara (pare o mare).

CANVI DE PAPERS

Diàleg escrit sobre la situació:

FILL/FILLA:

PARE/MARE:

FILL/FILLA:

PARE/MARE:

FILL/FILLA:

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En grups de tres, s'estableixen 3 papers diferents que s'intercanviaran:

- Una de les persones integrants serà la narradora, és a dir la que conta una història.
- Una altra serà qui escolta, que atindrà verbalment i no verbalment a la narradora, i que haurà de fer un breu resum del que aquella haja exposat
- La tercera persona farà d'observadora i s'encarregarà de dir què ha fet bé el qui escolta i què pot millorar.

Seria recomanable fer periòdicament sessions d'escolta a manera de reforç.

UNITAT 6

SABER EXPRESSAR-SE

■ IDEA PRINCIPAL

L'article 12 de la Convenció sobre els drets de la infància estableix que tot xiquet té dret a expressar-se i que se'l tinga en compte. Saber expressar el que es pensa i se sent, d'una forma adequada, millora a més la qualitat de les nostres relacions. Saber comunicar què ens agrada i què ens fa sentir-nos malament o ens disgusta, sense culpabilitzar-ne l'altra persona, acceptant el seu punt de vista, és una manera de mostrar interès, atenció i tolerància dins d'aquestes relacions. El respecte i la tolerància és un camí amb doble via. D'una banda hi ha el dret a emetre lliurement una opinió, i d'una altra el dret a rebre-la i a escoltar altres pensaments –unitat 5. Perquè es desenvolupen satisfactòriament aquests valors cal recórrer les dues direccions.

■ OBJECTIUS

- Augmentar la capacitat d'expressió de l'alumnat.
- Potenciar l'expressió de sentiments positius cap als companys i companyes.
- Saber expressar sentiments negatius.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Dir el que cadascú pensa o sent és un dret indubtable de tot ésser humà, però també és cert que la manera d'expressar-ho pot fer que el missatge arribe millor o pitjor. Millorar la capacitat d'expressió, optimitzar la forma d'enviar un missatge, és una forma d'augmentar la capacitat comunicativa, i amb aquesta, la qualitat de la interacció.

Hi ha una sèrie de consideracions que cal tenir en compte a l'hora d'intervenir:

- Pensar en el que ha passat abans de parlar.
- No confondre el pla emocional amb el real; les coses no són exactament com u les sent.
- Delinear clarament el que es vol dir. En parlar:
 - Dirigir-se directament a la persona, amb el cos orientat cap a ella, mirant a la cara i amb una expressió facial, distància i to de veu d'acord amb el missatge.
 - Parlar en primera persona significa fer-se responsable de les opinions o sentiments que s'expressen.
 - Expressar el missatge de manera clara i concreta. Errors comuns que cal evitar són les generalitzacions, el llenguatge ple d'ambigüitats, les crítiques i etiquetes cap a l'altra persona, les interpretacions en termes absoluts o la durada excessiva del discurs.
- Fomentar el diàleg, concedint un temps per a respondre, sense monopolitzar la conversa.

De la mateixa manera que s'expressen les idees, en un nivell més profund hi ha els afectes. Amb independència de la seua qualitat, positius o negatius, tots fan l'ésser humà més lliure i milloren les seues relacions amb l'entorn. Expressar afectes negatius, queixes o crítiques, dir allò que va provocar un disgust o un altre tipus de sentiments negatius, resulta convenient perquè ajuda a resoldre les tensions en la relació gràcies a l'expressió directa, en el moment oportú, de la causa de la irritació. Així mateix, és una manera d'establir una relació més autèntica, on cal que hi haja coses que agraden i altres que no.

Pautes que cal seguir en *fer una crítica*:

- Determinar primerament si és el moment d'expressar la queixa, és a dir si hi ha massa implicació emocional per a fer-la adequadament o si per contra és millor posposar-la per a un moment més idoni.
- Seguir un esquema ajuda a cenyir-se al missatge que es vol fer arribar. Per a això:
 - Descriure, de manera clara i concreta, el comportament causant dels problemes. Per exemple, "quan em dius sudaca o negrata".
 - Explicar el sentiment que provoca, sense carregar tintes ni culpabilitzar. Seguint l'exemple, "em sent malament i m'enfade".

- Si es vol demanar un canvi de comportament, cal ser igualment concret en la descripció de la conducta desitjada: “m’agradaria que em digueres pel meu nom”.
- Expressar el que té de positiu aquest canvi és una manera de donar-li força: “Segur que així ens duríem millor”. Quan no funciona l’estímul positiu, l’expressió de conseqüències negatives pot ser eficaç: “Si no, et duré davant del Consell de la classe”.
- Donar-li l’oportunitat d’expressar el punt de vista.

Igualment expressar afectes positius, és a dir, fer compliments o comunicar el que és positiu de l’altra persona, són maneres de demostrar estima i consideració. També escoltar l’altra persona –vist en la unitat anterior–, el contacte físic, mostrar empatia, estar disponible, etc., són maneres d’expressar afecte. Amb això s’aconsegueix millorar les relacions socials, augmentar la sensació d’eficàcia i l’autoestima de l’altra persona, rebre una major consideració en reciprocitat i ser més positiu a l’hora de valorar la realitat. És important que els compliments siguin sincers, honestos, oportuns, personalitzats i que no siguin exagerats o vagen acompanyats de valoracions negatives. Així mateix han de mostrar el sentiment adequat a través del to de veu, l’expressió facial i la mirada.

Saber expressar els desitjos, sentiments i opinions pròpies és un dret de tot ésser humà que es completa amb l’habilitat de saber escoltar, treballada en el dret a rebre informació d’altres persones.

En conclusió, aprendre a expressar els sentiments i opinions d’una manera adequada és una font d’enriquiment personal, que permet un desenvolupament més integral de l’individu.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Utilitzar el llenguatge en “Jo” i missatges breus, concrets i clars.
- Realitzar dinàmiques encaminades a l’intercanvi d’expressions positives.
- Fer arribar les valoracions positives a tot l’alumnat.
- Seguir l’esquema proposat a l’hora de fer crítiques a classe.

La família

- Augmentar la capacitat expressiva dels seus fills i filles preguntant-los la seua opinió i donant-los temps per a respondre.
- Incrementar les interaccions positives a casa.
- En les interaccions negatives, autocontrolar-se mentre es fa arribar un missatge concret i concís.

ACTIVITAT 1: JO TINC UNA OPINIÓ

El professorat donarà veu i vot als xiquets i xiquetes de la classe en temes de projecció social. Aquesta activitat pretén donar a les seues opinions la importància i consideració que tenen sense que l'edat supose una objecció. Treballar l'expressió d'opinions és millorar la seua capacitat analítica i discursiva, el judici crític; en definitiva, desenvolupar persones més inquietes, crítiques i lliures. Es podria utilitzar l'article publicat en el diari *El País* del dia 4 de juliol de 2000, on s'arreglega sota el títol d'"Els xiquets també voten a Mèxic" la iniciativa promoguda per UNICEF i l'Institut Federal Electoral, que va arregar els vots de 12 milions de xiquets i xiquetes menors de 17 anys. En aquesta iniciativa, se'ls demanava opinió sobre els problemes socials que volien que foren suprimits.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Augmentar la capacitat expressiva de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Posar-se en el lloc d'altres xiquets i xiquetes.
- Reflexionar sobre les situacions presentades.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'introdueix amb la idea següent: *"A voltes no se'ns fa molt de cas perquè, com que som xiquets, se'ns tracta com a persones de segona. Nosaltres també tenim idees i opinions i ho demostrarem en aquesta activitat"*.

En grups de 3 o 4 persones respondran als casos exposats, donant la seua opinió. Més tard, en grup gran exposen les conclusions del grup. Es recomana que cada persona del grup responga a un dels temes. El professorat planteja els casos següents:

- *"L'altre dia van cridar a Vicent per a anar a parlar amb una jutgessa. Després ens va contar que, com que son pare i sa mare s'estan separant, li va preguntar què creia que era just, què podia fer ella per aconseguir que ell no "perdera" son pare o sa mare". Si fóreu Vicent, què li contestaríeu?*
- *"Albita és una xiqueta cubana que està a classe i a la qual van insultar l'altre dia pel color de la seua pell i per ser estrangera. Li van dir que els negres eren més ximples que els blancs, que tornara al seu país". Què penseu sobre això? Creieu que és cert? Per què?*
- *"Mariu s'ha assabentat que el pare de Miquel va anar a casa borratxo i li va pegar i que per això no ha aparegut en classe aquests tres dies". Què penseu de l'actuació del pare de Miquel? Com us sona això que peguen a casa a un company?*
- *"Fata és un xiqueta afganesa que va aconseguir escapar amb sa mare del seu país, on hauria sigut molt infeliç ja que només per haver nascut xiqueta no té drets. De fet la seua germana Alia, que no va poder eixir, no podrà anar a escola, ni veure un metge si està malalta. Estarà sempre a les ordres de son pare, el qual la vendrà per casar-la amb una persona més major". Què us sembla la vida que espera a Alia? Us sembla just? I Fata? Quin tipus de vida tindrà? Quins avantatges té haver nascut en aquell país?*

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EL QUE M'AGRADA DE TU I EL QUE NO

En aquesta activitat es treballa l'expressió d'afectes positius i negatius, posant l'accent en el fet que aquesta siga adequada, atenent a una sèrie de pautes, tal com se suggereix en l'esquema següent:

- Dirigir-se directament a la persona, amb el cos orientat cap a ella, mirant a la cara i amb una expressió facial, distància i to de veu d'acord amb el missatge.
- Parlar en primera persona començant pel positiu, "a mi m'agrada...", i seguint amb el negatiu, "una cosa que no m'agrada de tu...".
- Ser clar parlant, procurant no embullar-te amb moltes explicacions.
- Preguntar-li el seu parer, ja que es tracta d'opinions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Millorar la capacitat expressiva de l'alumnat.
- Incrementar l'expressió emocional a l'aula.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer les pautes que milloren l'expressió emocional.
- Discriminar els afectes positius i negatius en una mateixa persona.
- Practicar la comunicació de sentiments positius i negatius.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura i full de registre.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta l'activitat: *"Dia a dia ens creuem amb un munt de gent a casa, al carrer, a classe. De tota aquesta gent no sempre ens fa molta gràcia el que diuen o fan, però altres vegades hi ha coses en ells que ens agraden i ens fan feliços. Això és així perquè tots no som iguals ni perfectes. Hui a classe ens fixarem en les nostres companys i companyes, per a dir-los el que ens agrada d'ells i elles i el que no."*

L'educador suggereix elements en els quals fixar-se, com les característiques físiques, psicològiques, comportaments, objectes o pertinences, atencions i detalls dels seus companys i companyes més pròxims.

Arreplegarà el que li agrada i el que no li fa tanta gràcia en el full de registre durant uns 15 minuts.

Companys	M'agrada	No m'agrada

Abans de passar a comunicar l'escrit als companys, es presenta l'esquema que cal seguir per a expressar-ho adequadament i es modela. A continuació ells el fan. Es pot fer per escrit o oralment, segons el parer del professor.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL COFRE DE LES QUEIXES

Expressar afectes negatius ajuda a reduir moltes fonts d'irritació i antipatia. Treballar aquest tema dins de l'aula és una forma de millorar el clima relacional altament recomanable. Quan es vol fer una queixa, és important no perdre's en detalls superflus o en contínues "lluïtes" d'atacs i contraatacs. Per això és important respectar l'esquema següent (s'aconsella que al treballar l'activitat estiga exposat en la pissarra o en una cartolina).

- Digues el que ha passat (comportaments). Sigues clar i concret. No generalitzes, ni parles en termes absoluts.
- Com t'has sentit (sentiment).
- Deixa que parle ell o ella també.
- Dis-li què t'agradaria que fera.
- Ara dis-li què té de bo que ho faça així i què té de roïn que no ho faça.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Saber expressar sentiments negatius.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir entre l'acció d'una persona i el sentiment propi.
- Diferenciar la persona del seu comportament.
- Descriure concretament, sense generalitzacions, l'objecte de la queixa.
- Expressar de manera clara i concreta el canvi desitjat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: caixa de cartó folrada amb el rètol "caixa de queixes" i targetes amb situacions problemàtiques, cartolina i retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 20 minuts mínim (ampliable segons el temps disponible).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat introdueix l'activitat: *"Moltes vegades passen coses o es donen situacions que ens produeixen malestar, desgrat, enuig, ràbia o que simplement ens agradaria que foren d'una altra manera. Si no ho comuniquem, ningú té per què endevinar-ho. Expressar-ho ens enriqueix. Per això les tancarem en un cofre d'on les traurem per aprendre, com els pirates amb els seus mapes, a seguir la ruta de la seua resolució".*

A continuació s'introdueix la caixa de queixes, que queda exposada en un lloc visible de la classe. El professorat i l'alumnat van introduint targetes contant aquelles situacions en què no s'han queixat o no han sabut fer-ho. A classe, en un moment prèviament determinat, s'extrau una targeta a l'atzar i entre tots tracten d'ajudar a resoldre la situació plantejada, modelant l'expressió de la crítica segons l'esquema après.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant el dret a expressar la nostra opinió i sentiments. En classe tractarem de preguntar-los més la seua opinió, escoltar què han de dir sobre qualsevol tema, incloent allò que anomenem temes de majors. És una activitat que considerem important, però no és la que us proposarem hui.

Hui us proposem un joc sobre sentiments positius. Es tracta que durant aquesta setmana cada membre de la família estiga disposat a agradar als altres, dient coses que li agraden dels altres membres, tenint detalls amb ells, ajudant-los, fent coses junts, etc. El joc consisteix no únicament a fer-ho, sinó a caçar l'altre fent-ho, anotar-ho i després comentar-ho entre vosaltres. Proveu una setmana a veure què passa i, si us funciona, jugueu-hi de tant en tant. El full adjunt és per a ajudar-vos a arreplegar els "regals".

Dies	Qui	Què va fer/va dir	Li ho he dit?
Dilluns			
Dimarts			
Dimecres			
Dijous			
Divendres			
Dissabte			
Diumenge			

Moltes gràcies per la vostra participació.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Escriure una carta al professor sobre les *coses que m'han agradat* del seu treball, relació o comportament amb mi i les *coses que m'han disgustat*. Per a fer-ho intentaré que la meua expressió siga adequada, tal com hem vist en alguna activitat anterior.

Nota al professorat:

A través de la carta valorem la forma d'expressar les valoracions positives i negatives. A més, per mitjà d'aquesta, obtindrem feedback sobre la manera de portar a terme la nostra tasca segons l'alumnat.

UNITAT 7

LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT

■ IDEA PRINCIPAL

Les dues idees en les quals es fonamenta la nostra concepció de salut són les de la coresponsabilitat i el dinamisme d'aquesta. És a dir, la salut és tant una responsabilitat individual com una responsabilitat de tota la comunitat. Són tots els sectors de la comunitat els que comparteixen la responsabilitat de garantir una adequada atenció sanitària per al bon desenvolupament del xiquet: és l'estat, a través dels serveis sanitaris, qui ha d'assegurar la prestació de l'assistència mèdica i l'atenció sanitària necessària. Els especialistes sanitaris, a través de l'exercici seriós i responsable del seu treball. I en particular, els pares i mares i els xiquets i xiquetes, coneixent els principis bàsics de la salut i desenvolupant hàbits adequats i, alhora evitant els insans. La segona idea bàsica és que la salut no és "un estat" o qualitat que es té o no es té, sinó que és un fet dinàmic i cada dia podem tenir-la en major o menor mesura. Ens referim a un concepte de salut ampli, global, que va més enllà de la sola "absència de malaltia". Es tracta més aviat d'un enfocament, una actitud davant la vida, que permet a la persona desenvolupar les seues potencialitats i gaudir-ne més.

■ OBJECTIUS

- Adoptar una visió integral de la salut.
- Prendre consciència de la importància que té la salut en tots els àmbits de la nostra vida.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Eradicar hàbits insans fortament arrelats en la nostra cultura i estimulats, a més, per la publicitat.
- Conèixer les influències socials en la salut i afavorir la formació d'opinions sobre els perills més greus i freqüents per a la salut col·lectiva.
- Conèixer els diferents serveis sanitaris de la seua comunitat i l'itinerari a seguir en cas de necessitat.
- Capacitar el xiquet i la xiqueta perquè es cuiden ells mateixos i participen en la gestió col·lectiva del sistema sanitari.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La salut és una manera de viure, una actitud vital que ens permet adquirir nivells cada vegada més alts d'autonomia, podent evitar o curar la malaltia (cosa que ens procurarà una existència més lliure, responsable i tranquil·la). Implica també una actitud solidària i de justícia amb les altres persones, perquè totes puguem gaudir d'aquesta vida lliure, autònoma, que els permeta créixer i desenvolupar-se en pau.

La salut no és, ni de bon tros, responsabilitat exclusiva dels especialistes (nutricionistes, metges...), sinó que tots la tenim en alguna mesura: família, escola, estat... I, sobretot, la primera responsable de la salut és la pròpia persona, i només hem de recórrer als tècnics quan el nostre nivell de coneixements siga insuficient per a resoldre els problemes personalment.

A més, considerem la salut com una cosa canviant, una qualitat dinàmica, una manera de viure a través de la qual la persona va desplegant les seues potencialitats al mateix temps que redueix al mínim les limitacions personals i col·lectives, tant físiques com psicològiques i socials.

Entre els factors que influeixen en la salut destacaríem els següents: biologia humana (herència), medi ambient (contaminació física, biològica, psicosocial...), sistema d'assistència sanitària i estil de vida. La incidència de cadascun d'ells pot variar segons els casos concrets, però, en general, podria valorar-se com es representa en el gràfic.

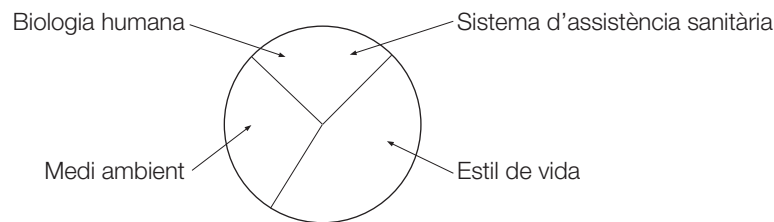
Tenint presents aquests factors i, sobretot, la coresponsabilitat dels diferents estaments de la societat per a garantir que la infància gaudisca d'un nivell de salut que li permeta el seu desenvolupament ple com a ésser autònom, en aquesta unitat ens centrarem especialment en aquelles variables relacionades amb l'estil de vida i que, per tant, són susceptibles de ser millorades, modificades o reforçades per l'educació.

Considerem molt important que el xiquet conega que té dret que altres, primordialment la seua família, vetlen per la seua salut, però que al mateix temps és ell o ella qui a poc a poc ha d'anar assumint part d'aquesta responsabilitat. Així, entre altres, ens referirem als temes relacionats amb la higiene personal (pell, cabells, òrgans dels sentits...), higiene de la roba i el calçat, activitat i descans (son, distracció...), alimentació i nutrició, prevenció i control de les malalties i situacions o pràctiques de risc, salut mental i emocional (a la qual dedicarem una unitat completa més endavant), drogues, alcohol i tabac (aquest tema també serà tractat en profunditat en una altra unitat específica).

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Introduir en el PCC aspectes relatius a la higiene.
- Vincular la higiene amb diverses matèries curriculars.
- Reforçar públicament els bons hàbits d'higiene, descans, exercici físic, alimentació... de l'alumnat.
- Donar exemple d'hàbits saludables (per exemple, en el menjador escolar controlant els espais o moments de fumar...).
- Detectar possibles trastorns alimentaris –atesa l'especial sensibilitat de l'alumnat d'aquesta edat a la publicitat i valors estètics actuals– i comunicar-ho a la família o derivar-ho a professionals.

La família

- Reforçar els hàbits d'higiene personal i de la llar.
- Promoure l'exercici físic controlat i pautes sanes de descans i son.
- Respectar els moments d'oci i diversió dels seus fills i filles.
- Cuidar l'alimentació i els hàbits de taula correctes dels seus descendents.
- Detectar els possibles problemes de salut, en sentit ampli, i implicar els xiquets en la recerca activa de "mesures curatives" (per exemple, posar-se el termòmetre, anar a la consulta mèdica i que explique el que li passa, compartir la responsabilitat de seguir el tractament mèdic, etc.).
- Vigilar especialment la conducta alimentària dels fills, i si tingueren sospites de problemes, consultar amb especialistes.

ACTIVITAT 1: “NETEGE MA CASA”

Des del punt de vista sanitari, és òbvia la necessitat que tenim d’atendre la neteja i higiene del cos en general. Una persona que es preocupa i responsabilitza de la seua salut i la seua aparença física és una persona que es vol i estima a si mateixa. El xiquet o xiqueta que vol anar net, que cuida el seu cabell, ungles, dents..., la xiqueta o el xiquet que cuida els seus ulls, les seues orelles..., i que sap vestir-se d’acord amb les condicions atmosfèriques..., és una persona que cuida el seu cos (l’únic que té i amb el qual ha de viure tota la vida), i el converteix en un embolcall o “carrosseria” fort, sa, atractiu, agradable i acollidor.

D’altra banda, la higiene i l’aspecte físic són un element clau per a les interaccions socials. Tots coneixem el rebuig i distanciament que el grup estableix cap al membre o els membres que no cuiden la seua higiene ni la seua aparença. Però això no equival a dir que tot l’alumnat haja d’estar polit en tot moment, ni que la seua vestimenta haja d’estar composta per marques reconegudes i cares (per exemple, Quicksilver, Reef..., en l’actualitat).

La professora o el professor expliquen l’activitat: *“Elaborarem unes normes d’higiene i cura personal que ens ajudaran a estar més sans i més a gust amb el nostre cos”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre el concepte de salut, adoptant-ne una visió més integral.
- Estimular l’adquisició d’hàbits saludables i eliminar els insans.
- Capacitar els xiquet perquè es cuiden ells mateixos i participen en la gestió col·lectiva del sistema sanitari.
- Valorar la importància que té la higiene personal en la salut.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Atendre personalment la neteja del propi cos (bany/dutxa).
- Practicar les mesures de protecció de les dents .
- Adquirir l’hàbit de netejar els òrgans dels sentits (ulls, orelles...).
- Aprendre a utilitzar la roba adequada segons el temps i l’activitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: cartolina, útils d’escriure i de dibuix.

DURADA DE L’ACTIVITAT: una sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

Se’ls explica l’activitat: *“Podríem comparar el nostre cos amb una casa (amb les seues dependències interiors i la seua façana) o amb un cotxe (té un motor i una carrosseria). Prenguem el segon exemple: perquè un cotxe funcione bé és necessari que cuidem el motor (li posem gasolina perquè funcione, vigilem el nivell d’oli, aigua, etc., i quan li correspon, el portem al garatge perquè li facen una revisió. També l’hi durem quan notem que alguna cosa no va bé perquè l’arreglen i hi posen remei, ja que ens ha de durar molts anys), i perquè puguem muntar a gust i invitar els nostres amics a pegar una volta, com també perquè ens protegisca en cas de les agressions externes (fred, pluja, colps...) és important que cuidem també la carrosseria. Doncs bé, en aquesta activitat ens ocuparem primer de ‘la nostra pròpia’ carrosseria i després tractarem l’assumpte del motor”*.

M’agradaria que en grup gran:

- Elaboreu una taula “de normes d’higiene, neteja personal i ús correcte del vestit”. El treball es farà per grups i després es farà una posada en comú per a confeccionar la taula definitiva que és la que s’exposarà en classe (mural)
- Escriviu l’itinerari que hauríeu de seguir en cas que estiguéreu malalts o haguéreu de fer una revisió al “vostre motor” assenyalant, en la vostra comunitat (poble o ciutat), els serveis o persones concretes que han d’encarregar-se d’atendre-vos.

NORMES D'HIGIENE I NETEJA PERSONAL

ACTIVITAT	PASSOS (com fer-la)	QUAN (freqüència, moments...)
Dutxa / bany		
Cura del pèl		
Cura de les ungles		
Neteja de dents		
Ulls / nas / orelles		
Canvi de roba		
.....		

ÚS CORRECTE DE LA ROBA

TIPUS DE ROBA	CONDICIONS CLIMÀTIQUES	TIPUS D'ACTIVITAT

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Educació Física / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: DESCANS

L'activitat és una manifestació pròpia de l'ésser humà i és l'eix de la vida de la persona en edat escolar. Però tota activitat, siga física o psíquica, genera una necessitat que és la de descans, és a dir, la necessitat de mantenir l'equilibri físic i psíquic de la persona, imprescindible per a un desenvolupament sa i positiu. Tots els xiquets i xiquetes fan moltes activitats durant el dia i, per tant, tenen dret a descansar. Hi ha moltes maneres de fer-ho. Quan parlem de descans, ens referim al mateix temps que destinem a compensar l'esforç i el cansament derivats de les activitats que anem ocupant durant tot el dia. Per tant, en parlar de descans, parlem de diferents "accions reparadores". com són, entre altres, el son, la relaxació, la pràctica de hobbies durant el temps lliure, etc.

És important que respectem i ens respecten el nostre temps de descans; però alerta!, el descans ha de ser prou llarg perquè pugui resultar reparador i allunyar la fatiga, però no tan llarg que després impedisca tornar a reprendre les activitats.

El professor explica l'activitat: "Ara farem una xicoteta investigació sobre els hàbits de descans dels xiquets i xiquetes de 8 a 12 anys."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància que té el descans en el nostre funcionament diari.
- Adquirir els coneixements i hàbits bàsics de somni.
- Estimular l'adquisició d'hàbits saludables i eliminar els insans.
- Reflexionar sobre l'ampli ventall d'activitats de "descans" (esportives, de relaxació, etc.) perquè vaja adquirint hàbits i trie els que millor li poden anar.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir entre els elements que afavoreixen el son i els que el dificulten.
- Conèixer diferents formes de combatre la fatiga.
- Reforçar o iniciar-se en el desenvolupament de hobbies i jocs durant el temps lliure.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: paper, útils d'escriure i de dibuix, llibres i articles.

DURADA DE L'ACTIVITAT: després d'haver reunit el material, 3 sessions de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Se'ls explica l'activitat: "Coneixerem els hàbits d'activitat/descans que tenen o haurien de tenir els xiquets i xiquetes valencians de 8 a 12 anys per a després escriure un article que es repartirà per tot el centre i que durem també a casa perquè el llija la nostra família". El treball es realitzarà per grups. Per a arreplegar la informació, podeu fer entrevistes a companys o a diferents especialistes, anar a la biblioteca, etc. Els blocs de treball són:

1. SON:

- 1.1. Quan (franges horàries millors per al son, conveniència i funció de la migdiada) i quant dormir (nombre d'hores durant la nit i altres moments del dia).
- 1.2. Condicions que ha de reunir l'habitació (mobiliari –llit, matalaf, coixí...–, soroll, il·luminació, etc.) per a un bon descans. Poden sol·licitar informació a una botiga de matalafs o de mobles, metges, etc.
- 1.3. Condicions personals (menjars, begudes, activitats abans d'anar al llit...) que afavorisquen el descans.

2. RITME D'ACTIVITAT:

- 2.1. Llista d'activitats que fan des que s'alcen fins que es fiquen al llit. Classificar-les en adequades i inadequades per a l'edat.
- 2.2. Llista d'activitats en el temps lliure (aficions, entreteniments més característics). Aquesta llista podria estar elaborada si s'ha treballat anteriorment la unitat didàctica 25 dedicada a l'oci "Em divertisc en el meu temps lliure", i si no s'ha treballat encara, podrà servir de complement quan es faça.

3. LA FATIGA:

Esbrinar què és, quins són els seus efectes i les formes de combatre-la (les que practiquen els xiquets de la vostra edat i altres de recomanables).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Física.

ACTIVITAT 3: “VAIG ANAR AL MERCAT I HI VAIG COMPRAR...”

Volem acostar-nos a la idea que tot xiquet té dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, psíquic i social. Una concreció d'aquest dret és la disponibilitat dels aliments necessaris en la quantitat adequada i un bon programa de salut pública. A través dels aliments ingerim les substàncies nutritives necessàries per al creixement corporal i el manteniment de la vida del nostre cos. Aquest fet implica uns hàbits d'alimentació, uns coneixements sobre la nutrició, etc. L'alimentació, lògicament, està molt influenciada pel nivell socioeconòmic, cultura, valor que la família congedisca a l'alimentació, canvis socials (incorporació de la dona al món laboral, la influència de la publicitat...).

El professor explica l'activitat: *“Elaborarem uns menús de desdèjuni, dinar i sopar que siguen adequats per a la salut dels xiquets i xiquetes de la vostra edat.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Proporcionar la motivació i els coneixements necessaris perquè adquirisca hàbits saludables sobre la seua alimentació, millorant així la seua salut i qualitat de vida.
- Estimular l'adquisició d'hàbits saludables i eliminar els insans.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Eradicar hàbits insans fortament arrelats en la nostra cultura i estimulats, a més, per la publicitat.
- Valorar que tot xiquet té dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental i social.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Relacionar la bona salut física amb la disponibilitat d'aliments adequats en quantitat adequada.
- Conèixer que la realitat de molts xiquets no és igual que la nostra.
- Adquirir hàbits saludables quant a la distribució del menjar durant el dia i quant a la digestió (menjar a poc a poc, mastegar lentament, fer mossegades xicotetes...).

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: roda dels aliments, paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Se'ls explica l'activitat: *“Amb la roda dels aliments davant (convindria que l'alumnat treballara prèviament una roda més completa i variada), elaborarem menús de desdèjuni, dinar i sopar per a les xiquetes i els xiquets de la nostra edat. Ho farem a través del joc: “Vaig anar al mercat i vaig comprar...” Començarà una persona del grup dient un aliment i la seguirà algú d'un altre grup amb un altre aliment (adequat per al menú que s'estiga confecionant) que comence per la mateixa lletra que l'aliment anterior (aquesta condició pot resultar molt complicada per als xiquets més petits i podrà eludir-se). Per exemple: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar lletuga”; i un altre seguirà: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar llentilles”; el tercer podrà continuar: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar llenguado”. I així fins que algú falle. Per cada error el grup guanya una lletra de la paraula B-U-R-R-O, i el qui abans la complete haurà de pagar una penyora acordada prèviament per la classe”.*

En acabar l'exercici s'obrirà un debat sobre l'alimentació dels xiquets d'altres barris/pobles valencians i d'altres països del món. Algunes preguntes per al debat podrien ser:

- Quins aliments ens ajuden més a créixer?
- Què passaria si no menjàrem prou?

- Mengem tots igual a la Comunitat Valenciana (indicar zones amb una realitat socioeconòmica diferent de la seua)? Per què?
- Com aconseguim els aliments?
- Com podrien jugar els xiquets d'Uganda, Calcuta..., a aquest joc? Què us sembla aquesta realitat? Què es podria o podríeu fer per a ajudar-los?

Aquesta activitat està relacionada amb El berenar (in)solidari de la unitat 30, "No hi ha dret!".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Coneixement del Medi Natural i Social.

NOTA: El professorat podria trobar idees per a activitats complementàries en el material elaborat per la AICC (Associació Espanyola Contra el Càncer) "¡Corta el rollo por lo sano!" i en la unitat didàctica sobre desenvolupament i alimentació de la sèrie "Ayúdales a llegar alto". Per exemple, elaborar en classe una roda d'aliments, ampliada amb els que són més típics de la nostra gastronomia o visitar un mercat proper i fer una llista dels productes que s'hi venen. Després, a classe, basant-se en la roda dels aliments, dissenyaran i elaboraran un mural (amb dibuixos, envasos, etc.) en el qual tractaran de classificar tots els aliments que han apuntat en la seua visita al mercat. Al costat del mural poden preparar cartells amb diverses propostes de desdijuni, dinar, berenar i sopar. Els dos materials estan citats en la bibliografia final.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Sabem que la salut i la seua atenció té un paper determinant en el desenvolupament integral del nostre fill o filla. A més tots els xiquets i xiquetes tenen dret a rebre l'atenció sanitària i les prestacions que siguen necessàries. No obstant això, el fet de garantir la salut del vostre fill o filla és una responsabilitat que no només competeix a les institucions públiques, sinó també als principals agents educatius del vostre fill o filla com són l'escola i la mateixa família. Per això des de l'escola estem treballant perquè els xiquets coneguen els principis bàsics de la salut i així contribuir a realitzar una labor preventiva. Però, sense dubte, aquest és un tema en el qual la família ha de fer més que l'escola. Per tant, demanem la vostra col·laboració en l'ensenyament i reforç dels hàbits d'higiene, alimentació, prevenció d'accidents, condicions de l'habitatge, etc.

A aquest efecte us suggerim que durant una setmana, juntament amb el vostre fill o filla, feu un registre de tots els aliments i les quantitats que consumiu cada dia. Per ajudar-los en la tasca us proposem el quadre següent:

DIES	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Què Quantitat Grup d'aliments							
Desdejuni							
Dinar							
Berenar							
Sopar							
Fora de menjades							

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Sabem que la publicitat en els mitjans de comunicació (anuncis de televisió, sèries infantils i juvenils, revistes, etc.) exerceix una gran influència sobre la conducta de les persones. Ara ens centrarem especialment en les conductes relacionades amb la salut: alimentació, exercici físic, descans, alcohol i tabac, etc.

La tasca que has de portar a terme és la següent: selecciona alguns anuncis (TV, ràdio, premsa escrita, tanques publicitàries...), com a mínim 4, que facen referència a algun dels aspectes de la salut esmentats més amunt, i decideix si promocionen bons o mals hàbits per a la salut.

ANUNCI	BONS/MALS HÀBITS
1.	
2.	
3.	
4.	

UNITAT 8

COM ESTÀ EL TEU CAP?

■ IDEA PRINCIPAL

El xiquet té dret a viure en un ambient d'amor i comprensió que li proporcione seguretat material i moral, per a créixer amb autoestima i confiança i així aconseguir un desenvolupament ple i feliç. La família és el medi apropiat, encara que no l'únic, per a proporcionar aquest clima afectiu. En defecte seu, es buscaran els substituïts més adequats a cada cas, i serà responsabilitat dels poders públics assegurar la protecció social, econòmica i jurídica a la família i a la infància.

Aquest principi s'arrellega en diferents articles de la Convenció sobre els drets del xiquet. Així, per exemple, en l'article 3 s'estableix que *"Els estats part es comprometen a assegurar al xiquet la protecció i l'atenció que siguin necessaris per al seu benestar"*. En l'article 27, es reconeix el seu dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social. Quan aquest desenvolupament no és l'adequat, per les raons que siga (trastorns psicològics, maltractaments físics o emocionals, etc.), els estats part tindran l'obligació de proporcionar als xiquets l'atenció apropiada (serveis sanitaris, internament en centres especialitzats, etc.) per al tractament convenient, que assegure la protecció i recuperació de la seua salut física i mental (articles 24, 25, 27 i 39).

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre el concepte de salut mental en la infància.
- Conèixer les necessitats socioafectives bàsiques de la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat dels seus fills.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Capacitar els xiquets perquè, en la mesura de les seues possibilitats, es cuiden ells mateixos i sàprien demanar ajuda quan tenen problemes emocionals o psicològics.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El xiquet, per al ple i harmoniós desenvolupament de la seua personalitat, ha de créixer al si de la família, en un ambient de felicitat, amor i comprensió. La millor manera de protegir la infància i vetlar pel seu benestar és donant resposta a les necessitats dels xiquets. El discurs de les necessitats de la infància es fa hui especialment necessari, perquè no tots els canvis socials que s'estan donant en l'estructura familiar i en la relació pare-mare-fills, estan lliures de riscos per als menors.

Sense negar la plasticitat i individualitat de cada ésser humà, posem en relleu una sèrie de necessitats o condicions que necessita per a desenvolupar-se harmoniosament. Tampoc no ha d'entendre's el xiquet com un receptor passiu en la satisfacció de les seues necessitats. És un agent actiu en les decisions que l'afecten i en totes les interaccions socials. Des de menut, en la mesura de les seues possibilitats, es tindran en compte les seues peticions, i se'l farà partícip de les decisions que l'afecten i que tinguen a veure amb la satisfacció de les seues pròpies necessitats i les dels altres.

Les seues necessitats principals són: físicobiològiques (alimentació, higiene, son... tractades en la unitat 7, "La meua salut és important"), cogitaves (estimulació sensorial, exploració i comprensió de l'entorn físic i social: vegeu unitat 19, "Totes les persones podem aprendre"), i les necessitats emocionals i socials, objecte d'aquest tema.

■ NECESSITATS EMOCIONALS I SOCIALS

1. La més primària és la seguretat emocional: l'ésser humà necessita sentir-se estimat, acceptat, recolzat i protegit. La seua insatisfacció provoca sentiments d'abandó, rebuig, inseguretat, por, ansietat, etc. El vincle que satisfà aquesta necessitat és el de l'afecte. Tenir almenys una figura d'afecte és una condició imprescindible per a l'apropiat desenvolupament de la infància, perquè la criatura construisca un

sentiment d'identitat personal, augmente la seua autoestima i se senta acceptada en la seua diversitat (aspectes ja tractats en les unitats 2, 3 i 4).

2. Necessitat de relacionar-se amb els iguals, la comunitat en general. Necessitat de pertinença a un grup o tenir amics per a evitar l'aïllament social. Afavorir les relacions d'amistat (vegeu la unitat 15, "Trie les meues amistats"), la formació de grups i l'associacionisme (unitat 24, "Participe en la meua comunitat") és fonamental des d'aquest punt de vista.
3. Necessitat de participació i autonomia progressiva. Participar en les decisions i situacions que els afecten, en la mesura de les seues possibilitats, al mateix temps que els posem límits de conducta (clars, consistents, contingents, no aversius).
4. Necessitat de contacte sexual. Respectar les seues manifestacions (autoexploració, etc.) i respondre directament i sincerament a les seues preguntes.
5. Necessitat de protecció de riscos imaginaris: escoltar els seus temors, donant-los missatges tranquil·litzadors i no amenaçar-los amb ser abandonats, ni fer-los xantatge emocional.
6. Necessitat de jugar, de passar-ho, divertir-se... neutralitzant els moments durs i amargs de la vida, al mateix temps que realitza aprenentatges socials, etc. (Aquest aspecte ha estat àmpliament tractat en la unitat 25, "Em divertisc en el meu temps lliure").

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fer eixides fora de l'escola, només amb la finalitat de conuiuere (per exemple, preparar un menjar entre tots, organitzar jocs col·lectius no competitius, etc.) i crear un ambient relaxat i grat en el grup-classe.
- "Negociar" amb l'alumnat normes de convivència a l'aula. Poques, però clarament formulades i amb unes conseqüències lògiques i proporcionals al seu compliment o incompliment.
- Ser coherent i sistemàtic en l'aplicació de les normes (no deixar-se endur per l'estat d'ànim donant consignes variables), perquè l'alumnat sàpia a què atènyer-se.
- Establir una relació propera, afectuosa i dialogant amb l'alumnat, basada en l'acceptació i respecte cap a ell mateix.
- Fixar-se més en els esforços i xicotets èxits de l'alumnat que en el resultat final.
- Utilitzar un llenguatge operatiu centrat en les conductes, sense etiquetar ni generalitzar, a l'hora de corregir o cridar l'atenció sobre alguna cosa negativa.

La família

- Expressar-los el seu afecte i amor incondicionals (tant verbalment com no verbalment).
- Establir normes coherents i realistes, i també límits a la seua conducta.
- Fomentar els contactes amb iguals: festes infantils, jocs en el parc, estades a casa d'iguals.
- Promocionar activitats conjuntes de famílies amb fills que són amics.
- Facilitar la incorporació del seu fill o filla a grups o associacions infantils.
- Deixar-los participar –en la mesura de les seues possibilitats– des de menuts en decisions (explicant-los la situació, preguntant-los l'opinió...) que l'afecten a ell o ella directament i a la família.
- Escoltar, comprendre i respondre als seus temors: por a l'abandó, a la rivalitat fraterna, a la malaltia, a la mort... sense ridiculitzar-los i utilitzant missatges tranquil·litzadors.
- No utilitzar amenaces i xantatges emocionals per a aconseguir que facen el que vulguen els seus majors.

ACTIVITAT 1: “AIXÒ ERA I NO ERA UN XIQUET TRIST...”

En els últims anys s’han produït avanços i èxits molt significatius respecte als drets i llibertats individuals, entre els quals podríem destacar els següents:

- Canvis en les relacions de parella: dret a vincular-se i desvincular-se, més valor a la passió, intimitat i benestar en la convivència, canvis en els rols de gènere –accés generalitzat de la dona al treball remunerat–, planificació familiar, disminució del nombre de fills, etc;
- Enfortiment dels valors d’independència, llibertat, dret a la promoció personal... que han afectat profundament el sistema familiar i la relació entre pares i fills.

En aquest apartat ens centrarem en un dels riscos que poden comportar els canvis socials esmentats: *la no-disponibilitat dels progenitors quan el seu fill o filla els necessita (no estan prou accessibles perquè estan molt ocupats amb les seues “coses” personals i tenen “el cap en una altra part”).* Aquesta no-disponibilitat dels progenitors quan els fills els necessiten pot provocar en ells sentiments d’abandó, d’inseguretat, tristesa, indefensió... i en definitiva, infelicitat.

El professor explica a l’alumnat: *“Totes les persones necessitem que ens estimen, ens escolten i ens protegeixen quan ho necessitem. Hi ha ocasions en què no ens resultarà fàcil trobar el suport i la comprensió que ens agradaria i això ens posa tristos i ens fa passar-ho malament”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer les necessitats socioafectives bàsiques de la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del fill.
- Capacitar el xiquet perquè, en la mesura de les seues possibilitats, es cuiden a si mateixos i sàprien demanar ajuda (a les persones adultes significatives del seu entorn: figures d’inclinació com el pare, la mare, altres familiars, tutor, metge, etc.) quan tenen problemes emocionals.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Parlar de les necessitats socioafectives dels xiquets i les xiquetes.
- Reconèixer i expressar sentiments derivats de l’atenció i “no-atenció” de les persones significatives de l’entorn del xiquet.
- Explorar entre tots possibles recursos (com demanar ajuda, a qui...) per a plantar cara a aquestes situacions de “no-atenció”.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula, en grups de 7-8 persones.

MATERIALS: cartolines, paper i útils d’escriptura i pintura.

DURADA DE L’ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

El professor explica l’activitat al grup: *“Vull que cada grup invente un conte sobre un xiquet o una xiqueta que està trist perquè no se sent a gust en la seua família. Tots els contes començaran igual: ‘Això era i no era un xiquet trist / una xiqueta trista...’, i cadascun de vosaltres haurà d’afegir una frase, per exemple, estava trist perquè un dia va arribar a casa preocupat per... i no hi havia ningú...; un altre segueix amb una altra frase, i així fins a acabar la història. Una persona del grup farà de secretària i escriurà el que aneu dient, però abans de posar-vos a inventar convé que penseu un poc en el tema principal sobre el qual girarà el conte. Quan acabeu, ho llegiu per si volguéreu retocar-ho”. Com a opció es pot escriure en una cartolina, il·lustrar-ho amb dibuixos i exposar-ho a l’aula.*

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: QUÈ LI PASSA A LA MONETA?

El concepte de benestar infantil ha experimentat importants canvis al llarg del temps. En l'actualitat aquest concepte està directament relacionat amb la satisfacció de les necessitats biopsicosocials del xiquet. Així mateix, aquest concepte està íntimament lligat amb els conceptes de bon i mal tracte a la infància, cosa que té importants implicacions en l'àmbit de l'atenció i protecció infantil, en concret en la forma d'actuació i de prevenció de formes de desemparament del menor. Per exemple, es pot produir una situació de maltractament als fills dins de l'àmbit familiar en la mesura que els progenitors no siguin sensibles a les seues necessitats (no escoltar-los ni mostrar interès per les seues coses, no mostrar-los afecte de manera verbal ni no verbal –carícies, abraçades, etc.–, mostrar-se obertament hostils verbalment, etc.) i habilitats, i això comportaria a potencials retards i disrupcions en el seu desenvolupament (ansietat, apatia, trastorns emocionals, problemes de disciplina, etc.). Això s'explica perquè en les relacions amb la família (pare, mare o cuidador), el xiquet busca una figura d'afecte que es convertirà en la base de seguretat a través de la qual explorarà el seu entorn i interactuarà de forma més confiada, amb la qual cosa farà aprenentatges adequats i prosocials. Els infants que no tinguen aquesta figura d'inclinació se sentiran insegurs i manifestaran menys autocontrol així com conductes inadequades (problemes de conducta) que dificultaran la seua interacció amb els seus iguals i també amb els adults.

El professor explica a l'alumnat: *“Perquè les persones cresquen felices i sanes és molt important que tinguen una bona relació amb la família, vagen contentes a escola, facen amistats, es divertisquen amb elles, etc.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la necessitat d'afecte en la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del seu fill.
- Reflexionar sobre el concepte de maltractament emocional i les seues conseqüències.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comparar la necessitat d'alimentació i d'afecte i la seua repercussió en el benestar de la persona.
- Raonar sobre la importància de les primeres experiències en la família.
- Projectar els seus propis sentiments sobre situacions d'abandó en la infància.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grup gran.

MATERIALS: videocasset, reproductor de cintes de vídeo.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara veurem una pel·lícula que té per protagonista una moneta que no té una mare de veritat. Després de veure-la amb atenció, tractarem de contestar a unes preguntes”.

Es procedirà a visualitzar el vídeo: “La aventura de créixer; aprendiendo a amar”, experiència de Harry Harlow en la Universitat de Wisconsin. (ICE/HEZI Universitat de Deusto, Diversos autors “Psicologia 004”, 1997), obrint a continuació el debat. Algunes possibles preguntes poden ser:

1. Què creieu que li passa a la moneta?
2. Per què prefereix la mare de drap abans que a la de filferro?
3. Què li dóna una i què li dóna l'altra?
4. I si en compte d'una moneta fóra un xiquet o una xiqueta, quina mare creieu que preferiria? Per què?
5. Què és el que heu après veient la “pel·lícula”?
6. Coneixeu algun cas del vostre entorn semblant al de la moneta?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: VISITE EL PSICÒLEG

Tota persona és única i diferent, però fins i tot reconeixent la plasticitat i individualitat de tot ésser humà, podem afirmar sense por d'equivocar-nos, que tots compartim una sèrie de necessitats la satisfacció de les quals marcarà el nostre procés de desenvolupament i maduració personal, i per tant el benestar psicològic. Quan parlem de necessitats ens referim tant a les de tipus físic i biològic (alimentació, salut física, higiene...) com a les de caràcter cognitiu (estimulació sensorial, necessitat de comprendre l'entorn físic, social...) com a les de l'àmbit afectiu i social (seguretat emocional, relacions d'afecte i amistat, pertinença, etc.).

Si el xiquet o xiqueta es desenvolupa en un ambient d'amor i comprensió que li garantisca la satisfacció d'aquestes necessitats s'espera que cresca amb un equilibri psicològic que el convertisca en una persona autònoma, segura, socialment competent, amb recursos per a plantar cara als seus problemes i feliç. En aquest sentit, tots els especialistes en salut mental estan d'acord que les experiències d'afecte, acceptació incondicional, etc. viscudes en la infància constitueixen un dels principals criteris de salut psicològica de la persona. No obstant això, sempre hi ha casos que ens sorprenen per no ajustar-se al criteri anterior. Parlem d'aquells xiquets i xiquetes que encara que gaudeixen d'un ambient familiar, escolar i social que els protegeix, els estima i atén les seues necessitats, presenten problemes psicològics de diversa índole (trastorns del comportament, trastorns del desenvolupament, com per exemple autisme, trastorns d'ansietat, alimentaris, hiperactivitat, etc.).

El professor explica a l'alumnat: *“Alguna vegada ens trobem xiquets o xiquetes que tenen comportaments estranys i que no són adequats, raó per la qual necessiten un tractament especial”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència de problemes de salut mental en la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del seu fill.
- Reflexionar sobre la responsabilitat dels diferents estaments –família, escola, estat– en la salut psicològica de les persones.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Debatre de quina manera concreta podrien col·laborar els diferents agents de socialització (família, professorat, companys) en la manera de tractar els problemes psicològics d'un xiquet o xiqueta.
- Proposar possibles “solucions” a un cas de “trastorn psicològic”.
- Conèixer els recursos públics que atenen problemes de salut mental.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, en grups de 4 persones.

MATERIALS: fotocòpia del cas, paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara llegirem el cas d'Anna, que és una xiqueta de 10 anys i que té molts problemes en escola, cosa que, moltes vegades, irrita els seus companys i el professorat. Quan l'hàgeu llegit, vull que entre tots penseu en diferents formes d'ajudar-la”.

Guió de treball: Anna està malament i necessita ajuda

- On pot trobar ajuda?
- Qui la pot ajudar?
- Com la poden ajudar?
 - L'ESCOLA: professorat, ells mateixos, consultor del centre...
 - FORA DE L'ESCOLA: algun centre de salut (qui treballa allí, què hi fan, etc.).
- Contar altres casos de xiquets i xiquetes amb problemes psicològics.

- Discutir la necessitat que un xiquet o xiqueta amb problemes psicològics siga internat en centres especialitzats.

CAS ANNA. Anna és una xiqueta de 10 anys i és la tercera filla d'un matrimoni jove que viu en un poble pròxim a València. L'any passat els seus pares la van canviar de centre (estava a alguns quilòmetres de sa casa i s'hi passava el dia sencer) perquè tenia molts problemes i van preferir tenir-la més prop per a atendre-la millor. Amb tot, encara que la seua situació ha millorat una mica, Anna continua manifestant molts problemes que es resumeixen de la manera següent:

A. A escola: durant la classe s'alça contínuament del pupitre i s'acosta al professor, altres vegades crida i s'enfada sense motiu aparent; durant el temps lliure no juga ni parla amb els companys, es manté aïllada o, si no, juga amb els menuts (2,3 i 4 anys); quan algú de la seua edat intenta jugar amb ella es cansa de seguida o s'enfada perquè no sap respectar les normes, i arriba fins i tot a insultar-los, pegar-los, mossegar-los, etc. Tot això fa que els seus companys estiguen enfadats amb ella i la rebutgen. Acadèmicament duu un retard considerable, i per això "s'avorreix" a classe.

B. A casa: quan vol aconseguir una cosa utilitza rabietes i batistots, i encara que els seus pares saben que no és adequat, al final cedeixen perquè calle; a més li costa molt menjar, vestir-se, rentar-se, etc., ella sola, i per això les seues germanes l'ajuden en aquestes tasques.

Tant a casa com a escola estan preocupats i després de parlar algunes voltes amb la tutora i valorar bé el cas entre tots, han decidit derivar-la a un especialista en psicologia o psiquiatria.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

IDEES COMPLEMENTÀRIES

El xiquet, en el seu creixement i desenvolupament, passa per diferents contextos i escenaris (família, escola, amics, etc.) d'especial importància en la formació de la seua personalitat i en la seua socialització. Segons l'edat evolutiva de la criatura, la significació i importància de cadascun d'aquests escenaris serà diferent. No obstant això, un d'ells, la família, s'erigeix com l'escenari primari per excel·lència.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Tots som conscients que vivim en una època de canvis ràpids en tots els sentits i, per tant, també pel que fa referència a l'educació dels nostres fills. Estem en una societat en la qual la felicitat i benestar dels fills s'ha convertit en una prioritat perquè puguem desenvolupar-se de forma sana i harmoniosa. Certament, en termes generals, s'ha produït una millora en la qualitat de vida i una reculada en l'índex de natalitat, amb la qual cosa podria pensar-se que és més fàcil atendre el nostres fills millor.

No obstant això, s'ha observat que juntament amb aquests avanços, és freqüent una absència de normes, límits, cosa que incideix negativament en el desenvolupament dels xiquets. Amb això volem fer una crida d'atenció sobre la necessitat d'establir un control sa (tenint en compte les necessitats, possibilitats i característiques personals de cadascú sobre els vostres fills i filles).

Els xiquets necessiten conèixer els seus límits per a saber a què atènyer-se i el que poden esperar. Això els ajuda a sentir-se més segurs, més orientats i més a gust amb si mateixos. A aquest efecte us fem el següent suggeriment: es tractaria que fixàreu unes regles o normes (poques però molt clares) de conducta, amb les corresponents conseqüències positives i negatives en el cas de complir-les o no, per al vostre fill o filla (segons la seua edat algunes regles es poden "pactar" amb ells). És molt important que les regles siguin realistes i es puguin complir i que vosaltres sigueu coherents i conseqüents en la seua aplicació. Això implicarà que en més d'una ocasió hàgeu de dir "NO", o aplicar les conseqüències establides. Però alerta!, no es tracta que anem d'un extrem a un altre, és a dir, ni de tenir una actitud tan permissiva que deixem que facen el que vulguen en funció del nostre estat d'ànim, ni de ser tan rígids que visqueu en un ambient de tal exigència i tensió que tinga conseqüències negatives per al vostre fill. Convé que poseu límits de conducta als vostres fills o filles, però no oblideu que amb un somriure i bon humor s'arreglen molts problemes.

Exemple de normes:

- Regla 1. "Durant la setmana no comprar/menjar llepolies". CONSEQÜÈNCIES: si la compleix, el cap de setmana podrà comprar "x" llepolies; si no la compleix, no el deixareu menjar-ne.
- Regla 2. "Els dies d'escola es ficarà al llit entre les 21:30 i les 22:00 hores sense que ens hàgem d'enfadar amb ell". CONSEQÜÈNCIES: si ho fa, el divendres podrà mirar la tele fins a "tal" hora o podrà quedar-se al carrer jugant fins a "tal" hora –segons preferisca. Si no la compleix, el divendres no mirarà la tele i se n'anirà prompte al llit.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

“Estiuege a la Comunitat Valenciana”

Tots els estius llegim notícies, veiem imatges en la televisió (pot ser que algun de vosaltres fins i tot conega algun cas proper), etc., sobre famílies valencianes que acullen xiquets i xiquetes d’altres països: Sàhara, Rússia, Albània... per a passar 1 o 2 mesos junts. Bé, pensem en aquests casos, i ho farem en 2 temps:

1. Parlareu d’aquests xiquets i xiquetes –la seua vida en els països d’origen i la seua vida ací– durant 10 minuts en grup gran.
2. Individualment confeccionareu dues llistes, una amb “les coses” que tenen en els seus llocs d’origen i que són necessàries per a la seua felicitat, i una altra amb “les coses” que troben ací, a la Comunitat Valenciana, i que els falten allí, i que també són importants per al seu benestar.

“Coses” del seu lloc d’origen	“Coses” que troben ací

Després podríeu fer un mural amb les conclusions a què arribeu.

UNITAT 9

APRENC A PRENDRE DECISIONS

■ IDEA PRINCIPAL

La capacitat per a prendre les seues pròpies decisions permet als xiquets ser independents i protegir-se dels abusos i males influències als quals poden estar exposats en determinats moments de la seua vida. Per altra banda, la posada en pràctica d'un procediment adequat de presa de decisions exigeix prendre en consideració els drets dels altres abans de decidir. És necessari que famílies, professors, estats i organismes internacionals tinguen en compte els drets dels xiquets abans de prendre qualsevol decisió que pugua afectar-los.

■ OBJECTIUS

- Aprendre a prendre decisions de forma independent.
- Potenciar el respecte als drets dels altres al prendre decisions.
- Desenvolupar la capacitat de prendre decisions en grup de forma democràtica.
- Reflexionar sobre les conseqüències de la presa de decisions.
- Valorar la necessitat de protegir els drets propis al prendre decisions.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Desgraciadament es troben diàriament nombrosos exemples de com les persones responsables de prendre decisions que afecten els xiquets i xiquetes en l'àmbit familiar, escolar, polític, estatal, etc. ignoren o vulneren els drets dels més menuts, no respectant el seu dret a la vida, a l'educació, a la salut, a la intimitat, a expressar la seua opinió etc. Quan s'ha de prendre una decisió que pot tenir conseqüències importants per a la vida d'un xiquet és necessari prendre com a criteri fonamental l'interès superior del xiquet, i no altres qüestions alienes a ell. Els xiquetes exposats a un model de presa de decisions inadequat poden aprendre a prendre decisions sense plantejar-se si aquestes protegeixen els seus drets i respecten els dels altres, no protegint-se del consum d'estupefaents, desatenent la seua salut, discriminant xiquets d'altres ètnies i cultures etc. Per aquest motiu és fonamental que l'alumnat aprenga a prendre decisions saludables seguint un procediment de presa de decisions adequat i posant-lo en pràctica amb freqüència.

La presa de decisions és un procés que consta de diverses fases, del compliment de les quals depèn l'èxit del procediment. L'habilitat per a prendre decisions no és una capacitat innata, sinó una destresa que pot entrenar-se des de la infància. De la capacitat per a decidir per si mateixos dependrà que els xiquets i xiquetes siguem amos del seu comportament sense deixar-se manipular per tercers.

El procediment de presa de decisions consta de les fases següents:

- Definició. Què he de decidir?
- Recerca d'informació. Què necessite saber abans de decidir?
- Identificació de les alternatives existents. Quines opcions tinc?
- Valoració dels avantatges i inconvenients de cada alternativa per a un mateix i per a les persones a les quals afectarà la decisió. Com em sentiré després? Com se sentiran els altres?
- Elecció d'una opció. Quina és la millor opció?
- Valoració del resultat. Estic satisfet amb el resultat de la decisió presa?

Aquest procediment de presa de decisions té en compte els drets i interessos de l'individu que decideix, però també li exigeix que reflexione sobre els drets i el benestar de les persones a les quals la seua decisió pot afectar. Seguint aquest procediment i actuant de forma reflexiva hi ha moltes probabilitats de triar la millor opció possible donades les circumstàncies i els coneixements de què es disposa en el moment de decidir. No obstant això, a pesar de seguir els passos esmentats, els resultats de la decisió presa poden ser negatius.

La presa de decisions individual és fonamental, però també és important aprendre a prendre decisions en grup, ja que el xiquet es trobarà amb la necessitat de fer-ho en moltes ocasions. En aquest cas, els passos del procediment de presa de decisions són els mateixos, però ha d'assegurar-se la participació de tots i el seu dret de pensament i expressió, intentant arribar al consens perquè la decisió presa satisfaga tots els implicats.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Prendre en consideració els drets dels xiquets i xiquetes al prendre decisions que puguin afectar-los.
- Tenir present que els xiquets i xiquetes tenen dret a la llibertat de pensament i expressió.
- Afavorir la presa de decisions independent en aquelles àrees en què siga possible.
- Posar l'alumnat en situacions en les quals hagen de prendre decisions en grup.

La família

- No prendre totes les decisions pels xiquets i xiquetes.
- Estimular la capacitat crítica.
- Explicar als xiquets i xiquetes algunes de les decisions que es prenen i el perquè.
- Donar al xiquet alguna responsabilitat en la casa.

ACTIVITAT 1: DECISIONS INJUSTES

En ocasions els adults prenen decisions que tenen conseqüències terribles en les vides dels xiquets i xiquetes als quals afecta la decisió. Quan seguim el procediment de presa de decisions ens veiem obligats a tenir en compte els drets i el benestar dels altres abans de prendre una decisió, sense centrar-nos exclusivament en els nostres interessos. Aquesta fase del procés de presa de decisions és ignorada molt sovint, de manera que és necessari mostrar als xiquets la seua importància i aconseguir la seua posada en pràctica perquè la reflexió sobre els drets dels altres forme part del seu procediment de presa de decisions i es convertisca en un hàbit que perdure en la vida adulta.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre la necessitat de respectar els drets dels xiquets al prendre decisions.
- Valorar la importància de les conseqüències de les decisions que es prenen.
- Estimular el pensament crític.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer el procediment de presa de decisions.
- Distingir entre decisions justes i injustes.
- Identificar errors en el procediment de presa de decisions.
- Conèixer la història de l'holocaust jueu.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: aparell de vídeo i la pel·lícula *La vida és bella*, de Roberto Benigni (Laurenfilms SA).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 sessions de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor utilitzarà la pel·lícula *La vida és bella* per a introduir la reflexió sobre el fenomen del nazisme i les conseqüències per als xiquets de les decisions preses per Adolf Hitler. Després de veure la pel·lícula comentarà amb la classe les qüestions següents:

Qui va ser Adolf Hitler?

Quines decisions importants va prendre?

Com van afectar aquestes decisions els xiquets i xiquetes jueus?

Com van afectar els xiquets i xiquetes alemanys?

Van vulnerar aquestes decisions algun dret d'aquests xiquets? Quins?

Quins errors en el procediment de presa de decisions es van cometre?

Coneixeu en l'actualitat situacions similars en les quals no es respecten els drets dels xiquets i xiquetes? Quins?

Creieu que les persones que van seguir Hitler eren capaces de prendre les seues pròpies decisions? Tenien criteri propi?

A través de les preguntes, el professor exposarà els passos del procediment de decisions, destacant essencialment el pas d'anàlisi de les conseqüències de les diferents opcions i la necessitat de prendre les nostres pròpies decisions sense acatar cegament l'autoritat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: PRENC LES MEUES PRÒPIES DECISIONS

Cada persona ha de saber prendre decisions per si mateixa. En algunes ocasions ens deixem endur pels altres per por a exercir el nostre dret a la llibertat de pensament i expressió. Quan la decisió que hem de prendre pot vulnerar els nostres drets o els dels altres és especialment important actuar seguint el nostre propi criteri sense deixar-nos manipular per tercers. En certs moments això pot implicar enfrontar-se al grup, però si analitzem la situació i considerem que el nostre criteri és correcte és necessari mantenir-se ferm i continuar avant. A curt termini la decisió presa pot perjudicar la relació amb el grup, però a llarg termini serà beneficiós per a nosaltres i les persones a les quals la decisió pot afectar.

El professor o professora explica l'activitat a la classe: "Ara repartiré uns fulls amb una situació en la qual heu de prendre una decisió. Vull que la llegiu i que respongueu a les preguntes de la fitxa". Es distribueixen les fulles de treball.

Arriba a la teua classe un alumne nou procedent del Marroc. En el pati se t'acosta per a jugar amb tu i ensenyar-te un joc del seu país. El teu grup d'amics i amigues no vol jugar amb ell, perquè diuen que és diferent i que no sap jugar com vosaltres.

Estàs jugant al pati i se t'acosta un amic a oferir-te un cigarret. Els teus pares t'han dit que fumar és roïn, però el teu amic insisteix i et diu que si no fumes eres un covard.

Un company s'ha deixat la motxilla oblidada al pati. Els teus amics i amigues l'escorcollen i hi troben una calculadora. Decideixen quedar-se-la i et demanen que la guardes en ta casa. Si no ho fas et tiraran del grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la importància de tenir en compte els drets propis i aliens al decidir.
- Prendre decisions de manera independent.
- Exercir la llibertat de consciència i opinió.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Prendre una decisió en una situació de la vida quotidiana.
- Analitzar els factors que influeixen en la presa d'una decisió concreta.
- Valorar les conseqüències de les decisions.
- Contrastar les idees pròpies amb les d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es reparteixen els tres exemples aleatòriament entre els xiquets i xiquetes. Cada alumne disposa de 10 minuts per a respondre individualment a les següents preguntes arrellegades en la fitxa de treball:

- Què has de decidir?
- Quines opcions tens?
- Què faries tu?

Després es plantegen una per una les situacions problema i cada xiquet va comentant la seua decisió al grup. A continuació es demana als xiquets i xiquetes que responguen a les preguntes següents:

- Quins pros i contres té la decisió que has pres?
- Per què has pres aquesta decisió?
- Has tingut en compte si respecta els teus drets i els dels altres?
- Tenint això en compte, canviaries la decisió?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Tutoria.

ACTIVITAT 3: PRESONERS DE GUERRA

En certes ocasions hem de prendre decisions en grup. Quan això ocorre cal respectar la llibertat de pensament de tots els membres del grup permetent-los expressar-se lliurement sense discriminar a ningú per cap motiu. El procediment de presa de decisions en grup consta dels mateixos passos que la presa de decisions individual, però la seua posada en pràctica pot ser una mica més complicada, ja que entren en joc els interessos i punts de vista de diferents persones. Per altra banda, també hi ha més propostes, cosa que enriqueix el procés. La decisió presa en grup ha de satisfer a tots i respectar els drets dels xiquets i xiquetes.

El professor o professora explicarà l'activitat: *"Imagineu que estem en l'any 2150. Després d'una llarga guerra amb els habitants del planeta Mercuri, els terrícoles hem vençut els invasors. En acabar el conflicte hem de decidir què fer amb els presoners del planeta Mercuri que estan retinguts a la Terra. Formareu grups per a prendre una decisió. Després posarem en comú les decisions preses pels diferents grups"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a prendre decisions en grup.
- Reflexionar sobre el càstig.
- Valorar la necessitat de respectar els drets dels xiquets i xiquetes en qualsevol situació.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aplicar els passos del procediment de presa de decisions.
- Practicar la presa de decisions en grup.
- Exercir la llibertat d'expressió.
- Aprendre a respectar l'opinió dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explicarà l'activitat. Es formaran grups de cinc persones que disposaran de 15 minuts per a prendre una decisió. Posteriorment es comentaran entre tots i totes les decisions preses per cada grup.

Us ha costat prendre la decisió?

Com heu actuat?

S'ha escoltat l'opinió de tothom?

Quina decisió heu pres?

Per què? Quins criteris heu seguit?

Respecta la seua decisió els drets dels xiquets i xiquetes?

Si vulnera algun dret, quin és?

Com afectarà la decisió presa els habitants del planeta Mercuri?

Us sembla justa la decisió presa?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies hem estat treballant a classe la presa de decisions. Vosaltres heu de prendre infinitat de decisions diàriament. Algunes d'aquestes decisions tenen conseqüències en la vida dels vostres fills. La presa de decisions que afecten els més menuts han de basar-se en l'interès superior del xiquet i no estar determinades per interessos estranys al seu benestar. A més, és convenient respectar el dret dels vostres fills a opinar en aquelles qüestions que els afecten, atorgant-los a poc a poc més responsabilitat en aquest àmbit.

Vosaltres podeu ajudar el vostre fill o filla a desenvolupar la capacitat per a prendre decisions fent la següent activitat que us proposem. Consisteix en el següent: penseu en quines qüestions podríeu deixar que el vostre fill prenguera les seues pròpies decisions i arribeu a un acord amb ell. A partir d'aquest moment, ell es responsabilitzarà de les seues decisions en aquesta àrea.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. Abans de prendre una decisió he de:
 - a) Prendre un temps per a pensar en les opcions que tinc i triar la més adequada.
 - b) No pensar en res i actuar com més prompte millor.
 - c) Fixar-me en el que fan els altres i fer el mateix que ells.
2. Per a prendre una decisió el més convenient és:
 - a) Pensar en les conseqüències que pot tenir aquesta decisió per a mi.
 - b) Fer el que més m'apetisca en el moment.
 - c) Pensar en les conseqüències que pot tenir la decisió per a mi i per als altres.
3. Quan hem de prendre una decisió en grup el millor és:
 - a) Que el més intel·ligent decidisca per tots.
 - b) Prendre la decisió entre tots.
 - c) No deixar que els menys preparats opinen .
4. El més important en prendre una decisió és que aquesta:
 - a) Servisca als meus interessos.
 - b) Respecte els drets dels altres.
 - c) Respecte els meus drets i els de els altres .
5. Si els adults volen prendre una decisió que m'afecta, el millor és:
 - a) No dir res i fer el que em diguen.
 - b) Tractar d'imposar el meu criteri.
 - c) Expressar les meues opinions i sentiments.
6. Si m'equivoque en prendre una decisió he de:
 - a) Sentir-me malament i no tornar a prendre cap decisió.
 - b) Analitzar en què m'he equivocat i aprendre per al futur.
 - c) No fer-hi res.

Les respostes correctes són:

1.-a 2.-c 3.-b 4.-c 5.-c 6.-b

UNITAT 10

EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES

■ IDEA PRINCIPAL

El conflicte està present en la vida de totes les persones. L'ésser humà és un animal social, i atès que les persones tenim llibertat de pensament, consciència i religió és normal que en ocasions entrem en conflicte, ja que tenim diferents interessos i valors. L'existència del conflicte és positiva, ja que parteix de la diversitat. Mantenint una actitud tolerant i respectant els drets dels altres el conflicte pot resultar molt instructiu.

■ OBJECTIUS

- Identificar l'existència de conflictes en l'entorn proper i llunyà.
- Aprendre a respectar la llibertat de pensament i religió.
- Valorar positivament la diversitat.
- Conèixer els desavantatges de resoldre els conflictes de forma violenta.
- Reflexionar sobre les causes dels conflictes.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció dels drets del xiquet arreplega en els articles 14 i 30 el dret dels xiquets i xiquetes a la llibertat de consciència, pensament i religió i el dret dels xiquets pertanyents a una minoria cultural, lingüística o religiosa a conrear la seua pròpia vida cultural, professar i practicar la seua religió o utilitzar el seu propi idioma. No obstant això, en la pràctica l'exercici d'aquests drets sol ser problemàtic, cosa que dóna lloc a l'aparició de nombrosos conflictes en l'entorn proper i llunyà.

El conflicte forma part de la vida. La diversitat de la humanitat es fa palesa en les diferències culturals, religioses, racials, sexuals, etc. Aquesta diversitat fa que en moltes ocasions els individus estiguen en desacord sobre diferents aspectes. El factor determinant del caràcter del conflicte és l'actitud cap aquest. En molts casos el conflicte no es resol perquè hi ha de base una actitud intolerant cap a les diferències culturals i religioses, i no es respecta la llibertat de pensament, consciència i religió. En altres casos es manté una actitud negativa i es recorre a la violència per a solucionar les diferències en compte de negociar per a arribar a un acord satisfactori per a totes les parts.

Desgraciadament, quan sorgeix un conflicte i no es resol de forma pacífica els xiquets i xiquetes pertanyents als grups implicats resulten perjudicats. Quan es recorre a la violència s'ignoren nombrosos drets dels xiquets com el dret a la vida, el dret a la família, el dret a l'educació, el dret a la salut, el dret a la llibertat de pensament i opinió, etc. En alguns casos fins i tot s'implica els xiquets en els conflictes armats, lluitant en el front com els adults.

No obstant això, el conflicte en la vida quotidiana pot sorgir per motius diferents dels culturals, religiosos, racials, etc. Les diferències d'opinió o la competició per l'assoliment d'un objectiu poden desencadenar el conflicte amb altres persones. Les notícies sobre altercats en els estadis de futbol entre seguidors d'equips rivals són ja habituals, i cada vegada amb més freqüència els informatius assenyalen la tendència d'alguns grups de joves a resoldre les seues diferències recorrent a l'agressió física. Totes les persones estan exposades a l'aparició de conflictes i desacords en la vida diària. Quan sorgeix un conflicte interpersonal cada persona tendeix a reaccionar de manera diferent. Algunes persones temen l'aparició dels conflictes i tracten d'ignorar els problemes per a no enfrontar-se als altres. Actuant d'aquesta forma no es resol el problema, i, a més, aquest cada vegada es fa major. Quan els problemes interpersonals no es tracten de front es recorre a altre tipus d'estratègies indirectes per a donar eixida al malestar que acaben empitjorant la relació amb els altres, que era el que es tractava d'evitar ignorant el conflicte.

A l'extrem contrari, altres persones recorren a l'insult o l'agressió física per a resoldre les seues diferències. Aquesta estratègia resulta poc eficaç per a resoldre els problemes, però l'absència d'estratègies alternatives a la violència fa que a pesar dels mals resultats algunes persones hi recórreguen una vegada i una altra.

Davant l'aparició d'un problema, el més adequat és reconèixer la seua existència i tractar d'arribar a un acord mitjançant la negociació. D'aquesta forma es mantenen les bones relacions amb els altres i la persona se sent satisfeta amb si mateixa.

Els xiquets i xiquetes estan exposats diàriament a nombrosos exemples de formes violentes de resolució de conflictes, raó per la qual és convenient conrear la tolerància i l'actitud positiva cap al conflicte tots els dies. Aprenent a mantenir una actitud adequada cap als conflictes menys rellevants, podran generalitzar aquesta actitud i afrontar adequadament les qüestions més importants. L'educació en el respecte a la llibertat de pensament, consciència i religió serà de gran ajuda en aquest procés.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA

El professorat

- Identificar la presència de conflictes entre l'alumnat i evitar la resolució violenta d'aquests.
- Mostrar tolerància davant els gustos, idees i opinions dels alumnes.
- Afavorir la presència de la discussió i el debat, sense evitar l'enfrontament d'idees.
- Respectar la llibertat d'expressió.

La família

- Mostrar amb el seu comportament diari el respecte a la diversitat cultural, racial, religiosa, etc.
- Comentar amb els fills les notícies sobre conflictes en diferents llocs del món subratllant les conseqüències negatives d'aquests conflictes per a la vida dels xiquets.
- Ser tolerants amb les diferències d'opinió, gust, valors dels xiquets i xiquetes.

ACTIVITAT 1: CONFLICTES CULTURALS

La intolerància i la falta de respecte a la llibertat de consciència i religió originen sovint conflictes en els quals els més perjudicats són els xiquets. Quan sentim la paraula conflicte acudeixen a la nostra ment imatges de guerres en llocs llunyans, però desgraciadament els conflictes violents també estan presents en l'entorn pròxim. Diàriament coneixem l'existència de discriminacions culturals i religioses que desencadenen conflictes i alteren la vida de comunitats pròximes a nosaltres. La informació i el respecte a la diversitat són imprescindibles perquè aquests conflictes no conduïsquen a la violència i puguin resultar positius per a tots els implicats.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar l'existència de conflictes en l'entorn proper.
- Reconèixer les conseqüències negatives de l'ús de la violència en la resolució de conflictes.
- Afavorir la reflexió sobre la discriminació racial en la vida quotidiana.
- Estimular l'interès per conèixer altres pobles i cultures.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre la discriminació cap a l'ètnia gitana en la vida quotidiana.
- Conèixer les conseqüències de la discriminació per als xiquets i xiquetes gitanos.
- Identificar situacions properes en les quals es produïska discriminació racial en l'actualitat.
- Valorar la importància de la comunicació en la resolució de conflictes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

97

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora dividirà la classe en grups de cinc persones i els lliurarà un full de treball amb el següent text:

“Ahir es va produir un important conflicte en la localitat de Biar. Fa sis mesos van arribar al poble algunes famílies gitanes per a viure en uns habitatges socials construïts per l'ajuntament. Des del principi els habitants de Biar es van oposar a conviure amb persones de l'ètnia gitana. Fa uns quants dies va ser robat el cotxe d'un veí de la localitat i es van produir diversos robatoris en algunes cases. Els habitants del poble creuen que els gitanos són els culpables d'aquests delictes i des de llavors impedeixen als xiquets i xiquetes gitanos anar a l'escola del poble i prohibeixen als seus fills jugar amb ells. Ahir van convocar una manifestació per a tirar les famílies gitanes del poble i alguns exaltats van incendiar els habitatges socials”.

Cada grup respondrà a les preguntes següents:

Quin és l'origen del conflicte?

Què fan els implicats per a solucionar-lo?

Quines conseqüències té per als xiquets i xiquetes gitanos?

Respecta la solució els drets dels xiquets i xiquetes gitanos?

Quins drets vulnera el comportament dels habitants de Biar?

Coneixeu l'existència d'altres conflictes racials en el nostre entorn?

Posteriorment es farà una posada en comú entre els diferents grups.

El professor o professora comentarà amb els xiquets i xiquetes aspectes de la cultura gitana, estereotips existents respecte als gitanos, etc. destacant la importància de resoldre els conflictes de forma pacífica, dialogant i respectant els drets de totes les persones.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EQUIPS RIVALS

En algunes ocasions el conflicte està motivat per la competició per l'assoliment d'un objectiu. Sovint som testimonis de l'existència d'actes violents relacionats amb activitats esportives com el futbol. La intolerància i la falta d'empatia determinen en molts casos l'explosió de comportaments agressius en el món de l'esport, en el qual és necessari conrear el respecte a la llibertat d'expressió i opinió. Posar-se en el lloc de la persona amb la qual tenim un conflicte ajuda que entenguem millor el seu punt de vista i al mateix temps fa que modifiquem els nostres estereotips, cosa que facilita la resolució del conflicte.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'empatia.
- Afavorir el respecte a la llibertat d'expressió.
- Reflexionar sobre la violència en el món de l'esport.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Valorar positivament la diversitat en el món de l'esport.
- Conèixer els avantatges de resoldre els conflictes esportius pacíficament.
- Potenciar la tolerància a la frustració.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: instal·lacions esportives o pati del centre.

MATERIALS: baló.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor farà una breu enquesta en la classe per a valorar quin és l'equip favorit dels xiquets i xiquetes (futbol, bàsquet...) i quins els seus màxims rivals. Posteriorment formarà dos equips per a jugar un partit. Cada grup representarà un dels equips rivals intentant que els xiquets adopten la personalitat d'un jugador concret del seu equip rival.

Després de jugar el partit el professor o professora comentarà les següents qüestions amb la classe:

- Què us ha semblat el partit?
- Qui ha perdut?
- Com s'ho ha pres?
- Veieu ara d'una altra manera l'equip rival? Què sabeu sobre aquell equip?
- Coneixeu l'existència de conflictes violents en l'esport?
- Quina opinió us mereixen?
- Què heu après amb aquesta activitat?
- Què podríeu ensenyar a un aficionat d'un equip rival sobre el vostre equip favorit?
- Es pot aprendre de les diferències?
- Seria divertit que tots foren del mateix equip?

El professor o professora evitarà l'aparició de comportaments violents durant la realització de l'activitat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: MÚSICA JAZZ

La diversitat, origen de nombrosos conflictes, pot ser molt enriquidora si s'adopta una actitud tolerant. La història mostra que el contacte entre diferents ètnies, religions, cultures és molt positiu, ja que tot i que haja suposat problemes en algunes àrees, ha tingut conseqüències positives en unes altres. Als Estats Units la població negra ha sigut objecte de discriminació durant molts anys, i en l'actualitat encara persisteix el conflicte racial en aquest país. Aquestes tensions racials encara desencadenen altercats violents ocasionalment. No obstant això, un dels estils musicals més representatius als Estats Units, el jazz, va tenir l'origen en els camps de cotó del sud, que eren treballats pels esclaus negres.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament les diferències de valors i interessos.
- Estimular el coneixement d'altres cultures.
- Reflexionar sobre la discriminació racial.
- Afavorir l'interès per la música jazz.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer les aportacions dels afroamericans al món de la música.
- Valorar positivament la llibertat d'expressió.
- Analitzar el fenomen de l'esclavitud als Estats Units.
- Identificar l'origen d'un moviment musical de la història recent.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: música jazz i magnetòfon.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora farà que l'alumnat escolte algunes peces de jazz i farà les preguntes següents:

Coneixeu el jazz?

Quin és el seu origen? De quin país procedeix?

Què expressen aquestes peces musicals?

Coneixeu el nom d'alguna figura important del jazz?

Quan sorgeix aquest estil de música?

Coneixeu el conflicte que hi ha als Estats Units entre blancs i afroamericans?

Quina opinió us mereixen?

A través d'aquestes preguntes explicarà a la classe que el jazz sorgeix de la música negra dels esclaus cotoners del sud dels Estats Units. Ressaltarà els aspectes positius de la diversitat i de l'intercanvi cultural bandejant la discriminació i la violència resultat de la intolerància.

Finalment l'alumnat farà dibuixos amb els instruments que utilitzen els músics de jazz i noms de músics de jazz famosos i els col·locarà en les parets de la classe.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual / Música) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem tractant a classe l'existència de conflictes d'origen divers en la vida quotidiana. El respecte a la llibertat de consciència i pensament dels altres evita l'aparició de nombrosos conflictes, però és natural que en la vida quotidiana apareguen desacords per diferents motius. Resoldre els conflictes sense agredir, insultar ni fer xantatge a l'altre fa que ens sentim millor i que mantinguem una bona relació amb els altres.

La família té una influència molt important en la vida dels xiquets i xiquetes, i per això la realització del següent exercici pot ajudar-lo a afermar el que ha après en classe. Podeu repassar junts els motius pels quals hi sol haver disputes familiars i buscar exemples d'ocasions en les quals hàgeu resolt el problema pacíficament, reflexionant sobre els avantatges d'abordar d'aquesta manera els problemes.

Per què ens vam enfadar?

Què volia cadascú?

Com se sentia cadascú?

Com es va solucionar el problema?

Es van respectar els interessos de tots?

Com es va sentir cadascú després?

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. Les diferències d'opinió:
 - a) Són negatives i provoquen problemes.
 - b) Són positives, ja que podem aprendre molt d'elles.
 - c) Cal tractar d'evitar-les, el millor és que tots pensem igual.
2. Quan sorgeix un desacord amb una altra persona el millor és:
 - a) Dialogar per a trobar una solució al problema.
 - b) Deixar passar el temps perquè el problema es resolga per si mateix.
 - c) Fer el que siga amb la condició de imposar la meua opinió.
3. La guerra:
 - a) No afecta a la vida dels xiquets i xiquetes dels països implicats.
 - b) Vulnera els drets dels xiquets i xiquetes dels països implicats.
 - c) És l'única forma de resoldre alguns conflictes.
4. Per a evitar que sorgisquen problemes amb els immigrants que arriben al nostre país:
 - a) Ells haurien d'adaptar-se a la nostra forma de vida i adoptar la nostra religió.
 - b) El millor seria que visqueren junts i no es relacionaren amb nosaltres.
 - c) Seria convenient que nosaltres tractàrem de conèixer els seus costums i els respectàrem.
5. Assenyala quina de les afirmacions següents és vertadera:
 - a) Si un xiquet o xiqueta vol ser el meu amic ha de pensar igual que jo.
 - b) No m'importa que els meus amics pensen de diferent manera, així aprenc coses noves.
 - c) No és convenient jugar amb xiquets estrangers.
6. La relació amb altres cultures, ètnies, religions:
 - a) Implica necessàriament problemes i enfrontaments.
 - b) És enriquidora, es pot aprendre molt del contacte amb altres ètnies i cultures.
 - c) És impossible perquè les cultures, ètnies i religions diferents no es relacionen entre si.

Les respostes correctes són:

1.-b 2.-a 3.-b 4.-c 5.-b 6.-b

UNITAT 11

RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT

■ IDEA PRINCIPAL

La resolució no violenta dels conflictes interpersonals suposa el respecte als drets de totes les persones. Tot i que sembla impossible resoldre determinats problemes sense recórrer a la violència, la realitat mostra que, tenint una bona disposició cap al conflicte i estratègies de negociació, és possible dialogar i arribar a acords que satisfacen a totes les parts.

■ OBJECTIUS

- Aprendre estratègies de resolució pacífica de conflictes.
- Participar en la resolució de conflictes en grup.
- Conèixer exemples històrics de resolució de conflictes mitjançant la negociació.
- Contrastar les conseqüències de la guerra amb les de la negociació.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció dels drets del xiquet arreplega en els seus articles el dret a la vida, a l'educació, a la salut, a l'esplai i temps lliure i a mantenir la família unida. L'única forma de salvaguardar aquests drets quan sorgeix un conflicte és abordar-lo mitjançant la negociació, ja que quan esclata un conflicte armat els xiquets i xiquetes són els més perjudicats. No obstant això, l'ús de l'agressivitat i la violència per a la resolució de conflictes també està present en la vida quotidiana de molts xiquets i xiquetes als quals aquesta situació perjudica seriosament.

En algunes ocasions sembla impossible resoldre determinats problemes mitjançant la negociació, però l'estudi de la història mostra que la resolució pacífica dels conflictes és possible. Al llarg de la història algunes persones s'han distingit per la seua obstinació a resoldre els problemes sense recórrer a la violència. El premi Nobel de la Pau premia cada any algunes d'aquestes persones per la labor realitzada en la recerca de solucions pacífiques a conflictes diversos.

El primer requisit per a poder solucionar els problemes de forma pacífica és mantenir una actitud positiva davant el conflicte i una bona disposició cap a la negociació. A més, caldrà aplicar una bona estratègia de resolució de problemes que permeta arribar a un acord satisfactori per a totes les parts.

El procediment més adequat per a resoldre un conflicte pacíficament consta dels següents passos:

1. Definició.

Abans de buscar solucions al problema és fonamental definir-lo correctament, saber amb exactitud quin és el conflicte que ha sorgit i identificar els implicats, així com les seues intencions i sentiments.

2. Alternatives per a resoldre el problema.

Una vegada definit el problema caldrà plantejar possibles solucions. En aquest moment del procés cal donar solta a la creativitat sense preocupar-se de l'aplicabilitat i idoneïtat de les solucions proposades. La tècnica de la pluja d'idees pot facilitar l'aparició de nombroses alternatives. En aquesta fase és especialment important respectar la llibertat d'expressió de tots els implicats en el problema.

3. Elecció d'una solució.

És el moment de valorar les alternatives proposades, rebutjant aquelles impossibles d'aplicar en la realitat i considerant les possibles conseqüències de les altres per a les diferents parts implicades. Aquesta anàlisi culminarà en l'elecció d'una opció.

4. Posada en pràctica de la solució triada.

Una vegada triada una opció es passarà a l'acció, planificant i detallant tots els passos necessaris per a la seua realització, de manera que no quede res a l'atzar.

Si hi ha una bona disposició prèvia i durant la negociació s'assegura la participació de tots en igualtat, hi ha moltes probabilitats d'èxit, encara que durant l'aplicació de l'acord puguem sorgir alguns problemes als quals caldrà donar solució.

L'aplicació d'aquest procediment no solament és vàlida en els grans conflictes internacionals, sinó també en els problemes de la vida quotidiana. La disposició per a negociar quan sorgeix un problema pot convertir-se en un hàbit, però és necessari practicar des d'una edat molt primerenca, conreant una actitud positiva cap al conflicte i dotant l'individu d'habilitats per a resoldre'l sense actuar impulsivament. Per altra banda, també és interessant entrenar altres habilitats bàsiques com l'escolta i l'expressió d'opinions i sentiments que facilitaran la negociació quan sorgisca un desacord.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Identificar problemes a classe i ajudar l'alumnat a aplicar el procediment de resolució de conflictes.
- Destacar totes aquelles notícies que facen referència a la resolució pacífica de conflictes.
- Encoratjar l'alumnat a resoldre els conflictes que sorgisquen a classe mitjançant el diàleg.
- Comentar amb l'alumnat els conflictes racials, culturals, etc. de l'entorn pròxim analitzant-ne les causes i conseqüències.

La família

- Aplicar la negociació als problemes que sorgisquen a casa.
- Evitar l'ús de formes inadequades de resolució de conflictes.
- Ajudar els fills a resoldre mitjançant el diàleg els seus problemes amb els amics, germans, etc.
- Afavorir la comunicació en la família permetent a tots els membres expressar les seues opinions i sentiments.

ACTIVITAT 1: PACIFISTES FAMOSOS

Encara que algunes vegades sembla impossible resoldre determinats conflictes de forma pacífica, la història ens ensenya que es poden aconseguir grans objectius dialogant i respectant els drets humans. Algunes persones han destacat especialment per la seua obstinació a resoldre importants conflictes internacionals de forma pacífica. Un dels casos més representatius és sense dubte el de Mahatma Gandhi, que va iniciar la resistència passiva com a protesta contra la situació dels colons hindús a l'Índia. En l'actualitat es porten a terme processos de negociació en diversos llocs del món per a resoldre diferents conflictes. La negociació requereix temps i esforç, i sovint la intervenció de mediadors internacionals, però és l'única via per a resoldre els problemes respectant els drets de tots.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer estratègies de resolució pacífica de conflictes.
- Reflexionar sobre els avantatges de la resolució no violenta dels conflictes.
- Constatar l'aplicació del procediment de resolució de conflictes en importants conflictes internacionals.
- Reconèixer la possibilitat de resoldre els conflictes de forma pacífica.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar conflictes resolts mitjançant la negociació.
- Valorar el paper que han exercit certes persones en la resolució pacífica de conflictes internacionals.
- Conèixer el Premi Nobel de la Pau i la seua importància.
- Estudiar la biografia d'alguns premis Nobel de la Pau.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: llibres, periòdics, cartolines, retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor durà a classe llibres i altres materials en els quals l'alumnat pugua buscar informació sobre persones conegudes per la seua habilitat i voluntat per a resoldre els conflictes pacíficament respectant els drets de totes les persones (també podrien utilitzar-se lectures preparades per ell mateix sobre aquestes persones com a alternativa). Després dividirà l'alumnat per parelles. Assignarà a cada parella un personatge sobre el qual haurà d'emplenar una fitxa (15 minuts). Després cada parella parlarà sobre ell en la classe (20 minuts). Posteriorment es farà un mural amb els noms de les figures negociadores i el conflicte en el qual van intervenir (35 minuts). El mural decorarà la classe durant la setmana.

La fitxa demanarà les dades següents:

On va nàixer?

Per què es va fer conegut o coneguda?

Ha rebut algun premi?

Quin era el conflicte en el qual va intervenir de forma pacífica?

S'ha resolt ja?

Coneixeu organitzacions que actualment en el nostre país estiguen tractant de resoldre algun conflicte pacíficament? Quins?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà.

NOTA: Les figures triades per a fer l'activitat podrien ser les següents: Premis Nobel de la Pau

1998 John Hume i David Trimble (procés de pau a Irlanda del Nord) / 1996 Carlos Felipe Ximenes Velo i José Ramos Horta (Timor Oriental) / 1994 Iàsser Arafat, Simon Peres, Yitzhak Rabin (Orient Mitjà) / 1993 Nelson Mandela i Fredrik Willem de Klerk (Sud-àfrica) / 1992 Rigoberta Menchú (Guatemala) / 1991 Dalai Lama (Tibet)

ACTIVITAT 2: EL CONFLICTE INTERPLANETARI

Aplicant el procediment de resolució de conflictes és possible resoldre qualsevol problema respectant al mateix temps els drets dels xiquets. Per a aconseguir-ho és necessari mantenir una actitud dialogant i estar disposat a escoltar els altres. Després caldrà definir el problema el més concretament possible, plantejar totes les solucions alternatives que se'ns ocorreguen, analitzar les conseqüències de cada opció per als implicats i triar una opció que satisfaga a tothom. En algunes ocasions l'aplicació d'aquest procediment troba dificultats, però no cal desanimar-se, sinó continuar buscant una solució amb la qual tots estiguen d'acord.

El professor donarà les instruccions a la classe: "Imagineu que la superpoblació de la Terra ha esgotat les existències de menjar i aigua. Alguna cosa similar els ha ocorregut als nostres veïns del planeta Mart. Recentment hem descobert un altre planeta ple d'aliments, però ells també el coneixen i necessiten. Formareu dos grups, un representarà els habitants de la Terra i un altre els habitants del planeta Mart. Heu de posar-vos d'acord sobre el problema sense entrar en guerra, respectant els drets dels habitants dels dos planetes. Després redactareu un tractat amb l'acord a què hàgeu arribat".

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a resoldre un conflicte grupal de forma pacífica.
- Valorar la necessitat de respectar els drets de tots en resoldre un conflicte.
- Estimular la creativitat.
- Afavorir el respecte a l'opinió dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre els passos del procediment de resolució de conflictes.
- Aplicar els passos del procediment de negociació.
- Utilitzar el procediment de resolució de conflictes en grup.
- Conèixer les dificultats de l'aplicació del procediment de resolució de conflictes.
- Estimular la recerca de solucions a les dificultats del procés de negociació.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora explicarà l'activitat a la classe i enumerarà els passos del procediment de negociació a la classe. L'esquema es mantindrà anotat en la pissarra perquè els xiquets i xiquetes el tinguen present durant la realització de l'exercici. Després cada grup disposarà de 10 minuts per a preparar-se per a la negociació definint què volen aconseguir, com se sentirien en aquesta situació, etc. Posteriorment ambdós grups disposaran de 15 minuts per a aplicar els passos del procediment de negociació i arribar a un acord que satisfaga a tots. Finalment redactaran els punts de l'acord a què han arribat i el signaran.

En acabar l'activitat, el professor en comentarà alguns aspectes amb la classe:

Què us ha semblat l'exercici?

Us ha resultat molt difícil arribar a un acord?

Com us heu sentit?

Quina fase del procés us ha resultat més difícil?

Us sembla que podria aplicar-se aquest sistema a altres conflictes de la vida real? Quins?

Té algun avantatge resoldre els problemes d'aquesta manera?

El professor supervisarà l'activitat assegurant la participació de tothom i la no-utilització de la violència en el procés.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Educació Artística (Expressió Dramàtica).

ACTIVITAT 3: ELS XIQUETS DE LA GUERRA

La resolució violenta dels conflictes té conseqüències molt negatives. Quan esclata una guerra es vulneren nombrosos drets dels xiquets implicats en el conflicte. Generalment els drets més afectats per la guerra són el dret a la vida, a l'educació, a mantenir la família unida, a la salut, a un nivell de vida adequat i a l'esplai i temps lliure. En molts casos els xiquets afectats per la guerra han d'abandonar la seua terra i estar allunyats de la seua família en un nou país l'idioma i costums del qual desconeixen per complet. En alguns casos, les circumstàncies fan que aquesta situació es prolongue durant molts anys i que no regressen al país d'origen després del cessament del conflicte, com va ocórrer amb els xiquets evacuats en la Guerra Civil espanyola. La seua experiència ens pot ensenyar molt sobre les conseqüències de la guerra per als xiquets.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer les conseqüències negatives de la resolució violenta de conflictes.
- Analitzar l'impacte de la guerra en la vida dels xiquets.
- Valorar els avantatges de resoldre els conflictes pacíficament.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer l'experiència dels xiquets exiliats durant la Guerra Civil espanyola.
- Identificar conflictes actuals en els quals els xiquets hagen hagut d'abandonar el seu país.
- Apreciar en un cas concret les conseqüències dels conflictes bèl·lics sobre les quals s'ha reflexionat en el pla abstracte.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora introduirà els xiquets en el tema de la Guerra Civil espanyola i la forma en què aquesta va afectar els habitants de la Comunitat Valenciana. Es concertarà una visita d'algun membre de l'Associació dels Xiquets de la Guerra del 37 que disposarà d'1 hora per a parlar a l'alumnat sobre les conseqüències de la Guerra Civil per als xiquets i xiquetes valencians.

Prèviament els xiquets disposaran d'una fitxa de treball amb les següents qüestions en les quals hauran de fixar-se durant la visita:

- Com va afectar la Guerra Civil la vida dels xiquets i xiquetes valencians?
- Quins drets es van vulnerejar durant l'enfrontament?
- Quins països els van acollir?
- Com se sentien els xiquets exiliats?
- Quan van tornar a la Comunitat Valenciana?

Després de la visita es comentaran entre tots les preguntes de la fitxa i les qüestions següents:

- Coneixeu exemples d'altres països en què estiga passant el mateix?
- Quins?
- Com afecta la guerra els xiquets d'aquest país?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies el vostre fill ha estat aprenent a resoldre els problemes amb els altres de forma pacífica. Vosaltres podeu ajudar-lo a posar en pràctica el que ha après de la manera següent: La pròxima vegada que el vostre fill tinga un desacord o problema amb els seus germans o amb algun amic o amiga, ajudeu-los a resoldre'l sense recórrer a la violència, el xantatge o l'insult. Per a aconseguir-ho, busqueu amb ells una solució que satisfaga les dues parts aplicant el procediment següent:

1. Quin és el problema?
2. Què podeu fer per a solucionar-lo?
3. Quina solució us sembla la més adequada als dos?
4. Quins passos heu de donar per a aplicar la solució?

No oblideu felicitar-los per haver resolt el problema d'aquesta manera i animar-los a repetir-ho en una altra ocasió.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Aquesta unitat s'avaluarà per observació. S'identificarà alguna situació conflictiva en el grup (o bé es recordarà alguna situació viscuda anteriorment) i es posarà la classe en la situació de negociació per a observar si segueixen bé el procés i respecten els drets dels altres.

UNITAT 12

SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS

■ IDEA PRINCIPAL

Parlar d'assertivitat és parlar de la capacitat que té una persona d'expressar les seues opinions, desitjos i necessitats, de defensar els seus drets i de fer-ho de manera que respecte els drets de l'altra persona. És per això una eina bàsica en l'educació de l'ésser humà i la plasmació pràctica dels drets dels quals venim parlant. L'assertivitat és una actitud que casa perfectament amb l'objectiu de la Convenció del desenvolupament de la personalitat integral de la persona. Engloba en si o actua en l'exercici d'una gran quantitat d'habilitats i variables referides al jo, com ara saber expressar-se, saber escoltar, l'autoestima o la resolució de conflictes.

■ OBJECTIUS

- Reconèixer les característiques de l'estil assertiu.
- Distingir els comportaments assertius dels passius o agressius.
- Estimular l'ús dels comportaments assertius en la vida quotidiana.
- Practicar habilitats que conformen l'actitud assertiva.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La clau de l'assertivitat és sentir-se a gust amb un mateix. En aquest sentit estaria íntimament lligada amb l'autoestima, treballada en les unitats 2, 3 i 4. L'assertivitat suposa assumir la responsabilitat dels nostres pen-saments, desitjos i accions en compte de jutjar o culpar altres persones. Suposa ser capaç d'expressar les mateixes opinions, desitjos o sentiments d'una forma directa, respectuosa, honesta i empàtica.

La Convenció, en l'article 29, esmenta l'esperit que ha de promoure's en l'educació del xiquet o xiqueta, per-seguint el desenvolupament de valors com pau, tolerància, respecte i amistat entre els pobles. En aquesta línia, l'assertivitat resulta una ajuda considerable tal com veurem a continuació. L'assertivitat crea actituds tole-rants, ja que sempre té present els sentiments, idees i drets de l'altra part. Suposa ser honest amb un mateix i, alhora, es respecta els sentiments dels altres. Persegueix desenvolupar persones madures i responsables, ja que al mateix temps que preconitza una defensa activa dels drets personals, aquesta va acompanyada de l'acceptació de responsabilitats. És una recerca de solucions pacífiques i col·laboradores. Quan en la interacció sorgeix un conflicte, la solució assertiva no tracta de guanyar –resposta típica de la persona agressiva– ni tracta que el resolguen unes altres persones –postura passiva–, sinó que assumeix la responsabilitat, busca alterna-tives de forma activa i intenta arribar a un compromís.

L'assertivitat no és intrínsecament bona o roïna, però sí que resulta més beneficiosa. Normalment aconseguix solucionar el problema actual i minimitzar l'aparició d'altres problemes futurs. Gràcies a ella s'eviten moltes fonts de conflicte ja que es van resolent les situacions de forma immediata i milloren les relacions, fruit de la sinceritat i de la recerca de solucions que procuren satisfacció a les dues parts.

Característiques de la persona assertiva:

A escala no verbal: adopta un llenguatge corporal concorde a la situació, mira directament a la cara, la seua expressió facial és relaxada i varia segons el missatge, la seua postura és ferma però relaxada (amb els peus ben assentats en terra i el tronc recte, sense rigideses), utilitza les mans per a acompanyar-se, parla amb veu ferma i amb to suau, sense matisos irònics.

Claredat: comunicar el que realment es vol. Ser clars i concisos. Ajuda el preparar la situació, saber no solament què es vol dir, sinó com i en quin moment o entorn.

Expressió en Jo: estableix una relació en condicions d'igualtat amb les altres persones.

Ser persistents i empàtics: és important ser persistent quan s'afirma, quan es demana o quan es rebutja una cosa; això no lleva que s'haja d'entendre la postura i les idees de l'altra persona.

Treballar per a arribar a un acord o compromís: buscar la satisfacció de les dues parts.

A més del comportament assertiu hi ha altres formes, en les quals moltes vegades s'incorre i que solen provocar efectes més negatius. Són els comportaments agressius o passius, que porten com a conseqüència una falta de desenvolupament personal i inseguretat, a més d'efectes col·laterals com problemes psicossomàtics, depressió, baixa autoestima, problemes de relació, etc.

El comportament agressiu és aquell que imposa els seus drets, les seues idees, desitjos, etc., conculcant la dignitat i el respecte de les altres persones. La seua vida es planteja com un guanyar o perdre, i necessita guanyar a costa del que siga o de qui siga. Pot valdre's de la força o de la manipulació per mitjà de la culpabilitat o el xantatge. El comportament passiu tot just exposa els seus sentiments, opinions, no defensa els seus drets. Actuen sota el temor a ser rebutjats o a perdre l'afecte de l'altre. El perill és que a força de no manifestar-se acaben no sent, amb una manca important d'estima i autosuficiència.

Tot el món utilitza comportaments agressius, passius i assertius. Com ja hem vist, l'estil assertiu respon més a l'ideal de persona que persegueix la Convenció sobre els drets de la infància; és a dir, una persona relaxada, negociadora, tolerant, amistosa i amb una alta autoestima.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar l'autocontrol, animant-los a pensar abans d'actuar.
- Promoure activitats i jocs cooperatius, on siga necessari el treball de tot l'alumnat.
- Estimular l'expressió d'opinions i de sentiments.
- Reconèixer la particularitat de cada persona i traure-la a la llum com una cosa positiva.

La família

- Actuar com a models d'assertivitat per als vostres fills en les diferents situacions.

ACTIVITAT 1: M'AUTOAFIRME

Diàriament hi ha situacions en les quals es posen en dubte els drets de cada persona. La dificultat pot residir en les circumstàncies en les quals es dona, en les persones implicades, en les conseqüències “funestes” que s'imaginem, o en la falta d'operativitat per a resoldre-les. En aquesta activitat analitzarem aquesta realitat, des del punt de vista de l'alumnat. Per aquest motiu els demanem que proposen les seues pròpies situacions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer les característiques de l'estil assertiu.
- Diferenciar entre comportament assertiu, passiu i agressiu.
- Aprendre a desenvolupar un estil assertiu en resposta als nostres problemes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar les dificultats diàries.
- Observar altres companys resoldre les situacions conflictives pròpies.
- Valorar les actuacions en termes de assertivitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre i útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 20 minuts, com a mínim, per a cada situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta l'activitat: *“Moltes vegades hi ha situacions difícils o coses que cadascun de nosaltres vol aconseguir i que, per no saber com o per por del que ens diran, les anem deixant passar. Hui ens ocuparem d'elles”*.

Es demana a l'alumnat que pensen en una situació que tinguen dificultats per a resoldre i que l'escriuen i dipositen el paper en la cistella. A continuació se'n trau una i es comenten diferents solucions possibles (això s'ha treballat àmpliament en les dues unitats anteriors). D'aquestes solucions, s'analitza si és assertiva, passiva o agressiva. S'escull la més assertiva i es demana algun voluntari per a escenificar-la.

La resta de la classe es fixa en la representació. Per a ser més operatius dividim l'observació; així, un grup es fixa en el contingut verbal i un altre en el no verbal. S'informa i discuteix després sobre el que s'ha fet bé i el que pot millorar per a portar a terme la solució en qüestió.

ASPECTE A MILLORAR

Contingut verbal:

diu el que vol
aconsegueix l'objectiu
ho expressa bé

Comunicació no verbal concorde:

mirada
expressió facial
to i volum de la veu
postura del cos
distància

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Expressió Dramàtica) / Educació Física / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 2:

QUIN EMBOLIC ENTRE ELS TEUS DRETS I ELS MEUS

Hi ha ocasions en les quals es produeix un conflicte d'interessos i drets amb les persones que ens envolten. La persona assertiva, en aquesta situació, intenta arribar a un acord on les dues parts obtinguen alguna satisfacció. No sempre es pot ser exactament equitatiu, però sí buscar que les dues parts tinguin la seua porció de compensació. En aquesta activitat plantejarem una sèrie de situacions conflictives, reconeixem els drets en joc i buscarem alternatives de solució que acullen les dues parts. Facilitarem la següent llista de drets assertius per a tenir-los a mà a l'hora de valorar els drets de les dues parts.

Llista de drets assertius (adaptat de Vallés, 1994).

Tinc dret a:

1. Equivocar-me alguna volta.
2. Comunicar el que sent.
3. Pensar de manera diferent.
4. Rebutjar una queixa injusta.
5. Demanar un favor.
6. Dir que no quan crec que he de fer-ho.
7. Fer les coses no tan perfectes.
8. Que els altres em tinguin en compte.
9. Aprendre.
10. No agradar a tot el món.
11. Demanar explicacions.
12. Ser respectat.
13. ...

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar els drets a situacions de la vida quotidiana.
- Reconèixer l'existència de drets en les altres persones.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Valorar i ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona.
- Diferenciar entre drets propis i aliens.
- Estimular la recerca de l'acord per a solucionar conflictes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de situacions conflictives.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La tasca consisteix a analitzar en grups una sèrie de qüestions problemàtiques i determinar els drets que estan en joc i, una vegada fet això, oferir solucions que puguin satisfer les dues parts.

Les situacions són:

"Ma mare em demana que l'acompanye al supermercat i jo he quedat amb els amics".

Quins drets hi ha en conflicte?

Quines solucions tinc?

Quines satisfan les dues parts?

“El meu germà es queixa que sempre escoltem la música que m’agrada a mi. Li dic que no, que ell també s’ix amb la seua quan cal repartir-se la bicicleta”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“La meua cosina té una videoconsola amb els últims jocs i no me la vol deixar perquè no li agrada deixar les seues coses”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“Mon pare diu que les xiques no han de jugar al futbol perquè es poden fer mal. Jo crec que és per no alçar-se de matí tots els diumenges i dur-me al camp”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“A classe hi ha un company d’Angola que, quan li dius a alguna cosa que no, creu que li tens ràbia perquè és negre. La veritat és que alguns majors li han insultat alguna vegada per ser diferent”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: QUE T'HE DIT QUE NO!

La comunicació assertiva no és solament qüestió d'aprendre a expressar el que desitgem, sinó també de mantenir-nos fermes en el que no volem. Significa també reconèixer-me el dret a decidir per mi mateix, si vull o és de la meua incumbència, a ajudar a una persona o no. També significa el dret de pensar primer en els meus desitjos, abans que en els d'altra gent, el dret a actuar i opinar d'acord amb els meus pensaments i desitjos, assumint les conseqüències que això puga implicar.

Saber dir que no, o saber demanar que no es faça una cosa, suposa manejar les eines assertives que facen la nostra resposta més efectiva:

- Indicar amb el cos la fermesa de la decisió, mirar directament a la persona a la cara, adoptar una expressió facial seriosa, sense tensions ni rialletes, una postura ferma que indique decisió, sense rigideses.
- Indicar amb la veu la convicció en la negativa, per mitjà d'un to ferm i pausat, un volum adequat, sense estridències ni vergonyes.
- Indicar per mitjà del missatge la claredat en la petició o en la negativa. Evitar donar explicacions excessives ni mentides o justificacions.
- Indicar per mitjà de la pròpia actitud la decisió presa. Una virtut de la persona assertiva és la persistència, ser capaç d'insistir i persistir en la seua decisió. Si les pressions foren molt fortes, podria ser necessari retirar-se del lloc i posposar el diàleg a un moment més adequat.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar el dret a dir no a diferents tipus d'interaccions.
- Estimular el comportament assertiu.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir comportaments verbals i no verbals assertius.
- Explicar les característiques assertives del comportament de les persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre.

Situació	Com ho vaig dir	Conseqüències

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta la tasca que consisteix a arreplegar, per mitjà del full de registre, aquelles situacions en les quals l'alumnat ha dit que no, a classe, al pati, a casa, al parc, a la botiga, etc. S'exposen les característiques esmentades més amunt que ha de tenir una negativa assertiva i es modelen. A continuació, es revisen les tasques en petits grups, i ells mateixos es donen feedback sobre com ho han fet i com millorar, si fóra necessari.

Després es comenten els resultats en grup gran, per a aprendre amb les situacions alienes, i es destacarà si hi ha alguna situació especial.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant l'assertivitat, és a dir la capacitat de defensar les nostres idees, desitjos o opinions davant d'altres persones, respectant sempre la postura diferent de la nostra. Ser assertius o assertives és una manera d'aprendre a ser tolerants, de viure d'acord amb les pròpies idees i principis i sentir-se satisfet, sense haver d'imposar aquests a les altres persones. Això es tradueix en una sèrie d'habilitats, com per exemple:

- Saber establir límits, saber dir que no, a pesar que l'opció "més fàcil" siga assentir.
- Ser capaç d'assumir responsabilitats.
- Mostrar respecte a l'altre.
- Poder cometre errors assumint-ne les conseqüències.
- Poder demanar canvi en el comportament de l'altra persona.
- Poder demanar favors, acceptant que se'ns diga que sí o que no.
- Poder fer les coses perquè a un o una li agraden, sense haver d'adduir complicades raons lògiques, perfectament raonades.
- Tenir una opinió i expressar-la.

Us proposem fer una ullada al vostre termòmetre assertiu en relació amb el vostre fill o filla. Per a fer-ho, contesteu sincerament amb un sí o un no, a aquestes qüestions.

Drets	SÍ	NO
--------------	-----------	-----------

Mostreu respecte per ell o ella:

- Escoltant el que diu.
- Expressant desacord, sense minusvalorar o menysprear la seua opinió.
- Acceptant els seus punts de vista.

Quan dic que no:

- Ho mantinc sense deixar-me manipular ("a tots els deixen").
- Em deixo convèncer per no discutir.
- Dic massa vegades que no.

Davant dels errors:

- M'enfade i em descontrolo un poc.
- No els done importància i li'ls tape.
- Deixe que ho solucione pel seu compte .

Si em demana ajuda:

- Li la done.
- Acabe fent o resolent el seu treball.
- Solc estar cansat per a oferir-li-la.

Les coses que no m'agraden:

- Li les faig saber de manera clara i concreta.
- Ho dic però remugant i parlant massa.
- Li les retorne fent-li el mateix perquè aprenga.

L'anime a prendre les decisions per si mateix.

Davant dels problemes o discussions:

- Analitzem el tema conjuntament.
- Li permet expressar la seua visió del tema.
- Li expresse la meua.
- Mirem si és possible un acord.
- Estipule jo el que s'ha de fer.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Contesta, marcant amb un cercle, l'opció que consideres que és la veritable.

1. Ser assertiu significa:

- a) Tenir drets.
- b) Dir i fer el que vols.
- c) Tenir drets al mateix temps que respectem els dels altres.

2. Quan una persona és assertiva:

- a) No li importa equivocar-se, perquè accepta el risc.
- b) Té sempre la raó.
- c) Té molta cura, no li agraden els riscos.

3. Una persona agressiva diria:

- a) "Que no se t'ocórrega fer això o et guanyes un carxot".
- b) "Sí, sí, tu fes-ho... ja veuràs el que et pot passar. Dóna-li, dóna-li...!"
- c) Les dues respostes són agressives.

4. Una persona passiva, quan parla:

- a) Es riuria encara que diguera una cosa seriosa.
- b) No miraria als ulls, o miraria un moment i deixaria de mirar ràpidament.
- c) Les dues són respostes passives.

5. Una persona assertiva:

- a) Mira als ulls, té la cara relaxada, la postura ferma, el to de veu clar i pausat i diu el que vol de manera clara i concreta.
- b) És persistent, insisteix en el seu missatge i busca el compromís.
- c) Les dues són respostes assertives.

Les solucions a les següents qüestions serien:

1.- c 2.- a 3.- c 4.- c 5.- c

UNITAT 13

TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT

■ IDEA PRINCIPAL

En l'article 16 de la Convenció s'arreplega el dret de qualsevol criatura a no ser objecte d'ingerències arbitràries o il·legals en la seua vida privada, la seua família, el seu domicili o la seua correspondència, ni d'atacs il·legals a la seua honra i reputació. En aquest mateix ordre, podrà gaudir de l'empara legal davant tals ingerències o atacs.

La comunicació i expressió d'opinions i sentiments a altres persones i el fet de compartir amb elles les nostres experiències i emocions és un hàbit saludable, però algunes vegades també és necessari aprendre a establir límits, reservant certes parcel·les de la nostra vida per a nosaltres mateixos i respectant el dret a la intimitat de les altres persones.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre la intimitat en les seues diverses formes.
- Adoptar postures assertives davant les ingerències o atacs aliens.
- Valorar positivament els límits entre les persones.
- Saber exigir per a si el respecte que tota persona es mereix.
- Aprendre a no difamar ni divulgar informació d'altres persones.
- Conèixer la importància de la vida privada.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El Diccionari valencià editat per la Generalitat Valenciana defineix el terme *intimitat* com “*coses privades, secretes, d'una persona, una parella, etc.*”.

El terme intimitat, a pesar de tenir una definició tan breu, en ocasions fa referència a diferents aspectes de la vida de la persona, aspectes relacionats amb les pròpies característiques i experiències físiques, psíquiques, familiars i socials, que la persona no comparteix amb ningú o, si ho fa, disposa del dret a seleccionar amb qui vol compartir aquestes vivències.

Quan el xiquet i la xiqueta aprenen a valorar la seua pròpia intimitat i aprenen a establir límits en les relacions amb els altres, això mateix els permet comprendre i acceptar el dret dels altres a la intimitat. Totes les persones ens reservem part de les nostres opinions i sentiments; això no és equivalent a dir que no siguem sincers, aquestes opinions o sentiments només es comparteixen en aquelles circumstàncies en les quals ens sentim acceptats pels qui ens envolten.

Convé assenyalar també que en la nostra cultura la intimitat ha estat un àrea més vinculada a la dona –tant la intimitat física com la psicològica o la que té a veure amb l'àrea dels sentiments– i la socialització grupal ha estat més vinculada a l'home. No obstant això, els educadors hem observat que és recomanable evitar la tendència a atribuir estereotips masculins o femenins a determinades experiències, i específicament a les experiències privades, moltes de les quals estan estretament vinculades a sentiments d'alegria o de dolor.

En diferents èpoques, en diferents llocs i en diferents cultures la intimitat, en el seu sentit divers, ha sigut un element fonamental de tot ésser humà, com pot observar-se en diverses rondalles i mitologies universals.

En aquesta unitat, i reconeixent l'amplitud d'aquest concepte així com les diferències existents en l'actualitat d'una cultura a una altra, es contemplarà el dret a la vida privada des de tres plans: la intimitat física, la intimitat personal psicològica i la intimitat com a element de goig o sofriment que es reflecteix en les diferents arts.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Garantir la privadesa de la documentació de l'alumnat.
- Establir un sistema que permeti la comunicació amb les famílies però sempre des de la perspectiva del dret a la intimitat.
- Reflectir en el PEC, PCC i ROF les conclusions a les quals haja arribat el claustre sobre aquest tema.
- Elaborar un pla sistemàtic per a fomentar les relacions socials de l'alumnat però respectant en tot moment el dret a la intimitat de cadascun dels membres.
- Vincular la intimitat amb el currículum propi de l'Educació Artística i del Medi Social i Natural.

La família

- Reflexionar sobre el dret a la intimitat dels seus fills.
- Fomentar la comunicació entre tots els membres de la família però reconeixent el dret que tenen tots els membres a establir límits.
- Respectar la correspondència, trucades telefòniques i interessos dels seus membres.
- Col·laborar amb el professorat en els plans o programes que es desenvolupen en aquesta línia.

ACTIVITAT 1: TOTS ELS DIES SÓN CARNAVAL

La intimitat física és aquella referida a l'apartat del dret corresponent a la privadesa del propi cos. Al llarg de la història hi ha hagut cultures on la intimitat física ha sigut de tal importància que les persones no solament han cobert el seu cos sinó també la cara amb màscares, teles o barba.

De tots és coneguda l'evolució que ha experimentat el pudor al llarg de la història, i l'anàlisi de la vestimenta ens podria permetre observar aquesta evolució. Des de la revolució sexual dels anys 60 hi ha una major obertura en relació amb aquest tema, però en l'actualitat també hi ha reminiscències fonamentalistes en algunes zones geogràfiques, i com a exemple més extrem es presenta el d'Afganistan, i la difícil situació de les dones i xiquetes de Kabul. Per altra banda també s'hi produeixen abusos i maltractaments en contra del dret a la intimitat física de les persones.

Encara que en les unitats precedents s'haja treballat a favor de la conducta assertiva i de la lliure expressió de sentiments i opinions, aprenentatges que seran fonamentals per a la defensa del dret a la intimitat física, en aquesta activitat es treballarà específicament la consciència sobre el dret a la intimitat física.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conscienciar l'alumnat sobre el dret a la intimitat física.
- Fomentar la comunicació honesta i oberta a l'aula.
- Valorar l'expressió de l'afectivitat però respectant la intimitat física.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Sentir la protecció que ens ofereixen les diferents vestimentes.
- Fomentar el dret a la intimitat física de la mateixa manera per als dos sexes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: materials propis del taller de teatre: diferents robes, teles de colors, perruques i sabates variades, pintures per a la pell...

Mural editat per EMAKUNDE, amb motiu del 8 de Març de 1998, amb el lema "Una flor per a les dones de Kabul".

Cita de Yakin Ertuk (2000, p. 23) en acetat, un retroprojector.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor comença l'activitat presentant el mural d'"Una flor per a les dones de Kabul". Es comenta en el grup la situació dels drets humans a Afganistan, la racionalitat i irracionalitat d'aquesta violació de drets, i la funció que compleix la roba en la societat actual. (És molt possible que aquest tema derive cap al consum i consumisme; el professorat haurà de decidir si convé aprofundir-hi i continuar més avant amb l'activitat de la intimitat física o remetre a aquest tema en un altre moment.) A continuació es projecta sobre la paret la següent cita de Yakin Ertuk: "*Se sol parlar sobre els vels que oculten la cara, però el vel real està en les nostres ments, que ens dificulta veure realment com podem actual per a establir la igualtat (2000, p. 23)*", i es procedeix a comentar-la.

Després de les conclusions de la cita anterior, el professor o professora esmenta l'efecte que produeix sobre nosaltres el canvi de vestimenta, i per a fer referència a algun aspecte experimentat per l'alumnat, es formulen preguntes sobre l'experimentat en carnaval. A continuació es divideix l'alumnat en petits grups i cada grup elabora una breu interpretació, per a la qual han d'usar els materials i abillaments del taller de teatre.

Quan tots els grups han acabat la preparació de les seues obres, aquestes es presenten a tot el grup gran, i després d'això es comenta en grup l'experiència de la transformació amb altres vestimentes. Cada membre del grup comenta la seua pròpia experiència.

Després d'aquesta ronda, i amb la mateixa configuració de l'alumnat, se'ls formulen les preguntes següents:

1. Els homes i les dones es cobreixen les mateixes zones del cos?
2. Per què?
3. Podem ensenyar totes les parts del cos que vulguem? A qui?
4. És necessari cobrir el cos completament per a preservar el dret a la intimitat física?
5. Per què algunes vegades els xics alcen les falces a les xiques o les xiques baixen els pantalons als xics?
6. Què passa en aquell moment? Com se sent la persona agredida?
7. De qui és el nostre cos i qui pot tocar-nos o acariciar-nos?
8. Podem tapar totes les parts del cos que vulguem?
9. Què heu sentit els qui heu cobert la vostra cara durant la representació?
10. Com veiem des de fora la persona que duu la cara coberta?
11. Heu provat les ulleres fosques? Què sentim quan la persona amb qui parlem porta tapats els ulls?

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física / València i Castellà / Coneixement del Medi Social i Natural / Tutoria.

ACTIVITAT 2: IO-IO

El dret a la intimitat suposa el respecte a la vida privada de cada persona i a la seua reputació i honor. Tan d'actualitat en els mitjans de comunicació, podem arribar a pensar que és una cosa estranya per a nosaltres, ja que les nostres vides no són tan importants ni tenim grans secrets. No obstant això, disposar d'una certa intimitat, és fonamental per al desenvolupament com a persona. De la mateixa manera que per a la formació com a ésser humà complet és fonamental la vida social i la comunicació amb altres persones, igualment ho és el fet de disposar d'un espai propi no compartit, una certa vida interior que cadascun reserva per a si i a la qual altres persones no tinguen accés.

En aquest sentit, Whitfield (1999, p. 19) manifesta que: "Ser conscient dels nostres límits i barreres és útil per a les nostres relacions i per a la nostra recuperació. De fet, disposar d'aquesta consciència és crucial per a mantenir unes relacions sanes i perquè la nostra recuperació siga satisfactòria. Un límit estableix fins a on podem arribar còmodament en una relació. Assenyala on acabe jo i el meu espai físic i psicològic i on comença el corresponent al de l'altra persona..."

Així, l'establiment de límits ens permetrà el descobriment del propi jo o de les diverses àrees que el componen.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Introduir el tema de la intimitat psicològica.
- Ser conscient de l'existència de límits i fronteres en les relacions.
- Valorar positivament l'existència de trets propis el contingut dels quals no es revela.
- Respectar els secrets dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar alguns trets de les diferents àrees de nostre jo ocult.
- Compartir els trets del jo obert.
- No revelar secrets que ens hagen comunicat els altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula

MATERIALS: materials didàctics habituals, un io-io, una còpia del següent esquema per a cada membre del grup i un exemplar en acetat del mateix esquema amb detalls i exemples, i un retroprojector.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc, el professor o professora fa una breu referència a la diferència entre el jo social o compartit i al jo personal o íntim, que només es comparteix amb les persones significatives de l'entorn. De forma il·lustrativa podria utilitzar un io-io i dir alguna cosa equivalent a:

"Ací tenim un io-io que vull que conegueu. Aquest és un io-io especial. Totes i tots sabem el que és jo, veritat? Clar, jo és la persona que parla i que es diferencia de tu, que escolta. Bé, doncs hui vull dir-vos que cada persona podríem tenir dos jos. Hi ha un jo obert que parla de la nostra aparença externa, del que es veu de la nostra persona, les nostres opinions i sentiments que ens agrada compartir amb els quals volem, com quan jugue amb el io-io i este baixa fins al terra. A més, també hi ha un jo reservat, com quan el io-io queda a la mà, que parla dels sentiments, vivències i experiències íntimes, aquestes que no vull comunicar a ningú, ni tan sols a les persones més volgudes, o algunes experiències que només compartim en família o amb persones molt estimades."

JO OBERT
JO RESERVAT

El professorat pot ampliar la informació anterior o pot ampliar o reduir el grau de dificultat de l'explicació en raó de les característiques de l'alumnat enfront del que es troba. A continuació cada membre de l'alumnat ompli en la seua finestra la part corresponent al *jo obert* i pensa en algunes característiques del *jo reservat* (però no les escriu, perquè pertanyen a aquesta parcel·la i no volem que ningú les conega).

Una vegada que tots els membres del grup hagen omplit aquesta part de la tasca, passem a la disposició de gran grup i cada alumne es col·loca enfront del grup comunicant algunes de les característiques o opinions que haja anotat en el seu esquema. La resta de membres del grup poden afegir informació que la persona en qüestió podrà arreplegar en la seua fitxa. (Durant aquest procés caldrà cuidar que els comentaris siguen honestos i que no es produïsquen crítiques; si sorgiren, caldria manejar-les degudament com un atropellament de la intimitat i de l'honra personal.)

Després d'aquesta ronda, que normalment agrada a l'alumnat d'aquesta edat perquè gaudeix quan escolta els companys referint-se a la seua persona en to honest, hi haurà el clima de confiança necessari per a plantejar al grup preguntes com:

- Has sentit alguna vegada que algú ha traspassat la barrera de la teua intimitat?
- Què no t'agrada que facen les altres persones perquè creus que t'ofenen?
- Recorda els trets que has pensat per al jo reservat. Eren positius o negatius?
- Es poden guardar ací elements positius? Per què?
- Quan estem en el centre escolar quin aspectes del jo reservat poden estar amenaçats?
- Quan estem a casa quins aspectes del jo reservat poden estar en risc?
- Hi ha aspectes del jo reservat que sí que compartim amb algunes persones? Amb qui i en quines circumstàncies?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria.

ACTIVITAT 3: MARE!

■ IDEA PRINCIPAL

En aquesta activitat tractarem de transmetre a l'alumnat el concepte de l'art intimista en les més diverses disciplines. Ací es presentarà una d'aquestes manifestacions, però hi ha múltiples alternatives que en cada cas el professorat podrà substituir per aquesta o podrà incloure com a ampliació.

Com s'esmentava en la introducció del tema, l'art intimista és la tendència a representar artísticament els estats d'ànim íntims. La intimitat fomenta el gaudi més ple dels sentiments de goig i l'experimentació més honesta dels sentiments de dolor. En aquest mateix ordre, moltes de les obres artístiques són fruit de la intimitat del creador, que originalment han sigut concebudes en intimitat, han estat executades en la intimitat i han servit com a via d'expressió figurativa d'aquesta intimitat i només posteriorment s'han fet públiques.

En totes les modalitats artístiques de qualsevol cultura hi ha tècniques que afavoreixen l'expressió de la intimitat. Algunes d'aquestes tècniques poden no ser comprensibles per a l'alumnat d'aquesta edat; no obstant això, la música pot ser una font de transmissió, si no conscient, sí inconscient, d'aquesta sensació d'intimitat. Habitualment es fa referència a la capacitat de la música per a transmetre sentiments d'una manera no verbal, però en aquest cas anirà acompanyada de lletra.

Es poden trobar altres recursos de diferents manifestacions artístiques en www.artenet-cb.es/escobar.html en relació amb la pintura figurativa i intimista (més apropiada per a l'alumnat d'aquesta edat) i en www.fpa.es/premios/letras88a.htm sobre l'obra de Carmen Martín Gaité, que es troba entre el realisme de mitjan segle i l'intimisme (aquesta relació entre el realisme i l'intimisme pot ser desitjable per al foment de la comprensió en l'alumnat al qual ens referim) de la novel·la més actual, amb especial atenció als problemes de la dona.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la intimitat com a font de goig.
- Reconèixer el valor de la intimitat per a la producció artística.
- Conèixer referències intimistes en les expressions artístiques.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Vivenciar els sentiments expressats a través de la música.
- Analitzar els sentiments experimentats.
- Comentar la lletra de la cançó i analitzar el text.
- Vincular la cançó amb experiències pròpies.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en l'aula de psicomotricitat, gimnàs o una altra aula que permeta a l'alumnat estar tombat i relaxat.

MATERIALS: un radiocasset i una gravació de la cançó. Un retroprojector i la lletra i partitura de la cançó. Altres gravacions alternatives que permeten la comparació i que també reflectisquen l'expressió dels sentiments íntims. Mocadors per a tapar els ulls de l'alumnat (un per persona).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es comenta en gran grup la peculiaritat de l'art intimista amb algunes de les seues diverses expressions (pintura, literatura, teatre) en diverses cultures o grups ètnics.

A continuació es demana a l'alumnat que es tape els ulls (com una manera de fomentar la intimitat personal en una situació social) i que es tombe o relaxe, i en aquesta situació se'ls demana que escolten la música que se'ls presentarà. Escoltaran la cançó dues vegades i després d'això destinaran un temps a pensar en el que han sentit i experimentat, durant aquest interval estaran amb els ulls tapats fins que la professora o professor els done l'ordre de destapar-se'ls. (Si a l'aula hi haguera algun membre invident, aquesta podria ser una activitat molt apropiada per a valorar positivament les seues capacitats sensorials alternatives.)

Una vegada llevats els mocadors, es torna a la posició grupal i es comenten els sentiments o vivències de cada membre.

Atenció: *Només aquells que vulguen exposar, perquè també hi pot haver-ne alguns que no vulguen expressar públicament.*

Després d'aquesta ronda, es presenta la lletra i la partitura de la cançó i l'alumnat la reproduïx amb l'ajuda de la gravació o sense. Una vegada coneguda la lletra s'analitza aquesta en gran grup i s'analitzen els elements intimistes de la cançó tant des de la perspectiva de la música com de la lletra.

Maitatua sobera nintzelarik aurra,
Ez nekien nik zer zen amaren beharra.
Bortu batean orai naiz bakar-bakarra,
Amaz ohroit-orduko heldu zaut nigarra!

Hegainoak azkartzen sendituz geroztik,
Baitoazi xiriak ohantze gozotik.
Halaber joan ninduzun amaren altzotik.
¡Ahantzia bainute herrian engoitik!

Hitzak: Oxobi (López, 1980)

Excessivament acariciat quan era menut,
Ignorava jo el que representava la necessitat de la mare.
Només ara, en la muntanya solitària,
M'ixen les llàgrimes cada vegada que pense en ella.

Quan senten la força de les seues aletes,
Abandonen els ocellets el dolç niu.
Així vaig deixar jo la falda de la mare.
A hores d'ara en el poble ja deuen haver-se oblidat de mi!

Lletra: Oxobi

Aquesta activitat pot complementar-se també amb una visita a un museu de belles arts on la combinació de l'art clàssic amb l'art contemporani, juntament amb les exposicions temporals, permeta apreciar obres artístiques més i menys intimistes, i probablement la majoria d'elles produïdes en la intimitat de cada artista.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Música) / Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies hem treballat en l'aula de la vostra filla o fill el tema del dret a la intimitat. Encara que tenim més assumit el dret a la intimitat en els adults, sovint oblidem la necessitat que senten totes les persones de disposar d'una parcel·la d'intimitat. Moltes vegades guiats per l'objectiu de descobrir els problemes o possibles perills que puguen ocórrer-los, violem la seua intimitat de múltiples formes:

- Llegim el seu correu.
- Revisem la seua motxilla, calaix, armari...
- Els interroguem pels moviments fets al llarg del dia.
- Parem atenció a les seues telefonades.
- No permetem que estiguen sols en l'habitació o en el bany.
- Fem comentaris crítics sobre la seua vestimenta.

A l'aula hem treballat tres aspectes de la intimitat: la intimitat física, la intimitat psicològica i l'expressió artística de la intimitat.

Si voleu saber més sobre aquest tema podríeu demanar al vostre fill que us comente les activitats que s'han desenvolupat i d'aquesta manera es reforça el seu aprenentatge, però al mateix temps constitueix una manera de donar inici a una conversa sobre aquest tema i és possible que després d'aquest intercanvi d'idees arribeu a conclusions sobre possibles formes per a respectar el dret a la intimitat del vostre fill.

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE L'ACTIVITAT

Es presentarà a manera de fitxa individual. Cada membre del grup contestarà individualment a la seua fitxa.

NOM:

- Una vegada treballada aquesta unitat m'agradaria que expressares què entens ara pel dret a la teua intimitat:

.....
.....
.....
.....

- Marca amb una \surd els aspectes en els quals consideres que perilla el teu dret a la intimitat:

- Altres persones lligen el meu diari.
- A casa lligen les cartes que arriben a nom meu.
- A classe les meues companyes i companys m'obrin la motxilla i em revisen les coses.
- En alguna ocasió m'han alçat la falda o m'han abaixat els pantalons.
- A casa, en la meua habitació, entren sense tocar a la porta.
- Mentre estic en la dutxa la meua família entra al bany.
- Si tanque la porta de la meua habitació o del bany amb clau em marmolen o es riuen de mi.
- Quan estic a soles m'atabalen preguntant-me què em passa.
- Conte algun secret i el conten a persones que no vull que el sàpien.
- Si estic a soles i dic que vull seguir així, a les persones els sembla malament.

- Com t'agradaria comunicar a la teua família i a les teues amigues i amics que respecten el teu dret a la intimitat en els aspectes que abans has marcat?

Hi ha alguna expressió de la teua intimitat que volgueres compartir amb mi? Recorda d'una banda que no és necessari contestar a aquesta pregunta i, per una altra, que sabent que pertany a la teua intimitat no ho contaré a cap altra persona.

UNITAT 14

I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?

■ IDEA PRINCIPAL

L'estat té el deure protegir els xiquets i xiquetes contra l'ús il·lícit d'estupefaents. Això suposa l'aprovació i aplicació d'algunes mesures legals (Llei General sobre prevenció de drogodependències, plans comunitaris i locals) però sobretot exigeix el disseny de programes de prevenció en l'àmbit educatiu que doten l'alumnat dels recursos necessaris per a prendre decisions saludables pel que fa al consum de drogues.

■ OBJECTIUS

- Aclarir conceptes relacionats amb el consum de drogues.
- Conèixer els efectes i els riscos del tabac, l'alcohol i altres drogues.
- Analitzar el tipus d'informació sobre tabac i alcohol que rebem a través de la publicitat.
- Reflexionar sobre algunes creences relacionades amb el consum de drogues.
- Analitzar la importància de la pressió de grup en el nostre comportament i desenvolupar estratègies per a enfrontar-s'hi.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Les mesures de protecció al menor que estableix la Llei General de drogodependències (prohibició de venda de tabac i alcohol a menors de 18 anys, prohibició de publicitat dirigida a menors, etc.), tot i ser imprescindibles, no són suficients. La tolerància social cap a les drogues legals (tabac i alcohol) normalitza el seu consum i dificulta la solució del problema. Les drogues legals i il·legals són substàncies que, amb més o menys facilitat, trobaran els nostres xics i xiques al carrer, relacionades amb espais i temps d'oci (bars, discoteques, etc.), i per tant amb determinats estils de vida. Es tracta, per tant, de promoure des de l'escola estils de vida saludables i dotar el nostre alumnat d'una sèrie d'habilitats, procediments i recursos personals que els permeten enfrontar-se adequadament a aquesta situació.

Qualsevol programa de prevenció de drogodependències en l'àmbit educatiu ha de situar-se dins d'un projecte d'educació per a la salut, de caràcter transversal (al currículum i a tot el centre), en el qual la comunitat escolar definisca els seus criteris i prioritats en relació a aquest tema (actituds, valors i hàbits que es volen promoure). El primer pas en aquest procés serà que el centre debata i definisca el seu propi concepte de prevenció i que establisca uns objectius, ja que aquest serà el marc en el qual es desenvolupen després totes les altres accions.

Encara que són escassos els consums anteriors als 12 anys, tots els programes coincideixen a afirmar que, en prevenció, perquè una intervenció educativa siga eficaç, ha de ser d'aplicació sistemàtica i al llarg de tota l'escolarització. Seria interessant, per tant, desenvolupar un currículum en cada etapa escolar. En infantil i gran part de la primària abordarem la prevenció fonamentalment des de l'inespecífic (treball sobre autoestima, habilitats socials, hàbits de vida saludable en relació a la higiene, alimentació, descans, etc.), encara que a poc a poc (a partir de 4t sobretot i segons l'alumnat vaja demanant-ho) s'anirà incorporant la informació específica sobre substàncies, que en aquests nivells se centrarà fonamentalment en les drogues legals: tabac i alcohol.

Així doncs, tot el que hem anat treballant en les unitats anteriors en relació amb el desenvolupament personal (autoestima, assertivitat, expressió de sentiments, habilitats d'escolta, presa de decisions, resolució de conflictes, hàbits saludables, ús del temps lliure) és també la base per a una bona prevenció de drogodependències. No oblidem que ja en la preadolescència el grup d'iguals adopta una importància vital en la vida de xics i xiques, i resistir a la pressió de grup es converteix, de vegades, en el major escull per a evitar consums no desitjats; tots els recursos personals que puguen posar en joc són en aquest cas imprescindibles. És important també desenvolupar en l'alumnat un alt grau de tolerància a la frustració (lluitar per a aconseguir les seues metes, enfrontar-se a les dificultats, etc.), ja que, sovint, el món de la droga es presenta com un espai en el qual amagar-se dels problemes o on abocar les frustracions.

A més d'aquestes mesures generals i preventives dirigides a tota la població escolar, cal establir algunes accions de caràcter individual. Ja en primària comencen a aparèixer en alguns alumnes indicadors de conductes problemàtiques, normalment associades al fracàs escolar, que amaguen, quasi sempre, mancances socioafec-

tives, situacions familiars conflictives, etc. Aquest tipus d'alumnat en risc és susceptible de desenvolupar en el futur algun tipus de conducta antisocial o problemàtica entre les quals s'inclouria una possible drogodependència, i per això és important establir en el centre uns indicadors clars de detecció del problema que ens faciliten la intervenció precoç amb aquests alumnes en col·laboració amb la família i els serveis socials del municipi.

Un altre aspecte fonamental de la prevenció de drogodependències és tot el que es refereix a l'oci i el temps lliure (unitat 25), ja que és en aquests contextos on l'alumnat accedeix normalment per primera vegada a aquestes substàncies. En aquest sentit és molt important el paper que té la comunitat (unitat 24) per a impulsar des de les polítiques locals l'associacionisme juvenil i la participació en programes d'oci i temps lliure, articulant una oferta variada i creativa.

(Recomanem desenvolupar aquesta unitat en l'últim curs de primària.)

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Elaborar un projecte d'educació per a la salut que s'haurà de reflectir en el PEC, PCC i ROF (currículum preventiu, intervenció amb casos problemàtics, normes de convivència, clima interrelacional, etc.) per a infantil i primària.
- Organitzar activitats escolars i extraescolars que òbriguen camins creatius d'ús del temps lliure.
- Treballar en col·laboració amb la comunitat (serveis socials, oferta d'oci, etc.) i amb les famílies (coherència en l'actuació).
- Obrir vies de comunicació amb l'alumnat, convertir-nos en persones de confiança perquè ens conten els seus problemes, ens consulten els seus dubtes.

La família

- Fomentar la comunicació i el diàleg a casa.
- Promoure hàbits de vida saludables (higiene, alimentació, descans, etc.).
- Ajudar-los a prendre decisions pel que fa al seu oci i temps lliure.

ACTIVITAT 1: QUÈ SABEM DE LES DROGUES?

La informació, per si sola, no és suficient per a assegurar la prevenció de drogodependències. Fa falta un treball centrat en el desenvolupament d'habilitats i en la modificació d'actituds que requereix un procés més complex i prolongat en el temps, que excedeix la pura informació. No obstant això, sent insuficient, és d'altra banda imprescindible.

L'alumnat té dret a estar informat sobre el fenomen de les drogues i les seues conseqüències. Però hem de delimitar quin tipus d'informació transmetre als nostres alumnes. En primer lloc ha de ser una informació adequada al seu nivell de desenvolupament i als seus coneixements, que done resposta a les seues inquietuds de cada moment; per això, a aquesta edat és millor centrar-se en les drogues legals com el tabac i l'alcohol, amb les quals han pogut tenir contacte ja a aquesta edat o poden tenir-ho en un futur pròxim. La referència a altres drogues (cannabis, drogues de síntesi, etc.), llevat que hi haja consums precoços entre la nostra població escolar, es farà a poc a poc, en la mesura que vaja sent demanada per l'alumnat.

La informació, per altra banda, no ha de basar-se en la por, ja que el nostre alumnat no té aquesta percepció del risc a llarg termini. És més efectiu parlar dels efectes immediats de la droga i de la problemàtica que envolta el moment del consum que de les conseqüències en un futur, per més negatives que aquestes siguin.

L'educador o educadora planteja l'activitat: *“Què sabeu sobre les drogues? Quines drogues coneixeu? Buscarem informació sobre el tema.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aclarir alguns conceptes relatius a les drogodependències.
- Conèixer les característiques i efectes de determinades substàncies.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Buscar informació en el diccionari.
- Elaborar definicions i breus textos expositius.
- Treballar l'exposició oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, diccionaris i informació escrita sobre determinades substàncies.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En la primera part de la sessió el professor comença preguntant a l'alumnat el que sap sobre drogues i el que li interessaria saber i es van apuntant en la pissarra les paraules que volem aclarir o les preguntes a les quals volem respondre.

En aquesta pluja d'idees eixiran possibles definicions del que és una droga juntament amb opinions personals, noms de substàncies i fins i tot possibles experiències de consum personal o de persones pròximes. Si no han eixit convé que afegim paraules com dependència, ús, abús, tolerància; és important que diferencien entre ús i abús i que entenguin què significa “dependència” i que hi ha molts altres tipus de dependència (de l'ordinador, de la tele, de les màquines, etc.) a més del referit a les drogues.

En la segona part es divideix l'alumnat en tres o quatre grups i es reparteix el treball. Un grup s'encarregarà de buscar en el diccionari i aclarir el significat de: droga, dependència, ús, abús i altres paraules que hagen estat proposades per ells. La resta dels grups s'encarregaran de buscar informació sobre les substàncies que hagen estat esmentades (característiques de la substància, efectes, riscos directes i associats). Es poden dividir les substàncies entre els grups: un s'encarrega de l'alcohol, un altre del tabac, un tercer del cannabis i un quart d'altres substàncies, sempre que hagen estat esmentades per l'alumnat. Per a això els lliurarem uns fulls amb informació sobre cadascuna de les substàncies, que podem extraure d'alguns dels materials referits en la bibliografia (“Información sobre drogas”, en Discover, o “ABC de las drogodependencias para el profesorado”, en Aprender a vivir libre de drogas).

En la tercera part de la sessió cada grup exposa la informació que ha arreplegat, contestant així a les preguntes que s'havien fet al començament de la sessió. L'educador aprofita la posada en comú per a aclarir o matisar les idees que hagen eixit i comentar amb l'alumnat les qüestions que els preocupen en relació amb aquest tema.

Aquesta activitat, a més de tenir com a objectiu la informació, serveix també com a avaluació inicial de l'alumnat: on estan i d'on hem de partir en el tema de les drogodependències.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / València i Castellà.

ACTIVITAT 2: ALCOHOL? NO, GRÀCIES!

L'alcohol és la droga més consumida en la nostra societat. La tolerància social que hi ha cap a ella, major fins i tot que cap al tabac, fa molt difícil la superació dels problemes que genera (alcoholisme, accidents de trànsit, absentisme laboral, malalties associades, violència, etc.).

Encara que els xics i xiques d'11-12 anys en general no han accedit encara al consum d'alcohol, sí que hi ha situacions o moments en què es poden trobar amb la possibilitat de fer-ho. Les festes del barri o del poble solen ser ocasions especials perquè en sa casa els deixen eixir a la nit, i sabem que la nit i les festes, en concret entre nosaltres, estan unides quasi sempre al consum d'alcohol.

Entre molts adolescents consumir alcohol està relacionat amb motivacions molt concretes: ser major, passar-s'ho bé, ser acceptats en el grup, etc. És important que el nostre alumnat reflexione sobre aquest tipus de creences i les conductes que se'n deriven perquè aconseguisca desmitificar-les, neutralitzar la pressió de grup i actuar més lliurement d'acord als seus vertaders interessos.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: "Us agrada anar a les festes a l'estiu? Us solen deixar eixir a la nit? Què hi soleu fer? Es consumeix alcohol en les festes? Per què creieu que la gent beu en aquestes ocasions? És necessari per a passar-s'ho bé? Ara analitzarem el que li va passar a Pau:

Pau, Rosa i Joan estan en 6è de primària. Els acaben de donar les vacances i han quedat aquesta nit per a anar a les festes del barri; hi ha revetlla i ve un grup de música que els agrada molt. Estan molt contents perquè en la seua casa hui els deixen quedar-se fins a les 12. Compren unes cocacoles i s'acosten a l'escenari. El grup té molta marxa i comencen a saltar i ballar; s'ho estan passant fenomenal. En aquell moment s'acosta el germà major de Pau, pel qual aquest sent molta admiració, amb dos amics més. Estan bevent kalimotxo i els ofereixen tastar-lo. Pau, Rosa i Joan diuen que no, i llavors aquells comencen a riure-se'n, dient-los que són unes criatures, que en festes per a passar-s'ho bé cal beure kalimotxo, etc.

"Què faríeu en aquesta situació? Com us sentiríeu? Com creieu que actuarien Pau i els seus amics?"

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre les creences sobre l'alcohol.
- Treballar la resistència a la pressió de grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar un cas.
- Fer un joc de rols.
- Posar-se en el lloc d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada llegit el cas, en grups de 5 o 6 persones el comenten, analitzen les actituds i els comportaments dels diferents personatges i preparen un role playing en el qual es representa com reaccionen Pau, Rosa i Joan i com resolen la situació. Mentre cada grup representa la seua escena, la resta de la classe actua com a observador i apunta les coses que li criden l'atenció. Una vegada acabades les representacions, es comenten en gran grup les qüestions següents:

- Com s'ha sentit cadascú en el seu paper?
- Quines han sigut les formes de resoldre en cada grup? Quina o quines ens semblen més adequades?
- Ens hem trobat alguna vegada en una situació semblant? Com l'hem resolt?

- Fins a quin punt ens importa el que pensen les altres persones sobre nosaltres?
- Creiem que els nostres amics ens voldran més perquè fem el que ells ens demanen?
- Ens costa dir “no” a una persona que ens importa?
- Per què s’associa moltes vegades l’alcohol a la diversió?
- Ens sentim més majors per beure alcohol?
- Quines coses podem fer en festes i els caps de setmana per a passar-nos-ho bé?

Finalment, es tracta d’elaborar algunes conclusions com a grup que ens servisquen com a criteri d’actuació en situacions futures.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / València i Castellà.

ACTIVITAT 3: EL TABAC, EN DUBTE

Els primers contactes del nostre alumnat amb les drogues solen ser, en general, a través del tabac. Se suposa que un nombre significatiu de xics i xiques de 12 anys ja han tastat el tabac, encara que siga de manera esporàdica. És cert, però, que en els últims anys es detecta una tendència al descens en el consum, tant entre la població adulta com entre joves i adolescents. La legislació sobre la publicitat del tabac i l'alcohol tracta de protegir especialment la població juvenil, i tota la població en general, dels riscos del consum, però sabem que aquesta no sempre es compleix i que, fins i tot fent-ho, la publicitat té moltes estratègies per a vendre els seus productes.

Ens interessa que els nostres xics i xiques no s'iniciïn, o ho facen com més tard siga possible, en el consum de tabac. Per a aconseguir-ho podem començar ja des d'aquestes edats a reflexionar amb ells sobre aquest tema.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"En una activitat anterior ens hem informat dels efectes del tabac i hem sabut que té conseqüències molt negatives per a la salut. Heu escoltat parlar d'aquestes persones que denuncien Tabacalera per falta d'informació sobre els riscos del tabac? Penseu que la gent està suficientment informada dels riscos que el tabac representa per a la salut? Segur que coneixeu persones fumadores. Els ho preguntarem."*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Analitzar la publicitat sobre tabac i alcohol.
- Desenvolupar la capacitat crítica davant dels seus missatges.
- Conèixer les motivacions de la gent pel que fa al tabac.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una enquesta.
- Analitzar missatges publicitaris.
- Desenvolupar un joc de rols.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: dins i fora de l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, anuncis publicitaris en suport de paper o vídeo, dades arreplegades de les enquestes.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es pot partir del comentari sobre algun dels casos en què un ciutadà ha portat Tabacalera davant dels tribunals per considerar que aquesta no ha informat suficientment dels riscos del seu producte. Això ens donarà motiu a analitzar dos aspectes sobre el consum de tabac, per això dividirem la classe en dos grans grups als quals els encomanarem dues tasques diferents:

- Un grup s'encarregarà de buscar anuncis de televisió, revistes, etc. sobre tabac (se'n poden incloure també alguns sobre alcohol) i portar-los a classe per a analitzar els missatges de la publicitat: quina informació es dona sobre els riscos, com i on apareix, com són i en quina situació estan els protagonistes de l'anunci, què ens suggereix, com són les imatges, què ens venen a més del tabac, etc. Es pot analitzar també algun paquet: quina informació porta, com és i on apareix.
- En l'altre grup, cada persona s'encarregarà de fer una breu enquesta a una persona fumadora i una persona exfumadora que coneguen:
 - Persona fumadora: Amb quants anys vas començar a fumar? Quan i com vas fumar el teu primer cigarret? Per què vas començar a fumar i per què continues fent-ho? Coneixes els riscos que fumar comporta per a la teua salut? Has intentat deixar-ho alguna vegada?...
 - Persona exfumadora: Quan vas deixar de fumar? Per què? Tenies suficient informació sobre els riscos de fumar? Quina estratègia vas utilitzar per a deixar-ho? Tornaries a fumar?...

Cada grup treballarà a classe sobre les dades o el material que ha recopilat i, amb les pautes donades, elaborarà unes conclusions que després s'exposaran en gran grup responent a tres grans apartats:

- Per què fuma la gent? Motivacions, hàbits, etc.
- Com és la publicitat sobre el tabac (informació, missatges associats, etc.)?
- Estem suficientment informats sobre els riscos del consum de tabac?

Després d'haver treballat el tema, com a activitat complementària, es pot proposar a l'alumnat la representació d'un judici a Tabacalera en el qual un ciutadà denuncie la falta d'informació sobre els riscos o la publicitat enganyosa. Es podrien repartir els diferents papers: la persona denunciant, el fiscal, l'empresa, l'advocat defensor, el jutge i un possible jurat popular. Aquesta activitat requeriria un temps de preparació (argumentacions, desenvolupament de l'escena, etc.) i un temps posterior d'anàlisi i reflexió sobre la responsabilitat que en aquest tema té cadascú: la persona, en la mesura que és responsable de la seua pròpia salut; l'estat, en quant ha de vetllar pel bé de la població, i l'empresa, que ha de complir la legislació en matèria d'informació i publicitat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi / València i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a l'aula la prevenció del consum de drogues. Els vostres fills són encara molt joves però conviuen en el seu entorn amb el tabac i l'alcohol perquè són drogues legals, normalitzades en la nostra societat. És possible que fins i tot en la família es consumisquen d'una manera moderada. No tractem de crear situacions alarmistes, però sí que ens sembla important que reflexionen sobre l'ús d'aquestes substàncies i que desenvolupen hàbits de vida saludables que els eviten, en el futur, consums no desitjats.

En una festa que organitzarem a l'escola volem muntar un quiosquet i els hem demanat que inventen a casa un cocktail saludable, a base de suc de fruites, refrescos, infusions, etc., que se servirà en el quiosquet de l'escola. Per fer-ho us demanem la vostra col·laboració: inventeu amb ells, ajudeu-los a comprar, mesclar, tastar, decidir i posar nom. Serà el vostre cocktail familiar, que després podreu també degustar en les vostres festes. Us convidem també a venir a l'escola el dia de la festa per a conèixer i tastar els cocktails dels seus companys.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

A través d'algunes frases i preguntes senzilles tractarem de comprovar si l'alumne ha aclarit i assimilat determinats continguts:

■ COMPLETA LES FRASES SEGÜENTS:

Una droga és

Tenir dependència del tabac o l'alcohol significa que

.....

.....

El tabac és perjudicial per a la salut perquè

.....

.....

L'alcohol és perjudicial per a la salut perquè

.....

.....

Apunta cinc coses que siguen bones per a la teua salut:

•

•

•

•

•

Conta una situació en la qual algú t'ha pressionat perquè faces alguna cosa que tu creus que no és bona per a la teua salut i explica com l'has resolt:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UNITAT 15

TRIE LES MEUES AMISTATS

■ IDEA PRINCIPAL

L'article 15 de la Convenció dels drets del xiquet estableix la llibertat de reunió i associació. Participar de la vida dels diferents grups que conformen l'entorn vital d'una persona és un dret, a més d'una forma de satisfer bona part de les seues necessitats. D'entre tots els grups –família, barri, església, centre, classe, etc.– el d'amics i amigues és un referent important i un bon indicador del nivell de satisfacció vital i felicitat percebuda. Per això l'elecció, creació i manteniment de les amistats és un objectiu important dins de l'educació d'éssers lliures, solidaris i respectuosos amb els seus semblants i el seu medi.

■ OBJECTIUS

- Identificar la importància de l'amistat en la vida de cadascú.
- Ser conscients dels avantatges de tenir amics.
- Reconèixer les qualitats personals desitjables dins d'una amistat.
- Treballar les habilitats implicades en el desenvolupament i manteniment de les amistats.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Associar-se, participar en la vida de diferents grups no és únicament un dret sinó una característica essencial de l'ésser humà. Gregari i social per naturalesa, l'individu busca en el grup el compliment i la satisfacció de necessitats que ell no podria resoldre individualment. Dels diferents grups de relació, el més freqüent i més accessible per a tots els xiquets i xiquetes, després del familiar, és el seu grup d'amistats. Les amistats fomenten la sensació d'acceptació i pertinença a un grup, i concedeixen al xiquet un lloc i unes funcions dins d'aquest grup. Així, a través del grup se satisfà la necessitat d'afiliació i afecte.

I és que tenir amistats proporciona una font d'afecte i reforç social importantíssima. Els xiquets que tenen amistats juguen més, es relacionen millor, reben més atenció i, en definitiva, són més feliços. Aconseguir que el grup siga un element de creixement en la vida d'una persona suposa el maneig adequat d'una sèrie de destreses:

Habilitats no verbals bàsiques. Saber mirar, adoptar una expressió facial concorde a la situació, somriure, utilitzar un volum i un to de veu adequats a l'objectiu que es pretenga, totes són habilitats no verbals necessàries en la interacció.

Cortesia. La cortesia i l'amabilitat, que es manifesta en comportaments com el de donar les gràcies o demanar per favor, són convencions socials que tenen com a finalitat crear un clima amable.

Ser receptius. Que es traduiria a saber escoltar i fer preguntes, tal com hem vist en la unitat 5. Escoltar suposa dedicar temps i atenció a la persona, i per aquest motiu és un potent reforçador social. L'escolta significa l'acceptació d'altres postures, ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona, fins i tot quan no s'hi estiga d'acord. Augmentar la capacitat de recepció millora la comunicació i la satisfacció dins de la relació.

Ser més expressius. Tal com hem vist en la unitat 6, saber donar i rebre opinions és una manera d'augmentar el coneixement sobre l'altra persona. Parlar de l'expressió de sentiments positius i negatius introdueix un nivell més emocional, més profund en la relació. Els afectes, siguen positius o negatius, quan són expressats milloren la relació creant un clima més positiu i més autèntic. Cal no oblidar la importància de ser clars i concrets en comunicar les nostres opinions, fugint de postures absolutistes, poc respectuoses o intolerants. Els afectes i les valoracions positives cap als altres han de ser sincers, honestos, oportuns i personalitzats. Finalment, ser capaç de comunicar els afectes negatius d'una manera concreta i específica, incidint en els comportaments i en el sentiment causant, és una manera de plasmar les dues cares d'una relació – la que agrada i la que no).

Saber demanar ajuda, donar-la i dir que no. Les tres són característiques complementàries, que arrebregen la necessitat que tenim d'altres persones a l'hora de fer moltes activitats. S'ha d'aprendre a demanar ajuda de forma clara i específica, fent-ne veure la importància, amb un to amable que denote petició (no exigència) i permeta que l'altra persona pugui no prestar-la. Prestar ajuda suposa escoltar la petició o avançar-se proposant un mateix l'ajuda necessària i portar-la a terme. Dir que no és un dret que tenim (tal com hem vist en la unitat 12) quan en un moment decidim que no podem o no volem fer una cosa.

Prendre iniciatives socials. Iniciacions, segons Inés Monjas (1993) com ser capaços d'iniciar una conversa, un joc o una altra activitat és una forma d'iniciar contactes i d'augmentar el nombre d'interaccions.

Cooperar i compartir. Seguint Inés Monjas (1993), cooperar i compartir suposa la utilització d'altres habilitats, com ara intercanviar la direcció i control de l'activitat. Arreplega així mateix habilitats ja vistes com reforçar altres membres del grup, demanar ajuda i prestar-la. Així mateix implica ser capaç de prestar i jugar amb altres objectes, seguir les normes i saber guanyar i perdre. La capacitat de cooperar i compartir és més complexa ja que exigeix la posada en pràctica d'habilitats més menudes.

Desenvolupar tot l'ampli espectre d'habilitats possibilita un millor desenvolupament del xiquet en qualsevol grup, i facilita el seu dret a l'associació, a la reunió i participació de la vida d'altres grups. A més, l'exercici d'aquestes habilitats és un instrument i guia en el seu desenvolupament personal, ja que actua com a potenciador de la seua personalitat i com a prevenció de problemes no desitjats amb iguals o adults.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Demanar que porten joguets per a intercanviar-se'ls en el joc.
- Establir l'ús i gaudi d'espais o objectes comuns per a compartir.
- Utilitzar tècniques de treball cooperatiu.
- Canviar-los de grup de treball.
- Fer que intercanvien ajudes.
- Potenciar la utilització del reforç en les seues interaccions personals i acadèmiques.

La família

- Facilitar que compartisquen objectes, joguets amb altres xiquets, germans, etc.
- Insistir en les normes de cortesia i educació.
- Ensenyar-los amb l'exemple a demanar ajuda i fins i tot a prestar-la sense petició.
- Fomentar i reforçar iniciatives de joc, conversa amb altres iguals.
- Reconèixer les valoracions positives que fan de la família o altres persones.

ACTIVITAT 1: AMIC, AMIGA, AMISTAT

Amb aquesta activitat es pretén sensibilitzar cap al concepte de l'amistat i ressaltar-ne la importància. Ens basem en una activitat lúdica que implica l'ús dels mitjans de comunicació oral, escrita i audiovisual així com la utilització d'habilitats treballades prèviament com el saber escoltar, saber preguntar, analitzar la informació, demanar ajuda.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar la importància de l'amistat.
- Treballar habilitats bàsiques en l'amistat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comentar amb altres persones la tasca.
- Demanar ajuda en la realització de la tasca.
- Analitzar els conceptes amb els quals s'associa l'amistat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre, cartolina i útils d'escriptura.

PARAULA	MITJÀ / TÍTOL	MISSATGE

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta la tasca. Es tracta d'arreglar en tots els mitjans, des de TV, cançons, anuncis, revistes, llibres, vídeos, etc., títols o textos que parlen de l'amistat i valorar quin missatge en donen. Es reparteix un full a cada alumne perquè el duga a casa, pregunte entre les persones del seu entorn com amics, coneguts, parents, etc. i ompliga el full.

Una vegada a classe, en grups de cinc, es posa en comú la llista de cadascú, es discuteix si estan d'acord amb els missatges arreglats i es confecciona un mural. Hi quedaran reflectits aquells conceptes, habilitats, coses o qüestions que acorden com a importants en l'amistat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Música).

ACTIVITAT 2: ELS MEUS AMICS I AMIGUES

Tenir amistats implica l'exercici d'una sèrie d'habilitats. Amb aquesta activitat es tracta d'adonar-se de la importància d'aquestes, plasmant-les en qualitats desitjables que tenen les seues amistats. Podem arreplegar totes les habilitats que vulguem, al·ludint-hi en la formulació de la frase incompleta. En concret en aquesta activitat s'al·ludeix a habilitats receptives d'audició i posar-se en el lloc de l'altre, a habilitats expressives positives i negatives, a ajuda i col·laboració, a l'habilitat de ser conseqüent amb els compromisos. Queda a elecció del professorat introduir o reduir el nombre d'habilitats, en funció de les característiques del grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer les qualitats desitjables en una amistat.
- Treballar habilitats bàsiques en l'amistat com l'expressió de sentiments positius.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre les relacions establides amb els diferents amics i amigues.
- Discriminar qualitats positives en les diferents amistats.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats i útils d'escriptura.

La meua amiga o el meu amic:

Les seues característiques:

és el o la millor en
 no és com jo però és
 li agradaria
 no té por de
 m'ajuda a
 em diu què li agrada de mi
 compleix el que diu
 no té vergonya per a començar a
 quan estic malament
 em crida l'atenció si

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es reparteix el full, i els fem que contesten ràpidament. Consisteix a escriure un o diversos noms d'amigues i amics en el marge esquerre i completar el marge dret. Es poden repetir els noms en les diferents caselles, encara que és desitjable que pensen en més persones.

Una vegada escrit s'arrepleguen els papers i el tutor anirà llegint les qualitats adjudicades als amics i les amigues de classe, de manera que cadascú anote la informació que es dona sobre ell o ella. Després d'açò, s'obri un diàleg on qui vulga pot exposar les seues impressions sobre el que ha rebut, el seu acord o no, agrair, etc.

Els autors, Mir, Gómez i Serrats (1990, p. 169) recomanen que les frases incompletes siguen de caire positiu o neutre, que s'eviten les negatives i que es posen diversos enunciats perquè engloben el major nombre de persones possible.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: LES PECES DE ROBA

La cooperació és una de les habilitats fonamentals en la vida d'un grup. Cooperar significa ajudar-se entre tots per a assolir un objectiu comú, dit d'una altra manera, només si tots i totes col·laboren amb el seu treball s'arribarà a un producte final. Aquesta dependència o necessitat del grup, aquest nodrir-se tots de tots, és la característica principal de les tècniques cooperatives. El treball en grup, habitualment, millora l'execució i la qualitat del treball, però si aquest persegueix la cooperació resulta molt més avantatjós.

Aquesta activitat, a més de treballar la cooperació, serveix per a distendre l'ambient; l'única dificultat per a aplicar-la radica en si es disposa d'espai suficient a l'aula o cal cercar una altra sala.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Estimular la cooperació dins del grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Participar amb ordre en la consecució d'un objectiu.
- Ser capaços d'acatar i seguir unes normes.
- Valorar el treball dels companys i companyes per a l'assoliment d'una meta.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: gimnàs o sala gran.

MATERIALS: caixa o cistell gran.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es divideix la classe en dos grups, que se situen, asseguts en fila, en cada extrem de la sala. Un membre de cada equip va a arreplegar una peça de roba de cada membre del seu grup (jersei, bata, sabata), fins a aconseguir que en el cistell es barregen totes les peces.

A un senyal del professor ixen corrent els primers de cada fila, busquen en el cistell la seua peça, se la col·loquen i corren a donar el torn al següent company. L'alumne fa el mateix i dona la palmellada al tercer, i així successivament. Guanya l'equip que abans complete el recorregut.

Acabat l'exercici, en cercle, es comenten les incidències del joc, qui tenia la peça més difícil, qui s'oblidava de cordar-se o calçar-se bé i havia de tornar al cistell, qui s'alçava abans, quins avantatges té haver-ho fet en grup, com influeix que col·laborem entre tots.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Dramàtica) / Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant el dret que tota persona, amb independència de la seua edat, té a reunir-se i associar-se. El grup és un mitjà necessari per a la consecució de determinats objectius. De fet, hi ha tasques que només es poden fer en col·laboració amb altres persones. D'altra banda, hi ha treballs o activitats en les quals la participació del grup millora el resultat final. El grup és, per tant, font de creixement personal.

En el grup trobem també un vehicle per a satisfer les nostres necessitats. Així, pertànyer a un grup m'identifica amb altres persones amb qui compartir un objectiu comú. Satisfà, gràcies a aquest, la meua necessitat d'afiliació, de pertinença, dit d'una altra manera, "tinc un lloc, sóc algú dins d'aquest medi".

Hi ha diversos tipus de grups segons l'objectiu que perseguisquen. Uns tenen un caràcter religiós, altres de temps lliure, de treball, estudis, voluntariat, culturals, etc. El grup al qual més comunament estem adscrits quasi tots i totes és el d'amistats. Les amigues i els amics són un factor preventiu de molts trastorns i problemes psicològics. Un ésser humà amb un bon suport social és menys propens a emmalaltir, i en el cas que emmalaltira disposa de més recursos per a sanar; en definitiva, és més feliç. Hui us proposem una tasca molt senzilla: que parleu amb els vostres fills i filles sobre aquest tema. És possible que hagen acudit a vosaltres preguntant-vos sobre els grups que coneixeu i què és el que fan. Aproveiteu per a comentar-los si heu pertangut o pertanyeu a alguna agrupació, per què la va escollir, si us agradaria en el futur participar en alguna associació i per què. Pregunteu-los també la seua opinió.

Parleu sobre els vostres amics i amigues i els seus. Què té de bo tenir amistats, quines qualitats són importants en un bon amic o amiga, com són les nostres amistats.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Fer un àlbum de fotos amb imatges dels seus amics i les seues amigues, escrivint al costat de cada foto les seues qualitats positives. Si no teniu fotos, dibuixeu-los.

UNITAT 16

NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA

■ IDEA PRINCIPAL

La família és una estructura social que evoluciona. Aquesta evolució ha fet que es passe del concepte de família tradicional a una estructura més heterogènia, en la qual al costat de la “família nuclear”, són cada vegada més freqüents altres varietats com la monoparental, les formades per un sol membre, les compostes per llaços d'amistat o interès, les parelles sense fills... Aquest és el ventall que se li pot presentar al xiquet o xiqueta com a ambient familiar. Per altra banda, també es donen situacions de desemparament o maltractament, per a les quals les alternatives d'acollida familiar i d'adopció podrien ser solucions adequades i que ens presenten, a més, una altra varietat de situació familiar. (Aquesta unitat és complementària de la següent, titulada “A casa tots formem un únic equip”).

■ OBJECTIUS

- Ensenyar a respectar models d'organització familiar diferents del propi.
- Ajudar a conèixer quines són les raons que obliguen algunes persones a abandonar el seu país d'origen.
- Assolir una major conscienciació de l'alumnat davant el que suposa per a moltes persones el fet d'abandonar el seu país i els seus familiars.
- Animar que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant la incorporació de l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.
- Ajudar a adonar-se dels aspectes positius que té la forma de vida familiar de la qual cada alumne o alumna gaudeix.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Els països que ratifiquen la Convenció sobre els drets del xiquet (1989) es comprometen a cobrir les necessitats més fonamentals per al desenvolupament del xiquet, entre les quals apareix el dret a una llar, a conviure en un ambient familiar (articles 5, 10 i 18). No obstant això, és evident que hui dia no tots els ambients familiars són iguals i que ni tan sols tots els xiquets i xiquetes gaudeixen del dret a tenir una família.

Per a començar, és de destacar la transformació que ha patit la família en els últims temps a causa, entre altres factors, de la incorporació de la dona al món laboral i de l'augment de la seua participació en la vida política. El model de família patriarcal ha estat qüestionat i han sorgit una sèrie de reformes legislatives que garanteixen la igualtat d'oportunitats entre els dos sexes en aspectes de la vida social; consegüentment, la dona ha deixat de ser la principal i quasi única responsable de l'ambient familiar. En aquesta transició social apareixen nous models d'organització familiar, entre els quals podem destacar-ne alguns com ara:

- Família composta per una parella amb descendència. En la majoria dels casos són parelles heterossexuals però també n'hi ha d'homosexuals que poden recórrer a la inseminació artificial (en el cas de les lesbianes) o a les mares o receptores (en el cas dels homes) per a poder tenir fills o filles.
- Famílies monoparentals. Són famílies formades per un només dels progenitors (separat o separada, viudo o viuda, o mare o pare fadrí) amb fill o fills.
- Famílies sense descendència.
- Famílies unipersonals, és a dir, les que es componen d'un membre que viu sol.
- Relacions de convivència que s'estableixen per llaços afectius o d'interès, com pot ser el cas de les famílies col·lectives.

Dins d'aquest context de canvi social s'observa el paper determinant que tenen els avis en el desenvolupament afectiu, social i de transmissió de valors dels néts mentre els pares estan treballant. En moltes ocasions els avis tornen a exercir la tasca de pares i mares.

Una altra situació nova i en augment és el cas dels immigrants (article 10), que poden presentar diferents situacions familiars. Pot tractar-se de parelles que deixen els seus fills en el país d'origen amb els seus oncles o amb els avis, que s'encarreguen del desenvolupament dels xiquets fins que vagen a situar-se definitivament en el nou país. Amb el pas del temps aquestes parelles solen tenir més fills en el país receptor i els germans i germanes majors no solen conèixer-los fins que els seus pares no aconseguen certa estabilitat laboral i econòmica i poden traslladar-los al nou lloc i integrar-los en el nucli familiar.

Aquesta situació pot aguditzar la desestructuració familiar ja que els fills majors es van desplaçant escalonadament i integrant en la nova família, en la qual ni tan sols coneixen els seus nous germans, i els consideren com a persones estranyes en la seua convivència habitual. A diferència dels fills nascuts en el país receptor, aquests presenten majors problemes de desarrelament familiar.

Al costat d'aquests immigrants que normalment manquen de qualificació professional, es troben els que arriben amb un alt nivell de formació (músics, científics, especialistes en llengües...), que no solen tenir problemes econòmics ni d'integració familiar. Aquestes famílies solen presentar, a tot estirar, dificultats d'adaptació respecte a la llengua i als costums i formes de vida del país receptor.

Un altre cas a tenir en compte és el dels xiquets i xiquetes que no poden viure amb la seua família biològica per trobar-se en una situació de desemparament o risc. Per a ells sorgeix com a alternativa l'adopció (article 21), la qual suposa "una nova relació familiar igual o equiparada a la biològica, per la qual cosa s'estableix com a regla, la ruptura de vincles, personals, familiars i jurídics entre el fill o la filla adoptada i els seus pares naturals o biològics" (Informació rebuda de l'associació "UME ALAIA" d'ajuda a l'adopció. També es consideren els centres d'acollida i la figura de l'acollida familiar per a oferir-los la possibilitat de disposar d'una llar el més pròxima possible a una organització familiar.

Concretament, en la Comunitat Autònoma Basca, a través dels Departaments de Serveis Socials de les Diputacions Forals s'ha articulat el "Programa d'Infància i Joventut", que tenint en compte la Llei Orgànica 21/87 i 1/96, així com la Convenció sobre els drets del xiquet de les Nacions Unides, pretenen protegir els menors enfront de tota forma de maltractament. És més, aquest programa manifesta que els menors tenen "dret a créixer i desenvolupar-se en un ambient familiar, per la qual cosa la nostra Institució comparteix la responsabilitat d'assegurar, vetlar i defensar els seus drets sense excepció" però donant "prioritat a tota aquella actuació que tracte de mantenir-lo en la seua família o de reinserir-l'hi". (<http://www.bizkaia.net>).

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap a les diferències.
- Transmetre actituds positives cap a les diferents agrupacions familiars així com cap a les famílies amb adopció.
- Oferir respostes adequades davant els problemes d'adaptació que poguera presentar l'alumnat immigrant (continguts curriculars significatius, dinàmiques que afavorisquen la convivència...).
- Tractar que els alumnes que viuen en situacions familiars menys freqüents (adopció, acollida, famílies monoparentals, etc.) se senten persones normals i estimades.

La família

- Reflexionar sobre l'estil de vida i el paper de la família en una societat competitiva.
- Transmetre actituds positives cap a les diferents agrupacions familiars així com cap a les famílies amb adopció.
- Si es pertany a grups "minoritaris", integrar-se en la vida de la comunitat sense aïllar-se en zones com a solució per a la protecció del grup.

ACTIVITAT 1: LA MEUA FAMÍLIA I LA TEUA SÓN DIFERENTS

Els canvis socials produïts per la incorporació de la dona al món laboral i la seua implicació en la vida política han posat en dubte molts dels plantejaments de la família patriarcal i han sorgit, alhora, noves i variades formes d'organització de l'estructura familiar.

És més, a causa dels avanços en les tècniques reproductives, la família fins i tot s'ha dissociat de la finalitat reproductora que tenia i la dona pot tenir fills o filles per si mateixa sense necessitat de saber qui és el pare, o els homes també poden tenir-los mitjançant les mares subrogades o receptores.

Com a conseqüència, molts xiquets estan creixent en nous models de família allunyats dels plantejaments tradicionals, en els quals van adquirint nous valors i desenvolupant rols diferents.

Aquesta activitat tracta d'explicitar els diferents tipus de família, no sustentats tant en el pes dels costums i de les tradicions sinó en les decisions preses des de plantejaments lligats al desenvolupament com a persones autònomes. Es tracta d'anar descobrint la representació que cada alumne o alumna fa de les diferents agrupacions familiars.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a respectar models d'organització familiar distints del propi.
- Relacionar les transformacions socials amb els canvis experimentats en l'estructura familiar.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Definir diferents tipus d'organització familiar.
- Justificar el perquè de l'existència d'aquests.
- Exposar les seues opinions i saber escoltar les dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: paper blanc, bolígrafs i pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *“Dibuixarem tots els tipus de família que conegueu. Penseu primerament en la vostra, també recordeu com estan formades les d'altres companys i companyes de classe, les del vostre barri...”*.

Repartirem fulls i demanarem que cada alumne tracte de dibuixar els diferents tipus de família que coneix. Davall del dibuix haurien d'escriure:

- Qui és cada persona de la família?
- Es veu amb freqüència eixe tipus d'organització?
- Per què és diferent l'una de l'altra?
- T'agradaria conviure-hi?

Deixarem uns 30 minuts per a fer aquesta part de l'activitat. Després, cada alumne anirà llegint les característiques que defineixen cadascun dels tipus de família que ha dibuixat i els sentiments que té cap a les diferents agrupacions. El professorat haurà de cuidar que respecten les diferents possibilitats de convivència així com que es reflectisquen totes les estructures familiars existents, ja que és fàcil que l'alumnat no s'adone d'alguna per no ser les més comunes en el seu entorn o perquè en la seua família no s'han esmentat de por que suposen una amenaça als principis morals que imperen en la llar.

Per a acabar, el professorat pot aconsellar la lectura del conte “Estació Babilònia” (de la Fundació Intermón Oxfam, 1999), en el qual es reflecteixen situacions difícils de convivència familiar.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: QUE BÉ QUE VIU!

Les famílies immigrants viuen moltes vegades situacions molt difícils que posen en perill el desenvolupament socioafectiu dels seus fills. Moltes vegades aquestes famílies pateixen el fet d'haver de viure separades quan van traslladant-se escalonadament al país receptor. La falta de recursos econòmics fa que en un primer moment només emigre la parella o un dels seus membres, per la qual cosa es deixa la descendència a cura d'oncles i avis.

Posteriorment, quan els menors es traslladen s'observa que la desestructuració familiar constitueix un factor que influeix negativament en l'adaptació a l'escola, al que cal afegir les dificultats d'aprenentatge d'una segona llengua sense haver aconseguit la competència lingüística de la llengua materna, així com d'integració en un nou país amb valors i costums distints.

En aquesta activitat es convidarà al centre escolar una família d'immigrants de països desfavorits que hagen decidit instal·lar-se entre nosaltres. Mitjançant aquesta visita tractarem de conèixer les raons de la seua decisió i de fomentar en l'alumnat actituds de respecte i implicació en actuacions per a la millora de la convivència amb persones en situacions semblants. En el cas que en la classe o en l'escola hi haja alumnat en aquestes circumstàncies es tractarà el tema amb especial delicadesa o, si es veu oportú, es pot aprofitar perquè siguin ells qui transmeten aquesta experiència de manera que l'alumnat senta el problema com una cosa pròxima i pugui posar en pràctica les actituds esmentades en una situació real.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer quines són les raons que obliguen algunes persones a abandonar el seu país d'origen.
- Prendre consciència del que comporta per a moltes persones el fet d'abandonar el seu país i els seus familiars.
- Aconseguir que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant la incorporació de l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Escoltar i arreplegar la informació donada per la família d'immigrants.
- Preguntar aspectes relacionats amb el tema.
- Agrair la presència a la família convidada.
- Oferir la disponibilitat per a ajudar en les situacions que siga possible.
- Comprometre's personalment en la realització de petites accions concretes que puguin suposar una ajuda per a aquestes famílies.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: aula habitual i aula de reunions.

MATERIALS: paper i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *“Convidarem al nostre centre una família d'immigrants. Aquesta família ha pres la decisió de venir a la nostra terra per oferir-los als seus fills un futur més digne. Aproximadament tindreu 60 minuts per a escoltar-los. Elaborarem un llistat de preguntes perquè d'aquesta forma puguin centrar la informació en relació amb les nostres inquietuds”*.

El professor o professora animarà l'alumnat perquè formule totes les preguntes que li agradaria fer a la família d'immigrants. S'intentaran arreplegar totes les aportacions i s'afegiran aspectes que no hagen anotat els alumnes.

Aquestes anotacions seran lliurades amb antelació a la família.

Arribat el dia acordat amb la família, el professorat la presentarà i li agrairà la seua presència. Quan les persones convidades hagen acabat l'exposició, l'alumnat tindrà possibilitat de fer les preguntes que estime oportunes.

El dia posterior a l'exposició es farà la posada en comú sobre el que s'hi ha tractat i es comentaran els aspectes següents:

- Per què van decidir canviar-se de país?
- Qui de la seua família s'han quedat en el país d'origen i amb qui?
- Qui viuen en el país receptor?
- Cada quant de temps parlen per telèfon i es veuen amb els seus fills o filles?
- En quin barri viuen en relació amb el poble, estan integrats o se situen en la perifèria?
- En quin tipus d'habitatge habiten?
- Amb qui es relacionen en el país receptor?
- Els ha costat aprendre la nova llengua?
- Els fills que viuen en el nou país estan contents o enyoren el seu país d'origen?
- Van contents a escola? En quin tipus d'escola s'han matriculat?
- Quan esperen reunir-se amb els membres de la família que falten per incorporar-se?
- ...

Una vegada feta la posada en comú és necessari ajudar els alumnes a analitzar quines haurien de ser les seues actituds i implicacions davant aquest tipus de situacions.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: MAI MÉS SOL!

L'adopció, l'acollida familiar o els centres d'acollida són alternatives per a aquells xiquets que no poden viure amb la seua família biològica.

Prendre la decisió d'adoptar un xiquet és difícil i moltes vegades qui es disposen a fer-ho tenen forts sentiments d'inseguretat, deguts als dubtes i dificultats que poden suposar la incorporació d'un nou membre en la família. ("Com serà acceptat en el nostre entorn?", "hem de dir-li que és adoptat?", "serem millors pares que els biològics?").

A més, l'adopció requereix processos molt llargs que comencen quan les persones que desitgen adoptar es dirigeixen al Departament d'Acció Social de les Diputacions per a sol·licitar una entrevista amb les assistents socials. Una de les primeres decisions que s'han de prendre és si l'adopció serà interna o si es tractarà d'una adopció internacional.

Quant als centres d'acollida, es consideren "llars alternatives que tenen com a finalitat atendre de manera integral xiquets i adolescents que, per diverses causes, no tenen cobertes [...] les seues necessitats materials, afectives i educacionals [...] en la seua pròpia família" (<http://www.alava.net>). En la Comunitat Autònoma Basca hi ha més de 60 centres d'aquest tipus que es dediquen a donar atenció psicològica i manutenció als menors sense llar per a assolir un desenvolupament equilibrat en l'àmbit intel·lectual, afectiu i social. Així mateix, l'acollida familiar és una altra modalitat complementària, en la qual el menor comparteix part del seu temps, prèviament establert, amb una família acollidora. Aquesta família es compromet a tenir-lo amb si, educar-lo, proporcionant-li una formació completa com a persona.

Aquesta alternativa presenta diferents modalitats:

- Acollida familiar simple: quan el xiquet o xiqueta retorna amb la seua família després d'un temps.
- Acollida familiar permanent: no es preveu la tornada amb la família d'origen.
- Acollida oberta: el xiquet o xiqueta es queda amb la família acollidora durant els caps de setmana i vacances. (<http://www.comadrid.es>)

Aquesta activitat tracta de fer qüestionar a l'alumnat les idees prèvies que tenen davant el tema de l'adopció i de conèixer les possibilitats que s'ofereixen als xiquets i xiquetes sense família en els centres d'acollida, per a arribar a la conclusió que aquests xiquets i xiquetes són persones que tenen les mateixes necessitats que els altres per a un desenvolupament adequat de les seues potencialitats.

A l'hora de treballar aquest tema caldrà tenir en compte si hi ha a l'aula alguna persona en aquestes circumstàncies.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aconseguir que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.
- Adonar-se dels aspectes positius que té la forma de vida familiar de la qual cada alumne o alumna gaudeix.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aclarir el concepte d'adopció, acollida familiar i de centre d'acollida.
- Expressar les seues opinions i saber escoltar altres aportacions.
- Expressar l'agraïment i mostrar la seua solidaritat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, un centre d'acollida de menors i seu d'alguna associació a favor de l'adopció.

MATERIALS: paper i bolígraf.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora a l'aula més el temps necessari per a fer les visites.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Farem una enquesta sobre l'adopció i els centres d'acollida"*.

Per a començar, l'alumnat tractarà de respondre individualment a les preguntes de l'enquesta. L'objectiu és que els xics i xiques prenguen consciència del que saben sobre l'adopció i l'acollida.

ADOPCIÓ:

- Per què hi ha pares i mares que adopten alguna criatura?
- Per què han de fer una entrevista amb els assistents socials? De què creus que parlen?
- Et sembla que és el mateix adoptar un bebé que un xiquet o xiqueta de huit anys?
- Creus que és possible l'adopció a qualsevol edat, tant en el cas del pare i la mare com de la criatura?
- Creus que és habitual l'adopció de criatures amb problemes?
- Què opines de l'adopció?

CENTRES D'ACOLLIDA:

- Coneixes algun centre d'acollida?
- Quins problemes creus que tenen els xics i xiques que es troben en aquests centres?
- Com creus que viuen?
- ...

(Deixarem uns 20 minuts per a respondre).

A continuació farem la posada en comú i el professor o professora intentarà arreplegar les aportacions de l'alumnat.

Com a activitat complementària es podria fer una visita a algun centre d'acollida¹ o a alguna associació que treballa a favor de l'adopció.

Una vegada fetes les visites, de nou a l'aula, es comentaran les experiències viscudes i es contrastaran els coneixements previs de l'alumnat sobre els dos temes amb les informacions arreplegades prèviament en l'enquesta.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Ens agradaria que treballàreu amb els vostres fills en els temes que han suscitat interès per la seua banda, com són la integració de les famílies d'immigrants amb pocs recursos econòmics, l'adopció i els centres d'acollida. Ens sembla interessant que reflexioneu i manifesteu una actitud positiva davant aquests temes, suggerint-los i aportant-los la informació de què disposeu.

També volem comunicar-vos que tenim previst que una família immigrant que ha decidit instal·lar-se entre nosaltres visite el nostre centre per a contar-nos quina ha estat la seua experiència i què ha significat deixar una part dels seus en el país d'origen. Vosaltres també teniu l'oportunitat d'acudir a aquesta exposició per a ells i se us passarà la informació sobre el dia i l'hora en què se celebrarà aquesta reunió.

Alhora pensem, si fóra oportú, fer dues eixides. Una seria la visita a un centre d'acollida i l'altra, a una associació que es dedica a la informació i ajuda de les persones que desitgen adoptar. Us agrairíem que mostràreu interès per les vivències dels vostres fills en aquests llocs i que els comentàreu amb ells.

Finalment, ens agradaria que llegíreu amb els vostres fills el conte "*Estació de Babilònia*" (de la Fundació Inter-món Oxfam, 1999), que des del centre els hem recomanat amb la finalitat d'ajudar-los a conèixer i a acceptar la diversitat de tipus de família que podem trobar en la societat actual.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Convé valorar si en l'alumnat s'ha produït realment una transformació en la forma de percebre la realitat, si es constaten actituds de respecte i tolerància cap a les diferents agrupacions familiars i cap a les formades per immigrants amb problemes de desestructuració, i si les actituds que manifesten cap a les persones que ni tan sols poden disposar d'una llar i que han de recórrer als centres d'acollida són positives.

Aquesta sensibilització comença quan es qüestionen per què sorgeixen aquestes agrupacions familiars distintes de la d'un mateix, i és la pròpia investigació sobre la realitat la que pot anar canviant a poc a poc la seua actitud cap a aquestes.

En el desenvolupament de les activitats podem avaluar l'avanç en aquest sentit mitjançant l'observació d'aspectes com:

- Si manifesta reaccions (interès, sensibilitat...) mentre transcorren.
- Si s'interessa per conèixer diferents situacions familiars.
- Si s'expressa mantenint una actitud respectuosa.
- Si reflexiona i intenta contrastar diferents punts de vista amb les persones convidades i visitades.
- Si intenta trobar les causes de les discriminacions socials que es produeixen.
- Si és capaç de definir les raons que expliquen aquestes diferències en la convivència familiar.

¹ Les Diputacions poden informar-nos dels centres d'acollida de la nostra zona.

UNITAT 17

A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP

■ IDEA PRINCIPAL

És responsabilitat dels progenitors vetllar pel desenvolupament dels fills. En l'actualitat és freqüent que els dos progenitors treballen fora de la llar. En conseqüència, les tasques de la llar i de la cura i atenció dels fills i dels avis ha de ser tasca de tota la família. La família ha de ser entesa com a equip afectiu i efectiu que distribueix les tasques i l'afecte de forma coresponsable.

■ OBJECTIUS

- Fomentar les relacions amb els altres significatius.
- Reflexionar sobre la coresponsabilitat en la família.
- Conèixer diversos models familiars i les repercussions que açò puga tenir sobre la vida familiar.
- Examinar la influència dels prejudicis relatius al sexe de les persones davant la presa de decisions.
- Analitzar les actituds diferenciades cap als diferents membres de la família.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La família és el nucli social més proper a la criatura de què aquesta depèn física i emocionalment durant els primers anys de vida i on estableix els primers vincles afectius. En aquest mateix ordre s'ha comprovat diverses vegades que els xiquets que han estat separats de les seues famílies d'origen de manera traumàtica pateixen seqüeles afectives i cognitives.

Si estudiàrem l'evolució que ha experimentat la família des del segle XVIII fins a l'actualitat hi observariem multitud de canvis. Al llarg del segle XVIII i fins fa menys de cinquanta anys, les famílies solien estar constituïdes per membres de tres generacions. Per efecte del desenvolupament industrial i de la vida en les ciutats, la família va començar a limitar-se als progenitors i als seus descendents. En l'actualitat, encara que l'estructura familiar més habitual estiga constituïda per dos progenitors i els fills, són també freqüents les famílies monoparentals, les parelles sense descendència, les estructures grupals en comunes i altres associacions, els casos d'adopció, i la convivència entre dues generacions però no de descendència directa amb algun dels progenitors. Els efectes d'aquesta evolució s'observen en qualsevol aula o centre educatiu i sempre han estat motiu de summa cautela.

Algunes vegades s'ha tractat d'evitar el comentari o tractament d'aquest tema de por de ferir la sensibilitat de l'alumne o alumna o per temor de l'efecte que açò puga provocar en les relacions escolars i extraescolars de l'alumne amb la resta de les persones del grup. No obstant això, la majoria hem comprovat que aquests detalls s'acaben coneixent i quan la informació arriba a tot l'alumnat del centre el professorat es veu obligat a intervenir però amb mesures que s'aproximen a les intervencions en crisis.

Per altra banda, amb la incorporació de la dona al món laboral s'ha posat de manifest el valor de les tasques que tradicionalment feien les dones en la llar, i especialment la cura i atenció que prestaven a la infància i a les persones majors. D'aquest fet s'ha derivat la necessitat de contractar terceres persones per a l'execució d'aquestes tasques domèstiques. No obstant això, la Convenció arreplega que és responsabilitat dels progenitors o persones encarregades legalment vetllar per la cura i desenvolupament integral de la criatura. L'estat ha de respectar aquest dret i no n'ha de separar la criatura contra la seua voluntat excepte quan açò siga necessari per a l'interès superior de la criatura.

En suma, la família constitueix el nucli afectiu, social i educatiu més pròxim dels xiquets. En la família es desenvolupen els primers vincles afectius que proporcionaran a la criatura la suficient seguretat i autoestima necessàries per al desenvolupament social. En la família es desenvolupen també les primeres habilitats socials que li permeten aprendre a reconèixer l'altre i a diferenciar l'altre significatiu de qui no ho és. Finalment, la família és el mitjà més apropiat –perquè integra components afectius intensos– per a l'aprenentatge per modelatge, per a la transmissió cultural o per a la motivació per l'aprenentatge en general.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Analitzar els propis prejudicis adquirits (revisió del currículum ocult).
- Conèixer la realitat familiar de l'alumnat de les nostres aules.
- Adequar el PEC, PCC i ROF si fóra necessari després d'una reflexió profunda en el claustre.
- Oferir models democràtics i no autoritaris.
- Tractar degudament els problemes que pogueren derivar-se de les diferències en els models familiars del nostre alumnat.

La família

- Garantir que el seu fill dispose de l'afecte i cura necessaris per al seu desenvolupament integral.
- Establir una comunicació sana entre els membres de la família.
- Desenvolupar hàbits de col·laboració en les tasques domèstiques.
- Establir coresponsabilitat en les tasques de la llar.

ACTIVITAT 1: DIBUIXEM LA NOSTRA FAMÍLIA

La família és el nostre nucli de procedència, el nostre origen. La primera part de la nostra vida transcorre, efectivament, en el si de la família. Els diferents membres de la família ens permeten gaudir de les nostres primeres experiències d'adaptació i en alguns casos, dels primers conflictes amb ells.

Normalment solem tenir molt diversos vincles amb els diferents membres de la nostra família. Alguns d'aquests vincles s'experimenten a manera de sentiments positius i altres, encara que no manifestament, solen ser motiu de malestar.

Les relacions favorables amb els membres de la família, i la manera com es resolen els conflictes que puguem sentir pel que fa a alguns d'ells, determinaran en un grau significatiu les nostres relacions socials en altres grups i en períodes posteriors de la vida. La gelosia, les enveges entre germans, els problemes d'autoestima, la submissió davant l'autoritat... són amb freqüència reminiscències de les nostres relacions amb la família d'origen.

Els xiquets i xiquetes, quan se'ls demana que imaginin o dibuixen una família imaginària, solen projectar sobre el dibuix que fan molts dels sentiments que poden estar experimentant cap a les persones de la seua pròpia família (Corman, 1967). Fins i tot reconeixent el limitat valor dels tests projectius, el dibuix de la família que realitza un xiquet d'aquesta edat pot proporcionar informació molt valuosa per al professorat, informació que haurà de contrastar-se amb la realitat i que pot ser d'utilitat per a iniciar la intervenció més apropiada.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Gaudir representant la família imaginària.
- Analitzar les actituds diferenciades cap a les persones de la família.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Executar una activitat que servisca per a conèixer millor la realitat familiar de l'alumnat.
- Acceptar les diferències alienes.
- Fomentar la comunicació com a mitjà per a conèixer les diferències.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: fulls blancs i llapis per a la primera activitat. Revistes, papers de diferents colors i textures, teles de colors, pintures i cola per a la segona.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts (15 minuts per a l'activitat inicial i 40 minuts per al mural).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

A l'alumnat se li planteja l'activitat de la manera següent:

"Hui pensarem en una família, una família que nosaltres imaginem. De primer hi pensarem i després m'agradaria que la dibuixàreu en un full. Per a fer aquest dibuix només usareu el llapis. Tots els dibuixos seran bons perquè són vostres, per això no vull que mireu el dibuix que fa la persona que estiga prop".

L'alumnat, a mesura que finalitze els dibuixos els anirà deixant en el lloc que s'haja determinat a aquesta fi. El professor valorarà positivament tots els dibuixos i quan es concloga aquesta activitat inicial farà comentaris generals de l'estil de: "Algunes famílies estan formades per moltes persones, altres per menys", "En algunes famílies hi ha més germans que en unes altres"... i permetrà que l'alumnat també faça aportacions, perquè d'aquestes extraurem informació sobre els coneixements previs i prejudicis que té el nostre alumnat.

Quan aquesta primera fase haja arribat al final, proposarem a l'alumnat que en grups de quatre o cinc persones elaboren un mural de collage que represente una família. Els membres del grup han de decidir i negociar prèviament el nombre de membres, la localització que rebrà cada membre en el mural, la postura o activitat que fa cadascun, així com les característiques artístiques del mural (colors, grandàries, textures...). Una vegada finalitzats els murals, es col·locaran en llocs visibles i en gran grup es comentaran les diferències.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

NOTA: La professora o professor analitzarà els dibuixos individuals i tractarà d'observar les peculiaritats dels dibuixos. D'aquesta observació podrà obtenir molta informació, informació la qual haurà de contrastar amb aquesta persona o amb la seua família.

ACTIVITAT 2: PODEM VIURE SENSE FAMÍLIA?

Les persones naixem i ens desenvolupem en famílies; el mateix és generalitzable als animals, encara que els períodes de dependència de la família d'origen són diferents entre les persones i els animals. Els models de família varien depenent del nombre de membres d'aquesta i dels vincles de consanguinitat existents entre els membres. A pesar d'aquestes diferències, la família com a grup ocupa determinades funcions comunes i les persones depenem i necessitem la família fins a arribar al grau suficient de maduresa que ens permeta independitzar-nos d'aquesta unitat i formar la nostra pròpia unitat familiar. Fins i tot aquesta escissió del nucli familiar pot ser origen de conflicte i trauma per a algunes persones.

En l'actualitat, són públics els diferents models familiars i és habitual observar famílies amb diferents estructures i nombre de membres, amb descendència directa i amb fills adoptius. L'adopció no és una pràctica nova en la nostra societat. Al llarg de la història, en els moments de depressió econòmica, han estat freqüents els casos d'adopció d'una banda i d'abandó de fills per una altra. Així ja al començament del segle XVIII hi ha referències administratives a les despeses públiques derivades de l'atenció prestada als xiquets expòsits (Lange, 1996).

Durant un temps, l'adopció ha estat un tema evitat en les aules escolars i, moltes vegades, fins i tot en el si de la família mateixa que ha adoptat una filla o un fill. Aquesta actitud és comprensible però no sempre beneficiosa per a la criatura adoptada ni per a les seues relacions amb la família i amb els altres membres de la comunitat, encara que tota la població siga conscient de la necessitat de normalitzar aquestes relacions, com manifesta M. Dolores Renau (1989, pàg. 9-25). Hui dia ha augmentat l'adopció de xiquets i xiquetes d'altres països, criatures amb trets físics que impedeixen ocultar el seu origen. A més, a través dels mitjans de comunicació tenim notícia de les adopcions realitzades per persones famoses. Tot açò pot ser beneficiós perquè aquest tema siga tractat a l'aula i en la família.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament la nostra pertinença a una família.
- Reflexionar sobre els diferents models familiars.
- Reconèixer i acceptar les diferències entre les persones que procedeixen de diferents models familiars.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Introduir el tema a través de referències conegudes per l'alumnat.
- Conèixer i acceptar la pràctica de l'adopció.
- Expressar espontàniament els prejudicis que té cadascun .
- Resoldre els possibles conflictes que puguen existir en les relacions grupals derivades de les diferències familiars.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: acetats i retroprojector, llapis de colors i fulls blancs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Aquesta activitat es presentarà formulant a l'alumnat la següent pregunta: Podem viure sense família? Se'ls permetrà comentar en petits grups la resposta a aquesta pregunta i a continuació es plantejaran les opinions en gran grup. És probable que durant aquest intercanvi d'idees vagen sorgint exemples de diferents models familiars i diferents motius de dependència de la família.

Una vegada conclusa aquesta posada en comú, l'alumnat torna a reunir-se en petits grups i reflexionen sobre les preguntes següents:

Si una persona acabada de nàixer no té família, pot viure?

Quants anys necessita una persona per a poder separar-se de la família?

Els animals tenen família? Durant quant de temps?

Qui ens voldria si no tinguérem família?

Què aprenem de la família?

És important que ens vulguen? Per què?...

Aquest pot ser el moment per a fer referència a l'adopció com a solució en els casos de famílies que desitjarien ampliar el seu nombre i per diverses raons opten per l'adopció i en els casos de separació de les criatures de les seues famílies d'origen quan això siga necessari per a l'interès superior del xiquet. Depenent del grau de maduresa de l'alumnat es podria fer alguna referència als documents històrics existents sobre les conseqüències de la pobresa i la pràctica de l'adopció i abandó de xiquets amb la consegüent atenció rebuda de les autoritats religioses o municipals (Valverde, 1994). L'alternativa seria fer referència a situacions actuals de pobresa o desestructuració familiar en la nostra societat o en el tercer món, amb enregistraments que puguen fer-se de documents televisius o documentació escrita existent.

En aquesta activitat podria posar de manifest l'existència a l'aula d'alguna o algunes persones que no pertany a una família constituïda exclusivament per dos progenitors amb els seus descendents directes. Si aquest fóra el cas, seria convenient veure aquests casos prèviament, parlar amb aquestes famílies si calguera i valorar positivament les diferències.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: LA MEUA FAMÍLIA SÍ QUE ÉS UN EQUIP

La incorporació de la dona al món laboral, la proximitat (o coneixement de l'existència) dels diferents models socials i culturals, i l'adaptació a les necessitats de la vida moderna ens ha obligat a adequar i a distribuir de forma corresponsable els rols i les tasques domèstiques.

Encara que aquesta idea sembla ser acceptada per qualsevol persona de la comunitat, els hàbits adquirits i els prejudicis arrelats no sempre es modifiquen a través del raonament. En aquest ordre, és necessari que les persones observen i experimenten situacions familiars amb un funcionament regit pel principi de col·laboració i del respecte cap a totes les altres persones de la família.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Descriure el valor de la coresponsabilitat en les tasques de la llar.
- Reflexionar sobre la responsabilitat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Introduir el tema a través de referències conegudes per l'alumnat.
- Avaluar els coneixements previs sobre el tema.
- Expressar espontàniament els prejudicis que té cadascú.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula de dramatització o en el gimnàs.

MATERIALS: teles, perruques, robes i altres materials per a disfressar-se.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc ens referim a la necessitat i importància de les tasques domèstiques per al benestar de tota la família (comunitat), suggerim algunes idees (cuidar dels fills malalts, preparar el sopar, netejar la cuina, ordenar els joguets). Obrim el torn de paraula a l'alumnat perquè aquest aporte idees i en gran grup s'elabora una relació de, com a mínim, tantes tasques com alumnes hi haja a l'aula. Tasques que s'anotaran en la pissarra.

L'alumnat es distribuirà en dos o tres grups (entre 7 i 10 persones) i en cada grup menut els seus membres seleccionaran els rols que vulga interpretar cadascú. Una vegada repartits i decidits els rols (pare, mare, àvia, avi, fill, filla, oncle fadrí, avi matern...) se'ls suggereix que seleccionen algunes de les tasques domèstiques prèviament anotades en la pissarra i que elaboren una obra de teatre de 10 minuts on es represente una família durant l'execució de les tasques domèstiques. Concloso els assajos es dramatitza enfront de tot el grup i es comenta el que s'ha observat, destinant una atenció específica als rols dels diferents membres de la família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Educació Artística (Expressió Dramàtica)

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En aquesta fitxa s'inclou una relació de tasques domèstiques habituals en qualsevol família. El vostre fill o filla haurà d'emplenar-la amb la vostra ajuda i col·laboració. Recomanem que aquesta fitxa done origen a una conversa familiar sobre aquest particular que servisca per a reforçar els valors transmesos des de l'aula.

Relació de tasques	Qui se n'encarrega?	Com se li agraeix o paga? O com podria fer-se?	Què passaria si aquesta persona no poguera fer-la?
Ex. Comprar aliments	El meu pare (Tomàs)	Si compren coses que ens agrada els fem una besada i ens alegrem molt.	La nevera quedaria buida i no tindríem què menjar.
Preparar el menjar Ensenyar a caminar a la germana menuda			
Netejar els vidres			
Acompanyar a cal metge l'àvia o avi			
Ajudar-me amb els deures			
Dur la brossa als diferents contenidors			
Netejar les sabates			
Regar les plantes			
Arreglar la casa: electricitat, aixetes...			
Parlar amb el professorat			
Altres			

Una vegada concloa la tasca, podríeu idear una manera d'equilibrar les responsabilitats de tal forma que tots els membres de la família us responsabilitzeu de les tasques de la llar en proporció amb la disponibilitat horària.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

A casa, la teua família i tu formeu un equip. Conta quines tasques et corresponen a tu:

Escriurem diferents obres de teatre similars a les que hem interpretat. Escriuràs aquesta obra de forma individual. El tema és: Un dissabte en una família. Ara bé, hauràs de recordar que necessites tres actes i tres escenaris. La resta de detalls pots escollir-los tu mateix.

UNITAT 18 ON VIU?

■ IDEA PRINCIPAL

Tot xiquet o xiqueta té dret a una identitat nacional, a sentir-se part d'un poble i una cultura. L'espai on viu és el lloc on desenvolupa les seues capacitats intel·lectuals, motrius, comunicatives i d'inserció social, totes essencials per al desenvolupament de la seua persona.

Així doncs, hem d'ajudar l'alumnat a descobrir i conèixer el medi que l'envolta mitjançant la comprensió del seu entorn. Açò vol dir que hem de tractar que els alumnes troben sentit als espais més pròxims, en els quals conviuen, construint d'aquesta forma la seua identitat o pertinença a una comunitat. Alhora, hauríem de facilitar-los informació d'altres aspectes espacials més globals perquè puguen anar comprenent la relació que hi ha entre el local (context reduït o pròxim) i el mundial (context més global).

■ OBJECTIUS

- Potenciar que els alumnes coneguen i aprecien la pertinença al medi en el qual viuen, entès aquest com el seu hàbitat natural i el seu entorn vivencial.
- Ajudar a prendre consciència de com la pertinença a un medi influeix en el nostre propi desenvolupament personal.
- Avançar en la valoració positiva dels costums i tradicions de l'entorn en el qual viuen.
- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap al medi.
- Ampliar la informació dels alumnes sobre altres contextos diferents d'aquells en què ells viuen.
- Assolir major confiança en les seues capacitats.
- Avançar en la integració social.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Una de les finalitats del sistema educatiu és formar persones capaces d'inserir-se activament en el medi en el qual viuen. Açò implica que l'escola ha de despertar l'interès de l'alumnat per conèixer el seu hàbitat natural i social. A més l'escola també ha de fomentar el desenvolupament de les seues capacitats d'inserció social, mitjançant propostes didàctiques que permeten indagar, interpretar i potenciar la creativitat en situacions reals i pròximes a l'entorn en el qual viu, contrastant-les alhora amb les de contextos més extensos.

Com a conseqüència, l'alumne anirà identificant-se amb el seu medi, i alhora desenvolupant actituds favorables cap a aquest, és a dir, cap a l'espai natural i social. Aquesta sensibilització afavorirà el respecte i la valoració positiva de les tradicions i costums del seu entorn així com el reconeixement i l'acceptació d'altres cultures existents. En aquest sentit, la nostra societat és rica quant a la diversitat de cultures que té.

No es tracta, doncs, que l'alumnat adquireixca coneixements disciplinaris, ja que aquests canvien en funció de la construcció humana, sinó que desenvolupe capacitats que afavorisquen la seua integració i, alhora, la seua autonomia per a poder expressar les seues opinions sobre la realitat existent i per a decidir com vol participar en la seua comunitat. (Aquest últim aspecte s'aborda en la unitat 24, "Participe en la meua comunitat").

Per això potser la metodologia més adequada per a treballar aquestes habilitats és guiar els alumnes en l'observació i l'anàlisi dels diferents elements del seu entorn vivencial i en la utilització de procediments d'investigació.

Lògicament el treball d'integració en el medi no és una cosa puntual sinó alguna cosa que s'aconsegueix gradualment i en el temps. Per això, és necessari que l'escola reflectisca en el seu projecte educatiu tant la seua identitat com la seua participació social en relació amb el medi que l'envolta. Açò no vol dir que l'escola haja de ser mera transmissora de la vida cultural i social del moment, sinó una institució oberta, participativa, i fins i tot de vegades crítica respecte a l'entorn al qual pertany.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Oferir a l'alumnat recursos perquè pugui comprendre l'entorn en el qual viu: visites a institucions, excursions, materials audiovisuals, objectes antics, records familiars...
- Ajudar en l'anàlisi i interpretació de la realitat.
- Afavorir el desenvolupament d'actituds (interès, curiositat, preocupació per altres situacions, gaudi...) per a la participació conscient en el seu medi.
- Afavorir un clima agradable i estimulador a l'aula.
- Potenciar el respecte entre diferents cultures.

La família

- Afavorir experiències que estimulen l'interès dels seus fills per l'entorn.
- Ajudar en la recopilació de les dades de la comunitat.
- Valorar l'existència de diferents cultures.
- Participar en la comunitat en la qual viu.

ACTIVITAT 1: VINE I VEURÀS

El Coneixement del Medi fomentarà en l'alumnat el seu desenvolupament personal, ja que facilitarà el seu desenvolupament en el medi i potenciarà una creixent autonomia personal que li serà també útil per a actuar en àmbits cada vegada més amplis.

Als processos d'ensenyament-aprenentatge sobre el medi haurien de partir de la informació que ja té l'alumnat a través de la interacció que manté amb el seu entorn natural i social. D'aquesta forma, observant la interpretació i comprensió que fa de la realitat, podrem esbrinar quines són les seues idees prèvies per a poder oferir-li més recursos i, en el cas que dispose d'informacions errònies, indagar en el perquè d'aquestes per a ajudar-lo a arribar a un coneixement més exacte.

Aquesta primera activitat tracta de fomentar en l'alumnat l'interès per conèixer diferents entorns partint de l'explicitació de les característiques naturals i físiques d'un poble o ciutat del País Basc.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i apreciar la pertinença al medi en el qual viuen els alumnes, entès aquest medi com el seu hàbitat natural i el seu entorn vivencial.
- Aprendre alguna cosa sobre municipis diferents del propi.
- Despertar l'interès per conèixer altres pobles o ciutats.
- Ser capaç d'orientar-se i fer-se entendre.
- Assolir major confiança en les seues capacitats.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Explicitar les característiques de l'espai físic i natural en el qual viu cada alumne o alumna, o d'altre poble o ciutat.
- Distingir les zones o aspectes més significatius de la localitat triada.
- Dissenyar un fullet explicatiu d'aquesta localitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: cada alumne haurà de portar imatges o fotografies d'algun poble o ciutat del País Valencià, i si fóra possible també el plànol. Fulls de colors, retoladors i cola.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora a l'aula, més una eixida prèvia o un recorregut pel propi municipi.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En aquesta activitat es requereix la implicació dels pares i mares per a obtenir informació i visitar el lloc escollit amb els seus fills.

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Dissenyarem un fullet informatiu del poble o ciutat del País Valencià que cadascú trie. Una vegada elaborat enviarem els fullets a un grup de companys i companyes d'edats compreses entre 10 i 14 anys, que viuen en una altra comunitat autònoma. Mireu!, aquestes són les adreces i noms de les persones a les quals heu d'enviar-lo. Farem un sorteig per a decidir qui us toca a cadascun. Ànim!"*

Després de fer el sorteig, repartirem dos fulls de colors a cada alumne, per a elaborar el fullet que tindrà quatre cares. En una de les cares del primer full apareixerà el nom del poble o ciutat amb les fotografies corresponents i el nom de la persona que l'ha fet. En l'altra cara, s'esmentaran aspectes com:

- Llocs més significatius: l'església, l'ajuntament, la sala de concerts, nucli antic, els monuments, zona industrial,...
- Elements de referència: la seua casa i la dels seus companys i companyes (si es tracta del seu poble o ciutat), el parc, la plaça, la font, el cinema...
- Límits naturals i altres: rius, muntanyes, carreteres, pobles propers...

Aquest treball es farà mitjançant una producció escrita.

En la primera cara del segon full haurà de representar la informació obtinguda i situar-la en un plànol, tenint en compte les icones que s'utilitzen per a tal fi. Per a això és imprescindible el maneig de certs conceptes suposadament interioritzats com prop, lluny, vertical, horitzontal, dalt, baix, fora, dins, al voltant, ací, allí... tots relacionats amb la representació de la realitat i l'orientació espacial.

En l'última cara l'alumne haurà d'acomiar-se de la persona a qui enviarà el fullet i oferir-li la seua disponibilitat per a enviar-li qualsevol altra informació.

Aquesta segona part del treball pot ocupar-nos una mica més de mitja hora.

Finalment dedicarem uns 30 min perquè cada alumne justifique davant de la resta dels seus companys el perquè de la seua elecció i com s'ha desenvolupat el procés, atenent els aspectes següents:

- Com ha arreplegat les dades, quin material o materials ha utilitzat.
- Com ha representat en el plànol les dades arreplegades.
- Si està satisfet o satisfeta amb la producció realitzada.

Tots els fullets estaran exposats en la classe durant una setmana. Transcorregut aquest temps s'enviaran per correu a la persona corresponent.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: QUANT QUE M'AGRADA CANTAR!

La pertinença a un entorn determinat exigeix conèixer la caracterització de l'espai que cada persona se situa, el medi que condiciona la seua existència i la seua qualitat de vida. És en aquest escenari on la persona creix i es desenvolupa en interacció amb el medi.

Al mateix temps, en aquest mateix entorn el xiquet o xiqueta entra en contacte amb la música i adquireix la seua cultura musical, caracteritzada en cada poble per un repertori propi amb trets estilístics diferenciadors i per la presència de determinats instruments musicals.

Tenint açò en compte, en aquesta activitat tractarem de fomentar la pertinença al nostre entorn a través d'una cançó popular. Alhora, pretenem oferir a l'alumnat pertanyent a altres cultures la possibilitat d'expressar a través de les seues cançons populars els sentiments cap al seu poble.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i apreciar la pertinença al medi en el qual viuen els alumnes.
- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap al medi.
- Valorar la música popular.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre el text de la cançó.
- Interpretar la cançó.
- Aconseguir la unitat i l'harmonia en els moviments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: partitura de la cançó.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor presenta l'activitat dient: *"Cantarem una cançó popular valenciana. Quan l'aprenuem intentarem moure'ns a ritme de biribilketa, una dansa típica de Biscaia. Si algú volguera portar una cançó popular de la terra del seu pare o mare o dels seus avis tractarem d'entonar-la i de saber què és el que s'amaga en el text de la cançó."*

Començarem presentant el text de la cançó i animant l'alumnat perquè comente la interpretació que en fa. Atès que la cançó fa referència al paisatge i a les característiques físiques de la Comunitat Valenciana, el professorat pot aprofitar per a treballar la descripció d'aquest territori. A més s'hi poden afegir reflexions relacionades amb l'ús racional dels béns de la naturalesa així com de la importància per mantenir un equilibri entre tots els elements que componen el medi. (Aquest treball pot ocupar-nos durant 20 o 25 minuts).

Després començarem a cantar la cançó (durant uns 20 minuts) tenint en compte els aspectes següents:

- Controlar la respiració i l'articulació (per exemple, cuidar que no tallen les paraules en respirar i que les pronuncien correctament).
- Cantar amb veu natural i afinada, és a dir sense cridar, sense forçar la veu i tractant que sone bé.
- Fer diferents matisos, açò és, cantar més o menys fort en funció del que diu el text.

Per a acabar deixarem que l'alumnat organitze una cadeneta i es moga per l'aula al mateix temps que canta.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Artística (Música) / Educació Física / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: A TAULA!

Per a conèixer els senyals d'identitat d'un poble és imprescindible indagar sobre aspectes com la seua història, la seua llengua, els seus costums, els seus valors, les seues formes d'organització social... La cerca d'aquesta informació ha d'anar paral·lela al desenvolupament d'actituds positives cap a si mateix i cap a l'entorn i compaginar-se amb un respecte creixent pel que és diferent.

Per a això, en aquesta activitat es valoraran les diferents cultures presents a l'aula fomentant que tot alumne de la classe es pugua sentir orgullós o orgullosa dels seus orígens, ja que s'oferiran vies d'expressió als diferents grups de pertinença que conformen el grup classe. Concretament involucrarem els alumnes (i fins i tot les seues famílies) en l'elaboració de plats típics de les zones de les quals procedeixen.

Insistim que amb aquesta activitat s'intentarà potenciar la valoració positiva cap a si mateix i cap al grup de pertinença, així com el respecte a la diversitat de cultures. A més es tracta d'una activitat que afavoreix la convivència, la cooperació i l'assumpció de petites responsabilitats.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament els costums i tradicions de l'entorn en el qual viuen els alumnes.
- Aprendre una mica sobre contextos culturals distints del propi.
- Desenvolupar iniciativa i responsabilitat en les seues tasques.
- Respectar els seus companys.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una recepta.
- Elaborar plats típics de diferents pobles als quals pertany l'alumnat o algun familiar pròxim.
- Participar en les activitats de grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: aula, casa de cada alumne, cuina i menjador del centre.

MATERIALS: paper, llapis i ingredients necessaris per a l'elaboració del menú.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 hora i les 2 sessions de la vesprada.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presentarà l'activitat dient: *"Organitzarem una menjada 'intercultural', en la qual nosaltres i nosaltres serem cuiners i comensals. Per tant el primer que hem de fer és elaborar el menú. Ens convé que aquest menú incloga molts plats diferents perquè totes les persones puguem triar i totes gaudim del menjar. Com volem que el nostre menú siga intercultural hem de fer una llista de plats típics de diferents llocs; a més, com els elaborarem en la cuina del centre, hem de pensar en alguna cosa que puguem cuinar ací"*.

L'alumnat, en grup gran, tractarà d'elaborar una llista dels plats que podrien compondre el menú. Aquests plats han de ser típics de pobles distints i millor encara si es tracta dels pobles als quals pertanyen els familiars de l'alumnat. Una vegada comentats, el professor o professora intentarà arreplegar les aportacions, escriure-les en la pissarra i ajudar a concretar el menú tenint en compte les possibilitats reals per a preparar-lo. A més es formaran grups de treball per a preparar cadascun dels plats triats.

Totes aquestes labors d'organització poden ocupar-nos al voltant de mitja hora. Ja a casa, cada alumne o alumna demanarà informació sobre l'elaboració del plat triat als seus familiars i escriurà una recepta tenint en compte que els ingredients han de ser per a un nombre major de persones.

De nou a l'aula (durant una mitja hora) es contrastaran les receptes arreplegades i es comentaran els aspectes necessaris per a la preparació dels diferents plats, concretant:

- Quins ingredients es necessiten?
- Quines quantitats?
- Quins utensilis són necessaris?
- Com li direm al plat?

(Una vegada fetes les compres)

Arribat el dia elegit, l'alumnat dividit en petits grups anirà realitzant els passos indicats en les receptes. Mentre ho fan, el professorat tractarà de cuidar que es referisquen a les persones pel seu nom, que s'ajuden entre elles i que seguiscuen l'ordre necessari per a l'elaboració del plat. Una vegada preparats els aliments es menjarà a classe, al mateix temps que s'obrirà la possibilitat de donar a conèixer i degustar a altres alumnes del centre.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Ens agradaria que ajudàreu el vostre fill o filla en l'arreglada d'informació del poble o ciutat que haja triat (activitat 1). D'aquesta forma, tindrà el contacte directe amb la realitat ambiental i podrà combinar el coneixement que vaja adquirint amb la vivència desenvolupada. Perquè aquestes aportacions tinguin sentit seria convenient que estiguessen ben planificades. En aquest sentit, us proposem que ocupeu el paper de guia del poble o ciutat i que, prèviament, penseu sobre els aspectes següents:

- Què li contareu de l'entorn?
- Què li ensenyareu?
- Quin material dureu: plànols, màquina de fotos, informació escrita?
- De quant de temps disposeu?

De retorn seria interessant que comentàreu el que més us ha agradat i per què. És important que mantingueu una actitud positiva cap al medi i de curiositat per l'eixida que es farà.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Utilitzarem per a aquesta fi una de les eixides acordades i arreplegades en el Pla anual de centre perquè facilita la relació directa entre els coneixements adquirits i els aspectes viscuts i aconseguits en contacte amb el medi. No es tracta de comprovar únicament que l'alumnat haja adquirit coneixements conceptuals com, per exemple, si ha memoritzat noms de llocs, si coneix la delimitació física i natural de l'entorn... sinó, sobretot, que desenvolupe actituds i habilitats mitjançant l'adquisició de continguts procedimentals i actitudinals.

Tenint com a referència que l'alumnat ha de ser l'investigador del seu propi entorn, ens fixarem en els següents criteris mentre fa l'eixida i contrasta les dades en les sessions posteriors:

- Manifesta una actitud positiva davant el treball que s'ha de fer.
- Mostra curiositat per aconseguir la informació necessària.
- Participa en les activitats de grup.
- Es responsabilitza de les tasques assumides en el grup.
- Arreplega diferents opinions sobre el tema.
- Contrasta les dades i n'analitza els resultats.
- Discuteix els resultats i en fa una síntesi.
- Està sensibilitzat o sensibilitzada pels problemes mediambientals.

UNITAT 19

TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE

■ IDEA PRINCIPAL

El dret a l'educació suposa educar en la diversitat, entenent que aquesta diversitat consisteix "a viure en condicions de poder construir conjuntament processos democràtics en els quals l'intercanvi es faça d'igual a igual, promovent la dignitat i la solidaritat humana" (Imbernón, 1999, p.67). Dins del context educatiu s'haurà de reflexionar sobre les possibilitats que ofereixen els processos d'ensenyament-aprenentatge en la classe/escola a la diversitat de l'alumnat. Amb això es persegueix disminuir la desigualtat mitjançant l'acceptació del pluralisme existent en les aules i la utilització, per tant, de diferents estratègies d'ensenyament, ja que, com bé és sabut, cada persona desenvolupa el seu aprenentatge partint dels coneixements que té així com de la seua situació personal. Per tant, s'arriba a la conclusió que totes les persones no disposem de les mateixes oportunitats per a desenvolupar les nostres potencialitats.

■ OBJECTIUS

- Ajudar a desenvolupar capacitats cognitives, motrius, comunicatives i d'inserció social.
- Fomentar el desenvolupament de criteris propis d'actuació.
- Animar a treballar de forma autònoma en les tasques que s'han de fer.
- Fomentar el reconeixement i la valoració dels altres companys i companyes.
- Animar a participar i a coresponsabilitzar-se en les tasques proposades.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Del 26 al 28 d'abril de 2000 es va celebrar a Dakar, Senegal, el Fòrum Mundial sobre Educació, en el qual es va reafirmar el compromís a favor de l'educació per a tots (<http://www.unicef.org/spanish>). No obstant això, resulta necessari analitzar si aquest dret està afavorint que la diversitat de l'alumnat pugua potenciar les seues capacitats perquè realment ha tingut oportunitats per a desenvolupar-les o si, per contra, està fomentant situacions homogeneitzadores que neguen la diversitat existent en les aules. Aparentment es pot entendre que tots els alumnes disposen de les mateixes oportunitats per a aprendre, ja que se'ls ofereixen els mateixos recursos. Però no tot l'alumnat els usará de la mateixa forma, ja que cada persona és distinta quant a ritmes i capacitats d'aprenentatge i quant a formes de comportament, a cultura, origen... Com a conseqüència, aquesta aparent igualtat es converteix en un tractament desigual davant el pluralisme existent.

Al costat de la necessitat imperant d'oferir un ventall ampli d'estratègies d'aprenentatge, és imprescindible que la institució escolar entenga "el sentit de normalitat que inclou la diferència com a patrimoni de, i perquè la confiança en la riquesa d'aquest patrimoni faça que deixe d'inquietar-nos la diferència" (Maristany, 1997, p.46). No és suficient, per tant, que el professorat presente diferents alternatives metodològiques si no hi ha uns referents clars que les justifiquen. En aquesta mateixa línia, és necessari determinar quines intencions educatives s'amaguen darrere d'eixos plantejaments pedagògics: quin tipus d'alumnat es vol aconseguir (què volem que arriben a ser), què és el que volem que l'alumnat arribe a saber (continguts conceptuals) i què volem que sàpia fer.

És imprescindible que totes les propostes educatives tinguem una coherència amb les intencions, amb el per a què. Si no fóra així, tot el treball educatiu quedaria relegat a un mer activisme.

En aquest sentit és molt important que es reconega com a referent o intenció educativa el respecte, l'acceptació de diferents realitats i el foment dels valors democràtics relacionats amb la solidaritat i la justícia humanes. És a partir d'aquesta concepció, i no des de l'homogeneïtat, des d'on es pot oferir pluralitat d'opcions i recursos que afavorisquen el desenvolupament de capacitats, tant per als alumnes amb dificultats com per als que es troben en situacions més avantatjoses.

Aquesta pluralitat d'opcions i recursos seria interessant analitzar-la des del punt de vista del procés, des de la interacció amb altres alumnes i no tant des del producte o el resultat final.

En resum, s'ha d'acceptar la diversitat des del convenciment de la riquesa que suposa la pluralitat, a través del reconeixement de la individualitat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Definir en el projecte educatiu el tipus d'escola que es vol impulsar.
- Reflexionar sobre les possibilitats que els processos d'ensenyament-aprenentatge ofereixen a la diversitat de l'alumnat en el context de la classe/escola.
- Disminuir la desigualtat d'oportunitats mitjançant la utilització de diferents recursos per a l'aprenentatge.
- Potenciar la responsabilitat de l'alumnat.
- Respectar el dret a la diferència.
- Potenciar actituds de convivència i de respecte.
- Ajustar les estructures organitzatives a les necessitats sorgides des de la diversitat.

La família

- Mantenir una relació de cooperació amb l'escola.
- Participar en les activitats organitzades per l'escola de pares i mares.

ACTIVITAT 1: ELABORE LA MEUA AGENDA

És necessari estimular en l'alumnat la seua responsabilitat i implicació en el procés escolar que està desenvolupant. L'esforç i la retroalimentació positiva fomentaran l'impuls i l'ànim per a seguir esforçant-se i valorant el fet de ser afortunat davant l'oportunitat de poder aprendre.

Al mateix temps que els alumnes reben elogis pels esforços realitzats també se'ls han de reflectir els aspectes que han de millorar oferint-los pautes i estratègies per a superar-los. Per tant, l'escola ha de proposar contextos on es puguen posar en pràctica actituds impulsores i relacionades amb la reflexió, amb la presa de decisions, amb la presa de consciència de les pròpies obligacions...

Per a promoure la responsabilitat i assolir major independència es proposa, mitjançant aquesta activitat, elaborar una agenda escolar en la qual l'alumnat prendrà nota de les seues tasques escolars.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Avançar en la construcció del concepte de responsabilitat d'una forma ajustada.
- Treballar de forma autònoma en les tasques a fer.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Dissenyar l'agenda.
- Planificar els processos d'ensenyament-aprenentatge.
- Complir les tasques escolars.
- Acceptar les recomanacions i suggeriments o, per contra, proposar-hi alternatives.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: quadern, bolígrafs i pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Dissenyareu la vostra pròpia agenda escolar. Aquesta agenda guiarà el vostre procés educatiu perquè s'hi reflectiran les observacions i les recomanacions del professor o professora i, alhora, us ajudarà a planificar-vos les tasques escolars"*.

El professorat esmentarà les seccions que ha de comprendre aquesta agenda escolar:

- En la portada del quadern escriuran "La meua agenda escolar" o un altre títol que se'ls ocórrega.
- En la 1a pàgina definiran les funcions de l'agenda escolar: "Per a què em serveix?".
- En la pàgina següent, posaran les dades següents:
 - Alumne-alumna
 - Adreça
 - Curs
 - Telèfon
- En la següent haurien de reflectir el seu calendari escolar.
- En una altra pàgina apareixerà l'horari setmanal, que és important conèixer bé per a assolir el bon funcionament escolar.
- Es reservaran un parell de fulls per cada mes per a arreplegar per dies les responsabilitats escolars.
- Després es deixarà un full per a fer el seguiment de les avaluacions per trimestres (procés seguit, suggeriments...).
- Finalment pot haver-hi altres pàgines per a anotar els noms, adreces i números de telèfon dels companys i companyes.

L'alumnat haurà de dissenyar la seua pròpia agenda escolar tenint en compte els aspectes citats anteriorment.

Després, al llarg del curs, el professorat farà referències a l'agenda recordant que s'hi han d'anotar els treballs pendents i demanant que hi apunten també ella els suggeriments dirigits als pares, les dates significatives... També es pot implicar la família en el seguiment de l'agenda.

S'ha de valorar la utilitat de l'agenda com a eina l'objectiu de la qual és el d'impulsar el valor de la responsabilitat i crear hàbits de conducta en l'alumnat.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: JO SÓC D'ANGOLA; TU DE ESPANYA; TU...

Si tenim en compte que tots els individus tenen dret a formar-se, a accedir a una educació que els permeti un desenvolupament integral com a persones, és necessari oferir metodologies que possibilitin l'impuls d'habilitats i recursos procedimentals i l'adquisició de continguts cognitius i d'estratègies actitudinals.

Des d'aquesta concepció s'oferiran situacions en les quals el desenvolupament de valors com la solidaritat, la tolerància, el sentit de responsabilitat, el respecte davant les diferències de qualsevol tipus (físiques, sexe, origen...) siguin continguts a treballar i alhora objectius prioritaris en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Per a donar cos a aquestes situacions es fa imprescindible integrar de forma interdisciplinària els continguts i confiar en les possibilitats dels alumnes, intentant avançar en el desenvolupament de les seues capacitats.

En aquesta activitat es pretén partir dels coneixements i experiències que ja tenen els alumnes per a poder ampliar i compartir situacions que els enriqueixen.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar els seus propis coneixements i experiències.
- Desenvolupar capacitats cognitives, comunicatives i d'inserció social.
- Reconèixer i valorar als altres companys i companyes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Compartir experiències amb els seus companys i companyes.
- Ser capaç de simular una situació.
- Expressar els seus sentiments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i menjador escolar.

MATERIALS: paper, bolígrafs i "Benvolgut món" (material publicat per Save the Children i UNICEF).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 hores i 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Simularem que som xiquets de diferents països del món. Per a això no només coneixerem com viu un xiquet o xiqueta de la nostra edat en eixos llocs sinó que també sentirem el que suposa pertànyer a un país pobre i dominat i no tenir coses tan imprescindibles com el menjar, la roba, les medicines, els llibres, els quaderns, les escoles..., elements necessaris per a poder exercir el dret a una educació i a viure de forma digna".*

Començarem propoant l'organització de la classe en quatre grups de treball, assignant-los a cada un d'ells un país determinat; per exemple, podrien ser els Estats Units, Euskadi, Angola i l'Índia. L'alumnat pertanyent a cada grup exposarà el que sàpia sobre el país triat i després ho contrastarà o ampliarà amb materials publicats. (En aquest sentit considerem que és molt útil el titulat "Benvolgut món" i publicat per Save the Children i UNICEF.)

Com a guia per a exposar i investigar sobre el tema se'ls animarà a centrar-se en els aspectes sanitaris, educatius, de vestimenta, d'alimentació...

Una vegada realitzat el treball de consulta (al qual dedicarem uns 45 minuts), es triarà un dia en el qual cadascun dels grups tractarà de reflectir de la manera més fidel possible el que és realment la vida d'un xiquet o xiqueta en el lloc del món en el qual li ha tocat viure: es vestirà amb l'abillament típic del país, menjaran el que normalment mengen eixos xiquets...

Amb antelació s'haurà de parlar amb el personal de cuina perquè eixe dia preparen el menjar corresponent als quatre països triats, que en moltes ocasions ni tan sols arriba a ser un bol d'arròs. Cada grup només podrà prendre el menjar preparat per al seu país.

Havent dinat, la resta de la vesprada es dedicarà a fer que els grups conten i representen com és la vida dels xiquets i xiquetes en les quatre cultures.

Convé que els pares i mares tinguen coneixement de l'experiència perquè l'accepten i ajuden en la cerca de roba i calçat, i perquè tinguen en compte que el berenar d'eixe dia haurà de ser més complet de l'habitual en el cas dels xiquets i xiquetes que hagen representat els països pobres.

En els últims 20 minuts de la sessió de la vesprada es comentarà l'experiència viscuda i els sentiments que han experimentat. Per exemple, qui "pertanyien" a Angola o a l'Índia poden explicar què sentien quan tenien un menjar molt senzill i la resta dels seus companys i companyes disposaven de més abundants i saborosos aliments, quan estaven descalços i observaven que en la seua mateixa classe estaven qüestionant-se si la roba i el calçat eren de certa marca o no, o quan estaven dibuixant, llegint..., i ells no podien disposar dels materials per a fer-ho.

Una vegada comentats aquests aspectes seria positiu fer-los conscients que han eixit beneficiats i beneficiades en el repartiment de la riquesa mundial perquè disposen d'un benestar social important però que, precisament per això, tenim l'obligació de ser solidaris i solidàries davant els problemes dels altres.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: AQUEST ÉS EL MEU CONTRACTE!

La imatge que té l'alumne o l'alumna de si mateix és molt important per a la seua motivació per a aprendre. Qui diu que és "ximple" tindrà interioritzat un concepte negatiu que no afavoreix el seu desig d'aprendre i de superació.

Davant aquesta situació el primer que s'ha de fomentar dins del marc educatiu és el respecte cap a un mateix i la confiança en les pròpies capacitats. La pedagogia del contracte reforça aquesta idea, ja que assegura la confiança oferida per un adult mitjançant un contracte.

La metodologia que sustenta aquesta pedagogia del contracte està basada en:

- El consentiment mutu.
- L'acceptació positiva de l'alumne tal com és.
- La negociació de tots els elements que constitueixen l'aprenentatge supervisat pel contracte.
- El compromís recíproc de complir el contracte (PRZESMYCKI, 2000).

En aquesta activitat es parteix d'una situació que pot ser un problema, una necessitat, una realitat i es tracta que l'alumnat redacte el seu objectiu de contracte després d'analitzar la seua situació. Aquesta pot ser una estratègia per a solucionar les seues dificultats, ja que la seua implicació tendirà a ser major per haver cooperat amb el docent en l'elaboració dels objectius del treball.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Avançar en l'autonomia i en la responsabilitat.
- Desenvolupar criteris propis d'actuació.
- Participar i coresponsabilitzar-se en les tasques proposades.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Triar els seus propis itineraris.
- Expressar les seues opinions i els seus gustos.
- Relacionar-se de forma positiva amb els altres companys i companyes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full i bolígraf.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Després d'analitzar la situació inicial formuleu un objectiu de contracte. Per exemple, tots sabem que últimament estan ocorrent moltes desgràcies en el món. No creieu que hem de fer alguna cosa? Què podríem fer? (Suposem que l'alumnat proposa escriure un conte). Llavors elaborarem un conte en el qual es reflectisquen aquestes situacions; si voleu, teniu el dret de contestar de forma afirmativa o negativa"*.

L'alumnat tractarà de definir l'objectiu del contracte responent a qüestions com: Què vull aconseguir ara?, sobre quins aspectes vull treballar, actuar?..., i ho anotarà en un full.

Es defineixen juntament amb el docent els elements que formen part de l'aprenentatge, que en el cas de l'elaboració del conte podrien ser:

- M'informe dels problemes que estan ocorrent en el meu entorn, com guerres, violència, racisme, el treball infantil en situacions penoses...
- Escull entre tot el ventall de temes els que més m'interessen.
- Faig un esquema.

- Comence el conte amb les fórmules utilitzades per a aquest fi.
- Desenvolpe el tema tenint en compte la coherència de les idees exposades.
- Elabore un final per al conte.
- Utilitze els connectors necessaris per a donar continuïtat al text.
- Llig de nou per a fixar-me en el contingut i forma d'aquest: estructures, temps verbals...
- Torne a llegir per fixar-me en les faltes ortogràfiques.
- Em compromet a millorar en pròximes elaboracions.

L'avaluació del contracte ha de ser negociada tenint com a referència qui ha d'avaluar, com i quan.

Com a guia per a l'autoavaluació l'alumne pot utilitzar els punts del contracte i portar-la a terme tant al mateix temps com després de fer l'activitat.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Creiem que és necessari que la família es responsabilitze juntament amb l'escola del procés educatiu dels xiquets i xiquetes. Per tant, és molt important la vostra col·laboració.

L'entrevista entre els docents i la família és fonamental per a assolir una bona coordinació. Per això volem donar-vos unes orientacions útils perquè resulte més eficaç.

És aconsellable que abans de celebrar l'entrevista feu un breu qüestionari per a preguntar tot el que vulgueu saber. Per exemple us podeu centrar en els aspectes següents:

- Actitud del fill o filla davant l'estudi.
- El seu rendiment escolar.
- Les conductes socials que reflecteix en relació amb el grup classe.
- L'acceptació que té entre els companys i companyes.
- La relació que estableix amb el professor o professora.
- Com actua el professorat davant problemes concrets amb l'alumne, quines són les respostes concretes que li ofereixen.
- La sensibilitat que mostra el fill o la filla davant els problemes de discriminació racial, per diferències de sexe, la seua actitud davant els xics o xiques amb deficiències físiques...

És important incidir en els objectius marcats per a la sessió i intentar no evadir les situacions que poden ser més compromeses per a vosaltres, ja que està en joc el futur del vostre fill o filla com a persona.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Perquè les situacions de cooperació siguin enriquidores per al grup i per a cadascun o cadascuna de les persones que el componen és necessari que, mentre s'estan desenvolupant aquestes situacions, tinguem presents els següents aspectes com a criteris d'avaluació:

- Si l'alumne o alumna va progressant en les seues capacitats. Alhora analitzarem si realment li estem donant l'oportunitat de participar amb els seus companys i companyes i si està rebent la nostra orientació adulta.
- Si s'implica i participa en els processos d'ensenyament-aprenentatge. En aquest sentit és important que el professorat oferisca diversitat de recursos per a possibilitar la participació de tots i cadascun dels components de la classe.
- Si va desenvolupant les capacitats intel·lectuals i afectives en les diferents situacions de cooperació que li ofereix el professorat.
- Si progressa mitjançant l'atenció individualitzada. El professorat ha de permetre una atenció individualitzada sense ressaltar les diferències negatives d'alguns xics o xiques.
- Si presenta iniciatives que es convertisquen en tasca comuna i objectiu de tots i totes.
- Si participa en situacions dins i fora de l'aula per a ampliar les experiències pròpies i compartir-ne altres de noves.

UNITAT 20

ELS MEUS COMPANYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS

■ IDEA PRINCIPAL

L'actual política educativa afavoreix que els xiquets i xiquetes amb trastorns o alteracions de diferent naturalesa s'escolaritzen en els centres ordinaris. Fins fa no molts anys, aquest sector de l'alumnat acudia a centres especials, però les demandes de la societat actual són partidàries de la integració. El col·lectiu docent s'està enfrontant a una situació nova sobre la qual convé reflexionar per a abordar la integració de l'alumnat amb discapacitats físiques o mentals.

■ OBJECTIUS

- Treballar en situacions de cooperació.
- Acceptar les diferències físiques o intel·lectuals de les restants persones.
- Desenvolupar les condicions físiques bàsiques mitjançant activitats no competitives.
- Experimentar situacions de gaudi sense que la competició i la comparança siguin els elements principals del joc.
- Valorar l'ajuda aliena.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

En l'article 23 de la Convenció s'estableix que la xiqueta o xiquet mentalment o físicament impedit tindrà dret a gaudir d'una vida plena i decent en condicions que assegurin la seua dignitat, estimulen la confiança en la seua persona i faciliten la seua participació en la comunitat. La criatura que patisca alguna discapacitat física o mental serà atesa pels serveis socials més pròxims al seu habitatge i medi social.

Totes les persones som diferents i ens enfrontem a dificultats derivades de les nostres incapacitats, discapacitats o punts febles. Cada persona tracta de créixer en el seu medi fent ús dels recursos de què disposa, les persones amb discapacitats físiques i les persones sense discapacitats físiques. Al llarg de la vida el 60 % de les persones pateix algun tipus de malaltia, discapacitat o anomalia (traumatismes, malalties cardíaques, diabetis, etc.). En algunes ocasions algunes malalties no visibles, com les dolències cardíaques, poden ser més incapacitants que les mateixes discapacitats físiques visibles.

En una societat que professa culte al cos i on el model de perfecció és tan restrictiu, la majoria de les persones no coincidim amb els cànons que ens venen els mitjans de comunicació de masses.

Sent aquesta la realitat, no és fàcil entendre els prejudicis i reticències que es plantegen davant la integració escolar plena d'aquest sector de la població. Com s'ha observat en diverses experiències, la ignorància sol ser l'element clau que determina el rebuig.

Hi ha algunes experiències educatives en què l'Educació Física ha estat el fil conductor del procés d'integració dels alumnes amb discapacitats físiques i mentals.

En l'actualitat en l'àrea d'Educació Física s'estableixen objectius que persegueixen el foment del desenvolupament integral de l'alumnat. Els objectius generals d'aquesta àrea són l'acceptació i seguretat del propi cos, la disponibilitat motriu, la creació i desenvolupament d'hàbits saludables i l'autoconeixement, cooperació i acceptació de les normes i diferències. La conducta motriu és una finalitat en si mateixa i s'observa des dels aspectes perceptius, motrius, comunicatius, afectius, expressius i cognoscitius.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?**El professorat**

- Valorar positivament les diferències entre les persones, el professorat i l'alumnat.
- Conèixer els continguts de la LOGSE.
- Revisar els objectius, els continguts, la metodologia i l'avaluació de l'àrea d'Educació Física.
- Revisió de materials, espais i recursos emprats en el centre.
- Reflexionar sobre els propis prejudicis en relació amb les persones amb discapacitats físiques o mentals.
- Conèixer experiències d'altres centres on s'hagen portat a terme experiències innovadores en l'àrea de la integració.

La família

- Facilitar la integració de la criatura en el medi escolar i social més pròxim.
- Permetre als seus fills que siguin ells qui decidisquen què volen fer i quan ens sol·liciten ajuda prestar-los-la.
- Fomentar l'autoestima, autonomia i capacitat de relació dels fills amb discapacitats mentals o físiques.

En aquesta unitat pot usar-se com a material complementari el conte "La Llar dels Menuts" de la Fundació Intermón, 1999.

S'hi treballa el tema de l'abandó i maltractament d'animals, i al mateix temps la reflexió sobre les persones que reben el qualificatiu de discapacitades o disminuïdes.

ACTIVITAT 1: NORMAL!

En aquesta activitat es tracta de reflexionar sobre la normalitat de la diferència entre les persones. En un sentit lingüístic i no estadístic és molt difícil determinar què és i què no és normal. Si per als adults açò és complex, més encara per a la població infantil.

Quan s'accepta i es comprèn que "el normal és ser diferent", és molt més fàcil entendre, reconèixer i ser tolerant i cooperatiu amb les persones que presenten discapacitats físiques o mentals visibles.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre les diferències entre les persones.
- Fomentar la creativitat de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar el terme "normal".
- Guanyar consciència de les pròpies "anormalitats".

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: retroprojector i materials escolars habituals: fulls, llapis, pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor presenta a l'alumnat mitjançant un retroprojector el poema següent:

Normal!

Eli és massa gran.

Ana és massa menuda.

Daniel és massa gros.

Emilio és massa prim.

Floren és massa tancat.

Flora és massa oberta.

Cornèlia és massa bonica.

Josep és massa lleig.

Ester és massa llista.

Pere és massa ximple.

Ignasi és massa vell.

Xavier és massa jove.

Tots tenim massa d'alguna cosa

Tots manquem massa d'alguna cosa

Tots som d'alguna manera no normals.

Hi ha algú ací

que siga completament normal?

No, ací no hi ha ningú,

Això és el normal!

Adaptació del poema original de W. Bienek (Bienek, 1995)

L'alumnat es col·loca en gran grup i lligen el poema en veu alta, cada membre del grup podria llegir una única línia fent una breu pausa després de cada intervenció.

Una vegada conculsa la lectura i mantenint la mateixa distribució de l'alumnat es comenta en grup el poema, cada persona completa la frase:

Jo sóc massa...

Finalitzada aquesta ronda, es demana a l'alumnat que formen grups de quatre persones i que siguen elles qui escriuen un poema similar on se subratllen les diferències entre les persones.

Cada grup escriurà el seu poema en un acetat que puga ser projectat enfront del grup gran i quan s'hagen escrit tots els poemes, es projecten en la classe i cada grup declama el seu i es comenta entre tots.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 2: VEIG, VEIG!

Reconèixer la diferència és relativament senzill si aquesta és visible, ho és menys quan no pot observar-se a primera vista, però l'autènticament difícil és valorar positivament la diferència. És habitual que les persones vivim com a estranyes les altres persones diferents d'una mateixa i, per efecte de la ignorància, que tractem d'evitar les persones que considerem diferents. Algunes discapacitats físiques són fàcilment apreciables i, com assenyalen Yankura i Dryden (2000, p. 198), Sweetland ha demostrat que, davant aquestes persones la població general presenta dues actituds bastant generalitzades: creure que qui pateix una discapacitat es troba enfront d'una catàstrofe o, per contra, considerar que qui pateix una discapacitat no té cap problema.

Les dues creences són irracionals i poc beneficioses per a les persones amb discapacitats. Hi ha molts tipus de discapacitats previstes en la legislació corresponent a la integració. Davant de cada cas de discapacitat es requerirà un diagnòstic específic de les possibilitats i limitacions d'eixa persona i caldrà elaborar l'adaptació curricular més adequada a les seues possibilitats.

Però el gran repte de l'educació no és tant el desenvolupament intel·lectual de la persona amb discapacitat, sinó el seu desenvolupament ple: social, afectiu, intel·lectual i motriu. Per a això es requereix la intervenció del professorat i la de l'alumnat de tot el centre educatiu. A més, la presència d'una o més persones amb discapacitat en el centre permetrà a l'alumnat restant experimentar quotidianament la diversitat.

A través d'aquesta activitat tractarem que l'alumnat amb discapacitats i l'alumnat sense discapacitats coopere per a un fi comú i perquè comprove que la diferència pot ser beneficiosa i favorable en moltes circumstàncies.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Experimentar situacions de gaudi entre persones amb discapacitat i sense discapacitat visible.
- Valorar les capacitats de cada persona que integra el grup, amb discapacitat i sense.
- Aprendre a demanar i a donar ajuda.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Gaudir d'una activitat en grup.
- Acceptar el membre del grup que presente una discapacitat.
- Sentir alegria per la pertinença a un grup els membres del qual presenten capacitats diferents.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: preferentment en espais amplis, el gimnàs o pati pot ser un lloc apropiat.

MATERIALS: mocadors perquè la meitat de l'alumnat pugui cobrir-se els ulls. Diferents obstacles que ens permeten construir el circuit i un obstacle específic on la persona discapacitada pugui demostrar alguna de les seues destreses.

DURADA DE L'ACTIVITAT: Depèn de la complexitat del circuit i de la seguretat que l'alumnat siga capaç de transmetre's entre si. Uns 30 minuts aproximadament.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Aquesta activitat està específicament dissenyada pensant en una discapacitat visual, cada discapacitat concreta requerirà les adaptacions pertinents.

L'alumnat es distribueix per parelles i la professora o professor diu: *"Ací tenim un circuit que hem de travessar tots per parelles. En cada parella una de les dues persones no pot veure, per a això podreu usar els mocadors que he portat. Quan no hi veiem se senten coses que no poden sentir-se quan sí que hi veiem. M'agradaria que hui aconseguíreu sentir algunes d'aquestes coses"*.

És recomanable que en el circuit hi haja algun obstacle on es requerisca col·laboració (caminar per damunt d'un banc suec, caminar per damunt d'una línia, pujar a una espatllera i creuar-la), perquè en aquests exercicis la persona que no hi veu para atenció i demana ajuda a la persona vident. Entre les dues persones s'experimenta la necessitat de la cooperació i el contacte físic amb la parella.

El circuit consisteix a:

- 1r Caminar 7 metres per damunt de la línia del camp d'handbol.
- 2n Fer una tombarella en un matalasset.
- 3r Passar per dins d'un cercle.
- 4t Transportar 5 metres un baló medicinal de 4 kg i col·locar-lo en una cistella .
- 5è Colpejar un baló amb el peu.
- 6è Passar per damunt d'un banc suec.
- 7è Creuar la meta sense colpejar-s'hi.

Els circuits poden adaptar-se a les destreses bàsiques treballades i a les capacitats de l'alumnat discapacitat i no discapacitat.

Concloua l'activitat, l'alumnat s'asseu en rogle i comenta les sensacions experimentades. En aquest moment la persona invident podria ajudar el grup a reconèixer altres sensacions que aquesta persona té o emprà per a fer vida en el seu medi.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física.

ACTIVITAT 3: A BALLAR, A BALLAR, A BALLAR...

La persones amb discapacitats motrius són capaces d'abordar els programes de la majoria de les matèries que configuren el currículum perquè disposen de suficient nivell intel·lectual per a fer activitats de tipus cognitiu; però sovint hem comprovat la dificultat de part del professorat per a desenvolupar els continguts del programa d'Educació Física. Moltes vegades, es modifica l'horari de l'alumnat amb discapacitats físiques perquè destine les sessions d'Educació Física a tasques cognitives. Aquesta alternativa és relativament còmoda per a tots, però també molt discriminatòria i empobridora. Les sessions d'Educació Física solen ser experimentades amb alegria i gaudi per la majoria de l'alumnat d'aquesta edat, que necessita moure's, que necessita comunicar-se a través del cos i del moviment, que aprehèn les dificultats de la vida quotidiana a través del joc simbòlic. En aquest sentit, hi ha experiències en alguns centres en què la integració de l'alumnat amb discapacitats motrius s'ha desenvolupat a través de l'esport.

Per al treball de la integració és evident que no podem emprar l'esport competitiu sinó el cooperatiu, on cada membre del grup pugui col·laborar segons les seues possibilitats i destreses.

L'expressió lliure, la dansa lliure i altres activitats similars solen ser les més idònies per a afavorir el desenvolupament de les capacitats individuals de cada persona. La ballarina Monika Heinrichs (1998, p. 15) afirma: "en la dansa lliure tractem d'acceptar-nos com a persones, en tota la nostra diferència. La nostra manera d'acostament a la dansa es basa en les capacitats pròpies de cadascú i no en les seues limitacions individuals. El propi cos ha de ser viscut positivament, el més important és el gaudi del moviment, l'alegria del ball."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar la creativitat de l'alumnat.
- Valorar les capacitats de cada persona.
- Experimentar la col·laboració.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Expressar sentiments a través del moviment corporal.
- Gaudir amb l'expressió corporal.
- Viure la comunicació dramàtica.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el pati o recinte d'educació física.

MATERIALS: una o dues cadires de rodes perquè siguin diversos membres del grup qui es moguen sobre rodes. Un radiocasset, cintes de música (preferentment proposades per l'alumnat) materials variats que puguin utilitzar-se durant la interpretació (cèrcols, mocadors, entenimentades, cons, pilotes menudes i grans, cintes de colors, maces...).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Si l'alumnat està habituat a l'expressió dramàtica lliure, al moviment en cadira de rodes i a tenir una persona que presenta dificultats motrius, és suficient donar-los la consigna que es col·loquen per grups de quatre o cinc persones i que preparen una dansa que es representarà durant els últims 20 minuts de la sessió. Seleccionen la música i els materials que desitgen emprar i treballen els diferents moviments que pot executar cada persona del grup. La professora o professor passa d'un grup a un altre durant aquesta primera fase de preparació fent suggeriments de possibles moviments, corregint-ne alguns, ideant-ne altres o proposant la utilització de determinats materials. Després de la fase de preparació i assaig, cada grup interpreta la seua dansa mentre els restants companys i companyes observen l'obra i aplaudeixen al final.

Si l'alumnat no està habituat, seria necessari dissenyar una progressió fins que s'assolisquen aquests hàbits:

1. Totes les persones del grup experimenten què significa quedar-se apartat en la classe d'Educació Física.
2. Tot l'alumnat experimenta i gaudeix (per a la qual cosa es requereix més temps) el moviment en cadira de rodes.
3. De forma individual (en cadira o sense cadira) executen moviments expressius.
4. Per parelles (els dos en cadira de rodes o un si i l'altre no) un proposa el moviment i l'altre el copia.
5. En petit grup (tots els membres en cadires o dos en cadira i dos sense cadira) representar una obra breu.

■ VINCULACIÓ AMB LES AREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Durant aquesta setmana estem treballant a l'aula el valor de les diferències entre les persones. Totes les persones som diferents i gràcies a eixes diferències la vida és tan variada i les relacions tan riques i diverses. Com les persones som diferents algunes poden fer el que unes altres no poden i açò permet que ens ajudem i que col·laborem per a arribar a un fi comú.

A continuació us presentem una fitxa en la columna de l'esquerra s'anotaran les persones que integren la família i en les dues següents columnes les característiques diferencials d'eixa persona i el que aquestes característiques aporten al grup familiar.

PERSONES DE LA FAMÍLIA	CARACTERÍSTIQUES SINGULARS	COM BENEFICIA TOTA LA FAMÍLIA
Ex. Iaia Mari	És molt bona. Coneix moltes històries i sempre té temps per als altres.	Tota la família acudim a ella quan estem tristos i busquem consol. Ella sempre ens escolta i ens entén.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

L'alumnat podria respondre a la qüestió següent:

El ball en la cadira de rodes em sembla que:

- a. És divertit però bastant difícil.
- b. No es pot fer
- c. És diferent del ball sense cadira però molt bonic

Per què?

.....

.....

.....

A continuació podrien comentar en grup i arreplegar per escrit les conclusions a la pregunta següent:

“Què es necessita per a ser normal?”

.....

.....

.....

.....

.....

UNITAT 21

JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM

■ IDEA PRINCIPAL

L'escola ha de promoure el desenvolupament integral dels alumnes, la qual cosa implica ajudar-los a construir la seua pròpia identitat sense condicionar-la per les diferències de gènere. Per a aconseguir-ho, s'haurà de potenciar la relació entre persones diferents quant al sexe, però cuidant que aquesta diferència no supose desigualtat. Alhora, s'hauran de fer partícips de l'enfocament de gènere totes les persones que integren la comunitat educativa, desenvolupant vincles entre l'alumnat, les famílies i el personal docent i no docent.

■ OBJECTIUS

- Avançar en la igualtat d'oportunitats entre les alumnes, fomentat actituds de respecte, no discriminatòries per raó de sexe o d'altre tipus, tant cap a la seua pròpia persona com cap a les altres.
- Fomentar que els alumnes siguen capaços d'analitzar les seues pròpies conductes i les dels altres, com a mitjà per a desenvolupar actituds d'igualtat en l'àmbit familiar, escolar i social.
- Aconseguir una conscienciació de l'alumnat davant les diferències per raó de sexe mitjançant la intervenció i la cura d'alguns aspectes de la comunitat escolar: el pati d'esplai, jocs, llenguatge que s'utilitza en les comunicacions orals i escrites...

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La concepció del sistema sexe-gènere es va desenvolupant durant el procés de socialització i a través de diferents àmbits de relació com, per exemple, la família, l'escola... Aquesta construcció social fa que les diferències biològiques degudes al sexe passen a convertir-se en diferències de gènere. Aquesta concepció imposa un límit per al desenvolupament integral de la persona, ja que es van assignant diferents rols i expectatives a les xiques i als xics. De les xiques s'espera que desenvolupen capacitats com la tendresa, la dedicació, el lliurament, la submissió... i, per contra, en els xics es potencien actituds relacionades amb la competitivitat, la iniciativa, l'agressivitat...

Aquesta situació provoca que les dones tendisquen a desenvolupar més, i de vegades només, les potencialitats que estan relacionades amb l'àmbit privat i domèstic i els homes les que tenen a veure amb l'àmbit públic; en conseqüència, es prepara així els uns i les altres per a ocupar papers diferents en la societat. I aquests diferents rols impliquen desigualtat social, ja que en la jerarquia de valors de la nostra societat estan millor considerats els relacionats amb l'àmbit públic que els del domèstic, i se sobrevaloren d'aquesta forma els relacionats amb la masculinitat.

L'escola, com s'ha esmentat anteriorment, té un paper importantíssim en la transmissió dels estereotips de gènere. Pot seguir sobrevalorant el model masculí mitjançant la transmissió dels continguts, missatges i actituds de la cultura androcèntrica; per contra, pot potenciar valors i actituds cap als quals la nostra societat està especialment sensibilitzada en aquests moments. Concretament, el Departament d'Educació del Govern Basc, a través de la Direcció d'Innovació Educativa i dins del programa "Educació en els valors bàsics per a la convivència", arreplega aquesta sensibilització com a demanda de la societat basca i afirma que:

"Cal abordar aquests valors com a objectiu i contingut del procés d'ensenyament i aprenentatge. [...] educar directament des dels drets humans, la justícia, la lluita contra tot tipus de discriminació per raó de sexe, [...], el rebuig d'estereotips, [...]" (Govern Basc, 2000, p. 27)

Per a aconseguir la veritable igualtat és necessari fomentar en el context escolar capacitats, valors i actituds en les quals es recupere en els xics les característiques positives de la cultura femenina així com en les xiques les relacionades amb la cultura masculina. D'aquesta forma la dicotomia entre la feminitat i la masculinitat serà superada pel reconeixement de models sense que supose una jerarquia entre ells.

Al mateix temps, és imprescindible que el professorat analitze la seua pràctica docent per a detectar el sexisme que encara perdura en la vida escolar, entre l'aparent igualtat existent, i perquè a l'hora d'elaborar els seus

projectes ho faça des del marc de la coeducació. Aquest procés anirà provocant un canvi en el pensament i, consegüentment, un canvi d'actituds.

D'igual manera, és necessari que la família s'implique en aquest procés, ja que té un paper molt important en la transmissió dels estereotips de gènere. La interacció entre la família i l'escola ajudarà a desenvolupar en l'alumnat la coresponsabilitat tant en l'àmbit públic com en el privat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Reflexionar sobre la pròpia pràctica docent tractant d'evidenciar com cadascú manté o reflecteix actituds sexistes mitjançant:
 - Les valoracions realitzades als xics i a les xiques (per exemple "Els xics són més bèsties que les xiques. Aquestes són més aplicades").
 - Els criteris que s'utilitzen per a agrupar l'alumnat.
 - L'ús que es fa del llenguatge en les aules (primacia del genèric masculí, per exemple, parlar dels "homes" per a referir-se als éssers humans).
- Analitzar la utilització que es fa dels espais comuns.
- Revisar els llibres de text i material curricular divers.
- Observar la documentació que s'envia des del centre, així com la que es fixa mitjançant cartells.
- Arreplegar tots els criteris consensuats pel claustre en el projecte educatiu del centre.

(Algunes d'aquestes accions també poden implicar el personal no docent).

La família

- Interessar-se en els projectes de coeducació que presente el centre i tractar de col·laborar amb els seus plantejaments.
- Reflexionar sobre les tasques que ocupen el pare i la mare en les relacions amb l'escola.
- Ser crítics amb les campanyes organitzades per grans empreses per a diferents esdeveniments com, per exemple, el Nadal, analitzant el pes sexista i bèl·lic de molts joguets i llibres.

ACTIVITAT 1: QUÈ VEIG EN MI

Al llarg dels anys i etapes de l'escolarització, es van desenvolupant diferents àmbits de la persona, de tal manera que cadascuna es va formant un "projecte de vida", una idea del que vol, pot i ha de ser. En aquest marc resulta interessant assenyalar com les xiques desenvolupen més les capacitats relacionades amb la comunicació i l'expressió de sentiments mentre que els xics desenvolupen actituds més agressives i competitives.

No obstant això, aquest procés hauria d'estar sustentat en el desenvolupament integral i lliure (no determinat pels estereotips socials) de l'alumnat perquè des de l'autoconcepte i l'autoestima, tant les xiques com els xics pogueren prendre decisions de manera autònoma en l'àmbit personal, familiar i social.

Aquesta activitat pretén ajudar a explicitar els valors interioritzats per les unes i els altres en el procés de socialització, ja que la nostra forma de ser i les nostres il·lusions es van conformant a través de la relació amb formes de vida i maneres de ser de persones diferents. Es tracta d'anar descobrint la seua personalitat a través de la representació que cadascú té de si, així com dels seus gustos i aficions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Potenciar l'autoconeixement i reforçar l'autoestima.
- Facilitar en l'alumnat l'exteriorització de les seues imaginacions i fantasies.
- Valorar la importància de la representació que cadascú té de si en les seues expectatives futures.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Explicitar les seues qualitats corporals, psicològiques, socials...
- Definir els seus gustos, interessos, sentiments, il·lusions...
- Reafirmar els aspectes positius de cada persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: cada alumna o alumne haurà de portar la foto més recent que tinga. Fulls, bolígrafs o llapis de dos colors i cola. Un mural sobre el qual es puguen apegar els fulls i les fotos.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Jugarem a 'qui és qui'. Per a això en un muntó posarem totes les fotos recents que heu portat i en un altre el que cadascun escriureu sobre les vostres qualitats físiques, sobre com us relacioneu amb els vostres companys i companyes, etc. Quan jo agafe una descripció hauríeu d'endevinar de qui es tracta".*

Per a començar deixarem a l'alumnat 10 minuts perquè conteste les següents preguntes en un full (sense posar el seu nom):

- Com sóc?
- Com em sent?
- Quina relació tinc amb els meus companys i companyes?
- Com m'agradaria ser?
- Què vull ser quan siga major?

Quan ja hagen respost a aquestes qüestions, el professor o professora explicarà que totes les persones tenim en la nostra forma de ser aspectes que ens agraden, dels quals estem orgullosos, però que també ens trobem coses que no ens agraden tant. Després d'aquesta explicació demanarem a l'alumnat que subratlla amb un altre color els aspectes positius que ha escrit en el full. Una vegada contestades les preguntes i destacats els aspectes positius deixarà els fulls en una caixa destinada a aquest fi.

A continuació el professor o professora anirà llegint les característiques personals de cada alumne o alumna. En un primer moment només es llegiran les que estan subratllades, ja que s'intenta reafirmar els aspectes positius, i qualsevol xic o xica de la classe podrà endevinar de qui es tracta. Una vegada endevinat, la persona que haja encertat col·locarà sobre el mural la fotografia i, davall, les seues qualitats. Només es comentaran els aspectes negatius si per a la identificació de la persona fóra estrictament necessari (calculem que aquesta part de l'activitat pot ocupar 30 minuts).

Per a acabar, el professorat tractarà de reflexionar sobre les dades arreplegades perquè els xics i xiques prenguen consciència de la importància que té com es veja cadascú i que la forma de veure's a si mateix o mateixa influeix en la nostra visió de la realitat i en les nostres expectatives (per exemple es pot analitzar la relació entre el sexe i les professions o els esports). L'ideal és que partim del que cada alumne o alumna ja és, potenciar-lo perquè confie en les seues possibilitats i, així, afavorir la seua autoestima. Alhora convé anar proporcionant-li les ajudes necessàries perquè es faça una imatge ajustada i lliure de si mateix o mateixa allunyada dels estereotips lligats al sexe, que fomenten un desenvolupament desigual entre els xics i les xiques.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 2: M'AGRADARIA PER A TU

La societat va definint per a cada sexe uns rols de gènere o creences que es fonamenten en idees preconcebudes sobre suposades qualitats que són pròpies de dones o d'homes. Aquests atributs assignats estan jerarquitzats. Es considera la cultura masculina com la dominant i la femenina com la cultura menys valuosa.

Aquesta construcció cultural origina limitacions que impedeixen que qualsevol persona, independentment del seu sexe, desenvolupe totes les seues capacitats. Per a compensar aquestes deficiències és imprescindible potenciar l'acceptació d'un mateix (1a activitat) i el reconeixement de l'altra persona valorant les seues diferències (2a activitat).

El reconeixement de l'altra persona en la seua integritat, allunyat dels clixés imposats per la pertinença a un sexe o altre en un clima de convivència seria l'objectiu d'aquesta activitat. La proposta es fonamenta que cada alumne o alumna triarà un regal sorpresa que ja tinga en sa casa per a oferir-lo a la companya o company d'aula que li haja tocat en un sorteig.

Durant el procés el professorat haurà d'oferir criteris a l'alumnat que l'ajuden a fer una elecció del regal lliure de plantejaments sexistes.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Facilitar que les decisions que prenga l'alumnat no estiguen condicionades per estereotips de gènere, sinó per criteris més personals.
- Fomentar en l'alumnat la valoració positiva de les diferències individuals.
- Ajudar l'alumnat a exposar les seues idees i a saber escoltar les opinions dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Interessar-nos sobre els gustos, interessos, sentiments, il·lusions... dels nostres companys i companyes.
- Reafirmar els aspectes positius de l'altra persona.
- Explicar el perquè de la decisió presa.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: regal sorpresa, papers amb els noms dels alumnes de la classe.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 hora, repartida en 2 sessions.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *“Com s'acosta el Nadal, a més dels regals que us porte el pare Noel o els Reis Mags, també rebreu una sorpresa d'algun company o companya de la classe. Per a això tots i totes portarem un regal per a algú. Aquest regal no l'heu de comprar sinó que heu d'escollir-lo entre els joguets que ja teniu a casa”*.

El professorat tindrà escrit en cada trosset de paper el nom de cada alumne. Cada persona agafarà un paper i guardarà en secret el nom que li ha tocat.

Amb la finalitat d'ajudar-los a triar el regal demanarem als alumnes que ens diguen possibles objectes per a elaborar una llista que anirem escrivint en la pissarra. A continuació, els preguntarem quins dels regals són per a xics i quins per a xiques. Fet açò tractarem d'analitzar les seues opinions i d'ajudar-los a adonar-se que per ser xic o xica no tenen per què agradar-los determinades coses.

Per exemple, els xiquets també poden arribar a ser pares i per tant és normal que juguen amb nines; les xiquetes poden estudiar arquitectura o enginyeria i poden gaudir dels jocs de construcció.

Després d'aquesta part del treball, el professorat tractarà d'explicar els aspectes que haurien de tenir en compte en l'elecció del regal:

- El joguet que regaleu és per a una persona. No té per què ser distint per a una xica que per a un xic.
- Fixeu-vos en les coses que més li agrada fer i més diverteixen la persona triada (Per exemple, si li agrada llegir li podeu regalar contes, si és molt activa, alguna cosa que afavorisca el moviment...).
- Tingueu en compte si li agrada més jugar a casa o en el carrer.

(Aquest treball es pot fer en uns 30 minuts).

L'alumnat tindrà una setmana per a pensar quin dels joguets que ja té pot ser el qual més li agrada al seu company o companya.

El dia anterior a les vacances de Nadal es reparteixen els regals. Una vegada oberts, es reuneix l'alumnat en grup gran i es comenten les qüestions següents:

-Persona que lliura el regal:

-Per què l'ha triat?

-Persona que rep:

-Si li ha agradat o no. Per què?

El professorat, mentre l'alumnat justifica les seues decisions, haurà de reforçar la importància de l'elecció des de la llibertat, des de criteris que responguen a característiques psicològiques, a necessitats de creixement i no a criteris excloents per raó de sexe.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: TOTS I TOTES HI CABEM

El pati de jocs és un espai comú per a l'alumnat; no obstant això, la distribució de xics i xiques en el pati no sol ser equitativa per a cada sexe. Prevalen els jocs típicament "masculins" com jugar al baló, jocs de lluita..., mentre les xiques, la majoria de les vegades, adopten actituds passives com a meres observadores del que ocorre o veuen reduïts els seus espais a aquells que els deixen els xics (llocs on no molesten perquè ells juguen a futbol).

En aquest espai, és on l'alumnat reflecteix els models o estereotips apresos; és a dir, quan les xiquetes juguen a ser mares que cuiden dels seus fills o filles, infermeres... i els xiquets a ser personatges de diverses sèries televisives relacionats normalment amb actituds prepotents.

Davant aquesta realitat l'escola ha d'interferir i "elaborar els seus projectes educatius i curriculars i el seu reglament d'organització i funcionament des de la perspectiva coeducativa" (Emakunde, 1999, p.85). Per a assolir una sensibilització i canvi d'actituds del professorat així com una conscienciació del'alumnat davant aquest fet (objectiu general de la unitat), aquesta activitat pretén modificar la distribució del pati de jocs.

Aquesta activitat tracta d'implicar l'alumnat en l'elaboració d'una proposta distinta per al funcionament i ús del pati de jocs.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Dissenyar una redistribució de l'espai més equitativa.
- Facilitar que l'ús que es faça dels diferents espais del pati no estiga condicionat per estereotips de gènere.
- Fomentar en l'alumnat les relacions interpersonals.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar una proposta de calendari de l'ús dels espais per al joc.
- Treballar en grup.
- Aprendre a defensar la proposta que un o una presenta i a arrebregar les possibles aportacions de les altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula .

MATERIALS: cartolines, retoladors i materials diversos.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

(Hi ha la possibilitat de portar a terme aquesta activitat amb tots els grups del centre i que, com a conseqüència, les seues repercussions arriben al funcionament general. Lògicament, plantejada així aquesta activitat durarà més d'1 hora).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el docent presenta l'activitat dient: *"Prepararem una proposta per a redistribuir l'espai del pati de jocs imaginant-nos que l'haguérem de presentar a la resta de l'alumnat i al professorat per a canviar les normes d'ús d'eixe espai"*.

Dedicarem uns 30 minuts que l'alumnat, en grup gran, debata i responga a les preguntes que plantege el professor. La finalitat d'aquestes qüestions és ajudar-los a pensar si es fa o no un ús discriminatori de l'espai de joc:

- Quin tipus de jocs es desenvolupen?
- Qui són els o les que més hi participen?
- Quins objectes s'utilitzen en eixir al pati?
- Quina proporció de l'espai utilitzen les xiques i els xics?
- ...

Una vegada comentades les respostes, el docent intentarà arreplegar les aportacions, donar-los forma i escriure-les sobre la pissarra de tal manera que es vaja dissenyant la proposta de la classe. No cal oblidar que tractem que s'elaboren propostes no sexistes.

Després dividirem l'alumnat en dos grups que realitzaran les tasques següents:

- Un grup serà l'encarregat de reflectir els punts principals de la proposta utilitzant per a això cartolines diferents i els materials que desitgen. Aquestes frases serien com els eslògans d'una campanya publicitària i la justificació de la nova redistribució de l'espai.
- Un altre grup haurà d'elaborar un calendari d'ús del pati de jocs de la setmana escolar tenint en compte els criteris analitzats i consensuats en la primera part.

Una altra alternativa per a portar a terme aquesta activitat

Quan aquesta activitat es porta a terme amb tots o la majoria dels grups del centre que ixen al pati a una mateixa hora, és possible donar-li una continuïtat. Per exemple, es podrien exposar els eslògans amb els seus calendaris en el hall del centre durant una setmana perquè tot l'alumnat i el professorat puguen conèixer-los. En aquest cas dos alumnes es quedarien cada dia per a donar possibles explicacions.

Transcorreguda aquesta setmana s'organitzaria un debat en el qual participarien com a "ponents" un representant de cada classe a més d'alguns professors. En aquest debat es presentarien les diferents propostes i es tractaria d'arribar a un acord de centre.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual).

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem reflexionant a l'aula amb els vostres fills i filles sobre la idea que la diferència de sexe no haguera de suposar en cap cas la desigualtat d'oportunitats en el seu desenvolupament personal. Tenint en compte que, com a pare i mare, teniu un paper fonamental en el desenvolupament del vostre fill o filla, és important que analitzeu les vostres actituds en relació amb la transmissió dels estereotips de gènere, ja que estan incidint decisivament en la configuració de la seua personalitat.

Per a això us proposem qüestions que estan vinculades amb l'àmbit escolar i que us poden ajudar a reflexionar. Entre altres aspectes podeu comentar els següents:

- Qui de vosaltres va a parlar amb el professor quan es tracta de:
 - reunions personals per a comentar el procés trimestral sobre el vostre fill o filla?
 - reunions de nivell, quan assisteixen tots els pares i mares?
 - quan sorgeix algun conflicte o es vol aclarir algun tema en concret?
- En el cas que hi aneu els dos, qui sol parlar en les reunions?, de quines coses parla normalment el pare?, i la mare?
- Actueu de la mateixa forma si es tracta de la vostra filla o del vostre fill?
- Qui l'ajuda a casa en les tasques escolars?

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

(Suggeriment: Si la dinàmica del centre ho permet, seria interessant organitzar una reunió amb les famílies per comentar els resultats d'aquesta reflexió.)

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Seria interessant elaborar unes pautes d'observació per a analitzar diferents indicadors que detecten en quina mesura s'està avançant en la igualtat entre els dos sexes; per exemple:

- És capaç de determinar les expectatives que té en relació amb el sexe al qual pertany.
- És conscient que en algunes ocasions hi ha discriminació pel fet de ser xica o xic.
- S'adona de les limitacions que suposa la discriminació sexual.
- Es relaciona amb els xics i les xiques d'igual manera, tenint en compte com és cada persona.
- És capaç de reflexionar i de proposar modificacions en les seues relacions socials (en l'aula, en el pati de jocs, a casa...).
- Mostra interès a provar altres tipus de jocs d'aquells a què sol jugar.
- Procura utilitzar també el gènere femení en el seu llenguatge.
- S'adona i tracta d'evitar les agressions verbals que es produeixen entre els xics i les xiques ("marie-ta"...).

UNITAT 22

ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ

■ IDEA PRINCIPAL

Els articles 19, 34 i 35 de la Convenció es refereixen als drets vinculats a diverses situacions de maltractament i abús i a la protecció contra aquest. Abordarem aquest tema posant l'accent en la diferència entre maltractament i conflicte i des de la perspectiva del maltractament entre iguals, perquè açò facilitarà la comprensió del nostre alumnat de 9 a 12 anys i perquè els efectes de la violència entre escolars són perjudicials i destructius per a tota la comunitat escolar.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre l'agressió en les seues formes més diverses.
- Adoptar postures assertives davant les agressions, siguen del tipus que siguen.
- Acceptar-se com a persona.
- Exigir el respecte que tota persona es mereix.
- Establir les condicions que permeten la comunicació del maltractament.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

En algunes ocasions, la convivència escolar sol veure's afectada per fenòmens o comportaments agressius o violents que es produeixen entre l'alumnat; alguns són observats pel professorat però uns altres es produeixen en absència d'aquest col·lectiu i, no obstant això, afecten negativament el clima escolar general, les relacions entre l'alumnat de la mateixa i de diferent edat, el desenvolupament personal de les víctimes i dels agressors, les relacions entre alumnat i professorat i totes les activitats del centre escolar. Per això, la detecció i intervenció primerenca d'aquest problema pot ser fonamental en benefici dels afectats i també de la convivència dins del centre.

Entre les diverses manifestacions del maltractament entre iguals podem trobar la violència verbal a manera d'insults, burles, divulgació de falsos rumors, malnoms, ridiculització de determinats defectes o característiques físiques. Una altra manera de maltractament està constituïda per les conductes de violència física, amb agressions, baralles, cops, intimidació amb armes blanques, etc. En aquesta mateixa línia, algunes vegades es produeixen situacions d'assetjament sexual o discriminació cap a les xiques o xics físicament menys forts. Finalment, no s'ha d'oblidar les situacions de maltractament psicològic, en les quals, sense que hi haja una agressió física explícita, es poden generar situacions d'aïllament, intimidació, buit, etc.

En qualsevol cas, és fonamental diferenciar les situacions de conflicte natural produït entre iguals i les situacions de maltractament. Com s'ha comentat en la unitat 10 El conflicte en les nostres vides, el conflicte està present en la vida de totes les persones i la seua existència és positiva perquè és part de la diversitat i perquè la seua resolució satisfactòria afavoreix el desenvolupament humà de l'individu. Per contra, el fenomen del maltractament és una forma de conducta agressiva, intencionada i, en alguns casos, persistent al llarg de setmanes, mesos i fins i tot anys.

El maltractament entre iguals es deriva de l'abús de poder i del desig d'intimidat i dominar la persona que s'aprecia com a més feble i indefensa. Produeix situacions que no permeten un desenvolupament personal positiu ni per a l'agressor, ni per a la víctima, raó per la qual és important conèixer, aturar i prevenir aquestes conductes.

L'entorn escolar, situació social per excel·lència, és un medi idoni per a treballar el tractament no violent del conflicte i per al desenvolupament d'estratègies de prevenció i eradicació dels maltractaments.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Informar-se, consultar bibliografia i reflexionar sobre aquest tema.
- Reflectir en el PEC, PCC i ROF les conclusions a les quals haja arribat el claustre sobre aquest tema.
- Elaborar un pla sistemàtic per a fomentar la prevenció, el tractament i la intervenció en cas de maltractament.
- Elaborar un programa coeducatiu en el centre que quede reflectit en les diverses matèries del currículum.
- Abordar el tema des de l'aula en les tutories i en les diferents àrees curriculars.

La família

- Fomentar la comunicació entre tots els membres de la família.
- Aprendre a reaccionar amb eficàcia davant aquests casos.
- Col·laborar amb el professorat en els plans o programes que s'hi desenvolupen.
- Demanar ajuda professional davant situacions en les quals no se sàpia com actuar.
- Oferir suport incondicional al fill o filla que haja estat víctima del maltractament.

ACTIVITAT 1: EN COLLA

Una part molt important de la vida del nostre alumnat transcorre en el centre escolar; en aquest entorn l'alumnat genera relacions socials i personals, positives i negatives, que poden ser emocionalment i afectivament importants per al seu desenvolupament personal en anys posteriors.

La majoria de l'alumnat s'identifica amb una aula o amb un grup del centre escolar, que habitualment sol ser aquell en el qual va ingressar inicialment. Amb el transcurs dels anys, dins del grup aula es generen vincles afectius i socials importants entre els membres del grup. Així mateix caldria tenir en compte els casos de persones que s'han pogut anar integrant en la vida del grup en anys posteriors o que per algun motiu només comparteixen amb eixe grup una part del seu horari. El diagnòstic d'aquests vincles ens permetrà disposar de dades relatives a la cohesió grupal i a la situació individual de cada membre en relació al grup total.

La millora de les relacions grupals dins de l'aula -encara que no totes les intervencions han de limitar-se a aquest espai- afavorirà el sentiment d'adhesió a un grup o a alguns membres d'aquest, fet que al seu torn fomentarà la comunicació, la confiança i la seguretat amb aquestes persones. A més, com assenyala Ortega (1994, p. 20), entre els llocs més freqüents en els quals les víctimes manifesten patir maltractament o intimidació es troba l'aula, seguit pel pati, i en un grau més reduït els passadissos i altres. Per tant, sembla que el treball inicial amb el grup aula pot ser molt favorable per a la reducció del nombre d'incidències.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar la comunicació sincera i oberta a l'aula.
- Crear un clima favorable en el grup.
- Valorar les relacions d'amistat en la vida quotidiana.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar un diagnòstic de les relacions socials dins de l'aula.
- Fer referència explícita a les relacions positives existents.
- Elaborar la línia base que servisca per a avaluar els resultats de les posteriors intervencions.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: una còpia per cada membre del grup del qüestionari per a l'elaboració del sociograma.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 20 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor comença l'activitat presentant un model del qüestionari i repartint-ne un a cada membre de l'alumnat. A continuació se'ls expliquen els objectius que es persegueixen per a afavorir la motivació del grup i també per a aconseguir que les respostes siguin tan sinceres com siga possible.

Una vegada coneguts els objectius de la tasca, es lliguen les preguntes, de manera que totes les persones del grup entenguin com han de respondre a cadascuna.

L'exemple que es presenta a continuació inclou eleccions, rebutjos i percepció d'eleccions i rebutjos, seguint el model d'Arruga i Valeri (1983, pàg. 64-67), perquè açò permet l'elaboració completa de la matriu sociomètrica.

NOM I COGNOMS:

EDAT: ANYS. DATA: GRUP:

1. Escriu el nom d'aquelles companyes i companys amb els quals volgues celebrar la teua festa d'aniversari. Pots escriure'n tants com vulgues, però recorda que estiguen en ordre, començant pels que més vulgues.

2. Escriu el nom d'aquelles companyes i companys amb els quals t'agradaria menys celebrar la teua festa d'aniversari. Fes-ho com abans, anotant tots els que menys t'agradaria, però començant per què t'agraden menys.

3. Qui creus que t'ha escollit a tu? Escriu-ne els noms.

4. Qui creus que ha escrit que no li agradaria celebrar-lo amb tu? Escriu-ne els noms.

De totes maneres, queda a criteri del professorat l'opció de simplificar el qüestionari reduint-ne o limitant-ne les preguntes. Així mateix, per a la interpretació de les respostes pot ser de molta ajuda l'autor prèviament citat. Després de la interpretació i representació de les dades es podrà desenvolupar el mapa de les relacions positives existents a l'aula, i només es retornarà al grup informació relativa als vincles positius. El professorat haurà de conèixer la constel·lació total de les dades i prendre les mesures oportunes per a remeiar els casos d'aïllament o de rebot d'algunes persones del grup.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: POSEM PER CAS...

L'aula és un medi estructurat on l'alumnat sol tenir la seua pròpia taula, el seu propi espai en el fitxer, els companys al voltant, etc. És un medi conegut i la presència del professorat sol estar assegurada la major part del temps. No obstant això, el gimnàs o el recinte on s'imparteix l'àrea d'Educació Física sol ser un espai molt major en el qual l'alumnat no té atribuït cap espai ni cap postura específica i on el tipus d'activitats que desenvolupen són origen de diversos conflictes i contacte físic (no sempre agressiu). Tot això contribueix que siga una circumstància molt apropiada per a l'observació de l'alumnat.

En aquesta activitat l'alumnat viurà situacions de conflicte i agressió a través de la distribució de rols als diferents membres del grup i d'activitats on es produïska contacte físic.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Introduir la diferència entre conflicte i maltractament.
- Identificar algunes possibles circumstàncies que pogueren conduir a situacions de maltractament.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Modelar actituds davant situacions de conflicte.
- Manifestar verbalment els sentiments experimentats en les diferents activitats.
- Aprendre estratègies de resposta en situacions de possible maltractament.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs o en el pati.

MATERIALS: materials didàctics habituals de l'aula de gimnàstica.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora demana a l'alumnat que es reunisca en grups de quatre o cinc persones (depenent de la grandària del grup). A continuació, explica una de les següents situacions a cada grup:

- Vosaltres dos aneu a jugar a pala i vosaltres dos voleu jugar amb ells però no us deixen. Una de vosaltres s'enutja i entra a interrompre el joc, no deixa que els altres juguen i es baralla amb ells, l'altra es queda a un costat i pensa durant un minut què pot fer.
- Vosaltres cinc heu elaborat un treball per a l'assignatura de Coneixement del Medi Natural i Social i el grup d'Annabel ha agafat el vostre treball i ha tacat la primera pàgina. Penseu durant un minut què fareu i després interpreteu enfront del grup com resoleu l'assumpte.
- Vosaltres quatre voleu jugar, però dos voleu jugar a futbol i les altres dues a la corda. Si us separeu no podeu jugar a res. Discuti enfront del grup abans de prendre una decisió.
- Vosaltres us heu enutjat en el pati, tu li has posat la cameta i tu has caigut, llavors la teua amiga t'ha dit que eres "bacora i cabota". Després no heu seguit jugant però ara us agradaria tornar a jugar a bàsquet i no sabeu què heu de fer per a arreglar-ho. Enfront del grup, tracteu de resoldre la situació.

Cada grup interpreta la consigna que se li haja assignat mentre l'alumnat restant observa la seua interpretació. Quan hagen acabat, es comenta en el grup gran el que s'ha observat.

S'ha produït un conflicte? Hi ha hagut algun maltractament o abús?

S'ha fet alguna burla a algú?

Algú ha pegat o espentat una altra persona?

Com s'ha respost?

En cadascuna de les situacions, quina haguera estat la millor forma de resoldre la situació?

Com s'ha sentit cada persona del grup en el seu rol?

Serveix d'alguna cosa pensar durant un minut sobre el que ha passat abans de respondre?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL SECRET DE TERESA

En aquesta activitat es presenta un suposat cas de maltractament experimentat per una alumna del centre de part d'algunes xiques i xics majors que ella. En algunes ocasions, les víctimes de maltractaments no comuniquen els seus sentiments a cap persona, ni del centre escolar ni de la família. Açò impedeix moltes vegades que s'ature la situació i que es remeïen els danys causats. Convé que l'alumnat conega l'existència d'aquestes situacions i sàpia com actuar si patira alguna situació similar.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Viure sentiments de forma vicària.
- Aprendre a comunicar experiències de maltractament a les persones significatives.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reconèixer l'existència de maltractament entre iguals.
- Conèixer quins són els passos que cal fer després d'una experiència d'aquest tipus.
- Expressar sentiments enfront d'un grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un retroprojector, la història de Teresa escrita en un acetat, un altre acetat amb les possibles actuacions davant aquesta situació i acetats en blanc i retoladors apropiats per a escriure-hi. Si l'alumnat usa el Power Point i es disposa d'ordinador i canó a l'aula, aquests poden substituir el retroprojector i els acetats.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es comunica al grup que se li contarà una història que podria ocórrer a qualsevol del grup i que volem que presten molta atenció perquè després pensarem com es va sentir Teresa i què s'hauria de fer en eixos casos.

Es projecta la història de Teresa i es llig en veu alta i clara (també podria estar gravada prèviament per alguna persona que declame bé).

Es distribueix a l'alumnat per grups de quatre persones i cada grup rep un acetat en blanc on anotaran els passos que ha de fer Teresa després d'haver viscut aquesta situació.

Quan tots els grups hagen elaborat les seues propostes, es presenten en el retroprojector i cada grup exposa enfront de la resta els seus suggeriments raonats.

El secret de Teresa

Teresa és una xiqueta d'11 anys d'edat. És alegre, sana i li agrada molt venir a escola perquè aprèn moltes coses i juga amb els seus companys i companyes. Però des de fa uns quants mesos està bastant trista, quasi no menja i vol quedar-se a casa.

Durant els últims mesos un grup de xics i xiques majors que ella la insulten, li diuen "foca" i riuen cada vegada que la troben sola en el pati o en el carrer. El divendres passat, durant el pati, Teresa estava en el pati esperant que arribaren les seues amigues i el grup de xics i xiques majors se li va acostar i li van dir que es llevara d'allí perquè molestava. Teresa no els va entendre, ella no molestava ningú. Però algunes xiques i xics, com de costum, li van començar a cridar "foca" i van començar a dir que era grossa, que era lletja, que era bajoca, i moltes altres coses que ella ni tan sols recorda, a més en un moment la van espantar tan fort que va caure en terra. Per acabar, li van dir que si contava alguna cosa l'enxamparien en eixir de l'escola.

Teresa se sentia molt malament. Tenia ganes de córrer a la seua classe i dir-ho a les seues amigues, però li feia vergonya.

A més tenia por que les seues amigues també començaren a insultar-la com aquells altres majors. I si aquests se n'assabentaven podrien fer-li una cosa pitjor, com l'havien amenaçat. Ara, no sap què fer i té por.

Què hauria de fer Teresa amb el seu secret?

Com actuaríeu vosaltres si us trobàreu en el cas de Teresa? Què s'hauria de fer en aquests casos?

PAUTES:

- Empatitzar amb la víctima.
- Analitzar conductes dels agressors i de la víctima.
- Reflexionar sobre l'origen de la conducta agressiva.
- Comunicar el maltractament a amistats, professorat i família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / València i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests últims dies hem treballat la unitat corresponent al maltractament entre escolars. Els alumnes que són víctimes d'insults, burles, agressions físiques, furts, etc., en el centre escolar solen necessitar que el professorat, la família i les seues amigues i amics els escolten, els compreguen i els defensen si no són capaços d'enfrontar tot sols la situació.

La primera forma d'ajuda que es pot oferir des de la família és la del diàleg sincer. Si el vostre fill o filla està habituat a contar-vos els successos quotidians de la vida escolar, els motius de gaudi i els de dolor, és probable que si es produïra el maltractament us en fera partícips.

El diàleg us permetrà tenir coneixement immediat d'aquests problemes i amb la vostra ajuda, podríem esforçar-nos en l'escola perquè no vaja a més, per això us demanem que tan prompte com conegueu l'existència d'algun succés d'aquest tipus us poseu en contacte amb nosaltres.

A més, és recomanable que conegueu les amigues i amics de la vostra filla o fill. Açò us ajudarà a tenir una imatge més nítida de les descripcions que faça de les situacions escolars i us permetrà comunicar-vos amb les seues famílies si és necessari.

Si observeu que el vostre fill està trist, irritable, menja poc o posa excuses per no anar a escola, tracteu de parlar i descobrir on està l'origen del seu malestar. L'expressió oberta dels sentiments, sense vergonya, sense por i amb la seguretat que els ajudareu, serà clau perquè es resolga el problema.

Amb la vostra col·laboració intentarem que la convivència escolar siga motiu de gaudi i no de sofriment.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. La interpretació del test sociomètric permetrà al professorat conèixer els vincles afectius i socials existents en el moment present entre les alumnes de l'aula. L'execució de les dues activitats restants d'aquesta unitat probablement no és suficient per a observar canvis produïts en la millora de les relacions grupals. Per a això, sol ser necessari intervenir específicament amb eixe objectiu no en el desenvolupament d'una única unitat didàctica sinó en el desenvolupament quotidià. En aquest mateix sentit, la unitat "A classe formem una família" d'aquest material contempla el treball ací iniciat a favor de la cohesió grupal.
2. La valoració corresponent a l'alumnat podria fer-se després d'omplir aquesta fitxa seguida de la posada en comú de totes les respostes:

NOM:

Conta una situació de maltractament o d'agressió que hages viscut en algun moment de la teua vida, explica com vas reaccionar davant d'eixa situació i comenta si ara reaccionaries de la mateixa manera.

UNITAT 23

A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA

■ IDEA PRINCIPAL

Qualsevol aula del centre escolar està integrada per determinat nombre d'alumnes, és a dir, per un agrupament de persones. Però reunir un nombre de xiquetes i xiquets en una aula no és suficient per a formar un grup cohesionat i solidari; per a això és necessari intervenir sobre l'agrupament a fi que els vincles afectius i socials que es produïsquen entre els seus membres siguin fermes, positius i segurs. Aquesta unitat es destinarà a treballar la cohesió grupal amb la finalitat d'evitar el maltractament a què es fa referència en els articles 19, 34 i 35 de la Convenció.

■ OBJECTIUS

- Fomentar la cohesió en el grup aula.
- Afavorir la comunicació en el grup aula com a mitjà per a prevenir l'agressió.
- Desenvolupar llaços de confiança entre l'alumnat i el professorat.
- Revisar les actituds que mostrem a l'aula, entre iguals i entre el professorat i l'alumnat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Moltes de les desconfiances, injustícies, abusos i maltractaments que es produeixen en el recinte escolar es deuen, en part, al fet que en el marc escolar no es treballen aspectes relatius a les relacions afectives i socials dins de cada aula o entre aules del mateix o de diferent nivell educatiu.

Des dels diversos programes educatius treballem el desenvolupament personal i individual del nostre alumnat sense adonar-nos, algunes vegades, de les seues necessitats socials i afectives, i sense aprofitar el fet que el centre escolar i les configuracions de grup aula ens ofereixen el marc idoni per a treballar les relacions socials i per a fomentar els llaços afectius entre els seus membres, sense limitar-nos exclusivament al nivell intel·lectual o de la tasca.

De l'estudi fet per Ortega (1994, p. 16); s'extrau que el 86 % dels escolars qüestionats afirmaven que gaudeixen molt durant el temps lliure de què disposen en el centre escolar (pati, temps sense professors, eixides i entrades...), un 10 % ho passen regular i un 4 % afirmen que ho passen malament. Respecte a la tinença d'amigues i amics, el 96% afirma tenir amistats entre els companys i companyes i només un 4 % manifesta manca d'amistats en el centre escolar. Aquestes dades ens serveixen també per a corroborar la idea que, encara que no s'adopten mesures específiques per a l'afavoriment de les relacions socials i afectives en el grup escolar, aquestes relacions es produeixen de forma espontània. Per tant, de la intervenció específica per a la millora de les relacions i de la cohesió en els grups és probable que s'obtinguen millors resultats que de la formació espontània de relacions, encara que respectant sempre el dret de tota alumna o alumne a seleccionar les seues pròpies amistats.

En el mateix estudi d'Ortega (1994, pàg. 18-20); es fa referència que l'aula i el pati són els llocs on amb més freqüència es produeixen les injustícies o maltractaments. Quant a la seua naturalesa, trobem, de major a menor freqüència, els insults, els malnoms, els robatoris, les amenaces i els rumors. El dany físic i l'aïllament social ocupen els llocs més baixos de l'escala.

Moltes unitats d'aquest material han treballat els diferents drets de la Convenció des de la perspectiva del marc escolar, desenvolupant habilitats socials i assertives, treballant la resolució dialogada de conflictes, fomentant la consciència individual i social sobre els drets individuals. Però de la mateixa manera que a la família se li ha destinat una unitat específica, podria ser convenient destinar una unitat completa al foment i desenvolupament de les relacions afectives i socials dins del col·lectiu total de l'alumnat i del grup aula específicament, que complemente el treball iniciat en la unitat 22: Algunes vegades no ens tracten bé, sobre la prevenció del maltractament entre iguals. En aquest mateix ordre, pot ser molt útil revisar els resultats del sociograma elaborat en la citada unitat perquè aquests resultats poden servir-nos com a línia base per a conèixer l'estat actual de les relacions dins del grup, abans de la intervenció específica, i després del desenvolupament d'aquesta unitat es podrà tornar a passar el qüestionari i observar si s'ha produït algun canvi.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Desenvolupar un pla sistemàtic per al treball de tutories que quede reflectit en el PCC.
- Fomentar les relacions afectives i socials dins del grup aula.
- Transmetre valors positius cap a tot l'alumnat de l'aula.
- Organitzar activitats d'intercanvi entre aules.
- Elaborar plans interdisciplinaris que fomenten les relacions entre l'alumnat de diferents edats.

La família

- Fomentar la comunicació amb els seus fills.
- Interessar-se per les seues relacions socials i afectives.
- Participar en activitats escolars i extraescolars destinades a la millora de les relacions socioafectives de l'alumnat.
- Mantenir comunicació de forma sistemàtica amb el professorat.
- Comunicar al professorat els problemes o inquietuds que manifesten els seus fills i filles.

ACTIVITAT 1: TENIM QUALITATS POSITIVES

La classe és un “grup especial” per diverses raons, entre les quals hi ha el fet que no s’hi està per lliure elecció sinó per necessitats organitzatives del centre, i que els objectius i l’estructura (horaris, matèries, objectius) també vénen determinats. A pesar d’aquestes imposicions, l’alumnat pertanyent a la mateixa classe gaudeix de multitud d’experiències comunes al llarg de la jornada escolar. Quan el clima de l’aula és de confiança i acceptació entre els membres del grup, les relacions són molt més satisfactòries i l’alumnat gaudeix més amb l’execució de les tasques intel·lectuals o estructurades.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Crear un clima positiu de comunicació en el grup.
- Valorar positivament les diferències existents entre els seus membres.
- Conscienciar l’alumnat sobre les qualitats positives de totes les persones que pertanyen al grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Manifestar qualitats positives pròpies i de les altres persones de la classe.
- Verbalitzar enfront del grup qualitats positives dels companys i companyes.
- Conèixer algunes singularitats de les altres persones.
- Gaudir lloant les qualitats alienes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula.

MATERIAL: 1) El dia anterior es demanarà a cada alumne que arreplegue en sa casa fotos, revistes, retalls, etc. 2) Quatre cartolines, tissors, retoladors i altres útils de l’aula.

DURADA DE L’ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

La professora o professor iniciarà la sessió agraint a l’alumnat que haja recordat arreplegar a casa fotos, retalls, etc. A continuació divideix la classe en petits grups d’entre 4 i 6 persones. Cada menut grup disposarà d’una cartolina en la qual, utilitzant les fotos, retalls i dibuixos, representarà qualitats positives de les 4 o 6 persones que l’integren. Abans de plasmar-les en la cartolina haurien de comentar-les i valorar-les sense oblidar que totes les persones tenen moltes qualitats positives. En la cartolina se’n representaran com a mínim tres de cada persona.

Cada grup comenta, valora i elabora les representacions gràfiques de les qualitats positives de tots els seus membres i quan tots els grups hagen conclòs aquesta part inicial del treball es passa a la configuració de gran grup.

En aquest moment, cada petit grup col·loca la seua cartolina enfront de tota la classe i es posa en comú. Una volta comentades les representacions de totes les cartolines, s’obri un diàleg més informal sobre com s’ha desenvolupat el treball, si ha estat agradable o desagradable, si s’han descobert qualitats que abans es desconeixien, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Plàstica i Visual / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: MARÍA ÉS AMIGA MEUA

Algunes vegades podem passar moltes hores envoltats de persones i, no obstant això, no conèixer moltes de les seues qualitats, singularitats, preferències, gustos, problemes, etc. A través d'aquesta activitat tractarem de fomentar el coneixement i acceptació de totes les xiquetes i xiquets que integren el grup de la classe.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Interessar-se per les persones que estan en el grup.
- Manifestar actituds positives cap a les companyes i companys.
- Afavorir la comunicació interpersonal.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Mostrar interès per la informació que ofereix l'altra persona.
- Fomentar la comprensió entre l'alumnat.
- Gaudir parlant dels sentiments i qualitats de les companyes i companys.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un exemplar del qüestionari per cada persona, bolígrafs, llapis, etc.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc la professora o professor presenta el següent qüestionari i es lligen les preguntes per garantir que tot l'alumnat les comprèn.

El teu nom és:.....

- Com eres?
- Com t'agradaria ser?
- Amb quines coses et diverteixes?
- Tens alguna preocupació o problema?
- Conta'm alguna experiència positiva que hages viscut amb aquest grup.
- Conta'm algun esdeveniment que hages viscut en aquest grup i que no t'haja agradat.

A continuació l'alumnat es col·loca per parelles i cada membre formula les preguntes a l'altra persona i anota les respostes. Quan totes les persones hagen emplenat el seu qüestionari, es col·loquen de dos en dos enfront del grup i cada membre de la parella conta a la resta de la classe les característiques que li semblen remarcables.

És important que cada presentació s'inicie expressant explícitament amistat cap a l'altra persona de la parella. Per a això el professor o professora pot recomanar que cada presentació comence amb la frase: María (Carles, Pere, Anna) és amiga meua. María...

Conclosos els comentaris es valora com ha transcorregut l'activitat, si ens hem sentit bé, què ens ha fet més vergonya, què ens ha agradat més, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: LA MÚSICA ENS UNEIX

El joc és una estratègia educativa de gran valor en molts camps. Les relacions que s'experimenten en situacions lúdiques poden extrapolar-se a altres situacions de la vida quotidiana. Quan l'objectiu que es pretén treballar a partir del joc és el de la cohesió grupal, es requereix prescindir del joc competitiu i en el seu lloc afavorir el joc que ajuda l'alumnat a experimentar i gaudir amb les seues pròpies capacitats i que fomenta l'afirmació personal i col·lectiva. De fet, el joc en si mateix pot ser una manera de resoldre conflictes.

En aquesta activitat es planteja un únic exemple de joc cooperatiu, però n'hi ha multitud en diverses publicacions a les quals es farà referència en la bibliografia. Alguns d'aquests jocs només requereixen uns quants minuts per a executar-los, per tant, poden fer-se a l'inici o final de qualsevol sessió escolar.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Afavorir la convivència a l'aula.
- Crear vincles afectius positius entre l'alumnat.
- Valorar positivament la pertinença a un grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Establir un clima d'acceptació.
- Donar inici a una sessió d'Educació Física amb un joc on no hi haja guanyadors.
- Promoure el contacte físic no agressiu entre l'alumnat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs.

MATERIALS: un radiocasset i qualsevol enregistrament musical.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 10 minuts a l'inici de la sessió.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor demana a l'alumnat que ocupe el màxim espai possible del gimnàs. Per a això l'alumnat es desplaçarà corrent per tot el local. Quan la música es deté, l'alumne o alumna s'abraça com a mínim a una altra persona. És important que ningú es quede sense parella o sense grup. A continuació la música torna a sonar i l'alumnat segueix corrent pel recinte. Quan la música es para per segona vegada, cada alumne o alumna s'abraçarà a un grup major. El joc seguirà desenvolupant-se d'aquesta mateixa manera fins que tot l'alumnat s'unisca en una abraçada comuna.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En l'aula del vostre fill o la vostra filla hem estat treballant la relació positiva entre totes les persones de la classe. Per a arribar a aquesta relació positiva i perquè el clima del grup siga segur i agradable és fonamental la confiança, la comunicació i el contacte entre tots els seus membres. Algunes vegades, els adults posem l'accent en qüestions relatives a les tasques escolars i remarquem els aspectes negatius de la conducta dels nostres fills i filles, perquè creiem que aquest és una manera de corregir-los. No obstant això, el reforç que subratlla les qualitats positives de la persona sol ser un recurs més apropiat per a aquest fi.

Per a això hem desenvolupat diverses activitats i m'agradaria convidar-vos que en féreu a casa una, la qual duu per títol "Tenim qualitats positives". Aquesta activitat que us proposem consisteix a apreciar i manifestar verbalment diverses d'aquestes qualitats que observem en les persones de la família, cuidant que s'esmenten les de tots els membres de la família.

La vostra filla o fill poden contar-vos més detalls de l'activitat. Esperem que hi gaudiu i que al mateix temps servisca per a afavorir la confiança i la relació entre vosaltres.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Després del desenvolupament d'aquesta unitat i d'altres activitats complementàries que persegueixen el mateix objectiu, podria tornar a passar-se el qüestionari utilitzat per a l'elaboració del sociograma en la primera activitat de la unitat 22, "Algunes vegades no ens tracten bé", i posteriorment analitzar les respostes i comparar els canvis que s'han produït després de la intervenció a favor de la millora i foment de la cohesió i del clima grupal.

UNITAT 24

PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT

■ IDEA PRINCIPAL

La pertinença a grups o associacions és un altre dels drets dels xiquets i les xiquetes arreglat en la Convenció.... La importància del grup com a element que afavoreix el desenvolupament personal i alhora possibilita la participació i el compromís de la persona amb el seu entorn és la idea que desenvoluparem en aquesta unitat.

■ OBJECTIUS

- Prendre consciència de la importància del grup com a forma d'enriquiment personal i via d'integració en la comunitat.
- Conèixer les característiques i el funcionament dels grups.
- Conèixer l'oferta de grups o associacions del seu entorn més pròxim.
- Desenvolupar valors bàsics per al bon funcionament del grup com la cooperació, la participació, la co-responsabilitat, etc.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Començarem definint el grup com “un conjunt d'individus que mantenen entre si una intensa interacció, encaminada a aconseguir una meta comuna, i que participen en un sistema de valors del qual es deriven unes normes vàlides per a tot membre” (Diversos autors, Govern de Navarra, 1995, p. 256).

Encara que el moment clau per a la socialització i formació de grups se situa en l'adolescència (a partir de 13-14 anys), en l'últim any de primària i depenent del moment evolutiu de cada persona, es pot dir que estem ja en una etapa de preadolescència (11-12 anys) en la qual comencen a prendre major importància les relacions d'amistat amb altres xics i xiques que derivaran un poc més avant en les típiques colles.

D'altra banda, l'alumnat amb el qual estem treballant està ja socialitzat en diferents grups; el familiar, per descomptat, i l'escolar, que s'amplia en ocasions a través de les activitats extraescolars (esports, activitats culturals, recreatives, etc.) i que constitueix per als nostres xics i xiques un aprenentatge del que més avant significarà la relació del grup d'iguals i amb el grup d'iguals.

La participació en associacions o grups d'àmbit comunitari serà un pas més en eixe camí de socialització. Les polítiques de joventut d'alguns municipis tendeixen a impulsar de manera especial l'associacionisme juvenil com una forma d'integrar la població jove en la comunitat i donar resposta a les seues necessitats, obrint noves alternatives d'oci i temps lliure. Però, per què és tan important la pertinença a grups o associacions?

En principi, els éssers humans ens realitzem com a tals en companyia d'altres persones. Així, el grup ajuda el nostre desenvolupament personal; en l'intercanvi amb les altres persones aprenem a comunicar-nos, ens sentim acceptats, descobrim el valor de les altres persones, ens enfrontem a conflictes, prenem decisions, etc. En eixa interacció, a més, arribem a conèixer molt sobre nosaltres mateixos (autoconeixement).

Per altra banda, el grup és una via fonamental per a canalitzar la participació i implicació de les persones en la realitat del seu entorn. La participació ciutadana quasi sempre està articulada a través d'associacions o grups de caràcter esportiu, cultural, social o polític, que permet a la ciutadania integrar-se en la seua comunitat i sentir-se'n part activa, tant pel que fa al gaudi dels seus recursos, com pel que fa a la resolució dels seus problemes (opinió, participació en la presa de decisions, col·laboració, etc.). Si alguna cosa caracteritza una societat democràtica és el seu caràcter participatiu.

Per tot açò és important que impulsem la participació del nostre alumnat en grups i que els preparem per a establir una bona relació interpersonal dins d'aquests, així com per a mantenir un equilibri entre la normal interdependència dels seus membres i la necessitat de mantenir la pròpia identitat. Convé, doncs, que analitzem amb ells quin és el seu nivell de participació en activitats de grup i com és el funcionament dels diferents grups en els quals es mouen així com el seu propi, i entrarem també, si fóra necessari, en els possibles perills de determinats grups, tipus sectes, en els quals s'estableixen relacions d'absoluta dependència i anul·lació de la pròpia personalitat.

No oblidem, a més, que els contextos no formals, tant en l'àmbit educatiu com en el de l'oci i temps lliure, són, juntament amb els familiars, els nuclis en els quals s'aprenen i desenvolupen fonamentalment les actituds i valors que conformaran la personalitat dels nostres xics i xiques, per la qual cosa, en la mesura que el nostre alumnat prenga part en un tipus d'oci organitzat o en associacions de caràcter social, ens estem assegurant el desenvolupament d'uns valors positius per a la seua evolució personal.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar el grup classe com a espai de participació en la vida escolar a través de reunions de delegats i delegades i altres vies que l'escola tinga habilitades per a això.
- Reforçar la identitat del grup classe, treballant el clima i la cohesió grupal a través de dinàmiques de grup, reforç d'habilitats socials, etc.
- Establir normes de funcionament i convivència en el grup classe consensuades entre tots els membres.
- Utilitzar setmanalment o habitualment l'assemblea de classe com a espai de discussió i participació de l'alumnat.
- Informar-los de l'oferta que hi ha i animar-los que s'integren en grups o associacions escolars i comunitàries com una forma de participar en la seua comunitat.

La família

- Afavorir la participació en activitats escolars o comunitàries que els ajuden a integrar-se en el seu entorn més pròxim.
- Animar-los que participen en grups o associacions de l'escola, el barri, el municipi, que els posen en contacte amb altres xics i xiques i que fomenten valors positius per al seu desenvolupament.
- Fomentar en el grup familiar la participació de tots els seus membres en les decisions, la resolució dels problemes, etc.

ACTIVITAT 1: EL NOSTRE GRUP

A part de la família, el primer grup social en el qual participen directament i activament els xiquets i xiquetes és el seu grup classe, en particular, i la comunitat escolar, en general.

Així doncs, el grup escolar, que normalment se sol mantenir sense molts canvis des d'infantil, és un espai de socialització, interrelació i participació molt interessant que ens permet treballar amb el nostre alumnat l'experiència de pertinença a un grup. En aquest es compleixen totes les característiques que defineixen el grup (objectius propis, tasques o activitats comunes, diferents rols, normes de funcionament) i es plasmen les interaccions pròpies de la relació grupal. Com sabem per l'experiència, hi ha grups escolars ben cohesionats, que gaudeixen d'un clima distés, solidari, i altres que entren en dinàmiques negatives i problemàtiques, amb persones marginades dins del grup, subgrups enfrontats, baix nivell de participació, etc.

Aprofitarem aquesta activitat per a aprofundir un poc en les característiques i funcionament del grup amb el qual estem treballant, tant per a reforçar-lo si gaudeix d'un bon funcionament, com per a millorar-lo si hi detectem problemes. És una activitat que podríem fer preferentment a principi de curs i una vegada que s'hagen practicat les consegüents activitats d'acollida per als nous membres de la classe. Prèviament es podria passar un test sociomètric (Arruga i Valeri, 1983), com a avaluació inicial, per a conèixer la situació del grup i les xarxes socials que hi ha.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: "Les persones necessitem relacionar-nos per a viure i per això formem grups. La família és un grup al qual pertanyem des que naixem. En quins altres prenem part?". Es pretén que vagen eixint els grups en els quals es mouen, començant des del més proper i situant-los en els seus diferents nivells: la família, la colla d'amics i amigues, el grup classe, l'escola, els grups del barri, la comunitat, etc.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància de pertànyer a un grup.
- Conèixer les característiques i el funcionament del seu grup classe.
- Millorar la convivència i el funcionament del grup.

219

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Desenvolupar un debat sobre el nostre funcionament i les nostres actituds dins del grup.
- Respectar les normes que s'establisquen per al debat.
- Prendre decisions i elaborar unes pautes de convivència per al nostre grup classe.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 o 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada introduït el tema, l'activitat se centrarà en el grup d'alumnes de la classe. Es tracta d'analitzar el funcionament del nostre grup i establir uns objectius i normes comuns i consensuats que milloren la seua dinàmica. Per a això aportem unes pautes que poden ajudar a la reflexió i el debat amb l'alumnat:

- Com es distribueixen les tasques dins del grup? Hi ha diferents càrrecs o responsabilitats individuals o compartides (delegats, comissió de convivència, comissió mediatadora, etc.)? Seria convenient crear-ne algun que no existeix? Tots i totes participen en el grup i assumeixen tasques?
- Com són les seues actituds en la classe pel que fa a l'aprenentatge, pel que fa als seus companys i pel que fa al professor? Es poden arreplegar actituds positives, actituds negatives i propostes de millora.

- A partir d'aquesta anàlisi tractarem de regular el funcionament i la convivència dins de la classe. Si ja hi ha unes normes d'aula debatudes i consensuades es poden revisar per a comprovar si són efectives, si es compleixen, etc. En cas contrari es tractaria que l'alumnat juntament amb el professorat dissenyaren una normativa pròpia i compartida:
 - Deures de l'alumnat i del professorat
 - Drets de l'alumnat i del professorat
 - Què s'ha de fer en cas de conflicte?
 - Quin tipus de solucions plantejem?
 - ...
- Com prenen part en la comunitat educativa? Tenen suficients vies de representació i participació? Utilitzen les que tenen? Què poden aportar a la resta de les persones que formen la comunitat educativa?

Reunit el grup en assemblea de classe, es van plantejant algunes d'aquestes qüestions a manera de debat (per a això es poden seguir les pautes assenyalades en la Unitat 26, activitat 3, "I tu què opines?") moderat pel professor o professora juntament amb la persona delegada de la classe. Seria convenient nomenar també un secretari que arreglaria les decisions que es van prenent en el grup. Tant les propostes de millora, que es convertiran en objectius de grup per a un termini determinat, com les normes consensuades, haurien d'estar exposades en algun lloc visible de la classe perquè l'alumnat les tinga sempre presents i es puguin revisar regularment. Si alguna de les decisions preses implica altres estaments o estructures de l'escola s'articularà la manera de fer arribar els suggeriments a qui corresponga.

Al llarg del curs es pot seguir treballant amb jocs i dinàmiques de grup encaminades a aconseguir un bon clima i funcionament de la classe. Podem trobar molts suggeriments en llibres com L'alternativa del joc I i II o Tutoria amb adolescents, ressenyats en la Bibliografia.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria.

ACTIVITAT 2: EL QUE IMPORTA ÉS PARTICIPAR

Una de les principals vies de participació en grups i associacions és la que ofereix la comunitat. En l'entorn pròxim (barri, poble) es mouen una sèrie de grups que tracten de respondre a les necessitats de la població jove i implicar-la en la vida comunitària. Com ja hem apuntat les polítiques de joventut d'alguns ajuntaments han pivotat entorn de l'enfortiment de l'associacionisme juvenil, el foment de l'educació en el temps lliure i l'impuls de la solidaritat i el desenvolupament comunitari. Tot açò es tradueix en espais (locals de centres cívics, cases de joventut, oficines d'informació juvenil, infraestructura esportiva), grups de temps lliure de diferent signe (cultural, artístic, esportiu, recreatiu), associacions de caràcter social que s'ocupen de problemes que afecten sectors de població desfavorits, o òrgans de participació en la gestió municipal (Consell de Joventut, Consell Escolar Municipal), etc.

Encara que part d'aquesta oferta està dirigida a xics i xiques majors que ells (adolescents o joves), és important que el nostre alumnat conega els recursos de què disposa en el seu poble o barri i valore la participació en aquests com una forma d'implicar-se amb el seu entorn. Des de l'assistència a determinades activitats organitzades per l'ajuntament, passant per la participació en grups o associacions i arribant a la representació en òrgans de gestió municipal.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Algú de vosaltres pertany a algun grup, de temps lliure o d'altre tipus, dels que funcionen en la nostra comunitat? Coneixeu l'oferta de grups i associacions que hi ha en el vostre poble/barri? Us assabenteu de les activitats que organitza l'ajuntament? Soleu acudir-hi? Ens vindria bé arreplegar informació sobre tot açò. Elaborarem una guia de recursos de la nostra comunitat".*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer els grups, activitats i espais dedicats a la població més jove que hi ha en la seua comunitat.
- Valorar la importància de prendre part en l'oferta de la seua comunitat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Arreplegar informació sobre l'oferta comunitària.
- Elaborar una guia de recursos.
- Donar a conèixer la guia a la resta dels seus companys i companyes i a la seua família.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en l'ajuntament.

MATERIALS: quadre d'arreplega de dades, útils d'escriure i dibuixar, fotos o dibuixos retallats.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada comentades les qüestions esmentades més amunt s'entra directament en l'elaboració de la Guia. Un grup de 3 o 4 persones voluntàries haurà d'anar prèviament a l'ajuntament i posar-se en contacte amb l'Àrea de Cultura. En la reunió amb la persona encarregada d'aquests temes haurien d'arreplegar informació sobre l'oferta que el municipi fa a la població juvenil. Per a això, prèviament, a classe, s'han pogut elaborar algunes preguntes. Les dades es poden arreplegar en un quadre d'aquest estil:

GRUPS O ASSOCIACIONS	ADREÇA I TELÈFON	ACTIVITATS O TASQUES D'AJUDA QUE FAN	REQUISITS PER A COL·LABORAR-HI	DIES DE REUNIÓ
Grups esportius				
Grups culturals o artístics				
Grups de caràcter social, ONG				
Grups de temps lliure				
Associacions juvenils				
Consell de Joventut				
LOCALS I ESPAIS PER A ÚS D'ACTIVITATS				
DE REUNIÓ	ESPORTIVES	CULTURALS	DE TEMPS LLIURE	

Una vegada arreplegada la informació, es divideix l'alumnat en grups (3 o 4 persones). Cada grup farà la seua guia de recursos, per a això, en primer lloc, acorda quin format tindrà, quin disseny hi aplicaran, de quantes pàgines constarà, si hi incorporaran imatges o no, etc. Quan estiga acabada, cada grup ensenyarà a la resta la seua guia i explicarà com l'ha feta.

Seguidament, es comenta en la classe quina és l'oferta de la nostra comunitat que s'hi arreplega, de manera que l'alumnat pugua veure en quina de les activitats o grups podria participar. Així mateix, és interessant que la part de l'alumnat que ja està integrada en algun d'ells conte la seua experiència.

Finalment, es decideix en gran grup com donarem a conèixer la guia a la resta de companys, i dissenyarem una estratègia per a això: qui s'encarregarà de fer-ho, a quins altres grups es presentarà, quant de temps es necessita, quin tipus de presentació, etc. Així mateix, cada grup traurà fotocòpies del treball per a tots els seus membres, de manera que cadascun pugua dur-lo a casa i comentar-lo amb la família (Fitxa per a la família).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 3: EN QUÈ PODEM COL-LABORAR?

Entre les associacions que hi ha en el barri o en el municipi és molt possible que trobem alguna organització solidària de caràcter social, d'àmbit exclusivament municipal o dependent d'alguna ONG nacional o internacional. Aquest tipus d'organitzacions estan íntimament lligades al fenomen del voluntariat, que ha crescut amb una gran força en els últims anys.

Els camps d'actuació d'aquestes persones són tan variats com les necessitats que cal cobrir: sanitat, educació, cooperació al desenvolupament, ecologia, assistència social, esport, etc. Més de la meitat dels voluntaris i voluntàries que actuen hui dia en la nostra societat són dones i se situen en la franja d'edat entre els 18 i els 35 anys, però hi ha també un percentatge important de xics i xiques menors de 18 anys que fan aquestes tasques. De fet, la Llei del Voluntariat no estableix una edat mínima per a desenvolupar aquesta funció i sempre que les accions que es facen no comporten riscos estan obertes a menors d'edat amb autorització familiar.

En els centres escolars existeix també la figura del voluntari o voluntària educativa (a partir dels 16 anys) que col·labora en l'organització i realització d'activitats extraescolars i complementàries. Així mateix, molts dels grups de temps lliure del municipi estan organitzats i dirigits per persones voluntàries.

És interessant que el nostre alumnat conega l'existència d'aquestes persones, tant perquè valoren les tasques que fan com perquè consideren la possibilitat de participar també en aquest tipus de tasques, en el present o en un futur pròxim.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Alguns de vosaltres preneu part en grups del barri o del poble. Sabíeu que la majoria dels monitors que hi treballen ho fan de manera voluntària? Us adoneu que l'actitud d'eixes persones us beneficia perquè us permet fer activitats que us agraden i de les quals gaudiu? Hi ha també, com hem vist, altres tipus d'associacions d'ajuda a persones desfavorides, tant del nostre entorn com d'altres països, en les quals també col·labora gent voluntària. Què opineu d'aquest tipus de treball? Us agradaria conèixer-lo més? I fer-lo?"*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència del voluntariat.
- Valorar el treball que fan aquestes persones.
- Despertar en ells i elles l'interès per fer aquest tipus de labors.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar una entrevista.
- Treballar l'expressió oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

RECURSOS HUMANS: una persona que faci labors de voluntariat

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 30 minuts distribuïda en dues sessions de tres quarts d'hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En la primera sessió, una vegada introduït el tema a través de les preguntes, la professora o professor proposa a l'alumnat la possibilitat que una persona que faci labors de voluntariat vingui a explicar-los en què consisteix el seu treball. Seria preferible que pertanguera a una ONG amb seu en el poble o alguna organització municipal que s'encarregue de temes socials perquè, de passada, coneguen la problemàtica del seu barri/poble.

Es fa una pluja d'idees sobre les coses que ens agradaria preguntar a aquesta persona i es van apuntant en la pissarra per a anar conformant-hi una espècie de qüestionari.

Posteriorment s'organitza la següent sessió a manera programa de TV. Una persona de la classe, voluntària, farà d'entrevistadora i la resta de la classe serà el públic. Una vegada realitzada l'entrevista, el públic pot parti-

cipar amb altres preguntes o suggeriments derivats de la intervenció del nostre convidat. Si disposem d'equip de vídeo podríem fins i tot gravar-lo per a analitzar posteriorment el desenvolupament de la sessió (exposició oral de l'entrevistador, comportament del públic, etc.). Així mateix, podria ser un recurs per a utilitzar en altres classes.

Com una forma de perllongar aquesta activitat i plasmar-la en alguna cosa pràctica, se li podria proposar a l'alumnat, amb motiu d'alguna festa o celebració, que participe en l'organització i desenvolupament d'alguna activitat de l'escola amb xiquets més menuts.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social/ Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant aquests dies a classe la importància de formar part d'un grup, des del familiar fins al comunitari. Com vosaltres treballeu la convivència a casa amb la família, a l'aula ens hem dedicat més a reflexionar sobre com és la nostra convivència en l'escola i sobretot quines possibilitats tenim de participar en la nostra comunitat. Com a conseqüència d'aquest treball els vostres fills i filles han elaborat una guia de recursos on s'arrepleguen les principals activitats, grups i associacions existents en el municipi i han conegut també la labor del voluntariat.

Buscant, com sempre, la relació amb vosaltres, hem proposat a l'alumnat que duga la guia a casa i la consulte amb la família, a fi d'escollir els grups o associacions que li interessaria conèixer més a fons o en els quals li agradaria participar, fixant-se en els aspectes següents:

- Quin és l'objectiu d'aquesta associació?
- Amb quin tipus de persones treballa o a quin tipus de persones ajuda?
- Quines en són les principals activitats?
- Hi ha una edat mínima per a prendre-hi part?
- Quines són les vies per a participar-hi o col·laborar-hi?

Seria bo que els ajudàreu en eixa elecció, aportant a més la vostra pròpia experiència en aquest camp, tant si heu pertangut a algun grup o associació en la vostra joventut o si col·laboreu actualment amb alguna organització.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En aquesta unitat ens sembla que l'observació de les actituds i el comportament de l'alumnat dins del grup és la forma d'avaluació més adequada, tant en grup menut com gran. Aportem algunes pautes que poden ajudar-vos en aquesta tasca:

ASPECTES A OBSERVAR	ALUMNE/A:
Nivell de participació	
Nivell d'implicació en la tasca del grup	
Assumpció de responsabilitats dins del grup	
Actituds d'ajuda i col·laboració amb els altres membres del grup	
Actituds de respecte a les opinions i el treball de la resta del grup	
Habilitats de comunicació amb les altres persones del grup	
Interès per conèixer altres persones i altres grups	
Capacitat de lideratge	
Nivell d'autonomia	
Capacitat de consens i negociació	

UNITAT 25

EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE

■ IDEA PRINCIPAL

En l'article 31 de la Convenció s'arregla que el xiquet o xiqueta tindrà dret a descans, temps lliure i activitats recreatives per a poder gaudir i participar en la vida cultural i recreativa. En la nostra societat actual, sovint se'ns presenta la contradicció de l'estrès infantil, d'una banda, i de les diverses propostes d'oci per una altra. L'alumnat participa en ocasions d'aquestes dues circumstàncies. En aquest mateix ordre, en l'article 32 s'arregla la protecció de la criatura contra l'explotació econòmica o qualsevol altra activitat que entorpisca la seua educació i desenvolupament i en l'article 3 s'arregla que en totes les mesures que es prenguen en relació amb aquesta població, la consideració primordial serà l'interès superior del xiquet o xiqueta.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre el valor del temps lliure.
- Descansar físicament i mentalment del ritme que imposen les activitats educatives quotidianes.
- Modificar les actituds davant les tendències consumistes per a l'oci.
- Acceptar-se a si mateix i als altres.
- Gaudir de la companyia de les persones significatives en els moments d'oci.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El temps lliure ha estat des dels temps més remots un privilegi el valor terapèutic del qual està de sobres demostrat i reconegut. L'oci ens permet alliberar-nos de les tensions que la persona acumula en el transcurs de la jornada escolar o laboral, tensions que es deriven de les demandes de la tasca, d'una banda, i de la relació amb altres persones, per una altra.

El temps lliure és la via que permet a la persona descansar, relacionar-se amb els altres significatius a través d'activitats lúdiques, gaudir de la companyia d'aquestes persones, recuperar les defenses de l'organisme afeblides per la jornada escolar o laboral, reflexionar sobre els esdeveniments passats o preparar mentalment els futurs, dedicar temps a activitats el valor de les quals no resideix en el resultat final sinó en el procés de desenvolupament d'aquestes. Algunes activitats d'oci valen mentre s'executen, constitueixen l'acció per l'acció, com el joc infantil.

En una societat competitiva, l'escola intenta a través de diferents disciplines educar l'alumnat per a la tolerància i l'acceptació d'un mateix i dels altres, cadascú amb les seues virtuts i els seus defectes.

A pesar dels esforços educatius, no podem eludir els missatges que es transmeten a través dels mitjans de comunicació de masses o a través de les diverses dinàmiques en les quals sol estar immers l'alumnat. En conseqüència, sovint el dia escolar de qualsevol estudiant sol estar replet de demandes de feina que li exigeixen un esforç i una tensió contínues. A açò s'ha d'afegir la relació amb els seus companys de classe, relació que en alguns casos és satisfactòria, però en uns altres no sol ser així, amb la qual cosa les dificultats relacionals solen afegir-se a la càrrega de tensió quotidiana.

A més, després de la jornada escolar, part de l'alumnat sol participar en activitats extraescolars. S'ha observat que el 75 % aproximadament (segons zones) de l'alumnat realitza alguna activitat extraescolar, algunes de les quals solen ser organitzades pel mateix centre educatiu i altres per institucions públiques o privades. En algunes zones, l'alumne mitjà destina diàriament tres hores a fer alguna activitat extraescolar. Aquest pot ser un element a tenir en compte en el centre educatiu, perquè algunes de les activitats es fan amb disciplines curriculars que a un termini mitjà o llarg augmenten els nivells de competència, per una banda, de l'alumnat i, per altra banda, el sistema educatiu podria fer ús de tal extensió de temps per a proposar activitats que fomenten el desenvolupament integral de l'individu.

Un altre factor que s'ha de considerar és l'estrès infantil, moltes vegades s'ha fet referència a aquesta síndrome que pateixen algunes xiquetes i xiquets. Part de l'alumnat pot seleccionar les activitats de temps lliure en què vol participar, però algunes vegades la seua participació en les activitats extraescolars sol estar més determi-

nada per les exigències familiars –els dos progenitors treballen o manquen de temps per a la cura i atenció dels fills- que per pròpia voluntat. Aquest factor podria ser estudiat a l'aula per a poder fer les recomanacions oportunes des de la perspectiva escolar, i afavorir així una distribució beneficiosa del temps lliure. Al mateix temps, s'hauria d'analitzar la naturalesa de les activitats d'oci, si la participació en aquestes està oberta a tot l'alumnat independentment del sexe, o si està limitada i és sexista, si fomenta la cooperació entre els iguals o la competició. Perquè d'aquestes característiques es derivaran els aprenentatges que adquireix l'alumnat en els seus moments d'oci.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Elaborar un diagnòstic juntament amb l'alumnat de les activitats extraescolars en les quals participen.
- Analitzar en el conjunt del centre escolar els percentatges d'alumnat que executen activitats extraescolars i proposar els canvis oportuns (curriculars o informació a les famílies).
- Elaborar un pla per al desenvolupament d'activitats extraescolars gratuïtes on pugui participar tot l'alumnat que així ho desitge sense impediments per motius de sexe.
- Proposar activitats que fomenten la cooperació i el gaudi i no la competició.

La família

- Destinar part del nostre temps lliure al joc i oci amb les nostres filles i fills.
- Valorar positivament els moments de companyia mútua i d'oci.
- Proposar activitats lúdiques que puguin ser motiu de gaudi per a tots els membres de la família.
- Fomentar des de la família la participació en activitats extraescolars que no suposen un esforç afegit a la jornada escolar sinó que servisquen a l'alumnat per a gaudir de la companyia de les seues amistats i per al seu propi descans.
- Permetre a l'alumnat que seleccione les activitats d'oci en les quals vulgui participar.
- Fomentar l'interès per la cultura i les arts a través del temps lliure.

ACTIVITAT 1: EN ACABAR LA JORNADA ESCOLAR...

Una part significativa del nostre alumnat participa en activitats extraescolars, algunes de les quals són lúdiques i unes altres purament educatives. Una part d'aquest alumnat manca de temps lliure en el sentit més literal per a poder destinar eixes hores o minuts al descans que requereix la jornada diària, que és fonamental per al desenvolupament integral de la persona, físic, emocional i cognitiu.

Disposar de les dades precises que ens informen de les diverses activitats que desenvolupa el nostre alumnat permet al professorat elaborar un diagnòstic de les activitats en les quals participa cada membre del grup i, al mateix temps, detectar les possibles causes de malestar o estrès de part del grup.

Es planteja a l'alumnat la següent activitat: "Ací us presente una enquesta que vull que empleneu per parelles. Un de vosaltres serà primerament qui faça l'entrevista i després serà l'altra persona qui formule les preguntes".

L'alumnat, distribuït per parelles, arreplega les dades que posteriorment s'analitzaran.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'empatia i la comunicació amb altres persones.
- Reflexionar sobre les activitats extraescolars.
- Valorar el temps lliure.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Mostrar interès per les respostes de l'altre membre de la parella.
- Escoltar les persones del nostre al voltant.
- Conèixer altres possibles activitats de temps lliure.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: l'entrevista elaborada i una còpia per a cada alumne. Cartolines de colors per a elaborar murals i retoladors o llapis de colors per als possibles dibuixos. Si l'activitat es desenvolupa en anglès: diccionaris en anglès, fulls i llapis.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor planteja l'activitat a l'alumnat i aquest es distribueix en parelles. A cada parella se li distribueixen dues còpies de la següent entrevista i la completaran durant 10 minuts.

EN EL MEU TEMPS LLIURE...

Nom:

1. En quines activitats participes quan acaben les classes i amb quina freqüència?

ACTIVITATS	DIES/HORES
1.
2.
3.
4.
5.

2. Quina t'agrada més? Per què?

.....

3. En quantes et diverteixes?

.....

4. Què t'agrada fer amb la teua família en el teu temps lliure?

.....

5. Creus que cada dia tens temps per a descansar?

6. Què t'agrada fer per a descansar?.....

.....

Per parelles emplenaran els fulls d'entrevista i parlaran entre si de les activitats extraescolars que realitzen. Mentrestant el professor elaborarà l'esquema del següent mural:

ESPORTS	MÚSICA
CURRICULARS	ALTRES
AMB LA FAMÍLIA	LA QUE MÉS M'AGRADA

L'alumnat per parelles anirà anotant en cada quadre el nom de la persona que participa en aquestes activitats. Una vegada que tots els membres del grup hagen anotat les activitats que desenvolupa la seua parella, en gran grup es comenten la distribució de les activitats extraescolars. Es poden calcular percentatges i es poden extraure conclusions i recomanacions. S'arreglaran les entrevistes individuals perquè s'hi arreplega molta informació que pot ser d'ajuda perquè el professorat elabore un diagnòstic precís.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Valencià i Castellà / Matemàtiques

ACTIVITAT 2: QUÈ NECESSITE PER A DIVERTIR-ME?

En l'actualitat, és habitual que les xiquetes i xiquets disposen de multitud de joguets i materials diversos (radiocassets, televisors, vídeos, ordinadors, videojocs...) amb els quals ocupen part del seu temps d'oci. Moltes d'aquestes activitats fomenten la solitud del xiquet i, encara que algunes vegades puguen ser educatius, no sempre compleixen l'objectiu d'afavorir el descans. Al mateix temps, aquest tipus de materials posa de manifest les diferències econòmiques entre l'alumnat.

A través d'aquesta activitat tractarem de valorar els jocs tradicionals que no requereixen materials o joguets sofisticats i de gaudir del joc en grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar l'abundància de joguets que tenim en la majoria de les llars.
- Modificar l'actitud davant el consum irracional de joguets.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Participar en jocs col·lectius que requereixen poca aportació material.
- Programar una sèrie d'activitats que s'executaran al llarg d'una setmana.
- Cercar informació sobre diferents jocs tradicionals.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: materials didàctics habituals i un panell de suro o un espai on les programacions setmanals puguen col·locar-se de forma visible.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor fa una breu referència a l'evolució que han experimentat els joguets des de començaments de segle fins a l'actualitat, esmentant el creixent grau de sofisticació d'aquests, no sempre en benefici del consumidor. (Aquesta informació pot buscar-se sol·licitant fotografies i documentació als diversos museus del joguet que hi ha en l'actualitat: Ibi, Azpeitia (País Basc), Figueres (Catalunya), etc.)

Es planteja a l'alumnat la següent activitat: *"Ens col·locarem en cercle (gran grup) i cadascun de nosaltres dirà els joguets que usa per a divertir-se i alguna cosa que el diverteix però per al qual no es necessita cap material ni joguet"*.

La professora o professor anirà anotant les aportacions de l'alumnat en el següent mural, i cuidarà la valoració positiva de totes les aportacions:

JOGUETS QUE USEM:	JOC SENSE JOGUETS:

Una vegada anotades totes les aportacions es pot comentar el contingut del mural i si fóra necessari es podria ampliar la columna corresponent als Jocs sense joguets (corda, conillets a amagar, jocs d'agafar, mocador, pares i mares, jocs de mans, jocs verbals...)

Quan disposem de suficients alternatives en aquesta columna, es demana a l'alumnat que en grups de quatre o cinc persones elabore un pla per al temps del pati d'una setmana: "Ara vull que us ordeneu per grups de quatre o cinc persones i que feu un pla per al temps del pati de la setmana que ve. Després jugareu a eixos jocs i una vegada conclosa la prova emplenarem l'última columna". Per a facilitar aquesta tasca se'ls pot aportar un full amb el següent esquema:

	JOCES HABITUALS	JOCES PROGRAMATS	EM DIVERTISC MÉS O MENYS? PER QUÈ?
DILLUNS			
DIMARTS			
DIMECRES			
DIJOUS			
DIVENDRES			

L'anàlisi en petit grup i posteriorment en gran grup de les respostes a l'última columna ens permetrà l'extracció de conclusions i es plantejaran situacions i postures que podran ser tractades i negociades en eixe mateix moment.

SUGGERIMENT: Aquesta activitat podria combinar-se amb alguna exposició de jocs i esports tradicionals o amb una visita al museu del joguet. Al mateix temps podria fer-se abans o a continuació de la unitat Jo com a xica i tu com a xic som diferents i ens valorem, on es proposa una activitat que condueix l'alumnat a l'anàlisi de l'espai que empren per al desenvolupament dels seus jocs.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Física / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL BASAR DEL JOGUET

Totes les persones hem gaudit dels nostres moments d'oci amb materials addicionals o sense que ens permeten executar alguna activitat lúdica. Algunes vegades som conscients dels avantatges i limitacions d'aquests materials. No obstant això, en altres ocasions simplement ens dediquem a executar-les sense pensar en les implicacions que comporta o en els estereotips que fomenta. En aquest sentit, sabem que alguns joguets són sexistes en la mesura que el joc amb aquests serveix per a reproduir rols habituals a les dones o als homes. Al mateix temps molts dels joguets que hi ha en el mercat són bèl·lics, bé perquè tenen forma d'armes reals, perquè puguen ser perillosos físicament per a qui els utilitzi o perquè serveixen per a simular situacions bèl·liques.

En aquesta activitat condueix a l'anàlisi dels beneficis i limitacions que comporten alguns joguets.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer els avantatges i desavantatges d'alguns joguets.
- Fomentar la capacitat crítica de l'alumnat.
- Reflexionar sobre els joguets que fomenten el desenvolupament integral de la persona.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Respectar les diferències existents en les preferències de les persones.
- Expressar enfront d'un grup de persones les pròpies idees.
- Afavorir les actituds positives cap als joguets que no són ni sexistes ni bèl·lics.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs o aula gran que permeta mobilitat als grups.

MATERIALS: cinc joguets diferents (un baló, una metrallata, una nina, un io-io i un mocador). Hi ha la possibilitat de sol·licitar a l'alumnat que siguin ells qui porten un joguet de casa, però per a evitar les diferències i comparances, s'ha preferit que siga el professorat qui el duga a la classe perquè alguns d'aquests joguets seran avaluats negativament i açò podria molestar l'alumne o alumna que l'haja portat.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es planteja l'activitat a l'alumnat, suggerint alguna cosa com: *"Hui convertirem la nostra classe en un basar del joguet. Ací podeu veure els cinc joguets que hem portat. M'agradaria que cadascú us col·locàreu darrere del joguet que preferiu, perquè després hi jugarem"*.

(És possible que darrere d'alguns joguets es col·loquen moltes persones i darrere d'uns altres, cap. Ací el professorat haurà de valorar si afegir altres joguets addicionals per a equiparar la grandària dels grups o opta per assignar algunes persones als joguets que hagen quedat deserts.)

Després de la divisió per grups es permet a l'alumnat que gaudisca del joguet seleccionat durant uns 10 minuts, suficient per a habitar-s'hi i experimentar els avantatges i limitacions que aporta. A continuació i després de distribuir l'alumnat en els mateixos grups, ompliran aquest quadre:

EL NOSTRE JOGUET ÉS:	
BENEFICIS:	LIMITACIONS:
.....
.....
.....
.....

Quan tots els grups hagen conclòs el seu treball, en gran grup es manifesten les opinions relatives a cadascun dels joguets. El professorat també pot afegir els comentaris que considere oportuns.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física / Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies s'ha treballat el tema del temps lliure, les activitats extraescolars i els joguets. El vostre fill o la vostra filla participa en activitats extraescolars i disposa de diversos joguets a casa. En relació amb aquest tema seria desitjable i sol·licitem la vostra ajuda perquè:

- a. Expliqueu al vostre fill o filla les raons per les quals creieu que és recomanable que participe en les activitats extraescolars en les quals està matriculat.
- b. Descriviu els joguets que usàveu de joves i els avantatges i limitacions que comportaven per al joc.

Si disposeu de temps, permeteu que el vostre fill o filla us expliqui les conclusions a les quals ha arribat a l'aula juntament amb el seu grup.

Us agraïm l'atenció i el temps destinat a aquesta tasca escolar, perquè quan els fills observen que la família valora positivament les tasques escolars, també s'hi identifiquen més i mostren més entusiasme per tot allò relacionat amb l'escola.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Per a tenir alguna idea de l'aprofitament que l'alumnat ha extret d'aquesta unitat es pot plantejar la tasca següent:

Es demana a cada membre del grup que compare aquestes dues activitats lúdiques: un partit de pala en la platja o en el frontó amb la família, i un joc de videoconsola.

S'arrepleguen les respostes i s'avalua el grau de maduresa a què hagen pogut arribar sobre el tema. A continuació podrien reflexionar sobre l'oci dels diferents membres de la família, perquè en la proposta que es fa per a la família, s'inclou un text sobre aquest punt.

<p>1. Compara aquestes dues activitats: Un partit de pala en la platja o frontó amb la família i un joc de videoconsola.</p>	<p>2. Descriu l'oci dels membres de la teua família:</p>
<p>SIMILITUDS:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>TEU:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>DIFERÈNCIES:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>MARE:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Què preferisc? Per què?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>PARE:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>.....</p> <p>.....</p>	<p>UNS ALTRES:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

UNITAT 26

ENVOLTATS D'INFORMACIÓ

■ IDEA PRINCIPAL

Els xiquets i xiquetes, com totes les persones, tenen dret a rebre informació sobre tot el que, en un sentit o en un altre, els afecta. I tenen dret també a donar informació, a expressar les seues opinions, queixes o problemes, en diversos àmbits, des dels més quotidians (la família, el col·legi, el grup d'amics...) fins als més oficials (municipi, mitjans de comunicació, etc.). Però perquè puguen exercir aquest dret cal que coneguen i manegen els procediments de la comunicació que els permeten rebre i emetre informació de forma adequada i enriquidora.

■ OBJECTIUS

- Fer-se conscients de la importància d'estar informats.
- Fomentar l'expressió d'opinions i idees pròpies.
- Desenvolupar la capacitat crítica davant els missatges dels mitjans de comunicació i la publicitat.
- Millorar els procediments en la producció de textos escrits i orals.
- Familiaritzar-se amb l'ús dels mitjans de comunicació audiovisuals i informàtics i aprofitar-ne el potencial expressiu.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Hui, més que mai, vivim en la societat de la informació. L'"aldea global" de la qual parlava McLuhan és ja una realitat. Les anomenades autopistes de la informació ens duen a velocitat de vertigen d'una notícia a una altra, d'un país a un altre, de la major tragèdia a la més pura frivolitat. Vist així es diria que ningú ens nega eixe dret a estar informats. No obstant això, sent tan gran l'avanç dels mitjans de comunicació en aquestes últimes dècades, hi hauria molt a dir sobre quina informació ens arriba i com ens arriba.

Bombardejats, saturats de vegades, des de la ràdio o la televisió, de tantes notícies, no som capaços de processar-les; la xarxa (Internet), per la seua banda, ens embolica en tal maremàgnum d'informació que de vegades és inevitable que la navegació es convertisca en naufragi. En qualsevol cas, el rumb ve ja molt marcat, pels mateixos mitjans i pels interessos econòmics.

Si açò ens ocorre a les persones adultes, molt més greu és en el cas de la població infantil. Per tant, tenint en compte que els mitjans de comunicació són juntament amb la família i l'escola un dels principals agents que influeixen en les nostres alumnes, ja que constitueixen un dels vehicles fonamentals de transmissió dels valors socials, és molt important que els ensenyem a discriminar la informació que reben a través d'aquests.

Indubtablement, la televisió és el mitjà del qual reben el major nombre de missatges i, per tant, el més influent. És necessari fer amb el nostre alumnat una anàlisi dels programes que veuen i desenvolupar en ells i elles una capacitat crítica que els permeta estar informats amb un grau òptim de llibertat, evitant, en la mesura que siga possible, les manipulacions dels mitjans.

Capítol a part mereixeria la publicitat, que és un dels mitjans més potents de manteniment dels valors establits i influeix definitivament en la gestió del nostre consum, temps d'oci, estil de vida... El món que el nostre alumnat veu en la televisió (tenint en compte el tipus de programes que sol veure), en un alt percentatge, no respon a la realitat, i menys a la de determinats països, sinó que resulta una idealització de la vida adolescent i juvenil en la qual els problemes més greus són tenir uns quilets de més o fer-se amb els pantalons de la marca d'última moda. El nostre alumnat s'enfronta, doncs, a una visió esbiaixada de la realitat que hem d'ajudar-los a compen-sar amb el coneixement d'altres problemes i situacions veritablement importants de la vida, fomentant l'interès per altre tipus de programes o mitjans de comunicació (la premsa entre ells) més didàctics i informatius.

Però, en el moment que vivim, no podem obviar l'auge d'un nou mitjà de comunicació: Internet. Cada vegada en major mesura és un instrument al seu abast que els ofereix moltes possibilitats, no només pel que fa a la informació (amb la qual cosa pot influir en la seua percepció de la realitat) sinó també pel que fa a l'expressió d'opinions. El caràcter interactiu del mitjà fa que el nostre alumnat pugua participar en debats, fòrums o referèndums, (com per exemple, UNICEF, La joventut opina sobre "Els drets del xiquet": <http://www.unicef.org/vaig/>)

és/meeting/rig/righome.html). És necessari, per tant, que ensenyem al nostre alumnat a navegar per la xarxa: com buscar informació interessant, com participar en eixos fòrums de trobada, com connectar amb xiquets i xiquetes d'altres països, com crear pàgines web per a expressar les seues opinions, etc.; en definitiva, com utilitzar totes les possibilitats que la xarxa ofereix d'una manera positiva i no com a agent alienant i manipulador.

D'altra banda, com hem dit, tan important com rebre informació és emetre-la, tan important com aprendre a analitzar i comprendre missatges és aprendre a elaborar-los. En aquest sentit, moltes vegades els nostres xics no exerceixen el seu dret a l'opinió perquè manquen de les habilitats necessàries per a fer-ho. Per això, tot el treball d'elaboració de textos és fonamental per a desenvolupar aquestes capacitats. I no només pel que fa al llenguatge verbal o gràfic sinó també al maneig del llenguatge audiovisual (fotografia, vídeo) o informàtic (ús del correu electrònic, creació de pàgines web...). A més, cal incidir que opinar és també una responsabilitat en la mesura que quan expressem les nostres opinions ens impliquem en la realitat en la qual vivim. En aquest sentit, són molt interessants experiències com la del Dia Mundial de la Ràdio i la Televisió a favor dels Xiquets promoguda per UNICEF, l'última celebració del qual ha tingut lloc el 12 de desembre de 1999. Eixe dia, més de 2.000 estacions de ràdio i televisió de tot el món donen la paraula als xiquets i xiquetes perquè exercisquen el seu dret a l'opinió a favor, al seu torn, dels Drets del Xiquet; els xiquets i xiquetes com a promotors del canvi social. (UNICEF: <http://www.unicef.org/spanish/icdb/>).

En definitiva, no exerceix el dret qui vol sinó qui pot. I eixa és la nostra tasca: capacitar el nostre alumnat perquè pugui exercir-lo. L'àrea de Llengua quant als procediments i el de Coneixement del Medi quant als continguts seran claus en aquest treball.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Treballar tots els procediments de comprensió i producció de textos per augmentar la competència comunicativa del nostre alumnat en els diferents mitjans i àmbits.
- Utilitzar com a material d'aula, en les diferents àrees, missatges dels mitjans de comunicació per a analitzar-los amb l'alumnat i neutralitzar la seua influència.
- Proposar la realització en el centre de periòdics o revistes, emissions de ràdio o televisió, creació de pàgines web..., és a dir, tot el que contribuïska a aconseguir que el nostre alumnat arrebegue la informació del seu entorn i s'expresse.
- Animar el nostre alumnat que participe en referèndums o fòrums d'opinió proposats per les ONG, els mitjans de comunicació o altres institucions sobre diferents temes.
- Demanar a l'alumnat opinió en tot el que l'afecte en la vida del col·legi. Cuidar que se senten informats de les coses que els pertocuen en la vida del col·legi i expressen les seues opinions, fomentant estructures de participació i representació de l'alumnat. Bústia de suggeriments per a l'alumnat.

La família

- Seleccionar el tipus de programes i el temps dedicat a veure la televisió a casa.
- Veure i comentar amb ells alguns programes de televisió o anuncis publicitaris analitzant-ne amb sentit crític els continguts.
- Fomentar l'interès per la lectura de la premsa o de revistes adequades a la seua edat que siguen estimulants i obertes en els seus plantejaments.
- Provocar a casa el diàleg amb els xics i xiques sobre els temes que els preocupen, tant en l'àmbit personal, familiar com en l'àmbit social.

ACTIVITAT 1: ENGANXATS A LA TELE

Ja que és la televisió el mitjà de comunicació i informació que més veu el nostre alumnat és interessant dedicar-li una reflexió. Habitualment, no veuen programes informatius sinó més aïna sèries, programes infantils o juvenils, concursos, etc., tot això amant de publicitat. La sensació d'estar connectat al món, d'estar informat, que ens dóna la televisió pot ser enganyosa. Així doncs, cal revisar amb ells els continguts d'eixos programes, els tipus de missatges que ens transmeten, els valors que es fomenten, el tipus de realitat que mostren i la que amaguen.

És la nostra obligació proporcionar-los recursos per a llegir de manera més conscient i crítica la informació que reben així com crear en ells la curiositat i inquietud per altre tipus d'informacions que normalment no reben.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: *"Farem una breu enquesta en la classe sobre quant de temps veiem la televisió, quins programes veiem preferentment i per què, fins a quin punt estem informats del que passa en el món, etc. Durant una setmana ens fixarem en quantes hores i quins programes veiem en la tele i analitzarem com són eixos programes. Per a això utilitzarem un quadre de recollida de dades i un breu qüestionari que ens servirà de base per a la posada en comú que farem al final"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre els continguts que reben a través de la televisió.
- Fer-se conscients del que és estar informat.
- Desenvolupar la capacitat crítica i d'anàlisi.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar els continguts de determinats programes i anuncis de televisió, comparant la realitat que ens transmet la TV amb la que veiem al nostre al voltant.
- Comprendre la influència que té en les seues vides la publicitat.
- Fer-se conscients dels seus hàbits pel que fa a la TV.
- Interessar-se per altre tipus de programes diferents dels que veuen habitualment.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: quadre d'arreglada de dades i qüestionari, la pissarra.

DURADA DE L'ACTIVITAT: una hora i mitja.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En gran grup es dedica quart d'hora d'una sessió a plantejar el treball que es farà la setmana següent. Se'ls explica la finalitat de l'activitat i se'ls dóna a conèixer els instruments de treball: en el quadre següent haurien de ressenyar al llarg d'una setmana quantes hores veuen de TV al dia i quins programes. En acabar la setmana haurien d'emplenar també el qüestionari, que és complementari i els ajuda a aprofundir un poc més en els continguts dels programes així com de la publicitat que veuen habitualment.

JO I LA TELE

Dies de la setmana	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Quantes hores?							
Quins programes?							

QÜESTIONARI

- Quantes hores veus la TV a la setmana?
- Quin tipus de programes veus preferentment?
- Quins són els que més t'agraden? Per què?
- Els protagonistes s'assemblen a tu, a la teua forma de vida?
- Creus que reflecteixen els problemes dels xics i xiques com tu?
- T'assabentes de les coses que passen en el món a través de la TV?
- Sols veure programes informatius?
- Veus els anuncis publicitaris o fas zàping?
- Quins són els anuncis que més t'agraden? Per què?
- Quins productes anuncien?
- Qui i com són els protagonistes?
- Com és l'espai en el qual apareixen?
- Com és el colorit i les imatges? I la música?

Al cap més o menys d'una setmana es reprèn el treball a classe dividint la sessió en dues parts:

- En la primera mitja hora i amb un quadre similar en la pissarra en el qual afegirem dues entrades més (el programa preferit i l'anunci preferit de la classe) s'aniran arreplegant les dades de l'alumnat. Segurament coincidiran la majoria en moltes coses, la qual cosa ens permetrà tenir una visió general de com és el consum i les preferències dels nostres xics i xiques en relació amb la TV.
- La segona mitja hora la dedicarem, ajudant-nos de les respostes del qüestionari, a reflexionar sobre el tipus de missatges i valors que reben a través de la tele, per què prefereixen uns programes/anuncis a uns altres, si creuen que els programes que veuen els informen realment de les coses que els afecten, quin és el nivell real d'informació sobre món que reben, etc.

Amb tot açò es tracta de fer-los conscients del contrast entre el món que transmeten les sèries i els anuncis, el seu món real i la realitat d'altres xiquets i xiquetes que pateixen greus problemes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: QUÈ ENS CONTEN ELS PERIÒDICS?

La televisió, actualment també Internet, és el mitjà que ens informa de manera més immediata i impactant del que succeeix en el món, però a més de l'inevitable biaix en la transmissió de les notícies, en general, falten programes seriosos que aprofundisquen en els problemes d'actualitat. La premsa, no obstant això, a través de les seues seccions d'informació i opinió -sabent sempre que cap mitjà és absolutament objectiu- és segurament la que en aquest moment ens ofereix una major profunditat i contrast en la informació. Sent conscients que el nostre alumnat en general ha desenvolupat poc l'hàbit lector i menys pel que fa a la premsa, plantejarem aquesta segona activitat al voltant del periòdic. Encara que sabem que a la seua edat encara resulta difícil, de vegades, assimilar tots els continguts del periòdic, tractarem de familiaritzar-los amb el mitjà i crear en ells la inquietud per llegir la premsa i l'interès per "estar informat".

Al final d'una sessió de classe la professora o professor explica a l'alumnat l'activitat que es realitzarà al cap de dos o tres dies: *"Es compra el periòdic en la vostra casa? Soleu llegir la premsa? Quants periòdics coneixeu? Durant un parell de dies seleccionarem del periòdic notícies que ens interessen perquè parlen de xics i xiques com nosaltres o perquè tracten algun tema general que ens preocupe. Quan ho hàgem fet, les llegirem a classe, les comentarem i finalment ens convertirem també en periodistes"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Familiaritzar a l'alumnat amb la lectura de la premsa.
- Acostar-se als gèneres i el llenguatge periodístic.
- Fomentar la curiositat per conèixer el que passa en el món.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar què és una notícia, quines parts té...
- Analitzar el contingut d'algunes notícies de la premsa sobretot pel que fa als problemes de la infància.
- Elaborar una notícia sobre un tema d'actualitat.
- Fomentar el treball en equip buscant el consens en el grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: notícies de periòdics, fulls, cartolines grans de colors, cola, retoladors...

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En gran grup el professor demana a cada persona que llija almenys una de les notícies que ha seleccionat en la premsa dient per què l'ha escollit i es comenta entre tots la seua importància. Suposant que la majoria de les notícies puguen ser negatives, se n'intentarà ressaltar també alguna de positiva.

Una vegada que tot l'alumnat ha llegit la seua notícia es passa a una segona part d'anàlisi. Per a això ens fixarem en alguns punts clau:

Quant a la forma:

- Les diferents seccions del periòdic.
- Els diferents tipus de textos (notícies, articles, cròniques, anuncis...).
- Diferències entre informació/opinió (objectivitat/subjectivitat).
- Què és una notícia, quines parts té, a quines preguntes respon, quines són les seues característiques gràfiques.

Quant al contingut:

- Si apareixen moltes notícies sobre xics i xiques com nosaltres en la premsa.
- Quin tipus de coses contenen.

- Si parlen de xiquets i xiquetes d'altres països.
- Quins problemes tenen.
- Si ens afecten aquests successos d'alguna manera.

En la següent sessió, el professor selecciona un succés important que aparega en el periòdic del dia i ho comenta a classe amb l'alumnat. Seguidament, els demanarà que, basant-se en l'anàlisi i els exemples de la sessió anterior, en grups de quatre i en un quart d'hora, elaboren una notícia sobre eixe succés. En el següent quart d'hora es compararan les notícies elaborades en els grups i la mateixa publicada en dues o tres periòdics del dia per a comprovar que una mateixa notícia es pot contar de maneres molt diferents i amb diferents graus d'objectivitat.

En l'última mitja hora, en els mateixos grups, amb les notícies seleccionades del periòdic i la que ells i elles mateixos han creat, realitzaran un petit mural informatiu per a col·locar en els passadissos del centre amb la finalitat de fomentar en els seus companys i companyes l'interès per la informació. S'intentarà, per això, que resulte atractiu visualment i caldrà cercar-li un títol o titular "reclam".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 3: I TU QUÈ OPINES...?

L'altra cara de la moneda del dret a la informació és el dret a l'opinió. Però des del punt de vista educatiu, i a aquesta edat, no ens interessa només incidir en el dret en si, sinó en la responsabilitat. Opinar és, d'alguna manera, una forma d'implicar-nos en la realitat, de comprometre'ns amb el món en el qual vivim; en definitiva, de prendre partit. És, per tant, una cosa que hem de treballar amb el nostre alumnat; ensenyar-los la importància d'expressar les seues opinions i de respectar les dels altres perquè també ells i elles puguen exercir el seu dret.

Partirem d'algun problema que interesse l'alumnat en eixe moment i que suscite certa polèmica. Pot ser des d'una cosa relacionada amb el col·legi, amb el municipi o en l'àmbit més ampli del país o del món. Partir de les coses pròximes sempre té l'avantatge que és més significatiu per a ells però també és bo que els anem obrint finestres cap al món i fent-los conscients que el que passa lluny també ens afecta i que el que fem ací també afecta els qui viuen allà.

L'educadora o educador explica l'activitat a l'alumnat: *“Ja que es parla tant en el col·legi, en el carrer, en la premsa... del conflicte X, debatrem sobre aquest i intentarem arribar a un plantejament comú en relació amb el problema. Una vegada aconseguit el consens elaborarem una carta o escrit, en el qual reflectim la nostra opinió com a grup, que farem arribar a qui corresponga (el director del col·legi, l'alcalde, el director del periòdic, o el síndic, si escau.)”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'expressió d'opinions i idees pròpies de l'alumnat.
- Fer-se conscient que opinar és una forma de comprometre's amb la realitat.
- Aprendre a respectar les opinions de les altres persones.
- Aprendre a argumentar les seues pròpies idees.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar textos argumentatius escrits i orals.
- Aprendre a debatre en grup, respectant les intervencions de les altres persones.
- Fomentar la cerca del consens entre els membres de la classe.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, la pissarra.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es trau a col·lació a classe algun problema (de l'àmbit pròxim o llunyà) que en eixe moment puga preocupar l'alumnat i sobre el qual es puga establir polèmica. L'activitat es divideix en diverses parts. En primer lloc, se'ls demana que en cinc minuts escriguen en un paper la seua opinió sobre eixe tema i que apunten quatre o cinc raons que els duen a pensar així. En grups de quatre es dediquen quinze minuts a posar en comú el que ha escrit cada persona tractant de conjuminar les idees comunes.

Una vegada que el tema està un poc treballat en petit grup, es van exposant les diferents opinions en gran grup (entre mitja hora i quaranta minuts) i es dóna lloc a un debat.

Abans de començar, s'establiran clarament unes normes que caldrà respectar:

- Es nomena un moderador.
- Cada grup escollirà el seu portaveu que serà qui expose les conclusions a les quals hagen arribat, encara que puguen intervenir les altres persones si no se senten suficientment representades.
- Cada grup tindrà un primer torn d'intervenció i després s'aniran demanant torns de paraula segons la gent vulga prendre part.

- Hi haurà un secretari que anirà arreplegant en la pissarra els diferents arguments i tractarà d'anar arribant a punts comuns. La idea és que com a grup s'arribe a una opinió consensuada.
- Es nomenarà una persona "observadora externa", la qual retornarà al grup la seua impressió sobre el desenvolupament de la sessió, sobretot pel que fa a les actituds.

Aquestes normes de funcionament es podrien escriure en un full i col·locar-les en el suro de la classe per a tenir-les sempre presents en la realització de debats, assemblees, etc.

Quan s'haja aconseguit consensuar una opinió com a classe, en una sessió posterior (una hora o tres quarts d'hora), de nou en grups de quatre (els mateixos que s'han utilitzat prèviament), redactaran un escrit o una carta (el que escaiga) per a enviar-la a qui corresponga en cada cas, però sempre amb la intenció que l'opinió del grup arribe a l'exterior. Se'ls recorden les característiques d'un escrit d'aquesta naturalesa i fins i tot es pot escriure en la pissarra una llista de control amb els aspectes que cal tenir en compte en aquest tipus de textos. Finalment es lliguen les cartes dels grups i s'escull, per a ser enviada, la que arreplegue millor l'opinió del grup amb les modificacions que siguen necessàries.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a l'aula amb els vostres fills i filles el dret i l'interès per estar informats i per expressar les seues opinions. Per a això és necessari que tant des de l'aula com des de la família fomentem la seua inquietud per estar al cas del que succeeix al seu voltant i el seu interès per participar i incidir en el rumb de les coses, ja siga opinant, adoptant determinades actituds o actuant directament sobre la realitat.

En relació amb tot açò estem analitzant els mitjans de comunicació (televisió, premsa, Internet...) per a desenvolupar la seua capacitat crítica davant els missatges que reben i perquè sàpien discriminar la informació.

En ocasions, els demanarem que es fixen en determinats programes o que duguen a l'escola notícies que troben en la premsa, etc. Us demanem que en la mesura del possible col·laboreu amb el vostre fill o filla en aquest treball i aprofiteu per a orientar-lo en els següents aspectes:

- Comentar amb ell o ella els programes de televisió que sol veure.
- Analitzar el tipus de valors que es transmeten a través dels mitjans de comunicació.
- Fer-lo partícip de les notícies en la tele o en la premsa que el puguen interessar.
- Animar-lo que llija la premsa i veja programes informatius sempre que siguen adequats per a la seua edat.
- Orientar-lo en l'ús d'Internet (si en tinguéreu) perquè l'utilitze com un instrument d'aprenentatge i no només com una forma de passar l'estona.
- Dialogar a casa sobre els problemes socials que afecten la infància.
- Tenir sempre en compte les seues opinions.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

L'avaluació d'aquesta unitat consistirà en l'elaboració, en grups de 4 o 5 persones, d'un petit periòdic escolar (un DIN A3 doblegat per la meitat), en el qual treballaran textos d'informació i opinió i arreglegaran el treball que s'ha anat realitzant en les tres activitats. El periòdic constarà de quatre pàgines distribuïdes de la següent forma:

- Una pàgina inicial que resumisca en titulars el més rellevant del periòdic. Hi apareixerà també el nom de la publicació decidit pel grup.
- Una pàgina dedicada a notícies sobre la infància en la qual poden apegar-ne algunes de les seleccionades en la premsa i la que han elaborat a classe.
- Una pàgina dedicada al problema sobre el qual ha versat el debat de la tercera activitat, en la qual es pot incloure també la carta o l'escrit que s'ha elaborat.
- Una pàgina final dedicada a la vida escolar, on s'arregleguen notícies, opinions i suggeriments (Bústia de suggeriments) de l'alumnat.

Poden incloure fotos o dibuixos i haurien d'utilitzar, amb els seus mitjans, el tipus de maquetació i tipografia pròpia d'un periòdic. Si l'alumnat és hàbil en el maneig de l'ordinador, pot utilitzar-se aquest com a eina de treball pel que fa al disseny i també com a font d'informació (Internet).

UNITAT 27

CUIDEM EL PLANETA

■ IDEA PRINCIPAL

Els criteris consumistes, conseqüència del desenvolupament tecnològic i industrial dels països rics, asseguren una vida allunyada de la misèria però a costa de l'explotació abusiva i desmesurada dels recursos naturals del planeta, fet que accentua el desequilibri ecològic del medi natural.

Aquesta utilització indeguda dels recursos que ofereix la naturalesa ha motivat l'aparició d'iniciatives que impulsen la concepció que el món no és una suma de parts sinó un tot interrelacionat, en el qual qualsevol actuació local té al seu torn repercussió a escala global.

■ OBJECTIUS

- Ajudar a comprendre que l'equilibri vital de l'ecosistema depèn en gran mesura de l'activitat humana.
- Ajudar a prendre consciència que si som descurats amb el medi ambient també ho serem amb nosaltres mateixos i amb les persones que ens envolten.
- Fomentar l'esperit crític mitjançant la investigació individual i de grup.
- Sensibilitzar i animar a responsabilitzar-se de la defensa dels drets del planeta.
- Animar a participar en iniciatives que afavorisquen el benestar de la humanitat i del medi ambient.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

L'ésser humà interactua amb el medi modificant-lo en funció de les seues necessitats econòmiques i socials. Aquesta activitat humana, accelerada per la revolució científica i tecnològica i pel desenvolupament de les societats industrials, està explotant els recursos naturals de forma salvatge i desmesurada, i pot ocasionar danys irreparables en la natura amb repercussions que a llarg termini aniran afectant els éssers que habiten a la Terra. Com va escriure el cap Seattle (en Greig Sue i altres, 1991, p.13):

“El que li ocorrega a la terra, li ocorre als fills de la terra. Si els homes escupen en el sòl, escupen sobre si mateixos. Sabem que la terra no pertany a l'home, l'home pertany a la terra. Tot està relacionat, com els llaços de sang que uneixen la família. El que li ocorrega a la terra, li ocorre als fills de la terra. L'home no va teixir la xarxa de la vida, és només un fil d'aquesta xarxa. El que faça amb ella, s'ho fa a si mateix”.

Abans de produir-se el desenvolupament de les societats urbanes, els éssers humans es beneficiaven de la natura extraient-ne aliments, materials per a produir energia,... i l'única cosa que rebutjaven eren substàncies o elements no perjudicials per a l'equilibri ecològic. D'aquesta manera, els éssers humans estaven perfectament integrats amb la natura i la seua relació amb ella era totalment equilibrada.

A causa de l'auge incontrolat de les societats industrials i consumistes, al rapidísim avanç tecnològic i al creixement demogràfic, l'entorn natural s'està convertint en un gran “abocador” en el qual s'està acumulant tota la deixalla provinent de l'explotació desmesurada dels recursos. Com a conseqüència d'aquest desajustament ecològic, estan apareixent diferents manifestacions en forma de fortes inundacions, d'augment de la temperatura del planeta o d'aparició de diferents problemes relacionats amb la salut humana com les al·lèrgies, algunes malalties de difícil diagnòstic..., que són reflex de les agressions comeses per l'ésser humà en relació amb el sòl, l'aire i l'aigua.

Aquests greus danys al medi ambient tenen repercussions tant locals com de caràcter més global. Pel que fa a l'àmbit local, aquestes repercussions estan relacionades amb la vida que es desenvolupa normalment en les aglomeracions urbanes, on apareixen grans línies elèctriques, s'habita en habitatges construïts amb materials perjudicials per a la salut, es respiren grans dosis d'anhidrid carbònic produït per l'ús del petroli, es viu envaït de forts camps electromagnètics, s'acumulen grans quantitats de brossa...

A escala més global, s'està produint la desforestació de les terres per a aconseguir fusta i emprar més terreny per al cultiu i pastura, cosa que influeix en els grans canvis climàtics que últimament estan assotant la terra, ja que els sòls queden desprotegits i es veu així alterat l'equilibri entre la temperatura i humitat de l'ambient. La desforestació dels boscos també està duent a la desaparició de moltes espècies animals i vegetals, ja que les

deixa sense llar. Igualment, la captura excessiva i indeguda i d'acord amb els patrons de consum dels països rics també està duent a la desaparició d'algunes espècies. Un altre exemple de degradació del medi ambient el tenim en el debilitament de la capa d'ozó produït per la contaminació.

Com a conclusió, l'ésser humà s'ensenyoreix de la Terra per aconseguir objectius que moltes vegades estan renyits amb les lleis de la naturalesa. Les seues actuacions responen, en la majoria de les ocasions, a interessos econòmics i socials i no tenen en consideració el dany irreparable que es pot ocasionar al nostre entorn. No es tracta de no actuar sobre el medi sinó de valorar les repercussions que la nostra intervenció puga tenir-hi.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Sensibilitzar-se i responsabilitzar-se de les actuacions personals en relació amb el medi ambient.
- Informar l'alumnat dels desajustaments ecològics produïts en el planeta.
- Comprometre's a potenciar l'educació ambiental en els centres escolars inserint-la en els processos educatius.

La família

- Ser conscients de la relació existent entre l'acció individual i la deterioració del medi ambient.
- Impulsar com a consumidor o consumidora actituds de defensa del medi ambient.
- Exigir i participar en els projectes locals de reciclatge.
- Mantenir una relació de cooperació amb l'escola en temes mediambientals.
- Participar en les activitats organitzades per l'escola de pares i mares.

ACTIVITAT 1: QUANTA BROSSA!

La major part de la brossa que es genera està formada per diferents tipus d'embolcalls o envasos i aliments. Quan aquests envasos són de vidre s'aconsella reutilitzar-los a causa del cost elevat que suposa reciclar-los. En el cas del paper el reciclatge de tan sols el 50% del que es consumeix serviria per a salvar milers de quilòmetres quadrats de bosc.

Quan tanquem la bossa de la brossa i la dipositem en el lloc d'arregla, no solem ser conscients del que els nostres rebutjos suposen a escala més global, quan cada bossa es multiplica per famílies, per pobles i per països. L'endemà de matí i com per "art de màgia", la brossa ha desaparegut. Si cada persona anara dipositant en un mateix lloc tot el que va rebutjant li resultaria impossible reconèixer que tot el que ha acumulat és producte de la seua activitat i que, en molts casos, es tracta d'una activitat descurada.

Per a promoure la responsabilitat i assolir major implicació personal, en aquesta activitat es proposa veure el documental sobre les deixalles titulat "Arduratu zaitez", que és proporcionat per la Diputació Foral de Biscaia (també n'hi ha versió en castellà).

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Ajudar a prendre consciència que si som descurats amb el medi ambient també ho serem amb nosaltres mateixos i amb les persones que ens envolten.
- Adonar-se de la importància del sòl com a element imprescindible per a la vida dels éssers.
- Comprendre que l'equilibri vital d'un ecosistema depèn de l'activitat humana.
- Participar en iniciatives que afavorisquen el benestar de la humanitat i del medi ambient.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comprendre els conceptes de "reciclar" i "reutilitzar".
- Traure conclusions i proposar solucions.
- Acceptar que les aportacions d'un mateix són importants per a la resta.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: vídeo, cinta, full i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Veureu un documental realitzat per la Diputació Provincial d'Alacant relacionat amb la brossa que produïm. És important que tracteu de posar-vos en el lloc de les persones que apareixen com a generadores de rebutjos, ja que tots i totes ho som. Després de veure'l tractarem de reflexionar i traure'n conclusions."*

Una vegada vist, l'alumnat exposarà el que li ha suggerit el documental. El professorat pot ajudar a la reflexió proposant diverses preguntes, com:

- Quin tipus de productes utilitzes que siguen de paper (mocadors, tovallons, quaderns, llibres...)?
- Reutilitzes el paper?
- El diposites en els contenidors corresponents per a reciclar-lo?
- Reutilitzes el vidre: botelles, pots...?
- El diposites en contenidors especials per al reciclatge?
- Què fas amb els recipients: botelles de plàstic, llandes, brics...?
- Quan vas a comprar amb la teua família, quin tipus d'envasos soleu comprar normalment (plàstic, cartó, vidre...)?
- Què fas amb els aliments que no vols?
- Què fas amb els teixits i les robes que no utilitzes?

Una vegada comentats aquests aspectes el professorat ha de ressaltar la importància del medi ambient en el desenvolupament de la persona i de la humanitat, i de la necessitat de crear estils de vida que siguin més harmoniosos amb l'entorn natural, aconsellant els alumnes en els següents aspectes:

- La conveniència de comprar només els productes que realment es necessiten.
- La reutilització dels objectes sempre que siga possible.
- La compra de productes que es puguin reciclar.
- Evitar, en la mesura del possible, els plàstics per la quantitat de substàncies contaminants de què es componen.
- La utilització de bosses per a comprar que siguin de tela, vímet o, en últim cas, plàstic ja utilitzat en altres ocasions.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: A FAVOR DELS PRODUCTES NATURALS!

La contaminació química afecta el planeta i la nostra salut. Aquesta contaminació en forma de gasos no visibles la respirem mitjançant els vapors de les pintures sintètiques, el fum del tabac, les substàncies químiques que desprenen les fàbriques, els cotxes, els camions, les calefaccions de carbó... També ingerim substàncies tòxiques relacionades amb els metalls i plaguicides, no aptes per a l'organisme, que es troben en l'aigua i en els aliments.

Tots aquests aspectes perjudiquen la nostra salut i el nostre organisme i es manifesten moltes vegades a través d'al·lèrgies i diferents malalties. Tenint açò en compte sembla imprescindible avançar en la conscienciació sobre la utilització de productes naturals tant per a l'alimentació com per al vestit i fins i tot per a la llar.

Aquesta activitat pretén despertar l'interès en l'alumnat perquè utilitze en la mesura de les seues possibilitats productes naturals en la seua forma de vestir.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar els coneixements i experiències que té sobre els productes naturals.
- Comprendre que l'equilibri vital de l'ecosistema depèn de l'activitat humana.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Investigar en la seua pròpia habitació.
- Traure conclusions i criteris per a futures compres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en la seua pròpia habitació.

MATERIALS: fulls i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor presenta l'activitat dient: *"Investigareu en la vostra pròpia habitació. Vull que us fixeu en la composició de les peces de vestir que utilitzeu. Per a això hauríeu de localitzar on està l'etiqueta i anotar els noms dels teixits que hi apareixen (cotó, lli, viscosa, llana, polièster, raió, lycra, niló, elastà...)"*.

Cada alumne haurà d'anotar en sa casa i sobre un full la composició de les peces de vestir que utilitza: roba interior, pantalons, faltes, camises, jerses, abrics, gavadines, barnussos...

Una vegada confeccionada la llista i ja a l'aula, el professorat anirà escrivint en la pissarra la relació dels teixits oposats en la composició de les peces, diferenciant quins són naturals i quins no. Si el professor o professora s'adonara que l'alumnat no discrimina bé els elements naturals dels sintètics seria el moment adequat per a explicar i deixar clars aquests conceptes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: JO TAMBÉ ESCOLTE ELS QUI SÓN POETES

Amb la lectura de produccions textuals es fomenta la capacitat de relació amb els altres, amb el món i també amb si mateix. En aquest procés, alhora, es treballen habilitats relacionades amb la imaginació, amb l'ús del llenguatge, amb l'exteriorització dels coneixements culturals i socials..., totes aquestes, capacitats vinculades al desenvolupament integral de la persona.

Aquesta activitat, d'una banda, tracta de crear a l'aula situacions que afavorisquen la lectura de textos que permeten a l'alumnat desenvolupar l'escolta, la comprensió, la interpretació i l'expressió dels seus sentiments i actituds. Per altra banda, intenta dur a la reflexió sobre la importància del respecte cap al medi ambient.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Sensibilitzar-se i responsabilitzar-se en la defensa dels drets del planeta.
- Desenvolupar la capacitat comunicativa de l'alumnat.
- Explorar les possibilitats expressives orals i escrites.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Escoltar atentament la recitació de la carta del cap indi.
- Llegir i interpretar el text triat.
- Il·lustrar el text triat.
- Gaudir amb la lectura triada.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: text: "Carta del cap indi" (presa del llibre Com educar en valors de l'editorial Narcea, 1997), fulls, llapis de colors i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Llegiré en veu alta la carta del cap indi perquè quede clar quin és el sentit del text i us hi pugueu recrear. Una vegada llegit, cadascú comentarà el que li ha suggerit i ho reflectirà mitjançant una il·lustració"*.

El professor llegirà la carta del cap indi. Mentrestant l'alumnat haurà d'escoltar atentament per a captar i descobrir el sentit d'aquesta carta, el missatge de la qual està relacionat amb la igualtat i el respecte pels éssers humans i el medi ambient. En la lectura s'haurà de cuidar l'entonació, el ritme i el volum de veu perquè s'ajuste a l'expressió de sentiments. (Serà el professor qui faça la lectura amb la finalitat de cuidar els aspectes anteriorment citats, i perquè en certs alumnes la lectura silenciosa pot despistar el veritable sentit del text.)

És interessant que en la reflexió sobre aquest els alumnes reflectisquen els seus sentiments sobre el text escoltat i la seua implicació davant la situació, comentant-la de forma oral i a través d'il·lustracions. Els materials resultants s'exposaran en les parets dels passadissos properes a l'aula.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Creiem que és necessari que reflexioneu sobre els productes domèstics que utilitzeu a casa, a causa de la repercussió que molts d'aquests tenen sobre el medi ambient. Productes tan usuals com el lleixiu, els abrillantadors o les substàncies per a netejar els vàters afavoreixen la contaminació de l'aigua potable.

Per això, és important fixar-se en la composició de certs productes agressius i adonar-se de la possibilitat que hi ha de substituir-los per altres de menys nocius.

També és important que ho comenteu amb el vostre fill o filla perquè les pròximes compres les feu segons criteris de defensa del nostre entorn, que al cap i a la fi és la nostra gran "llar comuna". Pearson (1991) ens dóna els suggeriments següents:

- **Detergents en pols.** Fertilitzen en excés les aigües i produeixen l'augment d'algues, que redueixen l'oxigen per als peixos i la vida vegetal. És aconsellable utilitzar productes biodegradables sense fosfats.
- **Lleixiu.** Destruïx els bacteris favorables perquè contamina l'aigua. Es pot utilitzar en el seu lloc vinagre o netejadors biodegradables.
- **Abrillantadors en forma d'aerosols.** Emeten substàncies de dissolvents químics a l'aire. En el seu lloc es poden emprar els abrillantadors de cera pura d'abella.
- **Ambientadors.** No solen depurar l'ambient sinó tot el contrari, el contaminen. Com a alternativa es poden utilitzar flors seques aromàtiques com l'espígol, la rosa...
- **Repel·lents d'insectes.** Destruïxen alhora els que en són els predadors beneficiosos. Són eficaços l'alfàbega, el romer i el timó.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Una vegada per trimestre, tant a l'aula com a casa, farem una valoració de les nostres actituds respecte a la reutilització i reciclatge de diferents productes, fixant-nos en si portem a terme o no les següents conductes:

Vidre:

- Si reutilitzem els recipients, ja que la seua qualitat no pateix cap tipus de deterioració.
- Si comprem botelles retornables.
- Si reciclem els recipients dipositant-los en els contenidors adequats.

Paper:

- Si comprem paper reciclat per a escriure, per al bany...
- Si reciclem tot el paper utilitzat (periòdics, revistes, propaganda de correu, cartons...) dipositant-lo en els contenidors corresponents.

Plàstic:

- Si triem productes amb poc d'embalatge o amb envàs reciclable.
- Si dipositem els envasos en els contenidors adequats.

Teixits i robes:

- Si els dipositem en centres de caritat, tendes de roba usada...

Materials i mobiliari:

- Si els lliurem en centres de recollida de mobiliari de la llar, en zones de Garbigune...

UNITAT 28

DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN

(Diversitat de cultures, ètnies i creences)

IDEA PRINCIPAL

El món és un cresol d'ètnies, llengües, creences... Es tracta de fer conscient l'alumnat de la diversitat dels pobles, obrint els seus horitzons a altres cultures més llunyanes i comprovant que la diferència és font d'enriquiment. Però també és important que entenguin que tenint dret a ser diferents hem de ser iguals, és a dir, tenir els mateixos drets, les mateixes oportunitats i això, a pesar de tot, no sol ser així; la diferència, sovint, es converteix en font de discriminació i conflicte.

■ OBJECTIUS

- Conèixer les característiques i forma de vida de diferents pobles.
- Entendre que la diferència entre les persones i els pobles és una cosa enriquidora.
- Fer-se conscient que la diversitat entre pobles, sovint, porta amb si la desigualtat i la injustícia.
- Revisar les seues pròpies actituds pel que fa a persones que pertanyen a altres ètnies, cultures...

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Hui més que mai la diversitat dels pobles que integren el món forma part de la nostra realitat. D'una banda, els mitjans de comunicació ens posen en contacte amb les realitats d'altres pobles, podem veure i escoltar a persones que viuen a l'altre costat del planeta vides molt diferents de la nostra, per la seua cultura, els seus costums, la seua llengua, la seua religió i sovint pel seu nivell de vida. Per altra banda, el fenomen de la immigració al nostre país de persones que fugen de la pobresa, de la guerra o de situacions catastròfiques, fa que, cada vegada en major mesura, convisquem en l'escola i en els nostres barris amb marroquins, xinesos, centreamericans i sud-americans, romanesos, búlgars, africans, etc. Ens movem, per tant, en un món plural al qual hem de donar resposta des d'una perspectiva interculturalista.

No obstant això, sovint parlem de multiculturalitat o interculturalitat i correm el risc de quedar-nos en l'anècdota. Potser l'afany de ser positius fa que posem l'accent en la idea de valorar les diferències detenint-nos en el mer coneixement d'eixa diversitat cultural. Però si de veres volem treballar des d'un enfocament interculturalista no podem oblidar que eixa diferència s'estableix dins d'una jerarquia, i el mateix que ocorre dins de la nostra societat amb la diferència de sexes o de classes socials, ocorre també entre els diferents pobles. No es tracta només que ens agrade més o menys una ètnia o una cultura perquè siga diferent de la nostra, sinó que automàticament una, la dominant, jerarquitzava les altres (en alguns casos per ser minoritàries i en uns altres per ser simplement més febles econòmicament) i crea per a elles una situació de desigualtat i injustícia socioeconòmica i cultural. Tant és així que aquesta desigualtat divideix el món en categories i traça una frontera insalvable entre el Nord i el Sud.

De totes maneres què ocorre quan hem de conviure amb eixos pobles? Sempre hem dit que no som racistes, que els problemes dels negres als Estats Units, els jueus a Alemanya o l'apartheid a Sud-àfrica eren impensables ací. En la nostra societat, fins no fa molt de temps, aquest tipus de problemàtica es vivia quasi exclusivament amb el poble gitano perquè era l'únic poble d'ètnia i cultura diferent que convivia amb nosaltres, però en la mesura que han anat arribant persones d'altres ètnies i pobles han anat aflorant en major mesura episodis de discriminació i racisme en els nostres col·legis, barris i ciutats.

La proverbial desconfiança en el que desconeixem, en l'altre, fa que sentim un rebuig quasi inconscient cap al que és diferent i, si de vegades es produeixen rebutjos cap al del poble del costat o el de la comunitat limítrofa, què serà quan ens trobem amb formes veritablement distintes de viure, des de la llengua fins a la religió passant per l'organització familiar, l'alimentació, els costums...

Solem dir que nosaltres no tenim res en contra d'ells: "a mi no m'importa que siga negre o gitano... però que s'adapte". Aquesta actitud etnocèntrica ens fa veure les coses únicament des del nostre prisma: en el millor dels casos els tolerem però demanem a aquestes persones que s'assimilen, perquè se suposa que la nostra

manera de viure és la millor. En el pitjor, els impedim fins i tot que s'assimilen amb lleis que limiten i dificulten la seua estada en el nostre país (Llei d'Estrangeria) o permetem que visquen en condicions infrahumanes, la qual cosa genera una violència estructural que tard o d'hora desemboca inevitablement en conflictes socials.

És urgent, doncs, revisar les nostres pròpies actituds (etnocentrisme, estereotips, prejudicis...) en relació amb aquests temes i qüestionar les dels nostres xics i xiques si volem educar el nostre alumnat en un veritable inter-culturalisme, compromès, solidari i respectuós amb la diversitat. Que el dret que ell i ella tenen a pertànyer a un poble, viure-hi dignament i sentir-se orgullosos, el tinguen també la resta dels éssers humans "independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió..." (article 2) a la qual pertanyen. En certa mesura, també està en la nostra mà.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Revisar i seleccionar els materials didàctics que estem utilitzant en les diferents àrees del currículum (llibres de text, llibres de lectura, pel·lícules...) des de la perspectiva de l'Educació Multicultural com a eix transversal.
- Revisar les actituds del professorat en relació amb aquest tema arreglant en el PEC els valors que volem desenvolupar en el nostre alumnat (respecte a la diferència, solidaritat, empatia...) i introduir una perspectiva relativista que done cabuda a òptiques diferents sobre la realitat.
- Aprofitar les situacions que es puguen crear a l'aula (convivència de xiquets i xiquetes de diferents pobles o ètnies) o les que coneguem a través dels mitjans de comunicació per a fer una intervenció educativa des de la interculturalitat.
- Participar en activitats que en aquesta línia es plantegen des de les ONG.
- Utilitzar com a criteri l'heterogeneïtat a l'hora de fer agrupaments.

La família

- Revisar les seues pròpies actituds pel que fa a altres pobles.
- Afavorir el contacte dels seus fills amb xiquets d'altres ètnies, cultures...
- Debatre a casa sobre situacions de discriminació i racisme de les quals ens informen els mitjans de comunicació per a aportar-los-en una visió crítica.
- Regalar-los llibres o vídeos que tracten aquests temes des d'una perspectiva intercultural.

ACTIVITAT 1: FAMÍLIES DEL MÓN

Un dels nostres objectius en el treball amb l'alumnat és partir habitualment del que és pròxim, de l'entorn, per aconseguir aprenentatges significatius. Sense perdre açò de vista, de vegades, com en aquesta unitat, és important que obrim la nostra perspectiva també al que és llunyà: altres pobles, altres cultures..., sense perdre per això la vinculació amb els interessos de l'alumnat. Una de les raons del rebuig al que és diferent és el desconeixement. Per una espècie de mecanisme de defensa tendim a fugir sempre del que desconeixem per sentir-ho com una amenaça a la nostra seguretat. És bàsic, per tant, que el nostre alumnat conega i tinga una visió positiva de pobles, ètnies i cultures allunyades (actualment i segons les zones, cada vegada més prop) de la seua realitat, evitant estereotips i prejudicis sobre altres persones.

El pretext de l'activitat serà el joc de les famílies. A partir d'ací es treballarà el coneixement de la vida en diferents pobles. El professor planteja l'activitat a l'alumnat: *"En les cartes amb les quals hem jugat apareixen set famílies pertanyents a set pobles i cultures diferents (tirolesos, indis, esquimals, àrabs, xinesos, bantus i mexicans). Què sabem de la vida d'aquests pobles? Què volem saber? Doncs, som-hi"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Despertar l'interès per conèixer la forma de vida de pobles allunyats de la nostra realitat.
- Conèixer les característiques, forma de vida i de pensament de diferents pobles.
- Valorar les diferències entre els pobles com a font de riquesa personal.
- Respectar les creences i costums d'altres pobles.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fomentar la interacció mitjançant el treball cooperatiu.
- Desenvolupar el procediment de cerca d'informació.
- Elaborar i desenvolupar a l'aula una exposició oral.
- Treballar el respecte cap a les intervencions dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: llibres de text de Coneixement del Medi i complementaris (enciclopèdies, materials de ONGs...), CD de músiques del món.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 sessions d'1 hora o 1 sessió de 3 hores seguides.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

L'educador comença la sessió dividint la classe en grups de quatre i convidant l'alumnat a jugar una partida amb les cartes de "Famílies". Una vegada finalitzada la partida reparteix les diferents famílies entre els grups donant una a cadascun (com que són set famílies potser serà necessari reajustar els grups inicials). Cada grup diu la família que li ha tocat i es van apuntant en la pissarra creant un quadre de set columnes. Aplicant una metodologia participativa i cooperativa se'ls pregunta què saben sobre els diferents pobles citats per conèixer els seus coneixements previs. Les seues idees es van apuntant en la pissarra. Seguidament se'ls pregunta què els agradaria saber sobre eixos pobles i es va escrivint al costat en la pissarra. És bo tractar cinc o sis qüestions, les que els semblen més interessants, perquè no es prolongue excessivament l'activitat.

DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN

POBLES	Tirolesos	Indis	Esquimals	Àrabs	Xinesos	Bantus	Mexicans
QUÈ SABEM?							
QUÈ VOLEM SABER?							

La segona part de l'activitat (segona sessió) serà la cerca d'informació tant per a confirmar les seues idees prèvies com per a contestar a les qüestions d'interès que s'han plantejat (no cal oblidar que les cartes retraten unes famílies falsament homogènies). Per a això l'educador dóna a cada grup llibres, enciclopèdies i revistes que els puguen ajudar a recaptar les dades que necessiten i fins i tot a traure'n imatges il·lustratives. Amb tota la informació que han arreplegat, preparen una breu exposició per a comunicar-ho als seus companys. Si és possible, es pot acompanyar amb música del país; actualment és relativament fàcil aconseguir CD de músiques del món.

La tercera part de l'activitat (tercera sessió) seria l'exposició oral a la resta de la classe. Ací, a més de la transmissió de la informació, caldrà cuidar especialment l'ús del llenguatge oral i el respecte en l'escolta per part de les altres persones.

En la reflexió posterior l'educador tractarà sempre de ressaltar les diferències d'ètnia, cultura, creença, etc., com a positives i enriquidores. Que l'alumnat es faça conscient que cada persona o cada poble té dret a la llibertat de pensament i de creences però també tenint en compte que eixes creences no vulneren altres drets més importants (cas del vel i la situació de la dona en molts països àrabs, etc.). Pel que fa al poble indi, es pot aprofitar per a parlar sobre el genocidi portat a terme als Estats Units amb les tribus índies, i es pot aprofundir en la importància del respecte a les minories.

En el cas que en la classe o en l'escola hi haja alumnat d'altres ètnies s'aprofitara perquè siguen ells i elles qui proporcionen informació sobre els seus respectius pobles (siguen o no dels que s'estiguen treballant); evidentment, la comunicació experiencial d'aquestes persones resultarà infinitament més significativa i enriquidora per a l'alumnat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Música).

ACTIVITAT 2: QUI REPARTEIX...

Com dèiem en l'apartat corresponent a el "Desenvolupament de la Unitat", les diferències existents entre els pobles es converteixen en desigualtats. La cultura dominant estableix una jerarquia per la qual la resta de pobles i cultures, minoritàries o majoritàries, apareixen com a inferiors, perden valor.

D'una banda, és un problema de percepció; el nostre punt de vista etnocèntric parteix sempre de l'escala de valors i les referències de la nostra pròpia cultura, des de la qual el que s'assembla a nosaltres, el que s'hi assembla és bo i el que no s'adapta a la nostra forma de vida és inevitablement pitjor.

Però d'altra banda, aquesta jerarquia, basant-se en la possessió del poder polític i econòmic, crea una realitat discriminatòria; converteix la resta dels pobles en ciutadans de tercera d'aquest planeta, fet que dóna lloc a un repartiment absolutament injust de la riquesa. Així, s'estableix una divisió entre el primer món (industrialitzat, desenvolupat) i el tercer món (subdesenvolupat). Eixa línia divisòria econòmica coincideix més o menys geogràficament amb el Nord (excepte Austràlia, Nova Zelanda i el Japó) i el Sud, cosa que fa que en pocs països i entre relativament pocs habitants es concentre la immensa majoria de la riquesa, mentre que les grans extensions del Sud, amb grans poblacions, queden relegades a la pobresa i el subdesenvolupament. El nostre alumnat ha de fer-se conscient d'aquesta problemàtica.

L'educador planteja l'activitat: *"Ací tenim un mapa mut del món. Sabriem situar els continents que el componen? Com veieu n'hi ha alguns que són molt més grans que uns altres, segurament tindran també més habitants i per tant és lògic que tinguin més diners per a mantenir la seua població. Creieu que succeeix així en la realitat? Comprovem-ho. Anirem situant algunes dades en el mapa iicolorint zones per a veure com es reparteix la riquesa en els diferents països i continents que integren el món".*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència de grans desigualtats entre els països que poblen el nostre planeta: divisió Nord-Sud.
- Fer-se conscient que pertanyem a la part privilegiada del món: el Nord.
- Suscitar actituds solidàries pel que fa a altres pobles que viuen situacions desfavorides.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer percentatges.
- Observar i localitzar en mapesmundí.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un mapa mut de Peters, si és possible gran, si no fotocòpies en DIN A3 per a repartir entre els grups. Retoladors o pintures de colors. Fotocòpies amb les dades necessàries.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta el mapa (si és possible n'utilitzaríem un de gran per a l'explicació inicial i la posada en comú) i es comenta prèviament en gran grup quins són els continents que el componen i on situaríem cadascun d'ells, fent les reflexions que apuntàvem més amunt.

S'organitza la classe en grups de 4 persones i se'ls lliura una còpia del mapa en DIN A3 i un full fotocopiats amb les dades següents (Font: "Benvolgut Món. Atlas bàsic de mapes i dades" Programa joventut solidària. UNICEF):

Nre. d'habitants per continent *:

- Europa: 700 milions
- Amèrica del Nord: 292 milions
- Centre i Sud-amèrica: 478 milions
- Àfrica: 750 milions
- Àsia: 3.500 milions
- Oceania: 30 milions

Distribució de riqueses* :

- Països industrialitzats (Amèrica del Nord, Europa occidental, Austràlia, Nova Zelanda i Japó): 78'8%
- Europa de l'Est i CEI (Comunitat d'Estats Independents, l'antiga URSS): 3,9%
- Amèrica Llatina, Àfrica, resta d'Àsia i resta d'Oceania: 17'3%

* Dades corresponents a 1999.

Se'ls explica que han de situar la dada dels habitants en cada continent i acolorir de diferent manera els països o continents en tres grans blocs, en funció de la riquesa que generen perquè comproven gràficament l'injust repartiment econòmic.

Una vegada fet açò es trobaria la relació entre el tant per cent d'habitants i de riquesa per a evidenciar encara més la desigualtat existent. Es podrien fer altres càlculs sobre quanta riquesa correspondria a cada país o grup de països en funció dels seus habitants i per tant quant ens sobraria als països occidentals del primer món.

Amb tot aquest treball previ es tracta de reflexionar en gran grup sobre com és d'il·lògic i injust el repartiment de la riquesa en el món, aprofundir en el concepte Nord-Sud i constatar que els pobles, a més de ser diferents en les nostres cultures, llengües, creences, ètnies, etc., que és una cosa positiva, som desiguals quant al nostre nivell de vida, per la qual cosa hi ha una immensa majoria de la població en el món que no pot exercir el seu dret a viure dignament. Cal insistir en la idea que uns quants vivim a costa de la majoria, tenint en compte a més que gran part de les matèries primeres i la mà d'obra barata procedeix de tots eixos països.

Així mateix, serà interessant que el nostre alumnat se situe en el costat del món en el qual li ha tocat viure i que a partir d'ací es genere un debat sobre les nostres actituds i responsabilitats pel que fa a aquesta situació.

Si es vol aprofundir més en el tema, es poden extraure moltes més dades comparatives sobre sanitat, educació, consum, etc. dels diferents països i continents en el material citat anteriorment d'UNICEF, així com mapes, taules, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques.

ACTIVITAT 3: ENCANTAT DE CONÈIXER-TE

Un dels pobles amb qui hem conviscut històricament ha estat el poble gitano. Disseminat per tot el món, aquest poble ha suportat al llarg de la història el rebuig i la discriminació d'altres tants pobles amb els quals ha conviscut. En la península Ibèrica concretament, des de la seua arribada en el segle XV, ha conegut fases de major acceptació enfront d'unes altres de rebot i fins i tot persecució i expulsió.

Tot i que encara una part d'ells viuen en una situació difícil (barraquisme, analfabetisme...), en els últims anys la població gitana ha experimentat canvis importants: la consolidació del sedentarisme, l'augment de l'escolarització i una major acceptació social. Però, per desgràcia, la convivència amb ells segueix sent en certa mesura conflictiva. Oblidant-nos que és un poble que té la seua entitat, amb una cultura i unes creences pròpies i unes tradicions molt arrelades, sovint condicionem la seua acceptació a aconseguir que s'adapten o s'assimilen a la nostra forma de vida. Recordem els 4 tipus de convivència entre pobles:

		Es conserva la identitat cultural i els costums	
		SÍ	NO
Es busquen i es valoren les relacions positives	SÍ	Integració	Assimilació
	NO	Separació	Marginació

Font: Berry (en Cuadernos de Pedagogía núm. 264, p.65)

Actualment, hi ha un nombre important de xiquets i xiquetes d'ètnia gitana escolaritzats en les nostres escoles. Els centres on ha predominat aquest tipus d'alumnat han treballat en la línia d'una veritable integració partint del coneixement i el respecte cap a la cultura d'aquest poble. Cal adaptar el currículum; es tracta d'incloure en els continguts d'aprenentatge aspectes històrics i culturals del poble gitano així com d'altres pobles o ètnies presents en les nostres escoles, perquè siguin compartits per tot l'alumnat.

Partint d'un cas basat en un fet real (o un altre que resulte més actual), el professor planteja l'activitat a l'alumnat: "Imaginem que uns xiquets i xiquetes gitanos l'escola dels quals ha tancat, demanen ser admesos en la nostra a mitjan curs. Un sector de pares i mares s'hi neguen perquè creuen que aquest alumnat és molt conflictiu. Com reaccionaríem? Entre 5 persones voluntàries farem un joc de simulació: es dun al terme en l'escola una reunió per a debatre el tema, en la qual hi hauria un dels xiquets gitanos, un alumne a favor que entren i un altre en contra, un pare o mare en contra i un professor a favor."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i valorar la història i la cultura del poble gitano.
- Fer-se conscients de la discriminació que pateixen algunes persones per pertànyer a una cultura diferent.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Posar-se en el lloc de l'altre tractant de comprendre diferents punts de vista.
- Desenvolupar l'expressió dramàtica a través d'un rol playing.
- Treballar la capacitat d'argumentació oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

RECURSOS HUMANS: contactar amb membres d'alguns dels col·lectius gitanos que hi ha en la nostra comunitat per a la seua participació en la segona sessió.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora o de tres quarts d'hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En els primers cinc minuts, s'explica en què consisteix l'activitat. Si es parteix d'un fet real d'actualitat, es pot llegir la notícia de la premsa i comentar-la prèviament. Si utilitzem el cas suggerit més amunt, es pot aclarir que està relacionat amb un fet real perquè l'alumnat s'implique més en això. Una vegada fet açò, s'escullen les persones que prendran part en el joc de simulació. Aquest alumnat, ajudat per algunes indicacions del professor o professora, tindrà deu minuts per a preparar el seu paper i la seua argumentació

En altres deu o quinze minuts es porta a terme la dramatització. La resta de l'alumnat farà d'observador extern, apuntant les actituds o intervencions que més li hagen cridat l'atenció.

En altres quinze minuts es comenta la representació: les persones que hi han participat expressen com s'han sentit en el seu paper i les que han observat aporten les seues apreciacions.

En els últims quinze minuts se li plantegen algunes preguntes a l'alumnat sobre la convivència amb el poble gitano: Per què algunes persones tenen eixa visió negativa sobre els gitanos? Realment coneixem de prop el poble gitano? Com ens agradaria que fóra la convivència amb ells? Sabem quina és la seua forma de vida, els seus costums...? Què sabem sobre ells i elles? Què ens agradaria saber?

Conjuntament amb l'alumnat es van plantejant algunes qüestions que els interessin juntament amb unes altres que, si no ixen, apuntarem des del professorat, sobre la llengua, el concepte de família, les seues lleis, l'edat de casament, la situació de la dona, etc. A partir d'ací s'assenyala la necessitat de conèixer un poc la història i la cultura d'aquestes persones i com, per a això, podem tenir en la pròxima sessió un representant d'una associació del poble gitano que lluita pel reconeixement de la seua cultura.

En la segona sessió, la persona convidada, partint de les qüestions que li hem transmès, desenvoluparà una breu xarrada de mitja hora, deixant l'altra mitja per a comentaris o preguntes del grup. A més de la informació aportada pel representant del col·lectiu gitano podem utilitzar el material publicat per ADARRA "Centres d'interès específics amb xiquets i xiquetes gitanes".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant en l'escola la convivència amb altres pobles i altres cultures. D'una banda, intentem transmetre a l'alumnat la riquesa de la diversitat i d'altra fer-lo conscient que la diferència es converteix sovint en desigualtat, cosa que crea situacions d'injustícia i marginació. A més de les activitats de classe els hem demanat que lligin un conte a casa sobre aquest tema. Els hem donat a triar entre diversos títols perquè després cada persona conte a classe el que haja llegit i el compartim. Ens agradaria que col·laboràreu amb el vostre fill o filla en aquesta activitat, comprant el llibre, llegint-lo amb ell o ella i ajudant-lo a emplenar una breu fitxa de lectura que després li servirà de base per a parlar-ne a classe.

Us recomanem alguns títols, però si voleu comprar-ne un altre que conegueu i us sembla adequat, podeu incorporar-lo a la llista.

FITXA DE LECTURA

Títol:
Autor:
Quin és el tema?
Què passa en la història?
Hi ha algun conflicte? De quin tipus?
Com es resol?
Qui en són els protagonistes?
Amb qui et sents més identificat?
On ocorre?
En quina època?
T'ha agradat?
Per què?

LLIBRES RECOMANATS:

- El gat de Tigali, Didier Daeninckx, Ed Intermón-Bruño
- El topo Timoteo y Mgambo Molido, Maite Carranza, Col. La pipa de la paz, Ed. SM
- Cuentos de colores, ADARRA
- Romaníes, Marta Osorio, Col. El duende verde, Ed. Anaya
- Gorila zuri bihurtu zen mutiko beltza, Inongo Vi Makome, 1995. Ed. Desclee de Brouwer
- Hakamen ametsa, Julia Otxoa. 2000. Ed. Desclee de Brouwer
- Pottoka Gainean Trebeak, Jo Pestum. 1998. Ed. Desclee de Brouwer

Moltes gràcies per la vostra participació.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Anem a partir d'un poema d'Esteve Alcolea (Butlletí extraordinari Campanya XXXVII. Mans Unides) que reflecteix de manera molt clara i encertada la riquesa de la interculturalitat; la convivència positiva entre persones i pobles diferents. Per a constatar el que l'alumnat ha assimilat en les activitats, li demanarem que explique amb les seues paraules el contingut i faça un dibuix al costat reflectint la mateixa idea.

POEMA

No m'importa si eres xica o xic,
Si eres negre o blanc,
Si entens bé la meua llengua
I jo la teua

No importa d'on véns,
O on has nascut.

No importa si els teus pares
Vivien ja ací.

No importa si tenim
Creences diferents.

Res d'això importa.

Perquè de les diferències
No farem discriminacions.

Perquè les diferències
Ens enriqueixen.

Perquè estem cridats a viure
Junts.

I ens entendrem.

Porta ací eixa mà.

Ens entendrem.

Esteve Alcolea (traducció)

DIBUIX

Explica amb les teues paraules el que diu el poema:

UNITAT 29

UN MÓN EN CONFLICTE

■ IDEA PRINCIPAL

El dret que xiquets i xiquetes tenen a viure en pau està condicionat pel compliment de tots els altres drets, ja que només gaudirem de la pau quan es respecten els drets de totes les persones. Pau és igual a justícia i l'Educació per a la Pau és en definitiva l'Educació en els Drets Humans. Per tant, els nostres xiquets i xiquetes tenen també el dret a ser educats des de l'escola en valors com el respecte la tolerància, la igualtat o la pau, que ens encaminen a un món més just.

■ OBJECTIUS

- Conèixer l'existència de conflictes en el món i les conseqüències que comporten.
- Relacionar el treball sobre el conflicte a escala individual amb el conflicte a escala mundial.
- Diferenciar entre conflicte i violència.
- Comprendre el concepte de pau com a resultat de situacions de justícia i respecte als drets humans.
- Fer-se conscient que tots podem col·laborar en la consecució de la pau.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

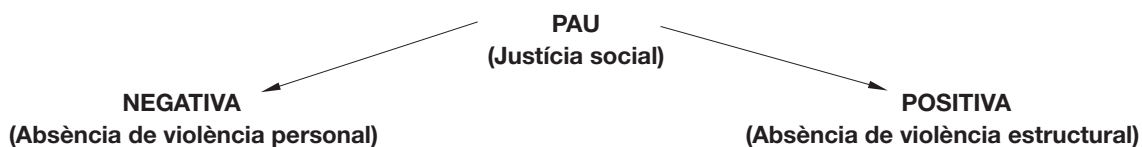
La Convenció dels drets del xiquet posa l'accent en el dret que aquest té a viure en pau i ser protegit de qual-sevol conflicte armat. Però la realitat és que el món, sobretot els països menys desenvolupats, viuen constantment embolicats en conflictes més o menys violents i guerres de les quals és molt difícil salvaguardar els nostres xiquets i xiquetes, no només ja com a víctimes sinó també com a participants actius. Les últimes dades parlen que uns 300.000 xiquets en tot el món són segrestats i ensinistrats per a empunyar un fusell en enfrontaments armats; només a Sierra Leone s'estima que el nombre de xiquets soldats ascendeix a 10.000.

Però, per què ocorren aquestes coses? Quina és la causa d'aquesta violència permanent en la qual viuen milions de persones en el món? Què entenem per pau? Quin tipus de pau volem? És el mateix conflicte que violència?

Com hem vist en unitats anteriors, el conflicte no és una cosa negativa sinó inherent al desenvolupament humà. Un conflicte ben resolt fa créixer i madurar tant les persones com les societats; és un instrument de transformació social. Quan no som capaços de resoldre els conflictes de manera pacífica (mediació, arbitratge, diàleg...) és quan sorgeix la violència. Segons Tuvilla (1993, p. 17) "No ha de confondre's conflicte amb violència. (...) El que caracteritza el conflicte és la interacció de dues parts que tenen objectius i interessos incompatibles, mentre que la violència és l'ús de la força per una de les parts (o per les dues) en la resolució del conflicte".

Para Galtung, (en Tuvilla, 1993, p.16-17) la violència està relacionada amb la no-satisfacció de les necessitats humanes i en relació amb això apareixen quatre tipus de violència: violència clàssica (la directa contra el cos), pobresa, repressió i alienació. Així mateix, en l'obra Cultura de pau, editada pel Ministeri d'Educació del Perú (en Tuvilla, 1993, p. 17-18) es diferencia entre els següents tipus de violència: estructural, latent, reactiva, venjativa, compensadora i repressiva.

Així doncs, comprovem que la violència està relacionada amb la injustícia social; per tant, la pau no és l'absència de violència (física o aparent) sinó l'existència d'una situació de justícia en la qual siguen respectats els drets de totes les persones. Per tant, com apuntàvem al començament, pau i drets humans són dues cares d'una mateixa moneda:

(Johan Galtung en Tuvilla, 1993, p. 18)

Si ens fixem en els conflictes violents que ocorren en el món ens adonarem que entre les causes de tots trobem situacions d'injustícia, desigualtat i discriminació: abús i explotació dels més febles, situacions de pobresa extrema, conflictes ètnics (racisme, xenofòbia), minories sotmeses, falta de llibertats, reivindicacions territorials, etc. En alguns casos el conflicte dóna lloc a una guerra, en uns altres es tradueix en accions violentes de caràcter més o menys puntual (terrorisme, conflictes racials...) i en ocasions es manté latent i crea un malestar profund que converteix aquestes situacions en un polvorí a punt d'explotar.

Podríem trobar exemples concrets de tots en els cinc continents. A Europa, després de la 2a Guerra Mundial i després de la denominada "guerra freda", pensàvem que estàvem lliures d'una confrontació d'aquest tipus, però la recent guerra en l'antiga Iugoslàvia ho desmenteix; els països "civilitzats", a més d'induir guerres en els països subdesenvolupats (venda d'armament, interessos econòmics, etc.), també podem arribar a ser protagonistes directes d'un conflicte armat.

Actualment, hi ha més de 50 guerres o focus de màxima tensió en els quals pot sorgir la violència en qualsevol moment. Què podem fer davant d'açò?

Des de l'escola, el primer pas, és desenvolupar en el nostre alumnat valors encaminats a aconseguir una societat més justa i inculcar-los la idea que en la nostra vida quotidiana sí que podem fer alguna cosa, per menuda que siga, per a aconseguir un món millor.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Incloure en el PEC i el PCC la transversal d'Educació per a la Pau (revisió i selecció de continguts, materials, etc.).
- Utilitzar una metodologia cooperativa tant a l'aula com fora.
- Treballar a l'aula i en el centre la resolució de conflictes de manera no violenta.
- Revisar el ROF per establir unes normes de convivència per al centre consensuades per tots els estaments de la comunitat educativa i basades en els valors (respecte, tolerància, responsabilitat, solidaritat) que volem impulsar.

La família

- Fomentar el diàleg i els valors necessaris per a una convivència en positiu dins de la família.
- Ajudar-los que s'enfronten als seus conflictes (personals o interpersonals) buscant formes de resolució creatives i no violentes.
- Proposar-los jocs i joguets no bèl·lics i comentar amb ells i elles les programes de dibuixos animats o altres sèries que utilitzen la violència de manera normalitzada.

ACTIVITAT 1: ELS CONFLICTES EN EL MÓN.

El nostre alumnat coneix desgraciadament situacions de violència. En alguns casos directament en la família (maltractaments, abusos) o en el col·legi (violència entre iguals, maltractament psicològic) i en altres casos participant més o menys indirectament de conflictes violents que esdevenen en el seu barri, poble o comunitat. Igualment, a través dels mitjans de comunicació, en major o menor mesura té notícia de les guerres i conflictes que assolien el món. Partint del que és més pròxim i enllaçant amb el treball que sobre el conflicte hem fet en la primera part d'aquest material, anirem endinsant-nos en la diferència entre conflicte i violència i observant els principals conflictes que tenen lloc actualment en el món, així com les possibles solucions.

L'educador o educadora planteja l'activitat a l'alumnat: *"Farem una llista en la pissarra de conflictes que conegeu. Poden ser coses que us passen a vosaltres o enfrontaments que conegeu en el poble o dels quals hàgeu sentit parlar a través dels mitjans de comunicació"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre la diferència entre conflicte i violència.
- Conèixer alguns dels conflictes armats que es desenvolupen en l'actualitat.
- Fomentar la cerca de solucions no violentes als conflictes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar situacions conflictives i violentes.
- Fomentar la interacció mitjançant el treball en grup.
- Treballar el procediment de cerca d'informació.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un mapa del món de Peters, periòdics, tisores, retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Després de plantejar l'activitat, el primer pas (durant la primera mitja hora) serà apuntar en la pissarra els conflictes que vaja citant l'alumnat i reflexionar sobre si tots els conflictes que hem apuntat són de la mateixa naturalesa i en quins s'utilitza la violència. Es pot comparar el tractament que se'ls dóna a uns i a uns altres i tractar de traure entre tots i totes una definició de conflicte i violència.

Probablement hagen eixit ja alguns conflictes armats o enfrontaments socials que el nostre alumnat coneix però n'hi haurà molts altres sobre els quals no estiga informat. Així doncs, el segon pas (la següent mitja hora) consistirà a lliurar-los diversos periòdics o revistes (es poden utilitzar les de les ONG) i un mapa de Peters, en el qual, distribuïts en grups de quatre, haurien de situar els conflictes violents que hi haja en eixe moment en els països corresponents.

Finalment (en una altra mitja hora) es posa en comú el treball realitzat en els grups i es comenten alguns d'aquests conflictes: les causes, les seues conseqüències, possibles solucions. Seria interessant aprofundir un poc en la idea que en l'arrel d'aquests problemes està sempre la vulneració dels drets de les persones, començant pel dret a la vida i seguint per tots els altres. Podem relacionar-ho amb la unitat 28 "Diferents...", en la qual es fa referència a la vulneració d'alguns d'aquests drets (situacions de desigualtat, discriminació, etc.). Igualment posarem l'accent que el nostre alumnat s'implique en la cerca de solucions pacífiques. Així, per a finalitzar podem fer una pluja d'idees de possibles solucions a aquests conflictes, donant via lliure al grup perquè siga creatiu i fins i tot utòpic.

Si disposàrem d'un mapa de Peters gran per a penjar en la paret, podríem completar l'activitat amb la col·locació en els països corresponents de fotos i titulars retallats dels periòdics i revistes al·lusius als conflictes armats que s'hi estiguen desenvolupant. Podem mantenir el mapa penjat durant un mes o més temps i reprendre'l de tant en tant per a comprovar l'evolució o possible resolució dels conflictes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: POSA'T EN EL SEU LLOC

A pesar que la Convenció dels drets del xiquet advoca per protegir el menor en situacions de guerra i conflictes armats, la realitat és que els xiquets i xiquetes, per la seua especial vulnerabilitat, són unes de les principals víctimes d'aquests enfrontaments.

Són innumerables les conseqüències d'aquestes situacions, totes elles negatives: les morts de milers de persones, les violacions, la destrucció de l'economia, la fam, la propagació de malalties i la diàspora de milers de refugiats a altres països.

Un dels problemes, derivat de la guerra, que en la nostra societat vivim més de prop és el dels refugiats. És possible fins i tot que alguns dels nostres alumnes hagen conegut o hagen tingut, durant una temporada, alguns d'aquests xiquets acollits en la seua família, com ha ocorregut en ocasions amb xiquets i xiquetes bosnians, saharauis, etc., o que convisquen amb aquestes persones en el col·legi, per la qual cosa es poden sentir més sensibilitzats cap al problema.

El professor o professora planteja l'activitat: *“Sabeu que molts xiquets i xiquetes han de fugir del seu país d'origen perquè està en guerra o hi ha una situació conflictiva (fam, malaltia...) que els impedeix dur una vida normal. Els qui tenen la sort de poder arribar a un altre país i evitar la mort i la pobresa han d'enfrontar-se, no obstant això, a nous problemes. D'una banda se senten molt tristos perquè en ocasions han de separar-se de les seues famílies i a més han d'acostumar-se a viure en un país estrany, amb costums diferents. Creieu que se'ls acull bé aquests xiquets i xiquetes en la nostra societat? Aconseguen viure en unes condicions dignes? Imagineu-vos que el vostre país està en guerra i heu de refugiar-vos en un altre país sense la vostra família. Allí us ha acollit una família nova. Com us sentiríeu? Com us integrariéu en el col·legi, tenint en compte que parlen en una llengua desconeguda? I en el barri? Tindríeu amics i amigues? Trobaríeu a faltar el vostre país, la vostra família? Escriviu una carta a la vostra família contant-li com és la vostra vida en el nou país i com us sentiu”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a posar-se en el lloc d'altres persones.
- Prendre consciència de les conseqüències dels conflictes armats.
- Comprendre els problemes que pateixen els refugiats de guerra.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Treballar l'expressió escrita a través de l'elaboració d'una carta.
- Desenvolupar la capacitat per a expressar sentiments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada plantejada l'activitat i després d'alguns comentaris en grup sobre la situació d'aquests xiquets i xiquetes i els problemes que es troben, es passa a l'elaboració de la carta. Cada alumne escriu la carta a la seua família que, suposadament, serà una altra persona de la classe. Així cada carta té un emissor i un destinatari dins de la mateixa classe, i cada persona se situa simultàniament en els dos papers, posant-se en el lloc de les dues parts.

En els últims quinze minuts es llegiran algunes de les cartes elaborades i es comentarà com s'han sentit en l'experiència, tant en el seu paper de refugiat com en el de la família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: SOMIANT LA PAU

En aquesta activitat ens interessa ensenyar el nostre alumnat a pensar en positiu. És important que coneguen i visquen en alguna mesura els aspectes negatius de la violència però també que desenvolupen una certa tendència a la utopia. Fer-los conscients que la convivència es pot millorar desenvolupant determinats valors i actituds (tolerància, solidaritat, justícia, respecte...), tant en el col·legi, en la família, com en àmbits més amplis (el poble, la comunitat, l'estat, el món). Per un moment els animarem a somiar.:

*“Si tots tinguérem el mateix somni,
podria fer-se real.
UN REGNE EN PAU”*

(Steven Kellogg, 1991, p. 3-5)

L'educador o educadora planteja l'activitat: *“Hem vist la quantitat de conflictes violents que hi ha al nostre voltant i en el món. Hem conegut també les conseqüències negatives que tot açò té. Però, es pot fer alguna cosa per a millorar-lo? Com creieu que s'aconseguiria un món en pau? Quins canvis importants hi hauria d'haver a escala mundial? I en el nostre àmbit, què podríem canviar en el nostre comportament amb la resta de les persones per a millorar la convivència? Imagineu-vos un món just i en pau, és bonic, veritat? John Lennon ho va fer a través de la música en la seua cançó Imagine. En el vostre cas tractareu de plasmar-ho en un mural que represente eixe món que somieu”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Expressar les seues idees i sentiments sobre la pau.
- Reflexionar sobre quines són les claus per a un món en pau.
- Desenvolupar la capacitat creativa.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer un mural.
- Desenvolupar l'expressió plàstica.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: casset, cinta amb la cançó Imagine, partitura si la tinguérem, cartolines, pintures de colors retoladors, imatges i fotos retallades de periòdics o revistes.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora. Si es treballa també en Anglès i en Música caldrà dedicar-li més temps.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Com a activitat d'ambientació s'ha pogut escoltar prèviament la cançó Imagine de John Lennon en la classe d'Anglès i haver traduït i analitzat la lletra (si disposàrem de la partitura, es podria treballar simultàniament a classe de música).

Enllaçant amb la idea de la cançó, es dediquen uns quinze o vint minuts que l'alumnat conteste a les preguntes que se li llancen i reflexione sobre aquestes qüestions. Es pot fer també a manera de pluja d'idees: se li demana a l'alumnat que vaja dient paraules associades a la idea de “pau” que s'aniran apuntant en la pissarra.

Prenent com a base aquestes paraules, idees o sentiments, en grups de quatre persones haurien d'elaborar un mural on expressen la seua idea sobre la pau o com s'imaginen un món en pau. Poden fer un dibuix original o utilitzar la tècnica del collage. Per a això se'ls reparteix cartolines, retoladors, llapis de colors i algunes revistes de les quals puguen retallar fotos, dibuixos o fins i tot rètols i titulars.

L'activitat es pot fer coincidir amb el 30 de gener “Dia mundial de la Pau” i utilitzar els cartells per a ambientar la classe, els passadissos i sensibilitzar els seus companys i companyes sobre la importància d'eixe dia.

IMAGINE

Imagine there's no heaven
It's easy if you try
No hell below us
Above us only sky
Imagine all the people
Living for today...
Imagine there's no countries
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people

Living life in peace...
Imagine no possessions
I wonder if you can
No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world...
You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will be as one

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Educació artística (Música / Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant amb els vostres fills i filles el tema dels conflictes en el món; l'ús de la violència com a forma de relació entre persones i pobles.

Hem tractat que s'adonen de les causes i les conseqüències d'aquests conflictes armats i així mateix els hem obert altres vies possibles en la consecució d'un món més feliç.

Ens agradaria que ens ajudàreu en aquest intent i us demanem la vostra col·laboració en la següent activitat: Hem contactat al nostre alumnat que, encara que ara acostumem a veure les guerres per televisió i quasi sempre són en un país llunyà, no fa tant de temps ací també vam patir una guerra i que, a conseqüència d'això, molts xiquets i xiquetes també van haver de deixar les seues cases i viatjar a altres països que els acolliren. Els hem demanat que pregunten a les persones majors (avi, àvia) de la seua família o del veïnat (si tingueren confiança per a això) si van viure aquella guerra o algun altre conflicte armat i, en cas afirmatiu, que els facen una breu enquesta:

- Quants anys tenies quan va esclatar la guerra?
- Quins són els principals records d'aquella època?
- Es podia anar a escola?
- Vau passar fam?
- Hi van morir familiars teus?
- Vau haver d'anar-vos-en a un altre país? Quin? Quant de temps?
- Com et vas sentir? Et van acollir bé?
- Què caldria fer per a evitar aquest tipus de conflicte?

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En aquesta activitat d'avaluació ens interessaria que posaren en joc tot el que hem anat aprenent: com es poden resoldre els conflictes sense violència, la relació entre violència i vulneració dels drets humans, les terribles conseqüències de les guerres, els valors que hem de desenvolupar per aconseguir una millor convivència entre les persones, etc.

Per a això els proposem l'elaboració d'un menut conte (dos fulls doblegats per la meitat, inclosa la portada amb el títol i la contraportada), que constarà de text i il·lustracions. El tema és lliure però haurà de reflectir un conflicte violent (pot situar-se en una guerra, un enfrontament entre bandes o pobles, una situació de marginació, etc.) en el qual xiquetes i xiquets col·laboren en la recerca d'una solució pacífica posant en joc valors com la solidaritat, el respecte als drets de les altres persones, el diàleg, la tolerància, etc.

La idea és enquadrar després tots els contes en un llibre a l'estil de "El gran llibre de la PAU" o altres de similars i presentar-lo en altres classes, o fins i tot a les famílies.

A través d'aquest treball podem comprovar el que l'alumnat ha assimilat en relació amb els continguts i objectius d'aquesta unitat.

UNITAT 30

NO HI HA DRET!

■ IDEA PRINCIPAL

Començàvem aquest material amb la idea que els xiquets i xiquetes també tenen drets. Així ho diu i tracta de garantir-ho la Convenció sobre els drets del xiquet, aprovada per l'Assemblea General de l'ONU. No obstant això, la desigualtat existent entre Nord-Sud provoca que, en la pràctica, no tots els xiquets i xiquetes puguin gaudir d'aquests drets. En açò també som diferents.

■ OBJECTIUS

- Conèixer la vida i els problemes dels xiquets i xiquetes d'altres països.
- Adonar-se de la diferència entre les seues vides i les nostres.
- Ser conscient de la injustícia d'aquesta desigualtat.
- Desenvolupar actituds de solidaritat i cooperació.
- Valorar els drets dels quals ells i elles sí que poden gaudir.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

"Imposada pels països més influents en l'Assemblea General de l'ONU (és a dir, els desenvolupats), la Convenció dels drets del xiquet persegueix uns objectius assequibles amb major o menor esforç al conjunt d'aquests però quasi impossibles d'assolir per a la majoria dels països del Tercer Món" (Jatun

Sunqu núm. 12, p. 16). Efectivament, el punt de partida dels uns i els altres és tan diferent que la plasmació de la teoria en la pràctica ha resultat molt dispar.

Els països desenvolupats han anat aconseguint, en gran mesura, el compliment d'aquests articles perquè partien d'una situació econòmica i política molt favorable. Així, encara que encara hi ha importants bosses de pobresa i casos d'explotació infantil en països occidentals, la majoria de la població d'aquestes edats està ben alimentada i cuidada, gaudeix d'una família i un habitatge digne, acudeix a l'escola i té temps per al descans i l'oci, etc.

Una realitat molt diferent és la que es viu en el Tercer Món. Anualment, uns 40 milions de xiquets i xiquetes queden sense inscriure en naixer; un terç dels naixements. Un cas especialment sagnant en relació amb açò és el fenomen dels xiquets del carrer, "meninos da rua" al Brasil, que superen l'esgarrifosa xifra de 7 milions. Tess Alves, membre del Moviment Nacional de Meninos i meninas da Rua de l'estat de Ceará (Brasil) els descriu així: "La majoria han nascut i viuen en els carrers sense cap tipus de vincle familiar. Tots arriben al nostre moviment sense document d'identitat, molts no saben l'edat que tenen i alguns ni tan sols tenen nom propi" (Jatun Sunqu núm. 4, p.22).

Anualment moren 12 milions de xiquets menors de 5 anys en aquests països per causes fàcilment evitables (pneumònia, pallola, diarrea, tuberculosi, tètan, etc.). Més de la meitat d'aquestes morts estan causades, directament o indirectament, per la mala nutrició o la fam i es calcula que més de la meitat dels xiquets del Tercer Món estan anèmics, fet que redueix la seua capacitat d'aprenentatge i la seua defensa contra la malaltia.

Aproximadament 145 milions de xiquets i xiquetes del Tercer Món, d'entre 6 i 11 anys, no estan escolaritzats i solament un 75% de la població infantil acaba els 4 primer anys d'escolarització. En el cas de la secundària arriba a 284 milions.

En estreta relació amb açò està l'existència del treball infantil. Segons la OIT, en el món hi ha prop de 250 milions de xiquets i xiquetes d'entre 5 i 14 anys que treballen (el 95% en països del Tercer Món) i ho fan a més en condicions en general d'explotació (sous més baixos, horaris excessius, condicions insalubres...) i en treballs que per la seua perillositat o duresa física els haurien d'estar especialment vetats (mineria, treballs agrícoles, indústries químiques, pesca submarina...). És evident que aquestes xiquetes i xiquets no poden accedir a l'escola, ni gaudir de temps lliure, ni gaudir d'un desenvolupament físic saludable.

No obstant això en molts casos la prohibició estricta del treball d'aquestes criatures pot posar en perill les seues necessitats més bàsiques i les de les seues famílies (alimentació, vestit, allotjament), ja que manquen dels mitjans elementals de supervivència i viuen en països empobrits, sense serveis bàsics d'educació i salut.

Davant aquesta situació la mateixa OIT admet que la gran magnitud del problema fa impossible eradicar immediatament el treball infantil, però considera prioritari acabar, almenys, amb les situacions més greus i abusives com l'esclavitud, la prostitució, pornografia i tràfic de drogues, els treballs especialment perillosos per a la seua salut i el reclutament forçós per a prendre part en conflictes armats.

Capítol a part mereix la situació de les xiquetes. No és cap novetat parlar de la discriminació de sexe ja que és una realitat encara en la nostra cultura. Però en molts dels països no desenvolupats la situació és molt més greu, ja que als prejudicis sexistes s'uneixen a més creences religioses o costums culturals molt arrelats en aquests pobles que posen la dona en una situació de major submissió i fins i tot esclavitud pel que fa a l'home.

Se segueix pensant que la dona ha de dedicar-se exclusivament a les tasques domèstiques i familiars. Les xiquetes reben menys educació i pitjor alimentació i atenció sanitària que els xiquets, cosa que fa perillar fins i tot la seua supervivència pel fet de ser xiquetes (avortaments selectius). A més, en prop de 30 països es mutilen els òrgans sexuals de dos milions de xiquetes a l'any i aquestes segueixen sent les principals víctimes de la prostitució i d'altres pràctiques sexuals il·lícites.

A pesar d'aquest trist panorama cal dir que, encara que molt lentament, la situació ha millorat sensiblement en els últims 40 anys i segueix fent-ho impulsada per la Convenció i per l'obstinació i l'esforç d'institucions internacionals i ONG. No obstant això, serien també necessàries mesures com la condonació del deute extern o l'augment dels fons de cooperació perquè la situació en aquests països començara realment a canviar.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Revisar i seleccionar els continguts del PCC de les àrees i els materials d'aula (unitats didàctiques, llibres de lectura, vídeos, jocs, etc.) tenint en compte les Transversals d'E. per al Desenvolupament, I. per al Consum i la Coeducació.
- Fomentar valors com la solidaritat o la cooperació a través del treball en grup.
- Adoptar com a centre comportaments acordes amb un consum responsable i solidari i participar en campanyes promogudes per les ONG tant de sensibilització com de cooperació.

La família

- Ensenyar els seus fills i filles a valorar els béns i drets dels quals gaudeixen.
- Fomentar actituds de consum responsable: quantitat de diners que els donen, en què ho gasten...
- Col·laborar juntament amb els seus fills i filles en campanyes o projectes d'ONG a favor del Tercer Món.
- Educar-los en la coresponsabilitat i la solidaritat en les situacions quotidianes que es produeixen en la vida familiar.

ACTIVITAT 1: EL BERENAR (IN)SOLIDARI

La fam i la mala nutrició constitueix un dels principals problemes que afecten els països del Tercer Món. A més de causar un nombre important de morts entre la població infantil repercuteix de manera decisiva en la seua educació i el seu desenvolupament físic i psicològic. Però el problema no és que no hi haja prou aliments en el món per a tota la població sinó que estan desigualment repartits. Així, es dona la paradoxa que els països que produeixen la majoria de les matèries primeres amb les quals s'elaboren aliments que consumim ací no gaudisquen d'una bona alimentació.

S'estima que el 30% més ric de la població mundial disposa del 75% de la producció global d'aliments.

Intentarem que el nostre alumnat visca aquesta injusta distribució dels aliments en el món a través d'un berenar que començarà sent "insolidari" per a convertir-se posteriorment en "solidari".

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Demà a la vesprada organitzarem un berenar. Hauríeu de portar de casa diferents aliments i begudes. Cada persona portarà tres productes diferents i me'ls lliurarà durant el matí perquè ho pugua anar organitzant."*

(Per a evitar que porten només lllaminadures se'ls poden suggerir diferents productes.)

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància de l'alimentació i de la desigual distribució dels aliments en el món.
- Desenvolupar actituds solidàries i de cooperació.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Viure una experiència de repartiment injust.
- Reflexionar sobre la situació de molts xiquets i xiquetes mal o insuficientment alimentats.
- Adonar-se del privilegi que suposa nàixer en un país desenvolupat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: productes alimentosos portats per l'alumnat, cartolines per a distribuir a cada grup, la pissarra, les dades sobre l'alimentació en el món (en la mesura del possible actualitzats).

DURADA DE L'ACTIVITAT: les 2 sessions d'una vesprada.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor, una vegada arreplegats els productes que ha portat l'alumnat, fa una distribució aproximada dels aliments en cinc grups (tenint en compte la quantitat i la qualitat dels productes) prenent com a base les dades següents:

"Si el concepte d'**alimentació suficient** es xifra en **2.700/2.800 calories** i uns **40 grams de proteïnes animals**, la distribució de l'alimentació entre la població mundial respondria als següents percentatges aproximats:

• Suficientment alimentats o sobrealimentats (Europa, Amèrica del Nord, URSS, Japó, Austràlia i minories privilegiades del Tercer Món)	25%
• Alimentació quantitativament suficient (2.500/2800 cal.) però escassa en proteïnes animals (20/30 gr./dia)	15%*
• Alimentació en el límit quantitatiu (2500 cal./dia) però baixa en proteïnes animals (10/20 gr./dia)	20%*
• Subalimentació neta (2000/2500 cal./dia i 5/10 gr./dia de proteïnes animals)	30%*
• Fam crònica (menys de 2000 cal./dia i molt poques proteïnes animals)	10%*

*Les quatre últimes categories se situen majoritàriament en els països del Tercer Món
(Font: CCFD-Info., en José Joaquín Gómez Palacios, 1992, p.68)

Una vegada en la classe, es divideix l'alumnat en cinc grups (més o menys segons els percentatges de població establits més amunt) i es reparteixen els lots de productes ja seleccionats en el que es denominarà un berenar "insolidari". Seguidament se'ls pregunta si els sembla bé el repartiment i com se sent cada grup davant del que li ha tocat. Segurament, l'alumnat protestarà i preguntarà per què si tots han portat tres productes a uns grups els toca tant i a altres tan poc. S'aprofita aquesta circumstància per a fer un paral·lelisme amb el que succeeix en el món. Es comenten les xifres que podem tenir ja apuntades en la pissarra sobre la distribució dels aliments en el món i se'ls distribueix a cada grup el cartell que defineix quina és la seua categoria de les cinc comentades (es pot aprofitar també per a treballar percentatges transformant-los en nombres enters). Se'ls pregunta si els sembla justa aquesta situació i es provoca el debat sobre aquestes desigualtats. Es tracta de fer-los veure que haver nascut en un país o un altre està condicionant definitivament l'alimentació de molts xiquets i xiquetes i per tant el seu desenvolupament humà, incidint en la importància d'estar ben alimentat per a desenvolupar una vida saludable, poder estudiar, etc.

La segona part de l'activitat se centraria a tractar de redistribuir els productes d'una manera més equilibrada entre els cinc grups que també es reorganitzarien amb els mateixos membres en tots ells.

A partir d'aquest moment, una vegada que hi haja un repartiment equitatiu es trencarien els grups i començaria el berenar "solidari" compartint tot entre tots i totes.

Una variant de l'activitat podria ser desenvolupar-la en les hores de menjador escolar.

Es recomana desenvolupar aquesta activitat després d'haver treballat el tema de l'alimentació: la ingesta diària que fan, la quantitat de calories i proteïnes animals que consumeixen, què es considera una alimentació suficient i equilibrada, etc.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques / Tutoria.

ACTIVITAT 2: ESTUDIES O TREBALLEES?

Com hem vist en l'apartat corresponent al desenvolupament de la unitat, hi ha una gran part de la població infantil en els països menys desenvolupats que realitzen algun tipus de treball i en la majoria dels casos en condicions d'explotació i fins i tot esclavitud, amb tot el que açò comporta de falta d'escolarització i problemes de salut. La vida d'un xiquet o xiqueta d'un d'aquests països i la del nostre alumnat és en aquest aspecte radicalment diferent (excepte casos excepcionals), encara que en el cas de les xiquetes i les tasques domèstiques veurem que les diferències s'acurten.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat, que comença amb una reflexió inicial sobre la seua vida personal: *"Pensarem sobre el que feu habitualment un dia qualsevol de la setmana: quant de temps dediqueu a assistir a l'escola i a l'estudi, quant al joc i quant a les tasques domèstiques, per a això utilitzarem un quadre d'arreplega de dades"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència del treball infantil.
- Conèixer dades sobre la vida de xiquets i xiquetes en els països del Sud.
- Reflexionar sobre la diferència entre les seues vides i les d'aquests xiquets i xiquetes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre la distribució del seu temps en diferents tasques.
- Fer diferents operacions matemàtiques (trobar percentatges i transformar percentatges en nombres enters).
- Comparar percentatges pel que fa a les tasques domèstiques.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, quadre de recollida de dades, pissarra, vídeo i ordinador si foren necessaris.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora de durada cadascuna.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada explicada l'activitat inicial a l'alumnat, se li passa el següent quadre que haurà d'emplenar individualment:

UN DIA QUALSEVOL DEDIQUE...

	...a l'escola i a l'estudi	...a jugar i a divertir-me	...a les tasques domèstiques
HORES			

Les dades arreplegades es comenten en gran grup traient percentatges sobre com distribueixen el seu temps al llarg del dia, fent especial èmfasi en l'apartat de les tasques domèstiques, ja que apareixerà una diferència clara entre xiquets i xiquetes.

Seguidament, a manera d'exemple, es llig en veu alta el següent text sobre la vida dels xiquets de Pakistan:

"Els xiquets de Pakistan fabriquen, per 0,45 euros la peça, balons de futbol per als estadis de tot el món, que es venen per 60 euros en les grans marques esportives. Una quarta part dels trenta-cinc milions de balons de futbol que es fabriquen a Pakistan estan cosits per xiquets que treballen entre huit i deu hores diàries per un salari de 0,04 euros l'hora... Aquests balons són els que colpegen estrelles de futbol tan ben pagades com Baggio o Ronaldo.

Vint mil balons al mes. També aquests xiquets són víctimes del deute de servitud i d'usurers sense escrúpols. Mudassar, d'onze anys, cosia balons des dels huit: "M'agradaria anar a escola, però he de treballar", deia. Els salaris són molt baixos per als homes. Per això recorren als xiquets i les dones." (Manuel Legineche, 1996, p. 23)

Es reflexiona en gran grup: Què us ha semblat el text que acabem de llegir? Sabíeu que hi ha xiquets i xiquetes de la vostra edat que han de treballar per a sobreviure? Creieu que aquests xiquets tenen temps per a divertir-se? I per a anar a escola? S'assembla a la vostra vida? Què opineu d'aquesta situació?

Per a completar el treball se'ls faciliten algunes dades i unes qüestions a resoldre en grups menuts (4 persones). Si l'alumnat té un bon maneig de l'ordinador podrien també reflectir les xifres en gràfics:

- Aproximadament 145 milions de xiquets d'entre 6 i 11 anys no tenen accés a l'educació primària. Prop de 85 milions són xiquetes. Troba el percentatge de xiquets i xiquetes no escolaritzats. Quin és major? A què creus que es deu?
- Se suposa que treballen en el món 250 milions de xiquets i xiquetes de 5 a 14 anys. Un 60% viu a Àsia, el 32% a Àfrica i el 7% a Amèrica Llatina. Tradueix en nombres enters aquests percentatges. T'has fixat que falta un 1%? On creus que viuran aquests altres xiquets i xiquetes. Creus que en el nostre país hi ha xiquets i xiquetes que treballen? En coneixes algun?
- Troba la diferència entre les setanta-cinc pessetes que reben els xiquets de Pakistan per fer el baló i les deu mil pessetes per les quals es venen a les grans marques esportives. Què passa amb eixos diners? On es queden?
- En molts països les xiquetes dediquen un 80% més del seu temps a les tasques domèstiques que els xiquets. Us sembla just? Compareu-ho amb les dades que hem arreplegat sobre vosaltres.

Una vegada acabats els exercicis es posen en comú les respostes i es torna a fer una reflexió en gran grup sobre la situació de la infància en aquests països i sobre la discriminació afegida que pateixen les xiquetes.

Com a complement a aquesta activitat es pot veure amb l'alumnat algun vídeo que arreplegue experiències de xiquets i xiquetes del Tercer Món com "Huit de cada deu" (tres vídeos) de l'Associació Zabalketa o "També volen ser xiquetes i xiquets" d'Intermón. Així mateix es podria establir correspondència amb xiquets i xiquetes d'altres països per a conèixer com viuen; a través d'algunes ONG podríem aconseguir noms i adreces.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques.

ACTIVITAT 3: UN CONSUM RESPONSABLE

Vivim en una societat en la qual l'adquisició de béns excedeix les necessitats bàsiques per a convertir-se en una forma de prestigi social o una manera d'omplir falsament determinades mancances. No debades, la publicitat pretén vendre'ns a través de reclams com el sexe, l'amistat, el reconeixement social, el poder, etc. des d'una sopa a un automòbil. Estem en el món de les marques i fins els xiquets i xiquetes demanen els seus joguets i la seua roba amb "cognom". Però, com ocorre amb altres coses, aquesta és la "febre consumista" que vivim en els països industrialitzats, perquè gran part de la població dels països menys desenvolupats manquen, no obstant això, dels béns més bàsics (alimentació, vestit, habitatge, sanitat o educació).

L'excés de consum del Nord té molt a veure amb la pobresa en la qual viu gran part de la població mundial, amb l'explotació del treball infantil i adult i amb la deterioració mediambiental (calfament del planeta, escassetat d'aigua potable, desforestació, etc.). El nostre consum té conseqüències. Així doncs, està en les nostres mans practicar un tipus de consum més responsable que garantisca les necessitats i els drets bàsics de tots i totes sense comprometre el futur del nostre planeta.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat a través d'unes preguntes introductòries: "Quants diners us donen a casa per a la setmana? Us ho gasteu tot? En què? Quins d'eixes coses us semblen bàsiques i de què podríeu prescindir? Sabeu que el que consumim té conseqüències per a altres persones? Heu sentit a parlar de les tendes de comerç just?"

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar una actitud crítica davant el consum excessiu.
- Conèixer la iniciativa del comerç just.
- Desenvolupar actituds solidàries i de consum responsable.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una reflexió sobre quants diners gasten i en què.
- Fer una visita a una tenda de comerç just.
- Elaborar i fer una entrevista a l'encarregada de la tenda.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en la tenda de comerç just.

MATERIALS: útils d'escriure, alguns productes de "comerç just".

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora cadascuna.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor llança una sèrie de preguntes inicials a l'alumnat per a buscar la reflexió sobre el seu consum. Una vegada ambientat el tema es presenta la iniciativa del "comerç just" i s'expliquen algunes de les característiques principals. Aportem ací algunes dades però podeu trobar més informació en materials d'Intermón o Mans Unides sobre el tema (vegeu bibliografia).

El moviment del "comerç just" va nàixer a Holanda en els anys 60. El seu principi fonamental és el de garantir als productors del Sud una compensació justa pel seu treball. Per a fer-ho s'adquireixen directament els productes als camperols i artesans del Sud, eliminant d'aquesta manera els intermediaris.

En el cas de les empreses s'esbrina si compleixen les clàusules establides per la OIT: llibertat d'associació dels treballadors, dret a l'organització i negociació col·lectiva, edat mínima d'admissió al treball, absència de discriminació en el treball per motiu de raça, gènere, religió, opinió política, etc. i exclusió del treball forçós. En cas contrari, a més de no negociar-hi se'ls imposen sancions.

La primera tenda de comerç just es va inaugurar a Holanda en 1969. Actualment a Europa hi ha més de 3.000 tendes d'aquest tipus i uns 45.000 punts de venda.

Una vegada introduït el tema, es fa referència a alguna tenda de comerç just que hi haja en la nostra localitat o, si escau, en una localitat propera; se'ls mostra alguns dels productes que s'hi venen i se'ls proposa fer una visita a una de les botigues.

Perquè la visita siga més productiva se'ls suggereixen dues coses:

- Elaborar una entrevista que faran a l'encarregada de la tenda per aconseguir informació sobre el tema. Haurien de pensar en petits grups (3 o 4 persones) el que els agradaria saber sobre aquest moviment i escriuran les preguntes. Després es posa en comú i s'elabora l'entrevista definitiva.
- Demanar a casa una mica de diners per a comprar algun producte en la tenda solidària i col·laborar així amb aquesta iniciativa.

Després de tornar a l'aula podem tractar de localitzar en un mapa els països en els quals s'elaboren els productes que hem vist o comprat. Es podria plantejar també en Plàstica analitzar el tipus d'artesanía pròpia d'eixos països (materials, tècniques, colors, etc.) i fins i tot reproduir alguna d'eixes tècniques que resulte fàcil d'elaborar.

Com a complement a aquesta activitat se li pot proposar a l'alumnat la possibilitat de muntar una tenda d'aquest tipus en l'escola en l'època de Nadal o coincidint amb alguna festa. Per a això només és necessari posar-se en contacte amb algunes de les ONG que potencien aquest tipus de Comerç (Intermón, Mercadeco, Ecodenda, Mans Unides, etc.).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

355

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a classe amb els vostres fills i filles com viuen els xiquets i xiquetes de països menys desenvolupats que el nostre. Per això us demanarem la vostra col·laboració en diversos moments.

En un cas, per a l'organització a classe d'un berenar en el qual experimenten la desigualtat en el repartiment dels aliments en el món, després del qual us suggerim que els pregunteu com ha anat i que comenteu amb ell o ella l'experiència.

En l'altre cas es tracta que els doneu una mica de diners destinats a comprar un producte de comerç just en una tenda que visitarem.

En aquest últim cas pot ser que vosaltres no conegueu aquesta iniciativa; tant si és així com si no, us suggerim que li demaneu al vostre fill o la vostra filla que us conte la visita a la tenda solidària, que us explique en què consisteix el comerç just, que us informe sobre quin tipus de productes es poden trobar en aquestes tendes i, finalment, que us duga un dia a conèixer-la, ja que sap on està i fins i tot ha entrevistat l'encarregada. Deixeu que el vostre fill us faça de guia, això el farà sentir-se important i compartiu amb ella o ell eixa experiència, això farà que la valore més.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Com una forma de valorar el que ha assimilat en aquesta unitat, tant en coneixements com en actituds plantejarem a l'alumnat que elabore un cartell publicitari, a manera de campanya, en el qual es denuncie la situació de molts xiquets i xiquetes dels països del Tercer Món en alguns dels aspectes que hem anat treballant (fam, falta d'escolarització, treball infantil, falta d'assistència sanitària, etc.) i es demane la col·laboració de la gent.

ANNEX

Convenció de les Nacions Unides sobre els drets del xiquet

1.- 18 anys d'edat

S'entén per xiquet tot ésser humà menor de 18 anys, llevat que, en virtut de la llei que li siga aplicable, haja arribat abans a la majoria d'edat.

2.- No discriminació

Els drets enunciats en aquesta Convenció seran vàlids per a tots els xiquets sense cap distinció i independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, l'origen, la posició econòmica, els impediments físics o les opinions del xiquet i dels seus pares. L'estat cuidarà que ningú patisca discriminació.

3.- L'interès superior del xiquet

En totes les mesures concernents als xiquets que prenguen les autoritats o entitats públiques o privades, la consideració primordial serà l'interès superior del xiquet. L'estat vetlarà perquè les institucions i els serveis encarregats de la seguretat o protecció de xiquets complisquen les normes establides, especialment en matèria de seguretat, sanitat, nombre i competència del personal i supervisió.

4.- Responsabilitat de l'estat

Incumbeix l'estat la responsabilitat de fer valdre els drets del xiquet.

5.- Responsabilitat dels pares i les mares

L'estat respectarà els drets i deures dels pares, mares o d'altres persones encarregades legalment del xiquet de donar-li orientació i suport perquè pugua exercitar els drets reconeguts en la Convenció.

6.- Dret a la vida

L'estat està obligat, en la major mesura possible, a vetlar per la supervivència i el desenvolupament del xiquet.

7.- Nom i nacionalitat

El xiquet tindrà dret, immediatament després del seu naixement, a nom i nacionalitat i en la mesura del possible, a conèixer al seu pare i mare i a ser cuidat per ells.

8.- Identitat

L'estat respectarà el dret del xiquet a preservar la seua identitat inclosos nacionalitat, nom i relacions familiars. Quan siga privat il·legalment de la seua identitat, l'estat prestarà assistència sense demora per a reestablir-la.

9.- Mantenir la família unida

El xiquet no serà separat del seu pare i mare contra

la seua voluntat, excepte quan això siga necessari per a l'interès superior del xiquet.

10.- Reunificació familiar

Tota sol·licitud d'eixida o entrada en un país a l'efecte de reunificació familiar serà atesa de manera positiva, humanitària i expeditiva. El xiquet tindrà dret a mantenir contacte regular amb el pare i la mare.

11.- Trasllet i retenció il·lícits

L'estat adoptarà mesures per a lluitar contra el trasllet o la retenció il·lícits de xiquets en l'estranger, concertant, per a aquesta fi, acords amb altres països.

12.- Expressar la seua opinió

El xiquet tindrà dret a expressar el seu parer en tots els assumptes que l'afecten, i les seues opinions seran tingudes en compte.

13.- Rebre i donar informació

El xiquet tindrà dret a la llibertat d'expressió, a buscar, rebre i difondre informació i idees de tot tipus i per qualsevol mitjà.

14.- Llibertat de pensament, consciència i religió

El xiquet tindrà dret a llibertat de pensament, de consciència i de religió. L'estat respectarà els drets i deures dels pares i mares d'informar el xiquet sobre els seus drets referents a això.

15.- Llibertat d'associació

El xiquet tindrà dret a llibertat d'associació i de reunió.

16.- Dret a la intimitat

El xiquet no serà objecte d'ingerències arbitràries o il·legals en la seua vida privada, la seua família, el seu domicili o la seua correspondència, i serà protegit contra atacs il·legals al seu honor i reputació.

17.- Mitjans de comunicació

L'estat garantirà que el xiquet tinga accés a informació procedent de diverses nacions i fonts internacionals. L'estat encoratjarà els mitjans de comunicació i les editorials a difondre informació que promoga l'enteniment, el saber, les aptituds socials i el benestar, a produir material infantil, inclusivament per a xiquets de grups minoritaris. L'estat protegirà el xiquet contra tota informació perjudicial.

18.- Responsabilitat dels pares i mares

Incumbirà els pares i mares la responsabilitat princi-

pal de la cura i desenvolupament del xiquet segons l'interès superior d'aquest. L'estat donarà suport i promourà la creació d'institucions, serveis i mesures per a la cura dels xiquets, tenint en compte també els pares i mares que treballen fora de la llar.

19.- Protecció contra els abusos

L'estat protegirà el xiquet contra tot maltractament físic o mental, negligència, negligència o explotació per part del pare i la mare o altres persones que el tinguen a càrrec seu.

20.- Xiquets sense cura familiar

Els xiquets privats del seu medi familiar tindran dret especial a protecció i assistència, per exemple, col·locació en llars de guarda o, si fóra necessari, en institucions adequades, o el lliurament d'aquest en adopció.

21.- Adopció

L'adopció nacional i internacional només s'efectuarà d'acord amb la llei, i haurà de ser autoritzada per autoritats competents. L'adopció internacional no donarà lloc a indeguts beneficis econòmics, i haurà de ser considerada com a alternativa a mesures de cura i atenció en el país d'origen del menor.

22.- Xiquets refugiats

El xiquet que sol·licite la condició de refugiat o siga considerat com a refugiat rebrà la necessària protecció i assistència humanitària. En cooperació amb organismes internacionals, l'estat ajudarà tot xiquet sol a reunir-se amb el seu pare i mare.

23.- Xiquets impeditos

El xiquet mentalment o físicament impedit tindrà dret a gaudir d'una vida plena i decent en condicions que asseguruen la seua dignitat, estimulen la confiança en si mateix i faciliten la seua participació activa en la comunitat. El xiquet impedit tindrà dret a cures especials i accés a educació, capacitació, serveis sanitaris, serveis de rehabilitació, preparació per a la vida laboral i oportunitats recreatives a fi d'assolir, en la major mesura possible, la seua integració social i desenvolupament individual. L'estat cooperarà amb altres nacions en aquest àmbit, tenint en compte les necessitats dels països en desenvolupament.

24.- Salut

El xiquet tindrà dret a rebre el més alt nivell possible de tractament mèdic i assistència sanitària per a recuperar-se de la malaltia. L'estat adoptarà les mesures apropiades per a reduir la mortalitat infantil, assegurar que tots els xiquets reben la necessària assistència mèdica, donar bona atenció sanitària postnatal a les mares, combatre les malalties

i orientar i educar en matèria de sanitat i nutrició adequada. L'estat també abolirà pràctiques tradicionals perjudicials per a la salut, cooperarà amb altres nacions i tindrà especialment en compte les necessitats dels països en desenvolupament.

25.- Xiquets sota cura d'entitat pública

El xiquet internat en un establiment fora del medi familiar tindrà dret a avaluació periòdica del tractament i altres circumstàncies de la seua internació.

26.- Serveis socials

L'estat vetlarà perquè el xiquet reba l'assistència social i el suport econòmic que li corresponguen segons la seua legislació nacional.

27.- Nivell de vida

El xiquet tindrà dret a un nivell de vida que siga suficient en tots els aspectes. Incumbeix els pares i mares o altres persones encarregades del xiquet la responsabilitat primordial d'assegurar les condicions de vida que siguen necessàries per al desenvolupament del xiquet. L'estat està obligat a donar suport a les persones encarregades del xiquet.

28.- Educació

El xiquet tindrà dret a l'educació. L'estat farà l'ensenyament primari obligatori i gratuït. Facilitarà l'accés de tots els xiquets a diverses modalitats d'ensenyament secundari i adoptarà mesures apropiades per a reduir la taxa de deserció escolar. La disciplina escolar es practicarà de manera compatible amb la dignitat humana del xiquet. Així mateix, l'estat fomentarà la cooperació internacional en matèria d'educació tenint en compte especialment les necessitats dels països en desenvolupament.

29.- Objecte d'educació

L'educació estimularà el desenvolupament de la personalitat i les aptituds teòriques i pràctiques del xiquet inculcant el respecte als drets humans i promovent l'esperit de pau, tolerància i amistat entre els pobles. L'educació infondrà el respecte a la naturalesa i a la cultura pròpia i aliena.

30.- Minories i pobles indígenes

El xiquet que pertanga a una minoria o a la població indígena d'un país, tindrà dret, en comú amb altres membres del seu grup, a conrear la seua cultura, religió i idiomes propis.

31.- Esplai i temps lliure

El xiquet tindrà dret a descans, temps lliure i activitats recreatives, així com a participar en la vida cultural i en les arts.

32.- Treball infantil

El xiquet tindrà dret a protecció contra l'explotació

econòmica i contra l'acompliment de qualsevol treball que pugui entorpir la seua educació o possibilitats de desenvolupament.

33.- Estupefaents

El xiquet tindrà dret a protecció contra l'ús il·lícit, tràfic i producció d'estupefaents i substàncies psicotròpiques.

34.- Explotació sexual

El xiquet tindrà dret a protecció contra tota forma d'explotació o abusos sexuals. A aquest efecte l'estat adoptarà totes les mesures necessàries de caràcter nacional o internacional.

35.- Segrest, prostitució i venda

L'estat està obligat a adoptar mesures de caràcter nacional o internacional per a impedir el segrest, la venda o tràfic de xiquets per a qualsevol fi o en qualsevol forma.

36.- Altres formes d'explotació

L'estat està obligat a protegir el xiquet contra qualsevol forma d'explotació que siga perjudicial per al seu benestar.

37.- Presó, pena capital i tortura

Cap xiquet serà sotmès a tortura ni a altres tractes inhumans o degradants. No s'imposarà la pena capital ni la de presó perpètua sense possibilitat d'excarceració per delictes comesos per menors de 18 anys. Tot xiquet empresonat romandrà separat d'adults, llevat que el contrari es considere d'interès superior per al xiquet. L'empresonament només serà utilitzat com a últim recurs per a i durant el temps més breu possible. La detenció i l'empresonament es portaran a terme d'acord amb la llei, i el xiquet tindrà dret a assistència jurídica i d'altra índole adequada, així com a una prompta i imparcial resolució del seu cas.

38.- Xiquets de guerra

L'estat adoptarà mesures per a impedir que els menors de 15 anys participen directament en hostilitats.

39.- Rehabilitació i reintegració

L'estat té l'obligació d'adoptar totes les mesures convenients per a promoure la rehabilitació i reintegració social de tot xiquet víctima d'abusos, explotació, negligència, tortura, conflictes armats o altra forma de tractes o penes inhumans o degradants.

40.- Tracte en casos penals

Els xiquets acusats o condemnats per actes delictius tenen dret a ser tractats de manera que garantisquen la seua dignitat personal i estimule el seu respecte pels drets humans. L'objecte és que el xiquet assumisca una funció de responsabilitat criminal.

Haurà d'haver-hi possibilitat d'apel·lar una sentència condemnatòria davant una autoritat o tribunal superior. El xiquet rebrà assistència gratuïta d'un intèrpret si no parla l'idioma que s'utilitza.

41.- Quan altres lleis siguen millors

Si altres lleis nacionals o internacionals aprovades per l'estat dispensen millor protecció al xiquet que aquesta Convenció, seran vàlides aquestes lleis i no la Convenció.

42.- Difusió de la Convenció

L'estat té l'obligació de donar a conèixer el contingut de la Convenció a xiquets i adults.

Editat pel Ministeri d'Assumptes del Xiquet i de la Família en noruec, anglès, castellà, àrab, serbo-croat, urdu i vietnamita. Oslo 1996

Obra realitzada per:

IPE, Investigaciones y Programas Educativos SL
C/ Larrauri, 1A – 3e, dept. 7 i 8
48160 Derio (Biscaia)
Tel. 944 54 02 37
Fax: 944 54 01 99
A/e: ipesl.discover@euskalnet.net

Coordinador de l'obra:

Fernando Díez Ruiz

Autores de l'obra:

Jasone Aldekoa Arana
Begoña Garamendi Ibarra
Alicia Gil Miguel
Irene González Mendizabal
Maria Luisa Lupardo Camino
Olga Maiz Olabari

Responsable de la versió en euskera:

Joseba Ibarra Bustinza

Responsables de la versió en valencià:

Xavier Casero Belda i Hèctor Gonzàlvez Escolano

Adaptació de la versió per a la Comunitat Valenciana:

Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana

Agraïments:

A Fermín Barceló Galdakano per les seues aportacions i suggeriments, així com també per la seua detallada tasca de supervisió.

A Amaia Pagola Iraola per la seua col·laboració en la versió en euskera d'aquesta obra.

Al Secretariat de Promoció del Valencià de la Universitat d'Alacant per la seua col·laboració en la versió en valencià d'aquesta obra.

I a totes les persones que des de la institució de l'Ararteko han col·laborat directament i indirectament en la millora de l'obra.

© ARARTEKO

© IPE SL - Autores

Disseny i fotocomposició: www.cotacero.com

DL: VI-237/01

NOTA

Aquest treball, que apareix publicat per a la seua difusió i millor aprofitament en els centres educatius, és fruit d'una beca concedida per la institució de l'Ararteko. No obstant això, tant el treball realitzat com el contingut d'aquesta carpeta d'exercicis han de ser atribuïts a les seues autores.

La publicació d'aquests materials pretén la màxima divulgació i utilització. Per tant, es permet i s'anima a reproduir-los per qualsevol tipus de mitjà, excepte amb finalitats comercials.

PRÒLEG

El material didàctic que conté aquest CD és el resultat de l'adaptació d'un excel·lent material elaborat per un equip de professionals, per encàrrec i sota la direcció de l'Ararteko del País Basc, i que ha estat cedit al Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana, mitjançant un conveni subscrit per ambdues institucions, perquè l'utilitze i el difonga. La decisió d'aplicar el material en els centres escolars d'aquesta Comunitat es basa en la intenció de promoure una cultura de respecte als drets humans en general i, especialment, a aquells dirigits a protegir els més joves. Així, es pretén conscienciar l'alumnat, el professorat i els pares de la importància d'aconseguir una societat més justa, en la qual els valors de la llibertat i la igualtat siguen realment gaudits per tothom.

Es tracta d'un material educatiu destinat a escolars d'ensenyament primari, d'entre 9 i 12 anys, basat en la Convenció dels drets del xiquet, l'objectiu de la qual és protegir i assegurar els drets de la infància en tots els països del món. La finalitat d'aquestes unitats didàctiques és inculcar des de la infància uns valors acceptats universalment, que els permeten iniciar-se en l'exercici de la seua condició ciutadana.

El material es compon de 30 unitats, cadascuna de les quals conté una proposta de tres activitats, cosa que permet una gran flexibilitat a l'hora d'aplicar-la, d'acord amb les característiques de l'alumnat i el temps que se li vulga dedicar. La metodologia emprada persegueix tres nivells d'aproximació a l'alumnat, de manera que li permet fer una valoració personal de si mateix i dels altres, dur a terme una anàlisi de l'entorn en què es desenvolupa i, finalment, tenir un coneixement global del món i de les diverses realitats que es viuen a cada lloc.

ÍNDEX GENERAL

JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA.....	4
COM UTILITZAR EL PROGRAMA.....	6
DINÀMIQUES DE GRUP	9
AVALUACIÓ FINAL.....	13
BIBLIOGRAFIA	15
• MATERIALS COMPLEMENTARIS	19
• LLIBRES DE LECTURA.....	20
• MATERIALS AUDIOVISUALS.....	21
• PÀGINES WEB.....	21
UNITATS	
UNITAT 1. ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS	26
UNITAT 2. I JO, QUI SÓC?	33
UNITAT 3. SÓC UNA PERSONA IMPORTANT.....	41
UNITAT 4. SÓC DIFERENT I ESPECIAL	49
UNITAT 5. ENS ESCOLTEM	56
UNITAT 6. SABER EXPRESSAR-SE	63
UNITAT 7. LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT	70
UNITAT 8. COM ESTÀ EL TEU CAP?	80
UNITAT 9. APRENC A PRENDRE DECISIONS	88
UNITAT 10. EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES.....	95
UNITAT 11. RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT.....	102
UNITAT 12. SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS	109
UNITAT 13. TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT.....	117
UNITAT 14. I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?	127
UNITAT 15. TRIE LES MEUES AMISTATS	137
UNITAT 16. NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA	144
UNITAT 17. A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP	153
UNITAT 18. ON VIU?.....	162
UNITAT 19. TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE.....	172
UNITAT 20. ELS MEUS COMPANYYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS	182
UNITAT 21. JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM.....	191
UNITAT 22. ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ	201
UNITAT 23. A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA	210
UNITAT 24. PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT	217
UNITAT 25. EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE	227
UNITAT 26. ENVOLTATS D'INFORMACIÓ	237
UNITAT 27. CUIDEM EL PLANETA	247
UNITAT 28. DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN	256
UNITAT 29. UN MÓN EN CONFLICTE.....	265
UNITAT 30. NO HI HA DRET.....	273
ANNEXOS.....	283

JUSTIFICACIÓ METODOLÒGICA

El material educatiu que us presentem està basat en la Convenció sobre els drets de la infància. El seu objectiu és conscienciar l'alumnat, el professorat i les famílies i inculcar-los uns valors acceptats universalment com a base i fonament d'una societat lliure, democràtica i plural, necessaris per a una convivència pacífica entre els pobles i les nacions.

La Convenció sobre els drets de la infància es va preparar durant 10 anys (1979-1989) i va ser aprovada el 20 de novembre del 1989 per l'Assemblea General de les Nacions Unides. L'objectiu de la Convenció és protegir i assegurar els drets de la infància (drets humans bàsics dels quals s'han de beneficiar els xiquets) en tots els països del món. Constitueix l'instrument de drets humans que més ratificacions ha rebut en tota la història. En la seua realització van col·laborar representants de totes les cultures, religions i societats, fet que li confereix un caràcter globalitzador. Solament 2 països no han aprovat, de moment, les seues disposicions d'un total de 191.

És important l'aplicació de la Convenció per diferents raons:

- Els xiquets són persones.
- El seu desenvolupament saludable és una qüestió fonamental i necessària per al benestar futur de qualsevol societat.
- Quan naixen, els xiquets són totalment dependents.
- El grup social sobre el qual més repercussions tenen les mesures dels governs són els xiquets.
- En el procés polític, els punts de vista i opinions dels xiquets molt poques vegades s'escolten i es prenen en compte.
- Els canvis que tenen lloc en la societat repercuteixen en els xiquets.
- El cost econòmic per a una societat que no és capaç d'atendre adequadament els seus xiquets és enorme.
- La tendència mundial cap a la urbanització ha suposat un greu cost per als xiquets.

Una sèrie de dades rellevants, disponibles en la pàgina web d'UNICEF [<http://www.unicef.org/spanish>] ens posa en antecedents sobre la precària situació dels xiquets al món:

- Anualment moren en tot el món uns 12 milions de xiquets menors de 5 anys.
- Uns 130 milions de xiquets als països en desenvolupament no reben ensenyament primari, la majoria dels quals són xiquetes.
- Uns 160 milions de xiquets pateixen desnutrició greu o moderada.
- Aproximadament 1.400 milions de xiquets no tenen accés a l'aigua potable i 2.700 milions no tenen un sanejament adequat.
- Es calcula que uns 250 milions de xiquets participen en alguna forma de treball.

La Convenció sobre els drets de la infància es concreta en 41 articles i afecta tots els xiquets menors de 18 anys. En els 41 articles s'estableix en forma de llei internacional que els estats part han d'assegurar que tots els xiquets es beneficien d'una sèrie de mesures especials de protecció i assistència, tinguen accés a serveis com l'educació i l'atenció de la salut, puguen desenvolupar plenament les seues personalitats, habilitats i talents, cresquen en un ambient de felicitat, amor i comprensió i reben informació sobre la manera que poden assolir els seus drets i participar en el procés d'una forma accessible i activa.

Per a treballar la Convenció dels drets de la infància hem desenvolupat un material educatiu dividit en 30 unitats, les quals fan referència a la totalitat dels 41 articles de la Convenció. L'objectiu d'aquestes unitats és inculcar als xiquets amb edats compreses entre els 9 i els 12 anys uns valors acceptats universalment com la base per a una societat que creix en llibertat, en democràcia i amb un caràcter plural, imprescindible per a una convivència pacífica entre els pobles i nacions.

En la seua realització ha intervingut un equip de professionals de l'educació que han abordat aquest objectiu des de tres nivells d'acostament a la persona:

1. *Micronivell*, que denominarem “*el Jo*”, i que es preocupa inicialment de l'esfera personal de cadascun de nosaltres. Es tracta d'un enfocament centrat en la persona que ens possibilita una valoració personal de nosaltres mateixos i dels altres.
2. *Mesonivell*, o *nivell mitjà*, que englobem amb el terme “*l'Entorn*”. Després de l'anàlisi personal, analitzariem el nostre entorn més familiar i pròxim.
3. Finalment, el *macronivell*, o “*el Món*”, comprendria aquells temes que aporten una visió global a l'alumnat, coneixent realitats i conflictes d'altres llocs del món que, fins i tot estant allunyats geogràficament, ens afecten per la nostra condició d'éssers humans.

Aquest triple acostament, pensat i creat amb intencionalitat, té per objecte que l'alumnat conega els seus drets, és a dir, els drets dels xiquets i xiquetes de tot el món. Aquesta forma de tractar el tema afavoreix que l'alumnat s'identifique i comprenga els conflictes, adquirisca significativitat i, així, transferisca aquestes experiències als diferents àmbits de la seua vida.

Encara que l'obra haja seguit aquesta organització interna, les activitats de cadascuna de les unitats han tractat els tres àmbits assenyalats (micronivell, mesonivell i macronivell) d'una forma molt repartida, i per això es mesclen els tres nivells en la pràctica totalitat de l'obra, fet que li confereix una estructura heterogènia.

Finalment cal destacar que a través de l'aplicació sistemàtica d'aquestes 30 unitats, desenvolupades al llarg de 3 cursos escolars (des de 2n del segon cicle de primària fins a 2n del tercer cicle de primària), podrem aconseguir una conscienciació en l'alumnat, professorat i en els pares i mares de la importància del desenvolupament dels articles de la Convenció per a aconseguir una societat més justa. Aquest és l'objectiu de l'obra.

COM UTILITZAR EL PROGRAMA

L'objectiu que ens hem proposat és la realització d'un programa que complisca els requisits següents:

- Que siga útil, fàcil de treballar i que no necessite molta preparació per part del professorat.
- Que permeta una utilització variada en funció del nivell d'aprofundiment que es vulga portar a terme i que no constitueixca una càrrega per a la docència.
- Que involucre la família i la comunitat escolar.

Aquest material educatiu conté, en una carpeta, una sèrie de recursos educatius perquè el professorat, l'alumnat i la família puguen conèixer i treballar, a través d'uns exercicis pràctics, els principis de la Convenció dels drets de la infància.

Els continguts de les unitats, les activitats proposades, les avaluacions que es proporcionen, les cartes per a la família, etc. contribueixen a conscienciar i sensibilitzar sobre la importància de la Convenció dels drets de la infància per al desenvolupament d'una societat millor.

Considerem important treballar aquest tema des d'un àmbit globalitzador, de manera que l'alumnat reba el missatge a partir de diferents canals, fet que contribuirà a reforçar-lo. L'aplicació es pot portar a terme en qualsevol assignatura de l'entorn escolar. Al mateix temps, se sol·licita la col·laboració familiar, amb la qual cosa es dona un acostament entre la família i l'escola en un tema de vertadera importància per als infants.

L'aprenentatge significatiu i la transferència constitueixen les dues referències clares a través de les quals s'han ideat totes les activitats de l'obra. Estan dissenyades perquè l'alumnat transferisca l'aprenentatge a través d'una gran varietat d'exemples i situacions relacionades amb la vida real. Per a això s'han tractat de buscar situacions pròximes a la vida real, que l'alumnat pot reconèixer fàcilment.

La població objecte de l'aplicació del programa eren, en principi, escolars amb edats compreses entre els **9 i els 12 anys** de la Comunitat Autònoma Basca, i es va fer en euskera i castellà. Ara, amb la traducció al valencià, ha sigut adaptat per a aplicar-lo a la Comunitat Autònoma Valenciana.

El material es compon de **30 unitats**. Es poden desenvolupar durant 3 cursos acadèmics, si bé el nombre d'activitats (3 per cada unitat) permet al professorat donar-li una major dedicació, si és que està interessat a aprofundir en algun tema. La flexibilitat del material permet que cada professor decidisca quina activitat portarà a terme amb una àmplia varietat: pot triar entre un total de 90. Això possibilita que el professorat pugua optar entre diferents activitats a triar en funció de l'alumnat.

Aquest material educatiu es pot treballar com a **eix transversal d'ensenyament en l'educació en els drets humans i per a la pau**. Si bé és cert que aquest tema encaixa perfectament en aquesta àrea, també ho és que, pels temes que comprèn i pel seu caràcter pluralista, pràcticament toca totes les àrees de la transversalitat (educació per a la salut, educació per a la igualtat...), de manera que, en aquest sentit, és un material globalitzador. La realitat de les aules ens situa en el debat entre l'ideal i el real. La seua flexibilitat permet aplicar-lo des de múltiples propostes, ja que és un material obert a les diferents realitats dels centres.

La dedicació mitjana recomanada és **d'1 hora setmanal**. El més important és que l'aplicació es faça amb continuïtat. Entenem que la validesa d'aquest tipus de temes radica en la seua utilització sistemàtica al llarg del temps, en aquest cas, del curs escolar. No podem esperar uns resultats rellevants dels materials educatius que utilitzem esporàdicament. La seua aplicació sistemàtica i gradual possibilitarà la incorporació de valors o el canvi d'actituds en els estudiants.

L'aprenentatge dels drets de la infància no es pot transmetre exclusivament a través d'uns coneixements concrets, sinó que cal treballar també en l'aula experiències educatives específiques i habilitats socials que possibiliten el desenvolupament integral de l'alumnat.

L'estructura del material és la següent:

1. Unitats: el total d'unitats són 30 a desenvolupar en 3 anys. Cadascuna de les unitats es divideix en els apartats següents:

- *Títol:* el títol de la unitat fa referència al contingut que s'ha de desenvolupar.
- *Idea principal:* es proporciona un resum del contingut de la unitat.
- *Objectius:* els objectius que es pretenen en la unitat.
- *Desenvolupament de la unitat:* el professorat tindrà una informació detallada de la importància i desenvolupament concret de la unitat, de manera que pugui afrontar-la amb seguretat.
- *Què es pot treballar en relació amb aquest tema?:* en aquest apartat es donen suggeriments sobre el que pot treballar el professorat en el centre i la família a casa.

En cadascuna de les unitats es disposa d'unes **fitxes d'activitats:** es presenten tres activitats en cada unitat perquè el professorat triï la que li sembli millor. El desenvolupament de l'activitat ajudarà a reforçar el contingut de la unitat i es desenvoluparà a l'aula amb la participació activa de l'alumnat.

L'estructura de cada activitat és la següent:

- *Títol i contingut de l'activitat:* els títols de les unitats són suggeridors, i el contingut, adequat a l'edat evolutiva de l'alumnat.
- *Objectius principals i específics de l'activitat:* es detallen els objectius principals de la unitat i els específics.
- *Preparació prèvia:* lloc en el qual es recomana que es desenvolupi l'activitat, materials que es necessitaran i durada aproximada de l'activitat.
- *Com portar a terme l'activitat:* es detallen els passos a seguir perquè l'activitat es porti a terme amb èxit. L'explicació de l'activitat es realitza d'una forma detallada i precisa perquè el professorat no trobi cap dificultat en l'execució.
- *Vinculació amb les àrees del currículum:* especifica aquella àrea o àrees en les quals es pot treballar l'activitat.
- *Fitxa per a la família:* s'inclou igualment una fitxa per a la família en cadascuna de les unitats. La seua funció consisteix a acostar i fer participar a la família del tema desenvolupat a classe. No fa falta que la família tinga un coneixement especial, simplement que col·labore en la proposta educativa. La col·laboració de la família és imprescindible si volem treballar el tema d'una manera global. Així mateix, la seua involucració és necessària perquè l'alumnat trobe reforç en la llar i els missatges que es donen no siguin contradictoris amb el centre educatiu.
- *Valoració de la unitat:* en acabar cadascuna de les unitats, el professorat disposarà d'una fitxa de valoració de la unitat que podrà utilitzar amb l'alumnat per a veure si s'han adquirit els coneixements pretesos al principi de la unitat.

2. Bibliografia: el material disposa d'una bibliografia actualitzada per al professorat que vulga revisar les fonts en les quals està basada l'obra o per als que vulguen aprofundir-hi.

3. Materials complementaris: també presentem una relació de materials fonamentals sobre el tema, de referència obligada. Està dividit en:

- *Llibres de consulta i materials didàctics.*
- *Llibres de lectura.*
- *Materials audiovisuals.*
- *Pàgines web.*

4. Dinàmiques de grup: les fitxes d'informació sobre diferents dinàmiques de grup donen informació al professorat sobre com portar a terme a l'aula les dinàmiques de grup d'una manera eficaç. Es proporciona informació sobre les dinàmiques següents:

- *Els debats en grup.*
- *Modelatge.*
- *Role playing o joc de rols.*
- *Mètode del cas.*
- *L'aprenentatge en grup.*
- *El paper de l'educador durant l'activitat de l'aprenentatge en equip.*
- *Mètodes audiovisuals.*

5. Avaluació final: per a finalitzar, hem inclòs una avaluació final per a quan l'alumnat acabe l'ensenyament, dividida en dos apartats:

- *Activitats d'aplicació pràctica (de tipus vivencial).*
- *Qüestionari de preguntes generals.*

DINÀMIQUES DE GRUP

■ 1. ELS DEBATS EN GRUP

INICI O TANCAMENT D'UN DEBAT

Els debats en grup són un instrument de treball important en tot el projecte. Serveixen per a fomentar la interacció en el grup, com a instrument per a motivar i també com mitjà per a acabar una activitat. Comença el debat formulant preguntes simples de repàs. Es dirigeix el debat avisant l'alumnat que el tema discutit canviarà o va a finalitzar. Per exemple, es pot dir:

“Ara cediré la paraula a ... i després continuarem amb...”

NORMES PERQUÈ L'ALUMNAT SEGUISCA EN EL DEBAT

Establir normes bàsiques és essencial perquè el debat tinga sentit i es desenvolupe en un ambient relaxat. Les normes següents poden escriure's en un lloc visible perquè l'alumnat les tinga presents en tot moment.

- Alça la mà si hi vols participar i espera que et cedisquen la paraula.
- Només pot parlar una persona alhora. No interrompes les altres persones.
- Escolta mentre parlen els teus companys. Per a escoltar bé cal intentar-ho.

El fet d'escoltar implica esforç.

- Respecta els drets de les altres persones a expressar els seus sentiments i opinions.
- Només es permeten respostes considerades o delicades. No menysprees ningú.
- Respecta la vida privada de les altres persones. No contes informació personal d'altres persones i no faces preguntes personals.
- Davant d'algunes preguntes pots optar per no donar cap resposta.

En comentar les normes, convé subratllar la importància del dret de totes les persones a la informació privada. Es poden presentar exemples de preguntes que no s'han de formular. En cada debat és apropiat reforçar positivament el compliment de les normes. Per exemple, es pot dir una cosa com: “Ara cediré la paraula a... perquè tenia la mà alçada”. Pot ser útil que l'alumnat suggerisca altres normes per a millorar el debat.

COM ES POT CONTRIBUIR A L'ÈXIT DEL DEBAT

Els debats de reflexió sorgiran més sovint si es recorden els suggeriments següents:

- Repassa les preguntes de les activitats que es proposen en el programa. Fes especial èmfasi en aquelles preguntes provocadores que es poden formular si el debat comença a decaure. Comença el debat amb una d'aquestes preguntes.
- Subratlla el valor del “temps d'espera” (pensar abans de parlar). Abans que una persona del grup comence a expressar les seues idees, pot ser convenient que totes hagen tingut oportunitat per a reflexionar sobre el tema.
- Estructura la posada en comú insistint en la necessitat de seguir les normes bàsiques, utilitzant el reforç positiu i oferint un model de feedback positiu.

Acaba fent una síntesi del que s'ha après. Després del debat, l'alumnat pot reflexionar sobre el que s'ha dit i s'ha après. Això pot fer-se oralment o per escrit.

■ 2. MODELATGE

És una de les tècniques fonamentals, bàsiques i de més àmplia utilització en l'entrenament en habilitats socials i comportaments d'autoafirmació. Es denomina també demostració. El procediment de modelatge es basa en el mecanisme d'aprenentatge per observació o aprenentatge vicari i consisteix a exposar el xiquet a un o diversos models que mostren les conductes que ha d'aprendre. És la representació d'exemples de la correcta aplicació de l'habilitat que volem que aprenguen. En aquestes exemplificacions convé que s'il·lustren bé tots

els components de la conducta que es vol treballar, és a dir, es tracta de mostrar tant els elements verbals com sobretot no verbals de cadascuna de les destreses a adquirir.

Els principals models a utilitzar en l'àmbit escolar són: el professor, els companys, i també models gravats (vídeos i cassets), fotografies, etc. En l'àmbit familiar s'inclou tota la família (germans, mare i pare i altres familiars).

El modelatge funciona millor si:

- El model presenta característiques semblants a l'observador (edat, interessos...), perquè s'hi identificarà més.
- S'utilitzen diferents models.
- La representació és clara, detallada.
- S'utilitza el reforç positiu (elogis, lloances...) tant amb el model que exemplifica la conducta com amb la persona que l'imita i reproduïx aquesta conducta.

■ 3. ROLE PLAYING O JOC DE ROLS

El joc de rols és una forma d'aprenentatge en la qual els alumnes representen papers assignats per endavant; requereix, per tant, una participació activa per part de l'alumnat. A través d'un estil similar al joc, aquestes activitats serveixen com a models simplificats de situacions reals. Si es crea un ambient relaxat, aquesta activitat ofereix l'oportunitat a l'alumnat d'assumir papers o practicar habilitats que d'una altra manera no exercitarien per vergonya o por de les conseqüències en la vida real.

AVANTATGES:

- Desperta l'interès del públic pel tema.
- Motiva la participació i l'expectativa en el tema a tractar.
- Facilita el debat o diàleg posterior, ja que representa diferents tipus de postures (resulta més fàcil parlar sobre l'argument que va presentar tal o tal personatge que sobre el "no-res").

ASPECTES A TENIR EN COMPTE:

- El joc de rols no pretén donar continguts concrets, sinó despertar l'interès, fomentar la discussió, analitzar actituds, etc. sobre un tema o una situació. La seua funció és presentar un tema de forma amena per a suscitar un interès que ajude després a aprofundir-hi.
- En el joc de rols no hi ha un guió sobre què diran els personatges o en quin moment intervindran: funciona la improvisació.

PROCEDIMENT

Es tria el tema, s'emmarca aquest tema en una situació, es determinen les diferents postures o personatges que poden explicar-la i se'ls dóna uns "continguts". S'assaja la representació a fi d'ajustar els papers i el tema, corregint si és necessari, i finalment es representa.

POSSIBLES PERILLS A EVITAR

- Que es confonga amb una representació teatral i es discutisca sobre aspectes anecdòtics del tema, sobre la idoneïtat dels actors o vestuari. Per a evitar això es representa asseguts (sense entrades ni eixides teatrals), mentre el coordinador cuida que no es desvie el tema a l'actuació.
- Que s'esculla para determinats papers persones "massa idònies" per a ells. Que no es perpetuen els estereotips de classe.
- Que el tema principal es perda entre els subtemes. Per a evitar això es fa l'assaig previ.

■ 4. MÈTODE DEL CAS

Consisteix a presentar breument una situació-problema sobre la qual es discutirà.

Es pretén amb això:

- Provocar una presa de consciència des de la recerca de solucions a un cas concret.
- Educar la capacitat crítica, aconseguir una participació nombrosa i educar-los a discutir exposant les pròpies idees i escoltant les dels altres.
- Que siga un mètode molt participatiu i motivador, que invite a ficar-se en la situació problemàtica, identificar-se amb algun dels personatges o situacions i, des de dins, intentar resoldre-la.

METODOLOGIA

El primer és triar el cas. Per a això, cal tenir en compte que presente només un problema i que tinga tots els detalls importants per a la seua comprensió i solució. Com més adequat a l'edat i l'interès dels alumnes, més motivador resultarà. Per a intentar que siga més pròxim a ells, se'ls pot demanar que escriguen, de forma anònima i amb tot detall, el seu major problema per a estudiar-lo a classe.

Una vegada escollit el cas, es redacta. És aconsellable que es presente acompanyat d'unes preguntes o qüestionari a respondre per a ajudar a centrar el tema i la discussió. El professor presenta la tasca i divideix la classe en grups, on es procedeix a discutir. En cada grup es pren nota de les conclusions. Al final hi ha una posada en comú de les conclusions i un diàleg general.

PERILLS

- De vegades resulta molt complicat donar amb un cas que resulte atractiu per a tot l'alumnat.
- Com totes les tècniques de grup, requereix temps. És important que el grup es fique en el cas i el resolga, sense que el professor hi intervinga influint, d'una manera determinant, en el grup. La seua labor serà aclarir qüestions o respondre algunes preguntes, però l'objectiu és que siga el grup qui resolga la situació.

■ 5. L'APRENTATGE EN GRUP

OBJECTIUS

L'objectiu principal del treball en grup és fomentar la cooperació. Quan els xics i xiques treballen en equip hi ha un augment de l'autoestima, de la responsabilitat, del respecte i de la confiança en un mateix. El desenvolupament d'aquestes característiques és especialment important en un programa de prevenció del maltractament, ja que les persones que posseïsquen aquestes qualitats tenen menys possibilitats de desenvolupar aquest tipus de conductes.

LA FORMACIÓ I L'INICI DELS GRUPS

Pots seguir aquests criteris per a formar equips de treball i iniciar l'activitat d'aprenentatge per equips.

- Els equips han de ser reduïts quant al nombre (tres o quatre persones, cinc com a màxim), depenent del tipus d'activitat. Es pot deixar que cadascú trie un company amb el qual li agradaria treballar i, a partir de les parelles, organitzar els grups. En qualsevol cas és convenient negociar-ho amb l'alumnat, ja que es tracta d'un aspecte difícil i del qual depèn, en bona mesura, l'èxit del treball.
- Els grups han de ser heterogenis en la composició, formats per estudiants dels sexes amb interessos, habilitats, estil d'aprenentatge i capacitats diverses, encara que sense arribar a extrems que dificulten el treball.
- L'organització del treball dins del grup és fonamental. Cal marcar uns criteris quant al temps, desenvolupament del treball, tasques, actituds bàsiques que cal respectar... Les pot establir el professorat o que el mateix alumnat reflexione sobre com s'ha de treballar en equip i proposen unes normes de funcionament. És interessant que s'escriguen les instruccions en un lloc visible per a tot el grup.
- Cal fer un repartiment de rols (coordinador, secretari, portaveu, etc.) que el grup necessita i establir un procés de selecció. Les opcions per a seleccionar els rols són: deixar que el grup vote, numerar els membres del grup perquè hi haja una rotació en cada paper i tenir voluntaris i voluntàries que assumisquen cada rol. En qualsevol cas és interessant que tothom vaja ocupant tot tipus de rols.
- És molt important la distribució de la tasca. Cada persona ha de fer una part del treball i al seu torn necessitarà el treball dels altres per a completar-lo. Així es reforça la idea de cooperació i la responsabilitat individual i s'eviten possibles "escapoliments".

■ 6. MÈTODES AUDIOVISUALS

Veure's a si mateix i als companys i companyes en vídeo és una experiència d'aprenentatge molt positiva. A través de l'enregistrament en vídeo l'alumnat pot desenvolupar, experimentar, observar i rebre un feedback immediat de la seua interacció en el grup.

CONSELLS PER A GRAVAR EN VÍDEO

- Coneix la manera de funcionament i l'equip abans de començar la gravació.
- Tin una persona que et pugui ajudar, ja que mentre estàs gravant voldràs donar instruccions o dirigir les activitats.
- Comença la gravació col·locant la càmera a distància. Vés acostant-te a poc a poc sense interrompre l'activitat amb l'enregistrament.

ALTRES CONSIDERACIONS A L'HORA D'UNA GRAVACIÓ

- Abans de començar, mira el fons i observa que la llum siga l'adequada i que no hi haja alguna finestra o espill que reflectisca la imatge de la persona que està gravant.
- Col·loca la càmera de manera que la llum arribe d'un costat o per darrere de la persona que manipula la càmera.
- Quan s'està gravant, mantén la càmera sense fer moviments bruscos intentant seguir l'alumnat quan es moga.

■ 7. EL PAPER DE L'EDUCADOR DURANT L'ACTIVITAT D'APRENTATGE EN EQUIP

La funció del professor és més aviat de facilitar i orientar: dissenya les situacions d'aprenentatge, negocia el procés de treball, la composició dels grups, proporciona materials i informació, estimula l'intercanvi en els equips de treball i en el grup classe, procura garantir l'èxit dels components més febles dels diversos equips i ajuda a tots i totes a construir els coneixements. Les accions més específiques que pot realitzar durant l'aprenentatge en equip són:

- Vigilar la possible existència de conflictes en els grups. Normalment aclarir les instruccions resoldrà els conflictes però de tant en tant pot ser que calga fer alguns canvis respecte al lideratge.
- Estar atent a l'avanç del grup i variar el temps si és necessari. Es pot anunciar un avís de "5 minuts" quan les dues terceres parts dels grups hagen completat l'activitat.
- Observar els grups aprofitant l'oportunitat per a conèixer amb més profunditat persones concretes.
- Portar a terme un sistema preestablert pel qual els xics i xiques obtinguen ajuda si ho necessiten.
- Animar i lloar el suport que es donen els membres del grup, incloent felicitacions, oferiments d'ajuda i aportacions a l'activitat. No reforçar la competitivitat.

TASQUES DEL GRUP I DELS SEUS MEMBRES

Els xics i xiques han de perseguir un objectiu comú, cooperar amb els altres, compartir idees, escoltar i solucionar conflictes mentre treballen en equip. Com hem dit, es poden designar dos membres per grup perquè assumisquen certes responsabilitats:

- **El moderador:** és qui dirigeix l'activitat de l'equip, serveix com a portaveu i actua com a moderador quan sorgeix el conflicte.
- **El secretari:** apunta el que ocorre durant l'activitat grupal.

TANCAMENT DE L'ACTIVITAT PER EQUIPS

Quan s'acaba l'activitat per grups, es reuneix tots els xics i xiques en un grup gran. Es demanen els informes i treballs realitzats per cada grup (tant el secretari com qui exercisca de moderador poden ser portaveus). A partir d'ací s'estableix un debat participatiu sobre el que haja ocorregut i el que s'ha après.

AVALUACIÓ FINAL

Una vegada conclòs el treball sobre la Convenció dels drets de la infància, seria interessant comprovar la incidència que aquest ha tingut en el procés educatiu del nostre alumnat. Per a això, us proposem dos tipus d'avaluació:

1. A través d'una o més activitats d'aplicació pràctica, de tipus vivencial, en les quals han de posar en joc tot el que han après (conceptes, procediments, actituds). Seran activitats dirigides a la resta de l'escola, amb la qual cosa serviran, a més, de vehicle per a donar a conèixer a la resta de l'alumnat el treball que hem desenvolupat durant aquest temps. Pot ser un bon colofó al projecte.
2. A través d'un qüestionari en el qual s'arrepleguen preguntes generals sobre la Convenció dels drets dels xiquets. Es tractaria de constatar que han assimilat algunes idees fonamentals en relació amb el tema treballat. En el cas que no fóra així, es podria reforçar l'aprenentatge amb noves activitats.

■ 1. PROPOSTES D'ACTIVITATS

- Fer 30 cartells diferents que reflectisquen els diferents drets que hem anat treballant. Es reparteixen els temes entre l'alumnat de manera que hi queden reflectits tots els que hem vist a classe. Una vegada fets es munta una exposició en la sala d'actes o en els corredors de l'escola perquè la veja la resta de l'alumnat del centre.
- Elaborar, per grups o per classe, un vídeo informatiu que arreplegue què és la Convenció, quins són els drets de xiquets, quines condicions s'han de donar perquè aquests drets es complisquen, etc. (Cada persona podria intervenir explicant un dret diferent, introduir entrevistes, dramatitzacions, música, etc.)
- Participar en el projecte d'UNICEF i PAO Educació "Els xiquets escriuen un llibre en l'escola sobre els drets de la infància": una escola d'ensenyament primari de cada país que ha ratificat la Convenció pren part en el projecte. Els alumnes escriuen a classe un llibre de 24 pàgines contant una història, amb il·lustracions, basada en un o diversos articles de la Convenció. Les escoles reben informació i ajuda per a desenvolupar el projecte, que es porta a terme durant sis mesos. Una vegada acabat s'envia a PAO Educació per a ser editat i publicat (adreça d'Internet: <http://www.educared.net/unicef>).
- Dissenyar una campanya publicitària per a anunciar la Convenció dels drets dels xiquets. Primerament, entre tots buscaran un eslògan que serà comú per a tota la classe, i després, dividits en grups, elaboraran l'anunci que en cada cas haurà d'utilitzar un suport diferent: espot televisiu, mural (tipus barra publicitària), anunci en paper per a la revista o periòdic escolar si n'hi ha, falca radiofònica i, si hi ha pàgina web en l'escola i l'alumnat té suficients habilitats, un anunci digital. La campanya servirà per a donar a conèixer en el centre (i en la comunitat si fóra possible) la Convenció.
- Organitzar, coincidint amb el Dia dels Drets de la Infància (20 de novembre) una celebració en l'escola per a l'alumnat d'altres nivells. Algunes de les possibles activitats per a la festa serien:
 - Projecció d'algun vídeo sobre la situació dels xiquets dels països menys desenvolupats, amb un col·loqui posterior.
 - Audició de músiques de diferents països.
 - Elaboració i degustació de plats típics de diferents països.
 - Sessió de jocs cooperatius i jocs propis d'altres països (es poden aconseguir a través d'Intermón).
 - Muntatge d'un estand de "comerç just".
 - Muntatge d'un quiosquet de begudes saludables (ens poden servir els cocktails elaborats en l'activitat per a casa de la unitat 14 "I què passa amb les drogues?").

En la realització d'aquestes activitats, a més del producte final i l'assimilació de determinats continguts conceptuals i procedimentals, tindrem en compte altres aspectes actitudinals com:

- Responsabilitat assumida en el treball.
- Participació en l'organització i desenvolupament de les activitats.
- Col·laboració i cooperació amb la resta de companys i companyes.
- Forma de resolució dels conflictes que hagen sorgit en el grup.
- Sensibilització pel tema.
- ...

■ 2. QÜESTIONARI

1. Què significa que els xiquets i xiquetes "tenim drets"? Què és "un dret"?
2. I "tenir deures"?
3. Els xiquets i xiquetes tenim dret a...
4. Els xiquets i xiquetes tenim el deure...
5. Els nostres drets es compleixen en la pràctica? Ocorre igual en tots els països?
6. Indica cinc coses que puguem fer perquè es complisquen els drets dels xiquets i xiquetes de tots els països:
7. Què significa per a tu:
 - Solidària
 - Saludable
 - Comerç just
 - Ser diferent
 - Pau
 - Nord/sud
8. Coneixes alguna ONG? Quina o quines? A què es dediquen aquestes organitzacions? Hi has col·laborat en alguna ocasió?
9. Has après molt amb aquest projecte?
10. T'han agradat les activitats que hem fet?
11. T'has sentit bé en el grup?
12. Has pres part donant la teua opinió, fent preguntes, ajudant els teus companys?

BIBLIOGRAFIA

- ADARRA (1990). *Centros de interés específicos con niños y niñas gitanas*. Bilbao: Adarra.
- ALCÁNTARA, Ricardo (1980). *Pohopol*. Colección Vela Mayor. Barcelona: La Galera.
- ALCOLEA, Esteve (1995). Poema. *Diversidad de culturas. Igualdad de derechos*. Boletín extraordinario Campaña XXXVII (p. 32). Madrid: Mans Unides.
- ALONSO DELGADO, Julio i al. (2000). Unidad didáctica. *Querido mundo*. Madrid: Save the Children i UNICEF.
- ÁLVAREZ, Joaquín (1997). *Habilidades sociales 1 y 2*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- ANSA ASCUNCE, Ana i al. (1995). *Guía de salud y desarrollo personal para trabajar con adolescentes*. Pamplona: Dep. Salut i Dep. Educació, Cultura, Esport i Joventut.
- ARRUGA i VALERI, Artur (1983). *Introducción al test sociométrico*. Barcelona: Herder.
- AUTORS DIVERSOS (1994). *Cuentos de todos los colores*. Bilbao: Adarra.
- AUTORS DIVERSOS (1995). *Guía de salud y desarrollo personal para trabajar con adolescentes*. Pamplona: Dep. Salut i Dep. Educació, Cultura, Esport i Joventut del Govern de Navarra.
- AUTORS DIVERSOS (1997). *Interculturalidad*. Monográfico de Eufonía, 6.
- AUTORS DIVERSOS (1999). *X Simposium de Didáctica de las Ciencias Sociale. Un currículum de ciencias sociales para el siglo XXI: Qué contenidos y para qué*. Logronyo: Diada i Universitat de la Rioja.
- BERRY, en Colectivo Amani (1997). "Sentir, pensar y actuar". Cuadernos de pedagogía, 264 (p. 61-66). Barcelona: Ed. Praxis.
- BIENEK, Wiener. (citad en): *Chancen der integration durch sport* (1995). Aachen: Meyer & Meyer. p. 9.
- BLAT, Empar i al. (1993). *La escuela coeducativa*. Aula 21.
- BRANDEN, Nathaniel (1994). *Cómo mejorar su autoestima*. Barcelona: Altaya.
- BRANSFORD, John, i STAIN, Barrys (1987). *Solución ideal de problemas: Guía para mejor pensar, aprender y crear*. Labor: Barcelona.
- BRUNET GUTIERREZ, Juan José i NEGRO FAILDE, José Luis (1988). *Tutoría con adolescentes*. 5a edició. Madrid: Ediciones San Pío X.
- CARRANZA, Maite (1995). *El topo Timoteo y Mgambo Molido*. Madrid: SM.
- CARRÉ, Gerard (1999). *Estación de Babilonia*. Colección Pequeños Ciudadanos núm. 3. Madrid: Bruño-Intermón.
- CARRERAS i al. (1997). *Cómo educar en valores*. Madrid: Narcea.
- CASCÓN, Paco i al. (1996). *La alternativa del juego I: Juegos y dinámicas de educación para la paz*. Madrid: Los Libros de la Catarata. Asociación Pro Derechos Humanos.
- CASCÓN Paco i al. (1997). *La alternativa del juego II: Juegos y dinámicas de educación para la paz*. Madrid: Los libros de la Catarata. Asociación Pro Derechos Humanos.
- CASES TOLDRÀ, Teresa (1999). "La interculturalidad: Un reto de futuro". Aula, 86. Barcelona: Graó.
- CASTANYER, Olga (1996). *La asertividad: Expresión de una sana autoestima*. Bilbao: Desclée De Brouwer.
- CEREZO RAMÍREZ, Fuensanta (1997). *Conductas agresivas en la edad escolar*. Madrid: Pirámide.
- CORMAN, Louis (1967). *El test del dibujo de la familia en la práctica médico-pedagógica*. Buenos Aires: Kapelusz.
- COTS i MONER, Jordi i al. (1992). *La Convención de los derechos de las niñas y los niños*. Madrid: Cáritas Española.

- DAENINCKX, Didier (1999). *El gato de Tigali*. Madrid: Intermón-Bruño.
- EDEX KOLEKTIBOA (1994). *Aprender a vivir libre de drogas*. Bilbao: Edex. Kolektiboa, FAD i Govern Basc.
- ELÉXPURU, Itziar i al. (1992). *Autoconcepto y educación*. (Estudios y documentos, 17). Vitòria-Gasteiz: Govern Basc.
- EMAKUNDE (1999). *III Plan de Acción Positiva para las Mujeres en la Comunidad Autónoma de Euskadi*. Vitòria-Gasteiz: Emakunde.
- ERTUK YAKIN (2000). *El velo real está en nuestras mentes*. En EMAKUNDE, 39. Institut Basc de la Dona. p. 20-27.
- FERNÁNDEZ DE AGUIRRE, Marta, BARRANCO JIMÉNEZ, Mercedes i DÍAZ DE EREÑO, Elena (2000). *¡Corta el bollo por lo sano!* AECC.
- FLECHA Ramón i al. (1994). *Nuevas perspectivas críticas en educación*. Barcelona: Paidós Educador.
- FUNCOE (1996). "Meninos da Rua". *Jatun Sunqu*, 4 (p. 22-23). Madrid: FUNCOE i UNICEF.
- GASTEN, Ruth i CAROTHERS, James (1994). *Juegos de autoestima*. Madrid: El Manglar.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1992). *Diseño curricular base: Conocimiento del medio*. Vitòria-Gasteiz: Govern Basc.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1993). *Educación ambiental: Principios de enseñanza y aprendizaje*. Bilbao: Serie de Educación Ambiental, 20. Los Libros de la Catarata.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (1998). *Ley sobre prevención, asistencia e inserción en materia de drogodependencias*. Vitòria-Gasteiz: Servei Central de Publicacions del Govern Basc.
- GOVERN BASC - EUSKO JAURLARITZA (2000). *Programas de innovación educativa 2000-2003*. Vitòria-Gasteiz: Direcció d'Innovació Educativa.
- GÓMEZ PALACIOS, José Joaquín (1992). *Educación para la paz*. Madrid: Ed. CCS.
- GÓMEZ, M. Teresa, MIR, Victoria, i SERRATS, M. Gracia (1990). *Propuestas de intervención en el aula*. Madrid: Narcea.
- GREIG, Sue i al. (1987). *Los derechos de la tierra*. Madrid: ADA/WWE.
- HAEUSSLER, P. de A., Isabel Margarita i MILICIC, M. Neva (1997). *Confiar en uno mismo: Programa de autoestima*. Madrid: CEPE.
- HALLEY, Achmy (1999). *El oasis de Aïcha*. Colección Pequeños Ciudadanos, 10. Madrid: Ed. Bruño-Intermón.
- HEINRICHS, Monika (1998). *Tanzen mit behinderten und nicht behinderten Menschen*. Dortmund: AsbH.
- IMBERNÓN, Francisco (1999). *La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato*. Monográfico, 136. Barcelona: Graó.
- INTERMÓN (1993). *Derechos de la infancia*. Carpeta Primària. Barcelona: Octaedro.
- INTERMÓN (1996). Dossier: *Comercio justo, consumo responsable*. Intermón. Fundación para el Tercer Mundo 430. Barcelona: Intermón.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL – ICE UNIVERSITAT DE DEUSTO (1996). *DISCOVER: Aprendiendo a vivir*. Bilbao: IPE SL.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL i al. (1998). *DEVA Desarrollo de valores y autoestima*. Logronyo: Govern de la Rioja.
- INVESTIGACIONES Y PROGRAMAS EDUCATIVOS SL (1999). *Sensibilización para la coeducación*. Logronyo: Govern de la Rioja.
- ISUS, Sofia i ARNAIZ, Pere (1995). *La tutoría, organización y tareas*. Monográfico, 5. Barcelona: Graó.

- KAUFMAN, Gershen i RAPHAEL, Lev (1994). *La autoestima de los niños*. Madrid: Iberonet.
- KELLOG, Steven i al. (1991). *El gran libro de la paz*. Barcelona: Edebé.
- LANGE, Jürgen (1996). *Economía rural tradicional en un valle vasco*. Bilbao: Ediciones Beitia.
- LEGINECHE, Manuel (1996). *Los ángeles perdidos*. Madrid: Espasa.
- LIKERT, Jane Gibson (1986). *Nuevas formas de solucionar conflictos*. Mèxic: Trillas.
- LINDENFIELD, Gael (1998). *Cómo desarrollar la autoestima en niños y adolescentes*. Madrid: Neo Person Ediciones.
- LÓPEZ DE GUEREÑO, Sabino (1980). *Euskal Abestiak (1)*. Bilbao. Bizkaiko Aurrezki Kutza.
- LÓPEZ, Félix, i FUERTES, Antonio (1996). *Para comprender la sexualidad*. Estella: Verbo Divino.
- MACÍA ANTÓN, Araceli (1990). *Psicología y teoría de la decisión: Aplicaciones*. Madrid: UNED.
- MACHARGO SALVADOR, Julio (1996). *Programa de actividades para el desarrollo de la autoestima 1*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- MACHARGO SALVADOR, Julio (1997). *Programa de actividades para el desarrollo de la autoestima 2*. Madrid: Ed. Escuela Española.
- MAGAZINE de El Mundo. Número extra: *El álbum familiar*. Núm. 39, segunda época. Diumenge 25 de juny de 2000.
- MANS UNIDES (1995). *Bidezko merkataritza, merkataritza solidarioa*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1998). *Consumo responsable*. Boletín nº 133. Madrid: Mans Unides.
- MARÍA i JOSÉ (1999). *El hogar de los Pequeñosolos*. Colección Pequeños Ciudadanos. 6. Madrid: Ed. Bruño-Intermón.
- MARISTANY, Clara (1997). "¿Diversidad o heterogeneidad?" Cuadernos de Pedagogía, 263. Barcelona: Praxis.
- MARTÍNEZ-OROZCO, Santiago (1996). *Comercio justo, consumo responsable*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- McLUHAN, Marshall (1993). *La aldea global*. Madrid: Gedisa.
- MONJAS CASARES, Inés (1993). *Programa de enseñanza de habilidades de interacción social para niños y niñas en edad escolar*. Valladolid: Trilce (distribuidor).
- OLWEUS, Dan. (1998). *Conductas de acoso y amenaza entre escolares*. Madrid: Ediciones Morata SL.
- ORTEGA RUIZ, Rosario. (1994). *Las malas relaciones interpersonales en la escuela: Estudio sobre la violencia y el maltrato entre compañeros en segunda etapa de EGB*. Infancia y Sociedad, 27-28.
- ORTEGA RUIZ, Rosario. (1998). *Violencia escolar. Qué es y cómo abordarla*. Conselleria d'Educació i Ciència: Junta d'Andalusia.
- OSKORRI, (1996) *Oskorri & The pub ibiltaria*. Fundació BBK, p. 49-51.
- OSORO, Marta (1988). *Romaniés*. Madrid: Anaya.
- PALMER, Pat (1991). *El monstruo, el ratón y yo*. València: Promolibro.
- PALMER, Pat (1991). *Gustándome a mí mismo*. València: Promolibro.
- PALMER, Pat, i ALBERTI, Melissa (1992). *Autoestima, un manual para adolescentes*. València: Promolibro
- PEARSON, David (1991). *El libro de la casa natural*. Barcelona: Oasis.
- PERZESMYCKI, Halina (2000). *Pedagogía de contrato. El contrato didáctico en la educación*. Barcelona: Graó.

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (1984). *Diccionario de la lengua española. 20a edició.* Madrid: Espasa-Calpe.
- RENAU, M. Dolores (1989). *Primeras Jornadas sobre Adopción y Acogimiento Familiar.* Vitòria-Gasteiz: Eusko Jauriaritza. Lan eta Gizarte Segurantzza, p. 9-25.
- RODRÍGUEZ ESTRADA, Mauro, i MÁRQUEZ ALEGRÍA, Mateo (1994). *Manejo de problemas y toma de decisiones.* Mèxic: Manual Moderno.
- RODRÍGUEZ MORENO, M. Luisa, DORIO ALCARAZ, Inmaculada i al. (1994). *Programa para enseñar a tomar decisiones.* Guía didáctica para el tutor. Barcelona: Laertes.
- RUE, Joan (2000). *La cooperación en el aprendizaje o cómo incrementar las oportunidades educativas para disminuir la desigualdad.* Aula, 90. Barcelona: Graó.
- SÁNCHEZ MORO, Carmen (coord.) (1991). *La Convención de los derechos de los niños y niñas. Juegos.* Madrid: Ministeri d'Assumptes Socials.
- SÁNCHEZ, Juana (1993). *La coeducación trabajada como ámbito en el centro, en el aula y con la familia.* Aula, 32, p. 19-22.
- SAURA CALIXTO, Pilar (1995). *La educación del autoconcepto: Cuestiones y propuestas.* Universitat de Múrcia.
- SAVE THE CHILDREN (1999). En editorial de la revista Jatun Sunqu, 12 (p. 16). Madrid: Save the Children i UNICEF.
- SCHRUMPF, Fred (1997). *Peer mediation, conflict resolution in schools.* Illinois: Research Press.
- SEGURA, Paco (2000). *Ayúdales a llegar alto.* Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació.
- SHURE, Myrna (1992). *I can solve a problem. An interpersonal cognitive problem solving program.* Illinois: Resarch Press.
- SUBIRATS, Marina, i TOMÉ, Amparo (1992). *Pautas de observación para el análisis del sexismo en el ámbito educativo.* Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació.
- TORRES SANTOMÉ, Juan (1994). *Globalización e interdisciplinarietà: El currículum integrado.* Madrid: Ediciones Morata.
- TRIANES, M. Victoria (1996). *Educación y competencia social: Un programa en el aula.* Archindona: Aljibe.
- TUSQUETS, Esther (1980). *La conejita Marcela.* Barcelona: Lumen.
- TUVILLA RAYO, José (1993). *Educar en los derechos humanos.* Madrid: Ed. CCS.
- VALVERDE LAMSFUS, Lola. (1994). *Entre el deshonor y la miseria. Infancia abandonada en Guipúzcoa y Navarra, siglos XVIII y XIX.* Bilbao, p. 102 i seg.
- VALLES ARÁNDIGA, Antonio (1994). *Programas de refuerzo de las habilidades sociales I y II.* Madrid: EOS.
- VALLES ARÁNDIGA, Antonio (1998). *Autoconcepto y autoestima.* Cuadernos de Tutoría de ESO. Madrid: Ed. Escuela Española.
- WHITEFIELD, Charles L. (1999). *Límites, fronteras y relaciones.* Bilbao: Desclée de Brower.
- WIEMANN, Irmela (1992). *Niños y niñas en adopción y acogimiento familiar: Equipo de promoción del acogimiento familiar.* Biscaia: Agintzari, S. Coop.
- YANKURA, Joseph, i DRYDEN, Windy (2000). *Terapia conductual racional emotiva (REBT).* Casos ilustrativos. Bilbao: Desclée de Brower.

■ MATERIALS COMPLEMENTARIS

LLIBRES DE CONSULTA I MATERIALS DIDÀCTICS

- AUTORS DIVERSOS (1996). *Comportamientos no violentos. Propuestas interdisciplinarias para construir la paz*. Madrid: Narcea.
- AUTORS DIVERSOS (1998). *Garapen aldeko Hezkuntza kanpaina*. Madrid: Fundación Paz y Solidaridad Serafín Aliaga y Federación de Enseñanza CCOO.
- AUTORS DIVERSOS (1995) *Jatun sunqu/Corazón grande 2*. Madrid: UNICEF FUNCOE.
- AUTORS DIVERSOS (1996) *Jatun sunqu/Corazón grande 3*. Madrid: UNICEF FUNCOE.
- AUTORS DIVERSOS (1996). Monogràfic: *Educación para la cooperación*. Cuadernos de Pedagogía, 249. Barcelona: Ed. Fontalba.
- ACNUR España (1996). *Refugiados*. Madrid: ACNUR.
- ADARRA (1990). *Papel del profesorado de EGB con niños y niñas gitanas*. Bilbao: Adarra.
- ARQUÉ, Maite; BASTIDA, Anna, i PALOS, José (1993). *La infancia en el mundo: trabajadores de 10 años*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- BUXARRAIS, M. Rosa i al. (1993). *El interculturalismo en el currículum. El racismo*. Barcelona: A. M. Rosa Sensat i Centro de Publicaciones del MEC.
- CARBONELL, Leonor (1993). *Beto quiere crecer: Alimentación y salud*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- CHAZARRA, Antonio (1988). *Convivencia y tolerancia*. Madrid: CEAPA.
- EUSKO JAURLARITZA (1997). *Munduko haurren egoera*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.
- FERNÁNDEZ, Isabel (1998). *Prevención de la violencia y resolución de conflictos*. Madrid: Narcea.
- FERRER, Empar i al. (1993). *Ejemplificaciones de unidades didácticas: Una perspectiva intercultural*. Madrid: MEC.
- FRADERA, María (1996). *Al mercado con Kevin*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- GAIK (1992). *Arrazismoa beti bizirik*. Bilbao: Gaiak.
- GARCÍA, M. Dolores, (1997). *Hezkuntza eta askapen emotiboa bultzatzeko heziketa programa*. Sant Sebastià: Ikastolen Elkartea/TEA SA.
- GARCÍA, Román (1996). *Guía de recursos y materiales contra el racismo y la xenofobia*. Avilés: MPDLA.
- GARCÍ NOVELL, Francisco (1992). *Inventar el periódico*. Madrid: Ed. De la Torre.
- GEST PER LA PAU (1997). *Educamos en la tolerancia*. Bilbao: Gest per la Pau.
- GEST PER LA PAU (1997). *Tolerantzia gure burua hezitzea*. Bilbao: Gest per la Pau.
- GÓMEZ, M. Teresa; MIR I COSTA, Victoria, i SERRATS I PARETAS, M. Gracia (1990). *Propuestas de intervención en el aula: Técnicas para lograr un clima favorable en la clase*. Madrid: Narcea.
- GONZÁLEZ, Rosa, i DÍEZ, Esther (2000). *Valores en familia*. Madrid: CCS.
- HICKS, David (1993). *Educación para la paz*. Madrid: Morata SL.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 2*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 3*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.
- IKASTOLEN ELKARTEA-ELKARRI (1996). Arian-arian. *Bakegintzarako hezkuntza 4*. Nafarroa: Ikastolen Elkartea-Elkarri.

- INTERMÓN (1998). Dossier: *Trabajar... ¿un juego de niños?*. Intermón Fundación para el Tercer Mundo, 436. Barcelona: Intermón.
- LARA, Carmen, i VIÑAMATA, Agustín (1990). *Hagamos un solo mundo*. Barcelona: Mans Unides.
- LEVIN, Leah (1999). *Derechos humanos. Preguntas y respuestas*. Bilbao: Eusko Jaurlaritz.
- LOBATO, Clemente, i MEDINA, Rosa (1996). *Técnicas de animación para grupos de preadolescentes*. Bilbao: ADARRA.
- MADRAZO, Jose Luis (1995). *Materialen gida/Guía de materiales*. Vitòria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritz.
- MANS UNIDES (1994). *Educación para el consumo y el medio ambiente*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1994). *Kontsumo eta ingurugiro heziketa*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Berdintasunerako heziketa desberdintasunean*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Esklaboen askapena*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Educación para la igualdad en la diferencia*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Educación para la salud y el bienestar*. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1995). *Osasunerako eta ongizaterako hezkuntza*. Bilbao: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1996). *Informe Igualdad en la diferencia*. Boletín núm. 124. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1996). *Informe Igualdad en la diferencia*. Boletín núm. 122. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1999). *La explotación de la infancia*. Boletín núm. 136. Madrid: Mans Unides.
- MANS UNIDES (1999). *Lurrak banatu*. Bilbao: Mans Unides.
- MONTANER, Pedro, i MOYANO, Rafael (1995). *¿Cómo nos comunicamos?*. Madrid: Alambra Longman.
- PARCERISA, Artur (2000). *Valores y temas transversales en el curriculum*. Barcelona: Graó.
- ROCABERT, M. Jesús (1997). *Programa educar para la solidaridad*. Barcelona: Octaedro-Intermón.
- ROMERO, Eduard (2000). *Valores para vivir 2*. Madrid: CCS.
- SEQUEIROS, Leandro (1997). *Educar para solidaridad*. Barcelona: Octaedro.
- URRUZOLA ZABALZA, M. José (1996). *Aprendiendo a amar desde el aula: Educación secundaria*. Bilbao: Maite Canal Editora.
- VISQUEM LA DIVERSITAT (1998). *Vivamos la diversidad. Materiales para una acción educativa intercultural*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

LLIBRES DE LECTURA

- AUTORS DIVERSOS (1979). *Los derechos del niño*. Editorial Plesa.
- AUTORS DIVERSOS (1988). *Eugenio, Tina y el gato Arthur contra los traficantes*. Bilbao: Telexin SA.
- AUTORS DIVERSOS (1991). *El gran libro de la paz*. Barcelona: Edebé.
- AUTORS DIVERSOS (1994). *Cuentos de todos los colores*. Bilbao. Adarra.
- ALCÁNTARA, Ricardo (1980). *Pohopol. Colección Vela Mayor*. Barcelona: La Galera.
- BENSON, Bernard (1982). *El libro de la paz*. Madrid. Integral.
- CAMERON, Ann (1999). *El lugar más bonito del mundo*. Madrid: Alfaguara.
- CARRANZA, Maite (1995). *El topo Timoteo y Mgambo Molido*. Madrid: SM.
- CARRASCO, Marta (1985). *El club de los diferentes*. Ediciones Destino.
- DAENINCKX, Didier (1999). *El gato de Tigali*. Madrid: Intermón-Bruño.

- DAMON, Emma (1995). *Cada uno es especial*. Besacoa SA.
- DORRIS, Michel (1996). *Táinos*. Madrid: Alfaguara.
- GERGHTY, Paul (1998). *Yamina*. Barcelona: Zendera Zariquiey.
- GORDON, Sheila (1990). *¡Ni una hora más!* Madrid: SM.
- KÄSTNER, E. (1990). *La conferencia de los animales*. Madrid: Alfaguara.
- LÓPEZ, Concha (1990). *El tiempo y la promesa*. Madrid: Bruño.
- MATTINGLEY, Christobel (1996). *Asmir no quiere pistolas*. Madrid: Alfaguara.
- O'DELL, Scott (1992). *La canción de la luna*. Barcelona: Ediciones B.
- OLLE, M. Àngels (1988). *Samir*. Barcelona: Onda.
- OSORO, Marta (1988). *Romaniés*. Madrid: Anaya.
- PÁEZ, Enrique (1999). *Abdel*. Madrid: SM.
- PERLIN, Muriel (2000). *Un día en Ucrania*. Madrid: Bruño- Amnistia Internacional.
- PINGUILLY, Yves (2000). *Cuentos y leyendas de África*. Madrid: Espasa Juvenil.
- TUSQUETS, Esther (1980). *La conejita Marcela*. Barcelona: Lumen.
- WÖLFEL, Úrsula (1984). *Campos verdes, campos grises*. Salamanca: Ediciones Lóguez.

MATERIALS AUDIOVISUALS

- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (la lucha por la vida)*. Eusko Jauriaritza - Govern Basc.
- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (II parte)*. Eusko Jauriaritza - Govern Basc.
- ASOCIACIÓN ZABALKETA. *Ocho de cada diez (III parte)*. Eusko Jauriaritza - Govern Basc.
- BIZKAIKO FORU ALDUNDIA. *Ardura zaitez*.
- INTERMÓN. *También quieren ser niñas y niños*. Intermón videoteca.
- LAUREN FILMS SA. *La vida es bella*. Director: Roberto Benigni.
- UNIVERSITAT DE DEUSTO, ICE/HEZI, Dep. Audiovisuals (1997). Sèrie: *La aventura de crecer*. Cap. "Aprendiendo a amar" (experiència de H. Harlow en la Universitat de Wisconsin).

PÀGINES WEB

- <http://www.alava.net>
- <http://www.ararteko.net>
- <http://www.bizkaia.net>
- <http://www.conflicto.com>
- <http://www.cfnabarra.es>
- <http://www.emakunde.es>
- <http://www.eustat.es>
- <http://www.gipuzkoa.net>
- <http://www.ihobe.es/suel2.htm>
- <http://www.boes.org>
- <http://www.paz.com>
- <http://www.unicef.org/spanish>
- <http://www.comadrid.es>

ÍNDEX D'UNITATS I ACTIVITATS

UNITAT 1. ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS	26
ACTIVITAT 1. EL PAÍS DELS NO-XIQUETS	28
ACTIVITAT 2. TOTS ELS XIQUETS I XIQUETES TENIM DRETS.....	29
ACTIVITAT 3. A LA CORT DE LA REINA ARTURA	30
UNITAT 2. I JO, QUI SÓC?	33
ACTIVITAT 1. PRESENTA EL TEU DOCUMENT D'IDENTITAT PERSONALITZAT	35
ACTIVITAT 2. "ES BUSCA"	37
ACTIVITAT 3. LA HISTÒRIA INTERMINABLE	38
UNITAT 3. SÓC UNA PERSONA IMPORTANT	41
ACTIVITAT 1. JOANET"AMES DE TEULADÍ"	43
ACTIVITAT 2. EL GRAN GERMÀ.....	45
ACTIVITAT 3. SOS ALBÀNIA.....	46
UNITAT 4. SÓC DIFERENT I ESPECIAL	49
ACTIVITAT 1. CARTEIG PRIVAT	51
ACTIVITAT 2. EL MURAL DE L'ESTIMA	52
ACTIVITAT 3. LA MÀQUINA DE LA VERITAT	53
UNITAT 5. ENS ESCOLTEM	56
ACTIVITAT 1. TEATRE MUT	58
ACTIVITAT 2. SI FÓRA.....	59
ACTIVITAT 3. DICTATS	60
UNITAT 6. SABER EXPRESSAR-SE	63
ACTIVITAT 1. JO TINC UNA OPINIÓ.....	65
ACTIVITAT 2. EL QUE M'AGRADA DE TU I EL QUE NO	66
ACTIVITAT 3. EL COFRE DE LES QUEIXES	67
UNITAT 7. LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT	70
ACTIVITAT 1. "NETEGE MA CASA"	72
ACTIVITAT 2. DESCANS.....	74
ACTIVITAT 3. "VAIG ANAR AL MERCAT I VAIG COMPRAR...".....	76
UNITAT 8. COM ESTÀ EL TEU CAP?	80
ACTIVITAT 1. "AIXÒ ERA I NO ERA UN XIQUET TRIST..."	82
ACTIVITAT 2. QUÈ LI PASSA A LA MONETA?	83
ACTIVITAT 3. VISITE EL PSICÒLEG.....	84
UNITAT 9. APRENC A PRENDRE DECISIONS	88
ACTIVITAT 1. DECISIONS INJUSTES.....	90
ACTIVITAT 2. PRENC LES MEUES PRÒPIES DECISIONS.....	91
ACTIVITAT 3. PRESONERS DE GUERRA	92
UNITAT 10. EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES	95
ACTIVITAT 1. CONFLICTES CULTURALS.....	97
ACTIVITAT 2. EQUIPS RIVALS.....	98
ACTIVITAT 3. MÚSICA JAZZ.....	99

UNITAT 11. RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT	102
ACTIVITAT 1. PACIFISTES FAMOSOS	104
ACTIVITAT 2. EL CONFLICTE INTERPLANETARI	105
ACTIVITAT 3. ELS XIQUETS DE LA GUERRA	106
UNITAT 12. SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS	109
ACTIVITAT 1. M'AUTOAFIRME	111
ACTIVITAT 2. QUIN EMBOLIC ENTRE ELS TEUS DRETS I ELS MEUS.....	112
ACTIVITAT 3. QUE T'HE DIT QUE NO!.....	114
UNITAT 13. TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT	117
ACTIVITAT 1. TOTS ELS DIES SÓN CARNAVAL.....	119
ACTIVITAT 2. IO-IO	121
ACTIVITAT 3. MAREI.....	123
UNITAT 14. I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?	127
ACTIVITAT 1. QUÈ SABEM DE LES DROGUES?	129
ACTIVITAT 2. ALCOHOL? NO, GRÀCIES!	131
ACTIVITAT 3. EL TABAC, EN DUBTE.....	133
UNITAT 15. TRIE LES MEUES AMISTATS	137
ACTIVITAT 1. AMIC, AMIGA, AMISTAT.....	139
ACTIVITAT 2. ELS MEUS AMICS I AMIGUES.....	140
ACTIVITAT 3. LES PECES DE ROBA	141
UNITAT 16. NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA	144
ACTIVITAT 1. LA MEUA FAMÍLIA I LA TEUA SÓN DIFERENTS	146
ACTIVITAT 2. QUE BÉ QUE VIU!	147
ACTIVITAT 3. MAI MÉS SOL!	149
UNITAT 17. A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP	153
ACTIVITAT 1. DIBUIXEM LA NOSTRA FAMÍLIA	155
ACTIVITAT 2. PODEM VIURE SENSE FAMÍLIA?.....	157
ACTIVITAT 3. LA MEUA FAMÍLIA SÍ QUE ÉS UN EQUIP	159
UNITAT 18. ON VIU?	162
ACTIVITAT 1. VINE I VEURÀS	164
ACTIVITAT 2. QUANT QUE M'AGRADA CANTAR!	166
ACTIVITAT 3. A TAULA!	168
UNITAT 19. TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE	172
ACTIVITAT 1. ELABORE LA MEUA AGENDA.....	174
ACTIVITAT 2. JO SÓC D'ANGOLA; TU, D'ESPANYA; TU.....	176
ACTIVITAT 3. AQUEST ÉS EL MEU CONTRACTE!	178
UNITAT 20. ELS MEUS COMPANYYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS	182
ACTIVITAT 1. NORMAL!.....	184
ACTIVITAT 2. VEIG, VEIG!.....	185
ACTIVITAT 3. A BALLAR, A BALLAR, A BALLAR.....	187
UNITAT 21. JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM	191
ACTIVITAT 1. QUÈ VEIG EN MI.....	193

ACTIVITAT 2. M'AGRADARIA PER A TU	195
ACTIVITAT 3. TOTS I TOTES HI CABEM.....	197
UNITAT 22. ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ.....	201
ACTIVITAT 1. EN COLLA	203
ACTIVITAT 2. POSEM PER CAS	205
ACTIVITAT 3. EL SECRET DE TERESA.....	206
UNITAT 23. A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA	210
ACTIVITAT 1. TENIM QUALITATS POSITIVES	212
ACTIVITAT 2. MARÍA ÉS AMIGA MEUA	213
ACTIVITAT 3. LA MÚSICA ENS UNEIX.....	214
UNITAT 24. PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT	217
ACTIVITAT 1. EL NOSTRE GRUP	219
ACTIVITAT 2. EL QUE IMPORTA ÉS PARTICIPAR.....	221
ACTIVITAT 3. EN QUÈ PODEM COL-LABORAR?	223
UNITAT 25. EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE	227
ACTIVITAT 1. EN ACABAR LA JORNADA ESCOLAR.....	229
ACTIVITAT 2. QUÈ NECESSITE PER A DIVERTIR-ME?.....	231
ACTIVITAT 3. EL BASAR DEL JOGUET	233
UNITAT 26. ENVOLTATS D'INFORMACIÓ	237
ACTIVITAT 1. ENGANXATS A LA TELE	239
ACTIVITAT 2. QUÈ ENS CONTEN ELS PERIÒDICS?	241
ACTIVITAT 3. I TU QUÈ OPINES...?	243
UNITAT 27. CUIDEM EL PLANETA	247
ACTIVITAT 1. QUANTA BROSSA!	249
ACTIVITAT 2. A FAVOR DELS PRODUCTES NATURALS!	251
ACTIVITAT 3. JO TAMBÉ ESCOLTE ELS QUI SÓN POETES.....	252
UNITAT 28. DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN	256
ACTIVITAT 1. FAMÍLIES DEL MÓN.....	257
ACTIVITAT 2. QUI REPARTEIX.....	259
ACTIVITAT 3. ENCANTAT DE CONÈIXER-TE	261
UNITAT 29. UN MÓN EN CONFLICTE	265
ACTIVITAT 1. ELS CONFLICTES EN EL MÓN.....	267
ACTIVITAT 2. POSA'T EN EL SEU LLOC	268
ACTIVITAT 3. SOMIANT LA PAU.....	269
UNITAT 30. NO HI HA DRET!.....	273
ACTIVITAT 1. EL BERENAR (IN)SOLIDARI	275
ACTIVITAT 2. ESTUDIES O TREBALLEES?.....	277
ACTIVITAT 3. UN CONSUM RESPONSABLE.....	279

UNITATS

UNITAT 1

ELS XIQUETS I LES XIQUETES TAMBÉ TENIM DRETS

■ IDEA PRINCIPAL

Tots els éssers humans tenim una sèrie de drets que protegeixen i vetlen per la nostra seguretat i integritat, tant física com mental. Tots els drets dels xiquets tenen la mateixa importància. Són indivisibles i estan relacionats entre si. El seu objectiu és el desenvolupament de la personalitat integral del xiquet. La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de la infància, signada per la comunitat internacional l'any 1989, arreplega els drets que haurien d'estar presents en tots els xiquets i xiquetes del món.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre les actituds referides als xiquets.
- Conèixer els drets dels xiquets i les xiquetes.
- Analitzar la presència d'aquests drets en els diferents entorns o països.
- Aprendre que l'existència de drets suposa l'assumpció de responsabilitats.
- Aplicar aquests drets a la vida quotidiana.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció sobre els drets del xiquet és el primer instrument internacional jurídicament vinculant, que compromet tots els països signants (a mitjan 1999 tota la comunitat internacional l'havia ratificat, llevat dels Estats Units i Somàlia) a respectar i defensar els drets de la infància com una prioritat màxima. En la seua elaboració, fins que va ser aprovada el 20 de novembre de 1989, van participar representants de totes les societats, totes les religions i totes les cultures. La Convenció inclou tota la gamma de drets humans possibles: polítics, socials, econòmics, civils i culturals.

La Convenció estableix una nova actitud cap a la infància considerant el xiquet com una persona lliure i en creixement que va arribant a cotes majors d'autonomia. En l'article primer es defineix com a xiquet tot ésser humà menor de 18 anys, excepte en aquells països que estableixen abans la majoria d'edat. A partir d'aquesta determinació per edat s'estableix la necessitat de l'adult en la criança i creixement, però sense que per això pertanguen o siguin propietat de ningú. L'adult vetla pel desenvolupament del xiquet des de la dependència absoluta del nadó fins a l'assumpció gradual de responsabilitats a mesura que va creixent.

La Convenció recolza en quatre principis generals, fonament de tots els altres. Aquests són: la no-discriminació, l'interès superior del menor, el dret a la vida i el respecte a la seua opinió. A continuació els desenvolupem individualment.

1. La no-discriminació. Els drets de la Convenció són vàlids per a tots els xiquets del món, tal com ho arreplega l'article 2, sense cap distinció i independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, l'origen, la posició econòmica, els impediments físics del xiquet o les opinions del xiquet i dels seus representants. Relacionats amb aquest dret estarien els drets dels xiquets diferents, com els impeditos (article 23), els xiquets refugiats o de països en guerra (art. 22 i 38), etc.
2. Prevalença de l'interès superior del xiquet, tal com estipula l'article tercer. La família és la principal valedora d'aquest dret, i en defecte seu, és l'estat qui ha d'assegurar-ne el compliment. En totes les mesures, ajudes o serveis que s'adopten, la prioritat bàsica és l'interès superior del xiquet. Es relaciona amb tots els drets, on s'arreplega el paper de la família i l'estat en la cura i la tutela del xiquet (articles 4, 5, 18, 20 i 21).
3. El dret a la vida (article 6). Dret intrínsec a la vida, la supervivència i al desenvolupament que l'estat ha de garantir. Aquest principi es relaciona amb els drets a la salut (art. 24), a l'educació (art. 28 i 29), al joc (art. 31), etc.
4. Respecte a l'opinió. També tenen alguna cosa a dir; tenen, per tant, dret a ser escoltats, a expressar la pròpia opinió, tal com exposa l'article 12. Aquest dret té també la seua rèplica en la presència dels altres, en la capacitat d'escoltar-los i tenir-los en compte. Afins a aquest dret hi hauria els que arrepleguen les llibertats i

els drets civils, com la llibertat de pensament, consciència o religió (art. 14), la llibertat d'associació (art. 15), el dret a la identitat (art. 7, 8 i 10), etc. La realitat indica, tal com diu Ignacio de Senillosa en el document d'Intermón (1993, p. 29), que se'ls demana poca opinió i es respecta menys els seus punts de vista.

“Els adults creiem tenir les receptes per a tots i cadascun dels desitjos i les mancances del menor, i, no obstant això, fins a quin punt parem esment a la simple grandesa de les seues aspiracions reals? Construïm el món a la mesura de la nostra limitada visió: la pantalla d'un televisor, els objectius a curt termini, la seguretat, la privadesa, l'asfalt i la productivitat.”

En definitiva, tot el món té dret a la seua infantesa, té dret a no ser un adult precoç, té dret a jugar, a conviure amb altra gent i altres cultures, que es preocupen de la seua seguretat, el seu sustent i la seua salut, que el protegissen de les situacions en les quals és més vulnerable, etc. La Convenció és un instrument on s'arreglen les normes i obligacions necessàries per a aconseguir la defensa dels drets del menor. Tots els drets defensats tenen com a finalitat el desenvolupament integral de la infància.

En aquest sentit el paper de la Convenció és oferir un acord marc des del qual sensibilitzar i pressionar els governs i tota la massa social per a treballar en pro de la infància, ja que invertir en la infància és invertir en el benestar futur de qualsevol societat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Treballar esquemes cognitius encaminats a l'autoregulació.
- Acostar els drets a situacions quotidianes.
- Analitzar aquelles notícies diàries que responguen a l'enfocament dels drets.
- Arreglar l'opinió sobre problemàtiques que es difonen diàriament pels mitjans de comunicació (immigració, xiquets de la guerra, etc.)
- Mostrar realitats d'altres països i altres parts del món.
- Reconèixer les necessitats de les persones amb les quals es relacionen.

La família

- Demanar la seua opinió en les diferents qüestions de funcionament familiar.
- Anar concedint-los més capacitat de decisió en qüestions personals.
- Conèixer altres cultures i formes de vida en altres països.
- Valorar amb ells la presència de gent més desfavorida dins del seu propi entorn.
- Interessar-se pel que pensen sobre els problemes que vivim en aquesta societat i veure quines serien les solucions.

ACTIVITAT 1: EL PAÍS DELS NO-XIQUETS

Es parla de la infància com un període vital que comprèn moments evolutius i característiques molt diferents entre si. Per a ajudar-nos a conèixer millor quins són els seus interessos, les seues necessitats, hem dissenyat aquesta activitat. Per a això es presenten una sèrie d'elements que van des d'objectes, possessions, necessitats o valors, entre els quals hauran de prioritzar i escollir raonadament. Aquesta activitat pretén, partint de les necessitats vitals de l'individu, arribar als drets que tota persona hauria de tenir. En aquest sentit seria interessant continuar amb l'activitat posterior i extraure els drets que han de presidir i protegir el desenvolupament de les xiquetes i xiquets.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Reflexionar sobre les actituds vitals de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Prendre decisions entre diferents aspectes importants en la vida de les persones.
- Estimular el raonament crític.
- Fomentar el treball en grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de respostes.

Heu d'escollir, d'entre els aspectes següents, els 6 que considereu més importants per a viure feliçment. Raoneu per què ho heu decidit així.

1. els llibres	10. les llepolies	19. la màgia
2. els jocs	11. les carícies i besos	20. la justícia
3. les amigues i amics	12. les medecines	21. dormir bé
4. l'alimentació	13. tenir una casa	22. riure
5. ajudar altres persones	14. la roba	23. la fantasia
6. la innocència	15. la bellesa	24. el sol
7. aprendre	16. compartir coses	25. la TV
8. la solidaritat	17. els esports	26. altres...
9. la família	18. la música	...

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta l'activitat a manera de conte. El professorat llig el següent text als alumnes:

"El país dels No-xiquets s'està apoderant de la humanitat. Afortunadament un grup de persones, entre els quals esteu tu i el teu grup, tenen el poder de salvar la Terra de la tristesa i la desolació que l'envaeixen. La vostra tasca consisteix a triar, per grups, sis de les característiques o apartats més importants per a ser feliços. Gràcies a aquesta elecció podreu salvar la Terra."

Les eleccions realitzades han de ser raonades. Per a acabar l'activitat, es posen en comú les conclusions de tots els grups i s'arreglen els aspectes considerats com més importants. Es pot dialogar sobre les diferents eleccions fetes pels grups.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria /Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 2: TOTS ELS XIQUETS I XIQUETES TENIM DRETS

La Convenció sobre els drets de la infància (1989) estableix, en la primera part, al llarg de 41 articles, una àmplia gamma de drets, des de civils, econòmics o polítics fins a socials i culturals, que pretenen el desenvolupament integral del menor. Suggestiu, a causa de l'extensió dels articles, que s'utilitzen els 10 drets que arreplega la Declaració dels drets de la infància (1959), els quals reflecteixen els principis fonamentals.

Declaració dels drets de la infància

1. *Igualtat*. Dret a ser reconeguts tots com a iguals, sense distincions discriminatòries per a ell o ella o la seua família.
2. *Protecció*. Dret a ser protegit per la llei, i així poder desenvolupar-se i créixer sa i en llibertat (protegir el meu barri, el meu poble, el nostre planeta.)
3. *Identitat*. Dret a tenir un nom i una nacionalitat per a començar a ser un mateix.
4. *Qualitat de vida*. Dret a l'alimentació, l'habitatge i l'atenció mèdica.
5. *Integració*. "Som iguals i diferents". Dret a atencions i tractaments específics per impediments físics o mentals.
6. *Amor*. Dret a rebre afecte i seguretat, prevalent que siguin els pares i la família els responsables de donar-lo.
7. *Educació i joc*. Dret a aprendre a pensar, a jugar, a dialogar, a divertir-se.
8. *Auxili*. Dret a rebre protecció i ajuda quan ho necessite.
9. *Denúncia*. Dret a no patir abandó, crueltat, tràfic o explotació de la pròpia persona, maltractaments, humiliacions...
10. *Solidaritat*. Dret a ser educat en un esperit de tolerància, comprensió pels altres, pau i fraternitat.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer els drets dels xiquets.
- Analitzar si els drets es compleixen o no en el nostre entorn més proper i llunyà.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Estimular la reflexió sobre les seues necessitats i els seus drets.
- Comparar el funcionament d'aquests drets en el seu entorn enfront d'altres realitats.

PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats amb la llista de drets esmentats més amunt.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'inicia l'activitat a partir d'una qüestió a debatre en grups petits, sobre "*què és el que necessitem realment per a viure*". D'ací es pot extraure una llista de necessitats bàsiques que seran arreplegades com a drets de tot xiquet i xiqueta. Es presenta a continuació la llista de drets i es compara. Finalment veiem com és la seua aplicació en el nostre entorn i en altres països.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: A LA CORT DE LA REINA ARTURA

En aquesta activitat s'escull el dret a ser diferent. Hem seleccionat aquest dret per la facilitat amb què es pot incomplir dins de l'aula. Pretenem que siguin conscients que es pot estar maltractant companys i companyes, familiars o gent coneguda, l'únic demèrit de la qual és ser diferents. Deixem clar que la diferència no únicament ve definida pel color de la pell o per la pertinença al grup de necessitats educatives especials, sinó que també tractem com a diferents els qui no responen a les expectatives "normals" (el xiquet que juga amb xiquetes, el que té ulleres o la que està més grosseta, la que ve d'un barri més pobre o porta uns pantalons vells, etc.). L'objectiu és que l'alumnat siga conscient d'aquesta realitat. Un objectiu més ambiciós a perseguir seria interioritzar el respecte a aquesta diferència, però complir-lo requeriria més sessions sobre el tema.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar a la vida quotidiana el dret a ser respectat sense discriminacions.
- Practicar la idea que tenir drets suposa assumir responsabilitats.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar totes les característiques que defineixen la persona diferent.
- Examinar formes comunes de maltractament al xiquet diferent.
- Valorar l'existència de persones diferents en el seu entorn.
- Buscar comportaments defensors de la diferència.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats i útils d'escriptura.

PERSONES DIFERENTS (en la meua família, el meu centre, el meu barri o poble)	ON ESTÀ LA DIFERÈNCIA	COM PUC DEFENSAR-LOS (davant els "atacs" d'altres persones)

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es comença l'activitat amb la lectura següent: *"A la cort de la reina Artura tothom s'han posat ferm perquè duien una època gandulejant un poc, així que la reina ha dit que cal treballar, que últimament hi ha molt de gandul per ací que no respecta els drets. Així que ha agafat el dret a ser tractats amb respecte, sense discriminació per motius de sexe, raça, religió, condició econòmica o social. I ens nomena automàticament defensors d'aquest dret. Ara he de pensar en les raons que tinc, en com lluitaré per a defensar-ho."*

(Amb l'alumnat del primer cicle de primària es podria utilitzar el conte "L'aneguet lleig" a manera d'introducció en l'activitat.)

Una vegada presentada l'activitat, emplenen el full i treballen 10 minuts individualment els comportaments desitjables. Més tard, en petit grup i durant 20 minuts, es discuteixen i arregen els comportaments segons el cas.

Per a acabar l'activitat, els representants defensors exposen les seues conclusions en la "taula redona".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Hui comencem a treballar un tema que ens portarà a plantejar-nos els drets dels nostres fills i filles. Abans d'abordar-lo, convé revisar les nostres creences en aquest aspecte. Us invitem a respondre amb sinceritat, utilitzant "Vertader/Fals", a cadascuna d'aquestes frases, sense mirar els comentaris de davall de la ratlla. Una vegada acabades les respostes, podeu veure a què feien referència i si cal plantejar-se amb més deteniment algunes idees.

VERTADER / FALS

1. Preguntar-li a un xiquet la seua opinió és un poc perdre el temps, ja que hui diuen una cosa i demà una altra.
2. Solc parlar d'ell o ella com si fórem un, per exemple: *"Me'n fa unes..."*, *"hem suspès"*, *"vam tenir mala sort..."*, *"la xiqueta és com son pare, en canvi el xiquet és com jo"*.
3. Des que naixen ja es veu que les xiquetes són més bruixes; en canvi el xiquet és "un beneït", molt noble i íntegre.
4. Anime la meua filla o fill a participar en grups amb altres xiquets i xiquetes, siga en equips d'esport, en grups d'escoltes o en altres grups.
5. Cal tractar tots els fills per igual, se'ls vol el mateix i se'ls dóna i se'ls demana per igual.
6. Si ens separàrem, els xiquets estarien millor amb mi. El repartiment dels caps de setmana no és més que una manera de turmentar-me.
7. No m'agrada que hi haja xiquets i xiquetes amb retard en classe amb el meu fill o filla, perquè fan que s'alentisca el ritme d'aprenentatge.
8. Preferisc que després de les hores de classe vaja a jugar abans que ficar-lo en extraescolars, encara que em diguen que aprendrà menys.
9. No suporta veure com pares i mares que han perdut els nervis peguen als seus fills o els humilien insultant-los.

Les frases anteriors tenen a veure amb les qüestions o drets següents:

1. Dret del xiquet a ser escoltat. Efectivament pot donar-se aquesta inconsistència en les opinions, però preguntar-li a més de ser un reconeixement i una consideració a la seua persona, li permet madurar i millorar la seua capacitat d'aprenentatge.
2. Els xiquets i xiquetes no són propietat dels seus pares o mares. La labor d'aquests és guiar-los cap a una autonomia cada vegada major i més responsable.
3. Dret del xiquet a no ser discriminat per raça, sexe, religió ni condicions econòmiques o socials del menor o els pares. Les pràctiques educatives sexistes comencen a donar-se des de nadons.
4. Dret a reunir-se i associar-se amb altres persones.
5. Dret a la pròpia identitat, respectant les seues característiques personals i les seues potencialitats.
6. Dret a disposar dels dos progenitors.
7. Dret a la integració, a no patir discriminació per impediments físics o mentals. Al mateix temps, amb això contribueix a desenvolupar una infància més solidària i tolerant.
8. Dret a ser xiquet, a jugar, a descansar i practicar esports, dret també a créixer sa físicament, mentalment i espiritualment.
9. Dret a no patir maltractaments, així com a rebre protecció i afecte per part de les persones adultes.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Escull un dret, el que més t'agrada, i conta o dibuixa una història en la qual intervinga aquest dret. Explica després als altres companys per què és important aquest dret i què faria falta per a desenvolupar-lo o defensar-lo si calguera.

El meu dret és:

Narra una història o fes un dibuix:

Aquest dret és important per:

Necessitaríem que:

UNITAT 2

I JO, QUI SÓC?

■ IDEA PRINCIPAL

Tot ésser humà necessita i té dret a posseir una identitat pròpia que li permeta ser reconegut com a persona, tant individualment com col·lectivament. El reconeixement jurídic d'aquest dret es proclamarà a través del nom i la nacionalitat.

Una de les condicions bàsiques per a afavorir el sentit de la pròpia identitat és el desenvolupament d'un autoconcepte i una autoestima positius. L'autoconcepte i l'autoestima tenen un paper important en la vida de les persones, ja que el que una persona pensa i sent respecte a si mateixa afecta de forma decisiva tots els aspectes de la seua vida: des de la manera de relacionar-se amb les altres persones –amistats, família, veïns... – fins en els seus hàbits d'autocura, la seua actitud davant les dificultats que puga trobar-se en la vida, el seu rendiment acadèmic i professional, la seua manera de divertir-se, etc.

Així doncs, podem dir sense por d'equivocar-nos que l'autoconcepte afavoreix el sentit de la pròpia identitat i constitueix un marc de referència des del qual interpretar la realitat externa i les pròpies experiències internes. La identitat individual es basa en l'autoconeixement: els nostres gustos, habilitats, forma de ser o de pensar, i en l'acceptació de tot el que forma part d'un mateix. En aquest tema s'incidirà en els aspectes importants de la identitat del xiquet (naixement, arbre genealògic, història, jocs, etc.), centrant-nos sobretot en els aspectes cognitius i dades objectives.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre un mateix.
- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

L'autoconeixement constitueix una clau de suma importància per al desenvolupament de la identitat personal, entesa aquesta com la consciència que una persona té de si mateixa com a individu diferent i independent dels altres. Fa referència al jo personal i a les característiques i trets que el descriuen. Aquests trets (biològics, psicològics i ambientals) són els que permetran al xiquet definir-se com una persona singular, de manera que puga ser reconegut i no confós amb els altres, al mateix temps que l'ajuden a desenvolupar el sentiment de pertinença a un grup o comunitat amb la seua pròpia identitat cultural.

Sense un sòlid coneixement de la seua persona, els xiquets poden córrer el risc de desenvolupar un fals ego format pel conjunt d'idees, actituds i comportaments que adopten en la seua obstinació d'adaptar-se i ajustar-se al que les persones (sobretot aquelles que siguen significatives en la seua vida) esperen d'ell o ella. Durant aquesta obstinació poden abandonar l'interès per conèixer-se i perdre la facultat de "ser ells mateixos", naturals, relaxats, etc., cosa que és vital per a desenvolupar el seu autoconcepte i autoestima.

La resposta que una persona dóna en les diferents situacions de la seua vida depèn del que pense de si mateixa. De tots els judicis als quals ens sotmetem, cap és tan important com el nostre propi. El benestar psicològic, les nostres relacions socioafectives, la manera d'afrontar els problemes, etc., tot durà el segell d'aquest judici, o cosa que és el mateix, dependrà del nostre autoconcepte i autoestima. Però, què són l'autoconcepte i l'autoestima? Són moltes les publicacions en les quals s'utilitzen aquests termes de forma indistinta referint-se al conjunt d'imatges, sentiments i trets que la persona reconeix com a part de si mateixa. No obstant això, altres persones distingeixen entre aquests dos constructes, i limiten l'autoconcepte als aspectes més cognitius –percepció de si mateix, el que la persona pensa que és (tretos físics, psicològics, qualitats, defectes...)– però sense acompanyar-los de l'etiqueta avaluativa o afectiva –la valoració emocional del que la persona pensa de si mateixa–, que constituïria el contingut bàsic de l'autoestima.

Encara que resulta molt difícil separar els aspectes cognitius dels avaluatius (pense-sent), creiem que constitueixen dos passos fonamentals en el procés de creixement personal i que mereix la pena tractar-los per separat. Dins de la realitat complexa de l'autoconcepte general es poden distingir altres "autoconceptes" més concrets referits a àrees específiques de l'experiència de la persona. Així podríem parlar d'autoconcepte acadèmic, físic, social, emocional, etc.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Introduir exemples en la classe que facen referència a les característiques culturals, ètniques, individuals... de l'alumnat del seu grup.
- Reforçar positivament les expressions verbals (per exemple, accents regionals) i comportaments individuals propis de cada alumne.
- Utilitzar dinàmiques de grup perquè els xiquets coneguen dades personals de cadascun d'ells.
- Introduir en el Projecte curricular de Centre i Projecte Educatiu de Centre aspectes relatius al desenvolupament de l'autoconcepte i de l'autoestima.

La família

- Comentar en família coses relatives al propi nom, els cognoms, etc.
- Destacar els aspectes que el diferencien de les altres persones.
- Donar a conèixer la influència positiva que la criatura ha tingut en la vida familiar recordant experiències positives viscudes al costat d'ella.

ACTIVITAT 1:

PRESENTA EL TEU DOCUMENT D'IDENTITAT PERSONALITZAT

El nostre autoconcepte i autoestima es deriven del coneixement i estima dels nostres trets personals, la nostra identitat i el nostre entorn més pròxim. Sovint no valorem elements tan habituals com el nom, els cognoms, la imatge..., perquè són una cosa que sempre ha estat ací. A més, són tantes les coses que els alumnes han de fer: treballs d'escola, dormir, menjar, jugar o divertir-se, que poques vegades es posen a pensar en ells mateixos. Qui sóc jo? Sóc com tots els xiquets de la meua edat, o hi ha alguna cosa que em distingeix d'ells? Convé parar-se un poc i començar a descobrir coses sobre un mateix. Algunes seran conegudes, unes altres els resultaran molt curioses, noves. Cada alumne és el resultat de totes elles i això l'ajudarà a comprovar que és una persona realment important i se sentirà bé per això.

El professor explica a l'alumnat que tots els xiquets i xiquetes tenen dret a tenir un nom i una nacionalitat, així com unes característiques que els permeten ser reconeguts i distingir-se dels altres. Per tant, aquesta activitat es destinarà a la presa de consciència d'alguns elements rudimentaris (nom i cognoms, lloc de naixement, etc.), que constitueixen els fonaments de l'autoconcepte i l'autoestima.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia: naixement, antecessors, característiques personals (habilitats, forma de ser, gustos), etc.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Recopilar informació significativa sobre si mateix: dades sobre el seu naixement, trets, qualitats i habilitats personals, etc.
- Crear un document escrit sobre la seua persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: útils d'escriure i de dibuixar, una fotografia personal, cartolina, tisores i un full amb un guió orientatiu.

DURADA DE L'ACTIVITAT: dues sessions, la primera, de 10 minuts i la segona, de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora explica l'activitat: *"Estaves passejant pel carrer quan una patrulla especial de la policia et para i et demana el teu 'carnet d'identitat personalitzat'".* En el cas que no el dugues damunt, et concediran una setmana perquè ho faces. Si no el presentes en aquest termini, consideraran que no eres un ciutadà o ciutadana important i, com que vivim en un planeta superpoblat, t'enfrontes a la pena de ser deportat a un altre planeta. Hi ha moltes persones (família, amigues i amics, professorat, veïns) disposats a ajudar-te en la tasca. Busca i recopila les dades que necessites, però no oblidés que ningú et coneix tant ni sap tant de tu com tu mateix." Que cada alumne i alumna elabore el seu document personalitzat (disseny gràfic i dades). Es donarà una setmana a l'alumnat per a arreplegar la informació que necessite. Per a facilitar-los la tasca se'ls oferirà un guió orientatiu (és opcional; si algú vol fer-ho d'una altra forma podrà fer-ho).

Guió orientatiu

FOTO	NOM: COGNOMS: Lloc de naixement: Data de naixement: Lloc de residència: Nom del pare i la mare: Nom dels germans:	
Descripció física: ROSTRE: Color d'ulls: Color dels cabells: Pell: Llavis: Nas: Altres trets: COS altura: complexió: etc.	DIBUIXOS: Alguna cosa característica del teu poble o ciutat (edifici, paisatge...) La teua casa:	

En la segona sessió, es reparteix el material de treball i s'aclareixen possibles dubtes per a emplenar el guió. Cada persona prepara el seu "document" (30 minuts). A continuació es farà una exposició amb tots els documents personalitzats.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica / Música) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: “ES BUSCA”

A algunes persones els resulta difícil descriure's o parlar de si mateixes, bé perquè són tímides i els fa vergonya contar coses pròpies, ja que no creuen tenir coses interessants a dir, bé perquè no es coneixen prou. En aquests casos reconèixer-se en les descripcions que les persones que ens coneixen fan de nosaltres pot resultar un joc diferent i divertit.

El professor o professora explica que algunes vegades el que la persona pensa de si mateixa (com es veu a si mateixa) no coincideix amb la imatge o les opinions que les persones del seu entorn (família, amics i amigues, professors, etc.) tinguen sobre ella, i això es deu fonamentalment al fet que cada persona es fixa més en uns aspectes que en uns altres. Probablement siguem una mescla de tot: com ens veiem i com ens veuen les persones del nostre entorn.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Prendre consciència de la seua singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fixar-se en els companys i companyes.
- Enriquir el seu autoconeixement arreplegant les opinions dels seus iguals sobre la seua persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, en grups de 4 persones.

MATERIALS: targetes de cartolina, útils d'escriptura i de dibuix.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat explica l'activitat als alumnes. *“Hui ens coneixerem un poc més a través dels ulls dels nostres companys i companyes. Per a fer-ho intentareu assenyalar les característiques pròpies i exclusives de cada persona i les característiques que compartisca amb la resta de xiquets de la seua mateixa família, classe, poble, etc.”.*

El professor escriurà en cada targeta el nom d'una persona, i les distribuirà per grups. Cada alumne en triarà una. Després els explicarà que han de confeccionar una espècie de “pasquins” amb l'encapçalament “ES BUSCA...” en els quals aparega un dibuix de la persona (també hi pot haver variants com fotografies de personatges famosos que se'ls assemblen o signifiquen alguna cosa especial per a la persona descrita en qüestió), acompanyada d'una descripció de la persona (característiques físiques –aparença personal i destreses motrius–, sobre la seua forma de ser en classe amb els companys i companyes i amb el professorat, etc.). El professorat anirà amb compte d'eliminar o modificar els comentaris negatius. A continuació, cada alumne del grup mostrarà el seu “pasqui” a les altres persones del grup per a arreplegar la seua opinió i modificar alguna cosa si fera falta. Una vegada passada aquesta “censura” exposaran els “pasquins” en una cartolina gran a la vista de tota la classe. A continuació es deixen 5-10 minuts perquè cada persona, sola o amb l'ajuda del seu grup, es reconega i es trobe a si mateixa entre el conjunt de “pasquins” (el grup pot decidir si es permet fer preguntes o no, quantes, etc.).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica)

ACTIVITAT 3: LA HISTÒRIA INTERMINABLE

S'han escrit i s'escriuen multitud de biografies i autobiografies. Sovint les autobiografies es tornen més interessants amb el pas del temps, perquè mostren fets, experiències, i sentiments de les persones en altres èpoques diferents de l'actual. Les nostres vides –tot i que encara no molt llargues– també van canviant a mesura que els anys transcorren. És molt bonic tenir un retrat nostre i guardar-lo per al futur (recordem, per exemple, el diari d'Anna Frank).

El professor o professora explica als xiquets que cada persona té una vida i una història distintes amb diferents experiències i expectatives o il·lusions per al futur. La seua vida és interessant i mereix la pena ser escrita per a contar el que ha passat fins al moment actual. D'ací a uns quants anys segur que els resultarà interessant poder llegir i recordar com eren o es veien a si mateixos en aquells anys.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre si mateix.
- Desenvolupar un sentiment d'identitat pròpia.
- Prendre consciència de la pròpia singularitat i aprendre a respectar la dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Arreplegar experiències importants de les nostres vides.
- Establir llaços d'unió entre el xiquet o xiqueta i el seu entorn.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: material per a fer un llibre: fulls, carpeta d'anelles, útils d'escriure i dibuixar.

DURADA DE L'ACTIVITAT: la manera més convenient de portar-la a terme és al llarg de diferents sessions curtes (aprox. 10 minuts), encara que també pot fer-se en una sola sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explicarà l'activitat: *“Ara escriurem un llibre sobre la nostra vida. Cadascú triarà el títol que li vulga posar (si no, podria valdre “Història interminable de...”), i hi anirà arreplegant diferents aspectes i experiències de la seua vida. Per a ajudar-vos en la tasca us donaré una sèrie de temes (1 o 2 per sessió) sobre els quals escriure i, a més, podeu acompanyar-los d'il·lustracions”.*

Possibles temes:

1. Dades d'identificació (nom i cognoms, àlies o sobrenoms, data i lloc de naixement, escola, curs, etc.).
2. La meua família (noms, edats, arbre genealògic; s'hi poden incloure animals domèstics importants per al xiquet).
3. El dia que vaig nàixer (com va ser aquell dia, com era jo quan vaig nàixer...).
4. Els meus primers anys (quan vaig aprendre a caminar, a menjar, amb què i amb qui jugava...).
5. Els meus primers records (jocs, viatges, “accidents”, regals, menjars...).
6. L'any passat (a casa, a escola, en vacances, per Nadal, en el meu aniversari, en el meu barri o poble...).
7. Ma casa (com és la casa, zones preferides...).
8. El meu pare i la meua mare (un poc de la seua història personal, com són, què m'aporten, què els aporte jo...).
9. El meu germà o germana (com és, què m'aporta, què li aporte jo...).
10. Els meus amics i amigues.
11. El meu col·legi (com és, què és el que més m'agrada...).
12. El meu barri, poble, ciutat, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Totes les persones tenen la necessitat de posseir la seua pròpia identitat que els distingisca dels altres tant individualment com col·lectivament. Una manera de satisfer aquesta necessitat és desenvolupant l'autoestima del vostre fill o filla, en concret la idea que cada persona, independentment del sexe, l'edat i altres condicions de tot tipus (estatus socioeconòmic, ètnia, etc.) és algú digne i valuós en si mateix.

Hi ha moltes investigacions que demostren l'estreta correlació que s'estableix entre el sentiment de dignitat i vàlua personal i un autoconcepte i autoestima positius. L'autoestima no és un "tret heretat", sinó que s'anirà formant a través de les experiències que tinga el vostre fill o filla al llarg de la seua vida. La família, el pare i la mare, constitueix un dels principals agents per al desenvolupament de l'autoestima dels seus descendents, i per això ens dirigim a vosaltres buscant col·laboració.

Una primera etapa en la difícil tasca de desenvolupar una autoestima positiva pot ser la d'ajudar els nostres fills a conèixer-se millor a si mateixos, perquè adquirisquen la consciència de tenir una identitat pròpia (nom i cognoms, una família, una comunitat, etc., a les quals pertanyen) i que compreguen que per a nosaltres són éssers singulars, mereixedors de tot el nostre amor, suport, i no per cap motiu especial, només per ser fills nostres. A aquest efecte, us suggerim una senzilla activitat per a portar a terme amb el vostre fill o filla. Es tracta que, juntament amb ell o ella, recordeu i arreplegueu en el seu "diari" anècdotes importants (i de caràcter positiu) de la seua vida –des de com es "va portar" durant l'embaràs, fins com va transcórrer el part, per què se li va posar el nom que té i no un altre, quan va començar a caminar, parlar, "gracietes" que feia...– a través de les quals perceben que són éssers que pertanyen a una família i que són insubstituïbles en les vostres vides.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Sempre hi ha hagut famílies que, per diferents raons (ser mare soltera, mare adolescent, mancar de mitjans econòmics...), "abandonen" el seu fill o filla. Fa alguns anys era freqüent que aquelles criatures foren abandonades en institucions religioses, hospitals, orfenats i fins i tot en el carrer mateix. Eren xiquets i xiquetes sense nom ni cognoms, ni una família d'origen, ni un lloc de naixença. Però eren persones amb dret a tenir una identitat.

A propòsit d'aquesta situació us presente el cas real d'una xiqueta que va ser abandonada a la porta de l'hospital Aita Menni, situat al barri de Gesalibar, a Arrasate (Guipúscoa). Quan jo vaig conèixer aquesta xiqueta, ja crescuda, jo no coneixia la seua història i es va presentar davant meu com María Gesalibar Arrasate, nascuda a Arrasate el dia ... (data en què la va trobar una monja anomenada María).

A continuació tracta de respondre a aquestes preguntes:

1. Com explicaries el seu nom i cognoms? Tenen algun significat?

2. Aquests nom i cognoms, lloc i data de naixença, li concedeixen una identitat pròpia i individual a aquesta xiqueta, que la distingisquen i caracteritzen? Per què?

UNITAT 3

SÓC UNA PERSONA IMPORTANT

■ IDEA PRINCIPAL

“Els interessos del xiquet, primer!” Així resa un dels principis generals de la Convenció dels drets del xiquet. Aquest principi es fonamenta en la concepció de la infància com una etapa amb entitat pròpia, amb unes necessitats i interessos específics i en la concepció del xiquet com una persona amb drets propis, mereixedora de la protecció i les atencions necessàries que afavorisquen el seu ple desenvolupament físic, psicològic, social i espiritual.

La concepció que el xiquet o la xiqueta és una persona important, digna de tenir uns drets i responsabilitats, una persona pel benestar de la qual cal vetllar, no solament compromet l'estat, la família, el professorat, etc., sinó també el mateix xiquet o xiqueta. En aquest sentit, considerem imprescindible treballar l'autoestima perquè el xiquet arribe a tenir el convenciment intern que és algú important i valuós en si mateix, mereixedor de ser tractat amb dignitat i respecte. Treballar l'autoestima es converteix alhora en instrument i garantia de la correcta evolució de la personalitat del xiquet.

■ OBJECTIUS

- Ampliar el coneixement de si mateixos.
- Desenvolupar una actitud d'acceptació i valoració de si mateixos.
- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser volguda i respectada per les altres persones.
- Reflexionar sobre la protecció i vigilància dels seus interessos i necessitats per part dels adults i la societat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El xiquet ha de poder desenvolupar-se tant físicament com psicològicament, socialment i espiritualment d'una forma saludable i positiva. Les persones responsables d'ell, com també l'estat, li asseguraran la protecció i les atencions necessàries per a garantir que aquest desenvolupament es porte a terme en condicions de llibertat i dignitat.

Perquè el xiquet i la xiqueta siguin realment “subjectes” d'aquests drets i necessitats, i no únicament “objectes” seus, creiem imprescindible fer una labor preventiva treballant amb ells la creença interna que cadascú és una persona important per la simple raó de ser persona, amb independència d'on, quan, com i de quin color va nàixer. Per a desenvolupar aquesta creença cal començar per un procés previ de reflexió personal a través del qual ens formem una idea de qui som i el que som, és a dir, adquirim una identitat (tasca que vam començar en la unitat anterior). Amb tot, aquesta és una condició necessària però no suficient per a arribar al convenciment intern que una persona, qualsevol persona, és valuosa i important i, per tant, mereixedora de ser atesa i cuidada quan siga necessari; una persona a la qual se li han de proporcionar els mitjans i les oportunitats que en cada moment necessite per a arribar al seu desenvolupament ple.

En aquesta unitat ens referim als aspectes afectius, avaluatius, de creences..., més que als purament cognitius i racionals. És a dir, estem parlant de l'autoestima. L'autoestima, com el mateix nom indica, té un component avaluatiu emocional fonamental que és el que hem de treballar mentre constitueix el suport intern del desenvolupament integral del xiquet. L'autoestima (quant es vol i es valora la persona a si mateixa) és el resultat de moltes variables: els “èxits” i “fracassos” que anem obtenint en les diferents facetes de la vida i la manera d'explicar-los, l'opinió que les persones significatives tinguen sobre nosaltres, el sentiment d'autoeficàcia, les nostres habilitats per a relacionar-nos amb altres persones, etc. A partir de tots aquests factors cada persona es forma una idea sobre si mateixa, sobre la seua vàlua personal. Depenent que aquesta valoració emocional –balanç entre el que li agrada i el que no li agrada de la seua persona– siga positiva o no, parlarem d'una autoestima positiva, sana, o una autoestima pobra. Els xiquets que desenvolupen una autoestima forta tindran més possibilitats d'arribar a un desenvolupament satisfactori, aprofitant les seues potencialitats i adoptant una actitud més positiva davant dels obstacles, així com una actitud més assertiva defensant els seus drets a rebre ajuda i protecció.

Com podem enfortir la nostra autoestima?

1. *Desenvolupant el sentit d'identitat personal.*
2. *Aprenent a agradar-nos a nosaltres mateixos.* Fixant-nos en els nostres aspectes, trets i qualitats positives; reforçant-nos (dient-nos paraules d'elogi i reconeixement...) quan fem conductes adequades, etc.
3. *Acceptant-nos com som.* Per a això haurem de reconèixer els aspectes, característiques o accions nostres que no són adequades, sense exagerar-les i sentir-nos angoixats per elles, però tractant de buscar els mitjans per a millorar-les.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Actuar com a “models” i practicar l'autoreforç en veu alta mostrant satisfacció amb si mateixos mitjançant elogis quan corresponga.
- Reforçar les coses positives (activitats, conductes, comentaris, etc.) dels alumnes. Provocar també el reforç de la resta de companys i companyes.
- Realitzar activitats en classe del tipus “estimagrames” o “maitegrames” (breus missatges sobre aspectes de la persona que la fan estimable).
- En cridar l'atenció per alguna cosa negativa, evitar sempre qualsevol tipus d'humiliació, procurant oferir alternatives.

La família

- Actuar com a “models” i mostrar satisfacció amb ells mateixos procurant elogiar la pròpia actuació en veu alta quan corresponga.
- Fixar-se en les coses que fa bé el seu fill o filla i elogiar-los (no mesclar els elogis amb valoracions negatives).

ACTIVITAT 1: JOANET “CAMES DE TEULADÍ”

Un dels valors fonamentals o “principis rectors” de la Convenció sobre els drets de la infància és el proclamat en l'article 6, que defensa que tot xiquet té el dret intrínsec a la vida, i que els estats part garantiran en la màxima mesura possible la supervivència i el desenvolupament del xiquet. El dret a la vida és potser un dels drets més coneguts o “populars”, un dret en el qual coincidim pràcticament totes les persones del món i que, no obstant això i curiosament, es transgredeix cada dia: passivament, per exemple, quan “deixem” morir de fam tants xiquets en l'anomenat Tercer Món; activament, per exemple, en les guerres, atemptats, etc.

El professor explicarà l'activitat als xiquets: “A continuació llegirem el cas de Joanet Cames de Teuladí i després ens convertirem en ‘jurat popular’ i opinarem sobre l'actuació dels seus pare i mare, el metge, les autoritats sanitàries...”

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser estimada i respectada per les altres persones.
- Reflexionar sobre la protecció i vigilància dels seus interessos i necessitats, per part dels adults i la societat.
- Reflexionar sobre el dret a la vida.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Parlar sobre el dret bàsic a la vida de qualsevol persona.
- Expressar opinions i sentiments sobre la protecció i cura dels xiquets per part de les persones adultes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: fotocòpia del cas de Joanet Cames de Teuladí, guió de preguntes i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor lliurarà el cas de Joanet Cames de Teuladí fotocopiats i el llegirà en veu alta per a assegurar-se que tothom l'entén. Després de llegir-lo individualment, cadascú respondrà a les preguntes del guió següent:

1. Què us sembla l'actuació del metge? A qui hauria d'haver-li venut la medicina?
2. Val el mateix la vida d'un xiquet pobre, retardat i que és el cinquè de diversos germans, que la vida d'un altre que és d'intel·ligència normal, filla única i a més rica? Per què?
3. Qui hauria de responsabilitzar-se de l'atenció mèdica de Joanet?
4. Qui és el responsable de la mort de Joanet? Quina “pena” li imposaríeu?

A continuació, es farà la posada en comú i entre tots es decidirà què fer amb el metge i quines conseqüències aplicar a la seua conducta.

CAS: JOANET “CAMES DE TEULADÍ”

Joanet és un xiquet de 9 anys que viu al barri de Batoi de la ciutat d'Alcoi. És el cinquè de sis germans (els quatre anteriors a ell són xics i la menuda és una xica, una filla molt desitjada pels seus pares). És un xiquet que va nàixer amb retard mental i que sempre ha tingut problemes de salut. Fa 2 anys li van diagnosticar una rara malaltia que era degenerativa (els músculs se li anirien “aprimant” fins a destruir-se completament, cosa que li comportaria la mort) i no tenia curació. Son pare i sa mare es van endur un disgust molt gran i van intentar, encara que són molt pobres (viuen d'ajudes socials) ajudar-lo per tots els mitjans; fins i tot van visitar metges particulars, però ningú els donava esperances fins que fa 2 mesos es van assabentar que un metge de València havia descobert un medicament que podia salvar-lo. Era una medicació molt cara, però amb l'ajuda dels veïns van aconseguir els diners i van anar a València amb la intenció de comprar-la. Però en arribar allà, i després d'escoltar el cas, el metge els va dir que, encara que havien estat els primers a demanar cita, solament tenia

2 pots de la medicina i que no els la podia vendre perquè hi havia altres famílies que tenien prioritat sobre ells, perquè tenien menys fills (una d'elles tenia dos fills –un xic i una xica– i l'altra era filla única), i a més eren “normals” (no retardats) i amb més mitjans econòmics, de manera que podrien educar-los millor que ells. Al cap de 3 mesos Joanet va morir i la seua família va quedar destrossada pel dolor.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria.

ACTIVITAT 2: EL GRAN GERMÀ

L'autoestima no és “una qualitat” que rebem a través dels gens o quan naixem –com pot ser el color dels ulls, el to de la pell, els dits llargs o curts, etc.– sinó que és una cosa que es va formant, i que anirem adquirint al llarg de la nostra vida. De la mateixa manera que nosaltres anem agafant més o menys afecte a les persones que ens envolten a mesura que les anem coneixent, també anem aprenent a voler-nos a nosaltres mateixos en la mesura que anem coneixent-nos millor. Perquè la nostra autoestima pugui desenvolupar-se i cresca sana, hem d'alimentar-la, i una de les millors maneres de fer-ho és coneixent els aspectes positius que tenim (comportaments adequats, habilitats...) al mateix temps que plantem cara als negatius.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: “Ara reforçarem els nostres aspectes positius i tractarem d'afeblir els negatius”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Ampliar el coneixement de si mateixos.
- Desenvolupar una actitud d'acceptació i valoració de si mateixos.
- Desenvolupar el sentiment de ser una persona digna de ser estimada i respectada per les altres persones.
- Identificar els aspectes positius de cadascú.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Assenyalar els nostres aspectes positius i els de els companys.
- Practicar l'autoreforç positiu.
- Desenvolupar la creativitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, distribuïts en grups de 5 persones amb les taules disposades en cercle.

MATERIALS: cartolines i útils d'escriure, dibuixar i pintar.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 4 o 5 sessions (depenent del nombre d'alumnes i la seua edat) de 30 minuts per a elaborar l'informe i anar revisant-lo. Última sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor comença l'activitat dient: *“En cada grup sou 5 persones que heu resultat seleccionades per a un programa de la TV denominat Gran Germà. Tu eres una de les persones seleccionades i com ja se us ha explicat en les condicions prèvies, disposeu d'un a tres mesos per a veure qui resulta el grup guanyador del premi.”*

Consideracions prèvies:

- La distribució de l'alumnat en els grups es farà a l'atzar.
- Se'ls pot oferir un guió orientatiu per a elaborar l'informe.
- La durada de l'activitat variarà segons l'edat de l'alumnat.
- El premi el podria decidir l'alumnat mateix abans de començar el concurs.
- El tribunal estarà compost per 1-2 professors i per un alumne de cada grup, triat pel mateix grup.
- Els informes poden exposar-se en classe.

El premi consisteix a ser el que tu-vosaltres més vulgueu ser durant tot el curs escolar (o aconseguir els vostres 3 desitjos més anhelats). La tasca consisteix que cada setmana heu de presentar un informe (el gran informe) sobre cada membre de l'equip. En aquest informe heu d'assenyalar aspectes positius i raons que teniu –sempre que siguin certes– per a convèncer el jurat que cada persona del grup és molt valuosa (per les seues qualitats, habilitats, forma de ser...) i pot ser de gran ajuda per als xiquets i xiquetes del seu entorn, raó per la qual no ha de ser eliminada. Aquest informe rebrà la puntuació d'un tribunal compost per professorat i alumnat. Al cap dels 3 mesos es farà la valoració global. El grup que elabore l'informe més complet serà el guanyador.”

■ VICULACIÓ A LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Expressió Dramàtica / Música) / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: SOS ALBÀNIA

Cada xiquet té unes qualitats i unes potencialitats que entre tota la gent del seu entorn hem de descobrir i ajudar que les pugui desenvolupar, proporcionant-li l'atenció que necessita en cada moment (curar-lo quan està malalt, alimentar-lo perquè pugui créixer i aprendre, escoltar-lo quan està trist i preocupat, ensenyar-lo a cuidar-se –rentar-se, dormir les hores necessàries, etc.). Si la criatura disposa d'unes condicions favorables es desenvoluparà sana i feliç, se sentirà valuosa, útil i important. En definitiva se sentirà a gust amb si mateixa.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: "Ara organitzarem un viatge d'emergència a un petit país d'Europa amb finalitats humanitàries".

OBJECTIUS PRINCIPALS

- - Desenvolupar una actitud de cooperació i col·laboració amb el grup.
 - Reflexionar sobre el dret de protecció de la infància.
 - Desenvolupar el sentiment de ser una persona important, útil i digna de ser estimada i respectada per les altres persones.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- - Conèixer les pròpies habilitats i aprendre a valorar-les.
 - Portar a terme una tasca de grup.

PREPARACIÓ PRÈVIA

- **LLOC:** a l'aula, asseguts per grups.

MATERIALS: útils d'escriure i mapes d'Europa.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

■ El professor explica l'activitat: *"Penseu que sou membres d'una ONG [caldrà explicar-los què és] infantil i heu de portar a terme una missió urgent, que és la següent: heu rebut un missatge de SOS enviat pels xiquets i xiquetes de Tirana, la capital d'Albània, demanant-vos ajuda urgent perquè després de la guerra s'estan morint de fam. Aneu a contractar un comboi de camions carregats d'aliments que hauran d'arribar a Tirana en 3 dies, però hi ha un problema: els conductors són molt hàbils amb el camió, però a penes saben llegir i necessiten que els acompanyeu i els marqueu la ruta que han de seguir, eixint des d'Alacant. Cada persona de l'equip té un fragment del mapa d'Europa, i només el pot consultar ella (no pot ensenyar-lo al company) i entre tots heu de traçar l'itinerari. Indiqueu amb tot detall les ciutats i pobles pels quals ha de passar el comboi, i organitzar-ho tot perquè els quede clar als conductors."*

El professor podrà marcar els temps de treball individual i grupal.

VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

■ Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

A l'aula estem treballant l'autoestima, ja que la considerem una condició bàsica perquè el vostre fill o filla puguin desenvolupar-se de manera satisfactòria, a través de l'adquisició dels recursos personals necessaris per a poder plantar cara a les dificultats que puguin presentar-se-li en la vida. L'actitud que adopte el vostre fill o filla davant els seus reptes i obstacles dependrà de com se senta amb si mateix, de si es creu capaç de superar-los o no, si sap demanar ajuda o no, si pensa que és digne de rebre ajuda o no, etc.

La vostra responsabilitat en el desenvolupament d'una autoestima sana és considerable, però que no us angoixe. Cal anar fent el camí. Per a això us proposem la següent activitat: "L'EQUIP DE LA FAMÍLIA XZ". Es tracta que organitzeu la vostra família com si es tractara d'un equip de treball en el qual totes i cadascuna de les persones –àvia, avi, mare, pare, germans i germanes...– té unes responsabilitats (per descomptat realistes i adaptades a l'edat i possibilitats reals de cadascú) setmanals. Les decidireu entre tots i les arreglarem per escrit. Al final de la setmana es farà revisió i la persona que millor ho haja complert tindrà dret a un privilegi.

PERSONA	TASCA COMPLIMENT	
Ex. Xavier	<ul style="list-style-type: none"> • alçar taula per les nits • ajudar l'àvia a moure la bicicleta estàtica 	Dilluns, dimarts, dijous

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Fa uns anys Càritas Diocesana va utilitzar el següent eslògan per a una de les seues campanyes de sensibilització sobre la realitat de les persones "sense sostre" (homes, dones, xiquets i xiquetes, majors... que viuen al carrer o en "habitatges" infrahumans: en barraques, entre cartons, etc.), "No tinc sostre però sí drets".

Pensa en aquesta frase i respon a les preguntes següents:

1. Els xiquets i xiquetes que viuen al carrer, mereixen tenir els mateixos drets que les altres persones?
Raona la resposta.
2. Quin és, en la teua opinió, el dret més bàsic de qualsevol ésser humà?
3. Qui ha de preocupar-se perquè els xiquets i xiquetes "sense sostre" puguin exercir els seus drets?
Assenyala almenys 3 responsables:

a) _____

b) _____

c) _____

UNITAT 4

SÓC DIFERENT I ESPECIAL

■ IDEA PRINCIPAL

“No hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals”. En aquesta frase aparentment contradictòria s’arreplega un dels fonaments sobre els quals se sustenta la Convenció dels drets del xiquet: el principi de la no-discriminació per motius de raça, color, sexe, idioma, religió, opinions polítiques o origen nacional o social, etc. És, en definitiva, el reconeixement de la igualtat respectant les diferències.

Tots els éssers humans tenen en comú una naturalesa o constitució (la qual els distingeix d’altres espècies animals i vegetals, així com d’altres organismes), en virtut de la qual són IGUALS des del punt de vista jurídic, és a dir, en el sentit que tots tenen exactament els mateixos drets i en la mateixa mesura.

Al mateix temps, totes les persones són DIFERENTS i es distingeixen entre si per característiques essencials o accidentals que denominem diferències individuals.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre un mateix: habilitats, forma de ser, gustos...
- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Valorar la realitat que cada persona –independentment que siga home o dona– posseïsca unes característiques pròpies i diferencials.
- Reforçar la idea de la riquesa que tanca la pluralitat de les diferències.
- Desenvolupar la idea d’igualtat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Reprement la frase inicial “no hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals”, són molts els exemples que poden presentar-se per a reforçar aquesta frase. Per exemple, per a una mare o pare, seria el mateix que després del part els donaren un bebè qualsevol? Seria igualment segur que un cirurgià qualsevol fera una operació a cor obert? Està clar que no, ja que no tots els bebès ni cirurgians cardiovasculars són iguals.

Ja des del moment en què naixem cada persona és diferent: cadascú té el seu codi genètic exclusiu, irrepètible (excepte en el cas de les bessonades) que determinarà la seua aparença externa (color d’ulls, pèl, pell, algunes discapacitats...). Cada persona té un únic pare i una única mare, naix en un lloc concret (clínica privada, pública, a casa ...), en un poble o ciutat (Ibi, Vinaròs, Bilbao, Madrid, Uganda, Brasil...), desenvolupa uns gustos i interessos particulars, prefereix uns amics que uns altres, etc.

En principi, podria resultar còmode que totes les persones del món fórem exactament iguals en totes les facetes de la nostra vida: física, social, afectiva, quant a interessos, gustos, creences, etc. Tot se simplificaria, ja que podríem anticipar conductes, preveure reaccions, totes les persones tindriem les mateixes aptituds i capacitats, però si prescindim de les diferències d’opinió, cultura, ideologia, interessos.. i fins i tot de les diferències físiques i de destreses, no ens trobaríem en una societat empobrida?, com s’enriquieren les nostres idees, sentiments, etc.?, què i com ens sorprendriem?

Afortunadament... som diferents. Amb tot això volem proclamar les diferències com a font d’enriquiment i de varietat i pluralitat de l’ésser humà. En cap cas han de viure’s les diferències com a font de discriminació i de justificació d’actituds de predomini, abús i superioritat d’unes persones sobre unes altres en raó del seu sexe, raça, condició econòmica, discapacitat física i psíquica, etc. La manera d’evitar aquest tipus d’actitud discriminatòria és:

1. *Reforçant la idea que tots som iguals quant als drets que ens assisteixen.* Així, per exemple, qualsevol xiquet o xiqueta, amb independència de la seua aparença externa, la seua condició econòmica i social, el seu quocient intel·lectual, la seua nacionalitat, raça, etc., tindrà dret a una identitat, a aprendre i rebre educació, a viure en un ambient d’amor i afecte en el qual no el maltracten ni l’exploten, sinó que li procuren l’atenció i protecció necessàries per a poder desenvolupar les seues capacitats. Així mateix tindrà dret a expressar la seua opinió, a jugar i divertir-se en el seu temps lliure, etc.

2. *Enfortint la nostra autoestima, donant resposta d'aquesta manera, a la necessitat de tot ésser humà de sentir-se únic, especial, una persona amb uns trets físics i de personalitat exclusius.* Aquesta realitat la converteix en una peça imprescindible del puzzle de la diversitat i li farà sentir-se valuosa, que es mereix l'estima i respecte tant propis com de les altres persones. Aquest convenciment interior li permet enfrontar-se a les diverses situacions de la seua vida amb més autoconfiança i seguretat, tant a l'hora de gaudir d'aquestes com de marcar els seus límits i defensar els seus drets.

Per a acabar, podríem dir que cada persona és el resultat de la interacció entre la seua herència i el medi ambient en què es desenvolupa. Ja que no hi ha dos codis genètics exactament iguals (excepte els casos de bessons univitel·lins), ni dos medis exactament idèntics, mai hi haurà dues persones iguals, llevat del fet inicial que són persones i, com a tals, mereixedores dels mateixos drets.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Establir expectatives realistes adaptades a les possibilitats de cada alumne.
- Censurar els comentaris que reflectisquen prejudicis o estereotips respecte als xiquets d'altres cultures, comunitats, etc.
- Fer dinàmiques de grup que fomenten el treball cooperatiu.
- Contemplar en el currículum del centre aspectes relatius a la no-discriminació.
- Desenvolupar plans o programes que afavorisquen la integració de l'alumnat.
- Donar exemple d'actituds positives davant les diferències.
- Reflectir per escrit en el ROF les decisions adoptades pel claustre en aquest sentit.

La família

- Parlar amb el seu fill d'altres persones volgudes per ell o ella (avis, professor favorit, amic o amiga preferits...) i preguntar-li què fa tan especials aquestes persones.
- Expressar-li les coses que el fan únic i especial per al seu pare, mare...
- Cuidar el llenguatge utilitzat per a referir-se a aquestes persones (vegeu fitxa per a la família).

ACTIVITAT 1: CARTEIG PRIVAT

En els últims temps és freqüent llegir i escoltar notícies sobre el genoma humà i els grans descobriments sobre el codi genètic. En aquesta experimentació s'ha arribat a parlar fins i tot del clonatge (clon: reproducció exacta d'un individu a partir d'una cèl·lula originària) dels éssers humans (recordarem el cas de l'ovella Dolly). Realment, s'aconseguirà crear dos éssers humans absolutament idèntics en tot –aparença externa i món intern? Estem convençuts que mai es podrà arribar a això. Podran “clonar-se” els éssers humans i el seu codi genètic serà exactament igual, però cada persona seguirà tenint les seues peculiaritats: la “seua” família, les “seues” amistats, la “seua” forma de vestir, els “seus” entreteniments, les “seues” emocions (disgustos, alegries...) com a resultat de la seua particular resposta als esdeveniments del seu ambient.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: “Contactarem amb xiquets i xiquetes de la nostra edat per a tractar de conèixer-los un poc i comprovar així l'enorme varietat de persones que hi ha en el món”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Augmentar la consciència de les característiques personals.
- Valorar la realitat que cada persona (independentment que siga home o dona) posseïska unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud d'autorespecte .

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una descripció de si mateix i del que el caracteritza.
- Conèixer característiques diferencials d'altres xiquets i xiquetes de la seua edat.
- Valorar positivament les diferències.
- Gaudir pensant en la nostra pròpia identitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula asseguts en rogle.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora els explica l'activitat: “*Cadascun de nosaltres contactarà amb tres persones de la seua mateixa edat però que pertanguen a altres comunitats autònomes i fins i tot a altres països. Per a localitzar-les podeu recórrer a Internet o altres mitjans. Una vegada seleccionades les persones els escriurem una carta (o més, segons considerem convenient) en la qual intercanviem informació sobre nosaltres.*

Per exemple: dades personals (el meu nom i cognoms, els possibles significats en un altre idioma...), la meua aparença personal, família, amistats, els meus estudis (el que més m'agrada i el que menys), la meua forma de divertir-me en el temps lliure, el meu poble/ciutat, les seues tradicions (festes populars i altres esdeveniments), etc.

Una vegada que hagen rebut les cartes de contestació, cada persona les exposarà en classe (la manera de fer-ho pot variar segons es preferisca: per lloc d'origen de les persones que responen, per destinataris, etc.) durant una setmana perquè tots puguen llegir-les. Després es farà una posada en comú per a comentar aquelles peculiaritats que més els hagen cridat l'atenció i localitzaran en els mapes d'Europa o el món el lloc d'origen de les cartes que s'han rebut”.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà/ Llengües Estrangeres / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EL MURAL DE L'ESTIMA

Massa sovint dediquem més temps a fixar-nos més en aquells aspectes nostres que no ens agraden i que ens produeixen sentiments negatius com tristesa, descoratjament, abatiment..., amb la consegüent sensació de ser persones poc valuoses que no es mereixen ser tingudes en compte, que en aquelles altres característiques pròpies que ens retornen una imatge més benèvola i positiva de la nostra persona. Aquest mal hàbit no només el posem en pràctica amb nosaltres sinó que també el fem extensiu a les persones del nostre entorn. Això cal afegir que la infància i l'adolescència constitueixen dues etapes evolutives en les quals l'alumnat és especialment sensible a l'opinió aliena, tant la dels adults del seu entorn com la dels companys i companyes. En aquest sentit, a l'alumnat d'aquesta edat solen agradar-li els comentaris positius que altres persones fan sobre ells.

El professorat explica l'activitat a l'alumnat: *"Hem de tractar d'adquirir l'hàbit de fixar-nos més en aquells aspectes de la persona que la converteixen en un ésser especial i diferent, un ésser que només per ser com és es converteix en algú únic i que té dret a tenir el seu lloc en el món"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar l'hàbit de destacar les "coses" positives dels altres.
- Valorar la realitat que cada persona posseeixi unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud de respecte per les persones del nostre entorn.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Detallar característiques positives de les persones de la classe.
- Reconèixer la particularitat d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: fotografia personal, cartolines i útils d'escriptura i pintura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: per a fer al llarg de tot el curs. A més, al final de la setmana, es faran sessions curtes de 5-10 minuts de posada en comú per cada alumne.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: *"Es tracta que tot el curs treballi sobre un company o companya. Cadascú pensa característiques positives de la persona triada per a aquesta ocasió. Cada setmana (també podria plantejar-se l'activitat perquè en compte de setmanal fóra diària) li tocarà a una persona (hem d'assegurar-nos que tots els xiquets i xiquetes aconseguisquen el seu mural). Es col·locarà una cartolina a la paret de classe amb una fotografia o dibuix de la persona triada, i la resta de companys –tots i cadascun aniran posant-hi alguna cosa, en diferents moments del dia o de la setmana– anirà escrivint alguna cosa positiva sobre l'alumne o alumna en qüestió. En la cartolina dirà, per exemple: "Alexandre Fuster vist pel curs 4t A". Per a evitar que algú anote un comentari negatiu, convindria que el professor començara ell mateix i posara un encapçalament comú per a tot l'alumnat, del tipus: "Una cosa que m'agrada d'Àlex Fuster és..." Una vegada que hi hagen participat tots, i en acabar la setmana (o dia) es farà una posada en comú en la qual es demanarà l'opinió de la persona interessada sobre l'experiència. Després se li deixarà endur-se el mural a casa perquè l'ensenyi a la família"*.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

ACTIVITAT 3: LA MÀQUINA DE LA VERITAT

A pesar que tots els éssers humans tenen en comú una naturalesa o constitució, difereixen o es distingeixen entre si per característiques essencials o accidentals que denominem diferències específiques. Per tant, els éssers humans són iguals i no són iguals. Sembla una contradicció, però no ho és, i s'explica de la manera següent:

- Totes les persones SÓN IGUALS DAVANT LA LLEI, és a dir, la llei reconeix a totes les persones capacitat per als mateixos drets (conjunt de regles de conducta que una societat imposa als seus membres per a garantir el bé comú i per l'aplicació del qual vetla l'autoritat).
- Cada persona és única i diferent a la resta perquè cadascuna té uns trets morfològics distintius, una forma peculiar d'entendre i reaccionar als esdeveniments del seu entorn, uns comportaments, hàbits, destreses, etc. que són propis d'ella..., i així podríem continuar indefinidament.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: *“A continuació organitzarem un debat sobre els conceptes d'igualtat i especificitat que apareixen en el títol ‘No hi ha res que siga més diferent que dues persones iguals’, basant-nos en exemples del nostre propi entorn: casa, col·legi, poble/ciutat...”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar entorn dels conceptes d'“igualtat ” i “unicitat” dels éssers humans.
- Introduir-se en el camp dels drets humans.
- Valorar la realitat que cada persona posseïska unes característiques pròpies i diferencials.
- Desenvolupar una actitud de respecte cap a les persones del seu entorn.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a expressar opinions.
- Escoltar les opinions d'altres companys i companyes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, la classe es divideix en 2 subgrups i es col·loquen en semicercle l'un enfront de l'altre.

MATERIALS: full amb frases per a guiar el debat.

DURADA DE L'ACTIVITAT: Una sessió de 40 minuts (10 minuts de preparació, 20 de discussió i 10 de posada en comú).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara us donaré un full en el qual apareixeran una sèrie d'afirmacions entorn dels conceptes d'igualtat/justícia i el concepte d'individualitat/diferència/particularitat/unicitat.

FULL AMB FRASES:

1. “Tots els bebès són iguals, no fan més que menjar, dormir i fer les seues necessitats”.
2. “Els xiquets i xiquetes més intel·ligents es mereixen més atenció per part del professorat, perquè d'ells depèn el futur del país”.
3. “A tots els xics els agrada el futbol, en canvi les xiquetes prefereixen jugar amb nines”.
4. “El meu pare/mare sempre em diu que sóc igual que ell/ella”.
5. “Els meus amics i amigues es riuen de mi perquè diuen que per a ser xic tinc una veu molt fina”.
6. “A tots els xiquets els agrada tenir amics”.
7. “Els xiquets i les xiquetes més grans poden manar als més menuts perquè saben més”.
8. “El dia del casament totes les núvies són iguals”.
9. “A tots els xiquets i xiquetes ens agrada que ens cuiden els nostres pares i mares quan estem malalts”.
10. “Els xiquets dels països rics cal cuidar-los més que els dels països pobres perquè són molts menys”.
11. “Convé que els xiquets amb retard mental estiguen en classes diferents perquè retardarien els altres”.

Cadascun dels grups pensarà en arguments o exemples que estiguen a favor o en contra, depenent de la posada que us toque defensar. Teniu 10 minuts per a pensar sobre això i després obrirem el debat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En escola estem treballant el tema de l'autoestima prenent com a referència la idea que tots som iguals i, alhora, som diferents. És a dir, no hi ha en el món dues persones iguals –excepte en els seus drets– i per tant no hi ha en el món ningú exactament igual a la vostra filla o fill, i per això és especial i el voleu tant. No obstant això, en la nostra vida quotidiana sovint utilitzem expressions o fem comentaris amb els quals els transmetem just la idea contrària, la idea que són com tots els altres xiquets de la seua edat. Pensem que el tipus de llenguatge que utilitzem en referir-nos als nostres fills i filles exerceix un efecte important sobre la seua autoestima i seguretat personal. Per això us proposem un exercici d'autoobservació perquè descobriu quin tipus de missatges envieu als vostres fills, i al mateix temps us donem una sèrie de pautes sobre els errors més comuns que se solen cometre i la manera de resoldre'ls.

Per a cuidar el vostre llenguatge

NO

ETIQUETES

Vosaltres els xiquets...
La joventut de hui dia...
Eres la típica xiqueta que...
Així és com sou les xiques de hui dia?

PSICÒLEG AFICIONAT

Tu només eres un mandrós
El que et passa és que no penses
Necessites que algú vaja darrere de tu
El que vols és cridar l'atenció

COMPARACIONS

La teua germana sempre era més...
Ximo mai tractaria així el pare
Ella ho agafa a la primera, però tu...
Tu eres com ton pare...

EXAGERA-GENERALITZACIONS

Tu sempre / Tu mai
És que no pots fer res bé?
L'única cosa que fas és queixar-te
No et preocupes per res

MANIPULAR-CULPABILITZAR

Em mataràs
Has aconseguit que em faça mal...
Ta mare ja tenia bastant sense tu!
Mira el que has provocat
Mira aquests cabells blancs..., te'ls dec a tu

SÍ

EXPRESSAR SENTIMENTS POSITIUS

Et vull
Que bé que m'ho he passat amb tu
M'agrada parlar amb tu
Em sent orgullosa de tu quan...
M'importes tant

RECONÈIXER - REFORÇAR

Tens una habilitat especial per a...
Que graciosa que eres
Cantes amb molt bon gust
Enhorabona per allò d'ahir
Que bonic que eres
La veritat és que t'has esforçat molt
Has millorat en la lletra

CRÍTIQUES ADEQUADES

Em molesta que no avises quan et quedes a jugar al carrer
Ahir te'n vas passar amb el pare quan li vas alçar la veu
Arreplega la teua roba bruta... que si no m'enfade

EMPATIA

Ja sé que vols comprar-te això...
Entenc que et faça mal
Comprenc que et faça ràbia...

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Cada xiquet té un nom i uns cognoms propis que són els “instruments” que utilitzem habitualment quan volem referir-nos a ell o cridar la seua atenció. Però en moltes ocasions, a més o en compte del nom i cognoms, solem dirigir-nos a les persones utilitzant sobrenoms, àlies o malnoms, que quasi sempre fan referència a alguna peculiaritat d'aquesta persona (professió familiar, per exemple Sabata, de sabater; tret físic, com Xata per tenir el nas menut; forma de ser, com Dol per preocupar-se molt de la seua salut; etc.). Alguns d'aquests malnoms són més afectuosos que altres, que no ho són en absolut (per exemple, la Foca) i fan patir la persona.

M'agradaria que reflexionares sobre aquest fet i feres una llista dels malnoms o sobrenoms que utilitzes o conegues, explicant en què es basen i com es pot sentir la persona a qui van dirigits.

Sobrenom/malnom	Fonament	Com pot sentir-se la persona

UNITAT 5

ENS ESCOLTEM

■ IDEA PRINCIPAL

Exercitar l'habilitat d'escoltar està en la base del dret a la lliure expressió, és a dir a la llibertat de buscar, rebre i difondre una informació, tal com s'expressa en l'article 13 de la Convenció. La llibertat d'expressió estableix que aquest dret troba el seu límit en el respecte pels drets de la persona de davant, és a dir en la capacitat d'escoltar i fer-se càrrec d'altres postures diferents de la pròpia. Ser capaç d'escoltar i de posar-se en el lloc d'altres éssers humans és una manera d'aprendre a ser més tolerants i respectuosos, amb independència de l'entorn o cultura a la qual es pertanga. Aquesta unitat s'ocuparà de millorar aquesta habilitat.

■ OBJECTIUS

- Valorar la importància de l'escolta com a primer requisit en tota comunicació.
- Diferenciar els missatges verbals i no verbals que afecten l'escolta.
- Optimitzar l'ús de l'escolta i les preguntes en rebre una informació.
- Ressaltar els avantatges de la comunicació bidireccional.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La llibertat d'expressió arrebega dues destreses diferents: primer, saber demanar i rebre una comunicació, on es parlaria de saber escoltar i saber preguntar, i segon, l'aptitud per a difondre o enviar aquest missatge, on es tractaria d'optimitzar la capacitat expressiva. Les dues capacitats són d'una importància cabdal, i per això es treballaran en unitats diferents. Millorar la capacitat receptora és el que ens ocuparà en aquesta unitat, mentre que l'accepció més expressiva es tractarà conjuntament amb el dret a expressar la pròpia opinió en la següent unitat.

Posar en pràctica el dret a demanar i rebre una informació suposa l'exercici de dues habilitats fonamentals: escoltar i fer preguntes. Les dues estan en la base de qualsevol procés de comunicació. Escoltar activament permet ser conscient del que l'altra persona està dient i del que vol dir. Saber preguntar permet precisar o ampliar la informació rebuda. Escoltar activament i empàticament és més que escoltar, significa eixir dels esquemes propis per a entendre el plantejament de l'altra persona des de la seua postura. És a dir, intentar entendre el problema tal com l'està afectant, encara que no s'estiga d'acord amb ella. I és que ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona és la porta que obri el camí a l'acceptació i a la tolerància d'altres vides i altres realitats.

Escoltar té una sèrie d'efectes positius:

- Millora la receptivitat i afavoreix la reciprocitat. Quan s'escolta és més fàcil que se siga escoltat.
- Enriquiment intel·lectual: les aportacions d'altres opinions i perspectives milloren la comprensió i l'anàlisi de la informació. Les persones que escolten solen ser comunicadores més hàbils, fan preguntes més pertinents i responen més precisament al tema exposat.
- Millora l'autoestima. La persona que se sent escoltada se sent acceptada com a persona i a gust amb l'interlocutor.
- Augmenta la capacitat d'empatitzar. Escoltar bé permet "ficar-se en la pell" de l'altra persona i entendre la seua postura. En cas que sorgira un problema, seria més fàcil arribar a un acord.
- Es crea un clima de cooperació. Les persones que saben escoltar generen un millor clima en les seues relacions interpersonals, amb la qual cosa són considerades més positives.

Pautes per a una escolta efectiva

- Amb dedicació, donant temps a la persona, captant no únicament el que diu, sinó el que vol dir.
- Amb el cos, mirant, assentint, amb l'expressió facial adequada al que s'expressa, amb una postura d'atenció, orientant el cos cap a l'interlocutor, amb el contacte físic, etc.

- Amb paraules:
 - Animant-lo per mitjà d'expressions: "ja ho veig", "ahà!", "sí?", o amb breus comentaris.
 - Repetint el que s'ha entès o fent petits resums del que s'ha exposat.
 - Fent preguntes adequades.
 - Responent no solament a les paraules sinó als sentiments que hi ha darrere.
- Evitant interrompre contínuament, fer altres coses al mateix temps o contar ràpidament la història pròpia. Els prejudicis i l'alteració emocional són també enemics de l'escolta.

Fer preguntes compleix un doble objectiu en el camp de la comunicació: obtenir informació i generar dubtes o convidar a la reflexió a l'interlocutor. Fer preguntes tancades ajuda a precisar la informació requerida, en canvi utilitzar preguntes obertes és una manera d'afavorir una comunicació més exploratòria i reflexiva.

El joc que suposa combinar les estratègies de saber preguntar i saber escoltar possibilita que dues parts que volen entaular una relació puguin fer-ho. Aprendre aquestes habilitats hauria de ser un requisit previ i indissoluble de la mateixa llibertat d'expressió, ja que l'escolta d'una persona és la que permet l'expressió de l'altra.

Finalment, ensenyar a l'alumnat aquest tipus d'estratègies està íntimament lligat amb l'educació en valors com el respecte, la tolerància i la pau, objectius centrals de la Convenció de drets de la infància.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Escoltar amb respecte tota la classe. Això vol dir:
 - Respectar el torn de paraula, escoltar totes les intervencions (no fer "els ulls grossos" amb alguns alumnes).
 - No utilitzar verbalment o no verbalment expressions desqualificadores o iròniques.
- En fer una pregunta, donar temps a respondre.
- Dedicar espais al llarg de les classes per a fomentar sessions d'expressió i escolta.

La família

- Fomentar més la comunicació amb els fills, descobrint quins temes els interessin, animant-los a expressar la seua opinió.
- Estar al mateix nivell durant la conversa, sense caure en la superioritat, desqualificació o el menystiment de les seues idees.
- Escoltar des de la seua perspectiva, intentant captar tal com ells ho viuen.

ACTIVITAT 1: TEATRE MUT

La comunicació no verbal pot corroborar, substituir o negar el missatge verbal en un procés de comunicació. Conèixer-la i treballar-la és una manera d'aconseguir que s'adeqüe i treballe en pro de l'objectiu perseguit. Per això dediquem una activitat a aquest aspecte.

El professorat presentarà l'activitat de la manera següent: *“Quan parlem, a més de la boca (més exactament amb els òrgans fonadors) parlem amb el cos. Segons les diferents cultures, es tendeix a utilitzar més o menys els gestos del cos. Així, als països nòrdics fan menys gestos, es toquen menys, els seus tons de veu fan menys cançoneta i guarden més distància que en els països del sud. Hui treballarem amb el nostre cos i a comunicar-nos a través seu”*.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Identificar els components no verbals dels participants.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a emetre els missatges no verbals adequats a la comunicació.
- Discriminar la qualitat dels components segons el missatge a comunicar.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a classe.

MATERIALS: una bosseta, targetes i full de registre.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

L'educador arreplega una llista de situacions a representar per mitjà de la mímica. Es confeccionen targetes amb diferents situacions, com per exemple:

- Insulten el meu company que és sord.
- Em marmolen a classe per tenir el cap en les boires.
- La mare em felicita per tenir arreplegada l'habitació.
- Jugant a bàsquet faig la cistella guanyadora.
- Altres xiquets insisteixen perquè prenga alcohol i jo no vull.
- Em parlen i no m'interessa.
- M'estan contant una història que no m'agrada i em posa nerviosa.
- La meua millor amiga em conta un problema.

S'organitza la classe en petits grups de 2-3 persones, arrepleguen una papereta i després d'1 o 2 minuts de preparació de la situació, es representa. La classe ha d'endevinar i apuntar en el full de registre quina és la situació en funció dels components no verbals que detecte.

GRUP	SITUACIÓ	COMPONENTS NO VERBALS

Després, en grup gran, els membres de cada grup representen els diferents components detectats (mirada, expressió facial, postura del cos, orientació, distància i contacte físic) i argumenten les seues conclusions. Seria interessant tenir davant, en la pissarra o en una cartolina, els components més importants de la comunicació per a utilitzar-los a manera de guia en les representacions.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Dramàtica) / Educació Física.

ACTIVITAT 2: SI FÓRA...

Comunicar-se suposa un intercanvi d'informació. Moltes vegades la solució als nostres problemes passa per saber demanar i arreplegar les dades que altres persones ens faciliten. En aquest exercici es treballa la capacitat per a obtenir i organitzar les dades amb una finalitat: descobrir el personatge ocult.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Estimular la capacitat de comunicació a través de l'escolta i les preguntes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre a fer preguntes precises.
- Escoltar i organitzar les dades per a arribar a solucions eficaces.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a classe.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'organitza la classe en petits grups de 4 o 5 persones. Cada grup ha de fer dues tasques: primer, pensar en un personatge famós (caldrà delimitar-ne prèviament la categoria; per exemple, artistes, persones de l'entorn, personatges històrics, etc.). Segon, escollir i anotar quines preguntes faran als altres grups a fi d'esbrinar el personatge que amaguen.

Les preguntes es formulen amb l'encapçalament: *Si fóra... Per exemple: Si fóra un animal, quin seria?*

Cada grup, per torns, llança una pregunta fins a descobrir el personatge (intentar donar la solució es computa com una pregunta i només es pot fer quan corresponga el torn).

La durada de l'exercici és variable, ja que pot implicar la participació dels torns que es vulga. Així mateix, el tipus de personatges als quals s'al·ludisca en l'exercici permet la seua utilització com a dinàmica en diferents àrees del currículum.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: DICTATS

Per a reforçar la importància que té l'escolta i els avantatges que suposa poder preguntar dins d'una comunicació bidireccional, presentem l'exercici següent:

“Quan estic a classe escoltant el professor sempre hi ha parts de l'explicació que no em queden o que no entenc bé. Això mateix ens passa quan escoltem una altra persona, sempre es perd informació. En aquesta activitat esbrinarem quines variables influeixen en la meua comunicació amb la gent”.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la importància de l'escolta en tot procés comunicatiu.
- Demostrar l'efectivitat de la comunicació bidireccional.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Saber escoltar i seguir instruccions.
- Ser capaços de fer totes les preguntes que siguin necessàries.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts o 2 sessions de 30 minuts

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat fa dos dibuixos en fulls diferents –demanem dos dibuixos perquè es treballaran dues condicions diferents. El contingut dels dibuixos pot ser, per exemple, la plaça del poble, on es van col·locant diferents edificis o persones. També es pot fer demanant als alumnes que dibuixen alguna cosa del poble, barri o casa (per exemple, la seua habitació) i treballar sobre aquests dibuixos. Això ampliaria la durada de l'activitat en 15 minuts més.

L'exercici consisteix que, per mitjà del dictat, els xiquets reproduïsquen els dibuixos en els seus fulls. Es disposa la classe en posició d'examen i es demana als xiquets i xiquetes que no parlen ni es copien i que facen el que indique qui faça el dictat.

En el primer cas, el dictat es fa sense tenir en compte els dibuixants. Qui dicta ha de fer el dictat com si estiguera a soles, sense fer cas de cap comentari ni pregunta dels intervinents, sense gesticular ni utilitzar la pissarra. En el segon dictat es permet fer totes les preguntes que es vulguen a qui dicta per a ajudar-se en el dibuix.

En acabar l'exercici, es corregeix i s'analitzen les dificultats trobades. La discussió hauria de centrar-se en:

- La importància d'escoltar.
- La funció de l'atenció i l'interès.
- Les diferències entre les situacions.
- Els avantatges de poder preguntar.
- Conclusions aplicables a l'aula.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Llengües Estrangeres.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

A classe estem treballant el dret que tota persona té a demanar i rebre informació. Per a això, una habilitat fonamental consisteix a ser capaç d'escoltar i de posar-se en el lloc de l'altra persona. Ser capaços de posar-nos en el lloc de l'altra persona ens permet entendre millor la seua postura.

Us proposem una activitat perquè la feu conjuntament amb el vostre fill o filla. Es tractaria de triar un tema sobre el qual hàgeu discutit aquesta última setmana i intentar veure'l des del punt de vista de l'altre.

Per a fer-ho, utilitzant el full que facilitem, aneu anotant cadascú com veu el problema des del punt de vista de l'altre. Així, vosaltres sereu ara (nom del fill o filla) i tu,, seràs ara (pare o mare).

CANVI DE PAPERS

Diàleg escrit sobre la situació:

FILL/FILLA:

PARE/MARE:

FILL/FILLA:

PARE/MARE:

FILL/FILLA:

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En grups de tres, s'estableixen 3 papers diferents que s'intercanviaran:

- Una de les persones integrants serà la narradora, és a dir la que conta una història.
- Una altra serà qui escolta, que atindrà verbalment i no verbalment a la narradora, i que haurà de fer un breu resum del que aquella haja exposat
- La tercera persona farà d'observadora i s'encarregarà de dir què ha fet bé el qui escolta i què pot millorar.

Seria recomanable fer periòdicament sessions d'escolta a manera de reforç.

UNITAT 6

SABER EXPRESSAR-SE

■ IDEA PRINCIPAL

L'article 12 de la Convenció sobre els drets de la infància estableix que tot xiquet té dret a expressar-se i que se'l tinga en compte. Saber expressar el que es pensa i se sent, d'una forma adequada, millora a més la qualitat de les nostres relacions. Saber comunicar què ens agrada i què ens fa sentir-nos malament o ens disgusta, sense culpabilitzar-ne l'altra persona, acceptant el seu punt de vista, és una manera de mostrar interès, atenció i tolerància dins d'aquestes relacions. El respecte i la tolerància és un camí amb doble via. D'una banda hi ha el dret a emetre lliurement una opinió, i d'una altra el dret a rebre-la i a escoltar altres pensaments –unitat 5. Perquè es desenvolupen satisfactòriament aquests valors cal recórrer les dues direccions.

■ OBJECTIUS

- Augmentar la capacitat d'expressió de l'alumnat.
- Potenciar l'expressió de sentiments positius cap als companys i companyes.
- Saber expressar sentiments negatius.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Dir el que cadascú pensa o sent és un dret indubtable de tot ésser humà, però també és cert que la manera d'expressar-ho pot fer que el missatge arribe millor o pitjor. Millorar la capacitat d'expressió, optimitzar la forma d'enviar un missatge, és una forma d'augmentar la capacitat comunicativa, i amb aquesta, la qualitat de la interacció.

Hi ha una sèrie de consideracions que cal tenir en compte a l'hora d'intervenir:

- Pensar en el que ha passat abans de parlar.
- No confondre el pla emocional amb el real; les coses no són exactament com u les sent.
- Delinear clarament el que es vol dir. En parlar:
 - Dirigir-se directament a la persona, amb el cos orientat cap a ella, mirant a la cara i amb una expressió facial, distància i to de veu d'acord amb el missatge.
 - Parlar en primera persona significa fer-se responsable de les opinions o sentiments que s'expressen.
 - Expressar el missatge de manera clara i concreta. Errors comuns que cal evitar són les generalitzacions, el llenguatge ple d'ambigüitats, les crítiques i etiquetes cap a l'altra persona, les interpretacions en termes absoluts o la durada excessiva del discurs.
- Fomentar el diàleg, concedint un temps per a respondre, sense monopolitzar la conversa.

De la mateixa manera que s'expressen les idees, en un nivell més profund hi ha els afectes. Amb independència de la seua qualitat, positius o negatius, tots fan l'ésser humà més lliure i milloren les seues relacions amb l'entorn. Expressar afectes negatius, queixes o crítiques, dir allò que va provocar un disgust o un altre tipus de sentiments negatius, resulta convenient perquè ajuda a resoldre les tensions en la relació gràcies a l'expressió directa, en el moment oportú, de la causa de la irritació. Així mateix, és una manera d'establir una relació més autèntica, on cal que hi haja coses que agraden i altres que no.

Pautes que cal seguir en *fer una crítica*:

- Determinar primerament si és el moment d'expressar la queixa, és a dir si hi ha massa implicació emocional per a fer-la adequadament o si per contra és millor posposar-la per a un moment més idoni.
- Seguir un esquema ajuda a cenyir-se al missatge que es vol fer arribar. Per a això:
 - Descriure, de manera clara i concreta, el comportament causant dels problemes. Per exemple, "quan em dius sudaca o negrata".
 - Explicar el sentiment que provoca, sense carregar tintes ni culpabilitzar. Seguint l'exemple, "em sent malament i m'enfade".

- Si es vol demanar un canvi de comportament, cal ser igualment concret en la descripció de la conducta desitjada: “m’agradaria que em digueres pel meu nom”.
- Expressar el que té de positiu aquest canvi és una manera de donar-li força: “Segur que així ens duríem millor”. Quan no funciona l’estímul positiu, l’expressió de conseqüències negatives pot ser eficaç: “Si no, et duré davant del Consell de la classe”.
- Donar-li l’oportunitat d’expressar el punt de vista.

Igualment expressar afectes positius, és a dir, fer compliments o comunicar el que és positiu de l’altra persona, són maneres de demostrar estima i consideració. També escoltar l’altra persona –vist en la unitat anterior–, el contacte físic, mostrar empatia, estar disponible, etc., són maneres d’expressar afecte. Amb això s’aconsegueix millorar les relacions socials, augmentar la sensació d’eficàcia i l’autoestima de l’altra persona, rebre una major consideració en reciprocitat i ser més positiu a l’hora de valorar la realitat. És important que els compliments siguin sincers, honestos, oportuns, personalitzats i que no siguin exagerats o vagen acompanyats de valoracions negatives. Així mateix han de mostrar el sentiment adequat a través del to de veu, l’expressió facial i la mirada.

Saber expressar els desitjos, sentiments i opinions pròpies és un dret de tot ésser humà que es completa amb l’habilitat de saber escoltar, treballada en el dret a rebre informació d’altres persones.

En conclusió, aprendre a expressar els sentiments i opinions d’una manera adequada és una font d’enriquiment personal, que permet un desenvolupament més integral de l’individu.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Utilitzar el llenguatge en “Jo” i missatges breus, concrets i clars.
- Realitzar dinàmiques encaminades a l’intercanvi d’expressions positives.
- Fer arribar les valoracions positives a tot l’alumnat.
- Seguir l’esquema proposat a l’hora de fer crítiques a classe.

La família

- Augmentar la capacitat expressiva dels seus fills i filles preguntant-los la seua opinió i donant-los temps per a respondre.
- Incrementar les interaccions positives a casa.
- En les interaccions negatives, autocontrolar-se mentre es fa arribar un missatge concret i concís.

ACTIVITAT 1: JO TINC UNA OPINIÓ

El professorat donarà veu i vot als xiquets i xiquetes de la classe en temes de projecció social. Aquesta activitat pretén donar a les seues opinions la importància i consideració que tenen sense que l'edat supose una objecció. Treballar l'expressió d'opinions és millorar la seua capacitat analítica i discursiva, el judici crític; en definitiva, desenvolupar persones més inquietes, crítiques i lliures. Es podria utilitzar l'article publicat en el diari *El País* del dia 4 de juliol de 2000, on s'arreglega sota el títol d'"Els xiquets també voten a Mèxic" la iniciativa promoguda per UNICEF i l'Institut Federal Electoral, que va arregar els vots de 12 milions de xiquets i xiquetes menors de 17 anys. En aquesta iniciativa, se'ls demanava opinió sobre els problemes socials que volien que foren suprimits.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Augmentar la capacitat expressiva de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Posar-se en el lloc d'altres xiquets i xiquetes.
- Reflexionar sobre les situacions presentades.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

S'introdueix amb la idea següent: *"A voltes no se'ns fa molt de cas perquè, com que som xiquets, se'ns tracta com a persones de segona. Nosaltres també tenim idees i opinions i ho demostrarem en aquesta activitat"*.

En grups de 3 o 4 persones respondran als casos exposats, donant la seua opinió. Més tard, en grup gran exposen les conclusions del grup. Es recomana que cada persona del grup responga a un dels temes. El professorat planteja els casos següents:

- *"L'altre dia van cridar a Vicent per a anar a parlar amb una jutgessa. Després ens va contar que, com que son pare i sa mare s'estan separant, li va preguntar què creia que era just, què podia fer ella per aconseguir que ell no "perdera" son pare o sa mare". Si fóreu Vicent, què li contestaríeu?*
- *"Albita és una xiqueta cubana que està a classe i a la qual van insultar l'altre dia pel color de la seua pell i per ser estrangera. Li van dir que els negres eren més ximplers que els blancs, que tornara al seu país". Què penseu sobre això? Creieu que és cert? Per què?*
- *"Mariu s'ha assabentat que el pare de Miquel va anar a casa borratxo i li va pegar i que per això no ha aparegut en classe aquests tres dies". Què penseu de l'actuació del pare de Miquel? Com us sona això que peguen a casa a un company?*
- *"Fata és un xiqueta afganesa que va aconseguir escapar amb sa mare del seu país, on hauria sigut molt infeliç ja que només per haver nascut xiqueta no té drets. De fet la seua germana Alia, que no va poder eixir, no podrà anar a escola, ni veure un metge si està malalta. Estarà sempre a les ordres de son pare, el qual la vendrà per casar-la amb una persona més major". Què us sembla la vida que espera a Alia? Us sembla just? I Fata? Quin tipus de vida tindrà? Quins avantatges té haver nascut en aquell país?*

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EL QUE M'AGRADA DE TU I EL QUE NO

En aquesta activitat es treballa l'expressió d'afectes positius i negatius, posant l'accent en el fet que aquesta siga adequada, atenent a una sèrie de pautes, tal com se suggereix en l'esquema següent:

- Dirigir-se directament a la persona, amb el cos orientat cap a ella, mirant a la cara i amb una expressió facial, distància i to de veu d'acord amb el missatge.
- Parlar en primera persona començant pel positiu, "a mi m'agrada...", i seguint amb el negatiu, "una cosa que no m'agrada de tu...".
- Ser clar parlant, procurant no embullar-te amb moltes explicacions.
- Preguntar-li el seu parer, ja que es tracta d'opinions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Millorar la capacitat expressiva de l'alumnat.
- Incrementar l'expressió emocional a l'aula.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer les pautes que milloren l'expressió emocional.
- Discriminar els afectes positius i negatius en una mateixa persona.
- Practicar la comunicació de sentiments positius i negatius.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura i full de registre.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta l'activitat: *"Dia a dia ens creuem amb un munt de gent a casa, al carrer, a classe. De tota aquesta gent no sempre ens fa molta gràcia el que diuen o fan, però altres vegades hi ha coses en ells que ens agraden i ens fan feliços. Això és així perquè tots no som iguals ni perfectes. Hui a classe ens fixarem en les nostres companys i companyes, per a dir-los el que ens agrada d'ells i elles i el que no."*

L'educador suggereix elements en els quals fixar-se, com les característiques físiques, psicològiques, comportaments, objectes o pertinences, atencions i detalls dels seus companys i companyes més pròxims.

Arreplegarà el que li agrada i el que no li fa tanta gràcia en el full de registre durant uns 15 minuts.

Companys	M'agrada	No m'agrada

Abans de passar a comunicar l'escrit als companys, es presenta l'esquema que cal seguir per a expressar-ho adequadament i es modela. A continuació ells el fan. Es pot fer per escrit o oralment, segons el parer del professor.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL COFRE DE LES QUEIXES

Expressar afectes negatius ajuda a reduir moltes fonts d'irritació i antipatia. Treballar aquest tema dins de l'aula és una forma de millorar el clima relacional altament recomanable. Quan es vol fer una queixa, és important no perdre's en detalls superflus o en contínues "lluïtes" d'atacs i contraatacs. Per això és important respectar l'esquema següent (s'aconsella que al treballar l'activitat estiga exposat en la pissarra o en una cartolina).

- Digues el que ha passat (comportaments). Sigues clar i concret. No generalitzes, ni parles en termes absoluts.
- Com t'has sentit (sentiment).
- Deixa que parle ell o ella també.
- Dis-li què t'agradaria que fera.
- Ara dis-li què té de bo que ho faça així i què té de roïn que no ho faça.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Saber expressar sentiments negatius.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir entre l'acció d'una persona i el sentiment propi.
- Diferenciar la persona del seu comportament.
- Descriure concretament, sense generalitzacions, l'objecte de la queixa.
- Expressar de manera clara i concreta el canvi desitjat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: caixa de cartó folrada amb el rètol "caixa de queixes" i targetes amb situacions problemàtiques, cartolina i retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 20 minuts mínim (ampliable segons el temps disponible).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat introdueix l'activitat: *"Moltes vegades passen coses o es donen situacions que ens produeixen malestar, desgrat, enuig, ràbia o que simplement ens agradaria que foren d'una altra manera. Si no ho comuniquem, ningú té per què endevinar-ho. Expressar-ho ens enriqueix. Per això les tancarem en un cofre d'on les traurem per aprendre, com els pirates amb els seus mapes, a seguir la ruta de la seua resolució".*

A continuació s'introdueix la caixa de queixes, que queda exposada en un lloc visible de la classe. El professorat i l'alumnat van introduint targetes contant aquelles situacions en què no s'han queixat o no han sabut fer-ho. A classe, en un moment prèviament determinat, s'extrau una targeta a l'atzar i entre tots tracten d'ajudar a resoldre la situació plantejada, modelant l'expressió de la crítica segons l'esquema après.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant el dret a expressar la nostra opinió i sentiments. En classe tractarem de preguntar-los més la seua opinió, escoltar què han de dir sobre qualsevol tema, incloent allò que anomenem temes de majors. És una activitat que considerem important, però no és la que us proposarem hui.

Hui us proposem un joc sobre sentiments positius. Es tracta que durant aquesta setmana cada membre de la família estiga disposat a agradar als altres, dient coses que li agraden dels altres membres, tenint detalls amb ells, ajudant-los, fent coses junts, etc. El joc consisteix no únicament a fer-ho, sinó a caçar l'altre fent-ho, anotar-ho i després comentar-ho entre vosaltres. Proveu una setmana a veure què passa i, si us funciona, jugueu-hi de tant en tant. El full adjunt és per a ajudar-vos a arreplegar els "regals".

Dies	Qui	Què va fer/va dir	Li ho he dit?
Dilluns			
Dimarts			
Dimecres			
Dijous			
Divendres			
Dissabte			
Diumenge			

Moltes gràcies per la vostra participació.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Escriure una carta al professor sobre les *coses que m'han agradat* del seu treball, relació o comportament amb mi i les *coses que m'han disgustat*. Per a fer-ho intentaré que la meua expressió siga adequada, tal com hem vist en alguna activitat anterior.

Nota al professorat:

A través de la carta valorem la forma d'expressar les valoracions positives i negatives. A més, per mitjà d'aquesta, obtindrem feedback sobre la manera de portar a terme la nostra tasca segons l'alumnat.

UNITAT 7

LA MEUA SALUT ÉS IMPORTANT

■ IDEA PRINCIPAL

Les dues idees en les quals es fonamenta la nostra concepció de salut són les de la coresponsabilitat i el dinamisme d'aquesta. És a dir, la salut és tant una responsabilitat individual com una responsabilitat de tota la comunitat. Són tots els sectors de la comunitat els que comparteixen la responsabilitat de garantir una adequada atenció sanitària per al bon desenvolupament del xiquet: és l'estat, a través dels serveis sanitaris, qui ha d'assegurar la prestació de l'assistència mèdica i l'atenció sanitària necessària. Els especialistes sanitaris, a través de l'exercici seriós i responsable del seu treball. I en particular, els pares i mares i els xiquets i xiquetes, coneixent els principis bàsics de la salut i desenvolupant hàbits adequats i, alhora evitant els insans. La segona idea bàsica és que la salut no és "un estat" o qualitat que es té o no es té, sinó que és un fet dinàmic i cada dia podem tenir-la en major o menor mesura. Ens referim a un concepte de salut ampli, global, que va més enllà de la sola "absència de malaltia". Es tracta més aviat d'un enfocament, una actitud davant la vida, que permet a la persona desenvolupar les seues potencialitats i gaudir-ne més.

■ OBJECTIUS

- Adoptar una visió integral de la salut.
- Prendre consciència de la importància que té la salut en tots els àmbits de la nostra vida.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Eradicar hàbits insans fortament arrelats en la nostra cultura i estimulats, a més, per la publicitat.
- Conèixer les influències socials en la salut i afavorir la formació d'opinions sobre els perills més greus i freqüents per a la salut col·lectiva.
- Conèixer els diferents serveis sanitaris de la seua comunitat i l'itinerari a seguir en cas de necessitat.
- Capacitar el xiquet i la xiqueta perquè es cuiden ells mateixos i participen en la gestió col·lectiva del sistema sanitari.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La salut és una manera de viure, una actitud vital que ens permet adquirir nivells cada vegada més alts d'autonomia, podent evitar o curar la malaltia (cosa que ens procurarà una existència més lliure, responsable i tranquil·la). Implica també una actitud solidària i de justícia amb les altres persones, perquè totes puguem gaudir d'aquesta vida lliure, autònoma, que els permeta créixer i desenvolupar-se en pau.

La salut no és, ni de bon tros, responsabilitat exclusiva dels especialistes (nutricionistes, metges...), sinó que tots la tenim en alguna mesura: família, escola, estat... I, sobretot, la primera responsable de la salut és la pròpia persona, i només hem de recórrer als tècnics quan el nostre nivell de coneixements siga insuficient per a resoldre els problemes personalment.

A més, considerem la salut com una cosa canviant, una qualitat dinàmica, una manera de viure a través de la qual la persona va desplegant les seues potencialitats al mateix temps que redueix al mínim les limitacions personals i col·lectives, tant físiques com psicològiques i socials.

Entre els factors que influeixen en la salut destacaríem els següents: biologia humana (herència), medi ambient (contaminació física, biològica, psicosocial...), sistema d'assistència sanitària i estil de vida. La incidència de cadascun d'ells pot variar segons els casos concrets, però, en general, podria valorar-se com es representa en el gràfic.

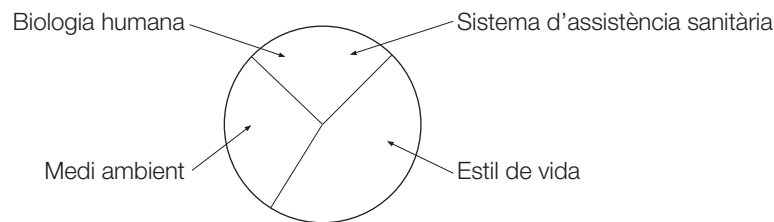
Tenint presents aquests factors i, sobretot, la coresponsabilitat dels diferents estaments de la societat per a garantir que la infància gaudisca d'un nivell de salut que li permeta el seu desenvolupament ple com a ésser autònom, en aquesta unitat ens centrarem especialment en aquelles variables relacionades amb l'estil de vida i que, per tant, són susceptibles de ser millorades, modificades o reforçades per l'educació.

Considerem molt important que el xiquet conega que té dret que altres, primordialment la seua família, vetlen per la seua salut, però que al mateix temps és ell o ella qui a poc a poc ha d'anar assumint part d'aquesta responsabilitat. Així, entre altres, ens referirem als temes relacionats amb la higiene personal (pell, cabells, òrgans dels sentits...), higiene de la roba i el calçat, activitat i descans (son, distracció...), alimentació i nutrició, prevenció i control de les malalties i situacions o pràctiques de risc, salut mental i emocional (a la qual dedicarem una unitat completa més endavant), drogues, alcohol i tabac (aquest tema també serà tractat en profunditat en una altra unitat específica).

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Introduir en el PCC aspectes relatius a la higiene.
- Vincular la higiene amb diverses matèries curriculars.
- Reforçar públicament els bons hàbits d'higiene, descans, exercici físic, alimentació... de l'alumnat.
- Donar exemple d'hàbits saludables (per exemple, en el menjador escolar controlant els espais o moments de fumar...).
- Detectar possibles trastorns alimentaris –atesa l'especial sensibilitat de l'alumnat d'aquesta edat a la publicitat i valors estètics actuals– i comunicar-ho a la família o derivar-ho a professionals.

La família

- Reforçar els hàbits d'higiene personal i de la llar.
- Promoure l'exercici físic controlat i pautes sanes de descans i son.
- Respectar els moments d'oci i diversió dels seus fills i filles.
- Cuidar l'alimentació i els hàbits de taula correctes dels seus descendents.
- Detectar els possibles problemes de salut, en sentit ampli, i implicar els xiquets en la recerca activa de "mesures curatives" (per exemple, posar-se el termòmetre, anar a la consulta mèdica i que explique el que li passa, compartir la responsabilitat de seguir el tractament mèdic, etc.).
- Vigilar especialment la conducta alimentària dels fills, i si tingueren sospites de problemes, consultar amb especialistes.

ACTIVITAT 1: “NETEGE MA CASA”

Des del punt de vista sanitari, és òbvia la necessitat que tenim d’atendre la neteja i higiene del cos en general. Una persona que es preocupa i responsabilitza de la seua salut i la seua aparença física és una persona que es vol i estima a si mateixa. El xiquet o xiqueta que vol anar net, que cuida el seu cabell, ungles, dents..., la xiqueta o el xiquet que cuida els seus ulls, les seues orelles..., i que sap vestir-se d’acord amb les condicions atmosfèriques..., és una persona que cuida el seu cos (l’únic que té i amb el qual ha de viure tota la vida), i el converteix en un embolcall o “carrosseria” fort, sa, atractiu, agradable i acollidor.

D’altra banda, la higiene i l’aspecte físic són un element clau per a les interaccions socials. Tots coneixem el rebuig i distanciament que el grup estableix cap al membre o els membres que no cuiden la seua higiene ni la seua aparença. Però això no equival a dir que tot l’alumnat haja d’estar polit en tot moment, ni que la seua vestimenta haja d’estar composta per marques reconegudes i cares (per exemple, Quicksilver, Reef..., en l’actualitat).

La professora o el professor expliquen l’activitat: *“Elaborarem unes normes d’higiene i cura personal que ens ajudaran a estar més sans i més a gust amb el nostre cos”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre el concepte de salut, adoptant-ne una visió més integral.
- Estimular l’adquisició d’hàbits saludables i eliminar els insans.
- Capacitar els xiquet perquè es cuiden ells mateixos i participen en la gestió col·lectiva del sistema sanitari.
- Valorar la importància que té la higiene personal en la salut.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Atendre personalment la neteja del propi cos (bany/dutxa).
- Practicar les mesures de protecció de les dents .
- Adquirir l’hàbit de netejar els òrgans dels sentits (ulls, orelles...).
- Aprendre a utilitzar la roba adequada segons el temps i l’activitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: cartolina, útils d’escriure i de dibuix.

DURADA DE L’ACTIVITAT: una sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

Se’ls explica l’activitat: *“Podríem comparar el nostre cos amb una casa (amb les seues dependències interiors i la seua façana) o amb un cotxe (té un motor i una carrosseria). Prenguem el segon exemple: perquè un cotxe funcione bé és necessari que cuidem el motor (li posem gasolina perquè funcione, vigilem el nivell d’oli, aigua, etc., i quan li correspon, el portem al garatge perquè li facen una revisió. També l’hi durem quan notem que alguna cosa no va bé perquè l’arreglen i hi posen remei, ja que ens ha de durar molts anys), i perquè puguem muntar a gust i invitar els nostres amics a pegar una volta, com també perquè ens protegisca en cas de les agressions externes (fred, pluja, colps...) és important que cuidem també la carrosseria. Doncs bé, en aquesta activitat ens ocuparem primer de ‘la nostra pròpia’ carrosseria i després tractarem l’assumpte del motor”*.

M’agradaria que en grup gran:

- Elaboreu una taula “de normes d’higiene, neteja personal i ús correcte del vestit”. El treball es farà per grups i després es farà una posada en comú per a confeccionar la taula definitiva que és la que s’exposarà en classe (mural)
- Escriviu l’itinerari que hauríeu de seguir en cas que estiguéreu malalts o haguéreu de fer una revisió al “vostre motor” assenyalant, en la vostra comunitat (poble o ciutat), els serveis o persones concretes que han d’encarregar-se d’atendre-vos.

NORMES D'HIGIENE I NETEJA PERSONAL

ACTIVITAT	PASSOS (com fer-la)	QUAN (freqüència, moments...)
Dutxa / bany		
Cura del pèl		
Cura de les ungles		
Neteja de dents		
Ulls / nas / orelles		
Canvi de roba		
.....		

ÚS CORRECTE DE LA ROBA

TIPUS DE ROBA	CONDICIONS CLIMÀTIQUES	TIPUS D'ACTIVITAT

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Educació Física / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: DESCANS

L'activitat és una manifestació pròpia de l'ésser humà i és l'eix de la vida de la persona en edat escolar. Però tota activitat, siga física o psíquica, genera una necessitat que és la de descans, és a dir, la necessitat de mantenir l'equilibri físic i psíquic de la persona, imprescindible per a un desenvolupament sa i positiu. Tots els xiquets i xiquetes fan moltes activitats durant el dia i, per tant, tenen dret a descansar. Hi ha moltes maneres de fer-ho. Quan parlem de descans, ens referim al mateix temps que destinem a compensar l'esforç i el cansament derivats de les activitats que anem ocupant durant tot el dia. Per tant, en parlar de descans, parlem de diferents "accions reparadores". com són, entre altres, el son, la relaxació, la pràctica de hobbies durant el temps lliure, etc.

És important que respectem i ens respecten el nostre temps de descans; però alerta!, el descans ha de ser prou llarg perquè pugui resultar reparador i allunyar la fatiga, però no tan llarg que després impedisca tornar a reprendre les activitats.

El professor explica l'activitat: "Ara farem una xicoteta investigació sobre els hàbits de descans dels xiquets i xiquetes de 8 a 12 anys."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància que té el descans en el nostre funcionament diari.
- Adquirir els coneixements i hàbits bàsics de somni.
- Estimular l'adquisició d'hàbits saludables i eliminar els insans.
- Reflexionar sobre l'ampli ventall d'activitats de "descans" (esportives, de relaxació, etc.) perquè vaja adquirint hàbits i trie els que millor li poden anar.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir entre els elements que afavoreixen el son i els que el dificulten.
- Conèixer diferents formes de combatre la fatiga.
- Reforçar o iniciar-se en el desenvolupament de hobbies i jocs durant el temps lliure.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: paper, útils d'escriure i de dibuix, llibres i articles.

DURADA DE L'ACTIVITAT: després d'haver reunit el material, 3 sessions de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Se'ls explica l'activitat: "Coneixerem els hàbits d'activitat/descans que tenen o haurien de tenir els xiquets i xiquetes valencians de 8 a 12 anys per a després escriure un article que es repartirà per tot el centre i que durem també a casa perquè el llija la nostra família". El treball es realitzarà per grups. Per a arrebregar la informació, podeu fer entrevistes a companys o a diferents especialistes, anar a la biblioteca, etc. Els blocs de treball són:

1. SON:

- 1.1. Quan (franges horàries millors per al son, conveniència i funció de la migdiada) i quant dormir (nombre d'hores durant la nit i altres moments del dia).
- 1.2. Condicions que ha de reunir l'habitació (mobiliari –llit, matalaf, coixí...–, soroll, il·luminació, etc.) per a un bon descans. Poden sol·licitar informació a una botiga de matalafs o de mobles, metges, etc.
- 1.3. Condicions personals (menjars, begudes, activitats abans d'anar al llit...) que afavorisquen el descans.

2. RITME D'ACTIVITAT:

- 2.1. Llista d'activitats que fan des que s'alcen fins que es fiquen al llit. Classificar-les en adequades i inadequades per a l'edat.
- 2.2. Llista d'activitats en el temps lliure (aficions, entreteniments més característics). Aquesta llista podria estar elaborada si s'ha treballat anteriorment la unitat didàctica 25 dedicada a l'oci "Em divertisc en el meu temps lliure", i si no s'ha treballat encara, podrà servir de complement quan es faça.

3. LA FATIGA:

Esbrinar què és, quins són els seus efectes i les formes de combatre-la (les que practiquen els xiquets de la vostra edat i altres de recomanables).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Física.

ACTIVITAT 3: “VAIG ANAR AL MERCAT I HI VAIG COMPRAR...”

Volem acostar-nos a la idea que tot xiquet té dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, psíquic i social. Una concreció d'aquest dret és la disponibilitat dels aliments necessaris en la quantitat adequada i un bon programa de salut pública. A través dels aliments ingerim les substàncies nutritives necessàries per al creixement corporal i el manteniment de la vida del nostre cos. Aquest fet implica uns hàbits d'alimentació, uns coneixements sobre la nutrició, etc. L'alimentació, lògicament, està molt influenciada pel nivell socioeconòmic, cultura, valor que la família congedisca a l'alimentació, canvis socials (incorporació de la dona al món laboral, la influència de la publicitat...).

El professor explica l'activitat: *“Elaborarem uns menús de desdèjuni, dinar i sopar que siguen adequats per a la salut dels xiquets i xiquetes de la vostra edat.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Proporcionar la motivació i els coneixements necessaris perquè adquirisca hàbits saludables sobre la seua alimentació, millorant així la seua salut i qualitat de vida.
- Estimular l'adquisició d'hàbits saludables i eliminar els insans.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Eradicar hàbits insans fortament arrelats en la nostra cultura i estimulats, a més, per la publicitat.
- Valorar que tot xiquet té dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental i social.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Relacionar la bona salut física amb la disponibilitat d'aliments adequats en quantitat adequada.
- Conèixer que la realitat de molts xiquets no és igual que la nostra.
- Adquirir hàbits saludables quant a la distribució del menjar durant el dia i quant a la digestió (menjar a poc a poc, mastegar lentament, fer mossegades xicotetes...).

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grups de 4 persones.

MATERIALS: roda dels aliments, paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Se'ls explica l'activitat: *“Amb la roda dels aliments davant (convindria que l'alumnat treballara prèviament una roda més completa i variada), elaborarem menús de desdèjuni, dinar i sopar per a les xiquetes i els xiquets de la nostra edat. Ho farem a través del joc: “Vaig anar al mercat i vaig comprar...” Començarà una persona del grup dient un aliment i la seguirà algú d'un altre grup amb un altre aliment (adequat per al menú que s'estiga confecionant) que comence per la mateixa lletra que l'aliment anterior (aquesta condició pot resultar molt complicada per als xiquets més petits i podrà eludir-se). Per exemple: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar lletuga”; i un altre seguirà: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar llentilles”; el tercer podrà continuar: “Vaig anar al mercat i hi vaig comprar llenguado”. I així fins que algú falle. Per cada error el grup guanya una lletra de la paraula B-U-R-R-O, i el qui abans la complete haurà de pagar una penyora acordada prèviament per la classe”.*

En acabar l'exercici s'obrirà un debat sobre l'alimentació dels xiquets d'altres barris/pobles valencians i d'altres països del món. Algunes preguntes per al debat podrien ser:

- Quins aliments ens ajuden més a créixer?
- Què passaria si no menjàrem prou?

- Mengem tots igual a la Comunitat Valenciana (indicar zones amb una realitat socioeconòmica diferent de la seua)? Per què?
- Com aconseguim els aliments?
- Com podrien jugar els xiquets d'Uganda, Calcuta..., a aquest joc? Què us sembla aquesta realitat? Què es podria o podríeu fer per a ajudar-los?

Aquesta activitat està relacionada amb El berenar (in)solidari de la unitat 30, "No hi ha dret!".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Coneixement del Medi Natural i Social.

NOTA: El professorat podria trobar idees per a activitats complementàries en el material elaborat per la AICC (Associació Espanyola Contra el Càncer) "¡Corta el rollo por lo sano!" i en la unitat didàctica sobre desenvolupament i alimentació de la sèrie "Ayúdales a llegar alto". Per exemple, elaborar en classe una roda d'aliments, ampliada amb els que són més típics de la nostra gastronomia o visitar un mercat proper i fer una llista dels productes que s'hi venen. Després, a classe, basant-se en la roda dels aliments, dissenyaran i elaboraran un mural (amb dibuixos, envasos, etc.) en el qual tractaran de classificar tots els aliments que han apuntat en la seua visita al mercat. Al costat del mural poden preparar cartells amb diverses propostes de desdijuni, dinar, berenar i sopar. Els dos materials estan citats en la bibliografia final.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Sabem que la salut i la seua atenció té un paper determinant en el desenvolupament integral del nostre fill o filla. A més tots els xiquets i xiquetes tenen dret a rebre l'atenció sanitària i les prestacions que siguen necessàries. No obstant això, el fet de garantir la salut del vostre fill o filla és una responsabilitat que no només competeix a les institucions públiques, sinó també als principals agents educatius del vostre fill o filla com són l'escola i la mateixa família. Per això des de l'escola estem treballant perquè els xiquets coneguen els principis bàsics de la salut i així contribuir a realitzar una labor preventiva. Però, sense dubte, aquest és un tema en el qual la família ha de fer més que l'escola. Per tant, demanem la vostra col·laboració en l'ensenyament i reforç dels hàbits d'higiene, alimentació, prevenció d'accidents, condicions de l'habitatge, etc.

A aquest efecte us suggerim que durant una setmana, juntament amb el vostre fill o filla, feu un registre de tots els aliments i les quantitats que consumeix cada dia. Per ajudar-los en la tasca us proposem el quadre següent:

DIES	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Què Quantitat Grup d'aliments							
Desdejuni							
Dinar							
Berenar							
Sopar							
Fora de menjades							

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Sabem que la publicitat en els mitjans de comunicació (anuncis de televisió, sèries infantils i juvenils, revistes, etc.) exerceix una gran influència sobre la conducta de les persones. Ara ens centrarem especialment en les conductes relacionades amb la salut: alimentació, exercici físic, descans, alcohol i tabac, etc.

La tasca que has de portar a terme és la següent: selecciona alguns anuncis (TV, ràdio, premsa escrita, tanques publicitàries...), com a mínim 4, que facen referència a algun dels aspectes de la salut esmentats més amunt, i decideix si promocionen bons o mals hàbits per a la salut.

ANUNCI	BONS/MALS HÀBITS
1.	
2.	
3.	
4.	

UNITAT 8

COM ESTÀ EL TEU CAP?

■ IDEA PRINCIPAL

El xiquet té dret a viure en un ambient d'amor i comprensió que li proporcione seguretat material i moral, per a créixer amb autoestima i confiança i així aconseguir un desenvolupament ple i feliç. La família és el medi apropiat, encara que no l'únic, per a proporcionar aquest clima afectiu. En defecte seu, es buscaran els substituïts més adequats a cada cas, i serà responsabilitat dels poders públics assegurar la protecció social, econòmica i jurídica a la família i a la infància.

Aquest principi s'arrellega en diferents articles de la Convenció sobre els drets del xiquet. Així, per exemple, en l'article 3 s'estableix que *"Els estats part es comprometen a assegurar al xiquet la protecció i l'atenció que siguin necessaris per al seu benestar"*. En l'article 27, es reconeix el seu dret a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social. Quan aquest desenvolupament no és l'adequat, per les raons que siga (trastorns psicològics, maltractaments físics o emocionals, etc.), els estats part tindran l'obligació de proporcionar als xiquets l'atenció apropiada (serveis sanitaris, internament en centres especialitzats, etc.) per al tractament convenient, que assegure la protecció i recuperació de la seua salut física i mental (articles 24, 25, 27 i 39).

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre el concepte de salut mental en la infància.
- Conèixer les necessitats socioafectives bàsiques de la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat dels seus fills.
- Adquirir els coneixements, actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva.
- Capacitar els xiquets perquè, en la mesura de les seues possibilitats, es cuiden ells mateixos i sàprien demanar ajuda quan tenen problemes emocionals o psicològics.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El xiquet, per al ple i harmoniós desenvolupament de la seua personalitat, ha de créixer al si de la família, en un ambient de felicitat, amor i comprensió. La millor manera de protegir la infància i vetlar pel seu benestar és donant resposta a les necessitats dels xiquets. El discurs de les necessitats de la infància es fa hui especialment necessari, perquè no tots els canvis socials que s'estan donant en l'estructura familiar i en la relació pare-mare-fills, estan lliures de riscos per als menors.

Sense negar la plasticitat i individualitat de cada ésser humà, posem en relleu una sèrie de necessitats o condicions que necessita per a desenvolupar-se harmoniosament. Tampoc no ha d'entendre's el xiquet com un receptor passiu en la satisfacció de les seues necessitats. És un agent actiu en les decisions que l'afecten i en totes les interaccions socials. Des de menut, en la mesura de les seues possibilitats, es tindran en compte les seues peticions, i se'l farà partícip de les decisions que l'afecten i que tinguen a veure amb la satisfacció de les seues pròpies necessitats i les dels altres.

Les seues necessitats principals són: físicobiològiques (alimentació, higiene, son... tractades en la unitat 7, "La meua salut és important"), cogitaves (estimulació sensorial, exploració i comprensió de l'entorn físic i social: vegeu unitat 19, "Totes les persones podem aprendre"), i les necessitats emocionals i socials, objecte d'aquest tema.

■ NECESSITATS EMOCIONALS I SOCIALS

1. La més primària és la seguretat emocional: l'ésser humà necessita sentir-se estimat, acceptat, recolzat i protegit. La seua insatisfacció provoca sentiments d'abandó, rebuig, inseguretat, por, ansietat, etc. El vincle que satisfà aquesta necessitat és el de l'afecte. Tenir almenys una figura d'afecte és una condició imprescindible per a l'apropiat desenvolupament de la infància, perquè la criatura construisca un

sentiment d'identitat personal, augmente la seua autoestima i se senta acceptada en la seua diversitat (aspectes ja tractats en les unitats 2, 3 i 4).

2. Necessitat de relacionar-se amb els iguals, la comunitat en general. Necessitat de pertinença a un grup o tenir amics per a evitar l'aïllament social. Afavorir les relacions d'amistat (vegeu la unitat 15, "Trie les meues amistats"), la formació de grups i l'associacionisme (unitat 24, "Participe en la meua comunitat") és fonamental des d'aquest punt de vista.
3. Necessitat de participació i autonomia progressiva. Participar en les decisions i situacions que els afecten, en la mesura de les seues possibilitats, al mateix temps que els posem límits de conducta (clars, consistents, contingents, no aversius).
4. Necessitat de contacte sexual. Respectar les seues manifestacions (autoexploració, etc.) i respondre directament i sincerament a les seues preguntes.
5. Necessitat de protecció de riscos imaginaris: escoltar els seus temors, donant-los missatges tranquil·litzadors i no amenaçar-los amb ser abandonats, ni fer-los xantatge emocional.
6. Necessitat de jugar, de passar-ho, divertir-se... neutralitzant els moments durs i amargs de la vida, al mateix temps que realitza aprenentatges socials, etc. (Aquest aspecte ha estat àmpliament tractat en la unitat 25, "Em divertisc en el meu temps lliure").

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fer eixides fora de l'escola, només amb la finalitat de conuiu (per exemple, preparar un menjar entre tots, organitzar jocs col·lectius no competitiu, etc.) i crear un ambient relaxat i grat en el grup-classe.
- "Negociar" amb l'alumnat normes de convivència a l'aula. Poques, però clarament formulades i amb unes conseqüències lògiques i proporcionals al seu compliment o incompliment.
- Ser coherent i sistemàtic en l'aplicació de les normes (no deixar-se endur per l'estat d'ànim donant consignes variables), perquè l'alumnat sàpia a què atènyer-se.
- Establir una relació propera, afectuosa i dialogant amb l'alumnat, basada en l'acceptació i respecte cap a ell mateix.
- Fixar-se més en els esforços i xicotets èxits de l'alumnat que en el resultat final.
- Utilitzar un llenguatge operatiu centrat en les conductes, sense etiquetar ni generalitzar, a l'hora de corregir o cridar l'atenció sobre alguna cosa negativa.

La família

- Expressar-los el seu afecte i amor incondicionals (tant verbalment com no verbalment).
- Establir normes coherents i realistes, i també límits a la seua conducta.
- Fomentar els contactes amb iguals: festes infantils, jocs en el parc, estades a casa d'iguals.
- Promocionar activitats conjuntes de famílies amb fills que són amics.
- Facilitar la incorporació del seu fill o filla a grups o associacions infantils.
- Deixar-los participar –en la mesura de les seues possibilitats– des de menuts en decisions (explicant-los la situació, preguntant-los l'opinió...) que l'afecten a ell o ella directament i a la família.
- Escoltar, comprendre i respondre als seus temors: por a l'abandó, a la rivalitat fraterna, a la malaltia, a la mort... sense ridiculitzar-los i utilitzant missatges tranquil·litzadors.
- No utilitzar amenaces i xantatges emocionals per a aconseguir que facen el que vulguen els seus majors.

ACTIVITAT 1: “AIXÒ ERA I NO ERA UN XIQUET TRIST...”

En els últims anys s’han produït avanços i èxits molt significatius respecte als drets i llibertats individuals, entre els quals podríem destacar els següents:

- Canvis en les relacions de parella: dret a vincular-se i desvincular-se, més valor a la passió, intimitat i benestar en la convivència, canvis en els rols de gènere –accés generalitzat de la dona al treball remunerat–, planificació familiar, disminució del nombre de fills, etc;
- Enfortiment dels valors d’independència, llibertat, dret a la promoció personal... que han afectat profundament el sistema familiar i la relació entre pares i fills.

En aquest apartat ens centrarem en un dels riscos que poden comportar els canvis socials esmentats: *la no-disponibilitat dels progenitors quan el seu fill o filla els necessita (no estan prou accessibles perquè estan molt ocupats amb les seues “coses” personals i tenen “el cap en una altra part”).* Aquesta no-disponibilitat dels progenitors quan els fills els necessiten pot provocar en ells sentiments d’abandó, d’inseguretat, tristesa, indefensió... i en definitiva, infelicitat.

El professor explica a l’alumnat: *“Totes les persones necessitem que ens estimen, ens escolten i ens protegeixen quan ho necessitem. Hi ha ocasions en què no ens resultarà fàcil trobar el suport i la comprensió que ens agradaria i això ens posa tristos i ens fa passar-ho malament”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer les necessitats socioafectives bàsiques de la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del fill.
- Capacitar el xiquet perquè, en la mesura de les seues possibilitats, es cuiden a si mateixos i sàprien demanar ajuda (a les persones adultes significatives del seu entorn: figures d’inclinació com el pare, la mare, altres familiars, tutor, metge, etc.) quan tenen problemes emocionals.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Parlar de les necessitats socioafectives dels xiquets i les xiquetes.
- Reconèixer i expressar sentiments derivats de l’atenció i “no-atenció” de les persones significatives de l’entorn del xiquet.
- Explorar entre tots possibles recursos (com demanar ajuda, a qui...) per a plantar cara a aquestes situacions de “no-atenció”.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula, en grups de 7-8 persones.

MATERIALS: cartolines, paper i útils d’escriptura i pintura.

DURADA DE L’ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

El professor explica l’activitat al grup: *“Vull que cada grup invente un conte sobre un xiquet o una xiqueta que està trist perquè no se sent a gust en la seua família. Tots els contes començaran igual: ‘Això era i no era un xiquet trist / una xiqueta trista...’, i cadascun de vosaltres haurà d’afegir una frase, per exemple, estava trist perquè un dia va arribar a casa preocupat per... i no hi havia ningú...; un altre segueix amb una altra frase, i així fins a acabar la història. Una persona del grup farà de secretària i escriurà el que aneu dient, però abans de posar-vos a inventar convé que penseu un poc en el tema principal sobre el qual girarà el conte. Quan acabeu, ho llegiu per si volguéreu retocar-ho”.* Com a opció es pot escriure en una cartolina, il·lustrar-ho amb dibuixos i exposar-ho a l’aula.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: QUÈ LI PASSA A LA MONETA?

El concepte de benestar infantil ha experimentat importants canvis al llarg del temps. En l'actualitat aquest concepte està directament relacionat amb la satisfacció de les necessitats biopsicosocials del xiquet. Així mateix, aquest concepte està íntimament lligat amb els conceptes de bon i mal tracte a la infància, cosa que té importants implicacions en l'àmbit de l'atenció i protecció infantil, en concret en la forma d'actuació i de prevenció de formes de desemparament del menor. Per exemple, es pot produir una situació de maltractament als fills dins de l'àmbit familiar en la mesura que els progenitors no siguin sensibles a les seues necessitats (no escoltar-los ni mostrar interès per les seues coses, no mostrar-los afecte de manera verbal ni no verbal –carícies, abraçades, etc.–, mostrar-se obertament hostils verbalment, etc.) i habilitats, i això comportaria a potencials retards i disrupcions en el seu desenvolupament (ansietat, apatia, trastorns emocionals, problemes de disciplina, etc.). Això s'explica perquè en les relacions amb la família (pare, mare o cuidador), el xiquet busca una figura d'afecte que es convertirà en la base de seguretat a través de la qual explorarà el seu entorn i interactuarà de forma més confiada, amb la qual cosa farà aprenentatges adequats i prosocials. Els infants que no tinguen aquesta figura d'inclinació se sentiran insegurs i manifestaran menys autocontrol així com conductes inadequades (problemes de conducta) que dificultaran la seua interacció amb els seus iguals i també amb els adults.

El professor explica a l'alumnat: *“Perquè les persones cresquen felices i sanes és molt important que tinguen una bona relació amb la família, vagen contentes a escola, facen amistats, es divertisquen amb elles, etc.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la necessitat d'afecte en la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del seu fill.
- Reflexionar sobre el concepte de maltractament emocional i les seues conseqüències.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comparar la necessitat d'alimentació i d'afecte i la seua repercussió en el benestar de la persona.
- Raonar sobre la importància de les primeres experiències en la família.
- Projectar els seus propis sentiments sobre situacions d'abandó en la infància.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula en grup gran.

MATERIALS: videocasset, reproductor de cintes de vídeo.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara veurem una pel·lícula que té per protagonista una moneta que no té una mare de veritat. Després de veure-la amb atenció, tractarem de contestar a unes preguntes”.

Es procedirà a visualitzar el vídeo: “La aventura de créixer; aprendiendo a amar”, experiència de Harry Harlow en la Universitat de Wisconsin. (ICE/HEZI Universitat de Deusto, Diversos autors “Psicologia 004”, 1997), obrint a continuació el debat. Algunes possibles preguntes poden ser:

1. Què creieu que li passa a la moneta?
2. Per què prefereix la mare de drap abans que a la de filferro?
3. Què li dóna una i què li dóna l'altra?
4. I si en compte d'una moneta fóra un xiquet o una xiqueta, quina mare creieu que preferiria? Per què?
5. Què és el que heu après veient la “pel·lícula”?
6. Coneixeu algun cas del vostre entorn semblant al de la moneta?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: VISITE EL PSICÒLEG

Tota persona és única i diferent, però fins i tot reconeixent la plasticitat i individualitat de tot ésser humà, podem afirmar sense por d'equivocar-nos, que tots compartim una sèrie de necessitats la satisfacció de les quals marcarà el nostre procés de desenvolupament i maduració personal, i per tant el benestar psicològic. Quan parlem de necessitats ens referim tant a les de tipus físic i biològic (alimentació, salut física, higiene...) com a les de caràcter cognitiu (estimulació sensorial, necessitat de comprendre l'entorn físic, social...) com a les de l'àmbit afectiu i social (seguretat emocional, relacions d'afecte i amistat, pertinença, etc.).

Si el xiquet o xiqueta es desenvolupa en un ambient d'amor i comprensió que li garantisca la satisfacció d'aquestes necessitats s'espera que cresca amb un equilibri psicològic que el convertisca en una persona autònoma, segura, socialment competent, amb recursos per a plantar cara als seus problemes i feliç. En aquest sentit, tots els especialistes en salut mental estan d'acord que les experiències d'afecte, acceptació incondicional, etc. viscudes en la infància constitueixen un dels principals criteris de salut psicològica de la persona. No obstant això, sempre hi ha casos que ens sorprenen per no ajustar-se al criteri anterior. Parlem d'aquells xiquets i xiquetes que encara que gaudeixen d'un ambient familiar, escolar i social que els protegeix, els estima i atén les seues necessitats, presenten problemes psicològics de diversa índole (trastorns del comportament, trastorns del desenvolupament, com per exemple autisme, trastorns d'ansietat, alimentaris, hiperactivitat, etc.).

El professor explica a l'alumnat: *“Alguna vegada ens trobem xiquets o xiquetes que tenen comportaments estranys i que no són adequats, raó per la qual necessiten un tractament especial”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència de problemes de salut mental en la infància.
- Prendre consciència de la importància que té la família en el desenvolupament harmoniós de la personalitat del seu fill.
- Reflexionar sobre la responsabilitat dels diferents estaments –família, escola, estat– en la salut psicològica de les persones.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Debatre de quina manera concreta podrien col·laborar els diferents agents de socialització (família, professorat, companys) en la manera de tractar els problemes psicològics d'un xiquet o xiqueta.
- Proposar possibles “solucions” a un cas de “trastorn psicològic”.
- Conèixer els recursos públics que atenen problemes de salut mental.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, en grups de 4 persones.

MATERIALS: fotocòpia del cas, paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explica l'activitat al grup: “Ara llegirem el cas d'Anna, que és una xiqueta de 10 anys i que té molts problemes en escola, cosa que, moltes vegades, irrita els seus companys i el professorat. Quan l'hàgeu llegit, vull que entre tots penseu en diferents formes d'ajudar-la”.

Guió de treball: Anna està malament i necessita ajuda

- On pot trobar ajuda?
- Qui la pot ajudar?
- Com la poden ajudar?
 - L'ESCOLA: professorat, ells mateixos, consultor del centre...
 - FORA DE L'ESCOLA: algun centre de salut (qui treballa allí, què hi fan, etc.).
- Contar altres casos de xiquets i xiquetes amb problemes psicològics.

- Discutir la necessitat que un xiquet o xiqueta amb problemes psicològics siga internat en centres especialitzats.

CAS ANNA. Anna és una xiqueta de 10 anys i és la tercera filla d'un matrimoni jove que viu en un poble pròxim a València. L'any passat els seus pares la van canviar de centre (estava a alguns quilòmetres de sa casa i s'hi passava el dia sencer) perquè tenia molts problemes i van preferir tenir-la més prop per a atendre-la millor. Amb tot, encara que la seua situació ha millorat una mica, Anna continua manifestant molts problemes que es resumeixen de la manera següent:

A. A escola: durant la classe s'alça contínuament del pupitre i s'acosta al professor, altres vegades crida i s'enfada sense motiu aparent; durant el temps lliure no juga ni parla amb els companys, es manté aïllada o, si no, juga amb els menuts (2,3 i 4 anys); quan algú de la seua edat intenta jugar amb ella es cansa de seguida o s'enfada perquè no sap respectar les normes, i arriba fins i tot a insultar-los, pegar-los, mossegar-los, etc. Tot això fa que els seus companys estiguen enfadats amb ella i la rebutgen. Acadèmicament duu un retard considerable, i per això "s'avorreix" a classe.

B. A casa: quan vol aconseguir una cosa utilitza rabietes i batistots, i encara que els seus pares saben que no és adequat, al final cedeixen perquè calle; a més li costa molt menjar, vestir-se, rentar-se, etc., ella sola, i per això les seues germanes l'ajuden en aquestes tasques.

Tant a casa com a escola estan preocupats i després de parlar algunes voltes amb la tutora i valorar bé el cas entre tots, han decidit derivar-la a un especialista en psicologia o psiquiatria.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

IDEES COMPLEMENTÀRIES

El xiquet, en el seu creixement i desenvolupament, passa per diferents contextos i escenaris (família, escola, amics, etc.) d'especial importància en la formació de la seua personalitat i en la seua socialització. Segons l'edat evolutiva de la criatura, la significació i importància de cadascun d'aquests escenaris serà diferent. No obstant això, un d'ells, la família, s'erigeix com l'escenari primari per excel·lència.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Tots som conscients que vivim en una època de canvis ràpids en tots els sentits i, per tant, també pel que fa referència a l'educació dels nostres fills. Estem en una societat en la qual la felicitat i benestar dels fills s'ha convertit en una prioritat perquè puguem desenvolupar-se de forma sana i harmoniosa. Certament, en termes generals, s'ha produït una millora en la qualitat de vida i una reculada en l'índex de natalitat, amb la qual cosa podria pensar-se que és més fàcil atendre el nostres fills millor.

No obstant això, s'ha observat que juntament amb aquests avanços, és freqüent una absència de normes, límits, cosa que incideix negativament en el desenvolupament dels xiquets. Amb això volem fer una crida d'atenció sobre la necessitat d'establir un control sa (tenint en compte les necessitats, possibilitats i característiques personals de cadascú sobre els vostres fills i filles).

Els xiquets necessiten conèixer els seus límits per a saber a què atènyer-se i el que poden esperar. Això els ajuda a sentir-se més segurs, més orientats i més a gust amb si mateixos. A aquest efecte us fem el següent suggeriment: es tractaria que fixàreu unes regles o normes (poques però molt clares) de conducta, amb les corresponents conseqüències positives i negatives en el cas de complir-les o no, per al vostre fill o filla (segons la seua edat algunes regles es poden "pactar" amb ells). És molt important que les regles siguin realistes i es puguin complir i que vosaltres sigueu coherents i conseqüents en la seua aplicació. Això implicarà que en més d'una ocasió hàgeu de dir "NO", o aplicar les conseqüències establides. Però alerta!, no es tracta que anem d'un extrem a un altre, és a dir, ni de tenir una actitud tan permissiva que deixem que facen el que vulguen en funció del nostre estat d'ànim, ni de ser tan rígids que visqueu en un ambient de tal exigència i tensió que tinga conseqüències negatives per al vostre fill. Convé que poseu límits de conducta als vostres fills o filles, però no oblideu que amb un somriure i bon humor s'arreglen molts problemes.

Exemple de normes:

- Regla 1. "Durant la setmana no comprar/menjar llepolies". CONSEQÜÈNCIES: si la compleix, el cap de setmana podrà comprar "x" llepolies; si no la compleix, no el deixareu menjar-ne.
- Regla 2. "Els dies d'escola es ficarà al llit entre les 21:30 i les 22:00 hores sense que ens hàgem d'enfadar amb ell". CONSEQÜÈNCIES: si ho fa, el divendres podrà mirar la tele fins a "tal" hora o podrà quedar-se al carrer jugant fins a "tal" hora –segons preferisca. Si no la compleix, el divendres no mirarà la tele i se n'anirà prompte al llit.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

“Estiuege a la Comunitat Valenciana”

Tots els estius llegim notícies, veiem imatges en la televisió (pot ser que algun de vosaltres fins i tot conega algun cas proper), etc., sobre famílies valencianes que acullen xiquets i xiquetes d’altres països: Sàhara, Rússia, Albània... per a passar 1 o 2 mesos junts. Bé, pensem en aquests casos, i ho farem en 2 temps:

1. Parlareu d’aquests xiquets i xiquetes –la seua vida en els països d’origen i la seua vida ací– durant 10 minuts en grup gran.
2. Individualment confeccionareu dues llistes, una amb “les coses” que tenen en els seus llocs d’origen i que són necessàries per a la seua felicitat, i una altra amb “les coses” que troben ací, a la Comunitat Valenciana, i que els falten allí, i que també són importants per al seu benestar.

“Coses” del seu lloc d’origen	“Coses” que troben ací

Després podríeu fer un mural amb les conclusions a què arribeu.

UNITAT 9

APRENC A PRENDRE DECISIONS

■ IDEA PRINCIPAL

La capacitat per a prendre les seues pròpies decisions permet als xiquets ser independents i protegir-se dels abusos i males influències als quals poden estar exposats en determinats moments de la seua vida. Per altra banda, la posada en pràctica d'un procediment adequat de presa de decisions exigeix prendre en consideració els drets dels altres abans de decidir. És necessari que famílies, professors, estats i organismes internacionals tinguen en compte els drets dels xiquets abans de prendre qualsevol decisió que pugua afectar-los.

■ OBJECTIUS

- Aprendre a prendre decisions de forma independent.
- Potenciar el respecte als drets dels altres al prendre decisions.
- Desenvolupar la capacitat de prendre decisions en grup de forma democràtica.
- Reflexionar sobre les conseqüències de la presa de decisions.
- Valorar la necessitat de protegir els drets propis al prendre decisions.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Desgraciadament es troben diàriament nombrosos exemples de com les persones responsables de prendre decisions que afecten els xiquets i xiquetes en l'àmbit familiar, escolar, polític, estatal, etc. ignoren o vulnereu els drets dels més menuts, no respectant el seu dret a la vida, a l'educació, a la salut, a la intimitat, a expressar la seua opinió etc. Quan s'ha de prendre una decisió que pot tenir conseqüències importants per a la vida d'un xiquet és necessari prendre com a criteri fonamental l'interès superior del xiquet, i no altres qüestions alienes a ell. Els xiquetes exposats a un model de presa de decisions inadequat poden aprendre a prendre decisions sense plantejar-se si aquestes protegeixen els seus drets i respecten els dels altres, no protegint-se del consum d'estupefaents, desatenent la seua salut, discriminant xiquets d'altres ètnies i cultures etc. Per aquest motiu és fonamental que l'alumnat aprenga a prendre decisions saludables seguint un procediment de presa de decisions adequat i posant-lo en pràctica amb freqüència.

La presa de decisions és un procés que consta de diverses fases, del compliment de les quals depèn l'èxit del procediment. L'habilitat per a prendre decisions no és una capacitat innata, sinó una destresa que pot entrenar-se des de la infància. De la capacitat per a decidir per si mateixos dependrà que els xiquets i xiquetes siguuen amos del seu comportament sense deixar-se manipular per tercers.

El procediment de presa de decisions consta de les fases següents:

- Definició. Què he de decidir?
- Recerca d'informació. Què necessite saber abans de decidir?
- Identificació de les alternatives existents. Quines opcions tinc?
- Valoració dels avantatges i inconvenients de cada alternativa per a un mateix i per a les persones a les quals afectarà la decisió. Com em sentiré després? Com se sentiran els altres?
- Elecció d'una opció. Quina és la millor opció?
- Valoració del resultat. Estic satisfet amb el resultat de la decisió presa?

Aquest procediment de presa de decisions té en compte els drets i interessos de l'individu que decideix, però també li exigeix que reflexione sobre els drets i el benestar de les persones a les quals la seua decisió pot afectar. Seguint aquest procediment i actuant de forma reflexiva hi ha moltes probabilitats de triar la millor opció possible donades les circumstàncies i els coneixements de què es disposa en el moment de decidir. No obstant això, a pesar de seguir els passos esmentats, els resultats de la decisió presa poden ser negatius.

La presa de decisions individual és fonamental, però també és important aprendre a prendre decisions en grup, ja que el xiquet es trobarà amb la necessitat de fer-ho en moltes ocasions. En aquest cas, els passos del procediment de presa de decisions són els mateixos, però ha d'assegurar-se la participació de tots i el seu dret de pensament i expressió, intentant arribar al consens perquè la decisió presa satisfaga tots els implicats.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Prendre en consideració els drets dels xiquets i xiquetes al prendre decisions que puguin afectar-los.
- Tenir present que els xiquets i xiquetes tenen dret a la llibertat de pensament i expressió.
- Afavorir la presa de decisions independent en aquelles àrees en què siga possible.
- Posar l'alumnat en situacions en les quals hagen de prendre decisions en grup.

La família

- No prendre totes les decisions pels xiquets i xiquetes.
- Estimular la capacitat crítica.
- Explicar als xiquets i xiquetes algunes de les decisions que es prenen i el perquè.
- Donar al xiquet alguna responsabilitat en la casa.

ACTIVITAT 1: DECISIONS INJUSTES

En ocasions els adults prenen decisions que tenen conseqüències terribles en les vides dels xiquets i xiquetes als quals afecta la decisió. Quan seguim el procediment de presa de decisions ens veiem obligats a tenir en compte els drets i el benestar dels altres abans de prendre una decisió, sense centrar-nos exclusivament en els nostres interessos. Aquesta fase del procés de presa de decisions és ignorada molt sovint, de manera que és necessari mostrar als xiquets la seua importància i aconseguir la seua posada en pràctica perquè la reflexió sobre els drets dels altres forme part del seu procediment de presa de decisions i es convertisca en un hàbit que perdure en la vida adulta.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre la necessitat de respectar els drets dels xiquets al prendre decisions.
- Valorar la importància de les conseqüències de les decisions que es prenen.
- Estimular el pensament crític.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer el procediment de presa de decisions.
- Distingir entre decisions justes i injustes.
- Identificar errors en el procediment de presa de decisions.
- Conèixer la història de l'holocaust jueu.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: aparell de vídeo i la pel·lícula *La vida és bella*, de Roberto Benigni (Laurenfilms SA).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 sessions de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor utilitzarà la pel·lícula *La vida és bella* per a introduir la reflexió sobre el fenomen del nazisme i les conseqüències per als xiquets de les decisions preses per Adolf Hitler. Després de veure la pel·lícula comentarà amb la classe les qüestions següents:

Qui va ser Adolf Hitler?

Quines decisions importants va prendre?

Com van afectar aquestes decisions els xiquets i xiquetes jueus?

Com van afectar els xiquets i xiquetes alemanys?

Van vulnerar aquestes decisions algun dret d'aquests xiquets? Quins?

Quins errors en el procediment de presa de decisions es van cometre?

Coneixeu en l'actualitat situacions similars en les quals no es respecten els drets dels xiquets i xiquetes? Quins?

Creieu que les persones que van seguir Hitler eren capaces de prendre les seues pròpies decisions? Tenien criteri propi?

A través de les preguntes, el professor exposarà els passos del procediment de decisions, destacant essencialment el pas d'anàlisi de les conseqüències de les diferents opcions i la necessitat de prendre les nostres pròpies decisions sense acatar cegament l'autoritat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: PRENC LES MEUES PRÒPIES DECISIONS

Cada persona ha de saber prendre decisions per si mateixa. En algunes ocasions ens deixem endur pels altres per por a exercir el nostre dret a la llibertat de pensament i expressió. Quan la decisió que hem de prendre pot vulnerar els nostres drets o els dels altres és especialment important actuar seguint el nostre propi criteri sense deixar-nos manipular per tercers. En certs moments això pot implicar enfrontar-se al grup, però si analitzem la situació i considerem que el nostre criteri és correcte és necessari mantenir-se ferm i continuar avant. A curt termini la decisió presa pot perjudicar la relació amb el grup, però a llarg termini serà beneficiós per a nosaltres i les persones a les quals la decisió pot afectar.

El professor o professora explica l'activitat a la classe: "Ara repartiré uns fulls amb una situació en la qual heu de prendre una decisió. Vull que la llegiu i que respongueu a les preguntes de la fitxa". Es distribueixen les fulles de treball.

Arriba a la teua classe un alumne nou procedent del Marroc. En el pati se t'acosta per a jugar amb tu i ensenyar-te un joc del seu país. El teu grup d'amics i amigues no vol jugar amb ell, perquè diuen que és diferent i que no sap jugar com vosaltres.

Estàs jugant al pati i se t'acosta un amic a oferir-te un cigarret. Els teus pares t'han dit que fumar és roïn, però el teu amic insisteix i et diu que si no fumes eres un covard.

Un company s'ha deixat la motxilla oblidada al pati. Els teus amics i amigues l'escorcollen i hi troben una calculadora. Decideixen quedar-se-la i et demanen que la guardes en ta casa. Si no ho fas et tiraran del grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la importància de tenir en compte els drets propis i aliens al decidir.
- Prendre decisions de manera independent.
- Exercir la llibertat de consciència i opinió.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Prendre una decisió en una situació de la vida quotidiana.
- Analitzar els factors que influeixen en la presa d'una decisió concreta.
- Valorar les conseqüències de les decisions.
- Contrastar les idees pròpies amb les d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es reparteixen els tres exemples aleatòriament entre els xiquets i xiquetes. Cada alumne disposa de 10 minuts per a respondre individualment a les següents preguntes arreglades en la fitxa de treball:

- Què has de decidir?
- Quines opcions tens?
- Què faries tu?

Després es plantegen una per una les situacions problema i cada xiquet va comentant la seua decisió al grup. A continuació es demana als xiquets i xiquetes que responguen a les preguntes següents:

- Quins pros i contres té la decisió que has pres?
- Per què has pres aquesta decisió?
- Has tingut en compte si respecta els teus drets i els dels altres?
- Tenint això en compte, canviaries la decisió?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Tutoria.

ACTIVITAT 3: PRESONERS DE GUERRA

En certes ocasions hem de prendre decisions en grup. Quan això ocorre cal respectar la llibertat de pensament de tots els membres del grup permetent-los expressar-se lliurement sense discriminar a ningú per cap motiu. El procediment de presa de decisions en grup consta dels mateixos passos que la presa de decisions individual, però la seua posada en pràctica pot ser una mica més complicada, ja que entren en joc els interessos i punts de vista de diferents persones. Per altra banda, també hi ha més propostes, cosa que enriqueix el procés. La decisió presa en grup ha de satisfer a tots i respectar els drets dels xiquets i xiquetes.

El professor o professora explicarà l'activitat: *"Imagineu que estem en l'any 2150. Després d'una llarga guerra amb els habitants del planeta Mercuri, els terrícoles hem vençut els invasors. En acabar el conflicte hem de decidir què fer amb els presoners del planeta Mercuri que estan retinguts a la Terra. Formareu grups per a prendre una decisió. Després posarem en comú les decisions preses pels diferents grups"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a prendre decisions en grup.
- Reflexionar sobre el càstig.
- Valorar la necessitat de respectar els drets dels xiquets i xiquetes en qualsevol situació.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aplicar els passos del procediment de presa de decisions.
- Practicar la presa de decisions en grup.
- Exercir la llibertat d'expressió.
- Aprendre a respectar l'opinió dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor explicarà l'activitat. Es formaran grups de cinc persones que disposaran de 15 minuts per a prendre una decisió. Posteriorment es comentaran entre tots i totes les decisions preses per cada grup.

Us ha costat prendre la decisió?

Com heu actuat?

S'ha escoltat l'opinió de tothom?

Quina decisió heu pres?

Per què? Quins criteris heu seguit?

Respecta la seua decisió els drets dels xiquets i xiquetes?

Si vulnera algun dret, quin és?

Com afectarà la decisió presa els habitants del planeta Mercuri?

Us sembla justa la decisió presa?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies hem estat treballant a classe la presa de decisions. Vosaltres heu de prendre infinitat de decisions diàriament. Algunes d'aquestes decisions tenen conseqüències en la vida dels vostres fills. La presa de decisions que afecten els més menuts han de basar-se en l'interès superior del xiquet i no estar determinades per interessos estranys al seu benestar. A més, és convenient respectar el dret dels vostres fills a opinar en aquelles qüestions que els afecten, atorgant-los a poc a poc més responsabilitat en aquest àmbit.

Vosaltres podeu ajudar el vostre fill o filla a desenvolupar la capacitat per a prendre decisions fent la següent activitat que us proposem. Consisteix en el següent: penseu en quines qüestions podríeu deixar que el vostre fill prenguera les seues pròpies decisions i arribeu a un acord amb ell. A partir d'aquest moment, ell es responsabilitzarà de les seues decisions en aquesta àrea.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. Abans de prendre una decisió he de:
 - a) Prendre un temps per a pensar en les opcions que tinc i triar la més adequada.
 - b) No pensar en res i actuar com més prompte millor.
 - c) Fixar-me en el que fan els altres i fer el mateix que ells.
2. Per a prendre una decisió el més convenient és:
 - a) Pensar en les conseqüències que pot tenir aquesta decisió per a mi.
 - b) Fer el que més m'apetisca en el moment.
 - c) Pensar en les conseqüències que pot tenir la decisió per a mi i per als altres.
3. Quan hem de prendre una decisió en grup el millor és:
 - a) Que el més intel·ligent decidisca per tots.
 - b) Prendre la decisió entre tots.
 - c) No deixar que els menys preparats opinen .
4. El més important en prendre una decisió és que aquesta:
 - a) Servisca als meus interessos.
 - b) Respecte els drets dels altres.
 - c) Respecte els meus drets i els de els altres .
5. Si els adults volen prendre una decisió que m'afecta, el millor és:
 - a) No dir res i fer el que em diguen.
 - b) Tractar d'imposar el meu criteri.
 - c) Expressar les meues opinions i sentiments.
6. Si m'equivoque en prendre una decisió he de:
 - a) Sentir-me malament i no tornar a prendre cap decisió.
 - b) Analitzar en què m'he equivocat i aprendre per al futur.
 - c) No fer-hi res.

Les respostes correctes són:

1.-a 2.-c 3.-b 4.-c 5.-c 6.-b

UNITAT 10

EL CONFLICTE EN LES NOSTRES VIDES

■ IDEA PRINCIPAL

El conflicte està present en la vida de totes les persones. L'ésser humà és un animal social, i atès que les persones tenim llibertat de pensament, consciència i religió és normal que en ocasions entrem en conflicte, ja que tenim diferents interessos i valors. L'existència del conflicte és positiva, ja que parteix de la diversitat. Mantenint una actitud tolerant i respectant els drets dels altres el conflicte pot resultar molt instructiu.

■ OBJECTIUS

- Identificar l'existència de conflictes en l'entorn proper i llunyà.
- Aprendre a respectar la llibertat de pensament i religió.
- Valorar positivament la diversitat.
- Conèixer els desavantatges de resoldre els conflictes de forma violenta.
- Reflexionar sobre les causes dels conflictes.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció dels drets del xiquet arreplega en els articles 14 i 30 el dret dels xiquets i xiquetes a la llibertat de consciència, pensament i religió i el dret dels xiquets pertanyents a una minoria cultural, lingüística o religiosa a conrear la seua pròpia vida cultural, professar i practicar la seua religió o utilitzar el seu propi idioma. No obstant això, en la pràctica l'exercici d'aquests drets sol ser problemàtic, cosa que dóna lloc a l'aparició de nombrosos conflictes en l'entorn proper i llunyà.

El conflicte forma part de la vida. La diversitat de la humanitat es fa palesa en les diferències culturals, religioses, racials, sexuals, etc. Aquesta diversitat fa que en moltes ocasions els individus estiguen en desacord sobre diferents aspectes. El factor determinant del caràcter del conflicte és l'actitud cap aquest. En molts casos el conflicte no es resol perquè hi ha de base una actitud intolerant cap a les diferències culturals i religioses, i no es respecta la llibertat de pensament, consciència i religió. En altres casos es manté una actitud negativa i es recorre a la violència per a solucionar les diferències en compte de negociar per a arribar a un acord satisfactori per a totes les parts.

Desgraciadament, quan sorgeix un conflicte i no es resol de forma pacífica els xiquets i xiquetes pertanyents als grups implicats resulten perjudicats. Quan es recorre a la violència s'ignoren nombrosos drets dels xiquets com el dret a la vida, el dret a la família, el dret a l'educació, el dret a la salut, el dret a la llibertat de pensament i opinió, etc. En alguns casos fins i tot s'implica els xiquets en els conflictes armats, lluitant en el front com els adults.

No obstant això, el conflicte en la vida quotidiana pot sorgir per motius diferents dels culturals, religiosos, racials, etc. Les diferències d'opinió o la competició per l'assoliment d'un objectiu poden desencadenar el conflicte amb altres persones. Les notícies sobre altercats en els estadis de futbol entre seguidors d'equips rivals són ja habituals, i cada vegada amb més freqüència els informatius assenyalen la tendència d'alguns grups de joves a resoldre les seues diferències recorrent a l'agressió física. Totes les persones estan exposades a l'aparició de conflictes i desacords en la vida diària. Quan sorgeix un conflicte interpersonal cada persona tendeix a reaccionar de manera diferent. Algunes persones temen l'aparició dels conflictes i tracten d'ignorar els problemes per a no enfrontar-se als altres. Actuant d'aquesta forma no es resol el problema, i, a més, aquest cada vegada es fa major. Quan els problemes interpersonals no es tracten de front es recorre a altre tipus d'estratègies indirectes per a donar eixida al malestar que acaben empitjorant la relació amb els altres, que era el que es tractava d'evitar ignorant el conflicte.

A l'extrem contrari, altres persones recorren a l'insult o l'agressió física per a resoldre les seues diferències. Aquesta estratègia resulta poc eficaç per a resoldre els problemes, però l'absència d'estratègies alternatives a la violència fa que a pesar dels mals resultats algunes persones hi recórreguen una vegada i una altra.

Davant l'aparició d'un problema, el més adequat és reconèixer la seua existència i tractar d'arribar a un acord mitjançant la negociació. D'aquesta forma es mantenen les bones relacions amb els altres i la persona se sent satisfeta amb si mateixa.

Els xiquets i xiquetes estan exposats diàriament a nombrosos exemples de formes violentes de resolució de conflictes, raó per la qual és convenient conrear la tolerància i l'actitud positiva cap al conflicte tots els dies. Aprenent a mantenir una actitud adequada cap als conflictes menys rellevants, podran generalitzar aquesta actitud i afrontar adequadament les qüestions més importants. L'educació en el respecte a la llibertat de pensament, consciència i religió serà de gran ajuda en aquest procés.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA

El professorat

- Identificar la presència de conflictes entre l'alumnat i evitar la resolució violenta d'aquests.
- Mostrar tolerància davant els gustos, idees i opinions dels alumnes.
- Afavorir la presència de la discussió i el debat, sense evitar l'enfrontament d'idees.
- Respectar la llibertat d'expressió.

La família

- Mostrar amb el seu comportament diari el respecte a la diversitat cultural, racial, religiosa, etc.
- Comentar amb els fills les notícies sobre conflictes en diferents llocs del món subratllant les conseqüències negatives d'aquests conflictes per a la vida dels xiquets.
- Ser tolerants amb les diferències d'opinió, gust, valors dels xiquets i xiquetes.

ACTIVITAT 1: CONFLICTES CULTURALS

La intolerància i la falta de respecte a la llibertat de consciència i religió originen sovint conflictes en els quals els més perjudicats són els xiquets. Quan sentim la paraula conflicte acudeixen a la nostra ment imatges de guerres en llocs llunyans, però desgraciadament els conflictes violents també estan presents en l'entorn pròxim. Diàriament coneixem l'existència de discriminacions culturals i religioses que desencadenen conflictes i alteren la vida de comunitats pròximes a nosaltres. La informació i el respecte a la diversitat són imprescindibles perquè aquests conflictes no conduïsquen a la violència i puguin resultar positius per a tots els implicats.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar l'existència de conflictes en l'entorn proper.
- Reconèixer les conseqüències negatives de l'ús de la violència en la resolució de conflictes.
- Afavorir la reflexió sobre la discriminació racial en la vida quotidiana.
- Estimular l'interès per conèixer altres pobles i cultures.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre la discriminació cap a l'ètnia gitana en la vida quotidiana.
- Conèixer les conseqüències de la discriminació per als xiquets i xiquetes gitanos.
- Identificar situacions properes en les quals es produïska discriminació racial en l'actualitat.
- Valorar la importància de la comunicació en la resolució de conflictes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

97

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora dividirà la classe en grups de cinc persones i els lliurarà un full de treball amb el següent text:

“Ahir es va produir un important conflicte en la localitat de Biar. Fa sis mesos van arribar al poble algunes famílies gitanes per a viure en uns habitatges socials construïts per l'ajuntament. Des del principi els habitants de Biar es van oposar a conviure amb persones de l'ètnia gitana. Fa uns quants dies va ser robat el cotxe d'un veí de la localitat i es van produir diversos robatoris en algunes cases. Els habitants del poble creuen que els gitanos són els culpables d'aquests delictes i des de llavors impedeixen als xiquets i xiquetes gitanos anar a l'escola del poble i prohibeixen als seus fills jugar amb ells. Ahir van convocar una manifestació per a tirar les famílies gitanes del poble i alguns exaltats van incendiar els habitatges socials”.

Cada grup respondrà a les preguntes següents:

Quin és l'origen del conflicte?

Què fan els implicats per a solucionar-lo?

Quines conseqüències té per als xiquets i xiquetes gitanos?

Respecta la solució els drets dels xiquets i xiquetes gitanos?

Quins drets vulnera el comportament dels habitants de Biar?

Coneixeu l'existència d'altres conflictes racials en el nostre entorn?

Posteriorment es farà una posada en comú entre els diferents grups.

El professor o professora comentarà amb els xiquets i xiquetes aspectes de la cultura gitana, estereotips existents respecte als gitanos, etc. destacant la importància de resoldre els conflictes de forma pacífica, dialogant i respectant els drets de totes les persones.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: EQUIPS RIVALS

En algunes ocasions el conflicte està motivat per la competició per l'assoliment d'un objectiu. Sovint som testimonis de l'existència d'actes violents relacionats amb activitats esportives com el futbol. La intolerància i la falta d'empatia determinen en molts casos l'explosió de comportaments agressius en el món de l'esport, en el qual és necessari conrear el respecte a la llibertat d'expressió i opinió. Posar-se en el lloc de la persona amb la qual tenim un conflicte ajuda que entenguem millor el seu punt de vista i al mateix temps fa que modifiquem els nostres estereotips, cosa que facilita la resolució del conflicte.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'empatia.
- Afavorir el respecte a la llibertat d'expressió.
- Reflexionar sobre la violència en el món de l'esport.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Valorar positivament la diversitat en el món de l'esport.
- Conèixer els avantatges de resoldre els conflictes esportius pacíficament.
- Potenciar la tolerància a la frustració.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: instal·lacions esportives o pati del centre.

MATERIALS: baló.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor farà una breu enquesta en la classe per a valorar quin és l'equip favorit dels xiquets i xiquetes (futbol, bàsquet...) i quins els seus màxims rivals. Posteriorment formarà dos equips per a jugar un partit. Cada grup representarà un dels equips rivals intentant que els xiquets adopten la personalitat d'un jugador concret del seu equip rival.

Després de jugar el partit el professor o professora comentarà les següents qüestions amb la classe:

- Què us ha semblat el partit?
- Qui ha perdut?
- Com s'ho ha pres?
- Veieu ara d'una altra manera l'equip rival? Què sabeu sobre aquell equip?
- Coneixeu l'existència de conflictes violents en l'esport?
- Quina opinió us mereixen?
- Què heu après amb aquesta activitat?
- Què podríeu ensenyar a un aficionat d'un equip rival sobre el vostre equip favorit?
- Es pot aprendre de les diferències?
- Seria divertit que tots foren del mateix equip?

El professor o professora evitarà l'aparició de comportaments violents durant la realització de l'activitat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: MÚSICA JAZZ

La diversitat, origen de nombrosos conflictes, pot ser molt enriquidora si s'adopta una actitud tolerant. La història mostra que el contacte entre diferents ètnies, religions, cultures és molt positiu, ja que tot i que haja suposat problemes en algunes àrees, ha tingut conseqüències positives en unes altres. Als Estats Units la població negra ha sigut objecte de discriminació durant molts anys, i en l'actualitat encara persisteix el conflicte racial en aquest país. Aquestes tensions racials encara desencadenen altercats violents ocasionalment. No obstant això, un dels estils musicals més representatius als Estats Units, el jazz, va tenir l'origen en els camps de cotó del sud, que eren treballats pels esclaus negres.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament les diferències de valors i interessos.
- Estimular el coneixement d'altres cultures.
- Reflexionar sobre la discriminació racial.
- Afavorir l'interès per la música jazz.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer les aportacions dels afroamericans al món de la música.
- Valorar positivament la llibertat d'expressió.
- Analitzar el fenomen de l'esclavitud als Estats Units.
- Identificar l'origen d'un moviment musical de la història recent.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: música jazz i magnetòfon.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora farà que l'alumnat escolte algunes peces de jazz i farà les preguntes següents:

Coneixeu el jazz?

Quin és el seu origen? De quin país procedeix?

Què expressen aquestes peces musicals?

Coneixeu el nom d'alguna figura important del jazz?

Quan sorgeix aquest estil de música?

Coneixeu el conflicte que hi ha als Estats Units entre blancs i afroamericans?

Quina opinió us mereixen?

A través d'aquestes preguntes explicarà a la classe que el jazz sorgeix de la música negra dels esclaus cotoners del sud dels Estats Units. Ressaltarà els aspectes positius de la diversitat i de l'intercanvi cultural bandejant la discriminació i la violència resultat de la intolerància.

Finalment l'alumnat farà dibuixos amb els instruments que utilitzen els músics de jazz i noms de músics de jazz famosos i els col·locarà en les parets de la classe.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual / Música) / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem tractant a classe l'existència de conflictes d'origen divers en la vida quotidiana. El respecte a la llibertat de consciència i pensament dels altres evita l'aparició de nombrosos conflictes, però és natural que en la vida quotidiana apareguen desacords per diferents motius. Resoldre els conflictes sense agredir, insultar ni fer xantatge a l'altre fa que ens sentim millor i que mantinguem una bona relació amb els altres.

La família té una influència molt important en la vida dels xiquets i xiquetes, i per això la realització del següent exercici pot ajudar-lo a afermar el que ha après en classe. Podeu repassar junts els motius pels quals hi sol haver disputes familiars i buscar exemples d'ocasions en les quals hàgeu resolt el problema pacíficament, reflexionant sobre els avantatges d'abordar d'aquesta manera els problemes.

Per què ens vam enfadar?

Què volia cadascú?

Com se sentia cadascú?

Com es va solucionar el problema?

Es van respectar els interessos de tots?

Com es va sentir cadascú després?

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. Les diferències d'opinió:
 - a) Són negatives i provoquen problemes.
 - b) Són positives, ja que podem aprendre molt d'elles.
 - c) Cal tractar d'evitar-les, el millor és que tots pensem igual.
2. Quan sorgeix un desacord amb una altra persona el millor és:
 - a) Dialogar per a trobar una solució al problema.
 - b) Deixar passar el temps perquè el problema es resolga per si mateix.
 - c) Fer el que siga amb la condició de imposar la meua opinió.
3. La guerra:
 - a) No afecta a la vida dels xiquets i xiquetes dels països implicats.
 - b) Vulnera els drets dels xiquets i xiquetes dels països implicats.
 - c) És l'única forma de resoldre alguns conflictes.
4. Per a evitar que sorgisquen problemes amb els immigrants que arriben al nostre país:
 - a) Ells haurien d'adaptar-se a la nostra forma de vida i adoptar la nostra religió.
 - b) El millor seria que visqueren junts i no es relacionaren amb nosaltres.
 - c) Seria convenient que nosaltres tractàrem de conèixer els seus costums i els respectàrem.
5. Assenyala quina de les afirmacions següents és vertadera:
 - a) Si un xiquet o xiqueta vol ser el meu amic ha de pensar igual que jo.
 - b) No m'importa que els meus amics pensen de diferent manera, així aprenc coses noves.
 - c) No és convenient jugar amb xiquets estrangers.
6. La relació amb altres cultures, ètnies, religions:
 - a) Implica necessàriament problemes i enfrontaments.
 - b) És enriquidora, es pot aprendre molt del contacte amb altres ètnies i cultures.
 - c) És impossible perquè les cultures, ètnies i religions diferents no es relacionen entre si.

Les respostes correctes són:

1.-b 2.-a 3.-b 4.-c 5.-b 6.-b

UNITAT 11

RESOLC ELS CONFLICTES DIALOGANT

■ IDEA PRINCIPAL

La resolució no violenta dels conflictes interpersonals suposa el respecte als drets de totes les persones. Tot i que sembla impossible resoldre determinats problemes sense recórrer a la violència, la realitat mostra que, tenint una bona disposició cap al conflicte i estratègies de negociació, és possible dialogar i arribar a acords que satisfacen a totes les parts.

■ OBJECTIUS

- Aprendre estratègies de resolució pacífica de conflictes.
- Participar en la resolució de conflictes en grup.
- Conèixer exemples històrics de resolució de conflictes mitjançant la negociació.
- Contrastar les conseqüències de la guerra amb les de la negociació.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La Convenció dels drets del xiquet arreplega en els seus articles el dret a la vida, a l'educació, a la salut, a l'esplai i temps lliure i a mantenir la família unida. L'única forma de salvaguardar aquests drets quan sorgeix un conflicte és abordar-lo mitjançant la negociació, ja que quan esclata un conflicte armat els xiquets i xiquetes són els més perjudicats. No obstant això, l'ús de l'agressivitat i la violència per a la resolució de conflictes també està present en la vida quotidiana de molts xiquets i xiquetes als quals aquesta situació perjudica seriosament.

En algunes ocasions sembla impossible resoldre determinats problemes mitjançant la negociació, però l'estudi de la història mostra que la resolució pacífica dels conflictes és possible. Al llarg de la història algunes persones s'han distingit per la seua obstinació a resoldre els problemes sense recórrer a la violència. El premi Nobel de la Pau premia cada any algunes d'aquestes persones per la labor realitzada en la recerca de solucions pacífiques a conflictes diversos.

El primer requisit per a poder solucionar els problemes de forma pacífica és mantenir una actitud positiva davant el conflicte i una bona disposició cap a la negociació. A més, caldrà aplicar una bona estratègia de resolució de problemes que permeta arribar a un acord satisfactori per a totes les parts.

El procediment més adequat per a resoldre un conflicte pacíficament consta dels següents passos:

1. Definició.

Abans de buscar solucions al problema és fonamental definir-lo correctament, saber amb exactitud quin és el conflicte que ha sorgit i identificar els implicats, així com les seues intencions i sentiments.

2. Alternatives per a resoldre el problema.

Una vegada definit el problema caldrà plantejar possibles solucions. En aquest moment del procés cal donar solta a la creativitat sense preocupar-se de l'aplicabilitat i idoneïtat de les solucions proposades. La tècnica de la pluja d'idees pot facilitar l'aparició de nombroses alternatives. En aquesta fase és especialment important respectar la llibertat d'expressió de tots els implicats en el problema.

3. Elecció d'una solució.

És el moment de valorar les alternatives proposades, rebutjant aquelles impossibles d'aplicar en la realitat i considerant les possibles conseqüències de les altres per a les diferents parts implicades. Aquesta anàlisi culminarà en l'elecció d'una opció.

4. Posada en pràctica de la solució triada.

Una vegada triada una opció es passarà a l'acció, planificant i detallant tots els passos necessaris per a la seua realització, de manera que no quede res a l'atzar.

Si hi ha una bona disposició prèvia i durant la negociació s'assegura la participació de tots en igualtat, hi ha moltes probabilitats d'èxit, encara que durant l'aplicació de l'acord puguem sorgir alguns problemes als quals caldrà donar solució.

L'aplicació d'aquest procediment no solament és vàlida en els grans conflictes internacionals, sinó també en els problemes de la vida quotidiana. La disposició per a negociar quan sorgeix un problema pot convertir-se en un hàbit, però és necessari practicar des d'una edat molt primerenca, conreant una actitud positiva cap al conflicte i dotant l'individu d'habilitats per a resoldre'l sense actuar impulsivament. Per altra banda, també és interessant entrenar altres habilitats bàsiques com l'escolta i l'expressió d'opinions i sentiments que facilitaran la negociació quan sorgisca un desacord.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Identificar problemes a classe i ajudar l'alumnat a aplicar el procediment de resolució de conflictes.
- Destacar totes aquelles notícies que facen referència a la resolució pacífica de conflictes.
- Encoratjar l'alumnat a resoldre els conflictes que sorgisquen a classe mitjançant el diàleg.
- Comentar amb l'alumnat els conflictes racials, culturals, etc. de l'entorn pròxim analitzant-ne les causes i conseqüències.

La família

- Aplicar la negociació als problemes que sorgisquen a casa.
- Evitar l'ús de formes inadequades de resolució de conflictes.
- Ajudar els fills a resoldre mitjançant el diàleg els seus problemes amb els amics, germans, etc.
- Afavorir la comunicació en la família permetent a tots els membres expressar les seues opinions i sentiments.

ACTIVITAT 1: PACIFISTES FAMOSOS

Encara que algunes vegades sembla impossible resoldre determinats conflictes de forma pacífica, la història ens ensenya que es poden aconseguir grans objectius dialogant i respectant els drets humans. Algunes persones han destacat especialment per la seua obstinació a resoldre importants conflictes internacionals de forma pacífica. Un dels casos més representatius és sense dubte el de Mahatma Gandhi, que va iniciar la resistència passiva com a protesta contra la situació dels colons hindús a l'Índia. En l'actualitat es porten a terme processos de negociació en diversos llocs del món per a resoldre diferents conflictes. La negociació requereix temps i esforç, i sovint la intervenció de mediadors internacionals, però és l'única via per a resoldre els problemes respectant els drets de tots.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer estratègies de resolució pacífica de conflictes.
- Reflexionar sobre els avantatges de la resolució no violenta dels conflictes.
- Constatar l'aplicació del procediment de resolució de conflictes en importants conflictes internacionals.
- Reconèixer la possibilitat de resoldre els conflictes de forma pacífica.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar conflictes resolts mitjançant la negociació.
- Valorar el paper que han exercit certes persones en la resolució pacífica de conflictes internacionals.
- Conèixer el Premi Nobel de la Pau i la seua importància.
- Estudiar la biografia d'alguns premis Nobel de la Pau.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: llibres, periòdics, cartolines, retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor durà a classe llibres i altres materials en els quals l'alumnat pugua buscar informació sobre persones conegudes per la seua habilitat i voluntat per a resoldre els conflictes pacíficament respectant els drets de totes les persones (també podrien utilitzar-se lectures preparades per ell mateix sobre aquestes persones com a alternativa). Després dividirà l'alumnat per parelles. Assignarà a cada parella un personatge sobre el qual haurà d'emplenar una fitxa (15 minuts). Després cada parella parlarà sobre ell en la classe (20 minuts). Posteriorment es farà un mural amb els noms de les figures negociadores i el conflicte en el qual van intervenir (35 minuts). El mural decorarà la classe durant la setmana.

La fitxa demanarà les dades següents:

On va nàixer?

Per què es va fer conegut o coneguda?

Ha rebut algun premi?

Quin era el conflicte en el qual va intervenir de forma pacífica?

S'ha resolt ja?

Coneixeu organitzacions que actualment en el nostre país estiguen tractant de resoldre algun conflicte pacíficament? Quins?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà.

NOTA: Les figures triades per a fer l'activitat podrien ser les següents: Premis Nobel de la Pau

1998 John Hume i David Trimble (procés de pau a Irlanda del Nord) / 1996 Carlos Felipe Ximenes Velo i José Ramos Horta (Timor Oriental) / 1994 Iàsser Arafat, Simon Peres, Yitzhak Rabin (Orient Mitjà) / 1993 Nelson Mandela i Fredrik Willem de Klerk (Sud-àfrica) / 1992 Rigoberta Menchú (Guatemala) / 1991 Dalai Lama (Tibet)

ACTIVITAT 2: EL CONFLICTE INTERPLANETARI

Aplicant el procediment de resolució de conflictes és possible resoldre qualsevol problema respectant al mateix temps els drets dels xiquets. Per a aconseguir-ho és necessari mantenir una actitud dialogant i estar disposat a escoltar els altres. Després caldrà definir el problema el més concretament possible, plantejar totes les solucions alternatives que se'ns ocorreguen, analitzar les conseqüències de cada opció per als implicats i triar una opció que satisfaga a tothom. En algunes ocasions l'aplicació d'aquest procediment troba dificultats, però no cal desanimar-se, sinó continuar buscant una solució amb la qual tots estiguen d'acord.

El professor donarà les instruccions a la classe: "Imagineu que la superpoblació de la Terra ha esgotat les existències de menjar i aigua. Alguna cosa similar els ha ocorregut als nostres veïns del planeta Mart. Recentment hem descobert un altre planeta ple d'aliments, però ells també el coneixen i necessiten. Formareu dos grups, un representarà els habitants de la Terra i un altre els habitants del planeta Mart. Heu de posar-vos d'acord sobre el problema sense entrar en guerra, respectant els drets dels habitants dels dos planetes. Després redactareu un tractat amb l'acord a què hàgeu arribat".

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a resoldre un conflicte grupal de forma pacífica.
- Valorar la necessitat de respectar els drets de tots en resoldre un conflicte.
- Estimular la creativitat.
- Afavorir el respecte a l'opinió dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aprendre els passos del procediment de resolució de conflictes.
- Aplicar els passos del procediment de negociació.
- Utilitzar el procediment de resolució de conflictes en grup.
- Conèixer les dificultats de l'aplicació del procediment de resolució de conflictes.
- Estimular la recerca de solucions a les dificultats del procés de negociació.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora explicarà l'activitat a la classe i enumerarà els passos del procediment de negociació a la classe. L'esquema es mantindrà anotat en la pissarra perquè els xiquets i xiquetes el tinguen present durant la realització de l'exercici. Després cada grup disposarà de 10 minuts per a preparar-se per a la negociació definint què volen aconseguir, com se sentirien en aquesta situació, etc. Posteriorment ambdós grups disposaran de 15 minuts per a aplicar els passos del procediment de negociació i arribar a un acord que satisfaga a tots. Finalment redactaran els punts de l'acord a què han arribat i el signaran.

En acabar l'activitat, el professor en comentarà alguns aspectes amb la classe:

Què us ha semblat l'exercici?

Us ha resultat molt difícil arribar a un acord?

Com us heu sentit?

Quina fase del procés us ha resultat més difícil?

Us sembla que podria aplicar-se aquest sistema a altres conflictes de la vida real? Quins?

Té algun avantatge resoldre els problemes d'aquesta manera?

El professor supervisarà l'activitat assegurant la participació de tothom i la no-utilització de la violència en el procés.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Educació Artística (Expressió Dramàtica).

ACTIVITAT 3: ELS XIQUETS DE LA GUERRA

La resolució violenta dels conflictes té conseqüències molt negatives. Quan esclata una guerra es vulneren nombrosos drets dels xiquets implicats en el conflicte. Generalment els drets més afectats per la guerra són el dret a la vida, a l'educació, a mantenir la família unida, a la salut, a un nivell de vida adequat i a l'esplai i temps lliure. En molts casos els xiquets afectats per la guerra han d'abandonar la seua terra i estar allunyats de la seua família en un nou país l'idioma i costums del qual desconeixen per complet. En alguns casos, les circumstàncies fan que aquesta situació es prolongue durant molts anys i que no regressen al país d'origen després del cessament del conflicte, com va ocórrer amb els xiquets evacuats en la Guerra Civil espanyola. La seua experiència ens pot ensenyar molt sobre les conseqüències de la guerra per als xiquets.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer les conseqüències negatives de la resolució violenta de conflictes.
- Analitzar l'impacte de la guerra en la vida dels xiquets.
- Valorar els avantatges de resoldre els conflictes pacíficament.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer l'experiència dels xiquets exiliats durant la Guerra Civil espanyola.
- Identificar conflictes actuals en els quals els xiquets hagen hagut d'abandonar el seu país.
- Apreciar en un cas concret les conseqüències dels conflictes bèl·lics sobre les quals s'ha reflexionat en el pla abstracte.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora introduirà els xiquets en el tema de la Guerra Civil espanyola i la forma en què aquesta va afectar els habitants de la Comunitat Valenciana. Es concertarà una visita d'algun membre de l'Associació dels Xiquets de la Guerra del 37 que disposarà d'1 hora per a parlar a l'alumnat sobre les conseqüències de la Guerra Civil per als xiquets i xiquetes valencians.

Prèviament els xiquets disposaran d'una fitxa de treball amb les següents qüestions en les quals hauran de fixar-se durant la visita:

- Com va afectar la Guerra Civil la vida dels xiquets i xiquetes valencians?
- Quins drets es van vulnerar durant l'enfrontament?
- Quins països els van acollir?
- Com se sentien els xiquets exiliats?
- Quan van tornar a la Comunitat Valenciana?

Després de la visita es comentaran entre tots les preguntes de la fitxa i les qüestions següents:

- Coneixeu exemples d'altres països en què estiga passant el mateix?
- Quins?
- Com afecta la guerra els xiquets d'aquest país?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies el vostre fill ha estat aprenent a resoldre els problemes amb els altres de forma pacífica. Vosaltres podeu ajudar-lo a posar en pràctica el que ha après de la manera següent: La pròxima vegada que el vostre fill tinga un desacord o problema amb els seus germans o amb algun amic o amiga, ajudeu-los a resoldre'l sense recórrer a la violència, el xantatge o l'insult. Per a aconseguir-ho, busqueu amb ells una solució que satisfaga les dues parts aplicant el procediment següent:

1. Quin és el problema?
2. Què podeu fer per a solucionar-lo?
3. Quina solució us sembla la més adequada als dos?
4. Quins passos heu de donar per a aplicar la solució?

No oblideu felicitar-los per haver resolt el problema d'aquesta manera i animar-los a repetir-ho en una altra ocasió.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Aquesta unitat s'avaluarà per observació. S'identificarà alguna situació conflictiva en el grup (o bé es recordarà alguna situació viscuda anteriorment) i es posarà la classe en la situació de negociació per a observar si segueixen bé el procés i respecten els drets dels altres.

UNITAT 12

SÓC ASSERTIU/IVA: DEFENSE ELS MEUS DRETS I RESPECTE ELS TEUS

■ IDEA PRINCIPAL

Parlar d'assertivitat és parlar de la capacitat que té una persona d'expressar les seues opinions, desitjos i necessitats, de defensar els seus drets i de fer-ho de manera que respecte els drets de l'altra persona. És per això una eina bàsica en l'educació de l'ésser humà i la plasmació pràctica dels drets dels quals venim parlant. L'assertivitat és una actitud que casa perfectament amb l'objectiu de la Convenció del desenvolupament de la personalitat integral de la persona. Engloba en si o actua en l'exercici d'una gran quantitat d'habilitats i variables referides al jo, com ara saber expressar-se, saber escoltar, l'autoestima o la resolució de conflictes.

■ OBJECTIUS

- Reconèixer les característiques de l'estil assertiu.
- Distingir els comportaments assertius dels passius o agressius.
- Estimular l'ús dels comportaments assertius en la vida quotidiana.
- Practicar habilitats que conformen l'actitud assertiva.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La clau de l'assertivitat és sentir-se a gust amb un mateix. En aquest sentit estaria íntimament lligada amb l'autoestima, treballada en les unitats 2, 3 i 4. L'assertivitat suposa assumir la responsabilitat dels nostres pen-saments, desitjos i accions en compte de jutjar o culpar altres persones. Suposa ser capaç d'expressar les mateixes opinions, desitjos o sentiments d'una forma directa, respectuosa, honesta i empàtica.

La Convenció, en l'article 29, esmenta l'esperit que ha de promoure's en l'educació del xiquet o xiqueta, per-seguint el desenvolupament de valors com pau, tolerància, respecte i amistat entre els pobles. En aquesta línia, l'assertivitat resulta una ajuda considerable tal com veurem a continuació. L'assertivitat crea actituds tole-rants, ja que sempre té present els sentiments, idees i drets de l'altra part. Suposa ser honest amb un mateix i, alhora, es respecta els sentiments dels altres. Persegueix desenvolupar persones madures i responsables, ja que al mateix temps que preconitza una defensa activa dels drets personals, aquesta va acompanyada de l'acceptació de responsabilitats. És una recerca de solucions pacífiques i col·laboradores. Quan en la interacció sorgeix un conflicte, la solució assertiva no tracta de guanyar –resposta típica de la persona agressiva– ni tracta que el resolguen unes altres persones –postura passiva–, sinó que assumeix la responsabilitat, busca alterna-tives de forma activa i intenta arribar a un compromís.

L'assertivitat no és intrínsecament bona o roïna, però sí que resulta més beneficiosa. Normalment aconseguix solucionar el problema actual i minimitzar l'aparició d'altres problemes futurs. Gràcies a ella s'eviten moltes fonts de conflicte ja que es van resolent les situacions de forma immediata i milloren les relacions, fruit de la sinceritat i de la recerca de solucions que procuren satisfacció a les dues parts.

Característiques de la persona assertiva:

A escala no verbal: adopta un llenguatge corporal concorde a la situació, mira directament a la cara, la seua expressió facial és relaxada i varia segons el missatge, la seua postura és ferma però relaxada (amb els peus ben assentats en terra i el tronc recte, sense rigideses), utilitza les mans per a acompanyar-se, parla amb veu ferma i amb to suau, sense matisos irònics.

Claredat: comunicar el que realment es vol. Ser clars i concisos. Ajuda el preparar la situació, saber no solament què es vol dir, sinó com i en quin moment o entorn.

Expressió en Jo: estableix una relació en condicions d'igualtat amb les altres persones.

Ser persistents i empàtics: és important ser persistent quan s'afirma, quan es demana o quan es rebutja una cosa; això no lleva que s'haja d'entendre la postura i les idees de l'altra persona.

Treballar per a arribar a un acord o compromís: buscar la satisfacció de les dues parts.

A més del comportament assertiu hi ha altres formes, en les quals moltes vegades s'incorre i que solen provocar efectes més negatius. Són els comportaments agressius o passius, que porten com a conseqüència una falta de desenvolupament personal i inseguretat, a més d'efectes col·laterals com problemes psicossomàtics, depressió, baixa autoestima, problemes de relació, etc.

El comportament agressiu és aquell que imposa els seus drets, les seues idees, desitjos, etc., conculcant la dignitat i el respecte de les altres persones. La seua vida es planteja com un guanyar o perdre, i necessita guanyar a costa del que siga o de qui siga. Pot valdre's de la força o de la manipulació per mitjà de la culpabilitat o el xantatge. El comportament passiu tot just exposa els seus sentiments, opinions, no defensa els seus drets. Actuen sota el temor a ser rebutjats o a perdre l'afecte de l'altre. El perill és que a força de no manifestar-se acaben no sent, amb una manca important d'estima i autosuficiència.

Tot el món utilitza comportaments agressius, passius i assertius. Com ja hem vist, l'estil assertiu respon més a l'ideal de persona que persegueix la Convenció sobre els drets de la infància; és a dir, una persona relaxada, negociadora, tolerant, amistosa i amb una alta autoestima.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar l'autocontrol, animant-los a pensar abans d'actuar.
- Promoure activitats i jocs cooperatius, on siga necessari el treball de tot l'alumnat.
- Estimular l'expressió d'opinions i de sentiments.
- Reconèixer la particularitat de cada persona i traure-la a la llum com una cosa positiva.

La família

- Actuar com a models d'assertivitat per als vostres fills en les diferents situacions.

ACTIVITAT 1: M'AUTOAFIRME

Diàriament hi ha situacions en les quals es posen en dubte els drets de cada persona. La dificultat pot residir en les circumstàncies en les quals es dona, en les persones implicades, en les conseqüències “funestes” que s'imaginem, o en la falta d'operativitat per a resoldre-les. En aquesta activitat analitzarem aquesta realitat, des del punt de vista de l'alumnat. Per aquest motiu els demanem que proposen les seues pròpies situacions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer les característiques de l'estil assertiu.
- Diferenciar entre comportament assertiu, passiu i agressiu.
- Aprendre a desenvolupar un estil assertiu en resposta als nostres problemes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar les dificultats diàries.
- Observar altres companys resoldre les situacions conflictives pròpies.
- Valorar les actuacions en termes de assertivitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre i útils d'escriptura.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 20 minuts, com a mínim, per a cada situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta l'activitat: *“Moltes vegades hi ha situacions difícils o coses que cadascun de nosaltres vol aconseguir i que, per no saber com o per por del que ens diran, les anem deixant passar. Hui ens ocuparem d'elles”*.

Es demana a l'alumnat que pensen en una situació que tinguen dificultats per a resoldre i que l'escriuen i dipositen el paper en la cistella. A continuació se'n trau una i es comenten diferents solucions possibles (això s'ha treballat àmpliament en les dues unitats anteriors). D'aquestes solucions, s'analitza si és assertiva, passiva o agressiva. S'escull la més assertiva i es demana algun voluntari per a escenificar-la.

La resta de la classe es fixa en la representació. Per a ser més operatius dividim l'observació; així, un grup es fixa en el contingut verbal i un altre en el no verbal. S'informa i discuteix després sobre el que s'ha fet bé i el que pot millorar per a portar a terme la solució en qüestió.

ASPECTE A MILLORAR

Contingut verbal:

diu el que vol

aconsegueix l'objectiu

ho expressa bé

Comunicació no verbal concorde:

mirada

expressió facial

to i volum de la veu

postura del cos

distància

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Expressió Dramàtica) / Educació Física / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 2: QUIN EMBOLIC ENTRE ELS TEUS DRETS I ELS MEUS

Hi ha ocasions en les quals es produeix un conflicte d'interessos i drets amb les persones que ens envolten. La persona assertiva, en aquesta situació, intenta arribar a un acord on les dues parts obtinguen alguna satisfacció. No sempre es pot ser exactament equitatiu, però sí buscar que les dues parts tinguin la seua porció de compensació. En aquesta activitat plantejarem una sèrie de situacions conflictives, reconeixem els drets en joc i buscarem alternatives de solució que acullen les dues parts. Facilitarem la següent llista de drets assertius per a tenir-los a mà a l'hora de valorar els drets de les dues parts.

Llista de drets assertius (adaptat de Vallés, 1994).

Tinc dret a:

1. Equivocar-me alguna volta.
2. Comunicar el que sent.
3. Pensar de manera diferent.
4. Rebutjar una queixa injusta.
5. Demanar un favor.
6. Dir que no quan crec que he de fer-ho.
7. Fer les coses no tan perfectes.
8. Que els altres em tinguin en compte.
9. Aprendre.
10. No agradar a tot el món.
11. Demanar explicacions.
12. Ser respectat.
13. ...

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar els drets a situacions de la vida quotidiana.
- Reconèixer l'existència de drets en les altres persones.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Valorar i ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona.
- Diferenciar entre drets propis i aliens.
- Estimular la recerca de l'acord per a solucionar conflictes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de situacions conflictives.

DURADA DE L'ACTIVITAT: sessions de 15 minuts, com a mínim, per situació.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La tasca consisteix a analitzar en grups una sèrie de qüestions problemàtiques i determinar els drets que estan en joc i, una vegada fet això, oferir solucions que puguin satisfer les dues parts.

Les situacions són:

"Ma mare em demana que l'acompanye al supermercat i jo he quedat amb els amics".

Quins drets hi ha en conflicte?

Quines solucions tinc?

Quines satisfan les dues parts?

“El meu germà es queixa que sempre escoltem la música que m’agrada a mi. Li dic que no, que ell també s’ix amb la seua quan cal repartir-se la bicicleta”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“La meua cosina té una videoconsola amb els últims jocs i no me la vol deixar perquè no li agrada deixar les seues coses”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“Mon pare diu que les xiques no han de jugar al futbol perquè es poden fer mal. Jo crec que és per no alçar-se de matí tots els diumenges i dur-me al camp”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

“A classe hi ha un company d’Angola que, quan li dius a alguna cosa que no, creu que li tens ràbia perquè és negre. La veritat és que alguns majors li han insultat alguna vegada per ser diferent”.

Quins drets hi ha en conflicte?
Quines solucions tinc?
Quines satisfan les dues parts?

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: QUE T'HE DIT QUE NO!

La comunicació assertiva no és solament qüestió d'aprendre a expressar el que desitgem, sinó també de mantenir-nos fermes en el que no volem. Significa també reconèixer-me el dret a decidir per mi mateix, si vull o és de la meua incumbència, a ajudar a una persona o no. També significa el dret de pensar primer en els meus desitjos, abans que en els d'altra gent, el dret a actuar i opinar d'acord amb els meus pensaments i desitjos, assumint les conseqüències que això puga implicar.

Saber dir que no, o saber demanar que no es faça una cosa, suposa manejar les eines assertives que facen la nostra resposta més efectiva:

- Indicar amb el cos la fermesa de la decisió, mirar directament a la persona a la cara, adoptar una expressió facial seriosa, sense tensions ni rialletes, una postura ferma que indique decisió, sense rigideses.
- Indicar amb la veu la convicció en la negativa, per mitjà d'un to ferm i pausat, un volum adequat, sense estridències ni vergonyes.
- Indicar per mitjà del missatge la claredat en la petició o en la negativa. Evitar donar explicacions excessives ni mentides o justificacions.
- Indicar per mitjà de la pròpia actitud la decisió presa. Una virtut de la persona assertiva és la persistència, ser capaç d'insistir i persistir en la seua decisió. Si les pressions foren molt fortes, podria ser necessari retirar-se del lloc i posposar el diàleg a un moment més adequat.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aplicar el dret a dir no a diferents tipus d'interaccions.
- Estimular el comportament assertiu.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Distingir comportaments verbals i no verbals assertius.
- Explicar les característiques assertives del comportament de les persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre.

Situació	Com ho vaig dir	Conseqüències

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta la tasca que consisteix a arreplegar, per mitjà del full de registre, aquelles situacions en les quals l'alumnat ha dit que no, a classe, al pati, a casa, al parc, a la botiga, etc. S'exposen les característiques esmentades més amunt que ha de tenir una negativa assertiva i es modelen. A continuació, es revisen les tasques en petits grups, i ells mateixos es donen feedback sobre com ho han fet i com millorar, si fóra necessari.

Després es comenten els resultats en grup gran, per a aprendre amb les situacions alienes, i es destacarà si hi ha alguna situació especial.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant l'assertivitat, és a dir la capacitat de defensar les nostres idees, desitjos o opinions davant d'altres persones, respectant sempre la postura diferent de la nostra. Ser assertius o assertives és una manera d'aprendre a ser tolerants, de viure d'acord amb les pròpies idees i principis i sentir-se satisfet, sense haver d'imposar aquests a les altres persones. Això es tradueix en una sèrie d'habilitats, com per exemple:

- Saber establir límits, saber dir que no, a pesar que l'opció "més fàcil" siga assentir.
- Ser capaç d'assumir responsabilitats.
- Mostrar respecte a l'altre.
- Poder cometre errors assumint-ne les conseqüències.
- Poder demanar canvi en el comportament de l'altra persona.
- Poder demanar favors, acceptant que se'ns diga que sí o que no.
- Poder fer les coses perquè a un o una li agraden, sense haver d'adduir complicades raons lògiques, perfectament raonades.
- Tenir una opinió i expressar-la.

Us proposem fer una ullada al vostre termòmetre assertiu en relació amb el vostre fill o filla. Per a fer-ho, contesteu sincerament amb un sí o un no, a aquestes qüestions.

Drets	SÍ	NO
--------------	-----------	-----------

Mostreu respecte per ell o ella:

- Escoltant el que diu.
- Expressant desacord, sense minusvalorar o menysprear la seua opinió.
- Acceptant els seus punts de vista.

Quan dic que no:

- Ho mantinc sense deixar-me manipular ("a tots els deixen").
- Em deixo convèncer per no discutir.
- Dic massa vegades que no.

Davant dels errors:

- M'enfade i em descontrolo un poc.
- No els done importància i li'ls tape.
- Deixe que ho solucione pel seu compte .

Si em demana ajuda:

- Li la done.
- Acabe fent o resolent el seu treball.
- Solc estar cansat per a oferir-li-la.

Les coses que no m'agraden:

- Li les faig saber de manera clara i concreta.
- Ho dic però remugant i parlant massa.
- Li les retorne fent-li el mateix perquè aprenga.

L'anime a prendre les decisions per si mateix.

Davant dels problemes o discussions:

- Analitzem el tema conjuntament.
- Li permet expressar la seua visió del tema.
- Li expresse la meua.
- Mirem si és possible un acord.
- Estipule jo el que s'ha de fer.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Contesta, marcant amb un cercle, l'opció que consideres que és la veritable.

1. Ser assertiu significa:

- a) Tenir drets.
- b) Dir i fer el que vols.
- c) Tenir drets al mateix temps que respectem els dels altres.

2. Quan una persona és assertiva:

- a) No li importa equivocar-se, perquè accepta el risc.
- b) Té sempre la raó.
- c) Té molta cura, no li agraden els riscos.

3. Una persona agressiva diria:

- a) "Que no se t'ocórrega fer això o et guanyes un carxot".
- b) "Sí, sí, tu fes-ho... ja veuràs el que et pot passar. Dóna-li, dóna-li...!"
- c) Les dues respostes són agressives.

4. Una persona passiva, quan parla:

- a) Es riuria encara que diguera una cosa seriosa.
- b) No miraria als ulls, o miraria un moment i deixaria de mirar ràpidament.
- c) Les dues són respostes passives.

5. Una persona assertiva:

- a) Mira als ulls, té la cara relaxada, la postura ferma, el to de veu clar i pausat i diu el que vol de manera clara i concreta.
- b) És persistent, insisteix en el seu missatge i busca el compromís.
- c) Les dues són respostes assertives.

Les solucions a les següents qüestions serien:

1.- c 2.- a 3.- c 4.- c 5.- c

UNITAT 13

TOTES LES PERSONES TENIM DRET A LA INTIMITAT

■ IDEA PRINCIPAL

En l'article 16 de la Convenció s'arreglega el dret de qualsevol criatura a no ser objecte d'ingerències arbitràries o il·legals en la seua vida privada, la seua família, el seu domicili o la seua correspondència, ni d'atacs il·legals a la seua honra i reputació. En aquest mateix ordre, podrà gaudir de l'empara legal davant tals ingerències o atacs.

La comunicació i expressió d'opinions i sentiments a altres persones i el fet de compartir amb elles les nostres experiències i emocions és un hàbit saludable, però algunes vegades també és necessari aprendre a establir límits, reservant certes parcel·les de la nostra vida per a nosaltres mateixos i respectant el dret a la intimitat de les altres persones.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre la intimitat en les seues diverses formes.
- Adoptar postures assertives davant les ingerències o atacs aliens.
- Valorar positivament els límits entre les persones.
- Saber exigir per a si el respecte que tota persona es mereix.
- Aprendre a no difamar ni divulgar informació d'altres persones.
- Conèixer la importància de la vida privada.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El Diccionari valencià editat per la Generalitat Valenciana defineix el terme *intimitat* com "*coses privades, secretes, d'una persona, una parella, etc.*".

El terme intimitat, a pesar de tenir una definició tan breu, en ocasions fa referència a diferents aspectes de la vida de la persona, aspectes relacionats amb les pròpies característiques i experiències físiques, psíquiques, familiars i socials, que la persona no comparteix amb ningú o, si ho fa, disposa del dret a seleccionar amb qui vol compartir aquestes vivències.

Quan el xiquet i la xiqueta aprenen a valorar la seua pròpia intimitat i aprenen a establir límits en les relacions amb els altres, això mateix els permet comprendre i acceptar el dret dels altres a la intimitat. Totes les persones ens reservem part de les nostres opinions i sentiments; això no és equivalent a dir que no siguem sincers, aquestes opinions o sentiments només es comparteixen en aquelles circumstàncies en les quals ens sentim acceptats pels qui ens envolten.

Convé assenyalar també que en la nostra cultura la intimitat ha estat un àrea més vinculada a la dona –tant la intimitat física com la psicològica o la que té a veure amb l'àrea dels sentiments– i la socialització grupal ha estat més vinculada a l'home. No obstant això, els educadors hem observat que és recomanable evitar la tendència a atribuir estereotips masculins o femenins a determinades experiències, i específicament a les experiències privades, moltes de les quals estan estretament vinculades a sentiments d'alegria o de dolor.

En diferents èpoques, en diferents llocs i en diferents cultures la intimitat, en el seu sentit divers, ha sigut un element fonamental de tot ésser humà, com pot observar-se en diverses rondalles i mitologies universals.

En aquesta unitat, i reconeixent l'amplitud d'aquest concepte així com les diferències existents en l'actualitat d'una cultura a una altra, es contemplarà el dret a la vida privada des de tres plans: la intimitat física, la intimitat personal psicològica i la intimitat com a element de goig o sofriment que es reflecteix en les diferents arts.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Garantir la privadesa de la documentació de l'alumnat.
- Establir un sistema que permeti la comunicació amb les famílies però sempre des de la perspectiva del dret a la intimitat.
- Reflectir en el PEC, PCC i ROF les conclusions a les quals haja arribat el claustre sobre aquest tema.
- Elaborar un pla sistemàtic per a fomentar les relacions socials de l'alumnat però respectant en tot moment el dret a la intimitat de cadascun dels membres.
- Vincular la intimitat amb el currículum propi de l'Educació Artística i del Medi Social i Natural.

La família

- Reflexionar sobre el dret a la intimitat dels seus fills.
- Fomentar la comunicació entre tots els membres de la família però reconeixent el dret que tenen tots els membres a establir límits.
- Respectar la correspondència, trucades telefòniques i interessos dels seus membres.
- Col·laborar amb el professorat en els plans o programes que es desenvolupen en aquesta línia.

ACTIVITAT 1: TOTS ELS DIES SÓN CARNAVAL

La intimitat física és aquella referida a l'apartat del dret corresponent a la privadesa del propi cos. Al llarg de la història hi ha hagut cultures on la intimitat física ha sigut de tal importància que les persones no solament han cobert el seu cos sinó també la cara amb màscares, teles o barba.

De tots és coneguda l'evolució que ha experimentat el pudor al llarg de la història, i l'anàlisi de la vestimenta ens podria permetre observar aquesta evolució. Des de la revolució sexual dels anys 60 hi ha una major obertura en relació amb aquest tema, però en l'actualitat també hi ha reminiscències fonamentalistes en algunes zones geogràfiques, i com a exemple més extrem es presenta el d'Afganistan, i la difícil situació de les dones i xiquetes de Kabul. Per altra banda també s'hi produeixen abusos i maltractaments en contra del dret a la intimitat física de les persones.

Encara que en les unitats precedents s'haja treballat a favor de la conducta assertiva i de la lliure expressió de sentiments i opinions, aprenentatges que seran fonamentals per a la defensa del dret a la intimitat física, en aquesta activitat es treballarà específicament la consciència sobre el dret a la intimitat física.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conscienciar l'alumnat sobre el dret a la intimitat física.
- Fomentar la comunicació honesta i oberta a l'aula.
- Valorar l'expressió de l'afectivitat però respectant la intimitat física.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Sentir la protecció que ens ofereixen les diferents vestimentes.
- Fomentar el dret a la intimitat física de la mateixa manera per als dos sexes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: materials propis del taller de teatre: diferents robes, teles de colors, perruques i sabates variades, pintures per a la pell...

Mural editat per EMAKUNDE, amb motiu del 8 de Març de 1998, amb el lema "Una flor per a les dones de Kabul".

Cita de Yakin Ertuk (2000, p. 23) en acetat, un retroprojector.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor comença l'activitat presentant el mural d'"Una flor per a les dones de Kabul". Es comenta en el grup la situació dels drets humans a Afganistan, la racionalitat i irracionalitat d'aquesta violació de drets, i la funció que compleix la roba en la societat actual. (És molt possible que aquest tema derive cap al consum i consumisme; el professorat haurà de decidir si convé aprofundir-hi i continuar més avant amb l'activitat de la intimitat física o remetre a aquest tema en un altre moment.) A continuació es projecta sobre la paret la següent cita de Yakin Ertuk: "*Se sol parlar sobre els vels que oculten la cara, però el vel real està en les nostres ments, que ens dificulta veure realment com podem actual per a establir la igualtat (2000, p. 23)*", i es procedeix a comentar-la.

Després de les conclusions de la cita anterior, el professor o professora esmenta l'efecte que produeix sobre nosaltres el canvi de vestimenta, i per a fer referència a algun aspecte experimentat per l'alumnat, es formulen preguntes sobre l'experimentat en carnaval. A continuació es divideix l'alumnat en petits grups i cada grup elabora una breu interpretació, per a la qual han d'usar els materials i abillaments del taller de teatre.

Quan tots els grups han acabat la preparació de les seues obres, aquestes es presenten a tot el grup gran, i després d'això es comenta en grup l'experiència de la transformació amb altres vestimentes. Cada membre del grup comenta la seua pròpia experiència.

Després d'aquesta ronda, i amb la mateixa configuració de l'alumnat, se'ls formulen les preguntes següents:

1. Els homes i les dones es cobreixen les mateixes zones del cos?
2. Per què?
3. Podem ensenyar totes les parts del cos que vulguem? A qui?
4. És necessari cobrir el cos completament per a preservar el dret a la intimitat física?
5. Per què algunes vegades els xics alcen les falces a les xiques o les xiques baixen els pantalons als xics?
6. Què passa en aquell moment? Com se sent la persona agredida?
7. De qui és el nostre cos i qui pot tocar-nos o acariciar-nos?
8. Podem tapar totes les parts del cos que vulguem?
9. Què heu sentit els qui heu cobert la vostra cara durant la representació?
10. Com veiem des de fora la persona que duu la cara coberta?
11. Heu provat les ulleres fosques? Què sentim quan la persona amb qui parlem porta tapats els ulls?

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física / València i Castellà / Coneixement del Medi Social i Natural / Tutoria.

ACTIVITAT 2: IO-IO

El dret a la intimitat suposa el respecte a la vida privada de cada persona i a la seua reputació i honor. Tan d'actualitat en els mitjans de comunicació, podem arribar a pensar que és una cosa estranya per a nosaltres, ja que les nostres vides no són tan importants ni tenim grans secrets. No obstant això, disposar d'una certa intimitat, és fonamental per al desenvolupament com a persona. De la mateixa manera que per a la formació com a ésser humà complet és fonamental la vida social i la comunicació amb altres persones, igualment ho és el fet de disposar d'un espai propi no compartit, una certa vida interior que cadascun reserva per a si i a la qual altres persones no tinguen accés.

En aquest sentit, Whitfield (1999, p. 19) manifesta que: "Ser conscient dels nostres límits i barreres és útil per a les nostres relacions i per a la nostra recuperació. De fet, disposar d'aquesta consciència és crucial per a mantenir unes relacions sanes i perquè la nostra recuperació siga satisfactòria. Un límit estableix fins a on podem arribar còmodament en una relació. Assenyala on acabe jo i el meu espai físic i psicològic i on comença el corresponent al de l'altra persona..."

Així, l'establiment de límits ens permetrà el descobriment del propi jo o de les diverses àrees que el componen.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Introduir el tema de la intimitat psicològica.
- Ser conscient de l'existència de límits i fronteres en les relacions.
- Valorar positivament l'existència de trets propis el contingut dels quals no es revela.
- Respectar els secrets dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Identificar alguns trets de les diferents àrees de nostre jo ocult.
- Compartir els trets del jo obert.
- No revelar secrets que ens hagen comunicat els altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula

MATERIALS: materials didàctics habituals, un io-io, una còpia del següent esquema per a cada membre del grup i un exemplar en acetat del mateix esquema amb detalls i exemples, i un retroprojector.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc, el professor o professora fa una breu referència a la diferència entre el jo social o compartit i al jo personal o íntim, que només es comparteix amb les persones significatives de l'entorn. De forma il·lustrativa podria utilitzar un io-io i dir alguna cosa equivalent a:

"Ací tenim un io-io que vull que conegueu. Aquest és un io-io especial. Totes i tots sabem el que és jo, veritat? Clar, jo és la persona que parla i que es diferencia de tu, que escolta. Bé, doncs hui vull dir-vos que cada persona podríem tenir dos jos. Hi ha un jo obert que parla de la nostra aparença externa, del que es veu de la nostra persona, les nostres opinions i sentiments que ens agrada compartir amb els quals volem, com quan jugue amb el io-io i este baixa fins al terra. A més, també hi ha un jo reservat, com quan el io-io queda a la mà, que parla dels sentiments, vivències i experiències íntimes, aquestes que no vull comunicar a ningú, ni tan sols a les persones més volgudes, o algunes experiències que només compartim en família o amb persones molt estimades."

JO OBERT
JO RESERVAT

El professorat pot ampliar la informació anterior o pot ampliar o reduir el grau de dificultat de l'explicació en raó de les característiques de l'alumnat enfront del que es troba. A continuació cada membre de l'alumnat ompli en la seua finestra la part corresponent al *jo obert* i pensa en algunes característiques del *jo reservat* (però no les escriu, perquè pertanyen a aquesta parcel·la i no volem que ningú les conega).

Una vegada que tots els membres del grup hagen omplit aquesta part de la tasca, passem a la disposició de gran grup i cada alumne es col·loca enfront del grup comunicant algunes de les característiques o opinions que haja anotat en el seu esquema. La resta de membres del grup poden afegir informació que la persona en qüestió podrà arreplegar en la seua fitxa. (Durant aquest procés caldrà cuidar que els comentaris siguen honestos i que no es produïsquen crítiques; si sorgiren, caldria manejar-les degudament com un atropellament de la intimitat i de l'honra personal.)

Després d'aquesta ronda, que normalment agrada a l'alumnat d'aquesta edat perquè gaudeix quan escolta els companys referint-se a la seua persona en to honest, hi haurà el clima de confiança necessari per a plantejar al grup preguntes com:

- Has sentit alguna vegada que algú ha traspassat la barrera de la teua intimitat?
- Què no t'agrada que facen les altres persones perquè creus que t'ofenen?
- Recorda els trets que has pensat per al jo reservat. Eren positius o negatius?
- Es poden guardar ací elements positius? Per què?
- Quan estem en el centre escolar quin aspectes del jo reservat poden estar amenaçats?
- Quan estem a casa quins aspectes del jo reservat poden estar en risc?
- Hi ha aspectes del jo reservat que sí que compartim amb algunes persones? Amb qui i en quines circumstàncies?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria.

ACTIVITAT 3: MARE!

■ IDEA PRINCIPAL

En aquesta activitat tractarem de transmetre a l'alumnat el concepte de l'art intimista en les més diverses disciplines. Ací es presentarà una d'aquestes manifestacions, però hi ha múltiples alternatives que en cada cas el professorat podrà substituir per aquesta o podrà incloure com a ampliació.

Com s'esmentava en la introducció del tema, l'art intimista és la tendència a representar artísticament els estats d'ànim íntims. La intimitat fomenta el gaudi més ple dels sentiments de goig i l'experimentació més honesta dels sentiments de dolor. En aquest mateix ordre, moltes de les obres artístiques són fruit de la intimitat del creador, que originalment han sigut concebudes en intimitat, han estat executades en la intimitat i han servit com a via d'expressió figurativa d'aquesta intimitat i només posteriorment s'han fet públiques.

En totes les modalitats artístiques de qualsevol cultura hi ha tècniques que afavoreixen l'expressió de la intimitat. Algunes d'aquestes tècniques poden no ser comprensibles per a l'alumnat d'aquesta edat; no obstant això, la música pot ser una font de transmissió, si no conscient, sí inconscient, d'aquesta sensació d'intimitat. Habitualment es fa referència a la capacitat de la música per a transmetre sentiments d'una manera no verbal, però en aquest cas anirà acompanyada de lletra.

Es poden trobar altres recursos de diferents manifestacions artístiques en www.artenet-cb.es/escobar.html en relació amb la pintura figurativa i intimista (més apropiada per a l'alumnat d'aquesta edat) i en www.fpa.es/premios/letras88a.htm sobre l'obra de Carmen Martín Gaité, que es troba entre el realisme de mitjan segle i l'intimisme (aquesta relació entre el realisme i l'intimisme pot ser desitjable per al foment de la comprensió en l'alumnat al qual ens referim) de la novel·la més actual, amb especial atenció als problemes de la dona.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar la intimitat com a font de goig.
- Reconèixer el valor de la intimitat per a la producció artística.
- Conèixer referències intimistes en les expressions artístiques.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Vivenciar els sentiments expressats a través de la música.
- Analitzar els sentiments experimentats.
- Comentar la lletra de la cançó i analitzar el text.
- Vincular la cançó amb experiències pròpies.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en l'aula de psicomotricitat, gimnàs o una altra aula que permeta a l'alumnat estar tombat i relaxat.

MATERIALS: un radiocasset i una gravació de la cançó. Un retroprojector i la lletra i partitura de la cançó. Altres gravacions alternatives que permeten la comparació i que també reflectisquen l'expressió dels sentiments íntims. Mocadors per a tapar els ulls de l'alumnat (un per persona).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es comenta en gran grup la peculiaritat de l'art intimista amb algunes de les seues diverses expressions (pintura, literatura, teatre) en diverses cultures o grups ètnics.

A continuació es demana a l'alumnat que es tape els ulls (com una manera de fomentar la intimitat personal en una situació social) i que es tombe o relaxe, i en aquesta situació se'ls demana que escolten la música que se'ls presentarà. Escoltaran la cançó dues vegades i després d'això destinaran un temps a pensar en el que han sentit i experimentat, durant aquest interval estaran amb els ulls tapats fins que la professora o professor els done l'ordre de destapar-se'ls. (Si a l'aula hi haguera algun membre invident, aquesta podria ser una activitat molt apropiada per a valorar positivament les seues capacitats sensorials alternatives.)

Una vegada llevats els mocadors, es torna a la posició grupal i es comenten els sentiments o vivències de cada membre.

Atenció: *Només aquells que vulguen exposar, perquè també hi pot haver-ne alguns que no vulguen expressar públicament.*

Després d'aquesta ronda, es presenta la lletra i la partitura de la cançó i l'alumnat la reproduïx amb l'ajuda de la gravació o sense. Una vegada coneguda la lletra s'analitza aquesta en gran grup i s'analitzen els elements intimistes de la cançó tant des de la perspectiva de la música com de la lletra.

Maitatua sobera nintzelarik aurra,
Ez nekien nik zer zen amaren beharra.
Bortu batean orai naiz bakar-bakarra,
Amaz ohroit-orduko heldu zaut nigarra!

Hegainoak azkartzen sendituz geroztik,
Baitoazi xiriak ohantze gozotik.
Halaber joan ninduzun amaren altzotik.
¡Ahantzia bainute herrian engoitik!

Hitzak: Oxobi (López, 1980)

Excessivament acariciat quan era menut,
Ignorava jo el que representava la necessitat de la mare.
Només ara, en la muntanya solitària,
M'ixen les llàgrimes cada vegada que pense en ella.

Quan senten la força de les seues aletes,
Abandonen els ocellets el dolç niu.
Així vaig deixar jo la falda de la mare.
A hores d'ara en el poble ja deuen haver-se oblidat de mi!

Lletra: Oxobi

Aquesta activitat pot complementar-se també amb una visita a un museu de belles arts on la combinació de l'art clàssic amb l'art contemporani, juntament amb les exposicions temporals, permeta apreciar obres artístiques més i menys intimistes, i probablement la majoria d'elles produïdes en la intimitat de cada artista.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Música) / Valencià i Castellà / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies hem treballat en l'aula de la vostra filla o fill el tema del dret a la intimitat. Encara que tenim més assumit el dret a la intimitat en els adults, sovint oblidem la necessitat que senten totes les persones de disposar d'una parcel·la d'intimitat. Moltes vegades guiats per l'objectiu de descobrir els problemes o possibles perills que puguen ocórrer-los, violem la seua intimitat de múltiples formes:

- Llegim el seu correu.
- Revisem la seua motxilla, calaix, armari...
- Els interroguem pels moviments fets al llarg del dia.
- Parem atenció a les seues telefonades.
- No permetem que estiguen sols en l'habitació o en el bany.
- Fem comentaris crítics sobre la seua vestimenta.

A l'aula hem treballat tres aspectes de la intimitat: la intimitat física, la intimitat psicològica i l'expressió artística de la intimitat.

Si voleu saber més sobre aquest tema podríeu demanar al vostre fill que us comente les activitats que s'han desenvolupat i d'aquesta manera es reforça el seu aprenentatge, però al mateix temps constitueix una manera de donar inici a una conversa sobre aquest tema i és possible que després d'aquest intercanvi d'idees arribeu a conclusions sobre possibles formes per a respectar el dret a la intimitat del vostre fill.

Moltes gràcies per la col·laboració

VALORACIÓ DE L'ACTIVITAT

Es presentarà a manera de fitxa individual. Cada membre del grup contestarà individualment a la seua fitxa.

NOM:

- Una vegada treballada aquesta unitat m'agradaria que expressares què entens ara pel dret a la teua intimitat:

.....
.....
.....
.....

- Marca amb una \surd els aspectes en els quals consideres que perilla el teu dret a la intimitat:

- Altres persones lligen el meu diari.
- A casa lligen les cartes que arriben a nom meu.
- A classe les meues companyes i companys m'obrin la motxilla i em revisen les coses.
- En alguna ocasió m'han alçat la falda o m'han abaixat els pantalons.
- A casa, en la meua habitació, entren sense tocar a la porta.
- Mentre estic en la dutxa la meua família entra al bany.
- Si tanque la porta de la meua habitació o del bany amb clau em marmolen o es riuen de mi.
- Quan estic a soles m'atabalen preguntant-me què em passa.
- Conte algun secret i el conten a persones que no vull que el sàpien.
- Si estic a soles i dic que vull seguir així, a les persones els sembla malament.

- Com t'agradaria comunicar a la teua família i a les teues amigues i amics que respecten el teu dret a la intimitat en els aspectes que abans has marcat?

Hi ha alguna expressió de la teua intimitat que volgueres compartir amb mi? Recorda d'una banda que no és necessari contestar a aquesta pregunta i, per una altra, que sabent que pertany a la teua intimitat no ho contaré a cap altra persona.

UNITAT 14

I QUÈ PASSA AMB LES DROGUES?

■ IDEA PRINCIPAL

L'estat té el deure protegir els xiquets i xiquetes contra l'ús il·lícit d'estupefaents. Això suposa l'aprovació i aplicació d'algunes mesures legals (Llei General sobre prevenció de drogodependències, plans comunitaris i locals) però sobretot exigeix el disseny de programes de prevenció en l'àmbit educatiu que doten l'alumnat dels recursos necessaris per a prendre decisions saludables pel que fa al consum de drogues.

■ OBJECTIUS

- Aclarir conceptes relacionats amb el consum de drogues.
- Conèixer els efectes i els riscos del tabac, l'alcohol i altres drogues.
- Analitzar el tipus d'informació sobre tabac i alcohol que rebem a través de la publicitat.
- Reflexionar sobre algunes creences relacionades amb el consum de drogues.
- Analitzar la importància de la pressió de grup en el nostre comportament i desenvolupar estratègies per a enfrontar-s'hi.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Les mesures de protecció al menor que estableix la Llei General de drogodependències (prohibició de venda de tabac i alcohol a menors de 18 anys, prohibició de publicitat dirigida a menors, etc.), tot i ser imprescindibles, no són suficients. La tolerància social cap a les drogues legals (tabac i alcohol) normalitza el seu consum i dificulta la solució del problema. Les drogues legals i il·legals són substàncies que, amb més o menys facilitat, trobaran els nostres xics i xiques al carrer, relacionades amb espais i temps d'oci (bars, discoteques, etc.), i per tant amb determinats estils de vida. Es tracta, per tant, de promoure des de l'escola estils de vida saludables i dotar el nostre alumnat d'una sèrie d'habilitats, procediments i recursos personals que els permeten enfrontar-se adequadament a aquesta situació.

Qualsevol programa de prevenció de drogodependències en l'àmbit educatiu ha de situar-se dins d'un projecte d'educació per a la salut, de caràcter transversal (al currículum i a tot el centre), en el qual la comunitat escolar definisca els seus criteris i prioritats en relació a aquest tema (actituds, valors i hàbits que es volen promoure). El primer pas en aquest procés serà que el centre debata i definisca el seu propi concepte de prevenció i que establisca uns objectius, ja que aquest serà el marc en el qual es desenvolupen després totes les altres accions.

Encara que són escassos els consums anteriors als 12 anys, tots els programes coincideixen a afirmar que, en prevenció, perquè una intervenció educativa siga eficaç, ha de ser d'aplicació sistemàtica i al llarg de tota l'escolarització. Seria interessant, per tant, desenvolupar un currículum en cada etapa escolar. En infantil i gran part de la primària abordarem la prevenció fonamentalment des de l'inespecífic (treball sobre autoestima, habilitats socials, hàbits de vida saludable en relació a la higiene, alimentació, descans, etc.), encara que a poc a poc (a partir de 4t sobretot i segons l'alumnat vaja demanant-ho) s'anirà incorporant la informació específica sobre substàncies, que en aquests nivells se centrarà fonamentalment en les drogues legals: tabac i alcohol.

Així doncs, tot el que hem anat treballant en les unitats anteriors en relació amb el desenvolupament personal (autoestima, assertivitat, expressió de sentiments, habilitats d'escolta, presa de decisions, resolució de conflictes, hàbits saludables, ús del temps lliure) és també la base per a una bona prevenció de drogodependències. No oblidem que ja en la preadolescència el grup d'iguals adopta una importància vital en la vida de xics i xiques, i resistir a la pressió de grup es converteix, de vegades, en el major escull per a evitar consums no desitjats; tots els recursos personals que puguen posar en joc són en aquest cas imprescindibles. És important també desenvolupar en l'alumnat un alt grau de tolerància a la frustració (lluitar per a aconseguir les seues metes, enfrontar-se a les dificultats, etc.), ja que, sovint, el món de la droga es presenta com un espai en el qual amagar-se dels problemes o on abocar les frustracions.

A més d'aquestes mesures generals i preventives dirigides a tota la població escolar, cal establir algunes accions de caràcter individual. Ja en primària comencen a aparèixer en alguns alumnes indicadors de conductes problemàtiques, normalment associades al fracàs escolar, que amaguen, quasi sempre, mancances socioafec-

tives, situacions familiars conflictives, etc. Aquest tipus d'alumnat en risc és susceptible de desenvolupar en el futur algun tipus de conducta antisocial o problemàtica entre les quals s'inclouria una possible drogodependència, i per això és important establir en el centre uns indicadors clars de detecció del problema que ens faciliten la intervenció precoç amb aquests alumnes en col·laboració amb la família i els serveis socials del municipi.

Un altre aspecte fonamental de la prevenció de drogodependències és tot el que es refereix a l'oci i el temps lliure (unitat 25), ja que és en aquests contextos on l'alumnat accedeix normalment per primera vegada a aquestes substàncies. En aquest sentit és molt important el paper que té la comunitat (unitat 24) per a impulsar des de les polítiques locals l'associacionisme juvenil i la participació en programes d'oci i temps lliure, articulant una oferta variada i creativa.

(Recomanem desenvolupar aquesta unitat en l'últim curs de primària.)

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Elaborar un projecte d'educació per a la salut que s'haurà de reflectir en el PEC, PCC i ROF (currículum preventiu, intervenció amb casos problemàtics, normes de convivència, clima interrelacional, etc.) per a infantil i primària.
- Organitzar activitats escolars i extraescolars que òbriguen camins creatius d'ús del temps lliure.
- Treballar en col·laboració amb la comunitat (serveis socials, oferta d'oci, etc.) i amb les famílies (coherència en l'actuació).
- Obrir vies de comunicació amb l'alumnat, convertir-nos en persones de confiança perquè ens conten els seus problemes, ens consulten els seus dubtes.

La família

- Fomentar la comunicació i el diàleg a casa.
- Promoure hàbits de vida saludables (higiene, alimentació, descans, etc.).
- Ajudar-los a prendre decisions pel que fa al seu oci i temps lliure.

ACTIVITAT 1: QUÈ SABEM DE LES DROGUES?

La informació, per si sola, no és suficient per a assegurar la prevenció de drogodependències. Fa falta un treball centrat en el desenvolupament d'habilitats i en la modificació d'actituds que requereix un procés més complex i prolongat en el temps, que excedeix la pura informació. No obstant això, sent insuficient, és d'altra banda imprescindible.

L'alumnat té dret a estar informat sobre el fenomen de les drogues i les seues conseqüències. Però hem de delimitar quin tipus d'informació transmetre als nostres alumnes. En primer lloc ha de ser una informació adequada al seu nivell de desenvolupament i als seus coneixements, que done resposta a les seues inquietuds de cada moment; per això, a aquesta edat és millor centrar-se en les drogues legals com el tabac i l'alcohol, amb les quals han pogut tenir contacte ja a aquesta edat o poden tenir-ho en un futur pròxim. La referència a altres drogues (cannabis, drogues de síntesi, etc.), llevat que hi haja consums precoços entre la nostra població escolar, es farà a poc a poc, en la mesura que vaja sent demanada per l'alumnat.

La informació, per altra banda, no ha de basar-se en la por, ja que el nostre alumnat no té aquesta percepció del risc a llarg termini. És més efectiu parlar dels efectes immediats de la droga i de la problemàtica que envolta el moment del consum que de les conseqüències en un futur, per més negatives que aquestes siguin.

L'educador o educadora planteja l'activitat: *“Què sabeu sobre les drogues? Quines drogues coneixeu? Buscarem informació sobre el tema.”*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aclarir alguns conceptes relatius a les drogodependències.
- Conèixer les característiques i efectes de determinades substàncies.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Buscar informació en el diccionari.
- Elaborar definicions i breus textos expositius.
- Treballar l'exposició oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, diccionaris i informació escrita sobre determinades substàncies.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En la primera part de la sessió el professor comença preguntant a l'alumnat el que sap sobre drogues i el que li interessaria saber i es van apuntant en la pissarra les paraules que volem aclarir o les preguntes a les quals volem respondre.

En aquesta pluja d'idees eixiran possibles definicions del que és una droga juntament amb opinions personals, noms de substàncies i fins i tot possibles experiències de consum personal o de persones pròximes. Si no han eixit convé que afegim paraules com dependència, ús, abús, tolerància; és important que diferencien entre ús i abús i que entenguin què significa “dependència” i que hi ha molts altres tipus de dependència (de l'ordinador, de la tele, de les màquines, etc.) a més del referit a les drogues.

En la segona part es divideix l'alumnat en tres o quatre grups i es reparteix el treball. Un grup s'encarregarà de buscar en el diccionari i aclarir el significat de: droga, dependència, ús, abús i altres paraules que hagen estat proposades per ells. La resta dels grups s'encarregaran de buscar informació sobre les substàncies que hagen estat esmentades (característiques de la substància, efectes, riscos directes i associats). Es poden dividir les substàncies entre els grups: un s'encarrega de l'alcohol, un altre del tabac, un tercer del cannabis i un quart d'altres substàncies, sempre que hagen estat esmentades per l'alumnat. Per a això els lliurarem uns fulls amb informació sobre cadascuna de les substàncies, que podem extraure d'alguns dels materials referits en la bibliografia (“Información sobre drogas”, en Discover, o “ABC de las drogodependencias para el profesorado”, en Aprender a vivir libre de drogas).

En la tercera part de la sessió cada grup exposa la informació que ha arreplegat, contestant així a les preguntes que s'havien fet al començament de la sessió. L'educador aprofita la posada en comú per a aclarir o matisar les idees que hagen eixit i comentar amb l'alumnat les qüestions que els preocupen en relació amb aquest tema.

Aquesta activitat, a més de tenir com a objectiu la informació, serveix també com a avaluació inicial de l'alumnat: on estan i d'on hem de partir en el tema de les drogodependències.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / València i Castellà.

ACTIVITAT 2: ALCOHOL? NO, GRÀCIES!

L'alcohol és la droga més consumida en la nostra societat. La tolerància social que hi ha cap a ella, major fins i tot que cap al tabac, fa molt difícil la superació dels problemes que genera (alcoholisme, accidents de trànsit, absentisme laboral, malalties associades, violència, etc.).

Encara que els xics i xiques d'11-12 anys en general no han accedit encara al consum d'alcohol, sí que hi ha situacions o moments en què es poden trobar amb la possibilitat de fer-ho. Les festes del barri o del poble solen ser ocasions especials perquè en sa casa els deixen eixir a la nit, i sabem que la nit i les festes, en concret entre nosaltres, estan unides quasi sempre al consum d'alcohol.

Entre molts adolescents consumir alcohol està relacionat amb motivacions molt concretes: ser major, passar-s'ho bé, ser acceptats en el grup, etc. És important que el nostre alumnat reflexione sobre aquest tipus de creences i les conductes que se'n deriven perquè aconseguisca desmitificar-les, neutralitzar la pressió de grup i actuar més lliurement d'acord als seus veritables interessos.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: "Us agrada anar a les festes a l'estiu? Us solen deixar eixir a la nit? Què hi soleu fer? Es consumeix alcohol en les festes? Per què creieu que la gent beu en aquestes ocasions? És necessari per a passar-s'ho bé? Ara analitzarem el que li va passar a Pau:

Pau, Rosa i Joan estan en 6è de primària. Els acaben de donar les vacances i han quedat aquesta nit per a anar a les festes del barri; hi ha revetlla i ve un grup de música que els agrada molt. Estan molt contents perquè en la seua casa hui els deixen quedar-se fins a les 12. Compren unes cocacoles i s'acosten a l'escenari. El grup té molta marxa i comencen a saltar i ballar; s'ho estan passant fenomenal. En aquell moment s'acosta el germà major de Pau, pel qual aquest sent molta admiració, amb dos amics més. Estan bevent kalimotxo i els ofereixen tastar-lo. Pau, Rosa i Joan diuen que no, i llavors aquells comencen a riure-se'n, dient-los que són unes criatures, que en festes per a passar-s'ho bé cal beure kalimotxo, etc.

"Què faríeu en aquesta situació? Com us sentiríeu? Com creieu que actuarien Pau i els seus amics?"

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre les creences sobre l'alcohol.
- Treballar la resistència a la pressió de grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar un cas.
- Fer un joc de rols.
- Posar-se en el lloc d'altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada llegit el cas, en grups de 5 o 6 persones el comenten, analitzen les actituds i els comportaments dels diferents personatges i preparen un role playing en el qual es representa com reaccionen Pau, Rosa i Joan i com resolen la situació. Mentre cada grup representa la seua escena, la resta de la classe actua com a observador i apunta les coses que li criden l'atenció. Una vegada acabades les representacions, es comenten en gran grup les qüestions següents:

- Com s'ha sentit cadascú en el seu paper?
- Quines han sigut les formes de resoldre en cada grup? Quina o quines ens semblen més adequades?
- Ens hem trobat alguna vegada en una situació semblant? Com l'hem resolt?

- Fins a quin punt ens importa el que pensen les altres persones sobre nosaltres?
- Creiem que els nostres amics ens voldran més perquè fem el que ells ens demanen?
- Ens costa dir “no” a una persona que ens importa?
- Per què s’associa moltes vegades l’alcohol a la diversió?
- Ens sentim més majors per beure alcohol?
- Quines coses podem fer en festes i els caps de setmana per a passar-nos-ho bé?

Finalment, es tracta d’elaborar algunes conclusions com a grup que ens servisquen com a criteri d’actuació en situacions futures.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / València i Castellà.

ACTIVITAT 3: EL TABAC, EN DUBTE

Els primers contactes del nostre alumnat amb les drogues solen ser, en general, a través del tabac. Se suposa que un nombre significatiu de xics i xiques de 12 anys ja han tastat el tabac, encara que siga de manera esporàdica. És cert, però, que en els últims anys es detecta una tendència al descens en el consum, tant entre la població adulta com entre joves i adolescents. La legislació sobre la publicitat del tabac i l'alcohol tracta de protegir especialment la població juvenil, i tota la població en general, dels riscos del consum, però sabem que aquesta no sempre es compleix i que, fins i tot fent-ho, la publicitat té moltes estratègies per a vendre els seus productes.

Ens interessa que els nostres xics i xiques no s'iniciïn, o ho facen com més tard siga possible, en el consum de tabac. Per a aconseguir-ho podem començar ja des d'aquestes edats a reflexionar amb ells sobre aquest tema.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"En una activitat anterior ens hem informat dels efectes del tabac i hem sabut que té conseqüències molt negatives per a la salut. Heu escoltat parlar d'aquestes persones que denuncien Tabacalera per falta d'informació sobre els riscos del tabac? Penseu que la gent està suficientment informada dels riscos que el tabac representa per a la salut? Segur que coneixeu persones fumadores. Els ho preguntarem."*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Analitzar la publicitat sobre tabac i alcohol.
- Desenvolupar la capacitat crítica davant dels seus missatges.
- Conèixer les motivacions de la gent pel que fa al tabac.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una enquesta.
- Analitzar missatges publicitaris.
- Desenvolupar un joc de rols.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: dins i fora de l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, anuncis publicitaris en suport de paper o vídeo, dades arreplegades de les enquestes.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es pot partir del comentari sobre algun dels casos en què un ciutadà ha portat Tabacalera davant dels tribunals per considerar que aquesta no ha informat suficientment dels riscos del seu producte. Això ens donarà motiu a analitzar dos aspectes sobre el consum de tabac, per això dividirem la classe en dos grans grups als quals els encomanarem dues tasques diferents:

- Un grup s'encarregarà de buscar anuncis de televisió, revistes, etc. sobre tabac (se'n poden incloure també alguns sobre alcohol) i portar-los a classe per a analitzar els missatges de la publicitat: quina informació es dona sobre els riscos, com i on apareix, com són i en quina situació estan els protagonistes de l'anunci, què ens suggereix, com són les imatges, què ens venen a més del tabac, etc. Es pot analitzar també algun paquet: quina informació porta, com és i on apareix.
- En l'altre grup, cada persona s'encarregarà de fer una breu enquesta a una persona fumadora i una persona exfumadora que coneguen:
 - Persona fumadora: Amb quants anys vas començar a fumar? Quan i com vas fumar el teu primer cigarret? Per què vas començar a fumar i per què continues fent-ho? Coneixes els riscos que fumar comporta per a la teua salut? Has intentat deixar-ho alguna vegada?...
 - Persona exfumadora: Quan vas deixar de fumar? Per què? Tenies suficient informació sobre els riscos de fumar? Quina estratègia vas utilitzar per a deixar-ho? Tornaries a fumar?...

Cada grup treballarà a classe sobre les dades o el material que ha recopilat i, amb les pautes donades, elaborarà unes conclusions que després s'exposaran en gran grup responent a tres grans apartats:

- Per què fuma la gent? Motivacions, hàbits, etc.
- Com és la publicitat sobre el tabac (informació, missatges associats, etc.)?
- Estem suficientment informats sobre els riscos del consum de tabac?

Després d'haver treballat el tema, com a activitat complementària, es pot proposar a l'alumnat la representació d'un judici a Tabacalera en el qual un ciutadà denuncie la falta d'informació sobre els riscos o la publicitat enganyosa. Es podrien repartir els diferents papers: la persona denunciant, el fiscal, l'empresa, l'advocat defensor, el jutge i un possible jurat popular. Aquesta activitat requeriria un temps de preparació (argumentacions, desenvolupament de l'escena, etc.) i un temps posterior d'anàlisi i reflexió sobre la responsabilitat que en aquest tema té cadascú: la persona, en la mesura que és responsable de la seua pròpia salut; l'estat, en quant ha de vetllar pel bé de la població, i l'empresa, que ha de complir la legislació en matèria d'informació i publicitat.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi / València i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a l'aula la prevenció del consum de drogues. Els vostres fills són encara molt joves però conviuen en el seu entorn amb el tabac i l'alcohol perquè són drogues legals, normalitzades en la nostra societat. És possible que fins i tot en la família es consumisquen d'una manera moderada. No tractem de crear situacions alarmistes, però sí que ens sembla important que reflexionen sobre l'ús d'aquestes substàncies i que desenvolupen hàbits de vida saludables que els eviten, en el futur, consums no desitjats.

En una festa que organitzarem a l'escola volem muntar un quiosquet i els hem demanat que inventen a casa un cocktail saludable, a base de suc de fruites, refrescos, infusions, etc., que se servirà en el quiosquet de l'escola. Per fer-ho us demanem la vostra col·laboració: inventeu amb ells, ajudeu-los a comprar, mesclar, tastar, decidir i posar nom. Serà el vostre cocktail familiar, que després podreu també degustar en les vostres festes. Us convidem també a venir a l'escola el dia de la festa per a conèixer i tastar els cocktails dels seus companys.

Moltes gràcies per la col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

A través d'algunes frases i preguntes senzilles tractarem de comprovar si l'alumne ha aclarit i assimilat determinats continguts:

■ COMPLETA LES FRASES SEGÜENTS:

Una droga és

Tenir dependència del tabac o l'alcohol significa que

.....

.....

El tabac és perjudicial per a la salut perquè

.....

.....

L'alcohol és perjudicial per a la salut perquè

.....

.....

Apunta cinc coses que siguen bones per a la teua salut:

•

•

•

•

•

Conta una situació en la qual algú t'ha pressionat perquè faces alguna cosa que tu creus que no és bona per a la teua salut i explica com l'has resolt:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UNITAT 15

TRIE LES MEUES AMISTATS

■ IDEA PRINCIPAL

L'article 15 de la Convenció dels drets del xiquet estableix la llibertat de reunió i associació. Participar de la vida dels diferents grups que conformen l'entorn vital d'una persona és un dret, a més d'una forma de satisfer bona part de les seues necessitats. D'entre tots els grups –família, barri, església, centre, classe, etc.– el d'amics i amigues és un referent important i un bon indicador del nivell de satisfacció vital i felicitat percebuda. Per això l'elecció, creació i manteniment de les amistats és un objectiu important dins de l'educació d'éssers lliures, solidaris i respectuosos amb els seus semblants i el seu medi.

■ OBJECTIUS

- Identificar la importància de l'amistat en la vida de cadascú.
- Ser conscients dels avantatges de tenir amics.
- Reconèixer les qualitats personals desitjables dins d'una amistat.
- Treballar les habilitats implicades en el desenvolupament i manteniment de les amistats.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Associar-se, participar en la vida de diferents grups no és únicament un dret sinó una característica essencial de l'ésser humà. Gregari i social per naturalesa, l'individu busca en el grup el compliment i la satisfacció de necessitats que ell no podria resoldre individualment. Dels diferents grups de relació, el més freqüent i més accessible per a tots els xiquets i xiquetes, després del familiar, és el seu grup d'amistats. Les amistats fomenten la sensació d'acceptació i pertinença a un grup, i concedeixen al xiquet un lloc i unes funcions dins d'aquest grup. Així, a través del grup se satisfà la necessitat d'afiliació i afecte.

I és que tenir amistats proporciona una font d'afecte i reforç social importantíssima. Els xiquets que tenen amistats juguen més, es relacionen millor, reben més atenció i, en definitiva, són més feliços. Aconseguir que el grup siga un element de creixement en la vida d'una persona suposa el maneig adequat d'una sèrie de destreses:

Habilitats no verbals bàsiques. Saber mirar, adoptar una expressió facial concorde a la situació, somriure, utilitzar un volum i un to de veu adequats a l'objectiu que es pretenga, totes són habilitats no verbals necessàries en la interacció.

Cortesia. La cortesia i l'amabilitat, que es manifesta en comportaments com el de donar les gràcies o demanar per favor, són convencions socials que tenen com a finalitat crear un clima amable.

Ser receptius. Que es traduiria a saber escoltar i fer preguntes, tal com hem vist en la unitat 5. Escoltar suposa dedicar temps i atenció a la persona, i per aquest motiu és un potent reforçador social. L'escolta significa l'acceptació d'altres postures, ser capaç de posar-se en el lloc de l'altra persona, fins i tot quan no s'hi estiga d'acord. Augmentar la capacitat de recepció millora la comunicació i la satisfacció dins de la relació.

Ser més expressius. Tal com hem vist en la unitat 6, saber donar i rebre opinions és una manera d'augmentar el coneixement sobre l'altra persona. Parlar de l'expressió de sentiments positius i negatius introdueix un nivell més emocional, més profund en la relació. Els afectes, siguen positius o negatius, quan són expressats milloren la relació creant un clima més positiu i més autèntic. Cal no oblidar la importància de ser clars i concrets en comunicar les nostres opinions, fugint de postures absolutistes, poc respectuoses o intolerants. Els afectes i les valoracions positives cap als altres han de ser sincers, honestos, oportuns i personalitzats. Finalment, ser capaç de comunicar els afectes negatius d'una manera concreta i específica, incidint en els comportaments i en el sentiment causant, és una manera de plasmar les dues cares d'una relació – la que agrada i la que no).

Saber demanar ajuda, donar-la i dir que no. Les tres són característiques complementàries, que arrebregen la necessitat que tenim d'altres persones a l'hora de fer moltes activitats. S'ha d'aprendre a demanar ajuda de forma clara i específica, fent-ne veure la importància, amb un to amable que denote petició (no exigència) i permeta que l'altra persona pugui no prestar-la. Prestar ajuda suposa escoltar la petició o avançar-se proposant un mateix l'ajuda necessària i portar-la a terme. Dir que no és un dret que tenim (tal com hem vist en la unitat 12) quan en un moment decidim que no podem o no volem fer una cosa.

Prendre iniciatives socials. Iniciacions, segons Inés Monjas (1993) com ser capaços d'iniciar una conversa, un joc o una altra activitat és una forma d'iniciar contactes i d'augmentar el nombre d'interaccions.

Cooperar i compartir. Seguint Inés Monjas (1993), cooperar i compartir suposa la utilització d'altres habilitats, com ara intercanviar la direcció i control de l'activitat. Arreplega així mateix habilitats ja vistes com reforçar altres membres del grup, demanar ajuda i prestar-la. Així mateix implica ser capaç de prestar i jugar amb altres objectes, seguir les normes i saber guanyar i perdre. La capacitat de cooperar i compartir és més complexa ja que exigeix la posada en pràctica d'habilitats més menudes.

Desenvolupar tot l'ampli espectre d'habilitats possibilita un millor desenvolupament del xiquet en qualsevol grup, i facilita el seu dret a l'associació, a la reunió i participació de la vida d'altres grups. A més, l'exercici d'aquestes habilitats és un instrument i guia en el seu desenvolupament personal, ja que actua com a potenciador de la seua personalitat i com a prevenció de problemes no desitjats amb iguals o adults.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Demanar que porten joguets per a intercanviar-se'ls en el joc.
- Establir l'ús i gaudi d'espais o objectes comuns per a compartir.
- Utilitzar tècniques de treball cooperatiu.
- Canviar-los de grup de treball.
- Fer que intercanvien ajudes.
- Potenciar la utilització del reforç en les seues interaccions personals i acadèmiques.

La família

- Facilitar que compartisquen objectes, joguets amb altres xiquets, germans, etc.
- Insistir en les normes de cortesia i educació.
- Ensenyar-los amb l'exemple a demanar ajuda i fins i tot a prestar-la sense petició.
- Fomentar i reforçar iniciatives de joc, conversa amb altres iguals.
- Reconèixer les valoracions positives que fan de la família o altres persones.

ACTIVITAT 1: AMIC, AMIGA, AMISTAT

Amb aquesta activitat es pretén sensibilitzar cap al concepte de l'amistat i ressaltar-ne la importància. Ens basem en una activitat lúdica que implica l'ús dels mitjans de comunicació oral, escrita i audiovisual així com la utilització d'habilitats treballades prèviament com el saber escoltar, saber preguntar, analitzar la informació, demanar ajuda.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar la importància de l'amistat.
- Treballar habilitats bàsiques en l'amistat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comentar amb altres persones la tasca.
- Demanar ajuda en la realització de la tasca.
- Analitzar els conceptes amb els quals s'associa l'amistat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full de registre, cartolina i útils d'escriptura.

PARAULA	MITJÀ / TÍTOL	MISSATGE

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions de 35 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professorat presenta la tasca. Es tracta d'arreglar en tots els mitjans, des de TV, cançons, anuncis, revistes, llibres, vídeos, etc., títols o textos que parlen de l'amistat i valorar quin missatge en donen. Es reparteix un full a cada alumne perquè el duga a casa, pregunte entre les persones del seu entorn com amics, coneguts, parents, etc. i ompliga el full.

Una vegada a classe, en grups de cinc, es posa en comú la llista de cadascú, es discuteix si estan d'acord amb els missatges arreglats i es confecciona un mural. Hi quedaran reflectits aquells conceptes, habilitats, coses o qüestions que acorden com a importants en l'amistat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual / Música).

ACTIVITAT 2: ELS MEUS AMICS I AMIGUES

Tenir amistats implica l'exercici d'una sèrie d'habilitats. Amb aquesta activitat es tracta d'adonar-se de la importància d'aquestes, plasmant-les en qualitats desitjables que tenen les seues amistats. Podem arreplegar totes les habilitats que vulguem, al·ludint-hi en la formulació de la frase incompleta. En concret en aquesta activitat s'al·ludeix a habilitats receptives d'audició i posar-se en el lloc de l'altre, a habilitats expressives positives i negatives, a ajuda i col·laboració, a l'habilitat de ser conseqüent amb els compromisos. Queda a elecció del professorat introduir o reduir el nombre d'habilitats, en funció de les característiques del grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer les qualitats desitjables en una amistat.
- Treballar habilitats bàsiques en l'amistat com l'expressió de sentiments positius.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre les relacions establides amb els diferents amics i amigues.
- Discriminar qualitats positives en les diferents amistats.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full fotocopiats i útils d'escriptura.

La meua amiga o el meu amic:

Les seues característiques:

és el o la millor en
 no és com jo però és
 li agradaria
 no té por de
 m'ajuda a
 em diu què li agrada de mi
 compleix el que diu
 no té vergonya per a començar a
 quan estic malament
 em crida l'atenció si

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es reparteix el full, i els fem que contesten ràpidament. Consisteix a escriure un o diversos noms d'amigues i amics en el marge esquerre i completar el marge dret. Es poden repetir els noms en les diferents caselles, encara que és desitjable que pensen en més persones.

Una vegada escrit s'arrepleguen els papers i el tutor anirà llegint les qualitats adjudicades als amics i les amigues de classe, de manera que cadascú anote la informació que es dona sobre ell o ella. Després d'açò, s'obri un diàleg on qui vulga pot exposar les seues impressions sobre el que ha rebut, el seu acord o no, agrair, etc.

Els autors, Mir, Gómez i Serrats (1990, p. 169) recomanen que les frases incompletes siguin de caire positiu o neutre, que s'eviten les negatives i que es posen diversos enunciats perquè engloben el major nombre de persones possible.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: LES PECES DE ROBA

La cooperació és una de les habilitats fonamentals en la vida d'un grup. Cooperar significa ajudar-se entre tots per a assolir un objectiu comú, dit d'una altra manera, només si tots i totes col·laboren amb el seu treball s'arribarà a un producte final. Aquesta dependència o necessitat del grup, aquest nodrir-se tots de tots, és la característica principal de les tècniques cooperatives. El treball en grup, habitualment, millora l'execució i la qualitat del treball, però si aquest persegueix la cooperació resulta molt més avantatjós.

Aquesta activitat, a més de treballar la cooperació, serveix per a distendre l'ambient; l'única dificultat per a aplicar-la radica en si es disposa d'espai suficient a l'aula o cal cercar una altra sala.

■ OBJECTIU PRINCIPAL

- Estimular la cooperació dins del grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Participar amb ordre en la consecució d'un objectiu.
- Ser capaços d'acatar i seguir unes normes.
- Valorar el treball dels companys i companyes per a l'assoliment d'una meta.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: gimnàs o sala gran.

MATERIALS: caixa o cistell gran.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es divideix la classe en dos grups, que se situen, asseguts en fila, en cada extrem de la sala. Un membre de cada equip va a arreplegar una peça de roba de cada membre del seu grup (jersei, bata, sabata), fins a aconseguir que en el cistell es barregen totes les peces.

A un senyal del professor ixen corrent els primers de cada fila, busquen en el cistell la seua peça, se la col·loquen i corren a donar el torn al següent company. L'alumne fa el mateix i dona la palmellada al tercer, i així successivament. Guanya l'equip que abans complete el recorregut.

Acabat l'exercici, en cercle, es comenten les incidències del joc, qui tenia la peça més difícil, qui s'oblidava de cordar-se o calçar-se bé i havia de tornar al cistell, qui s'alçava abans, quins avantatges té haver-ho fet en grup, com influeix que col·laborem entre tots.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Artística (Educació Dramàtica) / Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies estem treballant el dret que tota persona, amb independència de la seua edat, té a reunir-se i associar-se. El grup és un mitjà necessari per a la consecució de determinats objectius. De fet, hi ha tasques que només es poden fer en col·laboració amb altres persones. D'altra banda, hi ha treballs o activitats en les quals la participació del grup millora el resultat final. El grup és, per tant, font de creixement personal.

En el grup trobem també un vehicle per a satisfer les nostres necessitats. Així, pertànyer a un grup m'identifica amb altres persones amb qui compartir un objectiu comú. Satisfà, gràcies a aquest, la meua necessitat d'afiliació, de pertinença, dit d'una altra manera, "tinc un lloc, sóc algú dins d'aquest medi".

Hi ha diversos tipus de grups segons l'objectiu que perseguisquen. Uns tenen un caràcter religiós, altres de temps lliure, de treball, estudis, voluntariat, culturals, etc. El grup al qual més comunament estem adscrits quasi tots i totes és el d'amistats. Les amigues i els amics són un factor preventiu de molts trastorns i problemes psicològics. Un ésser humà amb un bon suport social és menys propens a emmalaltir, i en el cas que emmalaltira disposa de més recursos per a sanar; en definitiva, és més feliç. Hui us proposem una tasca molt senzilla: que parleu amb els vostres fills i filles sobre aquest tema. És possible que hagen acudit a vosaltres preguntant-vos sobre els grups que coneixeu i què és el que fan. Aproveiteu per a comentar-los si heu pertangut o pertanyeu a alguna agrupació, per què la vau escollir, si us agradaria en el futur participar en alguna associació i per què. Pregunteu-los també la seua opinió.

Parleu sobre els vostres amics i amigues i els seus. Què té de bo tenir amistats, quines qualitats són importants en un bon amic o amiga, com són les nostres amistats.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Fer un àlbum de fotos amb imatges dels seus amics i les seues amigues, escrivint al costat de cada foto les seues qualitats positives. Si no teniu fotos, dibuixeu-los.

UNITAT 16

NO TOTES LES FAMÍLIES SÓN COM LA MEUA

■ IDEA PRINCIPAL

La família és una estructura social que evoluciona. Aquesta evolució ha fet que es passe del concepte de família tradicional a una estructura més heterogènia, en la qual al costat de la “família nuclear”, són cada vegada més freqüents altres varietats com la monoparental, les formades per un sol membre, les compostes per llaços d'amistat o interès, les parelles sense fills... Aquest és el ventall que se li pot presentar al xiquet o xiqueta com a ambient familiar. Per altra banda, també es donen situacions de desemparament o maltractament, per a les quals les alternatives d'acollida familiar i d'adopció podrien ser solucions adequades i que ens presenten, a més, una altra varietat de situació familiar. (Aquesta unitat és complementària de la següent, titulada “A casa tots formem un únic equip”).

■ OBJECTIUS

- Ensenyar a respectar models d'organització familiar diferents del propi.
- Ajudar a conèixer quines són les raons que obliguen algunes persones a abandonar el seu país d'origen.
- Assolir una major conscienciació de l'alumnat davant el que suposa per a moltes persones el fet d'abandonar el seu país i els seus familiars.
- Animar que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant la incorporació de l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.
- Ajudar a adonar-se dels aspectes positius que té la forma de vida familiar de la qual cada alumne o alumna gaudeix.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Els països que ratifiquen la Convenció sobre els drets del xiquet (1989) es comprometen a cobrir les necessitats més fonamentals per al desenvolupament del xiquet, entre les quals apareix el dret a una llar, a conèixer i viure en un ambient familiar (articles 5, 10 i 18). No obstant això, és evident que hui dia no tots els ambients familiars són iguals i que ni tan sols tots els xiquets i xiquetes gaudeixen del dret a tenir una família.

Per a començar, és de destacar la transformació que ha patit la família en els últims temps a causa, entre altres factors, de la incorporació de la dona al món laboral i de l'augment de la seua participació en la vida política. El model de família patriarcal ha estat qüestionat i han sorgit una sèrie de reformes legislatives que garanteixen la igualtat d'oportunitats entre els dos sexes en aspectes de la vida social; consegüentment, la dona ha deixat de ser la principal i quasi única responsable de l'ambient familiar. En aquesta transició social apareixen nous models d'organització familiar, entre els quals podem destacar-ne alguns com ara:

- Família composta per una parella amb descendència. En la majoria dels casos són parelles heterossexuals però també n'hi ha d'homosexuals que poden recórrer a la inseminació artificial (en el cas de les lesbianes) o a les mares o receptores (en el cas dels homes) per a poder tenir fills o filles.
- Famílies monoparentals. Són famílies formades per un només dels progenitors (separat o separada, viudo o viuda, o mare o pare fadrí) amb fill o fills.
- Famílies sense descendència.
- Famílies unipersonals, és a dir, les que es componen d'un membre que viu sol.
- Relacions de convivència que s'estableixen per llaços afectius o d'interès, com pot ser el cas de les famílies col·lectives.

Dins d'aquest context de canvi social s'observa el paper determinant que tenen els avis en el desenvolupament afectiu, social i de transmissió de valors dels néts mentre els pares estan treballant. En moltes ocasions els avis tornen a exercir la tasca de pares i mares.

Una altra situació nova i en augment és el cas dels immigrants (article 10), que poden presentar diferents situacions familiars. Pot tractar-se de parelles que deixen els seus fills en el país d'origen amb els seus oncles o amb els avis, que s'encarreguen del desenvolupament dels xiquets fins que vagen a situar-se definitivament en el nou país. Amb el pas del temps aquestes parelles solen tenir més fills en el país receptor i els germans i germanes majors no solen conèixer-los fins que els seus pares no aconseguen certa estabilitat laboral i econòmica i poden traslladar-los al nou lloc i integrar-los en el nucli familiar.

Aquesta situació pot aguditzar la desestructuració familiar ja que els fills majors es van desplaçant escalonadament i integrant en la nova família, en la qual ni tan sols coneixen els seus nous germans, i els consideren com a persones estranyes en la seua convivència habitual. A diferència dels fills nascuts en el país receptor, aquests presenten majors problemes de desarrelament familiar.

Al costat d'aquests immigrants que normalment manquen de qualificació professional, es troben els que arriben amb un alt nivell de formació (músics, científics, especialistes en llengües...), que no solen tenir problemes econòmics ni d'integració familiar. Aquestes famílies solen presentar, a tot estirar, dificultats d'adaptació respecte a la llengua i als costums i formes de vida del país receptor.

Un altre cas a tenir en compte és el dels xiquets i xiquetes que no poden viure amb la seua família biològica per trobar-se en una situació de desemparament o risc. Per a ells sorgeix com a alternativa l'adopció (article 21), la qual suposa "una nova relació familiar igual o equiparada a la biològica, per la qual cosa s'estableix com a regla, la ruptura de vincles, personals, familiars i jurídics entre el fill o la filla adoptada i els seus pares naturals o biològics" (Informació rebuda de l'associació "UME ALAIA" d'ajuda a l'adopció. També es consideren els centres d'acollida i la figura de l'acollida familiar per a oferir-los la possibilitat de disposar d'una llar el més pròxima possible a una organització familiar.

Concretament, en la Comunitat Autònoma Basca, a través dels Departaments de Serveis Socials de les Diputacions Forals s'ha articulat el "Programa d'Infància i Joventut", que tenint en compte la Llei Orgànica 21/87 i 1/96, així com la Convenció sobre els drets del xiquet de les Nacions Unides, pretenen protegir els menors enfront de tota forma de maltractament. És més, aquest programa manifesta que els menors tenen "dret a créixer i desenvolupar-se en un ambient familiar, per la qual cosa la nostra Institució comparteix la responsabilitat d'assegurar, vetlar i defensar els seus drets sense excepció" però donant "prioritat a tota aquella actuació que tracte de mantenir-lo en la seua família o de reinserir-l'hi". (<http://www.bizkaia.net>).

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap a les diferències.
- Transmetre actituds positives cap a les diferents agrupacions familiars així com cap a les famílies amb adopció.
- Oferir respostes adequades davant els problemes d'adaptació que poguera presentar l'alumnat immigrant (continguts curriculars significatius, dinàmiques que afavorisquen la convivència...).
- Tractar que els alumnes que viuen en situacions familiars menys freqüents (adopció, acollida, famílies monoparentals, etc.) se senten persones normals i estimades.

La família

- Reflexionar sobre l'estil de vida i el paper de la família en una societat competitiva.
- Transmetre actituds positives cap a les diferents agrupacions familiars així com cap a les famílies amb adopció.
- Si es pertany a grups "minoritaris", integrar-se en la vida de la comunitat sense aïllar-se en zones com a solució per a la protecció del grup.

ACTIVITAT 1: LA MEUA FAMÍLIA I LA TEUA SÓN DIFERENTS

Els canvis socials produïts per la incorporació de la dona al món laboral i la seua implicació en la vida política han posat en dubte molts dels plantejaments de la família patriarcal i han sorgit, alhora, noves i variades formes d'organització de l'estructura familiar.

És més, a causa dels avanços en les tècniques reproductives, la família fins i tot s'ha dissociat de la finalitat reproductora que tenia i la dona pot tenir fills o filles per si mateixa sense necessitat de saber qui és el pare, o els homes també poden tenir-los mitjançant les mares subrogades o receptores.

Com a conseqüència, molts xiquets estan creixent en nous models de família allunyats dels plantejaments tradicionals, en els quals van adquirint nous valors i desenvolupant rols diferents.

Aquesta activitat tracta d'explicitar els diferents tipus de família, no sustentats tant en el pes dels costums i de les tradicions sinó en les decisions preses des de plantejaments lligats al desenvolupament com a persones autònomes. Es tracta d'anar descobrint la representació que cada alumne o alumna fa de les diferents agrupacions familiars.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a respectar models d'organització familiar distints del propi.
- Relacionar les transformacions socials amb els canvis experimentats en l'estructura familiar.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Definir diferents tipus d'organització familiar.
- Justificar el perquè de l'existència d'aquests.
- Exposar les seues opinions i saber escoltar les dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: paper blanc, bolígrafs i pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *“Dibuixarem tots els tipus de família que conegueu. Penseu primerament en la vostra, també recordeu com estan formades les d'altres companys i companyes de classe, les del vostre barri...”*.

Repartirem fulls i demanarem que cada alumne tracte de dibuixar els diferents tipus de família que coneix. Davall del dibuix haurien d'escriure:

- Qui és cada persona de la família?
- Es veu amb freqüència eixe tipus d'organització?
- Per què és diferent l'una de l'altra?
- T'agradaria conviure-hi?

Deixarem uns 30 minuts per a fer aquesta part de l'activitat. Després, cada alumne anirà llegint les característiques que defineixen cadascun dels tipus de família que ha dibuixat i els sentiments que té cap a les diferents agrupacions. El professorat haurà de cuidar que respecten les diferents possibilitats de convivència així com que es reflectisquen totes les estructures familiars existents, ja que és fàcil que l'alumnat no s'adone d'alguna per no ser les més comunes en el seu entorn o perquè en la seua família no s'han esmentat de por que suposen una amenaça als principis morals que imperen en la llar.

Per a acabar, el professorat pot aconsellar la lectura del conte “Estació Babilònia” (de la Fundació Intermón Oxfam, 1999), en el qual es reflecteixen situacions difícils de convivència familiar.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: QUE BÉ QUE VIU!

Les famílies immigrants viuen moltes vegades situacions molt difícils que posen en perill el desenvolupament socioafectiu dels seus fills. Moltes vegades aquestes famílies pateixen el fet d'haver de viure separades quan van traslladant-se escalonadament al país receptor. La falta de recursos econòmics fa que en un primer moment només emigre la parella o un dels seus membres, per la qual cosa es deixa la descendència a cura d'oncles i avis.

Posteriorment, quan els menors es traslladen s'observa que la desestructuració familiar constitueix un factor que influeix negativament en l'adaptació a l'escola, al que cal afegir les dificultats d'aprenentatge d'una segona llengua sense haver aconseguit la competència lingüística de la llengua materna, així com d'integració en un nou país amb valors i costums distints.

En aquesta activitat es convidarà al centre escolar una família d'immigrants de països desfavorits que hagen decidit instal·lar-se entre nosaltres. Mitjançant aquesta visita tractarem de conèixer les raons de la seua decisió i de fomentar en l'alumnat actituds de respecte i implicació en actuacions per a la millora de la convivència amb persones en situacions semblants. En el cas que en la classe o en l'escola hi haja alumnat en aquestes circumstàncies es tractarà el tema amb especial delicadesa o, si es veu oportú, es pot aprofitar perquè siguin ells qui transmeten aquesta experiència de manera que l'alumnat senta el problema com una cosa pròxima i pugui posar en pràctica les actituds esmentades en una situació real.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer quines són les raons que obliguen algunes persones a abandonar el seu país d'origen.
- Prendre consciència del que comporta per a moltes persones el fet d'abandonar el seu país i els seus familiars.
- Aconseguir que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant la incorporació de l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Escoltar i arreplegar la informació donada per la família d'immigrants.
- Preguntar aspectes relacionats amb el tema.
- Agrair la presència a la família convidada.
- Oferir la disponibilitat per a ajudar en les situacions que siga possible.
- Comprometre's personalment en la realització de petites accions concretes que puguin suposar una ajuda per a aquestes famílies.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: aula habitual i aula de reunions.

MATERIALS: paper i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Convidarem al nostre centre una família d'immigrants. Aquesta família ha pres la decisió de venir a la nostra terra per oferir-los als seus fills un futur més digne. Aproximadament tindreu 60 minuts per a escoltar-los. Elaborarem un llistat de preguntes perquè d'aquesta forma puguin centrar la informació en relació amb les nostres inquietuds"*.

El professor o professora animarà l'alumnat perquè formule totes les preguntes que li agradaria fer a la família d'immigrants. S'intentaran arreplegar totes les aportacions i s'afegiran aspectes que no hagen anotat els alumnes.

Aquestes anotacions seran lliurades amb antelació a la família.

Arribat el dia acordat amb la família, el professorat la presentarà i li agrairà la seua presència. Quan les persones convidades hagen acabat l'exposició, l'alumnat tindrà possibilitat de fer les preguntes que estime oportunes.

El dia posterior a l'exposició es farà la posada en comú sobre el que s'hi ha tractat i es comentaran els aspectes següents:

- Per què van decidir canviar-se de país?
- Qui de la seua família s'han quedat en el país d'origen i amb qui?
- Qui viuen en el país receptor?
- Cada quant de temps parlen per telèfon i es veuen amb els seus fills o filles?
- En quin barri viuen en relació amb el poble, estan integrats o se situen en la perifèria?
- En quin tipus d'habitatge habiten?
- Amb qui es relacionen en el país receptor?
- Els ha costat aprendre la nova llengua?
- Els fills que viuen en el nou país estan contents o enyoren el seu país d'origen?
- Van contents a escola? En quin tipus d'escola s'han matriculat?
- Quan esperen reunir-se amb els membres de la família que falten per incorporar-se?
- ...

Una vegada feta la posada en comú és necessari ajudar els alumnes a analitzar quines haurien de ser les seues actituds i implicacions davant aquest tipus de situacions.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: MAI MÉS SOL!

L'adopció, l'acollida familiar o els centres d'acollida són alternatives per a aquells xiquets que no poden viure amb la seua família biològica.

Prendre la decisió d'adoptar un xiquet és difícil i moltes vegades qui es disposen a fer-ho tenen forts sentiments d'inseguretat, deguts als dubtes i dificultats que poden suposar la incorporació d'un nou membre en la família. ("Com serà acceptat en el nostre entorn?", "hem de dir-li que és adoptat?", "serem millors pares que els biològics?").

A més, l'adopció requereix processos molt llargs que comencen quan les persones que desitgen adoptar es dirigeixen al Departament d'Acció Social de les Diputacions per a sol·licitar una entrevista amb les assistents socials. Una de les primeres decisions que s'han de prendre és si l'adopció serà interna o si es tractarà d'una adopció internacional.

Quant als centres d'acollida, es consideren "llars alternatives que tenen com a finalitat atendre de manera integral xiquets i adolescents que, per diverses causes, no tenen cobertes [...] les seues necessitats materials, afectives i educacionals [...] en la seua pròpia família" (<http://www.alava.net>). En la Comunitat Autònoma Basca hi ha més de 60 centres d'aquest tipus que es dediquen a donar atenció psicològica i manutenció als menors sense llar per a assolir un desenvolupament equilibrat en l'àmbit intel·lectual, afectiu i social. Així mateix, l'acollida familiar és una altra modalitat complementària, en la qual el menor comparteix part del seu temps, prèviament establert, amb una família acollidora. Aquesta família es compromet a tenir-lo amb si, educar-lo, proporcionant-li una formació completa com a persona.

Aquesta alternativa presenta diferents modalitats:

- Acollida familiar simple: quan el xiquet o xiqueta retorna amb la seua família després d'un temps.
- Acollida familiar permanent: no es preveu la tornada amb la família d'origen.
- Acollida oberta: el xiquet o xiqueta es queda amb la família acollidora durant els caps de setmana i vacances. (<http://www.comadrid.es>)

Aquesta activitat tracta de fer qüestionar a l'alumnat les idees prèvies que tenen davant el tema de l'adopció i de conèixer les possibilitats que s'ofereixen als xiquets i xiquetes sense família en els centres d'acollida, per a arribar a la conclusió que aquests xiquets i xiquetes són persones que tenen les mateixes necessitats que els altres per a un desenvolupament adequat de les seues potencialitats.

A l'hora de treballar aquest tema caldrà tenir en compte si hi ha a l'aula alguna persona en aquestes circumstàncies.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aconseguir que els alumnes analitzen les seues pròpies conductes davant l'alumnat amb problemes de desarrelament familiar i social.
- Adonar-se dels aspectes positius que té la forma de vida familiar de la qual cada alumne o alumna gaudeix.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Aclarir el concepte d'adopció, acollida familiar i de centre d'acollida.
- Expressar les seues opinions i saber escoltar altres aportacions.
- Expressar l'agraïment i mostrar la seua solidaritat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula, un centre d'acollida de menors i seu d'alguna associació a favor de l'adopció.

MATERIALS: paper i bolígraf.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora a l'aula més el temps necessari per a fer les visites.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Farem una enquesta sobre l'adopció i els centres d'acollida"*.

Per a començar, l'alumnat tractarà de respondre individualment a les preguntes de l'enquesta. L'objectiu és que els xics i xiques prenguen consciència del que saben sobre l'adopció i l'acollida.

ADOPCIÓ:

- Per què hi ha pares i mares que adopten alguna criatura?
- Per què han de fer una entrevista amb els assistents socials? De què creus que parlen?
- Et sembla que és el mateix adoptar un bebé que un xiquet o xiqueta de huit anys?
- Creus que és possible l'adopció a qualsevol edat, tant en el cas del pare i la mare com de la criatura?
- Creus que és habitual l'adopció de criatures amb problemes?
- Què opines de l'adopció?

CENTRES D'ACOLLIDA:

- Coneixes algun centre d'acollida?
- Quins problemes creus que tenen els xics i xiques que es troben en aquests centres?
- Com creus que viuen?
- ...

(Deixarem uns 20 minuts per a respondre).

A continuació farem la posada en comú i el professor o professora intentarà arreplegar les aportacions de l'alumnat.

Com a activitat complementària es podria fer una visita a algun centre d'acollida¹ o a alguna associació que treballa a favor de l'adopció.

Una vegada fetes les visites, de nou a l'aula, es comentaran les experiències viscudes i es contrastaran els coneixements previs de l'alumnat sobre els dos temes amb les informacions arreplegades prèviament en l'enquesta.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Ens agradaria que treballàreu amb els vostres fills en els temes que han suscitat interès per la seua banda, com són la integració de les famílies d'immigrants amb pocs recursos econòmics, l'adopció i els centres d'acollida. Ens sembla interessant que reflexioneu i manifesteu una actitud positiva davant aquests temes, suggerint-los i aportant-los la informació de què disposeu.

També volem comunicar-vos que tenim previst que una família immigrant que ha decidit instal·lar-se entre nosaltres visite el nostre centre per a contar-nos quina ha estat la seua experiència i què ha significat deixar una part dels seus en el país d'origen. Vosaltres també teniu l'oportunitat d'acudir a aquesta exposició per a ells i se us passarà la informació sobre el dia i l'hora en què se celebrarà aquesta reunió.

Alhora pensem, si fóra oportú, fer dues eixides. Una seria la visita a un centre d'acollida i l'altra, a una associació que es dedica a la informació i ajuda de les persones que desitgen adoptar. Us agrairíem que mostràreu interès per les vivències dels vostres fills en aquests llocs i que els comentàreu amb ells.

Finalment, ens agradaria que llegíreu amb els vostres fills el conte "*Estació de Babilònia*" (de la Fundació Intermón Oxfam, 1999), que des del centre els hem recomanat amb la finalitat d'ajudar-los a conèixer i a acceptar la diversitat de tipus de família que podem trobar en la societat actual.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Convé valorar si en l'alumnat s'ha produït realment una transformació en la forma de percebre la realitat, si es constaten actituds de respecte i tolerància cap a les diferents agrupacions familiars i cap a les formades per immigrants amb problemes de desestructuració, i si les actituds que manifesten cap a les persones que ni tan sols poden disposar d'una llar i que han de recórrer als centres d'acollida són positives.

Aquesta sensibilització comença quan es qüestionen per què sorgeixen aquestes agrupacions familiars distintes de la d'un mateix, i és la pròpia investigació sobre la realitat la que pot anar canviant a poc a poc la seua actitud cap a aquestes.

En el desenvolupament de les activitats podem avaluar l'avanç en aquest sentit mitjançant l'observació d'aspectes com:

- Si manifesta reaccions (interès, sensibilitat...) mentre transcorren.
- Si s'interessa per conèixer diferents situacions familiars.
- Si s'expressa mantenint una actitud respectuosa.
- Si reflexiona i intenta contrastar diferents punts de vista amb les persones convidades i visitades.
- Si intenta trobar les causes de les discriminacions socials que es produeixen.
- Si és capaç de definir les raons que expliquen aquestes diferències en la convivència familiar.

¹ Les Diputacions poden informar-nos dels centres d'acollida de la nostra zona.

UNITAT 17

A CASA TOTS FORMEM UN ÚNIC EQUIP

■ IDEA PRINCIPAL

És responsabilitat dels progenitors vetllar pel desenvolupament dels fills. En l'actualitat és freqüent que els dos progenitors treballen fora de la llar. En conseqüència, les tasques de la llar i de la cura i atenció dels fills i dels avis ha de ser tasca de tota la família. La família ha de ser entesa com a equip afectiu i efectiu que distribueix les tasques i l'afecte de forma coresponsable.

■ OBJECTIUS

- Fomentar les relacions amb els altres significatius.
- Reflexionar sobre la coresponsabilitat en la família.
- Conèixer diversos models familiars i les repercussions que açò puga tenir sobre la vida familiar.
- Examinar la influència dels prejudicis relatius al sexe de les persones davant la presa de decisions.
- Analitzar les actituds diferenciades cap als diferents membres de la família.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La família és el nucli social més proper a la criatura de què aquesta depèn física i emocionalment durant els primers anys de vida i on estableix els primers vincles afectius. En aquest mateix ordre s'ha comprovat diverses vegades que els xiquets que han estat separats de les seues famílies d'origen de manera traumàtica pateixen seqüeles afectives i cognitives.

Si estudiàrem l'evolució que ha experimentat la família des del segle XVIII fins a l'actualitat hi observariem multitud de canvis. Al llarg del segle XVIII i fins fa menys de cinquanta anys, les famílies solien estar constituïdes per membres de tres generacions. Per efecte del desenvolupament industrial i de la vida en les ciutats, la família va començar a limitar-se als progenitors i als seus descendents. En l'actualitat, encara que l'estructura familiar més habitual estiga constituïda per dos progenitors i els fills, són també freqüents les famílies monoparentals, les parelles sense descendència, les estructures grupals en comunes i altres associacions, els casos d'adopció, i la convivència entre dues generacions però no de descendència directa amb algun dels progenitors. Els efectes d'aquesta evolució s'observen en qualsevol aula o centre educatiu i sempre han estat motiu de summa cautela.

Algunes vegades s'ha tractat d'evitar el comentari o tractament d'aquest tema de por de ferir la sensibilitat de l'alumne o alumna o per temor de l'efecte que açò puga provocar en les relacions escolars i extraescolars de l'alumne amb la resta de les persones del grup. No obstant això, la majoria hem comprovat que aquests detalls s'acaben coneixent i quan la informació arriba a tot l'alumnat del centre el professorat es veu obligat a intervenir però amb mesures que s'aproximen a les intervencions en crisis.

Per altra banda, amb la incorporació de la dona al món laboral s'ha posat de manifest el valor de les tasques que tradicionalment feien les dones en la llar, i especialment la cura i atenció que prestaven a la infància i a les persones majors. D'aquest fet s'ha derivat la necessitat de contractar terceres persones per a l'execució d'aquestes tasques domèstiques. No obstant això, la Convenció arreplega que és responsabilitat dels progenitors o persones encarregades legalment vetllar per la cura i desenvolupament integral de la criatura. L'estat ha de respectar aquest dret i no n'ha de separar la criatura contra la seua voluntat excepte quan açò siga necessari per a l'interès superior de la criatura.

En suma, la família constitueix el nucli afectiu, social i educatiu més pròxim dels xiquets. En la família es desenvolupen els primers vincles afectius que proporcionaran a la criatura la suficient seguretat i autoestima necessàries per al desenvolupament social. En la família es desenvolupen també les primeres habilitats socials que li permeten aprendre a reconèixer l'altre i a diferenciar l'altre significatiu de qui no ho és. Finalment, la família és el mitjà més apropiat –perquè integra components afectius intensos– per a l'aprenentatge per modelatge, per a la transmissió cultural o per a la motivació per l'aprenentatge en general.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Analitzar els propis prejudicis adquirits (revisió del currículum ocult).
- Conèixer la realitat familiar de l'alumnat de les nostres aules.
- Adequar el PEC, PCC i ROF si fóra necessari després d'una reflexió profunda en el claustre.
- Oferir models democràtics i no autoritaris.
- Tractar degudament els problemes que pogueren derivar-se de les diferències en els models familiars del nostre alumnat.

La família

- Garantir que el seu fill dispose de l'afecte i cura necessaris per al seu desenvolupament integral.
- Establir una comunicació sana entre els membres de la família.
- Desenvolupar hàbits de col·laboració en les tasques domèstiques.
- Establir coresponsabilitat en les tasques de la llar.

ACTIVITAT 1: DIBUIXEM LA NOSTRA FAMÍLIA

La família és el nostre nucli de procedència, el nostre origen. La primera part de la nostra vida transcorre, efectivament, en el si de la família. Els diferents membres de la família ens permeten gaudir de les nostres primeres experiències d'adaptació i en alguns casos, dels primers conflictes amb ells.

Normalment solem tenir molt diversos vincles amb els diferents membres de la nostra família. Alguns d'aquests vincles s'experimenten a manera de sentiments positius i altres, encara que no manifestament, solen ser motiu de malestar.

Les relacions favorables amb els membres de la família, i la manera com es resolen els conflictes que puguem sentir pel que fa a alguns d'ells, determinaran en un grau significatiu les nostres relacions socials en altres grups i en períodes posteriors de la vida. La gelosia, les enveges entre germans, els problemes d'autoestima, la submissió davant l'autoritat... són amb freqüència reminiscències de les nostres relacions amb la família d'origen.

Els xiquets i xiquetes, quan se'ls demana que imaginin o dibuixen una família imaginària, solen projectar sobre el dibuix que fan molts dels sentiments que poden estar experimentant cap a les persones de la seua pròpia família (Corman, 1967). Fins i tot reconeixent el limitat valor dels tests projectius, el dibuix de la família que realitza un xiquet d'aquesta edat pot proporcionar informació molt valuosa per al professorat, informació que haurà de contrastar-se amb la realitat i que pot ser d'utilitat per a iniciar la intervenció més apropiada.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Gaudir representant la família imaginària.
- Analitzar les actituds diferenciades cap a les persones de la família.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Executar una activitat que servisca per a conèixer millor la realitat familiar de l'alumnat.
- Acceptar les diferències alienes.
- Fomentar la comunicació com a mitjà per a conèixer les diferències.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: fulls blancs i llapis per a la primera activitat. Revistes, papers de diferents colors i textures, teles de colors, pintures i cola per a la segona.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts (15 minuts per a l'activitat inicial i 40 minuts per al mural).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

A l'alumnat se li planteja l'activitat de la manera següent:

"Hui pensarem en una família, una família que nosaltres imaginem. De primer hi pensarem i després m'agradaria que la dibuixàreu en un full. Per a fer aquest dibuix només usareu el llapis. Tots els dibuixos seran bons perquè són vostres, per això no vull que mireu el dibuix que fa la persona que estiga prop".

L'alumnat, a mesura que finalitze els dibuixos els anirà deixant en el lloc que s'haja determinat a aquesta fi. El professor valorarà positivament tots els dibuixos i quan es concloga aquesta activitat inicial farà comentaris generals de l'estil de: "Algunes famílies estan formades per moltes persones, altres per menys", "En algunes famílies hi ha més germans que en unes altres"... i permetrà que l'alumnat també faça aportacions, perquè d'aquestes extraurem informació sobre els coneixements previs i prejudicis que té el nostre alumnat.

Quan aquesta primera fase haja arribat al final, proposarem a l'alumnat que en grups de quatre o cinc persones elaboren un mural de collage que represente una família. Els membres del grup han de decidir i negociar prèviament el nombre de membres, la localització que rebrà cada membre en el mural, la postura o activitat que fa cadascun, així com les característiques artístiques del mural (colors, grandàries, textures...). Una vegada finalitzats els murals, es col·locaran en llocs visibles i en gran grup es comentaran les diferències.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Tutoria / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

NOTA: La professora o professor analitzarà els dibuixos individuals i tractarà d'observar les peculiaritats dels dibuixos. D'aquesta observació podrà obtenir molta informació, informació la qual haurà de contrastar amb aquesta persona o amb la seua família.

ACTIVITAT 2: PODEM VIURE SENSE FAMÍLIA?

Les persones naixem i ens desenvolupem en famílies; el mateix és generalitzable als animals, encara que els períodes de dependència de la família d'origen són diferents entre les persones i els animals. Els models de família varien depenent del nombre de membres d'aquesta i dels vincles de consanguinitat existents entre els membres. A pesar d'aquestes diferències, la família com a grup ocupa determinades funcions comunes i les persones depenem i necessitem la família fins a arribar al grau suficient de maduresa que ens permeta independitzar-nos d'aquesta unitat i formar la nostra pròpia unitat familiar. Fins i tot aquesta escissió del nucli familiar pot ser origen de conflicte i trauma per a algunes persones.

En l'actualitat, són públics els diferents models familiars i és habitual observar famílies amb diferents estructures i nombre de membres, amb descendència directa i amb fills adoptius. L'adopció no és una pràctica nova en la nostra societat. Al llarg de la història, en els moments de depressió econòmica, han estat freqüents els casos d'adopció d'una banda i d'abandó de fills per una altra. Així ja al començament del segle XVIII hi ha referències administratives a les despeses públiques derivades de l'atenció prestada als xiquets expòsits (Lange, 1996).

Durant un temps, l'adopció ha estat un tema evitat en les aules escolars i, moltes vegades, fins i tot en el si de la família mateixa que ha adoptat una filla o un fill. Aquesta actitud és comprensible però no sempre beneficiosa per a la criatura adoptada ni per a les seues relacions amb la família i amb els altres membres de la comunitat, encara que tota la població siga conscient de la necessitat de normalitzar aquestes relacions, com manifesta M. Dolores Renau (1989, pàg. 9-25). Hui dia ha augmentat l'adopció de xiquets i xiquetes d'altres països, criatures amb trets físics que impedeixen ocultar el seu origen. A més, a través dels mitjans de comunicació tenim notícia de les adopcions realitzades per persones famoses. Tot açò pot ser beneficiós perquè aquest tema siga tractat a l'aula i en la família.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament la nostra pertinença a una família.
- Reflexionar sobre els diferents models familiars.
- Reconèixer i acceptar les diferències entre les persones que procedeixen de diferents models familiars.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Introduir el tema a través de referències conegudes per l'alumnat.
- Conèixer i acceptar la pràctica de l'adopció.
- Expressar espontàniament els prejudicis que té cadascun .
- Resoldre els possibles conflictes que puguen existir en les relacions grupals derivades de les diferències familiars.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: acetats i retroprojector, llapis de colors i fulls blancs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Aquesta activitat es presentarà formulant a l'alumnat la següent pregunta: Podem viure sense família? Se'ls permetrà comentar en petits grups la resposta a aquesta pregunta i a continuació es plantejaran les opinions en gran grup. És probable que durant aquest intercanvi d'idees vagen sorgint exemples de diferents models familiars i diferents motius de dependència de la família.

Una vegada conclusa aquesta posada en comú, l'alumnat torna a reunir-se en petits grups i reflexionen sobre les preguntes següents:

Si una persona acabada de nàixer no té família, pot viure?

Quants anys necessita una persona per a poder separar-se de la família?

Els animals tenen família? Durant quant de temps?

Qui ens voldria si no tinguérem família?

Què aprenem de la família?

És important que ens vulguen? Per què?...

Aquest pot ser el moment per a fer referència a l'adopció com a solució en els casos de famílies que desitjarien ampliar el seu nombre i per diverses raons opten per l'adopció i en els casos de separació de les criatures de les seues famílies d'origen quan això siga necessari per a l'interès superior del xiquet. Depenent del grau de maduresa de l'alumnat es podria fer alguna referència als documents històrics existents sobre les conseqüències de la pobresa i la pràctica de l'adopció i abandó de xiquets amb la consegüent atenció rebuda de les autoritats religioses o municipals (Valverde, 1994). L'alternativa seria fer referència a situacions actuals de pobresa o desestructuració familiar en la nostra societat o en el tercer món, amb enregistraments que puguen fer-se de documents televisius o documentació escrita existent.

En aquesta activitat podria posar de manifest l'existència a l'aula d'alguna o algunes persones que no pertany a una família constituïda exclusivament per dos progenitors amb els seus descendents directes. Si aquest fóra el cas, seria convenient veure aquests casos prèviament, parlar amb aquestes famílies si calguera i valorar positivament les diferències.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: LA MEUA FAMÍLIA SÍ QUE ÉS UN EQUIP

La incorporació de la dona al món laboral, la proximitat (o coneixement de l'existència) dels diferents models socials i culturals, i l'adaptació a les necessitats de la vida moderna ens ha obligat a adequar i a distribuir de forma corresponsable els rols i les tasques domèstiques.

Encara que aquesta idea sembla ser acceptada per qualsevol persona de la comunitat, els hàbits adquirits i els prejudicis arrelats no sempre es modifiquen a través del raonament. En aquest ordre, és necessari que les persones observen i experimenten situacions familiars amb un funcionament regit pel principi de col·laboració i del respecte cap a totes les altres persones de la família.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Descriure el valor de la coresponsabilitat en les tasques de la llar.
- Reflexionar sobre la responsabilitat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Introduir el tema a través de referències conegudes per l'alumnat.
- Avaluar els coneixements previs sobre el tema.
- Expressar espontàniament els prejudicis que té cadascú.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula de dramatització o en el gimnàs.

MATERIALS: teles, perruques, robes i altres materials per a disfressar-se.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc ens referim a la necessitat i importància de les tasques domèstiques per al benestar de tota la família (comunitat), suggerim algunes idees (cuidar dels fills malalts, preparar el sopar, netejar la cuina, ordenar els joguets). Obrim el torn de paraula a l'alumnat perquè aquest aporte idees i en gran grup s'elabora una relació de, com a mínim, tantes tasques com alumnes hi haja a l'aula. Tasques que s'anotaran en la pissarra.

L'alumnat es distribuirà en dos o tres grups (entre 7 i 10 persones) i en cada grup menut els seus membres seleccionaran els rols que vulga interpretar cadascú. Una vegada repartits i decidits els rols (pare, mare, àvia, avi, fill, filla, oncle fadrí, avi matern...) se'ls suggereix que seleccionen algunes de les tasques domèstiques prèviament anotades en la pissarra i que elaboren una obra de teatre de 10 minuts on es represente una família durant l'execució de les tasques domèstiques. Concloso els assajos es dramatitza enfront de tot el grup i es comenta el que s'ha observat, destinant una atenció específica als rols dels diferents membres de la família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Educació Artística (Expressió Dramàtica)

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En aquesta fitxa s'inclou una relació de tasques domèstiques habituals en qualsevol família. El vostre fill o filla haurà d'emplenar-la amb la vostra ajuda i col·laboració. Recomanem que aquesta fitxa done origen a una conversa familiar sobre aquest particular que servisca per a reforçar els valors transmesos des de l'aula.

Relació de tasques	Qui se n'encarrega?	Com se li agraeix o paga? O com podria fer-se?	Què passaria si aquesta persona no poguera fer-la?
Ex. Comprar aliments	El meu pare (Tomàs)	Si compren coses que ens agrada els fem una besada i ens alegrem molt.	La nevera quedaria buida i no tindríem què menjar.
Preparar el menjar Ensenyar a caminar a la germana menuda			
Netejar els vidres			
Acompanyar a cal metge l'àvia o avi			
Ajudar-me amb els deures			
Dur la brossa als diferents contenidors			
Netejar les sabates			
Regar les plantes			
Arreglar la casa: electricitat, aixetes...			
Parlar amb el professorat			
Altres			

Una vegada concloua la tasca, podríeu idear una manera d'equilibrar les responsabilitats de tal forma que tots els membres de la família us responsabilitzeu de les tasques de la llar en proporció amb la disponibilitat horària.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

A casa, la teua família i tu formeu un equip. Conta quines tasques et corresponen a tu:

Escriurem diferents obres de teatre similars a les que hem interpretat. Escriuràs aquesta obra de forma individual. El tema és: Un dissabte en una família. Ara bé, hauràs de recordar que necessites tres actes i tres escenaris. La resta de detalls pots escollir-los tu mateix.

UNITAT 18 ON VIU?

■ IDEA PRINCIPAL

Tot xiquet o xiqueta té dret a una identitat nacional, a sentir-se part d'un poble i una cultura. L'espai on viu és el lloc on desenvolupa les seues capacitats intel·lectuals, motrius, comunicatives i d'inserció social, totes essencials per al desenvolupament de la seua persona.

Així doncs, hem d'ajudar l'alumnat a descobrir i conèixer el medi que l'envolta mitjançant la comprensió del seu entorn. Açò vol dir que hem de tractar que els alumnes troben sentit als espais més pròxims, en els quals conviuen, construint d'aquesta forma la seua identitat o pertinença a una comunitat. Alhora, hauríem de facilitar-los informació d'altres aspectes espacials més globals perquè puguen anar comprenent la relació que hi ha entre el local (context reduït o pròxim) i el mundial (context més global).

■ OBJECTIUS

- Potenciar que els alumnes coneguen i aprecien la pertinença al medi en el qual viuen, entès aquest com el seu hàbitat natural i el seu entorn vivencial.
- Ajudar a prendre consciència de com la pertinença a un medi influeix en el nostre propi desenvolupament personal.
- Avançar en la valoració positiva dels costums i tradicions de l'entorn en el qual viuen.
- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap al medi.
- Ampliar la informació dels alumnes sobre altres contextos diferents d'aquells en què ells viuen.
- Assolir major confiança en les seues capacitats.
- Avançar en la integració social.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Una de les finalitats del sistema educatiu és formar persones capaces d'inserir-se activament en el medi en el qual viuen. Açò implica que l'escola ha de despertar l'interès de l'alumnat per conèixer el seu hàbitat natural i social. A més l'escola també ha de fomentar el desenvolupament de les seues capacitats d'inserció social, mitjançant propostes didàctiques que permeten indagar, interpretar i potenciar la creativitat en situacions reals i pròximes a l'entorn en el qual viu, contrastant-les alhora amb les de contextos més extensos.

Com a conseqüència, l'alumne anirà identificant-se amb el seu medi, i alhora desenvolupant actituds favorables cap a aquest, és a dir, cap a l'espai natural i social. Aquesta sensibilització afavorirà el respecte i la valoració positiva de les tradicions i costums del seu entorn així com el reconeixement i l'acceptació d'altres cultures existents. En aquest sentit, la nostra societat és rica quant a la diversitat de cultures que té.

No es tracta, doncs, que l'alumnat adquireixca coneixements disciplinaris, ja que aquests canvien en funció de la construcció humana, sinó que desenvolupe capacitats que afavorisquen la seua integració i, alhora, la seua autonomia per a poder expressar les seues opinions sobre la realitat existent i per a decidir com vol participar en la seua comunitat. (Aquest últim aspecte s'aborda en la unitat 24, "Participe en la meua comunitat").

Per això potser la metodologia més adequada per a treballar aquestes habilitats és guiar els alumnes en l'observació i l'anàlisi dels diferents elements del seu entorn vivencial i en la utilització de procediments d'investigació.

Lògicament el treball d'integració en el medi no és una cosa puntual sinó alguna cosa que s'aconsegueix gradualment i en el temps. Per això, és necessari que l'escola reflectisca en el seu projecte educatiu tant la seua identitat com la seua participació social en relació amb el medi que l'envolta. Açò no vol dir que l'escola haja de ser mera transmissora de la vida cultural i social del moment, sinó una institució oberta, participativa, i fins i tot de vegades crítica respecte a l'entorn al qual pertany.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Oferir a l'alumnat recursos perquè pugui comprendre l'entorn en el qual viu: visites a institucions, excursions, materials audiovisuals, objectes antics, records familiars...
- Ajudar en l'anàlisi i interpretació de la realitat.
- Afavorir el desenvolupament d'actituds (interès, curiositat, preocupació per altres situacions, gaudi...) per a la participació conscient en el seu medi.
- Afavorir un clima agradable i estimulador a l'aula.
- Potenciar el respecte entre diferents cultures.

La família

- Afavorir experiències que estimulen l'interès dels seus fills per l'entorn.
- Ajudar en la recopilació de les dades de la comunitat.
- Valorar l'existència de diferents cultures.
- Participar en la comunitat en la qual viu.

ACTIVITAT 1: VINE I VEURÀS

El Coneixement del Medi fomentarà en l'alumnat el seu desenvolupament personal, ja que facilitarà el seu desenvolupament en el medi i potenciarà una creixent autonomia personal que li serà també útil per a actuar en àmbits cada vegada més amplis.

Als processos d'ensenyament-aprenentatge sobre el medi haurien de partir de la informació que ja té l'alumnat a través de la interacció que manté amb el seu entorn natural i social. D'aquesta forma, observant la interpretació i comprensió que fa de la realitat, podrem esbrinar quines són les seues idees prèvies per a poder oferir-li més recursos i, en el cas que dispose d'informacions errònies, indagar en el perquè d'aquestes per a ajudar-lo a arribar a un coneixement més exacte.

Aquesta primera activitat tracta de fomentar en l'alumnat l'interès per conèixer diferents entorns partint de l'explicitació de les característiques naturals i físiques d'un poble o ciutat del País Basc.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i apreciar la pertinença al medi en el qual viuen els alumnes, entès aquest medi com el seu hàbitat natural i el seu entorn vivencial.
- Aprendre alguna cosa sobre municipis diferents del propi.
- Despertar l'interès per conèixer altres pobles o ciutats.
- Ser capaç d'orientar-se i fer-se entendre.
- Assolir major confiança en les seues capacitats.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Explicitar les característiques de l'espai físic i natural en el qual viu cada alumne o alumna, o d'altre poble o ciutat.
- Distingir les zones o aspectes més significatius de la localitat triada.
- Dissenyar un fullet explicatiu d'aquesta localitat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: cada alumne haurà de portar imatges o fotografies d'algun poble o ciutat del País Valencià, i si fóra possible també el plànol. Fulls de colors, retoladors i cola.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora a l'aula, més una eixida prèvia o un recorregut pel propi municipi.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En aquesta activitat es requereix la implicació dels pares i mares per a obtenir informació i visitar el lloc escollit amb els seus fills.

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Dissenyarem un fullet informatiu del poble o ciutat del País Valencià que cadascú trie. Una vegada elaborat enviarem els fullets a un grup de companys i companyes d'edats compreses entre 10 i 14 anys, que viuen en una altra comunitat autònoma. Mireu!, aquestes són les adreces i noms de les persones a les quals heu d'enviar-lo. Farem un sorteig per a decidir qui us toca a cadascun. Ànim!"*

Després de fer el sorteig, repartirem dos fulls de colors a cada alumne, per a elaborar el fullet que tindrà quatre cares. En una de les cares del primer full apareixerà el nom del poble o ciutat amb les fotografies corresponents i el nom de la persona que l'ha fet. En l'altra cara, s'esmentaran aspectes com:

- Llocs més significatius: l'església, l'ajuntament, la sala de concerts, nucli antic, els monuments, zona industrial,...
- Elements de referència: la seua casa i la dels seus companys i companyes (si es tracta del seu poble o ciutat), el parc, la plaça, la font, el cinema...
- Límits naturals i altres: rius, muntanyes, carreteres, pobles propers...

Aquest treball es farà mitjançant una producció escrita.

En la primera cara del segon full haurà de representar la informació obtinguda i situar-la en un plànol, tenint en compte les icones que s'utilitzen per a tal fi. Per a això és imprescindible el maneig de certs conceptes suposadament interioritzats com prop, lluny, vertical, horitzontal, dalt, baix, fora, dins, al voltant, ací, allí... tots relacionats amb la representació de la realitat i l'orientació espacial.

En l'última cara l'alumne haurà d'acomiar-se de la persona a qui enviarà el fullet i oferir-li la seua disponibilitat per a enviar-li qualsevol altra informació.

Aquesta segona part del treball pot ocupar-nos una mica més de mitja hora.

Finalment dedicarem uns 30 min perquè cada alumne justifique davant de la resta dels seus companys el perquè de la seua elecció i com s'ha desenvolupat el procés, atenent els aspectes següents:

- Com ha arreplegat les dades, quin material o materials ha utilitzat.
- Com ha representat en el plànol les dades arreplegades.
- Si està satisfet o satisfeta amb la producció realitzada.

Tots els fullets estaran exposats en la classe durant una setmana. Transcorregut aquest temps s'enviaran per correu a la persona corresponent.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: QUANT QUE M'AGRADA CANTAR!

La pertinença a un entorn determinat exigeix conèixer la caracterització de l'espai que cada persona se situa, el medi que condiona la seua existència i la seua qualitat de vida. És en aquest escenari on la persona creix i es desenvolupa en interacció amb el medi.

Al mateix temps, en aquest mateix entorn el xiquet o xiqueta entra en contacte amb la música i adquireix la seua cultura musical, caracteritzada en cada poble per un repertori propi amb trets estilístics diferenciadors i per la presència de determinats instruments musicals.

Tenint açò en compte, en aquesta activitat tractarem de fomentar la pertinença al nostre entorn a través d'una cançó popular. Alhora, pretenem oferir a l'alumnat pertanyent a altres cultures la possibilitat d'expressar a través de les seues cançons populars els sentiments cap al seu poble.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i apreciar la pertinença al medi en el qual viuen els alumnes.
- Fomentar actituds de convivència i de respecte cap al medi.
- Valorar la música popular.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre el text de la cançó.
- Interpretar la cançó.
- Aconseguir la unitat i l'harmonia en els moviments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: partitura de la cançó.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor presenta l'activitat dient: *"Cantarem una cançó popular valenciana. Quan l'aprenuem intentarem moure'ns a ritme de biribilketa, una dansa típica de Biscaia. Si algú volguera portar una cançó popular de la terra del seu pare o mare o dels seus avis tractarem d'entonar-la i de saber què és el que s'amaga en el text de la cançó."*

Començarem presentant el text de la cançó i animant l'alumnat perquè comente la interpretació que en fa. Atès que la cançó fa referència al paisatge i a les característiques físiques de la Comunitat Valenciana, el professorat pot aprofitar per a treballar la descripció d'aquest territori. A més s'hi poden afegir reflexions relacionades amb l'ús racional dels béns de la naturalesa així com de la importància per mantenir un equilibri entre tots els elements que componen el medi. (Aquest treball pot ocupar-nos durant 20 o 25 minuts).

Després començarem a cantar la cançó (durant uns 20 minuts) tenint en compte els aspectes següents:

- Controlar la respiració i l'articulació (per exemple, cuidar que no tallen les paraules en respirar i que les pronuncien correctament).
- Cantar amb veu natural i afinada, és a dir sense cridar, sense forçar la veu i tractant que sone bé.
- Fer diferents matisos, açò és, cantar més o menys fort en funció del que diu el text.

Per a acabar deixarem que l'alumnat organitze una cadeneta i es moga per l'aula al mateix temps que canta.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Artística (Música) / Educació Física / Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: A TAULA!

Per a conèixer els senyals d'identitat d'un poble és imprescindible indagar sobre aspectes com la seua història, la seua llengua, els seus costums, els seus valors, les seues formes d'organització social... La cerca d'aquesta informació ha d'anar paral·lela al desenvolupament d'actituds positives cap a si mateix i cap a l'entorn i compaginar-se amb un respecte creixent pel que és diferent.

Per a això, en aquesta activitat es valoraran les diferents cultures presents a l'aula fomentant que tot alumne de la classe es pugua sentir orgullós o orgullosa dels seus orígens, ja que s'oferiran vies d'expressió als diferents grups de pertinença que conformen el grup classe. Concretament involucrarem els alumnes (i fins i tot les seues famílies) en l'elaboració de plats típics de les zones de les quals procedeixen.

Insistim que amb aquesta activitat s'intentarà potenciar la valoració positiva cap a si mateix i cap al grup de pertinença, així com el respecte a la diversitat de cultures. A més es tracta d'una activitat que afavoreix la convivència, la cooperació i l'assumpció de petites responsabilitats.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar positivament els costums i tradicions de l'entorn en el qual viuen els alumnes.
- Aprendre una mica sobre contextos culturals distints del propi.
- Desenvolupar iniciativa i responsabilitat en les seues tasques.
- Respectar els seus companys.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una recepta.
- Elaborar plats típics de diferents pobles als quals pertany l'alumnat o algun familiar pròxim.
- Participar en les activitats de grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: aula, casa de cada alumne, cuina i menjador del centre.

MATERIALS: paper, llapis i ingredients necessaris per a l'elaboració del menú.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 hora i les 2 sessions de la vesprada.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presentarà l'activitat dient: *"Organitzarem una menjada 'intercultural', en la qual nosaltres i nosaltres serem cuiners i comensals. Per tant el primer que hem de fer és elaborar el menú. Ens convé que aquest menú incloga molts plats diferents perquè totes les persones puguem triar i totes gaudim del menjar. Com volem que el nostre menú siga intercultural hem de fer una llista de plats típics de diferents llocs; a més, com els elaborarem en la cuina del centre, hem de pensar en alguna cosa que puguem cuinar ací"*.

L'alumnat, en grup gran, tractarà d'elaborar una llista dels plats que podrien compondre el menú. Aquests plats han de ser típics de pobles distints i millor encara si es tracta dels pobles als quals pertanyen els familiars de l'alumnat. Una vegada comentats, el professor o professora intentarà arreplegar les aportacions, escriure-les en la pissarra i ajudar a concretar el menú tenint en compte les possibilitats reals per a preparar-lo. A més es formaran grups de treball per a preparar cadascun dels plats triats.

Totes aquestes labors d'organització poden ocupar-nos al voltant de mitja hora. Ja a casa, cada alumne o alumna demanarà informació sobre l'elaboració del plat triat als seus familiars i escriurà una recepta tenint en compte que els ingredients han de ser per a un nombre major de persones.

De nou a l'aula (durant una mitja hora) es contrastaran les receptes arreplegades i es comentaran els aspectes necessaris per a la preparació dels diferents plats, concretant:

- Quins ingredients es necessiten?
- Quines quantitats?
- Quins utensilis són necessaris?
- Com li direm al plat?

(Una vegada fetes les compres)

Arribat el dia elegit, l'alumnat dividit en petits grups anirà realitzant els passos indicats en les receptes. Mentre ho fan, el professorat tractarà de cuidar que es referisquen a les persones pel seu nom, que s'ajuden entre elles i que seguiscuen l'ordre necessari per a l'elaboració del plat. Una vegada preparats els aliments es menjarà a classe, al mateix temps que s'obrirà la possibilitat de donar a conèixer i degustar a altres alumnes del centre.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Ens agradaria que ajudàreu el vostre fill o filla en l'arplega d'informació del poble o ciutat que haja triat (activitat 1). D'aquesta forma, tindrà el contacte directe amb la realitat ambiental i podrà combinar el coneixement que vaja adquirint amb la vivència desenvolupada. Perquè aquestes aportacions tinguen sentit seria convenient que estigueren ben planificades. En aquest sentit, us proposem que ocupeu el paper de guia del poble o ciutat i que, prèviament, penseu sobre els aspectes següents:

- Què li contareu de l'entorn?
- Què li ensenyareu?
- Quin material dureu: plànols, màquina de fotos, informació escrita?
- De quant de temps disposeu?

De retorn seria interessant que comentàreu el que més us ha agradat i per què. És important que mantingueu una actitud positiva cap al medi i de curiositat per l'eixida que es farà.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Utilitzarem per a aquesta fi una de les eixides acordades i arreplegades en el Pla anual de centre perquè facilita la relació directa entre els coneixements adquirits i els aspectes viscuts i aconseguits en contacte amb el medi. No es tracta de comprovar únicament que l'alumnat haja adquirit coneixements conceptuals com, per exemple, si ha memoritzat noms de llocs, si coneix la delimitació física i natural de l'entorn... sinó, sobretot, que desenvolupe actituds i habilitats mitjançant l'adquisició de continguts procedimentals i actitudinals.

Tenint com a referència que l'alumnat ha de ser l'investigador del seu propi entorn, ens fixarem en els següents criteris mentre fa l'eixida i contrasta les dades en les sessions posteriors:

- Manifesta una actitud positiva davant el treball que s'ha de fer.
- Mostra curiositat per aconseguir la informació necessària.
- Participa en les activitats de grup.
- Es responsabilitza de les tasques assumides en el grup.
- Arreplega diferents opinions sobre el tema.
- Contrasta les dades i n'analitza els resultats.
- Discuteix els resultats i en fa una síntesi.
- Està sensibilitzat o sensibilitzada pels problemes mediambientals.

UNITAT 19

TOTES LES PERSONES PODEM APRENDRE

■ IDEA PRINCIPAL

El dret a l'educació suposa educar en la diversitat, entenent que aquesta diversitat consisteix "a viure en condicions de poder construir conjuntament processos democràtics en els quals l'intercanvi es faça d'igual a igual, promovent la dignitat i la solidaritat humana" (Imbernón, 1999, p.67). Dins del context educatiu s'haurà de reflexionar sobre les possibilitats que ofereixen els processos d'ensenyament-aprenentatge en la classe/escola a la diversitat de l'alumnat. Amb això es persegueix disminuir la desigualtat mitjançant l'acceptació del pluralisme existent en les aules i la utilització, per tant, de diferents estratègies d'ensenyament, ja que, com bé és sabut, cada persona desenvolupa el seu aprenentatge partint dels coneixements que té així com de la seua situació personal. Per tant, s'arriba a la conclusió que totes les persones no disposem de les mateixes oportunitats per a desenvolupar les nostres potencialitats.

■ OBJECTIUS

- Ajudar a desenvolupar capacitats cognitives, motrius, comunicatives i d'inserció social.
- Fomentar el desenvolupament de criteris propis d'actuació.
- Animar a treballar de forma autònoma en les tasques que s'han de fer.
- Fomentar el reconeixement i la valoració dels altres companys i companyes.
- Animar a participar i a coresponsabilitzar-se en les tasques proposades.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Del 26 al 28 d'abril de 2000 es va celebrar a Dakar, Senegal, el Fòrum Mundial sobre Educació, en el qual es va reafirmar el compromís a favor de l'educació per a tots (<http://www.unicef.org/spanish>). No obstant això, resulta necessari analitzar si aquest dret està afavorint que la diversitat de l'alumnat pugui potenciar les seues capacitats perquè realment ha tingut oportunitats per a desenvolupar-les o si, per contra, està fomentant situacions homogeneitzadores que neguen la diversitat existent en les aules. Aparentment es pot entendre que tots els alumnes disposen de les mateixes oportunitats per a aprendre, ja que se'ls ofereixen els mateixos recursos. Però no tot l'alumnat els usarà de la mateixa forma, ja que cada persona és distinta quant a ritmes i capacitats d'aprenentatge i quant a formes de comportament, a cultura, origen... Com a conseqüència, aquesta aparent igualtat es converteix en un tractament desigual davant el pluralisme existent.

Al costat de la necessitat imperant d'oferir un ventall ampli d'estratègies d'aprenentatge, és imprescindible que la institució escolar entenga "el sentit de normalitat que inclou la diferència com a patrimoni de, i perquè la confiança en la riquesa d'aquest patrimoni faça que deixe d'inquietar-nos la diferència" (Maristany, 1997, p.46). No és suficient, per tant, que el professorat presente diferents alternatives metodològiques si no hi ha uns referents clars que les justifiquen. En aquesta mateixa línia, és necessari determinar quines intencions educatives s'amaguen darrere d'eixos plantejaments pedagògics: quin tipus d'alumnat es vol aconseguir (què volem que arriben a ser), què és el que volem que l'alumnat arribe a saber (continguts conceptuals) i què volem que sàpia fer.

És imprescindible que totes les propostes educatives tinguin una coherència amb les intencions, amb el per a què. Si no fóra així, tot el treball educatiu quedaria relegat a un mer activisme.

En aquest sentit és molt important que es reconega com a referent o intenció educativa el respecte, l'acceptació de diferents realitats i el foment dels valors democràtics relacionats amb la solidaritat i la justícia humanes. És a partir d'aquesta concepció, i no des de l'homogeneïtat, des d'on es pot oferir pluralitat d'opcions i recursos que afavorisquen el desenvolupament de capacitats, tant per als alumnes amb dificultats com per als que es troben en situacions més avantatjoses.

Aquesta pluralitat d'opcions i recursos seria interessant analitzar-la des del punt de vista del procés, des de la interacció amb altres alumnes i no tant des del producte o el resultat final.

En resum, s'ha d'acceptar la diversitat des del convenciment de la riquesa que suposa la pluralitat, a través del reconeixement de la individualitat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Definir en el projecte educatiu el tipus d'escola que es vol impulsar.
- Reflexionar sobre les possibilitats que els processos d'ensenyament-aprenentatge ofereixen a la diversitat de l'alumnat en el context de la classe/escola.
- Disminuir la desigualtat d'oportunitats mitjançant la utilització de diferents recursos per a l'aprenentatge.
- Potenciar la responsabilitat de l'alumnat.
- Respectar el dret a la diferència.
- Potenciar actituds de convivència i de respecte.
- Ajustar les estructures organitzatives a les necessitats sorgides des de la diversitat.

La família

- Mantenir una relació de cooperació amb l'escola.
- Participar en les activitats organitzades per l'escola de pares i mares.

ACTIVITAT 1: ELABORE LA MEUA AGENDA

És necessari estimular en l'alumnat la seua responsabilitat i implicació en el procés escolar que està desenvolupant. L'esforç i la retroalimentació positiva fomentaran l'impuls i l'ànim per a seguir esforçant-se i valorant el fet de ser afortunat davant l'oportunitat de poder aprendre.

Al mateix temps que els alumnes reben elogis pels esforços realitzats també se'ls han de reflectir els aspectes que han de millorar oferint-los pautes i estratègies per a superar-los. Per tant, l'escola ha de proposar contextos on es puguen posar en pràctica actituds impulsores i relacionades amb la reflexió, amb la presa de decisions, amb la presa de consciència de les pròpies obligacions...

Per a promoure la responsabilitat i assolir major independència es proposa, mitjançant aquesta activitat, elaborar una agenda escolar en la qual l'alumnat prendrà nota de les seues tasques escolars.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Avançar en la construcció del concepte de responsabilitat d'una forma ajustada.
- Treballar de forma autònoma en les tasques a fer.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Dissenyar l'agenda.
- Planificar els processos d'ensenyament-aprenentatge.
- Complir les tasques escolars.
- Acceptar les recomanacions i suggeriments o, per contra, proposar-hi alternatives.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: quadern, bolígrafs i pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Dissenyareu la vostra pròpia agenda escolar. Aquesta agenda guiarà el vostre procés educatiu perquè s'hi reflectiran les observacions i les recomanacions del professor o professora i, alhora, us ajudarà a planificar-vos les tasques escolars"*.

El professorat esmentarà les seccions que ha de comprendre aquesta agenda escolar:

- En la portada del quadern escriuran "La meua agenda escolar" o un altre títol que se'ls ocórrega.
- En la 1a pàgina definiran les funcions de l'agenda escolar: "Per a què em serveix?".
- En la pàgina següent, posaran les dades següents:
 - Alumne-alumna
 - Adreça
 - Curs
 - Telèfon
- En la següent haurien de reflectir el seu calendari escolar.
- En una altra pàgina apareixerà l'horari setmanal, que és important conèixer bé per a assolir el bon funcionament escolar.
- Es reservaran un parell de fulls per cada mes per a arreplegar per dies les responsabilitats escolars.
- Després es deixarà un full per a fer el seguiment de les avaluacions per trimestres (procés seguit, suggeriments...).
- Finalment pot haver-hi altres pàgines per a anotar els noms, adreces i números de telèfon dels companys i companyes.

L'alumnat haurà de dissenyar la seua pròpia agenda escolar tenint en compte els aspectes citats anteriorment.

Després, al llarg del curs, el professorat farà referències a l'agenda recordant que s'hi han d'anotar els treballs pendents i demanant que hi apunten també ella els suggeriments dirigits als pares, les dates significatives... També es pot implicar la família en el seguiment de l'agenda.

S'ha de valorar la utilitat de l'agenda com a eina l'objectiu de la qual és el d'impulsar el valor de la responsabilitat i crear hàbits de conducta en l'alumnat.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 2: JO SÓC D'ANGOLA; TU DE ESPANYA; TU...

Si tenim en compte que tots els individus tenen dret a formar-se, a accedir a una educació que els permeti un desenvolupament integral com a persones, és necessari oferir metodologies que possibilitin l'impuls d'habilitats i recursos procedimentals i l'adquisició de continguts cognitius i d'estratègies actitudinals.

Des d'aquesta concepció s'oferiran situacions en les quals el desenvolupament de valors com la solidaritat, la tolerància, el sentit de responsabilitat, el respecte davant les diferències de qualsevol tipus (físiques, sexe, origen...) siguin continguts a treballar i alhora objectius prioritaris en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

Per a donar cos a aquestes situacions es fa imprescindible integrar de forma interdisciplinària els continguts i confiar en les possibilitats dels alumnes, intentant avançar en el desenvolupament de les seues capacitats.

En aquesta activitat es pretén partir dels coneixements i experiències que ja tenen els alumnes per a poder ampliar i compartir situacions que els enriqueixen.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar els seus propis coneixements i experiències.
- Desenvolupar capacitats cognitives, comunicatives i d'inserció social.
- Reconèixer i valorar als altres companys i companyes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Compartir experiències amb els seus companys i companyes.
- Ser capaç de simular una situació.
- Expressar els seus sentiments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i menjador escolar.

MATERIALS: paper, bolígrafs i "Benvolgut món" (material publicat per Save the Children i UNICEF).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 hores i 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Simularem que som xiquets de diferents països del món. Per a això no només coneixerem com viu un xiquet o xiqueta de la nostra edat en eixos llocs sinó que també sentirem el que suposa pertànyer a un país pobre i dominat i no tenir coses tan imprescindibles com el menjar, la roba, les medicines, els llibres, els quaderns, les escoles..., elements necessaris per a poder exercir el dret a una educació i a viure de forma digna".*

Començarem proposant l'organització de la classe en quatre grups de treball, assignant-los a cada un d'ells un país determinat; per exemple, podrien ser els Estats Units, Euskadi, Angola i l'Índia. L'alumnat pertanyent a cada grup exposarà el que sàpia sobre el país triat i després ho contrastarà o ampliarà amb materials publicats. (En aquest sentit considerem que és molt útil el titulat "Benvolgut món" i publicat per Save the Children i UNICEF.)

Com a guia per a exposar i investigar sobre el tema se'ls animarà a centrar-se en els aspectes sanitaris, educatius, de vestimenta, d'alimentació...

Una vegada realitzat el treball de consulta (al qual dedicarem uns 45 minuts), es triarà un dia en el qual cadascun dels grups tractarà de reflectir de la manera més fidel possible el que és realment la vida d'un xiquet o xiqueta en el lloc del món en el qual li ha tocat viure: es vestirà amb l'abillament típic del país, menjaran el que normalment mengen eixos xiquets...

Amb antelació s'haurà de parlar amb el personal de cuina perquè eixe dia preparen el menjar corresponent als quatre països triats, que en moltes ocasions ni tan sols arriba a ser un bol d'arròs. Cada grup només podrà prendre el menjar preparat per al seu país.

Havent dinat, la resta de la vesprada es dedicarà a fer que els grups conten i representen com és la vida dels xiquets i xiquetes en les quatre cultures.

Convé que els pares i mares tinguen coneixement de l'experiència perquè l'accepten i ajuden en la cerca de roba i calçat, i perquè tinguen en compte que el berenar d'eixe dia haurà de ser més complet de l'habitual en el cas dels xiquets i xiquetes que hagen representat els països pobres.

En els últims 20 minuts de la sessió de la vesprada es comentarà l'experiència viscuda i els sentiments que han experimentat. Per exemple, qui "pertanyien" a Angola o a l'Índia poden explicar què sentien quan tenien un menjar molt senzill i la resta dels seus companys i companyes disposaven de més abundants i saborosos aliments, quan estaven descalços i observaven que en la seua mateixa classe estaven qüestionant-se si la roba i el calçat eren de certa marca o no, o quan estaven dibuixant, llegint..., i ells no podien disposar dels materials per a fer-ho.

Una vegada comentats aquests aspectes seria positiu fer-los conscients que han eixit beneficiats i beneficiades en el repartiment de la riquesa mundial perquè disposen d'un benestar social important però que, precisament per això, tenim l'obligació de ser solidaris i solidàries davant els problemes dels altres.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: AQUEST ÉS EL MEU CONTRACTE!

La imatge que té l'alumne o l'alumna de si mateix és molt important per a la seua motivació per a aprendre. Qui diu que és "ximple" tindrà interioritzat un concepte negatiu que no afavoreix el seu desig d'aprendre i de superació.

Davant aquesta situació el primer que s'ha de fomentar dins del marc educatiu és el respecte cap a un mateix i la confiança en les pròpies capacitats. La pedagogia del contracte reforça aquesta idea, ja que assegura la confiança oferida per un adult mitjançant un contracte.

La metodologia que sustenta aquesta pedagogia del contracte està basada en:

- El consentiment mutu.
- L'acceptació positiva de l'alumne tal com és.
- La negociació de tots els elements que constitueixen l'aprenentatge supervisat pel contracte.
- El compromís recíproc de complir el contracte (PRZESMYCKI, 2000).

En aquesta activitat es parteix d'una situació que pot ser un problema, una necessitat, una realitat i es tracta que l'alumnat redacte el seu objectiu de contracte després d'analitzar la seua situació. Aquesta pot ser una estratègia per a solucionar les seues dificultats, ja que la seua implicació tendirà a ser major per haver cooperat amb el docent en l'elaboració dels objectius del treball.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Avançar en l'autonomia i en la responsabilitat.
- Desenvolupar criteris propis d'actuació.
- Participar i coresponsabilitzar-se en les tasques proposades.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Triar els seus propis itineraris.
- Expressar les seues opinions i els seus gustos.
- Relacionar-se de forma positiva amb els altres companys i companyes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: full i bolígraf.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Després d'analitzar la situació inicial formuleu un objectiu de contracte. Per exemple, tots sabem que últimament estan ocorrent moltes desgràcies en el món. No creieu que hem de fer alguna cosa? Què podríem fer? (Suposem que l'alumnat proposa escriure un conte). Llavors elaborarem un conte en el qual es reflectisquen aquestes situacions; si voleu, teniu el dret de contestar de forma afirmativa o negativa"*.

L'alumnat tractarà de definir l'objectiu del contracte responent a qüestions com: Què vull aconseguir ara?, sobre quins aspectes vull treballar, actuar?..., i ho anotarà en un full.

Es defineixen juntament amb el docent els elements que formen part de l'aprenentatge, que en el cas de l'elaboració del conte podrien ser:

- M'informe dels problemes que estan ocorrent en el meu entorn, com guerres, violència, racisme, el treball infantil en situacions penoses...
- Escull entre tot el ventall de temes els que més m'interessen.
- Faig un esquema.

- Comence el conte amb les fórmules utilitzades per a aquest fi.
- Desenvolpe el tema tenint en compte la coherència de les idees exposades.
- Elabore un final per al conte.
- Utilitze els connectors necessaris per a donar continuïtat al text.
- Llig de nou per a fixar-me en el contingut i forma d'aquest: estructures, temps verbals...
- Torne a llegir per fixar-me en les faltes ortogràfiques.
- Em compromet a millorar en pròximes elaboracions.

L'avaluació del contracte ha de ser negociada tenint com a referència qui ha d'avaluar, com i quan.

Com a guia per a l'autoavaluació l'alumne pot utilitzar els punts del contracte i portar-la a terme tant al mateix temps com després de fer l'activitat.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Creiem que és necessari que la família es responsabilitze juntament amb l'escola del procés educatiu dels xiquets i xiquetes. Per tant, és molt important la vostra col·laboració.

L'entrevista entre els docents i la família és fonamental per a assolir una bona coordinació. Per això volem donar-vos unes orientacions útils perquè resulte més eficaç.

És aconsellable que abans de celebrar l'entrevista feu un breu qüestionari per a preguntar tot el que vulgueu saber. Per exemple us podeu centrar en els aspectes següents:

- Actitud del fill o filla davant l'estudi.
- El seu rendiment escolar.
- Les conductes socials que reflecteix en relació amb el grup classe.
- L'acceptació que té entre els companys i companyes.
- La relació que estableix amb el professor o professora.
- Com actua el professorat davant problemes concrets amb l'alumne, quines són les respostes concretes que li ofereixen.
- La sensibilitat que mostra el fill o la filla davant els problemes de discriminació racial, per diferències de sexe, la seua actitud davant els xics o xiques amb deficiències físiques...

És important incidir en els objectius marcats per a la sessió i intentar no evadir les situacions que poden ser més compromeses per a vosaltres, ja que està en joc el futur del vostre fill o filla com a persona.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Perquè les situacions de cooperació siguin enriquidores per al grup i per a cadascun o cadascuna de les persones que el componen és necessari que, mentre s'estan desenvolupant aquestes situacions, tinguem presents els següents aspectes com a criteris d'avaluació:

- Si l'alumne o alumna va progressant en les seues capacitats. Alhora analitzarem si realment li estem donant l'oportunitat de participar amb els seus companys i companyes i si està rebent la nostra orientació adulta.
- Si s'implica i participa en els processos d'ensenyament-aprenentatge. En aquest sentit és important que el professorat oferisca diversitat de recursos per a possibilitar la participació de tots i cadascun dels components de la classe.
- Si va desenvolupant les capacitats intel·lectuals i afectives en les diferents situacions de cooperació que li ofereix el professorat.
- Si progressa mitjançant l'atenció individualitzada. El professorat ha de permetre una atenció individualitzada sense ressaltar les diferències negatives d'alguns xics o xiques.
- Si presenta iniciatives que es convertisquen en tasca comuna i objectiu de tots i totes.
- Si participa en situacions dins i fora de l'aula per a ampliar les experiències pròpies i compartir-ne altres de noves.

UNITAT 20

ELS MEUS COMPANYS I COMPANYYES D'ESCOLA: SOM IGUALS, SOM DIFERENTS

■ IDEA PRINCIPAL

L'actual política educativa afavoreix que els xiquets i xiquetes amb trastorns o alteracions de diferent naturalesa s'escolaritzen en els centres ordinaris. Fins fa no molts anys, aquest sector de l'alumnat acudia a centres especials, però les demandes de la societat actual són partidàries de la integració. El col·lectiu docent s'està enfrontant a una situació nova sobre la qual convé reflexionar per a abordar la integració de l'alumnat amb discapacitats físiques o mentals.

■ OBJECTIUS

- Treballar en situacions de cooperació.
- Acceptar les diferències físiques o intel·lectuals de les restants persones.
- Desenvolupar les condicions físiques bàsiques mitjançant activitats no competitives.
- Experimentar situacions de gaudi sense que la competició i la comparança siguin els elements principals del joc.
- Valorar l'ajuda aliena.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

En l'article 23 de la Convenció s'estableix que la xiqueta o xiquet mentalment o físicament impedit tindrà dret a gaudir d'una vida plena i decent en condicions que assegurin la seua dignitat, estimulen la confiança en la seua persona i faciliten la seua participació en la comunitat. La criatura que patisca alguna discapacitat física o mental serà atesa pels serveis socials més pròxims al seu habitatge i medi social.

Totes les persones som diferents i ens enfrontem a dificultats derivades de les nostres incapacitats, discapacitats o punts febles. Cada persona tracta de créixer en el seu medi fent ús dels recursos de què disposa, les persones amb discapacitats físiques i les persones sense discapacitats físiques. Al llarg de la vida el 60 % de les persones pateix algun tipus de malaltia, discapacitat o anomalia (traumatismes, malalties cardíaques, diabetis, etc.). En algunes ocasions algunes malalties no visibles, com les dolències cardíaques, poden ser més incapacitants que les mateixes discapacitats físiques visibles.

En una societat que professa culte al cos i on el model de perfecció és tan restrictiu, la majoria de les persones no coincidim amb els cànons que ens venen els mitjans de comunicació de masses.

Sent aquesta la realitat, no és fàcil entendre els prejudicis i reticències que es plantegen davant la integració escolar plena d'aquest sector de la població. Com s'ha observat en diverses experiències, la ignorància sol ser l'element clau que determina el rebuig.

Hi ha algunes experiències educatives en què l'Educació Física ha estat el fil conductor del procés d'integració dels alumnes amb discapacitats físiques i mentals.

En l'actualitat en l'àrea d'Educació Física s'estableixen objectius que persegueixen el foment del desenvolupament integral de l'alumnat. Els objectius generals d'aquesta àrea són l'acceptació i seguretat del propi cos, la disponibilitat motriu, la creació i desenvolupament d'hàbits saludables i l'autoconeixement, cooperació i acceptació de les normes i diferències. La conducta motriu és una finalitat en si mateixa i s'observa des dels aspectes perceptius, motrius, comunicatius, afectius, expressius i cognoscitius.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?**El professorat**

- Valorar positivament les diferències entre les persones, el professorat i l'alumnat.
- Conèixer els continguts de la LOGSE.
- Revisar els objectius, els continguts, la metodologia i l'avaluació de l'àrea d'Educació Física.
- Revisió de materials, espais i recursos emprats en el centre.
- Reflexionar sobre els propis prejudicis en relació amb les persones amb discapacitats físiques o mentals.
- Conèixer experiències d'altres centres on s'hagen portat a terme experiències innovadores en l'àrea de la integració.

La família

- Facilitar la integració de la criatura en el medi escolar i social més pròxim.
- Permetre als seus fills que siguin ells qui decidisquen què volen fer i quan ens sol·liciten ajuda prestar-los-la.
- Fomentar l'autoestima, autonomia i capacitat de relació dels fills amb discapacitats mentals o físiques.

En aquesta unitat pot usar-se com a material complementari el conte "La Llar dels Menuts" de la Fundació Intermón, 1999.

S'hi treballa el tema de l'abandó i maltractament d'animals, i al mateix temps la reflexió sobre les persones que reben el qualificatiu de discapacitades o disminuïdes.

ACTIVITAT 1: NORMAL!

En aquesta activitat es tracta de reflexionar sobre la normalitat de la diferència entre les persones. En un sentit lingüístic i no estadístic és molt difícil determinar què és i què no és normal. Si per als adults açò és complex, més encara per a la població infantil.

Quan s'accepta i es comprèn que "el normal és ser diferent", és molt més fàcil entendre, reconèixer i ser tolerant i cooperatiu amb les persones que presenten discapacitats físiques o mentals visibles.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre les diferències entre les persones.
- Fomentar la creativitat de l'alumnat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar el terme "normal".
- Guanyar consciència de les pròpies "anormalitats".

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: retroprojector i materials escolars habituals: fulls, llapis, pintures.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor presenta a l'alumnat mitjançant un retroprojector el poema següent:

Normal!

Eli és massa gran.

Ana és massa menuda.

Daniel és massa gros.

Emilio és massa prim.

Floren és massa tancat.

Flora és massa oberta.

Cornèlia és massa bonica.

Josep és massa lleig.

Ester és massa llista.

Pere és massa ximple.

Ignasi és massa vell.

Xavier és massa jove.

Tots tenim massa d'alguna cosa

Tots manquem massa d'alguna cosa

Tots som d'alguna manera no normals.

Hi ha algú ací

que siga completament normal?

No, ací no hi ha ningú,

Això és el normal!

Adaptació del poema original de W. Bienek (Bienek, 1995)

L'alumnat es col·loca en gran grup i lligen el poema en veu alta, cada membre del grup podria llegir una única línia fent una breu pausa després de cada intervenció.

Una vegada conculsa la lectura i mantenint la mateixa distribució de l'alumnat es comenta en grup el poema, cada persona completa la frase:

Jo sóc massa...

Finalitzada aquesta ronda, es demana a l'alumnat que formen grups de quatre persones i que siguen elles qui escriuen un poema similar on se subratllen les diferències entre les persones.

Cada grup escriurà el seu poema en un acetat que puga ser projectat enfront del grup gran i quan s'hagen escrit tots els poemes, es projecten en la classe i cada grup declama el seu i es comenta entre tots.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 2: VEIG, VEIG!

Reconèixer la diferència és relativament senzill si aquesta és visible, ho és menys quan no pot observar-se a primera vista, però l'autènticament difícil és valorar positivament la diferència. És habitual que les persones vivim com a estranyes les altres persones diferents d'una mateixa i, per efecte de la ignorància, que tractem d'evitar les persones que considerem diferents. Algunes discapacitats físiques són fàcilment apreciables i, com assenyalen Yankura i Dryden (2000, p. 198), Sweetland ha demostrat que, davant aquestes persones la població general presenta dues actituds bastant generalitzades: creure que qui pateix una discapacitat es troba enfront d'una catàstrofe o, per contra, considerar que qui pateix una discapacitat no té cap problema.

Les dues creences són irracionals i poc beneficioses per a les persones amb discapacitats. Hi ha molts tipus de discapacitats previstes en la legislació corresponent a la integració. Davant de cada cas de discapacitat es requerirà un diagnòstic específic de les possibilitats i limitacions d'eixa persona i caldrà elaborar l'adaptació curricular més adequada a les seues possibilitats.

Però el gran repte de l'educació no és tant el desenvolupament intel·lectual de la persona amb discapacitat, sinó el seu desenvolupament ple: social, afectiu, intel·lectual i motriu. Per a això es requereix la intervenció del professorat i la de l'alumnat de tot el centre educatiu. A més, la presència d'una o més persones amb discapacitat en el centre permetrà a l'alumnat restant experimentar quotidianament la diversitat.

A través d'aquesta activitat tractarem que l'alumnat amb discapacitats i l'alumnat sense discapacitats coopere per a un fi comú i perquè comprove que la diferència pot ser beneficiosa i favorable en moltes circumstàncies.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Experimentar situacions de gaudi entre persones amb discapacitat i sense discapacitat visible.
- Valorar les capacitats de cada persona que integra el grup, amb discapacitat i sense.
- Aprendre a demanar i a donar ajuda.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Gaudir d'una activitat en grup.
- Acceptar el membre del grup que presente una discapacitat.
- Sentir alegria per la pertinença a un grup els membres del qual presenten capacitats diferents.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: preferentment en espais amplis, el gimnàs o pati pot ser un lloc apropiat.

MATERIALS: mocadors perquè la meitat de l'alumnat pugui cobrir-se els ulls. Diferents obstacles que ens permeten construir el circuit i un obstacle específic on la persona discapacitada pugui demostrar alguna de les seues destreses.

DURADA DE L'ACTIVITAT: Depèn de la complexitat del circuit i de la seguretat que l'alumnat siga capaç de transmetre's entre si. Uns 30 minuts aproximadament.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Aquesta activitat està específicament dissenyada pensant en una discapacitat visual, cada discapacitat concreta requerirà les adaptacions pertinents.

L'alumnat es distribueix per parelles i la professora o professor diu: *"Ací tenim un circuit que hem de travessar tots per parelles. En cada parella una de les dues persones no pot veure, per a això podreu usar els mocadors que he portat. Quan no hi veiem se senten coses que no poden sentir-se quan sí que hi veiem. M'agradaria que hui aconseguíreu sentir algunes d'aquestes coses"*.

És recomanable que en el circuit hi haja algun obstacle on es requerisca col·laboració (caminar per damunt d'un banc suec, caminar per damunt d'una línia, pujar a una espatllera i creuar-la), perquè en aquests exercicis la persona que no hi veu para atenció i demana ajuda a la persona vident. Entre les dues persones s'experimenta la necessitat de la cooperació i el contacte físic amb la parella.

El circuit consisteix a:

- 1r Caminar 7 metres per damunt de la línia del camp d'handbol.
- 2n Fer una tombarella en un matalasset.
- 3r Passar per dins d'un cercle.
- 4t Transportar 5 metres un baló medicinal de 4 kg i col·locar-lo en una cistella .
- 5è Colpejar un baló amb el peu.
- 6è Passar per damunt d'un banc suec.
- 7è Creuar la meta sense colpejar-s'hi.

Els circuits poden adaptar-se a les destreses bàsiques treballades i a les capacitats de l'alumnat discapacitat i no discapacitat.

Concloua l'activitat, l'alumnat s'asseu en rogle i comenta les sensacions experimentades. En aquest moment la persona invident podria ajudar el grup a reconèixer altres sensacions que aquesta persona té o emprà per a fer vida en el seu medi.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física.

ACTIVITAT 3: A BALLAR, A BALLAR, A BALLAR...

La persones amb discapacitats motrius són capaces d'abordar els programes de la majoria de les matèries que configuren el currículum perquè disposen de suficient nivell intel·lectual per a fer activitats de tipus cognitiu; però sovint hem comprovat la dificultat de part del professorat per a desenvolupar els continguts del programa d'Educació Física. Moltes vegades, es modifica l'horari de l'alumnat amb discapacitats físiques perquè destine les sessions d'Educació Física a tasques cognitives. Aquesta alternativa és relativament còmoda per a tots, però també molt discriminatòria i empobridora. Les sessions d'Educació Física solen ser experimentades amb alegria i gaudi per la majoria de l'alumnat d'aquesta edat, que necessita moure's, que necessita comunicar-se a través del cos i del moviment, que aprehèn les dificultats de la vida quotidiana a través del joc simbòlic. En aquest sentit, hi ha experiències en alguns centres en què la integració de l'alumnat amb discapacitats motrius s'ha desenvolupat a través de l'esport.

Per al treball de la integració és evident que no podem emprar l'esport competitiu sinó el cooperatiu, on cada membre del grup pugui col·laborar segons les seues possibilitats i destreses.

L'expressió lliure, la dansa lliure i altres activitats similars solen ser les més idònies per a afavorir el desenvolupament de les capacitats individuals de cada persona. La ballarina Monika Heinrichs (1998, p. 15) afirma: "en la dansa lliure tractem d'acceptar-nos com a persones, en tota la nostra diferència. La nostra manera d'acostament a la dansa es basa en les capacitats pròpies de cadascú i no en les seues limitacions individuals. El propi cos ha de ser viscut positivament, el més important és el gaudi del moviment, l'alegria del ball."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar la creativitat de l'alumnat.
- Valorar les capacitats de cada persona.
- Experimentar la col·laboració.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Expressar sentiments a través del moviment corporal.
- Gaudir amb l'expressió corporal.
- Viure la comunicació dramàtica.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el pati o recinte d'educació física.

MATERIALS: una o dues cadires de rodes perquè siguin diversos membres del grup qui es moguen sobre rodes. Un radiocasset, cintes de música (preferentment proposades per l'alumnat) materials variats que puguin utilitzar-se durant la interpretació (cèrcols, mocadors, entenimentades, cons, pilotes menudes i grans, cintes de colors, maces...).

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Si l'alumnat està habituat a l'expressió dramàtica lliure, al moviment en cadira de rodes i a tenir una persona que presenta dificultats motrius, és suficient donar-los la consigna que es col·loquen per grups de quatre o cinc persones i que preparen una dansa que es representarà durant els últims 20 minuts de la sessió. Seleccionen la música i els materials que desitgen emprar i treballen els diferents moviments que pot executar cada persona del grup. La professora o professor passa d'un grup a un altre durant aquesta primera fase de preparació fent suggeriments de possibles moviments, corregint-ne alguns, ideant-ne altres o proposant la utilització de determinats materials. Després de la fase de preparació i assaig, cada grup interpreta la seua dansa mentre els restants companys i companyes observen l'obra i aplaudeixen al final.

Si l'alumnat no està habituat, seria necessari dissenyar una progressió fins que s'assolisquen aquests hàbits:

1. Totes les persones del grup experimenten què significa quedar-se apartat en la classe d'Educació Física.
2. Tot l'alumnat experimenta i gaudeix (per a la qual cosa es requereix més temps) el moviment en cadira de rodes.
3. De forma individual (en cadira o sense cadira) executen moviments expressius.
4. Per parelles (els dos en cadira de rodes o un si i l'altre no) un proposa el moviment i l'altre el copia.
5. En petit grup (tots els membres en cadires o dos en cadira i dos sense cadira) representar una obra breu.

■ VINCULACIÓ AMB LES AREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Durant aquesta setmana estem treballant a l'aula el valor de les diferències entre les persones. Totes les persones som diferents i gràcies a eixes diferències la vida és tan variada i les relacions tan riques i diverses. Com les persones som diferents algunes poden fer el que unes altres no poden i açò permet que ens ajudem i que col·laborem per a arribar a un fi comú.

A continuació us presentem una fitxa en la columna de l'esquerra s'anotaran les persones que integren la família i en les dues següents columnes les característiques diferencials d'eixa persona i el que aquestes característiques aporten al grup familiar.

PERSONES DE LA FAMÍLIA	CARACTERÍSTIQUES SINGULARS	COM BENEFICIA TOTA LA FAMÍLIA
Ex. Iaia Mari	És molt bona. Coneix moltes històries i sempre té temps per als altres.	Tota la família acudim a ella quan estem tristos i busquem consol. Ella sempre ens escolta i ens entén.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

L'alumnat podria respondre a la qüestió següent:

El ball en la cadira de rodes em sembla que:

- a. És divertit però bastant difícil.
- b. No es pot fer
- c. És diferent del ball sense cadira però molt bonic

Per què?

.....

.....

.....

A continuació podrien comentar en grup i arreplegar per escrit les conclusions a la pregunta següent:

“Què es necessita per a ser normal?”

.....

.....

.....

.....

.....

UNITAT 21

JO COM A XICA I TU COM A XIC SOM DIFERENTS I ENS VALOREM

■ IDEA PRINCIPAL

L'escola ha de promoure el desenvolupament integral dels alumnes, la qual cosa implica ajudar-los a construir la seua pròpia identitat sense condicionar-la per les diferències de gènere. Per a aconseguir-ho, s'haurà de potenciar la relació entre persones diferents quant al sexe, però cuidant que aquesta diferència no supose desigualtat. Alhora, s'hauran de fer partícips de l'enfocament de gènere totes les persones que integren la comunitat educativa, desenvolupant vincles entre l'alumnat, les famílies i el personal docent i no docent.

■ OBJECTIUS

- Avançar en la igualtat d'oportunitats entre les alumnes, fomentat actituds de respecte, no discriminatòries per raó de sexe o d'altre tipus, tant cap a la seua pròpia persona com cap a les altres.
- Fomentar que els alumnes siguen capaços d'analitzar les seues pròpies conductes i les dels altres, com a mitjà per a desenvolupar actituds d'igualtat en l'àmbit familiar, escolar i social.
- Aconseguir una conscienciació de l'alumnat davant les diferències per raó de sexe mitjançant la intervenció i la cura d'alguns aspectes de la comunitat escolar: el pati d'esplai, jocs, llenguatge que s'utilitza en les comunicacions orals i escrites...

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

La concepció del sistema sexe-gènere es va desenvolupant durant el procés de socialització i a través de diferents àmbits de relació com, per exemple, la família, l'escola... Aquesta construcció social fa que les diferències biològiques degudes al sexe passen a convertir-se en diferències de gènere. Aquesta concepció imposa un límit per al desenvolupament integral de la persona, ja que es van assignant diferents rols i expectatives a les xiques i als xics. De les xiques s'espera que desenvolupen capacitats com la tendresa, la dedicació, el lliurament, la submissió... i, per contra, en els xics es potencien actituds relacionades amb la competitivitat, la iniciativa, l'agressivitat...

Aquesta situació provoca que les dones tendisquen a desenvolupar més, i de vegades només, les potencialitats que estan relacionades amb l'àmbit privat i domèstic i els homes les que tenen a veure amb l'àmbit públic; en conseqüència, es prepara així els uns i les altres per a ocupar papers diferents en la societat. I aquests diferents rols impliquen desigualtat social, ja que en la jerarquia de valors de la nostra societat estan millor considerats els relacionats amb l'àmbit públic que els del domèstic, i se sobrevaloren d'aquesta forma els relacionats amb la masculinitat.

L'escola, com s'ha esmentat anteriorment, té un paper importantíssim en la transmissió dels estereotips de gènere. Pot seguir sobrevalorant el model masculí mitjançant la transmissió dels continguts, missatges i actituds de la cultura androcèntrica; per contra, pot potenciar valors i actituds cap als quals la nostra societat està especialment sensibilitzada en aquests moments. Concretament, el Departament d'Educació del Govern Basc, a través de la Direcció d'Innovació Educativa i dins del programa "Educació en els valors bàsics per a la convivència", arreplega aquesta sensibilització com a demanda de la societat basca i afirma que:

"Cal abordar aquests valors com a objectiu i contingut del procés d'ensenyament i aprenentatge. [...] educar directament des dels drets humans, la justícia, la lluita contra tot tipus de discriminació per raó de sexe, [...], el rebuig d'estereotips, [...]" (Govern Basc, 2000, p. 27)

Per a aconseguir la veritable igualtat és necessari fomentar en el context escolar capacitats, valors i actituds en les quals es recupere en els xics les característiques positives de la cultura femenina així com en les xiques les relacionades amb la cultura masculina. D'aquesta forma la dicotomia entre la feminitat i la masculinitat serà superada pel reconeixement de models sense que supose una jerarquia entre ells.

Al mateix temps, és imprescindible que el professorat analitze la seua pràctica docent per a detectar el sexisme que encara perdura en la vida escolar, entre l'aparent igualtat existent, i perquè a l'hora d'elaborar els seus

projectes ho faça des del marc de la coeducació. Aquest procés anirà provocant un canvi en el pensament i, consegüentment, un canvi d'actituds.

D'igual manera, és necessari que la família s'implique en aquest procés, ja que té un paper molt important en la transmissió dels estereotips de gènere. La interacció entre la família i l'escola ajudarà a desenvolupar en l'alumnat la coresponsabilitat tant en l'àmbit públic com en el privat.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Reflexionar sobre la pròpia pràctica docent tractant d'evidenciar com cadascú manté o reflecteix actituds sexistes mitjançant:
 - Les valoracions realitzades als xics i a les xiques (per exemple "Els xics són més bèsties que les xiques. Aquestes són més aplicades").
 - Els criteris que s'utilitzen per a agrupar l'alumnat.
 - L'ús que es fa del llenguatge en les aules (primacia del genèric masculí, per exemple, parlar dels "homes" per a referir-se als éssers humans).
- Analitzar la utilització que es fa dels espais comuns.
- Revisar els llibres de text i material curricular divers.
- Observar la documentació que s'envia des del centre, així com la que es fixa mitjançant cartells.
- Arreplegar tots els criteris consensuats pel claustre en el projecte educatiu del centre.

(Algunes d'aquestes accions també poden implicar el personal no docent).

La família

- Interessar-se en els projectes de coeducació que presente el centre i tractar de col·laborar amb els seus plantejaments.
- Reflexionar sobre les tasques que ocupen el pare i la mare en les relacions amb l'escola.
- Ser crítics amb les campanyes organitzades per grans empreses per a diferents esdeveniments com, per exemple, el Nadal, analitzant el pes sexista i bèl·lic de molts joguets i llibres.

ACTIVITAT 1: QUÈ VEIG EN MI

Al llarg dels anys i etapes de l'escolarització, es van desenvolupant diferents àmbits de la persona, de tal manera que cadascuna es va formant un "projecte de vida", una idea del que vol, pot i ha de ser. En aquest marc resulta interessant assenyalar com les xiques desenvolupen més les capacitats relacionades amb la comunicació i l'expressió de sentiments mentre que els xics desenvolupen actituds més agressives i competitives.

No obstant això, aquest procés hauria d'estar sustentat en el desenvolupament integral i lliure (no determinat pels estereotips socials) de l'alumnat perquè des de l'autoconcepte i l'autoestima, tant les xiques com els xics pogueren prendre decisions de manera autònoma en l'àmbit personal, familiar i social.

Aquesta activitat pretén ajudar a explicitar els valors interioritzats per les unes i els altres en el procés de socialització, ja que la nostra forma de ser i les nostres il·lusions es van conformant a través de la relació amb formes de vida i maneres de ser de persones diferents. Es tracta d'anar descobrint la seua personalitat a través de la representació que cadascú té de si, així com dels seus gustos i aficions.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Potenciar l'autoconeixement i reforçar l'autoestima.
- Facilitar en l'alumnat l'exteriorització de les seues imaginacions i fantasies.
- Valorar la importància de la representació que cadascú té de si en les seues expectatives futures.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Explicitar les seues qualitats corporals, psicològiques, socials...
- Definir els seus gustos, interessos, sentiments, il·lusions...
- Reafirmar els aspectes positius de cada persona.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: cada alumna o alumne haurà de portar la foto més recent que tinga. Fulls, bolígrafs o llapis de dos colors i cola. Un mural sobre el qual es puguen apegar els fulls i les fotos.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Jugarem a 'qui és qui'. Per a això en un muntó posarem totes les fotos recents que heu portat i en un altre el que cadascun escriureu sobre les vostres qualitats físiques, sobre com us relacioneu amb els vostres companys i companyes, etc. Quan jo agafe una descripció hauríeu d'endevinar de qui es tracta".*

Per a començar deixarem a l'alumnat 10 minuts perquè conteste les següents preguntes en un full (sense posar el seu nom):

- Com sóc?
- Com em sent?
- Quina relació tinc amb els meus companys i companyes?
- Com m'agradaria ser?
- Què vull ser quan siga major?

Quan ja hagen respost a aquestes qüestions, el professor o professora explicarà que totes les persones tenim en la nostra forma de ser aspectes que ens agraden, dels quals estem orgullosos, però que també ens trobem coses que no ens agraden tant. Després d'aquesta explicació demanarem a l'alumnat que subratlla amb un altre color els aspectes positius que ha escrit en el full. Una vegada contestades les preguntes i destacats els aspectes positius deixarà els fulls en una caixa destinada a aquest fi.

A continuació el professor o professora anirà llegint les característiques personals de cada alumne o alumna. En un primer moment només es llegiran les que estan subratllades, ja que s'intenta reafirmar els aspectes positius, i qualsevol xic o xica de la classe podrà endevinar de qui es tracta. Una vegada endevinat, la persona que haja encertat col·locarà sobre el mural la fotografia i, davall, les seues qualitats. Només es comentaran els aspectes negatius si per a la identificació de la persona fóra estrictament necessari (calculem que aquesta part de l'activitat pot ocupar 30 minuts).

Per a acabar, el professorat tractarà de reflexionar sobre les dades arreplegades perquè els xics i xiques prenguen consciència de la importància que té com es veja cadascú i que la forma de veure's a si mateix o mateixa influeix en la nostra visió de la realitat i en les nostres expectatives (per exemple es pot analitzar la relació entre el sexe i les professions o els esports). L'ideal és que partim del que cada alumne o alumna ja és, potenciar-lo perquè confie en les seues possibilitats i, així, afavorir la seua autoestima. Alhora convé anar proporcionant-li les ajudes necessàries perquè es faça una imatge ajustada i lliure de si mateix o mateixa allunyada dels estereotips lligats al sexe, que fomenten un desenvolupament desigual entre els xics i les xiques.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 2: M'AGRADARIA PER A TU

La societat va definint per a cada sexe uns rols de gènere o creences que es fonamenten en idees preconcebudes sobre suposades qualitats que són pròpies de dones o d'homes. Aquests atributs assignats estan jerarquitzats. Es considera la cultura masculina com la dominant i la femenina com la cultura menys valuosa.

Aquesta construcció cultural origina limitacions que impedeixen que qualsevol persona, independentment del seu sexe, desenvolupe totes les seues capacitats. Per a compensar aquestes deficiències és imprescindible potenciar l'acceptació d'un mateix (1a activitat) i el reconeixement de l'altra persona valorant les seues diferències (2a activitat).

El reconeixement de l'altra persona en la seua integritat, allunyat dels clixés imposats per la pertinença a un sexe o altre en un clima de convivència seria l'objectiu d'aquesta activitat. La proposta es fonamenta que cada alumne o alumna triarà un regal sorpresa que ja tinga en sa casa per a oferir-lo a la companya o company d'aula que li haja tocat en un sorteig.

Durant el procés el professorat haurà d'oferir criteris a l'alumnat que l'ajuden a fer una elecció del regal lliure de plantejaments sexistes.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Facilitar que les decisions que prenga l'alumnat no estiguen condicionades per estereotips de gènere, sinó per criteris més personals.
- Fomentar en l'alumnat la valoració positiva de les diferències individuals.
- Ajudar l'alumnat a exposar les seues idees i a saber escoltar les opinions dels altres.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Interessar-nos sobre els gustos, interessos, sentiments, il·lusions... dels nostres companys i companyes.
- Reafirmar els aspectes positius de l'altra persona.
- Explicar el perquè de la decisió presa.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: regal sorpresa, papers amb els noms dels alumnes de la classe.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 hora, repartida en 2 sessions.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *“Com s'acosta el Nadal, a més dels regals que us porte el pare Noel o els Reis Mags, també rebreu una sorpresa d'algun company o companya de la classe. Per a això tots i totes portarem un regal per a algú. Aquest regal no l'heu de comprar sinó que heu d'escollir-lo entre els joguets que ja teniu a casa”*.

El professorat tindrà escrit en cada trosset de paper el nom de cada alumne. Cada persona agafarà un paper i guardarà en secret el nom que li ha tocat.

Amb la finalitat d'ajudar-los a triar el regal demanarem als alumnes que ens diguen possibles objectes per a elaborar una llista que anirem escrivint en la pissarra. A continuació, els preguntarem quins dels regals són per a xics i quins per a xiques. Fet açò tractarem d'analitzar les seues opinions i d'ajudar-los a adonar-se que per ser xic o xica no tenen per què agradar-los determinades coses.

Per exemple, els xiquets també poden arribar a ser pares i per tant és normal que juguen amb nines; les xiquetes poden estudiar arquitectura o enginyeria i poden gaudir dels jocs de construcció.

Després d'aquesta part del treball, el professorat tractarà d'explicar els aspectes que haurien de tenir en compte en l'elecció del regal:

- El joguet que regaleu és per a una persona. No té per què ser distint per a una xica que per a un xic.
- Fixeu-vos en les coses que més li agrada fer i més diverteixen la persona triada (Per exemple, si li agrada llegir li podeu regalar contes, si és molt activa, alguna cosa que afavorisca el moviment...).
- Tingueu en compte si li agrada més jugar a casa o en el carrer.

(Aquest treball es pot fer en uns 30 minuts).

L'alumnat tindrà una setmana per a pensar quin dels joguets que ja té pot ser el qual més li agrada al seu company o companya.

El dia anterior a les vacances de Nadal es reparteixen els regals. Una vegada oberts, es reuneix l'alumnat en grup gran i es comenten les qüestions següents:

-Persona que lliura el regal:

-Per què l'ha triat?

-Persona que rep:

-Si li ha agradat o no. Per què?

El professorat, mentre l'alumnat justifica les seues decisions, haurà de reforçar la importància de l'elecció des de la llibertat, des de criteris que responguen a característiques psicològiques, a necessitats de creixement i no a criteris excloents per raó de sexe.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Valencià i Castellà.

ACTIVITAT 3: TOTS I TOTES HI CABEM

El pati de jocs és un espai comú per a l'alumnat; no obstant això, la distribució de xics i xiques en el pati no sol ser equitativa per a cada sexe. Prevalen els jocs típicament "masculins" com jugar al baló, jocs de lluita..., mentre les xiques, la majoria de les vegades, adopten actituds passives com a meres observadores del que ocorre o veuen reduïts els seus espais a aquells que els deixen els xics (llocs on no molesten perquè ells juguen a futbol).

En aquest espai, és on l'alumnat reflecteix els models o estereotips apresos; és a dir, quan les xiquetes juguen a ser mares que cuiden dels seus fills o filles, infermeres... i els xiquets a ser personatges de diverses sèries televisives relacionats normalment amb actituds prepotents.

Davant aquesta realitat l'escola ha d'interferir i "elaborar els seus projectes educatius i curriculars i el seu reglament d'organització i funcionament des de la perspectiva coeducativa" (Emakunde, 1999, p.85). Per a assolir una sensibilització i canvi d'actituds del professorat així com una conscienciació del'alumnat davant aquest fet (objectiu general de la unitat), aquesta activitat pretén modificar la distribució del pati de jocs.

Aquesta activitat tracta d'implicar l'alumnat en l'elaboració d'una proposta distinta per al funcionament i ús del pati de jocs.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Dissenyar una redistribució de l'espai més equitativa.
- Facilitar que l'ús que es faça dels diferents espais del pati no estiga condicionat per estereotips de gènere.
- Fomentar en l'alumnat les relacions interpersonals.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar una proposta de calendari de l'ús dels espais per al joc.
- Treballar en grup.
- Aprendre a defensar la proposta que un o una presenta i a arrebregar les possibles aportacions de les altres persones.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula .

MATERIALS: cartolines, retoladors i materials diversos.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

(Hi ha la possibilitat de portar a terme aquesta activitat amb tots els grups del centre i que, com a conseqüència, les seues repercussions arriben al funcionament general. Lògicament, plantejada així aquesta activitat durarà més d'1 hora).

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el docent presenta l'activitat dient: *"Prepararem una proposta per a redistribuir l'espai del pati de jocs imaginant-nos que l'haguérem de presentar a la resta de l'alumnat i al professorat per a canviar les normes d'ús d'eixe espai"*.

Dedicarem uns 30 minuts que l'alumnat, en grup gran, debata i responga a les preguntes que plantege el professor. La finalitat d'aquestes qüestions és ajudar-los a pensar si es fa o no un ús discriminatori de l'espai de joc:

- Quin tipus de jocs es desenvolupen?
- Qui són els o les que més hi participen?
- Quins objectes s'utilitzen en eixir al pati?
- Quina proporció de l'espai utilitzen les xiques i els xics?
- ...

Una vegada comentades les respostes, el docent intentarà arreplegar les aportacions, donar-los forma i escriure-les sobre la pissarra de tal manera que es vaja dissenyant la proposta de la classe. No cal oblidar que tractem que s'elaboren propostes no sexistes.

Després dividirem l'alumnat en dos grups que realitzaran les tasques següents:

- Un grup serà l'encarregat de reflectir els punts principals de la proposta utilitzant per a això cartolines diferents i els materials que desitgen. Aquestes frases serien com els eslògans d'una campanya publicitària i la justificació de la nova redistribució de l'espai.
- Un altre grup haurà d'elaborar un calendari d'ús del pati de jocs de la setmana escolar tenint en compte els criteris analitzats i consensuats en la primera part.

Una altra alternativa per a portar a terme aquesta activitat

Quan aquesta activitat es porta a terme amb tots o la majoria dels grups del centre que ixen al pati a una mateixa hora, és possible donar-li una continuïtat. Per exemple, es podrien exposar els eslògans amb els seus calendaris en el hall del centre durant una setmana perquè tot l'alumnat i el professorat puguen conèixer-los. En aquest cas dos alumnes es quedarien cada dia per a donar possibles explicacions.

Transcorreguda aquesta setmana s'organitzaria un debat en el qual participarien com a "ponents" un representant de cada classe a més d'alguns professors. En aquest debat es presentarien les diferents propostes i es tractaria d'arribar a un acord de centre.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Expressió Plàstica i Visual).

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem reflexionant a l'aula amb els vostres fills i filles sobre la idea que la diferència de sexe no haguera de suposar en cap cas la desigualtat d'oportunitats en el seu desenvolupament personal. Tenint en compte que, com a pare i mare, teniu un paper fonamental en el desenvolupament del vostre fill o filla, és important que analitzeu les vostres actituds en relació amb la transmissió dels estereotips de gènere, ja que estan incidint decisivament en la configuració de la seua personalitat.

Per a això us proposem qüestions que estan vinculades amb l'àmbit escolar i que us poden ajudar a reflexionar. Entre altres aspectes podeu comentar els següents:

- Qui de vosaltres va a parlar amb el professor quan es tracta de:
 - reunions personals per a comentar el procés trimestral sobre el vostre fill o filla?
 - reunions de nivell, quan assisteixen tots els pares i mares?
 - quan sorgeix algun conflicte o es vol aclarir algun tema en concret?
- En el cas que hi aneu els dos, qui sol parlar en les reunions?, de quines coses parla normalment el pare?, i la mare?
- Actueu de la mateixa forma si es tracta de la vostra filla o del vostre fill?
- Qui l'ajuda a casa en les tasques escolars?

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

(Suggeriment: Si la dinàmica del centre ho permet, seria interessant organitzar una reunió amb les famílies per comentar els resultats d'aquesta reflexió.)

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Seria interessant elaborar unes pautes d'observació per a analitzar diferents indicadors que detecten en quina mesura s'està avançant en la igualtat entre els dos sexes; per exemple:

- És capaç de determinar les expectatives que té en relació amb el sexe al qual pertany.
- És conscient que en algunes ocasions hi ha discriminació pel fet de ser xica o xic.
- S'adona de les limitacions que suposa la discriminació sexual.
- Es relaciona amb els xics i les xiques d'igual manera, tenint en compte com és cada persona.
- És capaç de reflexionar i de proposar modificacions en les seues relacions socials (en l'aula, en el pati de jocs, a casa...).
- Mostra interès a provar altres tipus de jocs d'aquells a què sol jugar.
- Procura utilitzar també el gènere femení en el seu llenguatge.
- S'adona i tracta d'evitar les agressions verbals que es produeixen entre els xics i les xiques ("marie-ta"...).

UNITAT 22

ALGUNES VEGADES NO ENS TRACTEN BÉ

■ IDEA PRINCIPAL

Els articles 19, 34 i 35 de la Convenció es refereixen als drets vinculats a diverses situacions de maltractament i abús i a la protecció contra aquest. Abordarem aquest tema posant l'accent en la diferència entre maltractament i conflicte i des de la perspectiva del maltractament entre iguals, perquè açò facilitarà la comprensió del nostre alumnat de 9 a 12 anys i perquè els efectes de la violència entre escolars són perjudicials i destructius per a tota la comunitat escolar.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre l'agressió en les seues formes més diverses.
- Adoptar postures assertives davant les agressions, siguen del tipus que siguen.
- Acceptar-se com a persona.
- Exigir el respecte que tota persona es mereix.
- Establir les condicions que permeten la comunicació del maltractament.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

En algunes ocasions, la convivència escolar sol veure's afectada per fenòmens o comportaments agressius o violents que es produeixen entre l'alumnat; alguns són observats pel professorat però uns altres es produeixen en absència d'aquest col·lectiu i, no obstant això, afecten negativament el clima escolar general, les relacions entre l'alumnat de la mateixa i de diferent edat, el desenvolupament personal de les víctimes i dels agressors, les relacions entre alumnat i professorat i totes les activitats del centre escolar. Per això, la detecció i intervenció primerenca d'aquest problema pot ser fonamental en benefici dels afectats i també de la convivència dins del centre.

Entre les diverses manifestacions del maltractament entre iguals podem trobar la violència verbal a manera d'insults, burles, divulgació de falsos rumors, malnoms, ridiculització de determinats defectes o característiques físiques. Una altra manera de maltractament està constituïda per les conductes de violència física, amb agressions, baralles, colps, intimidació amb armes blanques, etc. En aquesta mateixa línia, algunes vegades es produeixen situacions d'assetjament sexual o discriminació cap a les xiques o xics físicament menys forts. Finalment, no s'ha d'oblidar les situacions de maltractament psicològic, en les quals, sense que hi haja una agressió física explícita, es poden generar situacions d'aïllament, intimidació, buit, etc.

En qualsevol cas, és fonamental diferenciar les situacions de conflicte natural produït entre iguals i les situacions de maltractament. Com s'ha comentat en la unitat 10 El conflicte en les nostres vides, el conflicte està present en la vida de totes les persones i la seua existència és positiva perquè és part de la diversitat i perquè la seua resolució satisfactòria afavoreix el desenvolupament humà de l'individu. Per contra, el fenomen del maltractament és una forma de conducta agressiva, intencionada i, en alguns casos, persistent al llarg de setmanes, mesos i fins i tot anys.

El maltractament entre iguals es deriva de l'abús de poder i del desig d'intimidat i dominar la persona que s'aprecia com a més feble i indefensa. Produeix situacions que no permeten un desenvolupament personal positiu ni per a l'agressor, ni per a la víctima, raó per la qual és important conèixer, aturar i prevenir aquestes conductes.

L'entorn escolar, situació social per excel·lència, és un medi idoni per a treballar el tractament no violent del conflicte i per al desenvolupament d'estratègies de prevenció i eradicació dels maltractaments.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Informar-se, consultar bibliografia i reflexionar sobre aquest tema.
- Reflectir en el PEC, PCC i ROF les conclusions a les quals haja arribat el claustre sobre aquest tema.
- Elaborar un pla sistemàtic per a fomentar la prevenció, el tractament i la intervenció en cas de maltractament.
- Elaborar un programa coeducatiu en el centre que quede reflectit en les diverses matèries del currículum.
- Abordar el tema des de l'aula en les tutories i en les diferents àrees curriculars.

La família

- Fomentar la comunicació entre tots els membres de la família.
- Aprendre a reaccionar amb eficàcia davant aquests casos.
- Col·laborar amb el professorat en els plans o programes que s'hi desenvolupen.
- Demanar ajuda professional davant situacions en les quals no se sàpia com actuar.
- Oferir suport incondicional al fill o filla que haja estat víctima del maltractament.

ACTIVITAT 1: EN COLLA

Una part molt important de la vida del nostre alumnat transcorre en el centre escolar; en aquest entorn l'alumnat genera relacions socials i personals, positives i negatives, que poden ser emocionalment i afectivament importants per al seu desenvolupament personal en anys posteriors.

La majoria de l'alumnat s'identifica amb una aula o amb un grup del centre escolar, que habitualment sol ser aquell en el qual va ingressar inicialment. Amb el transcurs dels anys, dins del grup aula es generen vincles afectius i socials importants entre els membres del grup. Així mateix caldria tenir en compte els casos de persones que s'han pogut anar integrant en la vida del grup en anys posteriors o que per algun motiu només comparteixen amb eixe grup una part del seu horari. El diagnòstic d'aquests vincles ens permetrà disposar de dades relatives a la cohesió grupal i a la situació individual de cada membre en relació al grup total.

La millora de les relacions grupals dins de l'aula -encara que no totes les intervencions han de limitar-se a aquest espai- afavorirà el sentiment d'adhesió a un grup o a alguns membres d'aquest, fet que al seu torn fomentarà la comunicació, la confiança i la seguretat amb aquestes persones. A més, com assenyala Ortega (1994, p. 20), entre els llocs més freqüents en els quals les víctimes manifesten patir maltractament o intimidació es troba l'aula, seguit pel pati, i en un grau més reduït els passadissos i altres. Per tant, sembla que el treball inicial amb el grup aula pot ser molt favorable per a la reducció del nombre d'incidències.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar la comunicació sincera i oberta a l'aula.
- Crear un clima favorable en el grup.
- Valorar les relacions d'amistat en la vida quotidiana.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar un diagnòstic de les relacions socials dins de l'aula.
- Fer referència explícita a les relacions positives existents.
- Elaborar la línia base que servisca per a avaluar els resultats de les posteriors intervencions.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: una còpia per cada membre del grup del qüestionari per a l'elaboració del sociograma.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 20 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor comença l'activitat presentant un model del qüestionari i repartint-ne un a cada membre de l'alumnat. A continuació se'ls expliquen els objectius que es persegueixen per a afavorir la motivació del grup i també per a aconseguir que les respostes siguin tan sinceres com siga possible.

Una vegada coneguts els objectius de la tasca, es lliguen les preguntes, de manera que totes les persones del grup entenguin com han de respondre a cadascuna.

L'exemple que es presenta a continuació inclou eleccions, rebutjos i percepció d'eleccions i rebutjos, seguint el model d'Arruga i Valeri (1983, pàg. 64-67), perquè açò permet l'elaboració completa de la matriu sociomètrica.

NOM I COGNOMS:

EDAT: ANYS. DATA: GRUP:

1. Escriu el nom d'aquelles companyes i companys amb els quals volgues celebrar la teua festa d'aniversari. Pots escriure'n tants com vulgues, però recorda que estiguen en ordre, començant pels que més vulgues.

2. Escriu el nom d'aquelles companyes i companys amb els quals t'agradaria menys celebrar la teua festa d'aniversari. Fes-ho com abans, anotant tots els que menys t'agradaria, però començant per què t'agraden menys.

3. Qui creus que t'ha escollit a tu? Escriu-ne els noms.

4. Qui creus que ha escrit que no li agradaria celebrar-lo amb tu? Escriu-ne els noms.

De totes maneres, queda a criteri del professorat l'opció de simplificar el qüestionari reduint-ne o limitant-ne les preguntes. Així mateix, per a la interpretació de les respostes pot ser de molta ajuda l'autor prèviament citat. Després de la interpretació i representació de les dades es podrà desenvolupar el mapa de les relacions positives existents a l'aula, i només es retornarà al grup informació relativa als vincles positius. El professorat haurà de conèixer la constel·lació total de les dades i prendre les mesures oportunes per a remeiar els casos d'aïllament o de rebot d'algunes persones del grup.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: POSEM PER CAS...

L'aula és un medi estructurat on l'alumnat sol tenir la seua pròpia taula, el seu propi espai en el fitxer, els companys al voltant, etc. És un medi conegut i la presència del professorat sol estar assegurada la major part del temps. No obstant això, el gimnàs o el recinte on s'imparteix l'àrea d'Educació Física sol ser un espai molt major en el qual l'alumnat no té atribuït cap espai ni cap postura específica i on el tipus d'activitats que desenvolupen són origen de diversos conflictes i contacte físic (no sempre agressiu). Tot això contribueix que siga una circumstància molt apropiada per a l'observació de l'alumnat.

En aquesta activitat l'alumnat viurà situacions de conflicte i agressió a través de la distribució de rols als diferents membres del grup i d'activitats on es produïska contacte físic.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Introduir la diferència entre conflicte i maltractament.
- Identificar algunes possibles circumstàncies que pogueren conduir a situacions de maltractament.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Modelar actituds davant situacions de conflicte.
- Manifestar verbalment els sentiments experimentats en les diferents activitats.
- Aprendre estratègies de resposta en situacions de possible maltractament.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs o en el pati.

MATERIALS: materials didàctics habituals de l'aula de gimnàstica.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora demana a l'alumnat que es reunisca en grups de quatre o cinc persones (depenent de la grandària del grup). A continuació, explica una de les següents situacions a cada grup:

- Vosaltres dos aneu a jugar a pala i vosaltres dos voleu jugar amb ells però no us deixen. Una de vosaltres s'enutja i entra a interrompre el joc, no deixa que els altres juguen i es baralla amb ells, l'altra es queda a un costat i pensa durant un minut què pot fer.
- Vosaltres cinc heu elaborat un treball per a l'assignatura de Coneixement del Medi Natural i Social i el grup d'Annabel ha agafat el vostre treball i ha tacat la primera pàgina. Penseu durant un minut què fareu i després interpreteu enfront del grup com resoleu l'assumpte.
- Vosaltres quatre voleu jugar, però dos voleu jugar a futbol i les altres dues a la corda. Si us separeu no podeu jugar a res. Discuti enfront del grup abans de prendre una decisió.
- Vosaltres us heu enutjat en el pati, tu li has posat la cameta i tu has caigut, llavors la teua amiga t'ha dit que eres "bacora i cabota". Després no heu seguit jugant però ara us agradaria tornar a jugar a bàsquet i no sabeu què heu de fer per a arreglar-ho. Enfront del grup, tracteu de resoldre la situació.

Cada grup interpreta la consigna que se li haja assignat mentre l'alumnat restant observa la seua interpretació. Quan hagen acabat, es comenta en el grup gran el que s'ha observat.

S'ha produït un conflicte? Hi ha hagut algun maltractament o abús?

S'ha fet alguna burla a algú?

Algú ha pegat o espentat una altra persona?

Com s'ha respost?

En cadascuna de les situacions, quina haguera estat la millor forma de resoldre la situació?

Com s'ha sentit cada persona del grup en el seu rol?

Serveix d'alguna cosa pensar durant un minut sobre el que ha passat abans de respondre?

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL SECRET DE TERESA

En aquesta activitat es presenta un suposat cas de maltractament experimentat per una alumna del centre de part d'algunes xiques i xics majors que ella. En algunes ocasions, les víctimes de maltractaments no comuniquen els seus sentiments a cap persona, ni del centre escolar ni de la família. Açò impedeix moltes vegades que s'ature la situació i que es remeïen els danys causats. Convé que l'alumnat conega l'existència d'aquestes situacions i sàpia com actuar si patira alguna situació similar.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Viure sentiments de forma vicària.
- Aprendre a comunicar experiències de maltractament a les persones significatives.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reconèixer l'existència de maltractament entre iguals.
- Conèixer quins són els passos que cal fer després d'una experiència d'aquest tipus.
- Expressar sentiments enfront d'un grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un retroprojector, la història de Teresa escrita en un acetat, un altre acetat amb les possibles actuacions davant aquesta situació i acetats en blanc i retoladors apropiats per a escriure-hi. Si l'alumnat usa el Power Point i es disposa d'ordinador i canó a l'aula, aquests poden substituir el retroprojector i els acetats.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es comunica al grup que se li contarà una història que podria ocórrer a qualsevol del grup i que volem que presten molta atenció perquè després pensarem com es va sentir Teresa i què s'hauria de fer en eixos casos.

Es projecta la història de Teresa i es llig en veu alta i clara (també podria estar gravada prèviament per alguna persona que declame bé).

Es distribueix a l'alumnat per grups de quatre persones i cada grup rep un acetat en blanc on anotaran els passos que ha de fer Teresa després d'haver viscut aquesta situació.

Quan tots els grups hagen elaborat les seues propostes, es presenten en el retroprojector i cada grup exposa enfront de la resta els seus suggeriments raonats.

El secret de Teresa

Teresa és una xiqueta d'11 anys d'edat. És alegre, sana i li agrada molt venir a escola perquè aprèn moltes coses i juga amb els seus companys i companyes. Però des de fa uns quants mesos està bastant trista, quasi no menja i vol quedar-se a casa.

Durant els últims mesos un grup de xics i xiques majors que ella la insulten, li diuen "foca" i riuen cada vegada que la troben sola en el pati o en el carrer. El divendres passat, durant el pati, Teresa estava en el pati esperant que arribaren les seues amigues i el grup de xics i xiques majors se li va acostar i li van dir que es llevara d'allí perquè molestava. Teresa no els va entendre, ella no molestava ningú. Però algunes xiques i xics, com de costum, li van començar a cridar "foca" i van començar a dir que era grossa, que era lletja, que era bajoca, i moltes altres coses que ella ni tan sols recorda, a més en un moment la van espantar tan fort que va caure en terra. Per acabar, li van dir que si contava alguna cosa l'enxamparien en eixir de l'escola.

Teresa se sentia molt malament. Tenia ganes de córrer a la seua classe i dir-ho a les seues amigues, però li feia vergonya.

A més tenia por que les seues amigues també començaren a insultar-la com aquells altres majors. I si aquests se n'assabentaven podrien fer-li una cosa pitjor, com l'havien amenaçat. Ara, no sap què fer i té por.

Què hauria de fer Teresa amb el seu secret?

Com actuaríeu vosaltres si us trobàreu en el cas de Teresa? Què s'hauria de fer en aquests casos?

PAUTES:

- Empatitzar amb la víctima.
- Analitzar conductes dels agressors i de la víctima.
- Reflexionar sobre l'origen de la conducta agressiva.
- Comunicar el maltractament a amistats, professorat i família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria / València i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests últims dies hem treballat la unitat corresponent al maltractament entre escolars. Els alumnes que són víctimes d'insults, burles, agressions físiques, furts, etc., en el centre escolar solen necessitar que el professorat, la família i les seues amigues i amics els escolten, els compreguen i els defensen si no són capaços d'enfrontar tot sols la situació.

La primera forma d'ajuda que es pot oferir des de la família és la del diàleg sincer. Si el vostre fill o filla està habituat a contar-vos els successos quotidians de la vida escolar, els motius de gaudi i els de dolor, és probable que si es produïra el maltractament us en fera partícips.

El diàleg us permetrà tenir coneixement immediat d'aquests problemes i amb la vostra ajuda, podríem esforçar-nos en l'escola perquè no vaja a més, per això us demanem que tan prompte com conegueu l'existència d'algun succés d'aquest tipus us poseu en contacte amb nosaltres.

A més, és recomanable que conegueu les amigues i amics de la vostra filla o fill. Açò us ajudarà a tenir una imatge més nítida de les descripcions que faça de les situacions escolars i us permetrà comunicar-vos amb les seues famílies si és necessari.

Si observeu que el vostre fill està trist, irritable, menja poc o posa excuses per no anar a escola, tracteu de parlar i descobrir on està l'origen del seu malestar. L'expressió oberta dels sentiments, sense vergonya, sense por i amb la seguretat que els ajudareu, serà clau perquè es resolga el problema.

Amb la vostra col·laboració intentarem que la convivència escolar siga motiu de gaudi i no de sofriment.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

1. La interpretació del test sociomètric permetrà al professorat conèixer els vincles afectius i socials existents en el moment present entre les alumnes de l'aula. L'execució de les dues activitats restants d'aquesta unitat probablement no és suficient per a observar canvis produïts en la millora de les relacions grupals. Per a això, sol ser necessari intervenir específicament amb eixe objectiu no en el desenvolupament d'una única unitat didàctica sinó en el desenvolupament quotidià. En aquest mateix sentit, la unitat "A classe formem una família" d'aquest material contempla el treball ací iniciat a favor de la cohesió grupal.
2. La valoració corresponent a l'alumnat podria fer-se després d'omplir aquesta fitxa seguida de la posada en comú de totes les respostes:

NOM:

Conta una situació de maltractament o d'agressió que hages viscut en algun moment de la teua vida, explica com vas reaccionar davant d'eixa situació i comenta si ara reaccionaries de la mateixa manera.

UNITAT 23

A CLASSE FORMEM UNA FAMÍLIA

■ IDEA PRINCIPAL

Qualsevol aula del centre escolar està integrada per determinat nombre d'alumnes, és a dir, per un agrupament de persones. Però reunir un nombre de xiquetes i xiquets en una aula no és suficient per a formar un grup cohesionat i solidari; per a això és necessari intervenir sobre l'agrupament a fi que els vincles afectius i socials que es produïsquen entre els seus membres siguin fermes, positius i segurs. Aquesta unitat es destinarà a treballar la cohesió grupal amb la finalitat d'evitar el maltractament a què es fa referència en els articles 19, 34 i 35 de la Convenció.

■ OBJECTIUS

- Fomentar la cohesió en el grup aula.
- Afavorir la comunicació en el grup aula com a mitjà per a prevenir l'agressió.
- Desenvolupar llaços de confiança entre l'alumnat i el professorat.
- Revisar les actituds que mostrem a l'aula, entre iguals i entre el professorat i l'alumnat.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Moltes de les desconfiances, injustícies, abusos i maltractaments que es produeixen en el recinte escolar es deuen, en part, al fet que en el marc escolar no es treballen aspectes relatius a les relacions afectives i socials dins de cada aula o entre aules del mateix o de diferent nivell educatiu.

Des dels diversos programes educatius treballem el desenvolupament personal i individual del nostre alumnat sense adonar-nos, algunes vegades, de les seues necessitats socials i afectives, i sense aprofitar el fet que el centre escolar i les configuracions de grup aula ens ofereixen el marc idoni per a treballar les relacions socials i per a fomentar els llaços afectius entre els seus membres, sense limitar-nos exclusivament al nivell intel·lectual o de la tasca.

De l'estudi fet per Ortega (1994, p. 16); s'extrau que el 86 % dels escolars qüestionats afirmaven que gaudeixen molt durant el temps lliure de què disposen en el centre escolar (pati, temps sense professors, eixides i entrades...), un 10 % ho passen regular i un 4 % afirmen que ho passen malament. Respecte a la tinença d'amigues i amics, el 96% afirma tenir amistats entre els companys i companyes i només un 4 % manifesta manca d'amistats en el centre escolar. Aquestes dades ens serveixen també per a corroborar la idea que, encara que no s'adopten mesures específiques per a l'afavoriment de les relacions socials i afectives en el grup escolar, aquestes relacions es produeixen de forma espontània. Per tant, de la intervenció específica per a la millora de les relacions i de la cohesió en els grups és probable que s'obtinguen millors resultats que de la formació espontània de relacions, encara que respectant sempre el dret de tota alumna o alumne a seleccionar les seues pròpies amistats.

En el mateix estudi d'Ortega (1994, pàg. 18-20); es fa referència que l'aula i el pati són els llocs on amb més freqüència es produeixen les injustícies o maltractaments. Quant a la seua naturalesa, trobem, de major a menor freqüència, els insults, els malnoms, els robatoris, les amenaces i els rumors. El dany físic i l'aïllament social ocupen els llocs més baixos de l'escala.

Moltes unitats d'aquest material han treballat els diferents drets de la Convenció des de la perspectiva del marc escolar, desenvolupant habilitats socials i assertives, treballant la resolució dialogada de conflictes, fomentant la consciència individual i social sobre els drets individuals. Però de la mateixa manera que a la família se li ha destinat una unitat específica, podria ser convenient destinar una unitat completa al foment i desenvolupament de les relacions afectives i socials dins del col·lectiu total de l'alumnat i del grup aula específicament, que complemente el treball iniciat en la unitat 22: Algunes vegades no ens tracten bé, sobre la prevenció del maltractament entre iguals. En aquest mateix ordre, pot ser molt útil revisar els resultats del sociograma elaborat en la citada unitat perquè aquests resultats poden servir-nos com a línia base per a conèixer l'estat actual de les relacions dins del grup, abans de la intervenció específica, i després del desenvolupament d'aquesta unitat es podrà tornar a passar el qüestionari i observar si s'ha produït algun canvi.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Desenvolupar un pla sistemàtic per al treball de tutories que quede reflectit en el PCC.
- Fomentar les relacions afectives i socials dins del grup aula.
- Transmetre valors positius cap a tot l'alumnat de l'aula.
- Organitzar activitats d'intercanvi entre aules.
- Elaborar plans interdisciplinaris que fomenten les relacions entre l'alumnat de diferents edats.

La família

- Fomentar la comunicació amb els seus fills.
- Interessar-se per les seues relacions socials i afectives.
- Participar en activitats escolars i extraescolars destinades a la millora de les relacions socioafectives de l'alumnat.
- Mantenir comunicació de forma sistemàtica amb el professorat.
- Comunicar al professorat els problemes o inquietuds que manifesten els seus fills i filles.

ACTIVITAT 1: TENIM QUALITATS POSITIVES

La classe és un “grup especial” per diverses raons, entre les quals hi ha el fet que no s’hi està per lliure elecció sinó per necessitats organitzatives del centre, i que els objectius i l’estructura (horaris, matèries, objectius) també vénen determinats. A pesar d’aquestes imposicions, l’alumnat pertanyent a la mateixa classe gaudeix de multitud d’experiències comunes al llarg de la jornada escolar. Quan el clima de l’aula és de confiança i acceptació entre els membres del grup, les relacions són molt més satisfactòries i l’alumnat gaudeix més amb l’execució de les tasques intel·lectuals o estructurades.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Crear un clima positiu de comunicació en el grup.
- Valorar positivament les diferències existents entre els seus membres.
- Conscienciar l’alumnat sobre les qualitats positives de totes les persones que pertanyen al grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Manifestar qualitats positives pròpies i de les altres persones de la classe.
- Verbalitzar enfront del grup qualitats positives dels companys i companyes.
- Conèixer algunes singularitats de les altres persones.
- Gaudir lloant les qualitats alienes.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l’aula.

MATERIAL: 1) El dia anterior es demanarà a cada alumne que arreplegue en sa casa fotos, revistes, retalls, etc. 2) Quatre cartolines, tissors, retoladors i altres útils de l’aula.

DURADA DE L’ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L’ACTIVITAT

La professora o professor iniciarà la sessió agraint a l’alumnat que haja recordat arreplegar a casa fotos, retalls, etc. A continuació divideix la classe en petits grups d’entre 4 i 6 persones. Cada menut grup disposarà d’una cartolina en la qual, utilitzant les fotos, retalls i dibuixos, representarà qualitats positives de les 4 o 6 persones que l’integren. Abans de plasmar-les en la cartolina haurien de comentar-les i valorar-les sense oblidar que totes les persones tenen moltes qualitats positives. En la cartolina se’n representaran com a mínim tres de cada persona.

Cada grup comenta, valora i elabora les representacions gràfiques de les qualitats positives de tots els seus membres i quan tots els grups hagen conclòs aquesta part inicial del treball es passa a la configuració de gran grup.

En aquest moment, cada petit grup col·loca la seua cartolina enfront de tota la classe i es posa en comú. Una volta comentades les representacions de totes les cartolines, s’obri un diàleg més informal sobre com s’ha desenvolupat el treball, si ha estat agradable o desagradable, si s’han descobert qualitats que abans es desconeixien, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Plàstica i Visual / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: MARÍA ÉS AMIGA MEUA

Algunes vegades podem passar moltes hores envoltats de persones i, no obstant això, no conèixer moltes de les seues qualitats, singularitats, preferències, gustos, problemes, etc. A través d'aquesta activitat tractarem de fomentar el coneixement i acceptació de totes les xiquetes i xiquets que integren el grup de la classe.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Interessar-se per les persones que estan en el grup.
- Manifestar actituds positives cap a les companyes i companys.
- Afavorir la comunicació interpersonal.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Mostrar interès per la informació que ofereix l'altra persona.
- Fomentar la comprensió entre l'alumnat.
- Gaudir parlant dels sentiments i qualitats de les companyes i companys.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un exemplar del qüestionari per cada persona, bolígrafs, llapis, etc.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 60 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc la professora o professor presenta el següent qüestionari i es lligen les preguntes per garantir que tot l'alumnat les comprèn.

El teu nom és:.....

- Com eres?
- Com t'agradaria ser?
- Amb quines coses et diverteixes?
- Tens alguna preocupació o problema?
- Conta'm alguna experiència positiva que hages viscut amb aquest grup.
- Conta'm algun esdeveniment que hages viscut en aquest grup i que no t'haja agradat.

A continuació l'alumnat es col·loca per parelles i cada membre formula les preguntes a l'altra persona i anota les respostes. Quan totes les persones hagen emplenat el seu qüestionari, es col·loquen de dos en dos enfront del grup i cada membre de la parella conta a la resta de la classe les característiques que li semblen remarcables.

És important que cada presentació s'inicie expressant explícitament amistat cap a l'altra persona de la parella. Per a això el professor o professora pot recomanar que cada presentació comence amb la frase: María (Carles, Pere, Anna) és amiga meua. María...

Conclosos els comentaris es valora com ha transcorregut l'activitat, si ens hem sentit bé, què ens ha fet més vergonya, què ens ha agradat més, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: LA MÚSICA ENS UNEIX

El joc és una estratègia educativa de gran valor en molts camps. Les relacions que s'experimenten en situacions lúdiques poden extrapolar-se a altres situacions de la vida quotidiana. Quan l'objectiu que es pretén treballar a partir del joc és el de la cohesió grupal, es requereix prescindir del joc competitiu i en el seu lloc afavorir el joc que ajuda l'alumnat a experimentar i gaudir amb les seues pròpies capacitats i que fomenta l'afirmació personal i col·lectiva. De fet, el joc en si mateix pot ser una manera de resoldre conflictes.

En aquesta activitat es planteja un únic exemple de joc cooperatiu, però n'hi ha multitud en diverses publicacions a les quals es farà referència en la bibliografia. Alguns d'aquests jocs només requereixen uns quants minuts per a executar-los, per tant, poden fer-se a l'inici o final de qualsevol sessió escolar.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Afavorir la convivència a l'aula.
- Crear vincles afectius positius entre l'alumnat.
- Valorar positivament la pertinença a un grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Establir un clima d'acceptació.
- Donar inici a una sessió d'Educació Física amb un joc on no hi haja guanyadors.
- Promoure el contacte físic no agressiu entre l'alumnat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs.

MATERIALS: un radiocasset i qualsevol enregistrament musical.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 10 minuts a l'inici de la sessió.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor demana a l'alumnat que ocupe el màxim espai possible del gimnàs. Per a això l'alumnat es desplaçarà corrent per tot el local. Quan la música es deté, l'alumne o alumna s'abraça com a mínim a una altra persona. És important que ningú es quede sense parella o sense grup. A continuació la música torna a sonar i l'alumnat segueix corrent pel recinte. Quan la música es para per segona vegada, cada alumne o alumna s'abraçarà a un grup major. El joc seguirà desenvolupant-se d'aquesta mateixa manera fins que tot l'alumnat s'unisca en una abraçada comuna.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Educació Física.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

En l'aula del vostre fill o la vostra filla hem estat treballant la relació positiva entre totes les persones de la classe. Per a arribar a aquesta relació positiva i perquè el clima del grup siga segur i agradable és fonamental la confiança, la comunicació i el contacte entre tots els seus membres. Algunes vegades, els adults posem l'accent en qüestions relatives a les tasques escolars i remarcuem els aspectes negatius de la conducta dels nostres fills i filles, perquè creiem que aquest és una manera de corregir-los. No obstant això, el reforç que subratlla les qualitats positives de la persona sol ser un recurs més apropiat per a aquest fi.

Per a això hem desenvolupat diverses activitats i m'agradaria convidar-vos que en féreu a casa una, la qual duu per títol "Tenim qualitats positives". Aquesta activitat que us proposem consisteix a apreciar i manifestar verbalment diverses d'aquestes qualitats que observem en les persones de la família, cuidant que s'esmenten les de tots els membres de la família.

La vostra filla o fill poden contar-vos més detalls de l'activitat. Esperem que hi gaudiu i que al mateix temps servisca per a afavorir la confiança i la relació entre vosaltres.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Després del desenvolupament d'aquesta unitat i d'altres activitats complementàries que persegüesquen el mateix objectiu, podria tornar a passar-se el qüestionari utilitzat per a l'elaboració del sociograma en la primera activitat de la unitat 22, "Algunes vegades no ens tracten bé", i posteriorment analitzar les respostes i comparar els canvis que s'han produït després de la intervenció a favor de la millora i foment de la cohesió i del clima grupal.

UNITAT 24

PARTICIPE EN LA MEUA COMUNITAT

■ IDEA PRINCIPAL

La pertinença a grups o associacions és un altre dels drets dels xiquets i les xiquetes arreglat en la Convenció.... La importància del grup com a element que afavoreix el desenvolupament personal i alhora possibilita la participació i el compromís de la persona amb el seu entorn és la idea que desenvoluparem en aquesta unitat.

■ OBJECTIUS

- Prendre consciència de la importància del grup com a forma d'enriquiment personal i via d'integració en la comunitat.
- Conèixer les característiques i el funcionament dels grups.
- Conèixer l'oferta de grups o associacions del seu entorn més pròxim.
- Desenvolupar valors bàsics per al bon funcionament del grup com la cooperació, la participació, la co-responsabilitat, etc.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Començarem definint el grup com “un conjunt d'individus que mantenen entre si una intensa interacció, encaminada a aconseguir una meta comuna, i que participen en un sistema de valors del qual es deriven unes normes vàlides per a tot membre” (Diversos autors, Govern de Navarra, 1995, p. 256).

Encara que el moment clau per a la socialització i formació de grups se situa en l'adolescència (a partir de 13-14 anys), en l'últim any de primària i depenent del moment evolutiu de cada persona, es pot dir que estem ja en una etapa de preadolescència (11-12 anys) en la qual comencen a prendre major importància les relacions d'amistat amb altres xics i xiques que derivaran un poc més avant en les típiques colles.

D'altra banda, l'alumnat amb el qual estem treballant està ja socialitzat en diferents grups; el familiar, per descomptat, i l'escolar, que s'amplia en ocasions a través de les activitats extraescolars (esports, activitats culturals, recreatives, etc.) i que constitueix per als nostres xics i xiques un aprenentatge del que més avant significarà la relació del grup d'iguals i amb el grup d'iguals.

La participació en associacions o grups d'àmbit comunitari serà un pas més en eixe camí de socialització. Les polítiques de joventut d'alguns municipis tendeixen a impulsar de manera especial l'associacionisme juvenil com una forma d'integrar la població jove en la comunitat i donar resposta a les seues necessitats, obrint noves alternatives d'oci i temps lliure. Però, per què és tan important la pertinença a grups o associacions?

En principi, els éssers humans ens realitzem com a tals en companyia d'altres persones. Així, el grup ajuda el nostre desenvolupament personal; en l'intercanvi amb les altres persones aprenem a comunicar-nos, ens sentim acceptats, descobrim el valor de les altres persones, ens enfrontem a conflictes, prenem decisions, etc. En eixa interacció, a més, arribem a conèixer molt sobre nosaltres mateixos (autoconeixement).

Per altra banda, el grup és una via fonamental per a canalitzar la participació i implicació de les persones en la realitat del seu entorn. La participació ciutadana quasi sempre està articulada a través d'associacions o grups de caràcter esportiu, cultural, social o polític, que permet a la ciutadania integrar-se en la seua comunitat i sentir-se'n part activa, tant pel que fa al gaudi dels seus recursos, com pel que fa a la resolució dels seus problemes (opinió, participació en la presa de decisions, col·laboració, etc.). Si alguna cosa caracteritza una societat democràtica és el seu caràcter participatiu.

Per tot açò és important que impulsem la participació del nostre alumnat en grups i que els preparem per a establir una bona relació interpersonal dins d'aquests, així com per a mantenir un equilibri entre la normal interdependència dels seus membres i la necessitat de mantenir la pròpia identitat. Convé, doncs, que analitzem amb ells quin és el seu nivell de participació en activitats de grup i com és el funcionament dels diferents grups en els quals es mouen així com el seu propi, i entrarem també, si fóra necessari, en els possibles perills de determinats grups, tipus sectes, en els quals s'estableixen relacions d'absoluta dependència i anul·lació de la pròpia personalitat.

No oblidem, a més, que els contextos no formals, tant en l'àmbit educatiu com en el de l'oci i temps lliure, són, juntament amb els familiars, els nuclis en els quals s'aprenen i desenvolupen fonamentalment les actituds i valors que conformaran la personalitat dels nostres xics i xiques, per la qual cosa, en la mesura que el nostre alumnat prenga part en un tipus d'oci organitzat o en associacions de caràcter social, ens estem assegurant el desenvolupament d'uns valors positius per a la seua evolució personal.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Fomentar el grup classe com a espai de participació en la vida escolar a través de reunions de delegats i delegades i altres vies que l'escola tinga habilitades per a això.
- Reforçar la identitat del grup classe, treballant el clima i la cohesió grupal a través de dinàmiques de grup, reforç d'habilitats socials, etc.
- Establir normes de funcionament i convivència en el grup classe consensuades entre tots els membres.
- Utilitzar setmanalment o habitualment l'assemblea de classe com a espai de discussió i participació de l'alumnat.
- Informar-los de l'oferta que hi ha i animar-los que s'integren en grups o associacions escolars i comunitàries com una forma de participar en la seua comunitat.

La família

- Afavorir la participació en activitats escolars o comunitàries que els ajuden a integrar-se en el seu entorn més pròxim.
- Animar-los que participen en grups o associacions de l'escola, el barri, el municipi, que els posen en contacte amb altres xics i xiques i que fomenten valors positius per al seu desenvolupament.
- Fomentar en el grup familiar la participació de tots els seus membres en les decisions, la resolució dels problemes, etc.

ACTIVITAT 1: EL NOSTRE GRUP

A part de la família, el primer grup social en el qual participen directament i activament els xiquets i xiquetes és el seu grup classe, en particular, i la comunitat escolar, en general.

Així doncs, el grup escolar, que normalment se sol mantenir sense molts canvis des d'infantil, és un espai de socialització, interrelació i participació molt interessant que ens permet treballar amb el nostre alumnat l'experiència de pertinença a un grup. En aquest es compleixen totes les característiques que defineixen el grup (objectius propis, tasques o activitats comunes, diferents rols, normes de funcionament) i es plasmen les interaccions pròpies de la relació grupal. Com sabem per l'experiència, hi ha grups escolars ben cohesionats, que gaudeixen d'un clima distés, solidari, i altres que entren en dinàmiques negatives i problemàtiques, amb persones marginades dins del grup, subgrups enfrontats, baix nivell de participació, etc.

Aprofitarem aquesta activitat per a aprofundir un poc en les característiques i funcionament del grup amb el qual estem treballant, tant per a reforçar-lo si gaudeix d'un bon funcionament, com per a millorar-lo si hi detectem problemes. És una activitat que podríem fer preferentment a principi de curs i una vegada que s'hagen practicat les consegüents activitats d'acollida per als nous membres de la classe. Prèviament es podria passar un test sociomètric (Arruga i Valeri, 1983), com a avaluació inicial, per a conèixer la situació del grup i les xarxes socials que hi ha.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: "Les persones necessitem relacionar-nos per a viure i per això formem grups. La família és un grup al qual pertanyem des que naixem. En quins altres prenem part?". Es pretén que vagen eixint els grups en els quals es mouen, començant des del més proper i situant-los en els seus diferents nivells: la família, la colla d'amics i amigues, el grup classe, l'escola, els grups del barri, la comunitat, etc.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància de pertànyer a un grup.
- Conèixer les característiques i el funcionament del seu grup classe.
- Millorar la convivència i el funcionament del grup.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Desenvolupar un debat sobre el nostre funcionament i les nostres actituds dins del grup.
- Respectar les normes que s'establisquen per al debat.
- Prendre decisions i elaborar unes pautes de convivència per al nostre grup classe.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 o 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada introduït el tema, l'activitat se centrarà en el grup d'alumnes de la classe. Es tracta d'analitzar el funcionament del nostre grup i establir uns objectius i normes comuns i consensuats que milloren la seua dinàmica. Per a això aportem unes pautes que poden ajudar a la reflexió i el debat amb l'alumnat:

- Com es distribueixen les tasques dins del grup? Hi ha diferents càrrecs o responsabilitats individuals o compartides (delegats, comissió de convivència, comissió mediatadora, etc.)? Seria convenient crear-ne algun que no existeix? Tots i totes participen en el grup i assumeixen tasques?
- Com són les seues actituds en la classe pel que fa a l'aprenentatge, pel que fa als seus companys i pel que fa al professor? Es poden arreplegar actituds positives, actituds negatives i propostes de millora.

- A partir d'aquesta anàlisi tractarem de regular el funcionament i la convivència dins de la classe. Si ja hi ha unes normes d'aula debatudes i consensuades es poden revisar per a comprovar si són efectives, si es compleixen, etc. En cas contrari es tractaria que l'alumnat juntament amb el professorat dissenyaren una normativa pròpia i compartida:
 - Deures de l'alumnat i del professorat
 - Drets de l'alumnat i del professorat
 - Què s'ha de fer en cas de conflicte?
 - Quin tipus de solucions plantejem?
 - ...
- Com prenen part en la comunitat educativa? Tenen suficients vies de representació i participació? Utilitzen les que tenen? Què poden aportar a la resta de les persones que formen la comunitat educativa?

Reunit el grup en assemblea de classe, es van plantejant algunes d'aquestes qüestions a manera de debat (per a això es poden seguir les pautes assenyalades en la Unitat 26, activitat 3, "I tu què opines?") moderat pel professor o professora juntament amb la persona delegada de la classe. Seria convenient nomenar també un secretari que arreglaria les decisions que es van prenent en el grup. Tant les propostes de millora, que es convertiran en objectius de grup per a un termini determinat, com les normes consensuades, haurien d'estar exposades en algun lloc visible de la classe perquè l'alumnat les tinga sempre presents i es puguin revisar regularment. Si alguna de les decisions preses implica altres estaments o estructures de l'escola s'articularà la manera de fer arribar els suggeriments a qui corresponga.

Al llarg del curs es pot seguir treballant amb jocs i dinàmiques de grup encaminades a aconseguir un bon clima i funcionament de la classe. Podem trobar molts suggeriments en llibres com L'alternativa del joc I i II o Tutoria amb adolescents, ressenyats en la Bibliografia.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Tutoria.

ACTIVITAT 2: EL QUE IMPORTA ÉS PARTICIPAR

Una de les principals vies de participació en grups i associacions és la que ofereix la comunitat. En l'entorn pròxim (barri, poble) es mouen una sèrie de grups que tracten de respondre a les necessitats de la població jove i implicar-la en la vida comunitària. Com ja hem apuntat les polítiques de joventut d'alguns ajuntaments han pivotat entorn de l'enfortiment de l'associacionisme juvenil, el foment de l'educació en el temps lliure i l'impuls de la solidaritat i el desenvolupament comunitari. Tot açò es tradueix en espais (locals de centres cívics, cases de joventut, oficines d'informació juvenil, infraestructura esportiva), grups de temps lliure de diferent signe (cultural, artístic, esportiu, recreatiu), associacions de caràcter social que s'ocupen de problemes que afecten sectors de població desfavorits, o òrgans de participació en la gestió municipal (Consell de Joventut, Consell Escolar Municipal), etc.

Encara que part d'aquesta oferta està dirigida a xics i xiques majors que ells (adolescents o joves), és important que el nostre alumnat conega els recursos de què disposa en el seu poble o barri i valore la participació en aquests com una forma d'implicar-se amb el seu entorn. Des de l'assistència a determinades activitats organitzades per l'ajuntament, passant per la participació en grups o associacions i arribant a la representació en òrgans de gestió municipal.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Algú de vosaltres pertany a algun grup, de temps lliure o d'altre tipus, dels que funcionen en la nostra comunitat? Coneixeu l'oferta de grups i associacions que hi ha en el vostre poble/barri? Us assabenteu de les activitats que organitza l'ajuntament? Soleu acudir-hi? Ens vindria bé arrebregar informació sobre tot açò. Elaborarem una guia de recursos de la nostra comunitat".*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer els grups, activitats i espais dedicats a la població més jove que hi ha en la seua comunitat.
- Valorar la importància de prendre part en l'oferta de la seua comunitat.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Arrebregar informació sobre l'oferta comunitària.
- Elaborar una guia de recursos.
- Donar a conèixer la guia a la resta dels seus companys i companyes i a la seua família.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en l'ajuntament.

MATERIALS: quadre d'arrebrega de dades, útils d'escriure i dibuixar, fotos o dibuixos retallats.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada comentades les qüestions esmentades més amunt s'entra directament en l'elaboració de la Guia. Un grup de 3 o 4 persones voluntàries haurà d'anar prèviament a l'ajuntament i posar-se en contacte amb l'Àrea de Cultura. En la reunió amb la persona encarregada d'aquests temes haurien d'arreplegar informació sobre l'oferta que el municipi fa a la població juvenil. Per a això, prèviament, a classe, s'han pogut elaborar algunes preguntes. Les dades es poden arreplegar en un quadre d'aquest estil:

GRUPS O ASSOCIACIONS	ADREÇA I TELÈFON	ACTIVITATS O TASQUES D'AJUDA QUE FAN	REQUISITS PER A COL·LABORAR-HI	DIES DE REUNIÓ
Grups esportius				
Grups culturals o artístics				
Grups de caràcter social, ONG				
Grups de temps lliure				
Associacions juvenils				
Consell de Joventut				
LOCALS I ESPAIS PER A ÚS D'ACTIVITATS				
DE REUNIÓ	ESPORTIVES	CULTURALS	DE TEMPS LLIURE	

Una vegada arreplegada la informació, es divideix l'alumnat en grups (3 o 4 persones). Cada grup farà la seua guia de recursos, per a això, en primer lloc, acorda quin format tindrà, quin disseny hi aplicaran, de quantes pàgines constarà, si hi incorporaran imatges o no, etc. Quan estiga acabada, cada grup ensenyarà a la resta la seua guia i explicarà com l'ha feta.

Seguidament, es comenta en la classe quina és l'oferta de la nostra comunitat que s'hi arreplega, de manera que l'alumnat pugua veure en quina de les activitats o grups podria participar. Així mateix, és interessant que la part de l'alumnat que ja està integrada en algun d'ells conte la seua experiència.

Finalment, es decideix en gran grup com donarem a conèixer la guia a la resta de companys, i dissenyarem una estratègia per a això: qui s'encarregarà de fer-ho, a quins altres grups es presentarà, quant de temps es necessita, quin tipus de presentació, etc. Així mateix, cada grup traurà fotocòpies del treball per a tots els seus membres, de manera que cadascun pugua dur-lo a casa i comentar-lo amb la família (Fitxa per a la família).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 3: EN QUÈ PODEM COL-LABORAR?

Entre les associacions que hi ha en el barri o en el municipi és molt possible que trobem alguna organització solidària de caràcter social, d'àmbit exclusivament municipal o dependent d'alguna ONG nacional o internacional. Aquest tipus d'organitzacions estan íntimament lligades al fenomen del voluntariat, que ha crescut amb una gran força en els últims anys.

Els camps d'actuació d'aquestes persones són tan variats com les necessitats que cal cobrir: sanitat, educació, cooperació al desenvolupament, ecologia, assistència social, esport, etc. Més de la meitat dels voluntaris i voluntàries que actuen hui dia en la nostra societat són dones i se situen en la franja d'edat entre els 18 i els 35 anys, però hi ha també un percentatge important de xics i xiques menors de 18 anys que fan aquestes tasques. De fet, la Llei del Voluntariat no estableix una edat mínima per a desenvolupar aquesta funció i sempre que les accions que es fan no comporten riscos estan obertes a menors d'edat amb autorització familiar.

En els centres escolars existeix també la figura del voluntari o voluntària educativa (a partir dels 16 anys) que col·labora en l'organització i realització d'activitats extraescolars i complementàries. Així mateix, molts dels grups de temps lliure del municipi estan organitzats i dirigits per persones voluntàries.

És interessant que el nostre alumnat conega l'existència d'aquestes persones, tant perquè valoren les tasques que fan com perquè consideren la possibilitat de participar també en aquest tipus de tasques, en el present o en un futur pròxim.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Alguns de vosaltres preneu part en grups del barri o del poble. Sabíeu que la majoria dels monitors que hi treballen ho fan de manera voluntària? Us adoneu que l'actitud d'eixes persones us beneficia perquè us permet fer activitats que us agraden i de les quals gaudiu? Hi ha també, com hem vist, altres tipus d'associacions d'ajuda a persones desfavorides, tant del nostre entorn com d'altres països, en les quals també col·labora gent voluntària. Què opineu d'aquest tipus de treball? Us agradaria conèixer-lo més? I fer-lo?"*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència del voluntariat.
- Valorar el treball que fan aquestes persones.
- Despertar en ells i elles l'interès per fer aquest tipus de labors.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar una entrevista.
- Treballar l'expressió oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure.

RECURSOS HUMANS: una persona que faci labors de voluntariat

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 30 minuts distribuïda en dues sessions de tres quarts d'hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En la primera sessió, una vegada introduït el tema a través de les preguntes, la professora o professor proposa a l'alumnat la possibilitat que una persona que faci labors de voluntariat vingi a explicar-los en què consisteix el seu treball. Seria preferible que pertanguera a una ONG amb seu en el poble o alguna organització municipal que s'encarregue de temes socials perquè, de passada, coneguen la problemàtica del seu barri/poble.

Es fa una pluja d'idees sobre les coses que ens agradaria preguntar a aquesta persona i es van apuntant en la pissarra per a anar conformant-hi una espècie de qüestionari.

Posteriorment s'organitza la següent sessió a manera programa de TV. Una persona de la classe, voluntària, farà d'entrevistadora i la resta de la classe serà el públic. Una vegada realitzada l'entrevista, el públic pot parti-

cipar amb altres preguntes o suggeriments derivats de la intervenció del nostre convidat. Si disposem d'equip de vídeo podríem fins i tot gravar-lo per a analitzar posteriorment el desenvolupament de la sessió (exposició oral de l'entrevistador, comportament del públic, etc.). Així mateix, podria ser un recurs per a utilitzar en altres classes.

Com una forma de perllongar aquesta activitat i plasmar-la en alguna cosa pràctica, se li podria proposar a l'alumnat, amb motiu d'alguna festa o celebració, que participe en l'organització i desenvolupament d'alguna activitat de l'escola amb xiquets més menuts.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social/ Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant aquests dies a classe la importància de formar part d'un grup, des del familiar fins al comunitari. Com vosaltres treballeu la convivència a casa amb la família, a l'aula ens hem dedicat més a reflexionar sobre com és la nostra convivència en l'escola i sobretot quines possibilitats tenim de participar en la nostra comunitat. Com a conseqüència d'aquest treball els vostres fills i filles han elaborat una guia de recursos on s'arreglen les principals activitats, grups i associacions existents en el municipi i han conegut també la labor del voluntariat.

Buscant, com sempre, la relació amb vosaltres, hem proposat a l'alumnat que duga la guia a casa i la consulte amb la família, a fi d'escollir els grups o associacions que li interessaria conèixer més a fons o en els quals li agradaria participar, fixant-se en els aspectes següents:

- Quin és l'objectiu d'aquesta associació?
- Amb quin tipus de persones treballa o a quin tipus de persones ajuda?
- Quines en són les principals activitats?
- Hi ha una edat mínima per a prendre-hi part?
- Quines són les vies per a participar-hi o col·laborar-hi?

Seria bo que els ajudàreu en eixa elecció, aportant a més la vostra pròpia experiència en aquest camp, tant si heu pertangut a algun grup o associació en la vostra joventut o si col·laboreu actualment amb alguna organització.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En aquesta unitat ens sembla que l'observació de les actituds i el comportament de l'alumnat dins del grup és la forma d'avaluació més adequada, tant en grup menut com gran. Aportem algunes pautes que poden ajudar-vos en aquesta tasca:

ASPECTES A OBSERVAR	ALUMNE/A:
Nivell de participació	
Nivell d'implicació en la tasca del grup	
Assumpció de responsabilitats dins del grup	
Actituds d'ajuda i col·laboració amb els altres membres del grup	
Actituds de respecte a les opinions i el treball de la resta del grup	
Habilitats de comunicació amb les altres persones del grup	
Interès per conèixer altres persones i altres grups	
Capacitat de lideratge	
Nivell d'autonomia	
Capacitat de consens i negociació	

UNITAT 25

EM DIVERTISC EN EL MEU TEMPS LLIURE

■ IDEA PRINCIPAL

En l'article 31 de la Convenció s'arreplega que el xiquet o xiqueta tindrà dret a descans, temps lliure i activitats recreatives per a poder gaudir i participar en la vida cultural i recreativa. En la nostra societat actual, sovint se'ns presenta la contradicció de l'estrès infantil, d'una banda, i de les diverses propostes d'oci per una altra. L'alumnat participa en ocasions d'aquestes dues circumstàncies. En aquest mateix ordre, en l'article 32 s'arreplega la protecció de la criatura contra l'explotació econòmica o qualsevol altra activitat que entorpisca la seua educació i desenvolupament i en l'article 3 s'arreplega que en totes les mesures que es prenguen en relació amb aquesta població, la consideració primordial serà l'interès superior del xiquet o xiqueta.

■ OBJECTIUS

- Reflexionar sobre el valor del temps lliure.
- Descansar físicament i mentalment del ritme que imposen les activitats educatives quotidianes.
- Modificar les actituds davant les tendències consumistes per a l'oci.
- Acceptar-se a si mateix i als altres.
- Gaudir de la companyia de les persones significatives en els moments d'oci.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

El temps lliure ha estat des dels temps més remots un privilegi el valor terapèutic del qual està de sobres demostrat i reconegut. L'oci ens permet alliberar-nos de les tensions que la persona acumula en el transcurs de la jornada escolar o laboral, tensions que es deriven de les demandes de la tasca, d'una banda, i de la relació amb altres persones, per una altra.

El temps lliure és la via que permet a la persona descansar, relacionar-se amb els altres significatius a través d'activitats lúdiques, gaudir de la companyia d'aquestes persones, recuperar les defenses de l'organisme afeblides per la jornada escolar o laboral, reflexionar sobre els esdeveniments passats o preparar mentalment els futurs, dedicar temps a activitats el valor de les quals no resideix en el resultat final sinó en el procés de desenvolupament d'aquestes. Algunes activitats d'oci valen mentre s'executen, constitueixen l'acció per l'acció, com el joc infantil.

En una societat competitiva, l'escola intenta a través de diferents disciplines educar l'alumnat per a la tolerància i l'acceptació d'un mateix i dels altres, cadascú amb les seues virtuts i els seus defectes.

A pesar dels esforços educatius, no podem eludir els missatges que es transmeten a través dels mitjans de comunicació de masses o a través de les diverses dinàmiques en les quals sol estar immers l'alumnat. En conseqüència, sovint el dia escolar de qualsevol estudiant sol estar replet de demandes de feina que li exigeixen un esforç i una tensió contínues. A açò s'ha d'afegir la relació amb els seus companys de classe, relació que en alguns casos és satisfactòria, però en uns altres no sol ser així, amb la qual cosa les dificultats relacionals solen afegir-se a la càrrega de tensió quotidiana.

A més, després de la jornada escolar, part de l'alumnat sol participar en activitats extraescolars. S'ha observat que el 75 % aproximadament (segons zones) de l'alumnat realitza alguna activitat extraescolar, algunes de les quals solen ser organitzades pel mateix centre educatiu i altres per institucions públiques o privades. En algunes zones, l'alumne mitjà destina diàriament tres hores a fer alguna activitat extraescolar. Aquest pot ser un element a tenir en compte en el centre educatiu, perquè algunes de les activitats es fan amb disciplines curriculars que a un termini mitjà o llarg augmenten els nivells de competència, per una banda, de l'alumnat i, per altra banda, el sistema educatiu podria fer ús de tal extensió de temps per a proposar activitats que fomenten el desenvolupament integral de l'individu.

Un altre factor que s'ha de considerar és l'estrès infantil, moltes vegades s'ha fet referència a aquesta síndrome que pateixen algunes xiquetes i xiquets. Part de l'alumnat pot seleccionar les activitats de temps lliure en què vol participar, però algunes vegades la seua participació en les activitats extraescolars sol estar més determi-

nada per les exigències familiars –els dos progenitors treballen o manquen de temps per a la cura i atenció dels fills- que per pròpia voluntat. Aquest factor podria ser estudiat a l'aula per a poder fer les recomanacions oportunes des de la perspectiva escolar, i afavorir així una distribució beneficiosa del temps lliure. Al mateix temps, s'hauria d'analitzar la naturalesa de les activitats d'oci, si la participació en aquestes està oberta a tot l'alumnat independentment del sexe, o si està limitada i és sexista, si fomenta la cooperació entre els iguals o la competició. Perquè d'aquestes característiques es derivaran els aprenentatges que adquireix l'alumnat en els seus moments d'oci.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Elaborar un diagnòstic juntament amb l'alumnat de les activitats extraescolars en les quals participen.
- Analitzar en el conjunt del centre escolar els percentatges d'alumnat que executen activitats extraescolars i proposar els canvis oportuns (curriculars o informació a les famílies).
- Elaborar un pla per al desenvolupament d'activitats extraescolars gratuïtes on pugui participar tot l'alumnat que així ho desitge sense impediments per motius de sexe.
- Proposar activitats que fomenten la cooperació i el gaudi i no la competició.

La família

- Destinar part del nostre temps lliure al joc i oci amb les nostres filles i fills.
- Valorar positivament els moments de companyia mútua i d'oci.
- Proposar activitats lúdiques que puguin ser motiu de gaudi per a tots els membres de la família.
- Fomentar des de la família la participació en activitats extraescolars que no suposen un esforç afegit a la jornada escolar sinó que servisquen a l'alumnat per a gaudir de la companyia de les seues amistats i per al seu propi descans.
- Permetre a l'alumnat que seleccione les activitats d'oci en les quals vulgui participar.
- Fomentar l'interès per la cultura i les arts a través del temps lliure.

ACTIVITAT 1: EN ACABAR LA JORNADA ESCOLAR...

Una part significativa del nostre alumnat participa en activitats extraescolars, algunes de les quals són lúdiques i unes altres purament educatives. Una part d'aquest alumnat manca de temps lliure en el sentit més literal per a poder destinar eixes hores o minuts al descans que requereix la jornada diària, que és fonamental per al desenvolupament integral de la persona, físic, emocional i cognitiu.

Disposar de les dades precises que ens informen de les diverses activitats que desenvolupa el nostre alumnat permet al professorat elaborar un diagnòstic de les activitats en les quals participa cada membre del grup i, al mateix temps, detectar les possibles causes de malestar o estrès de part del grup.

Es planteja a l'alumnat la següent activitat: "Ací us presente una enquesta que vull que empleneu per parelles. Un de vosaltres serà primerament qui faça l'entrevista i després serà l'altra persona qui formule les preguntes".

L'alumnat, distribuït per parelles, arplega les dades que posteriorment s'analitzaran.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'empatia i la comunicació amb altres persones.
- Reflexionar sobre les activitats extraescolars.
- Valorar el temps lliure.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Mostrar interès per les respostes de l'altre membre de la parella.
- Escoltar les persones del nostre al voltant.
- Conèixer altres possibles activitats de temps lliure.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: l'entrevista elaborada i una còpia per a cada alumne. Cartolines de colors per a elaborar murals i retoladors o llapis de colors per als possibles dibuixos. Si l'activitat es desenvolupa en anglès: diccionaris en anglès, fulls i llapis.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor planteja l'activitat a l'alumnat i aquest es distribueix en parelles. A cada parella se li distribueixen dues còpies de la següent entrevista i la completaran durant 10 minuts.

EN EL MEU TEMPS LLIURE...

Nom:

1. En quines activitats participes quan acaben les classes i amb quina freqüència?

ACTIVITATS	DIES/HORES
1.
2.
3.
4.
5.

2. Quina t'agrada més? Per què?

.....

3. En quantes et diverteixes?

.....

4. Què t'agrada fer amb la teua família en el teu temps lliure?

.....

5. Creus que cada dia tens temps per a descansar?

6. Què t'agrada fer per a descansar?.....

.....

Per parelles emplenaran els fulls d'entrevista i parlaran entre si de les activitats extraescolars que realitzen. Mentrestant el professor elaborarà l'esquema del següent mural:

ESPORTS	MÚSICA
CURRICULARS	ALTRES
AMB LA FAMÍLIA	LA QUE MÉS M'AGRADA

L'alumnat per parelles anirà anotant en cada quadre el nom de la persona que participa en aquestes activitats. Una vegada que tots els membres del grup hagen anotat les activitats que desenvolupa la seua parella, en gran grup es comenten la distribució de les activitats extraescolars. Es poden calcular percentatges i es poden extraure conclusions i recomanacions. S'arreplegaran les entrevistes individuals perquè s'hi arreplega molta informació que pot ser d'ajuda perquè el professorat elabore un diagnòstic precís.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Valencià i Castellà / Matemàtiques

ACTIVITAT 2: QUÈ NECESSITE PER A DIVERTIR-ME?

En l'actualitat, és habitual que les xiquetes i xiquets disposen de multitud de joguets i materials diversos (radiocassets, televisors, vídeos, ordinadors, videojocs...) amb els quals ocupen part del seu temps d'oci. Moltes d'aquestes activitats fomenten la solitud del xiquet i, encara que algunes vegades puguen ser educatius, no sempre compleixen l'objectiu d'afavorir el descans. Al mateix temps, aquest tipus de materials posa de manifest les diferències econòmiques entre l'alumnat.

A través d'aquesta activitat tractarem de valorar els jocs tradicionals que no requereixen materials o joguets sofisticats i de gaudir del joc en grup.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Identificar l'abundància de joguets que tenim en la majoria de les llars.
- Modificar l'actitud davant el consum irracional de joguets.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Participar en jocs col·lectius que requereixen poca aportació material.
- Programar una sèrie d'activitats que s'executaran al llarg d'una setmana.
- Cercar informació sobre diferents jocs tradicionals.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: materials didàctics habituals i un panell de suro o un espai on les programacions setmanals puguen col·locar-se de forma visible.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 50 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor fa una breu referència a l'evolució que han experimentat els joguets des de començaments de segle fins a l'actualitat, esmentant el creixent grau de sofisticació d'aquests, no sempre en benefici del consumidor. (Aquesta informació pot buscar-se sol·licitant fotografies i documentació als diversos museus del joguet que hi ha en l'actualitat: Ibi, Azpeitia (País Basc), Figueres (Catalunya), etc.)

Es planteja a l'alumnat la següent activitat: *"Ens col·locarem en cercle (gran grup) i cadascun de nosaltres dirà els joguets que usa per a divertir-se i alguna cosa que el diverteix però per al qual no es necessita cap material ni joguet"*.

La professora o professor anirà anotant les aportacions de l'alumnat en el següent mural, i cuidarà la valoració positiva de totes les aportacions:

JOGUETS QUE USEM:	JOC SENSE JOGUETS:

Una vegada anotades totes les aportacions es pot comentar el contingut del mural i si fóra necessari es podria ampliar la columna corresponent als Jocs sense joguets (corda, conillets a amagar, jocs d'agafar, mocador, pares i mares, jocs de mans, jocs verbals...)

Quan disposem de suficients alternatives en aquesta columna, es demana a l'alumnat que en grups de quatre o cinc persones elabore un pla per al temps del pati d'una setmana: "Ara vull que us ordeneu per grups de quatre o cinc persones i que feu un pla per al temps del pati de la setmana que ve. Després jugareu a eixos jocs i una vegada conclosa la prova emplenarem l'última columna". Per a facilitar aquesta tasca se'ls pot aportar un full amb el següent esquema:

	JOCES HABITUALS	JOCES PROGRAMATS	EM DIVERTISC MÉS O MENYS? PER QUÈ?
DILLUNS			
DIMARTS			
DIMECRES			
DIJOUS			
DIVENDRES			

L'anàlisi en petit grup i posteriorment en gran grup de les respostes a l'última columna ens permetrà l'extracció de conclusions i es plantejaran situacions i postures que podran ser tractades i negociades en eixe mateix moment.

SUGGERIMENT: Aquesta activitat podria combinar-se amb alguna exposició de jocs i esports tradicionals o amb una visita al museu del joguet. Al mateix temps podria fer-se abans o a continuació de la unitat Jo com a xica i tu com a xic som diferents i ens valorem, on es proposa una activitat que condueix l'alumnat a l'anàlisi de l'espai que empren per al desenvolupament dels seus jocs.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Física / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 3: EL BASAR DEL JOGUET

Totes les persones hem gaudit dels nostres moments d'oci amb materials addicionals o sense que ens permeten executar alguna activitat lúdica. Algunes vegades som conscients dels avantatges i limitacions d'aquests materials. No obstant això, en altres ocasions simplement ens dediquem a executar-les sense pensar en les implicacions que comporta o en els estereotips que fomenta. En aquest sentit, sabem que alguns joguets són sexistes en la mesura que el joc amb aquests serveix per a reproduir rols habituals a les dones o als homes. Al mateix temps molts dels joguets que hi ha en el mercat són bèl·lics, bé perquè tenen forma d'armes reals, perquè puguen ser perillosos físicament per a qui els utilitzi o perquè serveixen per a simular situacions bèl·liques.

En aquesta activitat condueix a l'anàlisi dels beneficis i limitacions que comporten alguns joguets.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reconèixer els avantatges i desavantatges d'alguns joguets.
- Fomentar la capacitat crítica de l'alumnat.
- Reflexionar sobre els joguets que fomenten el desenvolupament integral de la persona.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Respectar les diferències existents en les preferències de les persones.
- Expressar enfront d'un grup de persones les pròpies idees.
- Afavorir les actituds positives cap als joguets que no són ni sexistes ni bèl·lics.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: en el gimnàs o aula gran que permeta mobilitat als grups.

MATERIALS: cinc joguets diferents (un baló, una metrallata, una nina, un io-io i un mocador). Hi ha la possibilitat de sol·licitar a l'alumnat que siguin ells qui porten un joguet de casa, però per a evitar les diferències i comparances, s'ha preferit que siga el professorat qui el duga a la classe perquè alguns d'aquests joguets seran avaluats negativament i açò podria molestar l'alumne o alumna que l'haja portat.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 40 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc es planteja l'activitat a l'alumnat, suggerint alguna cosa com: *"Hui convertirem la nostra classe en un basar del joguet. Ací podeu veure els cinc joguets que hem portat. M'agradaria que cadascú us col·locàreu darrere del joguet que preferiu, perquè després hi jugarem"*.

(És possible que darrere d'alguns joguets es col·loquen moltes persones i darrere d'uns altres, cap. Ací el professorat haurà de valorar si afegir altres joguets addicionals per a equiparar la grandària dels grups o opta per assignar algunes persones als joguets que hagen quedat deserts.)

Després de la divisió per grups es permet a l'alumnat que gaudisca del joguet seleccionat durant uns 10 minuts, suficient per a habitar-s'hi i experimentar els avantatges i limitacions que aporta. A continuació i després de distribuir l'alumnat en els mateixos grups, ompliran aquest quadre:

EL NOSTRE JOGUET ÉS:	
BENEFICIS:	LIMITACIONS:
.....
.....
.....
.....

Quan tots els grups hagen conclòs el seu treball, en gran grup es manifesten les opinions relatives a cadascun dels joguets. El professorat també pot afegir els comentaris que considere oportuns.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Educació Física / Valencià i Castellà.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Aquests dies s'ha treballat el tema del temps lliure, les activitats extraescolars i els joguets. El vostre fill o la vostra filla participa en activitats extraescolars i disposa de diversos joguets a casa. En relació amb aquest tema seria desitjable i sol·licitem la vostra ajuda perquè:

- a. Expliqueu al vostre fill o filla les raons per les quals creieu que és recomanable que participe en les activitats extraescolars en les quals està matriculat.
- b. Descriviu els joguets que usàveu de joves i els avantatges i limitacions que comportaven per al joc.

Si disposeu de temps, permeteu que el vostre fill o filla us explique les conclusions a les quals ha arribat a l'aula juntament amb el seu grup.

Us agraïm l'atenció i el temps destinat a aquesta tasca escolar, perquè quan els fills observen que la família valora positivament les tasques escolars, també s'hi identifiquen més i mostren més entusiasme per tot allò relacionat amb l'escola.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Per a tenir alguna idea de l'aprofitament que l'alumnat ha extret d'aquesta unitat es pot plantejar la tasca següent:

Es demana a cada membre del grup que compare aquestes dues activitats lúdiques: un partit de pala en la platja o en el frontó amb la família, i un joc de videoconsola.

S'arrepleguen les respostes i s'avalua el grau de maduresa a què hagen pogut arribar sobre el tema. A continuació podrien reflexionar sobre l'oci dels diferents membres de la família, perquè en la proposta que es fa per a la família, s'inclou un text sobre aquest punt.

<p>1. Compara aquestes dues activitats: Un partit de pala en la platja o frontó amb la família i un joc de videoconsola.</p>	<p>2. Descriu l'oci dels membres de la teua família:</p>
<p>SIMILITUDS:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>TEU:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>DIFERÈNCIES:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>MARE:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Què preferisc? Per què?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>PARE:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>UNS ALTRES:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

UNITAT 26

ENVOLTATS D'INFORMACIÓ

■ IDEA PRINCIPAL

Els xiquets i xiquetes, com totes les persones, tenen dret a rebre informació sobre tot el que, en un sentit o en un altre, els afecta. I tenen dret també a donar informació, a expressar les seues opinions, queixes o problemes, en diversos àmbits, des dels més quotidians (la família, el col·legi, el grup d'amics...) fins als més oficials (municipi, mitjans de comunicació, etc.). Però perquè puguen exercir aquest dret cal que coneguen i manegen els procediments de la comunicació que els permeten rebre i emetre informació de forma adequada i enriquidora.

■ OBJECTIUS

- Fer-se conscients de la importància d'estar informats.
- Fomentar l'expressió d'opinions i idees pròpies.
- Desenvolupar la capacitat crítica davant els missatges dels mitjans de comunicació i la publicitat.
- Millorar els procediments en la producció de textos escrits i orals.
- Familiaritzar-se amb l'ús dels mitjans de comunicació audiovisuals i informàtics i aprofitar-ne el potencial expressiu.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Hui, més que mai, vivim en la societat de la informació. L'"aldea global" de la qual parlava McLuhan és ja una realitat. Les anomenades autopistes de la informació ens duen a velocitat de vertigen d'una notícia a una altra, d'un país a un altre, de la major tragèdia a la més pura frivolitat. Vist així es diria que ningú ens nega eixe dret a estar informats. No obstant això, sent tan gran l'avanç dels mitjans de comunicació en aquestes últimes dècades, hi hauria molt a dir sobre quina informació ens arriba i com ens arriba.

Bombardejats, saturats de vegades, des de la ràdio o la televisió, de tantes notícies, no som capaços de processar-les; la xarxa (Internet), per la seua banda, ens embolica en tal maremàgnum d'informació que de vegades és inevitable que la navegació es convertisca en naufragi. En qualsevol cas, el rumb ve ja molt marcat, pels mateixos mitjans i pels interessos econòmics.

Si açò ens ocorre a les persones adultes, molt més greu és en el cas de la població infantil. Per tant, tenint en compte que els mitjans de comunicació són juntament amb la família i l'escola un dels principals agents que influeixen en les nostres alumnes, ja que constitueixen un dels vehicles fonamentals de transmissió dels valors socials, és molt important que els ensenyem a discriminar la informació que reben a través d'aquests.

Indubtablement, la televisió és el mitjà del qual reben el major nombre de missatges i, per tant, el més influent. És necessari fer amb el nostre alumnat una anàlisi dels programes que veuen i desenvolupar en ells i elles una capacitat crítica que els permeta estar informats amb un grau òptim de llibertat, evitant, en la mesura que siga possible, les manipulacions dels mitjans.

Capítol a part mereixeria la publicitat, que és un dels mitjans més potents de manteniment dels valors establits i influeix definitivament en la gestió del nostre consum, temps d'oci, estil de vida... El món que el nostre alumnat veu en la televisió (tenint en compte el tipus de programes que sol veure), en un alt percentatge, no respon a la realitat, i menys a la de determinats països, sinó que resulta una idealització de la vida adolescent i juvenil en la qual els problemes més greus són tenir uns quilets de més o fer-se amb els pantalons de la marca d'última moda. El nostre alumnat s'enfronta, doncs, a una visió esbiaixada de la realitat que hem d'ajudar-los a compen-sar amb el coneixement d'altres problemes i situacions veritablement importants de la vida, fomentant l'interès per altre tipus de programes o mitjans de comunicació (la premsa entre ells) més didàctics i informatius.

Però, en el moment que vivim, no podem obviar l'auge d'un nou mitjà de comunicació: Internet. Cada vegada en major mesura és un instrument al seu abast que els ofereix moltes possibilitats, no només pel que fa a la informació (amb la qual cosa pot influir en la seua percepció de la realitat) sinó també pel que fa a l'expressió d'opinions. El caràcter interactiu del mitjà fa que el nostre alumnat pugua participar en debats, fòrums o referèndums, (com per exemple, UNICEF, La joventut opina sobre "Els drets del xiquet": <http://www.unicef.org/vaig/>)

és/meeting/rig/righome.html). És necessari, per tant, que ensenyem al nostre alumnat a navegar per la xarxa: com buscar informació interessant, com participar en eixos fòrums de trobada, com connectar amb xiquets i xiquetes d'altres països, com crear pàgines web per a expressar les seues opinions, etc.; en definitiva, com utilitzar totes les possibilitats que la xarxa ofereix d'una manera positiva i no com a agent alienant i manipulador.

D'altra banda, com hem dit, tan important com rebre informació és emetre-la, tan important com aprendre a analitzar i comprendre missatges és aprendre a elaborar-los. En aquest sentit, moltes vegades els nostres xics no exerceixen el seu dret a l'opinió perquè manquen de les habilitats necessàries per a fer-ho. Per això, tot el treball d'elaboració de textos és fonamental per a desenvolupar aquestes capacitats. I no només pel que fa al llenguatge verbal o gràfic sinó també al maneig del llenguatge audiovisual (fotografia, vídeo) o informàtic (ús del correu electrònic, creació de pàgines web...). A més, cal incidir que opinar és també una responsabilitat en la mesura que quan expressem les nostres opinions ens impliquem en la realitat en la qual vivim. En aquest sentit, són molt interessants experiències com la del Dia Mundial de la Ràdio i la Televisió a favor dels Xiquets promoguda per UNICEF, l'última celebració del qual ha tingut lloc el 12 de desembre de 1999. Eixe dia, més de 2.000 estacions de ràdio i televisió de tot el món donen la paraula als xiquets i xiquetes perquè exercisquen el seu dret a l'opinió a favor, al seu torn, dels Drets del Xiquet; els xiquets i xiquetes com a promotors del canvi social. (UNICEF: <http://www.unicef.org/spanish/icdb/>).

En definitiva, no exerceix el dret qui vol sinó qui pot. I eixa és la nostra tasca: capacitar el nostre alumnat perquè pugui exercir-lo. L'àrea de Llengua quant als procediments i el de Coneixement del Medi quant als continguts seran claus en aquest treball.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Treballar tots els procediments de comprensió i producció de textos per augmentar la competència comunicativa del nostre alumnat en els diferents mitjans i àmbits.
- Utilitzar com a material d'aula, en les diferents àrees, missatges dels mitjans de comunicació per a analitzar-los amb l'alumnat i neutralitzar la seua influència.
- Proposar la realització en el centre de periòdics o revistes, emissions de ràdio o televisió, creació de pàgines web..., és a dir, tot el que contribuïska a aconseguir que el nostre alumnat arrebegue la informació del seu entorn i s'expresse.
- Animar el nostre alumnat que participe en referèndums o fòrums d'opinió proposats per les ONG, els mitjans de comunicació o altres institucions sobre diferents temes.
- Demanar a l'alumnat opinió en tot el que l'afecte en la vida del col·legi. Cuidar que se senten informats de les coses que els pertocuen en la vida del col·legi i expressen les seues opinions, fomentant estructures de participació i representació de l'alumnat. Bústia de suggeriments per a l'alumnat.

La família

- Seleccionar el tipus de programes i el temps dedicat a veure la televisió a casa.
- Veure i comentar amb ells alguns programes de televisió o anuncis publicitaris analitzant-ne amb sentit crític els continguts.
- Fomentar l'interès per la lectura de la premsa o de revistes adequades a la seua edat que siguen estimulants i obertes en els seus plantejaments.
- Provocar a casa el diàleg amb els xics i xiques sobre els temes que els preocupen, tant en l'àmbit personal, familiar com en l'àmbit social.

ACTIVITAT 1: ENGANXATS A LA TELE

Ja que és la televisió el mitjà de comunicació i informació que més veu el nostre alumnat és interessant dedicar-li una reflexió. Habitualment, no veuen programes informatius sinó més aïna sèries, programes infantils o juvenils, concursos, etc., tot això amant de publicitat. La sensació d'estar connectat al món, d'estar informat, que ens dóna la televisió pot ser enganyosa. Així doncs, cal revisar amb ells els continguts d'eixos programes, els tipus de missatges que ens transmeten, els valors que es fomenten, el tipus de realitat que mostren i la que amaguen.

És la nostra obligació proporcionar-los recursos per a llegir de manera més conscient i crítica la informació que reben així com crear en ells la curiositat i inquietud per altre tipus d'informacions que normalment no reben.

El professor explica l'activitat a l'alumnat: *"Farem una breu enquesta en la classe sobre quant de temps veiem la televisió, quins programes veiem preferentment i per què, fins a quin punt estem informats del que passa en el món, etc. Durant una setmana ens fixarem en quantes hores i quins programes veiem en la tele i analitzarem com són eixos programes. Per a això utilitzarem un quadre de recollida de dades i un breu qüestionari que ens servirà de base per a la posada en comú que farem al final"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre els continguts que reben a través de la televisió.
- Fer-se conscients del que és estar informat.
- Desenvolupar la capacitat crítica i d'anàlisi.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar els continguts de determinats programes i anuncis de televisió, comparant la realitat que ens transmet la TV amb la que veiem al nostre al voltant.
- Comprendre la influència que té en les seues vides la publicitat.
- Fer-se conscients dels seus hàbits pel que fa a la TV.
- Interessar-se per altre tipus de programes diferents dels que veuen habitualment.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: quadre d'arreglada de dades i qüestionari, la pissarra.

DURADA DE L'ACTIVITAT: una hora i mitja.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En gran grup es dedica quart d'hora d'una sessió a plantejar el treball que es farà la setmana següent. Se'ls explica la finalitat de l'activitat i se'ls dóna a conèixer els instruments de treball: en el quadre següent haurien de ressenyar al llarg d'una setmana quantes hores veuen de TV al dia i quins programes. En acabar la setmana haurien d'emplenar també el qüestionari, que és complementari i els ajuda a aprofundir un poc més en els continguts dels programes així com de la publicitat que veuen habitualment.

JO I LA TELE

Dies de la setmana	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Quantes hores?							
Quins programes?							

QÜESTIONARI

- Quantes hores veus la TV a la setmana?
- Quin tipus de programes veus preferentment?
- Quins són els que més t'agraden? Per què?
- Els protagonistes s'assemblen a tu, a la teua forma de vida?
- Creus que reflecteixen els problemes dels xics i xiques com tu?
- T'assabentes de les coses que passen en el món a través de la TV?
- Sols veure programes informatius?
- Veus els anuncis publicitaris o fas zàping?
- Quins són els anuncis que més t'agraden? Per què?
- Quins productes anuncien?
- Qui i com són els protagonistes?
- Com és l'espai en el qual apareixen?
- Com és el colorit i les imatges? I la música?

Al cap més o menys d'una setmana es reprèn el treball a classe dividint la sessió en dues parts:

- En la primera mitja hora i amb un quadre similar en la pissarra en el qual afegirem dues entrades més (el programa preferit i l'anunci preferit de la classe) s'aniran arreplegant les dades de l'alumnat. Segurament coincidiran la majoria en moltes coses, la qual cosa ens permetrà tenir una visió general de com és el consum i les preferències dels nostres xics i xiques en relació amb la TV.
- La segona mitja hora la dedicarem, ajudant-nos de les respostes del qüestionari, a reflexionar sobre el tipus de missatges i valors que reben a través de la tele, per què prefereixen uns programes/anuncis a uns altres, si creuen que els programes que veuen els informen realment de les coses que els afecten, quin és el nivell real d'informació sobre món que reben, etc.

Amb tot açò es tracta de fer-los conscients del contrast entre el món que transmeten les sèries i els anuncis, el seu món real i la realitat d'altres xiquets i xiquetes que pateixen greus problemes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Tutoria.

ACTIVITAT 2: QUÈ ENS CONTEN ELS PERIÒDICS?

La televisió, actualment també Internet, és el mitjà que ens informa de manera més immediata i impactant del que succeeix en el món, però a més de l'inevitable biaix en la transmissió de les notícies, en general, falten programes seriosos que aprofundisquen en els problemes d'actualitat. La premsa, no obstant això, a través de les seues seccions d'informació i opinió -sabent sempre que cap mitjà és absolutament objectiu- és segurament la que en aquest moment ens ofereix una major profunditat i contrast en la informació. Sent conscients que el nostre alumnat en general ha desenvolupat poc l'hàbit lector i menys pel que fa a la premsa, plantejarem aquesta segona activitat al voltant del periòdic. Encara que sabem que a la seua edat encara resulta difícil, de vegades, assimilar tots els continguts del periòdic, tractarem de familiaritzar-los amb el mitjà i crear en ells la inquietud per llegir la premsa i l'interès per "estar informat".

Al final d'una sessió de classe la professora o professor explica a l'alumnat l'activitat que es realitzarà al cap de dos o tres dies: *"Es compra el periòdic en la vostra casa? Soleu llegir la premsa? Quants periòdics coneixeu? Durant un parell de dies seleccionarem del periòdic notícies que ens interessen perquè parlen de xics i xiques com nosaltres o perquè tracten algun tema general que ens preocupe. Quan ho hàgem fet, les llegirem a classe, les comentarem i finalment ens convertirem també en periodistes"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Familiaritzar a l'alumnat amb la lectura de la premsa.
- Acostar-se als gèneres i el llenguatge periodístic.
- Fomentar la curiositat per conèixer el que passa en el món.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar què és una notícia, quines parts té...
- Analitzar el contingut d'algunes notícies de la premsa sobretot pel que fa als problemes de la infància.
- Elaborar una notícia sobre un tema d'actualitat.
- Fomentar el treball en equip buscant el consens en el grup.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: notícies de periòdics, fulls, cartolines grans de colors, cola, retoladors...

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En gran grup el professor demana a cada persona que llija almenys una de les notícies que ha seleccionat en la premsa dient per què l'ha escollit i es comenta entre tots la seua importància. Suposant que la majoria de les notícies puguen ser negatives, se n'intentarà ressaltar també alguna de positiva.

Una vegada que tot l'alumnat ha llegit la seua notícia es passa a una segona part d'anàlisi. Per a això ens fixarem en alguns punts clau:

Quant a la forma:

- Les diferents seccions del periòdic.
- Els diferents tipus de textos (notícies, articles, cròniques, anuncis...).
- Diferències entre informació/opinió (objectivitat/subjectivitat).
- Què és una notícia, quines parts té, a quines preguntes respon, quines són les seues característiques gràfiques.

Quant al contingut:

- Si apareixen moltes notícies sobre xics i xiques com nosaltres en la premsa.
- Quin tipus de coses contenen.

- Si parlen de xiquets i xiquetes d'altres països.
- Quins problemes tenen.
- Si ens afecten aquests successos d'alguna manera.

En la següent sessió, el professor selecciona un succés important que aparega en el periòdic del dia i ho comenta a classe amb l'alumnat. Seguidament, els demanarà que, basant-se en l'anàlisi i els exemples de la sessió anterior, en grups de quatre i en un quart d'hora, elaboren una notícia sobre eixe succés. En el següent quart d'hora es compararan les notícies elaborades en els grups i la mateixa publicada en dues o tres periòdics del dia per a comprovar que una mateixa notícia es pot contar de maneres molt diferents i amb diferents graus d'objectivitat.

En l'última mitja hora, en els mateixos grups, amb les notícies seleccionades del periòdic i la que ells i elles mateixos han creat, realitzaran un petit mural informatiu per a col·locar en els passadissos del centre amb la finalitat de fomentar en els seus companys i companyes l'interès per la informació. S'intentarà, per això, que resulte atractiu visualment i caldrà cercar-li un títol o titular "reclam".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

ACTIVITAT 3: I TU QUÈ OPINES...?

L'altra cara de la moneda del dret a la informació és el dret a l'opinió. Però des del punt de vista educatiu, i a aquesta edat, no ens interessa només incidir en el dret en si, sinó en la responsabilitat. Opinar és, d'alguna manera, una forma d'implicar-nos en la realitat, de comprometre'ns amb el món en el qual vivim; en definitiva, de prendre partit. És, per tant, una cosa que hem de treballar amb el nostre alumnat; ensenyar-los la importància d'expressar les seues opinions i de respectar les dels altres perquè també ells i elles puguen exercir el seu dret.

Partirem d'algun problema que interesse l'alumnat en eixe moment i que suscite certa polèmica. Pot ser des d'una cosa relacionada amb el col·legi, amb el municipi o en l'àmbit més ampli del país o del món. Partir de les coses pròximes sempre té l'avantatge que és més significatiu per a ells però també és bo que els anem obrint finestres cap al món i fent-los conscients que el que passa lluny també ens afecta i que el que fem ací també afecta els qui viuen allà.

L'educadora o educador explica l'activitat a l'alumnat: *“Ja que es parla tant en el col·legi, en el carrer, en la premsa... del conflicte X, debatrem sobre aquest i intentarem arribar a un plantejament comú en relació amb el problema. Una vegada aconseguit el consens elaborarem una carta o escrit, en el qual reflectim la nostra opinió com a grup, que farem arribar a qui corresponga (el director del col·legi, l'alcalde, el director del periòdic, o el síndic, si escau.)”*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Fomentar l'expressió d'opinions i idees pròpies de l'alumnat.
- Fer-se conscient que opinar és una forma de comprometre's amb la realitat.
- Aprendre a respectar les opinions de les altres persones.
- Aprendre a argumentar les seues pròpies idees.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Elaborar textos argumentatius escrits i orals.
- Aprendre a debatre en grup, respectant les intervencions de les altres persones.
- Fomentar la cerca del consens entre els membres de la classe.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, la pissarra.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es trau a col·lació a classe algun problema (de l'àmbit pròxim o llunyà) que en eixe moment puga preocupar l'alumnat i sobre el qual es puga establir polèmica. L'activitat es divideix en diverses parts. En primer lloc, se'ls demana que en cinc minuts escriguen en un paper la seua opinió sobre eixe tema i que apunten quatre o cinc raons que els duen a pensar així. En grups de quatre es dediquen quinze minuts a posar en comú el que ha escrit cada persona tractant de conjuminar les idees comunes.

Una vegada que el tema està un poc treballat en petit grup, es van exposant les diferents opinions en gran grup (entre mitja hora i quaranta minuts) i es dóna lloc a un debat.

Abans de començar, s'establiran clarament unes normes que caldrà respectar:

- Es nomena un moderador.
- Cada grup escollirà el seu portaveu que serà qui expose les conclusions a les quals hagen arribat, encara que puguen intervenir les altres persones si no se senten suficientment representades.
- Cada grup tindrà un primer torn d'intervenció i després s'aniran demanant torns de paraula segons la gent vulga prendre part.

- Hi haurà un secretari que anirà arreplegant en la pissarra els diferents arguments i tractarà d'anar arribant a punts comuns. La idea és que com a grup s'arribe a una opinió consensuada.
- Es nomenarà una persona "observadora externa", la qual retornarà al grup la seua impressió sobre el desenvolupament de la sessió, sobretot pel que fa a les actituds.

Aquestes normes de funcionament es podrien escriure en un full i col·locar-les en el suro de la classe per a tenir-les sempre presents en la realització de debats, assemblees, etc.

Quan s'haja aconseguit consensuar una opinió com a classe, en una sessió posterior (una hora o tres quarts d'hora), de nou en grups de quatre (els mateixos que s'han utilitzat prèviament), redactaran un escrit o una carta (el que escaiga) per a enviar-la a qui corresponga en cada cas, però sempre amb la intenció que l'opinió del grup arribe a l'exterior. Se'ls recorden les característiques d'un escrit d'aquesta naturalesa i fins i tot es pot escriure en la pissarra una llista de control amb els aspectes que cal tenir en compte en aquest tipus de textos. Finalment es lliguen les cartes dels grups i s'escull, per a ser enviada, la que arreplegue millor l'opinió del grup amb les modificacions que siguen necessàries.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a l'aula amb els vostres fills i filles el dret i l'interès per estar informats i per expressar les seues opinions. Per a això és necessari que tant des de l'aula com des de la família fomentem la seua inquietud per estar al cas del que succeeix al seu voltant i el seu interès per participar i incidir en el rumb de les coses, ja siga opinant, adoptant determinades actituds o actuant directament sobre la realitat.

En relació amb tot açò estem analitzant els mitjans de comunicació (televisió, premsa, Internet...) per a desenvolupar la seua capacitat crítica davant els missatges que reben i perquè sàpien discriminar la informació.

En ocasions, els demanarem que es fixen en determinats programes o que duguen a l'escola notícies que troben en la premsa, etc. Us demanem que en la mesura del possible col·laboreu amb el vostre fill o filla en aquest treball i aprofitau per a orientar-lo en els següents aspectes:

- Comentar amb ell o ella els programes de televisió que sol veure.
- Analitzar el tipus de valors que es transmeten a través dels mitjans de comunicació.
- Fer-lo partícip de les notícies en la tele o en la premsa que el puguen interessar.
- Animar-lo que llija la premsa i veja programes informatius sempre que siguen adequats per a la seua edat.
- Orientar-lo en l'ús d'Internet (si en tinguéreu) perquè l'utilitze com un instrument d'aprenentatge i no només com una forma de passar l'estona.
- Dialogar a casa sobre els problemes socials que afecten la infància.
- Tenir sempre en compte les seues opinions.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

L'avaluació d'aquesta unitat consistirà en l'elaboració, en grups de 4 o 5 persones, d'un petit periòdic escolar (un DIN A3 doblegat per la meitat), en el qual treballaran textos d'informació i opinió i arreglegaran el treball que s'ha anat realitzant en les tres activitats. El periòdic constarà de quatre pàgines distribuïdes de la següent forma:

- Una pàgina inicial que resumisca en titulars el més rellevant del periòdic. Hi apareixerà també el nom de la publicació decidit pel grup.
- Una pàgina dedicada a notícies sobre la infància en la qual poden apegar-ne algunes de les seleccionades en la premsa i la que han elaborat a classe.
- Una pàgina dedicada al problema sobre el qual ha versat el debat de la tercera activitat, en la qual es pot incloure també la carta o l'escrit que s'ha elaborat.
- Una pàgina final dedicada a la vida escolar, on s'arregleguen notícies, opinions i suggeriments (Bústia de suggeriments) de l'alumnat.

Poden incloure fotos o dibuixos i haurien d'utilitzar, amb els seus mitjans, el tipus de maquetació i tipografia pròpia d'un periòdic. Si l'alumnat és hàbil en el maneig de l'ordinador, pot utilitzar-se aquest com a eina de treball pel que fa al disseny i també com a font d'informació (Internet).

UNITAT 27

CUIDEM EL PLANETA

■ IDEA PRINCIPAL

Els criteris consumistes, conseqüència del desenvolupament tecnològic i industrial dels països rics, asseguren una vida allunyada de la misèria però a costa de l'explotació abusiva i desmesurada dels recursos naturals del planeta, fet que accentua el desequilibri ecològic del medi natural.

Aquesta utilització indeguda dels recursos que ofereix la naturalesa ha motivat l'aparició d'iniciatives que impulsen la concepció que el món no és una suma de parts sinó un tot interrelacionat, en el qual qualsevol actuació local té al seu torn repercussió a escala global.

■ OBJECTIUS

- Ajudar a comprendre que l'equilibri vital de l'ecosistema depèn en gran mesura de l'activitat humana.
- Ajudar a prendre consciència que si som descurats amb el medi ambient també ho serem amb nosaltres mateixos i amb les persones que ens envolten.
- Fomentar l'esperit crític mitjançant la investigació individual i de grup.
- Sensibilitzar i animar a responsabilitzar-se de la defensa dels drets del planeta.
- Animar a participar en iniciatives que afavorisquen el benestar de la humanitat i del medi ambient.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

L'ésser humà interactua amb el medi modificant-lo en funció de les seues necessitats econòmiques i socials. Aquesta activitat humana, accelerada per la revolució científica i tecnològica i pel desenvolupament de les societats industrials, està explotant els recursos naturals de forma salvatge i desmesurada, i pot ocasionar danys irreparables en la natura amb repercussions que a llarg termini aniran afectant els éssers que habiten a la Terra. Com va escriure el cap Seattle (en Greig Sue i altres, 1991, p.13):

“El que li ocorrega a la terra, li ocorre als fills de la terra. Si els homes escupen en el sòl, escupen sobre si mateixos. Sabem que la terra no pertany a l'home, l'home pertany a la terra. Tot està relacionat, com els llaços de sang que uneixen la família. El que li ocorrega a la terra, li ocorre als fills de la terra. L'home no va teixir la xarxa de la vida, és només un fil d'aquesta xarxa. El que faça amb ella, s'ho fa a si mateix”.

Abans de produir-se el desenvolupament de les societats urbanes, els éssers humans es beneficiaven de la natura extraient-ne aliments, materials per a produir energia,... i l'única cosa que rebutjaven eren substàncies o elements no perjudicials per a l'equilibri ecològic. D'aquesta manera, els éssers humans estaven perfectament integrats amb la natura i la seua relació amb ella era totalment equilibrada.

A causa de l'auge incontrolat de les societats industrials i consumistes, al rapidíssim avanç tecnològic i al creixement demogràfic, l'entorn natural s'està convertint en un gran “abocador” en el qual s'està acumulant tota la deixalla provinent de l'explotació desmesurada dels recursos. Com a conseqüència d'aquest desajustament ecològic, estan apareixent diferents manifestacions en forma de fortes inundacions, d'augment de la temperatura del planeta o d'aparició de diferents problemes relacionats amb la salut humana com les al·lèrgies, algunes malalties de difícil diagnòstic..., que són reflex de les agressions comeses per l'ésser humà en relació amb el sòl, l'aire i l'aigua.

Aquests greus danys al medi ambient tenen repercussions tant locals com de caràcter més global. Pel que fa a l'àmbit local, aquestes repercussions estan relacionades amb la vida que es desenvolupa normalment en les aglomeracions urbanes, on apareixen grans línies elèctriques, s'habita en habitatges construïts amb materials perjudicials per a la salut, es respiren grans dosis d'anhidrid carbònic produït per l'ús del petroli, es viu envaït de forts camps electromagnètics, s'acumulen grans quantitats de brossa...

A escala més global, s'està produint la desforestació de les terres per a aconseguir fusta i emprar més terreny per al cultiu i pastura, cosa que influeix en els grans canvis climàtics que últimament estan assotant la terra, ja que els sòls queden desprotegits i es veu així alterat l'equilibri entre la temperatura i humitat de l'ambient. La desforestació dels boscos també està duent a la desaparició de moltes espècies animals i vegetals, ja que les

deixa sense llar. Igualment, la captura excessiva i indeguda i d'acord amb els patrons de consum dels països rics també està duent a la desaparició d'algunes espècies. Un altre exemple de degradació del medi ambient el tenim en el debilitament de la capa d'ozó produït per la contaminació.

Com a conclusió, l'ésser humà s'ensenyoreix de la Terra per aconseguir objectius que moltes vegades estan renyits amb les lleis de la naturalesa. Les seues actuacions responen, en la majoria de les ocasions, a interessos econòmics i socials i no tenen en consideració el dany irreparable que es pot ocasionar al nostre entorn. No es tracta de no actuar sobre el medi sinó de valorar les repercussions que la nostra intervenció puga tenir-hi.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Sensibilitzar-se i responsabilitzar-se de les actuacions personals en relació amb el medi ambient.
- Informar l'alumnat dels desajustaments ecològics produïts en el planeta.
- Comprometre's a potenciar l'educació ambiental en els centres escolars inserint-la en els processos educatius.

La família

- Ser conscients de la relació existent entre l'acció individual i la deterioració del medi ambient.
- Impulsar com a consumidor o consumidora actituds de defensa del medi ambient.
- Exigir i participar en els projectes locals de reciclatge.
- Mantenir una relació de cooperació amb l'escola en temes mediambientals.
- Participar en les activitats organitzades per l'escola de pares i mares.

ACTIVITAT 1: QUANTA BROSSA!

La major part de la brossa que es genera està formada per diferents tipus d'embolcalls o envasos i aliments. Quan aquests envasos són de vidre s'aconsella reutilitzar-los a causa del cost elevat que suposa reciclar-los. En el cas del paper el reciclatge de tan sols el 50% del que es consumeix serviria per a salvar milers de quilòmetres quadrats de bosc.

Quan tanquem la bossa de la brossa i la dipositem en el lloc d'arregla, no solem ser conscients del que els nostres rebutjos suposen a escala més global, quan cada bossa es multiplica per famílies, per pobles i per països. L'endemà de matí i com per "art de màgia", la brossa ha desaparegut. Si cada persona anara dipositant en un mateix lloc tot el que va rebutjant li resultaria impossible reconèixer que tot el que ha acumulat és producte de la seua activitat i que, en molts casos, es tracta d'una activitat descurada.

Per a promoure la responsabilitat i assolir major implicació personal, en aquesta activitat es proposa veure el documental sobre les deixalles titulat "Arduratu zaitez", que és proporcionat per la Diputació Foral de Biscaia (també n'hi ha versió en castellà).

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Ajudar a prendre consciència que si som descurats amb el medi ambient també ho serem amb nosaltres mateixos i amb les persones que ens envolten.
- Adonar-se de la importància del sòl com a element imprescindible per a la vida dels éssers.
- Comprendre que l'equilibri vital d'un ecosistema depèn de l'activitat humana.
- Participar en iniciatives que afavorisquen el benestar de la humanitat i del medi ambient.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Comprendre els conceptes de "reciclar" i "reutilitzar".
- Traure conclusions i proposar solucions.
- Acceptar que les aportacions d'un mateix són importants per a la resta.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: vídeo, cinta, full i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor o professora presenta l'activitat dient: *"Veureu un documental realitzat per la Diputació Provincial d'Alacant relacionat amb la brossa que produïm. És important que tracteu de posar-vos en el lloc de les persones que apareixen com a generadores de rebutjos, ja que tots i totes ho som. Després de veure'l tractarem de reflexionar i traure'n conclusions."*

Una vegada vist, l'alumnat exposarà el que li ha suggerit el documental. El professorat pot ajudar a la reflexió proposant diverses preguntes, com:

- Quin tipus de productes utilitzes que siguen de paper (mocadors, tovallons, quaderns, llibres...)?
- Reutilitzes el paper?
- El diposites en els contenidors corresponents per a reciclar-lo?
- Reutilitzes el vidre: botelles, pots...?
- El diposites en contenidors especials per al reciclatge?
- Què fas amb els recipients: botelles de plàstic, llandes, brics...?
- Quan vas a comprar amb la teua família, quin tipus d'envasos soleu comprar normalment (plàstic, cartó, vidre...)?
- Què fas amb els aliments que no vols?
- Què fas amb els teixits i les robes que no utilitzes?

Una vegada comentats aquests aspectes el professorat ha de ressaltar la importància del medi ambient en el desenvolupament de la persona i de la humanitat, i de la necessitat de crear estils de vida que siguin més harmoniosos amb l'entorn natural, aconsellant els alumnes en els següents aspectes:

- La conveniència de comprar només els productes que realment es necessiten.
- La reutilització dels objectes sempre que siga possible.
- La compra de productes que es puguin reciclar.
- Evitar, en la mesura del possible, els plàstics per la quantitat de substàncies contaminants de què es componen.
- La utilització de bosses per a comprar que siguin de tela, vímet o, en últim cas, plàstic ja utilitzat en altres ocasions.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: A FAVOR DELS PRODUCTES NATURALS!

La contaminació química afecta el planeta i la nostra salut. Aquesta contaminació en forma de gasos no visibles la respirem mitjançant els vapors de les pintures sintètiques, el fum del tabac, les substàncies químiques que desprenen les fàbriques, els cotxes, els camions, les calefaccions de carbó... També ingerim substàncies tòxiques relacionades amb els metalls i plaguicides, no aptes per a l'organisme, que es troben en l'aigua i en els aliments.

Tots aquests aspectes perjudiquen la nostra salut i el nostre organisme i es manifesten moltes vegades a través d'al·lèrgies i diferents malalties. Tenint açò en compte sembla imprescindible avançar en la conscienciació sobre la utilització de productes naturals tant per a l'alimentació com per al vestit i fins i tot per a la llar.

Aquesta activitat pretén despertar l'interès en l'alumnat perquè utilitze en la mesura de les seues possibilitats productes naturals en la seua forma de vestir.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Valorar els coneixements i experiències que té sobre els productes naturals.
- Comprendre que l'equilibri vital de l'ecosistema depèn de l'activitat humana.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Investigar en la seua pròpia habitació.
- Traure conclusions i criteris per a futures compres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en la seua pròpia habitació.

MATERIALS: fulls i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor presenta l'activitat dient: *"Investigareu en la vostra pròpia habitació. Vull que us fixeu en la composició de les peces de vestir que utilitzeu. Per a això hauríeu de localitzar on està l'etiqueta i anotar els noms dels teixits que hi apareixen (cotó, lli, viscosa, llana, polièster, raió, lycra, niló, elastà...)"*.

Cada alumne haurà d'anotar en sa casa i sobre un full la composició de les peces de vestir que utilitza: roba interior, pantalons, faldes, camises, jerses, abrics, gavadines, barnussos...

Una vegada confeccionada la llista i ja a l'aula, el professorat anirà escrivint en la pissarra la relació dels teixits oposats en la composició de les peces, diferenciant quins són naturals i quins no. Si el professor o professora s'adonara que l'alumnat no discrimina bé els elements naturals dels sintètics seria el moment adequat per a explicar i deixar clars aquests conceptes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 3: JO TAMBÉ ESCOLTE ELS QUI SÓN POETES

Amb la lectura de produccions textuals es fomenta la capacitat de relació amb els altres, amb el món i també amb si mateix. En aquest procés, alhora, es treballen habilitats relacionades amb la imaginació, amb l'ús del llenguatge, amb l'exteriorització dels coneixements culturals i socials..., totes aquestes, capacitats vinculades al desenvolupament integral de la persona.

Aquesta activitat, d'una banda, tracta de crear a l'aula situacions que afavorisquen la lectura de textos que permeten a l'alumnat desenvolupar l'escolta, la comprensió, la interpretació i l'expressió dels seus sentiments i actituds. Per altra banda, intenta dur a la reflexió sobre la importància del respecte cap al medi ambient.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Sensibilitzar-se i responsabilitzar-se en la defensa dels drets del planeta.
- Desenvolupar la capacitat comunicativa de l'alumnat.
- Explorar les possibilitats expressives orals i escrites.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Escoltar atentament la recitació de la carta del cap indi.
- Llegir i interpretar el text triat.
- Il·lustrar el text triat.
- Gaudir amb la lectura triada.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: text: "Carta del cap indi" (presa del llibre Com educar en valors de l'editorial Narcea, 1997), fulls, llapis de colors i bolígrafs.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió de 45 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En primer lloc el professor o professora presenta l'activitat dient: *"Llegiré en veu alta la carta del cap indi perquè quede clar quin és el sentit del text i us hi pugueu recrear. Una vegada llegit, cadascú comentarà el que li ha suggerit i ho reflectirà mitjançant una il·lustració"*.

El professor llegirà la carta del cap indi. Mentrestant l'alumnat haurà d'escoltar atentament per a captar i descobrir el sentit d'aquesta carta, el missatge de la qual està relacionat amb la igualtat i el respecte pels éssers humans i el medi ambient. En la lectura s'haurà de cuidar l'entonació, el ritme i el volum de veu perquè s'ajuste a l'expressió de sentiments. (Serà el professor qui faça la lectura amb la finalitat de cuidar els aspectes anteriorment citats, i perquè en certs alumnes la lectura silenciosa pot despistar el veritable sentit del text.)

És interessant que en la reflexió sobre aquest els alumnes reflectisquen els seus sentiments sobre el text escoltat i la seua implicació davant la situació, comentant-la de forma oral i a través d'il·lustracions. Els materials resultants s'exposaran en les parets dels passadissos properes a l'aula.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual).

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Creiem que és necessari que reflexioneu sobre els productes domèstics que utilitzeu a casa, a causa de la repercussió que molts d'aquests tenen sobre el medi ambient. Productes tan usuals com el lleixiu, els abrillantadors o les substàncies per a netejar els vàters afavoreixen la contaminació de l'aigua potable.

Per això, és important fixar-se en la composició de certs productes agressius i adonar-se de la possibilitat que hi ha de substituir-los per altres de menys nocius.

També és important que ho comenteu amb el vostre fill o filla perquè les pròximes compres les feu segons criteris de defensa del nostre entorn, que al cap i a la fi és la nostra gran "llar comuna". Pearson (1991) ens dóna els suggeriments següents:

- **Detergents en pols.** Fertilitzen en excés les aigües i produeixen l'augment d'algues, que redueixen l'oxigen per als peixos i la vida vegetal. És aconsellable utilitzar productes biodegradables sense fosfats.
- **Lleixiu.** Destruïx els bacteris favorables perquè contamina l'aigua. Es pot utilitzar en el seu lloc vinagre o netejadors biodegradables.
- **Abrillantadors en forma d'aerosols.** Emeten substàncies de dissolvents químics a l'aire. En el seu lloc es poden emprar els abrillantadors de cera pura d'abella.
- **Ambientadors.** No solen depurar l'ambient sinó tot el contrari, el contaminen. Com a alternativa es poden utilitzar flors seques aromàtiques com l'espígol, la rosa...
- **Repel·lents d'insectes.** Destruïxen alhora els que en són els predadors beneficiosos. Són eficaços l'alfàbega, el romer i el timó.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Una vegada per trimestre, tant a l'aula com a casa, farem una valoració de les nostres actituds respecte a la reutilització i reciclatge de diferents productes, fixant-nos en si portem a terme o no les següents conductes:

Vidre:

- Si reutilitzem els recipients, ja que la seua qualitat no pateix cap tipus de deterioració.
- Si comprem botelles retornables.
- Si reciclem els recipients dipositant-los en els contenidors adequats.

Paper:

- Si comprem paper reciclat per a escriure, per al bany...
- Si reciclem tot el paper utilitzat (periòdics, revistes, propaganda de correu, cartons...) dipositant-lo en els contenidors corresponents.

Plàstic:

- Si triem productes amb poc d'embalatge o amb envàs reciclable.
- Si dipositem els envasos en els contenidors adequats.

Teixits i robes:

- Si els dipositem en centres de caritat, tendes de roba usada...

Materials i mobiliari:

- Si els lliurem en centres de recollida de mobiliari de la llar, en zones de Garbigune...

UNITAT 28

DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN

(Diversitat de cultures, ètnies i creences)

IDEA PRINCIPAL

El món és un cresol d'ètnies, llengües, creences... Es tracta de fer conscient l'alumnat de la diversitat dels pobles, obrint els seus horitzons a altres cultures més llunyanes i comprovant que la diferència és font d'enriquiment. Però també és important que entenguin que tenint dret a ser diferents hem de ser iguals, és a dir, tenir els mateixos drets, les mateixes oportunitats i això, a pesar de tot, no sol ser així; la diferència, sovint, es converteix en font de discriminació i conflicte.

■ OBJECTIUS

- Conèixer les característiques i forma de vida de diferents pobles.
- Entendre que la diferència entre les persones i els pobles és una cosa enriquidora.
- Fer-se conscient que la diversitat entre pobles, sovint, porta amb si la desigualtat i la injustícia.
- Revisar les seues pròpies actituds pel que fa a persones que pertanyen a altres ètnies, cultures...

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

Hui més que mai la diversitat dels pobles que integren el món forma part de la nostra realitat. D'una banda, els mitjans de comunicació ens posen en contacte amb les realitats d'altres pobles, podem veure i escoltar a persones que viuen a l'altre costat del planeta vides molt diferents de la nostra, per la seua cultura, els seus costums, la seua llengua, la seua religió i sovint pel seu nivell de vida. Per altra banda, el fenomen de la immigració al nostre país de persones que fugen de la pobresa, de la guerra o de situacions catastròfiques, fa que, cada vegada en major mesura, convivim en l'escola i en els nostres barris amb marroquins, xinesos, centreamericans i sud-americans, romanesos, búlgars, africans, etc. Ens movem, per tant, en un món plural al qual hem de donar resposta des d'una perspectiva interculturalista.

No obstant això, sovint parlem de multiculturalitat o interculturalitat i correm el risc de quedar-nos en l'anècdota. Potser l'afany de ser positius fa que posem l'accent en la idea de valorar les diferències detenint-nos en el mer coneixement d'eixa diversitat cultural. Però si de veres volem treballar des d'un enfocament interculturalista no podem oblidar que eixa diferència s'estableix dins d'una jerarquia, i el mateix que ocorre dins de la nostra societat amb la diferència de sexes o de classes socials, ocorre també entre els diferents pobles. No es tracta només que ens agrade més o menys una ètnia o una cultura perquè siga diferent de la nostra, sinó que automàticament una, la dominant, jerarquitzava les altres (en alguns casos per ser minoritàries i en uns altres per ser simplement més febles econòmicament) i crea per a elles una situació de desigualtat i injustícia socioeconòmica i cultural. Tant és així que aquesta desigualtat divideix el món en categories i traça una frontera insalvable entre el Nord i el Sud.

De totes maneres què ocorre quan hem de conviure amb eixos pobles? Sempre hem dit que no som racistes, que els problemes dels negres als Estats Units, els jueus a Alemanya o l'apartheid a Sud-àfrica eren impensables ací. En la nostra societat, fins no fa molt de temps, aquest tipus de problemàtica es vivia quasi exclusivament amb el poble gitano perquè era l'únic poble d'ètnia i cultura diferent que convivia amb nosaltres, però en la mesura que han anat arribant persones d'altres ètnies i pobles han anat aflorant en major mesura episodis de discriminació i racisme en els nostres col·legis, barris i ciutats.

La proverbial desconfiança en el que desconeixem, en l'altre, fa que sentim un rebuig quasi inconscient cap al que és diferent i, si de vegades es produeixen rebutjos cap al del poble del costat o el de la comunitat limítrofa, què serà quan ens trobem amb formes veritablement distintes de viure, des de la llengua fins a la religió passant per l'organització familiar, l'alimentació, els costums...

Solem dir que nosaltres no tenim res en contra d'ells: "a mi no m'importa que siga negre o gitano... però que s'adapte". Aquesta actitud etnocèntrica ens fa veure les coses únicament des del nostre prisma: en el millor dels casos els tolerem però demanem a aquestes persones que s'assimilen, perquè se suposa que la nostra

manera de viure és la millor. En el pitjor, els impedim fins i tot que s'assimilen amb lleis que limiten i dificulten la seua estada en el nostre país (Llei d'Estrangeria) o permetem que visquen en condicions infrahumanes, la qual cosa genera una violència estructural que tard o d'hora desemboca inevitablement en conflictes socials.

És urgent, doncs, revisar les nostres pròpies actituds (etnocentrisme, estereotips, prejudicis...) en relació amb aquests temes i qüestionar les dels nostres xics i xiques si volem educar el nostre alumnat en un veritable inter-culturalisme, compromès, solidari i respectuós amb la diversitat. Que el dret que ell i ella tenen a pertànyer a un poble, viure-hi dignament i sentir-se orgullosos, el tinguen també la resta dels éssers humans "independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió..." (article 2) a la qual pertanyen. En certa mesura, també està en la nostra mà.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Revisar i seleccionar els materials didàctics que estem utilitzant en les diferents àrees del currículum (llibres de text, llibres de lectura, pel·lícules...) des de la perspectiva de l'Educació Multicultural com a eix transversal.
- Revisar les actituds del professorat en relació amb aquest tema arreglant en el PEC els valors que volem desenvolupar en el nostre alumnat (respecte a la diferència, solidaritat, empatia...) i introduir una perspectiva relativista que done cabuda a òptiques diferents sobre la realitat.
- Aprofitar les situacions que es puguen crear a l'aula (convivència de xiquets i xiquetes de diferents pobles o ètnies) o les que coneguem a través dels mitjans de comunicació per a fer una intervenció educativa des de la interculturalitat.
- Participar en activitats que en aquesta línia es plantegen des de les ONG.
- Utilitzar com a criteri l'heterogeneïtat a l'hora de fer agrupaments.

La família

- Revisar les seues pròpies actituds pel que fa a altres pobles.
- Afavorir el contacte dels seus fills amb xiquets d'altres ètnies, cultures...
- Debatre a casa sobre situacions de discriminació i racisme de les quals ens informen els mitjans de comunicació per a aportar-los-en una visió crítica.
- Regalar-los llibres o vídeos que tracten aquests temes des d'una perspectiva intercultural.

ACTIVITAT 1: FAMÍLIES DEL MÓN

Un dels nostres objectius en el treball amb l'alumnat és partir habitualment del que és pròxim, de l'entorn, per aconseguir aprenentatges significatius. Sense perdre açò de vista, de vegades, com en aquesta unitat, és important que obrim la nostra perspectiva també al que és llunyà: altres pobles, altres cultures..., sense perdre per això la vinculació amb els interessos de l'alumnat. Una de les raons del rebuig al que és diferent és el desconeixement. Per una espècie de mecanisme de defensa tendim a fugir sempre del que desconeixem per sentir-ho com una amenaça a la nostra seguretat. És bàsic, per tant, que el nostre alumnat conega i tinga una visió positiva de pobles, ètnies i cultures allunyades (actualment i segons les zones, cada vegada més prop) de la seua realitat, evitant estereotips i prejudicis sobre altres persones.

El pretext de l'activitat serà el joc de les famílies. A partir d'ací es treballarà el coneixement de la vida en diferents pobles. El professor planteja l'activitat a l'alumnat: *"En les cartes amb les quals hem jugat apareixen set famílies pertanyents a set pobles i cultures diferents (tirolesos, indis, esquimals, àrabs, xinesos, bantus i mexicans). Què sabem de la vida d'aquests pobles? Què volem saber? Doncs, som-hi"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Despertar l'interès per conèixer la forma de vida de pobles allunyats de la nostra realitat.
- Conèixer les característiques, forma de vida i de pensament de diferents pobles.
- Valorar les diferències entre els pobles com a font de riquesa personal.
- Respectar les creences i costums d'altres pobles.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fomentar la interacció mitjançant el treball cooperatiu.
- Desenvolupar el procediment de cerca d'informació.
- Elaborar i desenvolupar a l'aula una exposició oral.
- Treballar el respecte cap a les intervencions dels altres.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: llibres de text de Coneixement del Medi i complementaris (enciclopèdies, materials de ONGs...), CD de músiques del món.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 3 sessions d'1 hora o 1 sessió de 3 hores seguides.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

L'educador comença la sessió dividint la classe en grups de quatre i convidant l'alumnat a jugar una partida amb les cartes de "Famílies". Una vegada finalitzada la partida reparteix les diferents famílies entre els grups donant una a cadascun (com que són set famílies potser serà necessari reajustar els grups inicials). Cada grup diu la família que li ha tocat i es van apuntant en la pissarra creant un quadre de set columnes. Aplicant una metodologia participativa i cooperativa se'ls pregunta què saben sobre els diferents pobles citats per conèixer els seus coneixements previs. Les seues idees es van apuntant en la pissarra. Seguidament se'ls pregunta què els agradaria saber sobre eixos pobles i es va escrivint al costat en la pissarra. És bo tractar cinc o sis qüestions, les que els semblen més interessants, perquè no es prolongue excessivament l'activitat.

DIFERENTS POBLES INTEGREN EL MÓN

POBLES	Tirolesos	Indis	Esquimals	Àrabs	Xinesos	Bantus	Mexicans
QUÈ SABEM?							
QUÈ VOLEM SABER?							

La segona part de l'activitat (segona sessió) serà la cerca d'informació tant per a confirmar les seues idees prèvies com per a contestar a les qüestions d'interès que s'han plantejat (no cal oblidar que les cartes retraten unes famílies falsament homogènies). Per a això l'educador dóna a cada grup llibres, enciclopèdies i revistes que els puguen ajudar a recaptar les dades que necessiten i fins i tot a traure'n imatges il·lustratives. Amb tota la informació que han arreplegat, preparen una breu exposició per a comunicar-ho als seus companys. Si és possible, es pot acompanyar amb música del país; actualment és relativament fàcil aconseguir CD de músiques del món.

La tercera part de l'activitat (tercera sessió) seria l'exposició oral a la resta de la classe. Ací, a més de la transmissió de la informació, caldrà cuidar especialment l'ús del llenguatge oral i el respecte en l'escolta per part de les altres persones.

En la reflexió posterior l'educador tractarà sempre de ressaltar les diferències d'ètnia, cultura, creença, etc., com a positives i enriquidores. Que l'alumnat es faça conscient que cada persona o cada poble té dret a la llibertat de pensament i de creences però també tenint en compte que eixes creences no vulneren altres drets més importants (cas del vel i la situació de la dona en molts països àrabs, etc.). Pel que fa al poble indi, es pot aprofitar per a parlar sobre el genocidi portat a terme als Estats Units amb les tribus índies, i es pot aprofundir en la importància del respecte a les minories.

En el cas que en la classe o en l'escola hi haja alumnat d'altres ètnies s'aprofitara perquè siguen ells i elles qui proporcionen informació sobre els seus respectius pobles (siguen o no dels que s'estiguen treballant); evidentment, la comunicació experiencial d'aquestes persones resultarà infinitament més significativa i enriquidora per a l'alumnat.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Valencià i Castellà / Educació Artística (Música).

ACTIVITAT 2: QUI REPARTEIX...

Com dèiem en l'apartat corresponent a el "Desenvolupament de la Unitat", les diferències existents entre els pobles es converteixen en desigualtats. La cultura dominant estableix una jerarquia per la qual la resta de pobles i cultures, minoritàries o majoritàries, apareixen com a inferiors, perden valor.

D'una banda, és un problema de percepció; el nostre punt de vista etnocèntric parteix sempre de l'escala de valors i les referències de la nostra pròpia cultura, des de la qual el que s'assembla a nosaltres, el que s'hi assembla és bo i el que no s'adapta a la nostra forma de vida és inevitablement pitjor.

Però d'altra banda, aquesta jerarquia, basant-se en la possessió del poder polític i econòmic, crea una realitat discriminatòria; converteix la resta dels pobles en ciutadans de tercera d'aquest planeta, fet que dóna lloc a un repartiment absolutament injust de la riquesa. Així, s'estableix una divisió entre el primer món (industrialitzat, desenvolupat) i el tercer món (subdesenvolupat). Eixa línia divisòria econòmica coincideix més o menys geogràficament amb el Nord (excepte Austràlia, Nova Zelanda i el Japó) i el Sud, cosa que fa que en pocs països i entre relativament pocs habitants es concentre la immensa majoria de la riquesa, mentre que les grans extensions del Sud, amb grans poblacions, queden relegades a la pobresa i el subdesenvolupament. El nostre alumnat ha de fer-se conscient d'aquesta problemàtica.

L'educador planteja l'activitat: *"Ací tenim un mapa mut del món. Sabriem situar els continents que el componen? Com veieu n'hi ha alguns que són molt més grans que uns altres, segurament tindran també més habitants i per tant és lògic que tinguin més diners per a mantenir la seua població. Creieu que succeeix així en la realitat? Comprovem-ho. Anirem situant algunes dades en el mapa iicolorint zones per a veure com es reparteix la riquesa en els diferents països i continents que integren el món".*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència de grans desigualtats entre els països que poblen el nostre planeta: divisió Nord-Sud.
- Fer-se conscient que pertanyem a la part privilegiada del món: el Nord.
- Suscitar actituds solidàries pel que fa a altres pobles que viuen situacions desfavorides.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer percentatges.
- Observar i localitzar en mapesmundí.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un mapa mut de Peters, si és possible gran, si no fotocòpies en DIN A3 per a repartir entre els grups. Retoladors o pintures de colors. Fotocòpies amb les dades necessàries.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Es presenta el mapa (si és possible n'utilitzaríem un de gran per a l'explicació inicial i la posada en comú) i es comenta prèviament en gran grup quins són els continents que el componen i on situaríem cadascun d'ells, fent les reflexions que apuntàvem més amunt.

S'organitza la classe en grups de 4 persones i se'ls lliura una còpia del mapa en DIN A3 i un full fotocopiats amb les dades següents (Font: "Benvolgut Món. Atlas bàsic de mapes i dades" Programa joventut solidària. UNICEF):

Nre. d'habitants per continent *:

- Europa: 700 milions
- Amèrica del Nord: 292 milions
- Centre i Sud-amèrica: 478 milions
- Àfrica: 750 milions
- Àsia: 3.500 milions
- Oceania: 30 milions

Distribució de riqueses* :

- Països industrialitzats (Amèrica del Nord, Europa occidental, Austràlia, Nova Zelanda i Japó): 78'8%
- Europa de l'Est i CEI (Comunitat d'Estats Independents, l'antiga URSS): 3,9%
- Amèrica Llatina, Àfrica, resta d'Àsia i resta d'Oceania: 17'3%

* Dades corresponents a 1999.

Se'ls explica que han de situar la dada dels habitants en cada continent i acolorir de diferent manera els països o continents en tres grans blocs, en funció de la riquesa que generen perquè comproven gràficament l'injust repartiment econòmic.

Una vegada fet açò es trobaria la relació entre el tant per cent d'habitants i de riquesa per a evidenciar encara més la desigualtat existent. Es podrien fer altres càlculs sobre quanta riquesa correspondria a cada país o grup de països en funció dels seus habitants i per tant quant ens sobraria als països occidentals del primer món.

Amb tot aquest treball previ es tracta de reflexionar en gran grup sobre com és d'il·lògic i injust el repartiment de la riquesa en el món, aprofundir en el concepte Nord-Sud i constatar que els pobles, a més de ser diferents en les nostres cultures, llengües, creences, ètnies, etc., que és una cosa positiva, som desiguals quant al nostre nivell de vida, per la qual cosa hi ha una immensa majoria de la població en el món que no pot exercir el seu dret a viure dignament. Cal insistir en la idea que uns quants vivim a costa de la majoria, tenint en compte a més que gran part de les matèries primeres i la mà d'obra barata procedeix de tots eixos països.

Així mateix, serà interessant que el nostre alumnat se situe en el costat del món en el qual li ha tocat viure i que a partir d'ací es genere un debat sobre les nostres actituds i responsabilitats pel que fa a aquesta situació.

Si es vol aprofundir més en el tema, es poden extraure moltes més dades comparatives sobre sanitat, educació, consum, etc. dels diferents països i continents en el material citat anteriorment d'UNICEF, així com mapes, taules, etc.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques.

ACTIVITAT 3: ENCANTAT DE CONÈIXER-TE

Un dels pobles amb qui hem conviscut històricament ha estat el poble gitano. Disseminat per tot el món, aquest poble ha suportat al llarg de la història el rebuig i la discriminació d'altres tants pobles amb els quals ha conviscut. En la península Ibèrica concretament, des de la seua arribada en el segle XV, ha conegut fases de major acceptació enfront d'unes altres de rebot i fins i tot persecució i expulsió.

Tot i que encara una part d'ells viuen en una situació difícil (barraquisme, analfabetisme...), en els últims anys la població gitana ha experimentat canvis importants: la consolidació del sedentarisme, l'augment de l'escolarització i una major acceptació social. Però, per desgràcia, la convivència amb ells segueix sent en certa mesura conflictiva. Oblidant-nos que és un poble que té la seua entitat, amb una cultura i unes creences pròpies i unes tradicions molt arrelades, sovint condicionem la seua acceptació a aconseguir que s'adapten o s'assimilen a la nostra forma de vida. Recordem els 4 tipus de convivència entre pobles:

		Es conserva la identitat cultural i els costums	
		SÍ	NO
Es busquen i es valoren les relacions positives	SÍ	Integració	Assimilació
	NO	Separació	Marginació

Font: Berry (en Cuadernos de Pedagogía núm. 264, p.65)

Actualment, hi ha un nombre important de xiquets i xiquetes d'ètnia gitana escolaritzats en les nostres escoles. Els centres on ha predominat aquest tipus d'alumnat han treballat en la línia d'una veritable integració partint del coneixement i el respecte cap a la cultura d'aquest poble. Cal adaptar el currículum; es tracta d'incloure en els continguts d'aprenentatge aspectes històrics i culturals del poble gitano així com d'altres pobles o ètnies presents en les nostres escoles, perquè siguin compartits per tot l'alumnat.

Partint d'un cas basat en un fet real (o un altre que resulte més actual), el professor planteja l'activitat a l'alumnat: "Imaginem que uns xiquets i xiquetes gitanos l'escola dels quals ha tancat, demanen ser admesos en la nostra a mitjan curs. Un sector de pares i mares s'hi neguen perquè creuen que aquest alumnat és molt conflictiu. Com reaccionaríem? Entre 5 persones voluntàries farem un joc de simulació: es dun al terme en l'escola una reunió per a debatre el tema, en la qual hi hauria un dels xiquets gitanos, un alumne a favor que entren i un altre en contra, un pare o mare en contra i un professor a favor."

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer i valorar la història i la cultura del poble gitano.
- Fer-se conscients de la discriminació que pateixen algunes persones per pertànyer a una cultura diferent.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Posar-se en el lloc de l'altre tractant de comprendre diferents punts de vista.
- Desenvolupar l'expressió dramàtica a través d'un rol playing.
- Treballar la capacitat d'argumentació oral.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

RECURSOS HUMANS: contactar amb membres d'alguns dels col·lectius gitanos que hi ha en la nostra comunitat per a la seua participació en la segona sessió.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora o de tres quarts d'hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

En els primers cinc minuts, s'explica en què consisteix l'activitat. Si es parteix d'un fet real d'actualitat, es pot llegir la notícia de la premsa i comentar-la prèviament. Si utilitzem el cas suggerit més amunt, es pot aclarir que està relacionat amb un fet real perquè l'alumnat s'implique més en això. Una vegada fet açò, s'escullen les persones que prendran part en el joc de simulació. Aquest alumnat, ajudat per algunes indicacions del professor o professora, tindrà deu minuts per a preparar el seu paper i la seua argumentació

En altres deu o quinze minuts es porta a terme la dramatització. La resta de l'alumnat farà d'observador extern, apuntant les actituds o intervencions que més li hagen cridat l'atenció.

En altres quinze minuts es comenta la representació: les persones que hi han participat expressen com s'han sentit en el seu paper i les que han observat aporten les seues apreciacions.

En els últims quinze minuts se li plantegen algunes preguntes a l'alumnat sobre la convivència amb el poble gitano: Per què algunes persones tenen eixa visió negativa sobre els gitanos? Realment coneixem de prop el poble gitano? Com ens agradaria que fóra la convivència amb ells? Sabem quina és la seua forma de vida, els seus costums...? Què sabem sobre ells i elles? Què ens agradaria saber?

Conjuntament amb l'alumnat es van plantejant algunes qüestions que els interessin juntament amb unes altres que, si no ixen, apuntarem des del professorat, sobre la llengua, el concepte de família, les seues lleis, l'edat de casament, la situació de la dona, etc. A partir d'ací s'assenyala la necessitat de conèixer un poc la història i la cultura d'aquestes persones i com, per a això, podem tenir en la pròxima sessió un representant d'una associació del poble gitano que lluita pel reconeixement de la seua cultura.

En la segona sessió, la persona convidada, partint de les qüestions que li hem transmès, desenvoluparà una breu xarrada de mitja hora, deixant l'altra mitja per a comentaris o preguntes del grup. A més de la informació aportada pel representant del col·lectiu gitano podem utilitzar el material publicat per ADARRA "Centres d'interès específics amb xiquets i xiquetes gitanes".

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant en l'escola la convivència amb altres pobles i altres cultures. D'una banda, intentem transmetre a l'alumnat la riquesa de la diversitat i d'una altra fer-lo conscient que la diferència es converteix sovint en desigualtat, cosa que crea situacions d'injustícia i marginació. A més de les activitats de classe els hem demanat que lligin un conte a casa sobre aquest tema. Els hem donat a triar entre diversos títols perquè després cada persona conte a classe el que haja llegit i el compartim. Ens agradaria que col·laboràreu amb el vostre fill o filla en aquesta activitat, comprant el llibre, llegint-lo amb ell o ella i ajudant-lo a emplenar una breu fitxa de lectura que després li servirà de base per a parlar-ne a classe.

Us recomanem alguns títols, però si voleu comprar-ne un altre que conegueu i us sembla adequat, podeu incorporar-lo a la llista.

FITXA DE LECTURA

Títol:
Autor:
Quin és el tema?
Què passa en la història?
Hi ha algun conflicte? De quin tipus?
Com es resol?
Qui en són els protagonistes?
Amb qui et sents més identificat?
On ocorre?
En quina època?
T'ha agradat?
Per què?

LLIBRES RECOMANATS:

- El gat de Tigali, Didier Daeninckx, Ed Intermón-Bruño
- El topo Timoteo y Mgambo Molido, Maite Carranza, Col. La pipa de la paz, Ed. SM
- Cuentos de colores, ADARRA
- Romaníes, Marta Osorio, Col. El duende verde, Ed. Anaya
- Gorila zuri bihurtu zen mutiko beltza, Inongo Vi Makome, 1995. Ed. Desclee de Brouwer
- Hakamen ametsa, Julia Otxoa. 2000. Ed. Desclee de Brouwer
- Pottoka Gainean Trebeak, Jo Pestum. 1998. Ed. Desclee de Brouwer

Moltes gràcies per la vostra participació.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Anem a partir d'un poema d'Esteve Alcolea (Butlletí extraordinari Campanya XXXVII. Mans Unides) que reflecteix de manera molt clara i encertada la riquesa de la interculturalitat; la convivència positiva entre persones i pobles diferents. Per a constatar el que l'alumnat ha assimilat en les activitats, li demanarem que explique amb les seues paraules el contingut i faça un dibuix al costat reflectint la mateixa idea.

POEMA

No m'importa si eres xica o xic,
Si eres negre o blanc,
Si entens bé la meua llengua
I jo la teua

No importa d'on véns,
O on has nascut.

No importa si els teus pares
Vivien ja ací.

No importa si tenim
Creences diferents.

Res d'això importa.

Perquè de les diferències
No farem discriminacions.

Perquè les diferències
Ens enriqueixen.

Perquè estem cridats a viure
Junts.

I ens entendrem.

Porta ací eixa mà.

Ens entendrem.

Esteve Alcolea (traducció)

DIBUIX

Explica amb les teues paraules el que diu el poema:

UNITAT 29

UN MÓN EN CONFLICTE

■ IDEA PRINCIPAL

El dret que xiquets i xiquetes tenen a viure en pau està condicionat pel compliment de tots els altres drets, ja que només gaudirem de la pau quan es respecten els drets de totes les persones. Pau és igual a justícia i l'Educació per a la Pau és en definitiva l'Educació en els Drets Humans. Per tant, els nostres xiquets i xiquetes tenen també el dret a ser educats des de l'escola en valors com el respecte la tolerància, la igualtat o la pau, que ens encaminen a un món més just.

■ OBJECTIUS

- Conèixer l'existència de conflictes en el món i les conseqüències que comporten.
- Relacionar el treball sobre el conflicte a escala individual amb el conflicte a escala mundial.
- Diferenciar entre conflicte i violència.
- Comprendre el concepte de pau com a resultat de situacions de justícia i respecte als drets humans.
- Fer-se conscient que tots podem col·laborar en la consecució de la pau.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

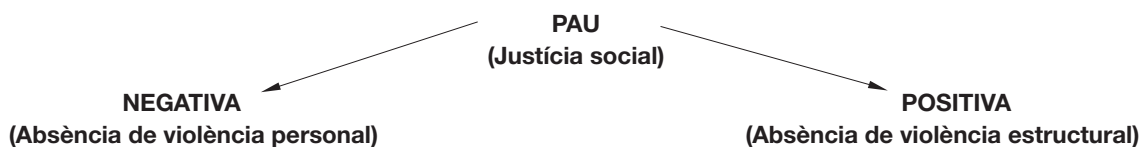
La Convenció dels drets del xiquet posa l'accent en el dret que aquest té a viure en pau i ser protegit de qual-sevol conflicte armat. Però la realitat és que el món, sobretot els països menys desenvolupats, viuen constantment embolicats en conflictes més o menys violents i guerres de les quals és molt difícil salvaguardar els nostres xiquets i xiquetes, no només ja com a víctimes sinó també com a participants actius. Les últimes dades parlen que uns 300.000 xiquets en tot el món són segrestats i ensinistrats per a empunyar un fusell en enfrontaments armats; només a Sierra Leone s'estima que el nombre de xiquets soldats ascendeix a 10.000.

Però, per què ocorren aquestes coses? Quina és la causa d'aquesta violència permanent en la qual viuen milions de persones en el món? Què entenem per pau? Quin tipus de pau volem? És el mateix conflicte que violència?

Com hem vist en unitats anteriors, el conflicte no és una cosa negativa sinó inherent al desenvolupament humà. Un conflicte ben resolt fa créixer i madurar tant les persones com les societats; és un instrument de transformació social. Quan no som capaços de resoldre els conflictes de manera pacífica (mediació, arbitratge, diàleg...) és quan sorgeix la violència. Segons Tuvilla (1993, p. 17) "No ha de confondre's conflicte amb violència. (...) El que caracteritza el conflicte és la interacció de dues parts que tenen objectius i interessos incompatibles, mentre que la violència és l'ús de la força per una de les parts (o per les dues) en la resolució del conflicte".

Para Galtung, (en Tuvilla, 1993, p.16-17) la violència està relacionada amb la no-satisfacció de les necessitats humanes i en relació amb això apareixen quatre tipus de violència: violència clàssica (la directa contra el cos), pobresa, repressió i alienació. Així mateix, en l'obra Cultura de pau, editada pel Ministeri d'Educació del Perú (en Tuvilla, 1993, p. 17-18) es diferencia entre els següents tipus de violència: estructural, latent, reactiva, venjativa, compensadora i repressiva.

Així doncs, comprovem que la violència està relacionada amb la injustícia social; per tant, la pau no és l'absència de violència (física o aparent) sinó l'existència d'una situació de justícia en la qual siguen respectats els drets de totes les persones. Per tant, com apuntàvem al començament, pau i drets humans són dues cares d'una mateixa moneda:

(Johan Galtung en Tuvilla, 1993, p. 18)

Si ens fixem en els conflictes violents que ocorren en el món ens adonarem que entre les causes de tots trobem situacions d'injustícia, desigualtat i discriminació: abús i explotació dels més febles, situacions de pobresa extrema, conflictes ètnics (racisme, xenofòbia), minories sotmeses, falta de llibertats, reivindicacions territorials, etc. En alguns casos el conflicte dóna lloc a una guerra, en uns altres es tradueix en accions violentes de caràcter més o menys puntual (terrorisme, conflictes racials...) i en ocasions es manté latent i crea un malestar profund que converteix aquestes situacions en un polvorí a punt d'explotar.

Podríem trobar exemples concrets de tots en els cinc continents. A Europa, després de la 2a Guerra Mundial i després de la denominada "guerra freda", pensàvem que estàvem lliures d'una confrontació d'aquest tipus, però la recent guerra en l'antiga Iugoslàvia ho desmenteix; els països "civilitzats", a més d'induir guerres en els països subdesenvolupats (venda d'armament, interessos econòmics, etc.), també podem arribar a ser protagonistes directes d'un conflicte armat.

Actualment, hi ha més de 50 guerres o focus de màxima tensió en els quals pot sorgir la violència en qualsevol moment. Què podem fer davant d'açò?

Des de l'escola, el primer pas, és desenvolupar en el nostre alumnat valors encaminats a aconseguir una societat més justa i inculcar-los la idea que en la nostra vida quotidiana sí que podem fer alguna cosa, per menuda que siga, per a aconseguir un món millor.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Incloure en el PEC i el PCC la transversal d'Educació per a la Pau (revisió i selecció de continguts, materials, etc.).
- Utilitzar una metodologia cooperativa tant a l'aula com fora.
- Treballar a l'aula i en el centre la resolució de conflictes de manera no violenta.
- Revisar el ROF per establir unes normes de convivència per al centre consensuades per tots els estaments de la comunitat educativa i basades en els valors (respecte, tolerància, responsabilitat, solidaritat) que volem impulsar.

La família

- Fomentar el diàleg i els valors necessaris per a una convivència en positiu dins de la família.
- Ajudar-los que s'enfronten als seus conflictes (personals o interpersonals) buscant formes de resolució creatives i no violentes.
- Proposar-los jocs i joguets no bèl·lics i comentar amb ells i elles les programes de dibuixos animats o altres sèries que utilitzen la violència de manera normalitzada.

ACTIVITAT 1: ELS CONFLICTES EN EL MÓN.

El nostre alumnat coneix desgraciadament situacions de violència. En alguns casos directament en la família (maltractaments, abusos) o en el col·legi (violència entre iguals, maltractament psicològic) i en altres casos participant més o menys indirectament de conflictes violents que esdevenen en el seu barri, poble o comunitat. Igualment, a través dels mitjans de comunicació, en major o menor mesura té notícia de les guerres i conflictes que assolien el món. Partint del que és més pròxim i enllaçant amb el treball que sobre el conflicte hem fet en la primera part d'aquest material, anirem endinsant-nos en la diferència entre conflicte i violència i observant els principals conflictes que tenen lloc actualment en el món, així com les possibles solucions.

L'educador o educadora planteja l'activitat a l'alumnat: *"Farem una llista en la pissarra de conflictes que conegeu. Poden ser coses que us passen a vosaltres o enfrontaments que conegeu en el poble o dels quals hàgeu sentit parlar a través dels mitjans de comunicació"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Reflexionar sobre la diferència entre conflicte i violència.
- Conèixer alguns dels conflictes armats que es desenvolupen en l'actualitat.
- Fomentar la cerca de solucions no violentes als conflictes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Analitzar situacions conflictives i violentes.
- Fomentar la interacció mitjançant el treball en grup.
- Treballar el procediment de cerca d'informació.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: un mapa del món de Peters, periòdics, tisores, retoladors.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora i 30 minuts.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Després de plantejar l'activitat, el primer pas (durant la primera mitja hora) serà apuntar en la pissarra els conflictes que vaja citant l'alumnat i reflexionar sobre si tots els conflictes que hem apuntat són de la mateixa naturalesa i en quins s'utilitza la violència. Es pot comparar el tractament que se'ls dóna a uns i a uns altres i tractar de traure entre tots i totes una definició de conflicte i violència.

Probablement hagen eixit ja alguns conflictes armats o enfrontaments socials que el nostre alumnat coneix però n'hi haurà molts altres sobre els quals no estiga informat. Així doncs, el segon pas (la següent mitja hora) consistirà a lliurar-los diversos periòdics o revistes (es poden utilitzar les de les ONG) i un mapa de Peters, en el qual, distribuïts en grups de quatre, haurien de situar els conflictes violents que hi haja en eixe moment en els països corresponents.

Finalment (en una altra mitja hora) es posa en comú el treball realitzat en els grups i es comenten alguns d'aquests conflictes: les causes, les seues conseqüències, possibles solucions. Seria interessant aprofundir un poc en la idea que en l'arrel d'aquests problemes està sempre la vulneració dels drets de les persones, començant pel dret a la vida i seguint per tots els altres. Podem relacionar-ho amb la unitat 28 "Diferents...", en la qual es fa referència a la vulneració d'alguns d'aquests drets (situacions de desigualtat, discriminació, etc.). Igualment posarem l'accent que el nostre alumnat s'implique en la cerca de solucions pacífiques. Així, per a finalitzar podem fer una pluja d'idees de possibles solucions a aquests conflictes, donant via lliure al grup perquè siga creatiu i fins i tot utòpic.

Si disposàrem d'un mapa de Peters gran per a penjar en la paret, podríem completar l'activitat amb la col·locació en els països corresponents de fotos i titulars retallats dels periòdics i revistes al·lusius als conflictes armats que s'hi estiguen desenvolupant. Podem mantenir el mapa penjat durant un mes o més temps i reprendre'l de tant en tant per a comprovar l'evolució o possible resolució dels conflictes.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social.

ACTIVITAT 2: POSA'T EN EL SEU LLOC

A pesar que la Convenció dels drets del xiquet advoca per protegir el menor en situacions de guerra i conflictes armats, la realitat és que els xiquets i xiquetes, per la seua especial vulnerabilitat, són unes de les principals víctimes d'aquests enfrontaments.

Són innumerables les conseqüències d'aquestes situacions, totes elles negatives: les morts de milers de persones, les violacions, la destrucció de l'economia, la fam, la propagació de malalties i la diàspora de milers de refugiats a altres països.

Un dels problemes, derivat de la guerra, que en la nostra societat vivim més de prop és el dels refugiats. És possible fins i tot que alguns dels nostres alumnes hagen conegut o hagen tingut, durant una temporada, alguns d'aquests xiquets acollits en la seua família, com ha ocorregut en ocasions amb xiquets i xiquetes bosnians, saharauis, etc., o que convisquen amb aquestes persones en el col·legi, per la qual cosa es poden sentir més sensibilitzats cap al problema.

El professor o professora planteja l'activitat: *“Sabeu que molts xiquets i xiquetes han de fugir del seu país d'origen perquè està en guerra o hi ha una situació conflictiva (fam, malaltia...) que els impedeix dur una vida normal. Els qui tenen la sort de poder arribar a un altre país i evitar la mort i la pobresa han d'enfrontar-se, no obstant això, a nous problemes. D'una banda se senten molt tristos perquè en ocasions han de separar-se de les seues famílies i a més han d'acostumar-se a viure en un país estrany, amb costums diferents. Creieu que se'ls acull bé aquests xiquets i xiquetes en la nostra societat? Aconseguen viure en unes condicions dignes? Imagineu-vos que el vostre país està en guerra i heu de refugiar-vos en un altre país sense la vostra família. Allí us ha acollit una família nova. Com us sentiríeu? Com us integraríeu en el col·legi, tenint en compte que parlen en una llengua desconeguda? I en el barri? Tindríeu amics i amigues? Trobaríeu a faltar el vostre país, la vostra família? Escriviu una carta a la vostra família contant-li com és la vostra vida en el nou país i com us sentiu”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Aprendre a posar-se en el lloc d'altres persones.
- Prendre consciència de les conseqüències dels conflictes armats.
- Comprendre els problemes que pateixen els refugiats de guerra.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Treballar l'expressió escrita a través de l'elaboració d'una carta.
- Desenvolupar la capacitat per a expressar sentiments.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: paper i útils d'escriure.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada plantejada l'activitat i després d'alguns comentaris en grup sobre la situació d'aquests xiquets i xiquetes i els problemes que es troben, es passa a l'elaboració de la carta. Cada alumne escriu la carta a la seua família que, suposadament, serà una altra persona de la classe. Així cada carta té un emissor i un destinatari dins de la mateixa classe, i cada persona se situa simultàniament en els dos papers, posant-se en el lloc de les dues parts.

En els últims quinze minuts es llegiran algunes de les cartes elaborades i es comentarà com s'han sentit en l'experiència, tant en el seu paper de refugiat com en el de la família.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Valencià i Castellà / Llengües Estrangeres.

ACTIVITAT 3: SOMIANT LA PAU

En aquesta activitat ens interessa ensenyar el nostre alumnat a pensar en positiu. És important que coneguen i visquen en alguna mesura els aspectes negatius de la violència però també que desenvolupen una certa tendència a la utopia. Fer-los conscients que la convivència es pot millorar desenvolupant determinats valors i actituds (tolerància, solidaritat, justícia, respecte...), tant en el col·legi, en la família, com en àmbits més amplis (el poble, la comunitat, l'estat, el món). Per un moment els animarem a somiar.:

*“Si tots tinguérem el mateix somni,
podria fer-se real.
UN REGNE EN PAU”*

(Steven Kellogg, 1991, p. 3-5)

L'educador o educadora planteja l'activitat: *“Hem vist la quantitat de conflictes violents que hi ha al nostre voltant i en el món. Hem conegut també les conseqüències negatives que tot açò té. Però, es pot fer alguna cosa per a millorar-lo? Com creieu que s'aconseguiria un món en pau? Quins canvis importants hi hauria d'haver a escala mundial? I en el nostre àmbit, què podríem canviar en el nostre comportament amb la resta de les persones per a millorar la convivència? Imagineu-vos un món just i en pau, és bonic, veritat? John Lennon ho va fer a través de la música en la seua cançó Imagine. En el vostre cas tractareu de plasmar-ho en un mural que represente eixe món que somieu”.*

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Expressar les seues idees i sentiments sobre la pau.
- Reflexionar sobre quines són les claus per a un món en pau.
- Desenvolupar la capacitat creativa.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer un mural.
- Desenvolupar l'expressió plàstica.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: casset, cinta amb la cançó Imagine, partitura si la tinguérem, cartolines, pintures de colors retoladors, imatges i fotos retallades de periòdics o revistes.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 1 sessió d'1 hora. Si es treballa també en Anglès i en Música caldrà dedicar-li més temps.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Com a activitat d'ambientació s'ha pogut escoltar prèviament la cançó Imagine de John Lennon en la classe d'Anglès i haver traduït i analitzat la lletra (si disposàrem de la partitura, es podria treballar simultàniament a classe de música).

Enllaçant amb la idea de la cançó, es dediquen uns quinze o vint minuts que l'alumnat conteste a les preguntes que se li llancen i reflexione sobre aquestes qüestions. Es pot fer també a manera de pluja d'idees: se li demana a l'alumnat que vaja dient paraules associades a la idea de “pau” que s'aniran apuntant en la pissarra.

Prenent com a base aquestes paraules, idees o sentiments, en grups de quatre persones haurien d'elaborar un mural on expressen la seua idea sobre la pau o com s'imaginen un món en pau. Poden fer un dibuix original o utilitzar la tècnica del collage. Per a això se'ls reparteix cartolines, retoladors, llapis de colors i algunes revistes de les quals puguen retallar fotos, dibuixos o fins i tot rètols i titulars.

L'activitat es pot fer coincidir amb el 30 de gener “Dia mundial de la Pau” i utilitzar els cartells per a ambientar la classe, els passadissos i sensibilitzar els seus companys i companyes sobre la importància d'eixe dia.

IMAGINE

Imagine there's no heaven
It's easy if you try
No hell below us
Above us only sky
Imagine all the people
Living for today...
Imagine there's no countries
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people

Living life in peace...
Imagine no possessions
I wonder if you can
No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world...
You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will be as one

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Llengües Estrangeres / Educació artística (Música / Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant amb els vostres fills i filles el tema dels conflictes en el món; l'ús de la violència com a forma de relació entre persones i pobles.

Hem tractat que s'adonen de les causes i les conseqüències d'aquests conflictes armats i així mateix els hem obert altres vies possibles en la consecució d'un món més feliç.

Ens agradaria que ens ajudàreu en aquest intent i us demanem la vostra col·laboració en la següent activitat: Hem contactat al nostre alumnat que, encara que ara acostumem a veure les guerres per televisió i quasi sempre són en un país llunyà, no fa tant de temps ací també vam patir una guerra i que, a conseqüència d'això, molts xiquets i xiquetes també van haver de deixar les seues cases i viatjar a altres països que els acolliren. Els hem demanat que pregunten a les persones majors (avi, àvia) de la seua família o del veïnat (si tingueren confiança per a això) si van viure aquella guerra o algun altre conflicte armat i, en cas afirmatiu, que els facen una breu enquesta:

- Quants anys tenies quan va esclatar la guerra?
- Quins són els principals records d'aquella època?
- Es podia anar a escola?
- Vau passar fam?
- Hi van morir familiars teus?
- Vau haver d'anar-vos-en a un altre país? Quin? Quant de temps?
- Com et vas sentir? Et van acollir bé?
- Què caldria fer per a evitar aquest tipus de conflicte?

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

En aquesta activitat d'avaluació ens interessaria que posaren en joc tot el que hem anat aprenent: com es poden resoldre els conflictes sense violència, la relació entre violència i vulneració dels drets humans, les terribles conseqüències de les guerres, els valors que hem de desenvolupar per aconseguir una millor convivència entre les persones, etc.

Per a això els proposem l'elaboració d'un menut conte (dos fulls doblegats per la meitat, inclosa la portada amb el títol i la contraportada), que constarà de text i il·lustracions. El tema és lliure però haurà de reflectir un conflicte violent (pot situar-se en una guerra, un enfrontament entre bandes o pobles, una situació de marginació, etc.) en el qual xiquetes i xiquets col·laboren en la recerca d'una solució pacífica posant en joc valors com la solidaritat, el respecte als drets de les altres persones, el diàleg, la tolerància, etc.

La idea és enquadrar després tots els contes en un llibre a l'estil de "El gran llibre de la PAU" o altres de similars i presentar-lo en altres classes, o fins i tot a les famílies.

A través d'aquest treball podem comprovar el que l'alumnat ha assimilat en relació amb els continguts i objectius d'aquesta unitat.

UNITAT 30

NO HI HA DRET!

■ IDEA PRINCIPAL

Començàvem aquest material amb la idea que els xiquets i xiquetes també tenen drets. Així ho diu i tracta de garantir-ho la Convenció sobre els drets del xiquet, aprovada per l'Assemblea General de l'ONU. No obstant això, la desigualtat existent entre Nord-Sud provoca que, en la pràctica, no tots els xiquets i xiquetes puguin gaudir d'aquests drets. En açò també som diferents.

■ OBJECTIUS

- Conèixer la vida i els problemes dels xiquets i xiquetes d'altres països.
- Adonar-se de la diferència entre les seues vides i les nostres.
- Ser conscient de la injustícia d'aquesta desigualtat.
- Desenvolupar actituds de solidaritat i cooperació.
- Valorar els drets dels quals ells i elles sí que poden gaudir.

■ DESENVOLUPAMENT DE LA UNITAT

"Imposada pels països més influents en l'Assemblea General de l'ONU (és a dir, els desenvolupats), la Convenció dels drets del xiquet persegueix uns objectius assequibles amb major o menor esforç al conjunt d'aquests però quasi impossibles d'assolir per a la majoria dels països del Tercer Món" (Jatun

Sunqu núm. 12, p. 16). Efectivament, el punt de partida dels uns i els altres és tan diferent que la plasmació de la teoria en la pràctica ha resultat molt dispar.

Els països desenvolupats han anat aconseguint, en gran mesura, el compliment d'aquests articles perquè partien d'una situació econòmica i política molt favorable. Així, encara que encara hi ha importants bosses de pobresa i casos d'explotació infantil en països occidentals, la majoria de la població d'aquestes edats està ben alimentada i cuidada, gaudeix d'una família i un habitatge digne, acudeix a l'escola i té temps per al descans i l'oci, etc.

Una realitat molt diferent és la que es viu en el Tercer Món. Anualment, uns 40 milions de xiquets i xiquetes queden sense inscriure en naixer; un terç dels naixements. Un cas especialment sagnant en relació amb açò és el fenomen dels xiquets del carrer, "meninos da rua" al Brasil, que superen l'esgarrifosa xifra de 7 milions. Tess Alves, membre del Moviment Nacional de Meninos i meninas da Rua de l'estat de Ceará (Brasil) els descriu així: "La majoria han nascut i viuen en els carrers sense cap tipus de vincle familiar. Tots arriben al nostre moviment sense document d'identitat, molts no saben l'edat que tenen i alguns ni tan sols tenen nom propi" (Jatun Sunqu núm. 4, p.22).

Anualment moren 12 milions de xiquets menors de 5 anys en aquests països per causes fàcilment evitables (pneumònia, pallola, diarrea, tuberculosi, tètan, etc.). Més de la meitat d'aquestes morts estan causades, directament o indirectament, per la mala nutrició o la fam i es calcula que més de la meitat dels xiquets del Tercer Món estan anèmics, fet que redueix la seua capacitat d'aprenentatge i la seua defensa contra la malaltia.

Aproximadament 145 milions de xiquets i xiquetes del Tercer Món, d'entre 6 i 11 anys, no estan escolaritzats i solament un 75% de la població infantil acaba els 4 primer anys d'escolarització. En el cas de la secundària arriba a 284 milions.

En estreta relació amb açò està l'existència del treball infantil. Segons la OIT, en el món hi ha prop de 250 milions de xiquets i xiquetes d'entre 5 i 14 anys que treballen (el 95% en països del Tercer Món) i ho fan a més en condicions en general d'explotació (sous més baixos, horaris excessius, condicions insalubres...) i en treballs que per la seua perillositat o duresa física els haurien d'estar especialment vetats (mineria, treballs agrícoles, indústries químiques, pesca submarina...). És evident que aquestes xiquetes i xiquets no poden accedir a l'escola, ni gaudir de temps lliure, ni gaudir d'un desenvolupament físic saludable.

No obstant això en molts casos la prohibició estricta del treball d'aquestes criatures pot posar en perill les seues necessitats més bàsiques i les de les seues famílies (alimentació, vestit, allotjament), ja que manquen dels mitjans elementals de supervivència i viuen en països empobrits, sense serveis bàsics d'educació i salut.

Davant aquesta situació la mateixa OIT admet que la gran magnitud del problema fa impossible eradicar immediatament el treball infantil, però considera prioritari acabar, almenys, amb les situacions més greus i abusives com l'esclavitud, la prostitució, pornografia i tràfic de drogues, els treballs especialment perillosos per a la seua salut i el reclutament forçós per a prendre part en conflictes armats.

Capítol a part mereix la situació de les xiquetes. No és cap novetat parlar de la discriminació de sexe ja que és una realitat encara en la nostra cultura. Però en molts dels països no desenvolupats la situació és molt més greu, ja que als prejudicis sexistes s'uneixen a més creences religioses o costums culturals molt arrelats en aquests pobles que posen la dona en una situació de major submissió i fins i tot esclavitud pel que fa a l'home.

Se segueix pensant que la dona ha de dedicar-se exclusivament a les tasques domèstiques i familiars. Les xiquetes reben menys educació i pitjor alimentació i atenció sanitària que els xiquets, cosa que fa perillar fins i tot la seua supervivència pel fet de ser xiquetes (avortaments selectius). A més, en prop de 30 països es mutilen els òrgans sexuals de dos milions de xiquetes a l'any i aquestes segueixen sent les principals víctimes de la prostitució i d'altres pràctiques sexuals il·lícites.

A pesar d'aquest trist panorama cal dir que, encara que molt lentament, la situació ha millorat sensiblement en els últims 40 anys i segueix fent-ho impulsada per la Convenció i per l'obstinació i l'esforç d'institucions internacionals i ONG. No obstant això, serien també necessàries mesures com la condonació del deute extern o l'augment dels fons de cooperació perquè la situació en aquests països començara realment a canviar.

■ QUÈ ES POT TREBALLAR EN RELACIÓ AMB AQUEST TEMA?

El professorat

- Revisar i seleccionar els continguts del PCC de les àrees i els materials d'aula (unitats didàctiques, llibres de lectura, vídeos, jocs, etc.) tenint en compte les Transversals d'E. per al Desenvolupament, I. per al Consum i la Coeducació.
- Fomentar valors com la solidaritat o la cooperació a través del treball en grup.
- Adoptar com a centre comportaments acordes amb un consum responsable i solidari i participar en campanyes promogudes per les ONG tant de sensibilització com de cooperació.

La família

- Ensenyar els seus fills i filles a valorar els béns i drets dels quals gaudeixen.
- Fomentar actituds de consum responsable: quantitat de diners que els donen, en què ho gasten...
- Col·laborar juntament amb els seus fills i filles en campanyes o projectes d'ONG a favor del Tercer Món.
- Educar-los en la coresponsabilitat i la solidaritat en les situacions quotidianes que es produeixen en la vida familiar.

ACTIVITAT 1: EL BERENAR (IN)SOLIDARI

La fam i la mala nutrició constitueix un dels principals problemes que afecten els països del Tercer Món. A més de causar un nombre important de morts entre la població infantil repercuteix de manera decisiva en la seua educació i el seu desenvolupament físic i psicològic. Però el problema no és que no hi haja prou aliments en el món per a tota la població sinó que estan desigualment repartits. Així, es dona la paradoxa que els països que produeixen la majoria de les matèries primeres amb les quals s'elaboren aliments que consumim ací no gaudisquen d'una bona alimentació.

S'estima que el 30% més ric de la població mundial disposa del 75% de la producció global d'aliments.

Intentarem que el nostre alumnat visca aquesta injusta distribució dels aliments en el món a través d'un berenar que començarà sent "insolidari" per a convertir-se posteriorment en "solidari".

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat: *"Demà a la vesprada organitzarem un berenar. Hauríeu de portar de casa diferents aliments i begudes. Cada persona portarà tres productes diferents i me'ls lliurarà durant el matí perquè ho pugua anar organitzant."*

(Per a evitar que porten només lllaminadures se'ls poden suggerir diferents productes.)

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Prendre consciència de la importància de l'alimentació i de la desigual distribució dels aliments en el món.
- Desenvolupar actituds solidàries i de cooperació.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Viure una experiència de repartiment injust.
- Reflexionar sobre la situació de molts xiquets i xiquetes mal o insuficientment alimentats.
- Adonar-se del privilegi que suposa nàixer en un país desenvolupat.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: productes alimentosos portats per l'alumnat, cartolines per a distribuir a cada grup, la pissarra, les dades sobre l'alimentació en el món (en la mesura del possible actualitzats).

DURADA DE L'ACTIVITAT: les 2 sessions d'una vesprada.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

El professor, una vegada arreplegats els productes que ha portat l'alumnat, fa una distribució aproximada dels aliments en cinc grups (tenint en compte la quantitat i la qualitat dels productes) prenent com a base les dades següents:

"Si el concepte d'**alimentació suficient** es xifra en **2.700/2.800 calories** i uns **40 grams de proteïnes animals**, la distribució de l'alimentació entre la població mundial respondria als següents percentatges aproximats:

• Suficientment alimentats o sobrealimentats (Europa, Amèrica del Nord, URSS, Japó, Austràlia i minories privilegiades del Tercer Món)	25%
• Alimentació quantitativament suficient (2.500/2800 cal.) però escassa en proteïnes animals (20/30 gr./dia)	15%*
• Alimentació en el límit quantitatiu (2500 cal./dia) però baixa en proteïnes animals (10/20 gr./dia)	20%*
• Subalimentació neta (2000/2500 cal./dia i 5/10 gr./dia de proteïnes animals)	30%*
• Fam crònica (menys de 2000 cal./dia i molt poques proteïnes animals)	10%*

*Les quatre últimes categories se situen majoritàriament en els països del Tercer Món
(Font: CCFD-Info., en José Joaquín Gómez Palacios, 1992, p.68)

Una vegada en la classe, es divideix l'alumnat en cinc grups (més o menys segons els percentatges de població establits més amunt) i es reparteixen els lots de productes ja seleccionats en el que es denominarà un berenar "insolidari". Seguidament se'ls pregunta si els sembla bé el repartiment i com se sent cada grup davant del que li ha tocat. Segurament, l'alumnat protestarà i preguntarà per què si tots han portat tres productes a uns grups els toca tant i a altres tan poc. S'aprofita aquesta circumstància per a fer un paral·lelisme amb el que succeeix en el món. Es comenten les xifres que podem tenir ja apuntades en la pissarra sobre la distribució dels aliments en el món i se'ls distribueix a cada grup el cartell que defineix quina és la seua categoria de les cinc comentades (es pot aprofitar també per a treballar percentatges transformant-los en nombres enters). Se'ls pregunta si els sembla justa aquesta situació i es provoca el debat sobre aquestes desigualtats. Es tracta de fer-los veure que haver nascut en un país o un altre està condicionant definitivament l'alimentació de molts xiquets i xiquetes i per tant el seu desenvolupament humà, incidint en la importància d'estar ben alimentat per a desenvolupar una vida saludable, poder estudiar, etc.

La segona part de l'activitat se centraria a tractar de redistribuir els productes d'una manera més equilibrada entre els cinc grups que també es reorganitzarien amb els mateixos membres en tots ells.

A partir d'aquest moment, una vegada que hi haja un repartiment equitatiu es trencarien els grups i començaria el berenar "solidari" compartint tot entre tots i totes.

Una variant de l'activitat podria ser desenvolupar-la en les hores de menjador escolar.

Es recomana desenvolupar aquesta activitat després d'haver treballat el tema de l'alimentació: la ingesta diària que fan, la quantitat de calories i proteïnes animals que consumeixen, què es considera una alimentació suficient i equilibrada, etc.

■ **VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM**

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques / Tutoria.

ACTIVITAT 2: ESTUDIES O TREBALLES?

Com hem vist en l'apartat corresponent al desenvolupament de la unitat, hi ha una gran part de la població infantil en els països menys desenvolupats que realitzen algun tipus de treball i en la majoria dels casos en condicions d'explotació i fins i tot esclavitud, amb tot el que açò comporta de falta d'escolarització i problemes de salut. La vida d'un xiquet o xiqueta d'un d'aquests països i la del nostre alumnat és en aquest aspecte radicalment diferent (excepte casos excepcionals), encara que en el cas de les xiquetes i les tasques domèstiques veurem que les diferències s'acurten.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat, que comença amb una reflexió inicial sobre la seua vida personal: *"Pensarem sobre el que feu habitualment un dia qualsevol de la setmana: quant de temps dediqueu a assistir a l'escola i a l'estudi, quant al joc i quant a les tasques domèstiques, per a això utilitzarem un quadre d'arreplega de dades"*.

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Conèixer l'existència del treball infantil.
- Conèixer dades sobre la vida de xiquets i xiquetes en els països del Sud.
- Reflexionar sobre la diferència entre les seues vides i les d'aquests xiquets i xiquetes.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Reflexionar sobre la distribució del seu temps en diferents tasques.
- Fer diferents operacions matemàtiques (trobar percentatges i transformar percentatges en nombres enters).
- Comparar percentatges pel que fa a les tasques domèstiques.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula.

MATERIALS: útils d'escriure, quadre de recollida de dades, pissarra, vídeo i ordinador si foren necessaris.

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora de durada cadascuna.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

Una vegada explicada l'activitat inicial a l'alumnat, se li passa el següent quadre que haurà d'emplenar individualment:

UN DIA QUALSEVOL DEDIQUE...

	..a l'escola i a l'estudi	...a jugar i a divertir-me	..a les tasques domèstiques
HORES			

Les dades arreplegades es comenten en gran grup traient percentatges sobre com distribueixen el seu temps al llarg del dia, fent especial èmfasi en l'apartat de les tasques domèstiques, ja que apareixerà una diferència clara entre xiquets i xiquetes.

Seguidament, a manera d'exemple, es llig en veu alta el següent text sobre la vida dels xiquets de Pakistan:

"Els xiquets de Pakistan fabriquen, per 0,45 euros la peça, balons de futbol per als estadios de tot el món, que es venen per 60 euros en les grans marques esportives. Una quarta part dels trenta-cinc milions de balons de futbol que es fabriquen a Pakistan estan cosits per xiquets que treballen entre huit i deu hores diàries per un salari de 0,04 euros l'hora... Aquests balons són els que colpegen estrelles de futbol tan ben pagades com Baggio o Ronaldo.

Vint mil balons al mes. També aquests xiquets són víctimes del deute de servitud i d'usurers sense escrúpols. Mudassar, d'onze anys, cosia balons des dels huit: "M'agradaria anar a escola, però he de treballar", deia. Els salaris són molt baixos per als homes. Per això recorren als xiquets i les dones." (Manuel Legineche, 1996, p. 23)

Es reflexiona en gran grup: Què us ha semblat el text que acabem de llegir? Sabíeu que hi ha xiquets i xiquetes de la vostra edat que han de treballar per a sobreviure? Creieu que aquests xiquets tenen temps per a divertir-se? I per a anar a escola? S'assembla a la vostra vida? Què opineu d'aquesta situació?

Per a completar el treball se'ls faciliten algunes dades i unes qüestions a resoldre en grups menuts (4 persones). Si l'alumnat té un bon maneig de l'ordinador podrien també reflectir les xifres en gràfics:

- Aproximadament 145 milions de xiquets d'entre 6 i 11 anys no tenen accés a l'educació primària. Prop de 85 milions són xiquetes. Troba el percentatge de xiquets i xiquetes no escolaritzats. Quin és major? A què creus que es deu?
- Se suposa que treballen en el món 250 milions de xiquets i xiquetes de 5 a 14 anys. Un 60% viu a Àsia, el 32% a Àfrica i el 7% a Amèrica Llatina. Tradueix en nombres enters aquests percentatges. T'has fixat que falta un 1%? On creus que viuran aquests altres xiquets i xiquetes. Creus que en el nostre país hi ha xiquets i xiquetes que treballen? En coneixes algun?
- Troba la diferència entre les setanta-cinc pessetes que reben els xiquets de Pakistan per fer el baló i les deu mil pessetes per les quals es venen a les grans marques esportives. Què passa amb eixos diners? On es queden?
- En molts països les xiquetes dediquen un 80% més del seu temps a les tasques domèstiques que els xiquets. Us sembla just? Compareu-ho amb les dades que hem arreplegat sobre vosaltres.

Una vegada acabats els exercicis es posen en comú les respostes i es torna a fer una reflexió en gran grup sobre la situació de la infància en aquests països i sobre la discriminació afegida que pateixen les xiquetes.

Com a complement a aquesta activitat es pot veure amb l'alumnat algun vídeo que arreplegue experiències de xiquets i xiquetes del Tercer Món com "Huit de cada deu" (tres vídeos) de l'Associació Zabalketa o "També volen ser xiquetes i xiquets" d'Intermón. Així mateix es podria establir correspondència amb xiquets i xiquetes d'altres països per a conèixer com viuen; a través d'algunes ONG podríem aconseguir noms i adreces.

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES DEL CURRÍCULUM

Coneixement del Medi Natural i Social / Matemàtiques.

ACTIVITAT 3: UN CONSUM RESPONSABLE

Vivim en una societat en la qual l'adquisició de béns excedeix les necessitats bàsiques per a convertir-se en una forma de prestigi social o una manera d'omplir falsament determinades mancances. No debades, la publicitat pretén vendre'ns a través de reclams com el sexe, l'amistat, el reconeixement social, el poder, etc. des d'una sopa a un automòbil. Estem en el món de les marques i fins els xiquets i xiquetes demanen els seus joguets i la seua roba amb "cognom". Però, com ocorre amb altres coses, aquesta és la "febre consumista" que vivim en els països industrialitzats, perquè gran part de la població dels països menys desenvolupats manquen, no obstant això, dels béns més bàsics (alimentació, vestit, habitatge, sanitat o educació).

L'excés de consum del Nord té molt a veure amb la pobresa en la qual viu gran part de la població mundial, amb l'explotació del treball infantil i adult i amb la deterioració mediambiental (calfament del planeta, escassetat d'aigua potable, desforestació, etc.). El nostre consum té conseqüències. Així doncs, està en les nostres mans practicar un tipus de consum més responsable que garantisca les necessitats i els drets bàsics de tots i totes sense comprometre el futur del nostre planeta.

L'educador planteja l'activitat a l'alumnat a través d'unes preguntes introductòries: "Quants diners us donen a casa per a la setmana? Us ho gasteu tot? En què? Quins d'eixes coses us semblen bàsiques i de què podríeu prescindir? Sabeu que el que consumim té conseqüències per a altres persones? Heu sentit a parlar de les tendes de comerç just?"

■ OBJECTIUS PRINCIPALS

- Desenvolupar una actitud crítica davant el consum excessiu.
- Conèixer la iniciativa del comerç just.
- Desenvolupar actituds solidàries i de consum responsable.

■ OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Fer una reflexió sobre quants diners gasten i en què.
- Fer una visita a una tenda de comerç just.
- Elaborar i fer una entrevista a l'encarregada de la tenda.

■ PREPARACIÓ PRÈVIA

LLOC: a l'aula i en la tenda de comerç just.

MATERIALS: útils d'escriure, alguns productes de "comerç just".

DURADA DE L'ACTIVITAT: 2 sessions d'1 hora cadascuna.

■ COM PORTAR A TERME L'ACTIVITAT

La professora o professor llança una sèrie de preguntes inicials a l'alumnat per a buscar la reflexió sobre el seu consum. Una vegada ambientat el tema es presenta la iniciativa del "comerç just" i s'expliquen algunes de les característiques principals. Aportem ací algunes dades però podeu trobar més informació en materials d'Intermón o Mans Unides sobre el tema (vegeu bibliografia).

El moviment del "comerç just" va nàixer a Holanda en els anys 60. El seu principi fonamental és el de garantir als productors del Sud una compensació justa pel seu treball. Per a fer-ho s'adquireixen directament els productes als camperols i artesans del Sud, eliminant d'aquesta manera els intermediaris.

En el cas de les empreses s'esbrina si compleixen les clàusules establides per la OIT: llibertat d'associació dels treballadors, dret a l'organització i negociació col·lectiva, edat mínima d'admissió al treball, absència de discriminació en el treball per motiu de raça, gènere, religió, opinió política, etc. i exclusió del treball forçós. En cas contrari, a més de no negociar-hi se'ls imposen sancions.

La primera tenda de comerç just es va inaugurar a Holanda en 1969. Actualment a Europa hi ha més de 3.000 tendes d'aquest tipus i uns 45.000 punts de venda.

Una vegada introduït el tema, es fa referència a alguna tenda de comerç just que hi haja en la nostra localitat o, si escau, en una localitat propera; se'ls mostra alguns dels productes que s'hi venen i se'ls proposa fer una visita a una de les botigues.

Perquè la visita siga més productiva se'ls suggereixen dues coses:

- Elaborar una entrevista que faran a l'encarregada de la tenda per aconseguir informació sobre el tema. Haurien de pensar en petits grups (3 o 4 persones) el que els agradaria saber sobre aquest moviment i escriuran les preguntes. Després es posa en comú i s'elabora l'entrevista definitiva.
- Demanar a casa una mica de diners per a comprar algun producte en la tenda solidària i col·laborar així amb aquesta iniciativa.

Després de tornar a l'aula podem tractar de localitzar en un mapa els països en els quals s'elaboren els productes que hem vist o comprat. Es podria plantejar també en Plàstica analitzar el tipus d'artesanía pròpia d'eixos països (materials, tècniques, colors, etc.) i fins i tot reproduir alguna d'eixes tècniques que resulte fàcil d'elaborar.

Com a complement a aquesta activitat se li pot proposar a l'alumnat la possibilitat de muntar una tenda d'aquest tipus en l'escola en l'època de Nadal o coincidint amb alguna festa. Per a això només és necessari posar-se en contacte amb algunes de les ONG que potencien aquest tipus de Comerç (Intermón, Mercadeco, Ecodenda, Mans Unides, etc.).

■ VINCULACIÓ AMB LES ÀREES

Valencià i Castellà / Coneixement del Medi Natural i Social / Educació Artística (Educació Plàstica i Visual) / Tutoria.

355

FITXA PER A LA FAMÍLIA

Benvolguda família,

Estem treballant a classe amb els vostres fills i filles com viuen els xiquets i xiquetes de països menys desenvolupats que el nostre. Per això us demanarem la vostra col·laboració en diversos moments.

En un cas, per a l'organització a classe d'un berenar en el qual experimenten la desigualtat en el repartiment dels aliments en el món, després del qual us suggerim que els pregunteu com ha anat i que comenteu amb ell o ella l'experiència.

En l'altre cas es tracta que els doneu una mica de diners destinats a comprar un producte de comerç just en una tenda que visitarem.

En aquest últim cas pot ser que vosaltres no conegueu aquesta iniciativa; tant si és així com si no, us suggerim que li demaneu al vostre fill o la vostra filla que us conte la visita a la tenda solidària, que us explique en què consisteix el comerç just, que us informe sobre quin tipus de productes es poden trobar en aquestes tendes i, finalment, que us duga un dia a conèixer-la, ja que sap on està i fins i tot ha entrevistat l'encarregada. Deixeu que el vostre fill us faça de guia, això el farà sentir-se important i compartiu amb ella o ell eixa experiència, això farà que la valore més.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

VALORACIÓ DE LA UNITAT

Com una forma de valorar el que ha assimilat en aquesta unitat, tant en coneixements com en actituds plantejarem a l'alumnat que elabore un cartell publicitari, a manera de campanya, en el qual es denuncie la situació de molts xiquets i xiquetes dels països del Tercer Món en alguns dels aspectes que hem anat treballant (fam, falta d'escolarització, treball infantil, falta d'assistència sanitària, etc.) i es demane la col·laboració de la gent.

ANNEX

Convenció de les Nacions Unides sobre els drets del xiquet

1.- 18 anys d'edat

S'entén per xiquet tot ésser humà menor de 18 anys, llevat que, en virtut de la llei que li siga aplicable, haja arribat abans a la majoria d'edat.

2.- No discriminació

Els drets enunciats en aquesta Convenció seran vàlids per a tots els xiquets sense cap distinció i independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, l'origen, la posició econòmica, els impediments físics o les opinions del xiquet i dels seus pares. L'estat cuidarà que ningú patisca discriminació.

3.- L'interès superior del xiquet

En totes les mesures concernents als xiquets que prenguen les autoritats o entitats públiques o privades, la consideració primordial serà l'interès superior del xiquet. L'estat vetlarà perquè les institucions i els serveis encarregats de la seguretat o protecció de xiquets complisquen les normes establides, especialment en matèria de seguretat, sanitat, nombre i competència del personal i supervisió.

4.- Responsabilitat de l'estat

Incumbeix l'estat la responsabilitat de fer valdre els drets del xiquet.

5.- Responsabilitat dels pares i les mares

L'estat respectarà els drets i deures dels pares, mares o d'altres persones encarregades legalment del xiquet de donar-li orientació i suport perquè pugua exercitar els drets reconeguts en la Convenció.

6.- Dret a la vida

L'estat està obligat, en la major mesura possible, a vetlar per la supervivència i el desenvolupament del xiquet.

7.- Nom i nacionalitat

El xiquet tindrà dret, immediatament després del seu naixement, a nom i nacionalitat i en la mesura del possible, a conèixer al seu pare i mare i a ser cuidat per ells.

8.- Identitat

L'estat respectarà el dret del xiquet a preservar la seua identitat inclosos nacionalitat, nom i relacions familiars. Quan siga privat il·legalment de la seua identitat, l'estat prestarà assistència sense demora per a reestablir-la.

9.- Mantenir la família unida

El xiquet no serà separat del seu pare i mare contra

la seua voluntat, excepte quan això siga necessari per a l'interès superior del xiquet.

10.- Reunificació familiar

Tota sol·licitud d'eixida o entrada en un país a l'efecte de reunificació familiar serà atesa de manera positiva, humanitària i expeditiva. El xiquet tindrà dret a mantenir contacte regular amb el pare i la mare.

11.- Trasllet i retenció il·lícits

L'estat adoptarà mesures per a lluitar contra el trasllet o la retenció il·lícits de xiquets en l'estranger, concertant, per a aquesta fi, acords amb altres països.

12.- Expressar la seua opinió

El xiquet tindrà dret a expressar el seu parer en tots els assumptes que l'afecten, i les seues opinions seran tingudes en compte.

13.- Rebre i donar informació

El xiquet tindrà dret a la llibertat d'expressió, a buscar, rebre i difondre informació i idees de tot tipus i per qualsevol mitjà.

14.- Llibertat de pensament, consciència i religió

El xiquet tindrà dret a llibertat de pensament, de consciència i de religió. L'estat respectarà els drets i deures dels pares i mares d'informar el xiquet sobre els seus drets referents a això.

15.- Llibertat d'associació

El xiquet tindrà dret a llibertat d'associació i de reunió.

16.- Dret a la intimitat

El xiquet no serà objecte d'ingerències arbitràries o il·legals en la seua vida privada, la seua família, el seu domicili o la seua correspondència, i serà protegit contra atacs il·legals al seu honor i reputació.

17.- Mitjans de comunicació

L'estat garantirà que el xiquet tinga accés a informació procedent de diverses nacions i fonts internacionals. L'estat encoratjarà els mitjans de comunicació i les editorials a difondre informació que promoga l'enteniment, el saber, les aptituds socials i el benestar, a produir material infantil, inclusivament per a xiquets de grups minoritaris. L'estat protegirà el xiquet contra tota informació perjudicial.

18.- Responsabilitat dels pares i mares

Incumbirà els pares i mares la responsabilitat princi-

pal de la cura i desenvolupament del xiquet segons l'interès superior d'aquest. L'estat donarà suport i promourà la creació d'institucions, serveis i mesures per a la cura dels xiquets, tenint en compte també els pares i mares que treballen fora de la llar.

19.- Protecció contra els abusos

L'estat protegirà el xiquet contra tot maltractament físic o mental, negligència, negligència o explotació per part del pare i la mare o altres persones que el tinguen a càrrec seu.

20.- Xiquets sense cura familiar

Els xiquets privats del seu medi familiar tindran dret especial a protecció i assistència, per exemple, col·locació en llars de guarda o, si fóra necessari, en institucions adequades, o el lliurament d'aquest en adopció.

21.- Adopció

L'adopció nacional i internacional només s'efectuarà d'acord amb la llei, i haurà de ser autoritzada per autoritats competents. L'adopció internacional no donarà lloc a indeguts beneficis econòmics, i haurà de ser considerada com a alternativa a mesures de cura i atenció en el país d'origen del menor.

22.- Xiquets refugiats

El xiquet que sol·licite la condició de refugiat o siga considerat com a refugiat rebrà la necessària protecció i assistència humanitària. En cooperació amb organismes internacionals, l'estat ajudarà tot xiquet sol a reunir-se amb el seu pare i mare.

23.- Xiquets impeditos

El xiquet mentalment o físicament impedit tindrà dret a gaudir d'una vida plena i decent en condicions que asseguruen la seua dignitat, estimulen la confiança en si mateix i faciliten la seua participació activa en la comunitat. El xiquet impedit tindrà dret a cures especials i accés a educació, capacitació, serveis sanitaris, serveis de rehabilitació, preparació per a la vida laboral i oportunitats recreatives a fi d'assolir, en la major mesura possible, la seua integració social i desenvolupament individual. L'estat cooperarà amb altres nacions en aquest àmbit, tenint en compte les necessitats dels països en desenvolupament.

24.- Salut

El xiquet tindrà dret a rebre el més alt nivell possible de tractament mèdic i assistència sanitària per a recuperar-se de la malaltia. L'estat adoptarà les mesures apropiades per a reduir la mortalitat infantil, assegurar que tots els xiquets reben la necessària assistència mèdica, donar bona atenció sanitària postnatal a les mares, combatre les malalties

i orientar i educar en matèria de sanitat i nutrició adequada. L'estat també abolirà pràctiques tradicionals perjudicials per a la salut, cooperarà amb altres nacions i tindrà especialment en compte les necessitats dels països en desenvolupament.

25.- Xiquets sota cura d'entitat pública

El xiquet internat en un establiment fora del medi familiar tindrà dret a avaluació periòdica del tractament i altres circumstàncies de la seua internació.

26.- Serveis socials

L'estat vetlarà perquè el xiquet reba l'assistència social i el suport econòmic que li corresponguen segons la seua legislació nacional.

27.- Nivell de vida

El xiquet tindrà dret a un nivell de vida que siga suficient en tots els aspectes. Incumbeix els pares i mares o altres persones encarregades del xiquet la responsabilitat primordial d'assegurar les condicions de vida que siguen necessàries per al desenvolupament del xiquet. L'estat està obligat a donar suport a les persones encarregades del xiquet.

28.- Educació

El xiquet tindrà dret a l'educació. L'estat farà l'ensenyament primari obligatori i gratuït. Facilitarà l'accés de tots els xiquets a diverses modalitats d'ensenyament secundari i adoptarà mesures apropiades per a reduir la taxa de deserció escolar. La disciplina escolar es practicarà de manera compatible amb la dignitat humana del xiquet. Així mateix, l'estat fomentarà la cooperació internacional en matèria d'educació tenint en compte especialment les necessitats dels països en desenvolupament.

29.- Objecte d'educació

L'educació estimularà el desenvolupament de la personalitat i les aptituds teòriques i pràctiques del xiquet inculcant el respecte als drets humans i promovent l'esperit de pau, tolerància i amistat entre els pobles. L'educació infondrà el respecte a la naturalesa i a la cultura pròpia i aliena.

30.- Minories i pobles indígenes

El xiquet que pertanga a una minoria o a la població indígena d'un país, tindrà dret, en comú amb altres membres del seu grup, a conrear la seua cultura, religió i idiomes propis.

31.- Esplai i temps lliure

El xiquet tindrà dret a descans, temps lliure i activitats recreatives, així com a participar en la vida cultural i en les arts.

32.- Treball infantil

El xiquet tindrà dret a protecció contra l'explotació

econòmica i contra l'acompliment de qualsevol treball que pugui entorpir la seua educació o possibilitats de desenvolupament.

33.- Estupefaents

El xiquet tindrà dret a protecció contra l'ús il·lícit, tràfic i producció d'estupefaents i substàncies psicotròpiques.

34.- Explotació sexual

El xiquet tindrà dret a protecció contra tota forma d'explotació o abusos sexuals. A aquest efecte l'estat adoptarà totes les mesures necessàries de caràcter nacional o internacional.

35.- Segrest, prostitució i venda

L'estat està obligat a adoptar mesures de caràcter nacional o internacional per a impedir el segrest, la venda o tràfic de xiquets per a qualsevol fi o en qualsevol forma.

36.- Altres formes d'explotació

L'estat està obligat a protegir el xiquet contra qualsevol forma d'explotació que siga perjudicial per al seu benestar.

37.- Presó, pena capital i tortura

Cap xiquet serà sotmès a tortura ni a altres tractes inhumans o degradants. No s'imposarà la pena capital ni la de presó perpètua sense possibilitat d'excarceració per delictes comesos per menors de 18 anys. Tot xiquet empresonat romandrà separat d'adults, llevat que el contrari es considere d'interès superior per al xiquet. L'empresonament només serà utilitzat com a últim recurs per a i durant el temps més breu possible. La detenció i l'empresonament es portaran a terme d'acord amb la llei, i el xiquet tindrà dret a assistència jurídica i d'altra índole adequada, així com a una prompta i imparcial resolució del seu cas.

38.- Xiquets de guerra

L'estat adoptarà mesures per a impedir que els menors de 15 anys participen directament en hostilitats.

39.- Rehabilitació i reintegració

L'estat té l'obligació d'adoptar totes les mesures convenients per a promoure la rehabilitació i reintegració social de tot xiquet víctima d'abusos, explotació, negligència, tortura, conflictes armats o altra forma de tractes o penes inhumans o degradants.

40.- Tracte en casos penals

Els xiquets acusats o condemnats per actes delictius tenen dret a ser tractats de manera que garantisquen la seua dignitat personal i estimule el seu respecte pels drets humans. L'objecte és que el xiquet assumisca una funció de responsabilitat criminal.

Haurà d'haver-hi possibilitat d'apel·lar una sentència condemnatòria davant una autoritat o tribunal superior. El xiquet rebrà assistència gratuïta d'un intèrpret si no parla l'idioma que s'utilitza.

41.- Quan altres lleis siguen millors

Si altres lleis nacionals o internacionals aprovades per l'estat dispensen millor protecció al xiquet que aquesta Convenció, seran vàlides aquestes lleis i no la Convenció.

42.- Difusió de la Convenció

L'estat té l'obligació de donar a conèixer el contingut de la Convenció a xiquets i adults.

Editat pel Ministeri d'Assumptes del Xiquet i de la Família en noruec, anglès, castellà, àrab, serbo-croat, urdu i vietnamita. Oslo 1996